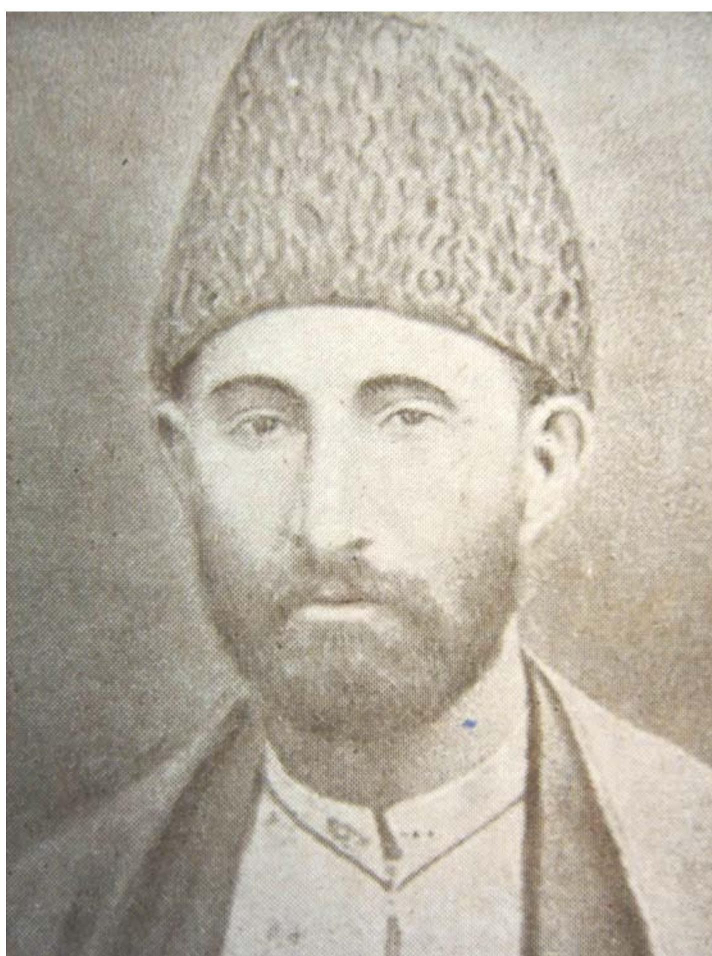

دیوان اشعار ترکی

سید عظیم شیروانی

(با کشف الابیات)

تدوین، مقدمه و حواشی:
دکتر حسین محمدزاده صدیق

تبریز – ۱۳۸۶
انتشارات ندای شمس

سرشناسه: شیروانی، عظیم بن محمد، ۱۲۵۰– ۱۳۰۵ ق.
عنوان قراردادی: [دیوان]
عنوان و پدیدآور: دیوان اشعار ترکی سید عظیم شیروانی (با کشف الابیات)؛ تدوین، مقدمه و حواشی حسین محمدزاده صدیق.
مشخصات نشر: تبریز، ندای شمس، ۱۳۸۵.
مشخصات ظاهری: ۷۲۴ ص. : نمونه.
شابک: ۲– ۰۱– ۲۶۸۸– ۹۶۴– ۹۷۸
یادداشت: فیپا.
یادداشت: نمایه.
موضوع: شعر ترکی– – ایران – – قرن ۱۳ ق.
شناسه افزوده: محمدزاده صدیق، حسین، ۱۳۲۴ –
رده‌بندی کنگره: ۱۳۸۵ ۹د۹۵۴ش‌ر ۳۱۴ PL
رده‌بندی دیویی: ۳۶۱۱/ ۸۹۴
شماره کتابخانه ملی: ۳۹۹۴۷– ۸۵ م

انتشارات ندای شمس

تبریز: خیابان جمهوری اسلامی، پایین‌تر از مسجد انگجی، پاساژ استاد شهریار، طبقه پایین، پلاک ۳.
تلفن: ۵۲۵۸۴۱۸
nedaye_shams_ publication@yahoo.com

دیوان اشعار ترکی سید عظیم شیروانی

تدوین، مقدمه و حواشی: دکتر حسین محمدزاده صدیق

شمارگان: ۱۵۰۰/ سال نشر: ۱۳۸۶/ محل نشر: تبریز/ نوبت چاپ: اول/
حروفنگاری، طرح جلد و نظارت چاپ: تکدرخت/ لیتوگرافی و چاپ: طیف نگار

ISBN: 978- 964- 2688- 01- 2 | شابک: ۲– ۰۱– ۲۶۸۸– ۹۶۴– ۹۷۸

www.duzgun.ir
http://seyedazim.blogfa.com

بِحَمدلله کی قالدی یادگار اشعار جانبخشیم،
اگر چه سیّدا، نه مولک و مال و نه زریم قالدی.

مؤت جیسمانی ایله سانما منیم اؤلمه‌گیمی،
سیّدا اؤلمه‌رم، عالمده سسیم وار منیم!

فهرست

مقدمه فارسی

شیروان، ولایتی کهن تاریخ از سرزمین آذربایجان است که از سده‌ی دوم هجری به این سوی، در کتب جغرافیا و تاریخ و رجال و انساب وارد شده است. روزگاری مرکز فرمانروایی آذربایجان بود و فرمانروایان آن پیش از صفویان، خود را شیروانشاه می‌نامیدند و قلمرو آنان تا دربند گسترده بود.

در طول تاریخ، شیروان مرکز ادب و دانش شمرده شده است و شعرای صاحب سبک چندی در این دیار پیدا آمده‌اند. مانند بدر شیروانی که در سده‌ی هشتم و نهم هجری جامعه‌ی ادبی عصر خود را مرهون استعداد خویشتن ساخت، و یا بهار شیروانی که محمد تقی ملک الشّعرای بهار پیش وی تلمذ کرد و نام از او گرفت و دیوانش را نیز به نام خود اشتهار داد. و یا قبولی شیروانی که در نیمه‌ی اول سده‌ی نهم هجری شعر ترکی آذربایجان را به اوج خود رسانید و زبانی روان در غزل برگزید که هنوز نیز برای مردم آذربایجان بسیار آشناست. مانند این غزل:

غنچه‌وش هردم نیگارا کؤنلومو خون ائیلمه،
بزم دؤوراندا شرابیم اشک گولگون ائیلمه.
خسته اولدو هیجرده جانیم، شفایا چاره ائت،
سن مسیحاسان طبیبیم! ترک قانون ائیلمه.
دال ائده‌رسن زولفونو هر دم جفا و جور ایچون،
ای الیف قد! بار غمدن قامتیم نون ائیلمه.
تاب وئرمه دم به دم زنجیر کیمی اول زولفونه،
ای بوت لئیلی‌وشیم، عشّاقی مجنون ائیلمه.
طعن ائتمه جوهر نظم **قبولی**یه، رقیب!
بد گؤهر سنسن، شیکست درّ مکنون ائیلمه.

اما در تاریخ ادبیات ما، خطه‌ی شیروان با نام دو شاعر نام‌آور شده است:

نخست: افضل الدین خاقانی شیروانی، و دیگر: حاج سیّد عظیم شیروانی.

خاقانی به چکامه‌های فاخر، آورنده‌ی سبکی نوین در شعر سده‌ی ششم، و سیّد عظیم با غزل‌های لطیف عرفانی، موجد جولانگاه درون نگرانه در شعر سده‌ی سیزدهم تاریخ ادبیات آذربایجان است.

در میان صدها شاعر، ادیب، طبیب، منجم و رساله‌نویس برخاسته از این دیار، خاقانی و سیّد عظیم، جایگاهی ویژه دارند. هر دو سخن فاخر دارند، هر دو کلام موزون سروده‌اند و هر دو مظلوم و ستمدیده‌ی روزگار خود بودند.

خاقانی را بارها به زندان انداختند، در پنجاه سالگی نیز به او رحم نکردند و او، فراوان حبسیه‌ها سرود:

فلک کژرو تر است از خط ترسا،
مرا دارد مسلسل راهب آسا . . .

راحت از راه دل چنان برخاست،
که دل اکنون ز بند جان برخاست . . .

غصه بر هر دلی که کار کند،
آب چشم آتشین نثار کند . . .

هر صبح پای صبر به دامن در آورم،
پرگار عجز گرد سر و تن درآورم . . .

صبحدم چون کله بندد آه دود آسای من،
چون شفق در خون نشیند، چشم خون پالای من . . .

ولی هیچگاه به صاحبان زر و زور و تزویر نزدیک نشد و فریاد برآورد:

خاقانیا ز خدمت شاهان کران طلب،
تا از میان موج سیاست برون روی.

سیّد عظیم را نیز که درونمایه‌ی شعرش مبارزه با ستم و فساد و ریا است، بارها آزردند و سرانجام در شب ۲۱ رمضان سال ۱۳۱۵ هـ . در شهر شماخی هنگام خروج از مسجد، شهیدش کردند.

سیّد عظیم فرزند سیّد محمد در سال ۱۲۵۱ هـ . (۱۸۳۵ م.) در شهر شماخی چشم بـه جهـان گـشود. در هفت سالگی از پدر یتیم ماند و پیش جد پدری‌اش: ملاحسین، به تحصیل پرداخـت. در جـوانی بـرای تکمیـل تحصیلات خود به نجف، کربلا، شام، قاهره و بیت المقدس رفت و روزگـاری نیـز در بغـداد و اسـتانبول رحـل اقامت افکند و نیز به زیارت حج رفت و مانند سلف خود خاقانی، در مکه و مدینه چکامه‌های غرّایی در توحید و

نعت پیغمبر سرود. پس از بازگشت به زادگاه خویش به تدریس روی آورد. بزرگانی چون میرزا علی اکبـر صـابر (هوپ هوپ) و سلطان مجید غنی‌زاده را تربیت کرد و چند انجمن ادبی از جمله «بیت الصّفا» را پی افکند.

سیّد عظیم گذشته از دیوان، دارای آثاری با نام‌های قصص الانبیاء، غزوات حضرت علـی، ربـع الاطفـال، شیروان نامه، حکایات منظوم و غیره است.

من با شعر سیّد عظیم و با نام او در دوران نوجوانی آشنا شدم. با شنیدن دو بیت زیر:

من اؤیله بیلردیم کی منه یار اولاجاقسان،

عالمده منه یار وفادار اولاجاقسان.

من اؤیله خیال ائتمیش ایدیم، ای گول رعنا!

سربسته اولان غملره غمخوار اولاجاقسان. . .

که خواننده در فیلم جاودانی «او اولماسین، بو اولسون» به نوایی بسیار حزین می‌خواند، به دنبال دیوانش گشتم و در سال ۱۳۳۹ توانستم آن را در کتابخانه‌ی «تربیت» تبریز به چنگ آورم. سال‌هـا بـا همـین نـسخه مأنوس بودم و غزل‌های سوزناک و نابش را منبع الهام خود قرار دادم. در فراز و نشیب سال‌های عمرم، یکی از آرزوهایم کار علمی بر روی دیوان وی بود و اینک کم و بیش به آن دست یافته‌ام. و ثمره‌ی تلاش خود و این حاصل ناچیز تکاپوهایم را نثار صفّ نعال عاشقان صافی ضمیر و پرشور و حال دیـوان شـورانگیز سـیّد عظـیم می‌کنم.

دکتر حسین محمدزاده صدیق
دی ماه ۱۳۸۵

I. بؤلوم. مقدمه

www.duzgun.ir
http://seyedazim.blogfa.com

۱. سندلر و قئیدلر

۱- ۱. فریدون کؤچرلی

فریدون بیگ کؤچرلی (۱۲۴۲- ۱۲۹۹ ش.) یوز ایل بوندان قاباق یـازدیغی و نـشر ائتـدیگی «آذربایجـان ادبیاتی تاریخی ماتریالّلاری» کیتابی‌نین ایکینجی جیلدینی «نصرالله باهـار ایـامی و حـاج سـیّد عظـیم دؤرو» آدلاندیریر. همین کیتابدا اوتوز صحیفه‌دن زیاده سـیّد عظـیم شـیروانی حاققینـدا یـازی و اونـون شـعرلریندن سئچمه‌لر واردیر. اونون حاققیندا یازدیغی بؤلومو بئله باشلاییر:

«حاج سیّد عظیم شیروانی نه اینکه یالنیز شیروان ولایتی‌نین، بلکه تامام آذربایجان تورکلری‌نـین اعـاظم شعراسیندان بیری اولوب، اونون نام و شؤهرتی و شأن و روتبه‌سی حال حاضیردا ابنـای وطنیمیـز مابئینینـده کمالینجا اشتهار اولمایبسادا، گله‌جکده اولماسینا شوبهه یوخدور. حاج سیّد عظیم شیروانی‌نین و قاسیم بیگ ذاکر قاراباغی‌نین بو حالا کیمی نه ترجمه‌ی حاللاری و نه اشعار و آثاری کمالینجا اؤیـره‌نیلمـه‌ییبـدیر و بـو غفلت و کم اعتنالیق بیزیم حالا جهالت و کسالت ایچره یاشاییب قالماغیمیزا بؤیوک دلیلدیر . . . ».

فریدون کؤچرلی‌نین سیّد عظیم حاققیندا یازدیغی اوتوز صحیفه‌لیک یازی، اونـون حاققینـدا اولان یگانـه معتبر منبع ساییلیر. اوندان سونرا گلن تدقیقاتچیلار، عمومیتلـه اونـون سـؤزلرینی مختلیـف فورمـالاردا تکـرار ائتمیشلر. بیزده سیّد عظیمین «یاشاییشی» بؤلومونو یازاندا، همین قایناغی گؤز اؤنونـه آلـدیق. آشـاغیدا اونـون یازیسی‌نین بعضی جمله‌لرینی نقل ائدیریک:

« . . . بیچاره شاعیرین قدر و قیمتی حیاتیندا ساخلانمادیغی، بیزیم ایچون، بؤیوک بیر تؤهمت و باعیث خجالتدیر. اونون واختسیز وفاتی قلبیمیزی حزن ایله دولدورور.

. . . او مرحومون آداب و اخلاقی داخی اعلا درجه‌ده مستحسن اولدوغوندان، فضلا و عرفا مجلیسینده همه وقت صدرنشین اولوب، فنون شعرده بی‌نظیر اولدوغونـدان ماعـدا بدیهـه گولـوق‌دا تـورک شـاعیرلری آراسیندا میثل و برابری یوخ ایدی. بو باره‌ده حاج سیّد عظیم، روسلارین پوشکینینه، انگلیسلرین بایرونونـا و پولیاکلارین میسکویچینه برابر ایمیش. بعضی واخت، مجلیسین قیزغین حالیندا، شاعیر ذؤق و شؤقه گلیب و اونون طبع گؤهرریزی‌نین چئشمه‌سی آچیلیب، پئـی در پئـی، بلافاصـیله، گـؤزل، مسلـسل و مـؤزون شـعر دئیرمیش کی، تمام مجلیس اهلینی حئیرته گتیره‌رمیش.

آذربایجان شاعیرلریندن هئچ بیریسی مرحوم حاج سیّد عظیم یازدیغی قده‌رده اثرلر وجودا گتیرمه‌ییبدیر. اونون هر قیسم کلامی واردیر و بیری- بیریندن گؤزل و دلپذیردیر.

. . . حاج سیّد عظیم اؤز عصری‌نین آئینه‌ی حقیقت نوماسی اولوب . . .

. . . انصاف و حقیقت مقامینا گلدیکده، سیّدین سؤزلرینده نرّه‌جه افترا و یالان یوخدور. . .

. . . هئچ بیر اسلام شاعیری، حاج سیّد عظیم کیمی ملّتین غئیرت و تعصّبون چکمه‌ییبدیر، اونون اودونا اؤز جانینی یاخماییبدیر».[1]

۱- ۲. شیخ آغا بزرگ

مرحوم شیخ آغا بزرگ تهرانی، **الذریعه الی تصانیف الشّیعه** کیتابی‌نین ۹- نجو جیلدی ۴۸۲- نجی صحیفه‌سینده، ۲۷۳۳ ماده‌ده «دیوان سیّد شیروانی» عنوانی ایله، سیّد عظیمین دیوانی‌نین نشریندن سؤز ائدیر و اونون حاققیندا معلومات وئردیر:

*« . . . و اسمه الحاج السیّد عظیم الشیروانی المتخلص **سیّد**، ولد ۱۱۵۱ و توفی ۱۳۰۸ق. طبع دیوانه بتبریز فی ۱۳۱۳- ۱۳۵۱ بخط احمد بصیرت فی مجلدین فیه اسماء جمع من شعراء معاصریه و معاشریه: نورس، عاصی، صفا، جرمی، یوسف، سالک، ثریا،مصور.»*

شیخ آغا بزرگ بو سؤزلره قایناق اولاراق، فریدون کؤچرلی‌نین یوخاریداکی کیتابینی گؤستریر.

۱- ۳. خانبابا مشار

رحمتلی **شیخ آغا بزرگ**ون قیمتلی الذریعه کیتابیندان سونرا، خانبابا مشار، اونون آدینی و دیوانی‌نین چاپلارینی اؤز «**فهرست کتاب‌های چاپی**» کیتابی‌نین مختلیف چاپلارینا، حؤرمتله داخیل ائدیر و اونو «حاج سیّد عظیم شیروانی متخلص به سیّد» آدلاندیریر. دیوانی‌نین ۱۳۱۳ هـ. ایلینده تبریزده داش باسماسی اصولیله نشر اولماسیندان سؤز ائدیر.[2]

۱- ۴. محمد علی تربیت

رحمتلی محمد علی تربیت اؤز نوبه‌سینده «دانشمندان آذربایجان» کیتابیندا سیّد عظیم ایچون حؤرمت بسله‌ییر و اونون حاققیندا بو سؤزلری یازیر:

«حاج سیّد عظیم شیروانی متخلص به سیّد، از مشاهیر آن ولایت است. در سنه‌ی ۱۱۵۱ تولد یافته و در سنه‌ی ۱۳۰۸ مرحوم شده [است]. صاحب دیوان و مثنوی است. کلیاتش در تواریخ ۱۳۱۳ و ۱۳۱۵ در تبریز به خط میرزا احمد بصیرت خوشنویس [در] دو جلد چاپ شده و معروف است و در ضمن اشعارش،

---

[1] فریدون کؤچرلی‌نین، **آذربایجان ادبیاتی** کیتابیندان نقل اولوندو.

[2] باخین← خانبابا مشار، ۲۳۲۰.

*بعضی از سخنوران معاصرین خود، مانند: نورس، عاصی، صفا، جرمی، یوسف، سالک، ثریا، مصور را اسم برده و تعریف از آن‌ها کرده است. و مخفی نماند که در عهد این شاعر نامی، در آن ولایت دو انجمن شعرا و ادبا، یکی به عنوان **مجلس خاموشان** در قاراباغ و دیگری به اسم **بیت الصّفا** در شاماخی تأسیس و دایر شده بود که سیّد عظیم مزبور و عاصی، نورس، ضویی، صفا، سالک، غافل، ظهوری، راغب، بیخود و غیر آن‌ها از اعضاء نامی آن دو مؤسسه محسوب بوده و پیوسته آن دو مجمع با هم مطارحه و مشاعره داشته و با یکدیگر مکاتبه و مراسله رد و بدل می‌کرده‌اند.»*[3]

مرحوم تربیت بو یازی‌نین سونوندا فریدون کؤچرلی‌نین **آذربایجان ادبیات تاریخی ماتریاللاری** کیتابینی قایناق اولاراق ذکر ائدیر.

۱ – ۵. فیض الله قاسیم زاده

۱۹۶۰– نجی ایلده نشر اولان آذربایجان ادبیاتی تاریخی کیتابی‌نین ۲– نجی جیلدینده یئرلشن ۲۵ صحیفه‌لیک سیّد عظیم شیروانی بؤلومونو فیض الله قاسیمزاده یازمیشدیر.

قاسیمزاده بو بؤلومه بئله باشلاییر:

« سیّد عظیم شیروانی ۱۹ عصر آذربایجان ادبیاتی‌نین گؤرکملی سیمالاریندان بیریدیر. او، عاشیقانه لیریک غزللری ایله، فضولی عنعنه‌لرینی دوام ائتدیرن شاعیر، معارفچی شعرلری و ساتیرالاری ایله دؤورونون رئالیست صنعتکاری اولموشدور.»

او، یازدیغی بو اوزون– اوزادی تحلیلی مقاله‌سی‌نین سونوندا دئییر:

«سیّد عظیم شیروانی‌نین یارادیجیلیغی، ۱۹ عصر آذربایجان ادبیاتی تاریخینده شرفلی بیر یئر توتور. او، محبتی ترنّم ائدن، فضولیانه غزللری ایله، استعدادلی لیریک شاعیر، معارفچی شعرلری، تمثیل، منظوم حکایه و ساتیرالاری ایله گؤرکملی رئالیست صنعتکار کیمی تانینیر. اونون ذاکر ایله صابر آراسیندا کؤرپو تشکیل ائدن ساتیریک شعرلری، ۱۰ عصر ساتیریک شعری‌نین ایده‌یا– بدیعی منبعلریندن بیری اولموشدور.»[4]

۱ – ۶. جواد هیئت

جواد هیئت ۱۳۵۸– نجی ایلده تهراندا نشر ائتدیگی «آذربایجان ادبیات تاریخینه بیر باخیش» کیتابیندا، فریدون کؤچرلی‌نین و فیض الله قاسیم زاده‌نین یازیلاریندان استفاده ائدرک، سیّد عظیمدن حؤرمتله یاد ائدیر و کیتابی‌نین ۵ صحیفه‌سینی بو معلوماتی تکرار ائتمگه و شاعیری اوخوجولارینا دوزگون تانیتدیرماغا سعی گؤستریر و سؤزلری‌نین سونوندا دئییر:

---

[3] دانشمندان آذربایجان، ص ۱۸۶.

[4] فیض الله قاسم زاده، ۳۱۸– ۲۹۱.

«سیّد عظیم شیروانی ادبیات تاریخیمیزده آخوندزاده‌دن سونرا، استعدادلی لیریک، گؤرکملی بیر معارفچی ساتیریک شاعیری کیمی یوکسلمیشدیر. اونون قدرتلی و زنگین یارادیجیلیغی میرزا علی اکبر صابر کیمی داهی بیر شاعیرین یئتیشمه‌سینده بؤیوک رول اوینامیشدیر.»[۵]

۱ – ۷. آ. زاخاروف

آ. زاخاروف آدلی بیر روس معلم و سیاحی، ۱۸۸۷ م. ایلینده نشر ائتدیگی «قافقاز تورکلری آراسیندا خلق تحصیلی» اثرینده یازیر:

*« . . . حاجی سیّد عظیم ۱۸ ایلدیر کی مکتبی اداره ائدیر. داغستاندا تحصیل آلمیشدیر. فارس، عرب دیللرینی و بیر نئچه داغستان لهجه‌لرینی بیلیر. او، بیرینجی درجه‌لی شاعیر کیمی تانینمیشدیر. اونون بدیعی اثرلریندن **ایلهام لحظه‌لری** آدلی اثری، تبریزده نشر ائدیلمیشدیر. **شیروان خانلیغی‌نین تاریخی** آدلی بیر اثرده یازمیشدیر کی حله ایندیه‌دک نشر اولونمامیشدیر. اونون مکتبینده ۳۳ شاگیرد اوخویور، اونلاردان ۱۱ نفری هفته‌ده ۱۵ و ۹ نفری ۱۰ و ۱۱ نفری ۱۵ قپیک وئریر کی ٦ منات ٦۰ قپیک توپلانیر».*[٦]

۱ – ۸. تکرارچیلار

سیّد عظیم حاققیندا، دوست، دوشمن هر کیم قلم اله آلیب یازی یازمیشلار. ولاکین عمومیتله یوخاریدا قئید ائتدیگیم قایناقلاردان آلدیقلارینی تکرار و بعضا تحریف ائتمیشلر. میثال ایچون: دانشنامه ادب فارسی در قفقاز،[۷] سرایندگان شعر فارسی در قفقاز،[۸] آموزش زبان فارسی در جمهوری آذربایجان،[۹] تذکره‌ی شعرای آذربایجان[۱۰] کیتابلارینا اشاره ائتمک اولار. بو کیتابلارین مؤلفلری یالنیز قایناقلارین وئردیکلری معلوماتی دولاندیریب تکرار ائدیرلر و شاعیریمیزی گویا تقلیدچی، اقتباس‌چی و ترجمه‌چی کیمی گؤستریرلر. اونلارین تحقیقاتینا حاکیم روح، سطحی‌لیک، تکرار، فورمالیته‌چی‌لیک و تحریفدیر. بو تحریفدن و خبرسیزلیکدن نمونه اولاراق آشاغیداکی جومله‌نی نقل ائدیریک:

*«در میان آثار شاعر، یک کتاب درسی با نام **ربع الاطفال** وجود دارد که برای تدریس زبان فارسی (؟) تألیف شده است!»*[۱۱]

---

[۵] جواد هیئت، ۱۷۶.

[۶] **آذربایجان ادبیاتی تاریخی**، باکی، ۱۹۶۰، ج ۲، ص ۲۹۲ (روسجادان نقل و چئویری).

[۷] نشر سال ۱۳۸۵.

[۸] انتشارات اوقاف افشار.

[۹] انتشارات شورای گسترش زبان فارسی.

[۱۰] انتشارات محمد دیهیم.

[۱۱] **آموزش زبان فارسی در جمهوری آذربایجان** ، ص ۳۹.

۱ – ۹. عزیزه جعفرزاده

چاغداش یازیچمیز عزیزه خانیم جعفرزاده ۱۳۵۹ – نجو ایلده **عالمده سسیم وار منیم** عنوانلی سیّد عظیم شیروانی‌نین یاشاییش ماجرالارینی قاپسایان ۳۰۰ صحیفه‌لیک بیر تاریخی رومان یاییندلادی. بو کیتابدا رومان دیلی ایله سیّد عظیمین دوغوموندان شهادتینه قده‌ر، یاشاییشی شرح ائدیلیر. رمان ۲۳ فصله بؤلونموشدور:

۱– شاماخی یوللاردان باشلار، ۲– ایلک امتحان، ۳– گؤروش یئری، ۴– مصلحت، ۵– پریلر سولطانی، ۶– بست، ۷– یئنه شاماخیدا، ۸– آند، ۹– مکتوبلاشما، ۱۰– بیت الصّفا، ۱۱– غمزه، ۱۲– گوللوبگیم، ۱۳– وداع، مصیبت، ۱۴– زمانه‌نین ایکینجی لئیلی‌سی، ۱۵– سونا، ۱۶– چیلله چیخارتماق، ۱۷– مصلّی، ۱۸– آصلان و ایکی اؤکوز، ۱۹– یئنه‌ده سونا، ۲۰– ضدیتلر ایچینده، ۲۱– آنا دوعاسی، ۲۲– قاراوللی‌ده، ۲۳– میزان ترازی یاخود دؤرد رمضان.

همین رومانین **میزان ترازی یاخود دؤرد رمضان عنوانلی سون** فصلیندن بیر پارچانی نقل ائدیریک.

. . . قیرمیزی قولامین سسی جینلادی . . . ایلهام پریسی‌نین خیلاصکار سسی کیمی ائشیدیلدی:

«– الله اؤزو یاخشی بیلیر کی بنده‌لرین توتدوغو هر بیر ایش، بؤیوک خالیق لم یزله عائددیر. بیز نه کاره‌ییق کی اونون الی‌نین أوستونده ال اولمایان خالیقین بیلدیکلرینی تکرار ائیله‌یک. الله اعلم دئیبیلر آخی. او اؤزو هامی‌نین ثوابینادا گوناهینادا عالیمدیر. جناب شاعیر آقا سیّد عظیم شیروانی ائله اوزوده بو خصوصدا یازیبلار. ایندی کی شعر و نظم اوخوماغا مئیدان وئریلدی، حضراتین اجازه‌سی ایله بیرینی‌ده من دئییرم. جناب آقا سیّد عظیم اؤزو دئییر کی:

قرین مغفرتین ائیله جوملە ظاهیردیر،
نه ایش کی توتموشام، ای خالیق یگانه، سنا!
نصیب، سیّده توحید ذاتین ائت، یارب!
چیخیب بدندن اولان دم روان روانه سنا.

هر بیر بنده‌سی‌نین خئیر و شرّ عمللریندن خبردار اولان خالیق، اؤزو سیّده ایلهام وئریب، بو سؤزلری دئدیتدیریبدیر. یوخسا نئجه دئیه بیلردی؟ نییه بیز بوگون اینانمایاق کی بایاق شیخ اوخویان شعری، آقا جاوانلیغیندا، من ایندی اوخودوغومو ایسه حاضیردا یازماییب و خالیقی‌ده اونو عفو ائله‌مه‌ییب، هه؟»

دوستلار راحات بیر نفس آلدیلار. «الله آتانا رحمت ائله‌سین مشهدی قولام، یاخشی گیریرسن آتانین قانی‌نین آراسینا.»

. . . هر نه ایسه بیردن سیّد عظیم و دوستلاری یئرلریندن قالخدیلار. اونلار آرتیق مسجیدده قالماغی بی‌معنا حساب ائدیردیلر. چونکی مباحثه‌نین سونو گؤرونموردو. اوزاندیقجا، آجی باغیرساق کیمی اوزانا بیلردی. . . سیّد عظیم، مشهدی قولام و بیر نئچه تانیش، باشماق گئییلن بالا دهلیزه چیخاندا، آلیشین گیزلی

ایشاره‌سی ایله علی، منسیم، آقا حسین و عابید افندی‌نین بیر نئچه ثابت و صادق موریدلری‌ده قالخدیلار. مسجید جماعتی‌نین چوخو یئرلریندن قالخمیشدیلار. هامی بیردن– بیره قاپیا طرف أوز قویدو. سیّد عظیم، آرا قاریشا، مشهدی قولامدان آرالی دوشدو. و اؤزونو چوخ غریبه حسن ائتدی. بیردن بیره شعربافلار ائوی‌نین کلّه‌سینده، عابید افندی‌نین موریدلری‌نین احاطه‌سینده اولدوغو کیمی تک، یالقیز، یاد روحلار، بیگانه جیسملر، دوشمن مخلوقلار آراسیندا! . . . اونو قاباقلارینا قاتاراق، سیخ دائره ایچه‌ریسینه آلیب، مسجیدین دهلیزینه، باشماق چیخاریلان یئره آپاریردیلار. بلی، بلی، محض آپاریردیلار. چونکی آرتیق آیاغی یئردن أوزولموشدو. چیگنی أوستونده آلیشین عفونتلی نفسی، گوجله ائشیدیلن پیچیلتیسینی دویدو:«هه، جزانی چکه‌جکسن!» او، سونرادا هئچ بیلمه‌دی کی بو سؤزلر اونا دئییلدیمی، یاخود او بو کلمه‌لری آلیشین آجیقدان آلیشیب یانان گؤزلریندنمی اوخودو؟

باشسیز کوتله اونو سیم – سیخ دمیر منگنه ایچه‌ریسینده ایمیش کیمی سیخیب، دار قاپیدان باشماق چیخاریلان دهلیزه سالدی. آرا بیر اونو احاطه ائدنلر سسله‌نیردی:

– آده یاواش، آقا قاباقدادی. . .

بیر باشقاسی:

– ایته‌لشمه‌یین آده، کیشینی سیخیرسیز آخی . . .

– آی الله بنده‌لری، یاواشون آخی، آقا قاباقدادی . . . جدّینه قوربان اولدوغومو اینجیده‌رسیز آخی!

بو سون سؤزلری‌ده آلیش دئییردی. آلیش سیّد عظیمی آرخادان برک قوجاقلامیشدی، ساغینجا آقا حسین، سولونجا منسیم گئدیردی. قارشیدا و آرخادا بیر– بیرینی باسان، ایته‌لشن آداملار . . . دوستلار آرخادان غریبه بیر حسّ قبل الوقوع ایله نیگران قالمیش، آداملارین آرخاسیندان بویلانیر، گؤزلری ایله سیّد عظیمی آختاریردیلار. لاکین اؤزلرینی اونا چاتدیرا بیلمیردیلر.

مشهدی قولام شاعیردن خئیلی دالدا قالمیشدی. شیرین عبدالله ایسه ایره‌لی باسیلیب باشماق چیخاریلاندان چؤله مسجیدین قاباغینا سالینمیشدی. شیرین، قاپیدان بویلانیر «آقا، آقا» دئیه أوره‌گینده پیچیلداییردی. لاکین ایچه‌ریده نه‌لر باش وئردیگینی باشا دوشه بیلمیر، یامان بیر شئی یووتمور، آمما انتظار ایچه‌ریسینده سیّدین چیخماسینی گؤزله‌ییردی. باشماق چیخاریلاندا ایسه غریبه آنلاشیلماز حادثه باش وئریردی. سیّد عظیم، بیردن نئجه اولدوسا، آلیشین قوللاری آراسیندان چیخا، آرخاسینی باشماقچی‌نین سیخلیب دوردوغو دیوارا سمت چئویره بیلدی . . . باشماق رفلری أوستونه دیکلمیش قوجا باشماقچی وضعیتی چوخ گئج درک ائله‌دی:

– آیه،نه قاییردیغووزدو؟

دئیه، هیجانلا سسلندی . . . :

– آیه،آقا حسین، منسیم . . . اکیشی . . . آقا، باشیوا دؤنوم . . . آی جماعت! کؤمک ائله‌یین!

سیّد عظیمین نفسی دارالیردی. عابید افندی‌نین موریدی و قاپاقلی‌نین نؤکرلری‌نین الی وجودوندا گزیر، دیرسکلر بؤیورلرینی دئشیر، بارماقلار گـاه بوغـازینی، گاهـدا کؤکـسونو آراشـدیریردی . . . جانـاور نفـسی قولاغی‌نین دیبینده،دوداقلاری‌نین اوجوندا خیریلتی ایله سسله‌نیردی . . . سـیّد عظیمـین نفـسی کـسیلیردی. دالدان آلیشی ایته‌له‌ییب شاعیره کؤمکه گلمگه جان آتانلار، وضعیتی داهادا پیسلشدیریردی.چونکی آلـیش و آقا حسین بو حالدان داها آرتیق استفاده ائدیر و گویا جانی یاناتلیق ائیله‌یه‌رک تئز- تئز سس چیخاریردیلار:

- گئری دورون آده! ایته‌لشمه‌یین، دئمیرم!

- ایته‌لشمه‌یین، یول وئرین آده، آقانی سیخیرسیز . . .

- آده کیشی‌نین نفسینی کسدوز کی!

کؤهنه قاپی داوام وئرمه‌دی، جیریلدادی. آلیش، منسیم، آقا حسین، موریدلر گورولتو و تاپیلتی ایله چؤله تؤکولدولر. ایندی سیّد عظیم آرخادان اونو بؤیوک بیر محبتله قوجاقلاییب ساخلایان و گـؤزلری‌نـین یاشـی قلبی‌نین ایچه‌ریسینه تؤکولن قوجا باشماق ساخلایانلا بیرلیکده قالمیشدی. آداملار سئیره‌لنه یاخین، قیرمیزی قولام اونا یئتیشدی. شیرین ایسه حله‌ده جماعـت چؤلـه جومدوغونـدان آدامـلاری یاریـب ایچـه‌ری گیـره بیلمیردی.

باشماق ساخلایان و قیرمیزی قولام شاعیرین قولونا گیریب حیه‌طـه چیخارانـدا، مـسجیدین صـحنینده آرتیق اونلاردان هئچ بیریسی یوخ ایدی. قارا گروه قارا نیّتینی حیاتا کئچیریب اورتادان چیخمیشدی. شیرینین گؤزلری سیّد عظیمین اُوزونه ساتاشاندا اُوره‌گی اویجالاندی. شاعیرین رنگی کهربا کیمی ساپـساری ایـدی. ائله بیل اؤزونه زعفران ایسلادیب چکمیشدیلر. آیاق اوسته گوجله دورموشدو. کسیک- کسیک نفس آلیردی، نه دئیه‌جگینی، کیمدن نه‌دن شیکایت ائده‌جگینی بیلمیردی . . . دوستلار شـاعیرین قولتوغونـا گیریـب ائـوه یوللاندیلار . . .

*. . . باییردا قاپی‌نین اؤنونده خئیلی آدام توپلانمیشدی. غم دریاسینا غرق اولموش شیرین عبدالله، **«جعفر، ای قونچه‌ی گولوستانیم»** دئیه آدی ایله بوتون گنج نسله خیطاب ائتدیگی میر جعفر، صفادان دوشموش بیت الصّفانین مأیوس قوجامان عضولریندن آقا بابا ظهوری، علی اکبر غافیل، شاعیرین توی مراسـیمینده اشـتراک ائتمیش یاخین دوستو غفار راغیب . . . جاوان شاعیرلردن شاگیردی علی اکبر صابر، آقا علی بیگ ناصح . . . بورادا ایدیلر.*

. . . رضا بیگ دئدی: حئیف! عمللری پوچ اولدو آقانین . . . اوّلی و سونو هئچ پوچ اولان دونیـادا . . . یاخشی دئییب:

بی کسم عالم آرا، درد و غمیندن اؤزگه،

نه هاوادار و نه یاور، نه کسیم وار منیم.

. . . باشقا بیر سس: – آرخایین یات آقا، عَلَمین یئنه گؤیلره یوکسله‌جک. شاگیردی‌نین، آمالینی وصیت ائتدیگی صابری‌نین الینده.

بیر سس گلدی پریلر سولطانیمی، سیّد اؤزومو، اؤز مراسیمینده اوخویور:

موت جیسمانی ایله سانما منیم اؤلمه‌گیمی،

***سیّدا** اؤلمرم، عالمده سسیم وار منیم.»*

۲. یاشاییشی

۲- ۱. دوغومو

سیّد عظیم، هیجری ۱۲۵۱ هـ. (شمسی ۱۲۱۴- میلادی ۱۸۳۵) ایلینده، فریدون کـؤچرلی‌نـین قئیدینـه گؤره: ربیع الاول آیی‌نین ۱۴- نجو گونو، شاماخی شهرینده دونیایا گؤز آچمیشدیر!

دوغولدوغو شیروان ولایتینی چوخ سئون سیّد عظیم، اورانین تعریفینه بیر نئچـه شـعر حـصر ائتمیـشدیر. نئجه کی اونون سلفی خاقانی شیروانی، اؤز آنا یوردونو تعریف ائدرکن دئییر:

گر چه تبریز شهره‌تر شهری است،
لیک شروان شریف‌تر ثغر است.

سیّد عظیم ایسه شیروان حاققیندا دفعه‌لر تعریف‌لر یازیبدیر و بیر نئچه قصیده، غزل و قطعـه‌ده بـو حاقـدا دانیشیبدیر. میثال ایچون:

زمانه، تک یئتیریب حوسنده بو شیروانی،
گزین، تفحص ائدین، اللی‌مین ولایت وار.
دئییرلر عاقبت الامر بیر قیامت اولور،
بو شهر ایچره ولی گونده مین قیامت وار . . .

اونون شیروانا فخر ائتدیگی بیرده اونا گؤره‌دیر کی بو بؤلگه علم و ادب گهواره‌سی حساب اولور:

ایکی یوز اللی بیرده بعد هزار،
عصر سولطان محمد قاجار،
روما عبدالمجید ایدی سولطان،
اولدو دارالولادتیم شیروان.
هانسی شیروان؟
او گولسیتان قدیم،
اوندا شیروان شهیلر اولدو مقیم.

نه شاماخی کی اوندا عزّ الدین،
نظمدن ظاهیر ائتدی سئحر مبین.
مسقط الرأس پاک خاقانی،
هونرین ذوالفقار برّانی.
نه شاماخی که اوندا طبع باهار،
ائتدی یوزمین باهارلار اظهار.

۲- ۲. تخلّص و آدی

عمومیتله شعر آدی و تخلّصی سیّد دیر و بوتون قایناقلار و شاعیرلرین دیلینده بو آد ایله تـانینیر. ولاکـین غزللرینده گاه حاجی تخلّصوده گؤزه دەییر:

حاجی! علی محبتینه گئتمه کعبه‌یه،
مئیخانه‌نی طواف ائله‌کیم بونداد‌یر ثواب!

۲- ۳. آتا و آناسی

سیّد عظیمین آتاسی سیّد محمد آدلی، شاماخی شهری‌نین محترم روحانیسی ایدی و اؤز زامانیندا شؤهرت و اعتبار صاحیبی ایدی.

اونون آناسیدا روحانی قیزی ایدی. ملا حسین آدلی بو روحانی، داغیستاندا، آذربایجانلیلارین یاشـادیقلاری دربند شهرینه باغلی **یاق سای** کندینده مکتبدارلیق ائده‌ردی.[۱۲]

۲- ۴. اوشاقلیق ایامی

سیّد عظیم یئددی یاشیندا ایکن، آتاسی سیّد محمد وفات ائتمیشدیر. آنا باباسی ملا حـسین، اونـو آناسـی ایله بیرلیکده اؤز یانینا آپارمیش و حیمایه‌سی آلتینا آلمیشدیر.

اون بیر ایل داغیستاندا اقامت ائدن کیچک سیّد عظـیم، تـورک، عـرب و فـارس دیللرینـی اوخومـوش و صرف، نحو، ادبیات متنلری و دینی علملر ایله تانیش اولموشدور.

اون بیر ایل سونرا دوغولدوغو شاماخی‌یا قاییتمیش و ۲۰ یاشلاریندا درسـلرینی تکمیـل ائتمـه مقـصدیله نجـف شـهرینه گئتمـیش، اورادا تحـصیل آلمـیش و سـونرا بغـدادda تحـصیلینی دوام ائتـدیرمیش و شـامدا یئرلشمیشدیر.

[۱۲] فریدون کؤچرلی، **آذربایجان ادبیاتی تاریخی ماتریاللاری**، ص ۳۰.

شعرلریندن آیدین اولور کی اونون گونلری شام ولایتینده آغیر کئچیرمیش:

دیار شاما اول گون کی منی حؤکم قضا چکدی،

نه مؤحنتدیر گؤر اول ویرانه‌دن بو بینوا چکدی.

۲- ۵. سفرلری

سیّد عظیم، تحصیلینی قورتاردیقدان سونرا، وطنه قاییتمیش و سونرا مکه‌یه زیارته گئتمیشدیر. همین سفر اثناسیندا، مدینه‌ده، حضرت پیغمبرﷺین مزاری باشیندا، معروف **یا رسول الله** قصیده‌سی یازمیشدیر:

فدا بو آستانین خاکینا جان، یا رسول الله!

کی اهل درده‌دیر بو درده درمان، یا رسول الله!

حج زیارتیندن سونرا مصره سفر ائدیب، بیر مدت قاهیره شهرینده ساکین اولموشدور. اؤزو سفرلری حاققیندا یازیر:

ائیله‌دیم عارفانه کسب علوم،

گاه بغداد مسکنیم، گه روم.

ائیله‌دیم میصر و شامدا مأوا،

گاه یثریم یثرب اولدو، گاه بطحا.

اوخودوم صرف و نحو و فیقه و اصول،

حکمت و هیئت ائیله‌دیم محصول.

تا کی مستجمع علوم اولدوم،

نظر اهل عصره شوم اولدوم.

ائیله‌دیم تا کی هر بوساطا گوذر،

منی گؤردوکده خلق، سؤیله دیلر:

بودو گلدی سفاهتین کافی،

حاجی سیّد عظیم شیروانی!

نجف، کربلا، شامات، قاهیره و بیت المقدس سفرلریندن علاوه، سیّد عظیم ۴۰ یاشیندا اردبیل شهرینه‌ده علمی سفر ائتمیش و بیر مدت اورادا قالمیشدیر کی، باشقا بؤلومده بو حاقدا دانیشاجاغیق.

۲- ۶. پئشه‌سی

سیّد عظیم سفرلریندن سونرا، شاماخی شهرینده یئرلشدیکدن سونرا، مکتبدارلیق ائتمیش و درس دئمیشدیر. او، اؤزو **اصول جدید** شیوه‌سی ایله مکتب آچمیش و درسلیک یازمیشدیر. ولاکین مکتب آچمادان قاباق آرا- سیرا تاجیرلر و خانلار یانیندا میرزالیق ائتمیش و معاش آلمیشدیر. مادی دورومودا هئچ زامان یاخشی اولمامیشدیر. اؤزو دئمیشکن:

چوخ ائتدیم دهرده هر کارا خیدمت،
گهی خانا، گهی تجّارا خیدمت.
بیریندن اولمادی رفع ملالیم،
کئچیندی مؤحنت و عُسرتده حالیم.

عؤمرونون سون ایگیرمی ایلینی ایسه مکتبدارلیق ایله کئچیرمیشدیر.

۲- ۷. مکتبدارلیق

سیّد عظیمین اساس ایشی **مکتبدارلیق** ایدی. سندلرده گؤستردیگیمیز کیمی، اونون چاغداشلاری، مکتبدارلیغینی سیتایش و تعریف ائتمیشلر. او، اؤز مکتبیندن باشقا، دؤلت طرفیندن آچیلان رسمی مکتبلرده‌ده معلم‌لیک وظیفه‌سینده ایشله‌میشدیر.

سیّد عظیم، حاج میرزا حسن رشدیه‌نین یئنی اصول ایله آچدیغی مدرسه‌لره بنزه‌ر مکتب آچمیشدیر. او، رشدیه کیمی اؤز مکتبینده درس وئرمه درسلیگینی ده اؤزو یازمیشدیر. فریدون کؤچرلی بو حاقدا دئییر:

«مرحومون ترتیب ائتدیگی کیتابچادان، بیر نوسخه‌سی اؤز دستخطی ایله یازیلمیشدیر . . . بو مجموعه أوچ دفتردن عیبارتدیر:

*اوّلینجی دفترده یازیلیبدیر: شیخ سعدی‌نین **گولوستان** و **بوستان** کیتابلاریندان و بعضی حکمانین اثرلریندن، ساده و آچیق تورک دیلینه ترجومه اولونموش نصیحت‌آمیز حکایه‌لر.*

ایکینجی دفترده همچنین بو قیسم حکایه‌لردن و ۵۱ اؤیود و نصیحت‌لردن عمله گلیر.

أوچونجو دفترین مندرجاتی نظم ایله یازیلمیش اخلاق و اطوارا دائر تمثیللردن عیبادتدیر. بونلاردان علاوه، بیر پارچا خیرداجا مضحکه‌لر و گولمه‌لی حکایه همین دفترده یازیلمیشدیر کی اونلارین حیصّه‌سی و نتیجه‌ی کلامی دوروست و صحیح ایسه‌ده، اؤزلری تعلیم ایچون یاراماز. بو مضحکه‌لردن و گولمه‌لی حکایه‌لردن باشقا، أوچونجو دفترده بیر نئچه گؤزل غزل . . . و بیر پارا قیطعه‌لر و روباعیات یازیلمیشدیر.»[۱۳]

[۱۳] فریدون کؤچرلی. **آذربایجان ادبیاتی تاریخی ماتریاللاری**، باکی، ۱۹۲۶، ایکینجی جیلد، ص ۴۰.

قئیدلره گؤره، سیّد عظیم ۱۸۷۷ م. (۱۲۵۱ ش.) ایلینده روس دؤلتی طرفیندن شاماخی‌نین شهر مدرسه‌سینده **شرعیات** و **لسان تورکی** تدریسی ایچون، رسمی معلم‌لیگه تعیین اولوندو و عؤمرونون سونونا قدر ۱۵ ایله یاخین همین مدرسه‌ده درس دئدی. اونون دوستو شاعیر **عاصی قاراباغی** سیّد عظیمین روس دؤلتی طرفیندن ایشه دعوت اولونماسی ایله علاقه‌دار مزه‌لی شعر یازمیشدیر:

شنیده‌ام که به پیری کشیش دیر شدی،

خوشا به حال شما، عاقبت به خیر شدی!

بو ۱۵ ایل ایچینده، دؤلت طرفیندن اونو چوخ اینجیدیب و دفعه‌لر مختلیف بهانه‌لر ایله ایشدن اخراج ائدیب و استنطاق ایچون تیفلیس شهرینه آپاریردیلار. بو سفرلرین بیرینده، تیفلیسه گئتدیگی واخت، گنجه‌ده نظامی‌نین مزاری أوسته بو روباعینی یازمیشدیر:

ای شیخ نظامی! ای نظامی داغیلان،

ای گنجه‌ده عزّ و احتشامی داغیلان!

اولموبدو سنینله من کیمی عالمده،

بئیتی، ائوی، مکتبی، کلامی داغیلان!

۲- ۸. اؤلومو

سیّد عظیم شیروانی ۱۳۰۵ هـ. (۱۲۶۷ ش. – ۱۸۸۸ م.) ایلی رمضان آیی‌نین ۲۱- نجی گونو، ۵۳ یاشیندا شاماخی شهرینده وفات ائتمیش و اورادا **شاه خندان** مزارلیغیندا دفن ائدیلمیشدیر.

اونون آجی اؤلومو، او زامان هر کسی ناراحات ائتمیشدی و بیر چوخ شاعیرلر بو حاقدا مرثیه یازمیشلار. اونلاردان بیری **ناصح شیروانی** دیر. اونون مرثیه‌لری‌نین بیریسی بئله‌دیر:

قان آغلا گؤزوم! سرور دؤران گئتدی،

سر دفتر اهل فضل و عرفان گئتدی.

افسوس، او شاعیر و ادیب و کامیل،

احبابین ائدیب زار و پریشان گئتدی.

آئینه‌ی اوقات ایدی اول ذات شریف،

سنگ اجل ایله سیندی، الان گئتدی.

حئیرتده‌یم، ای خاک! نئجه سیندیردین،

آغوشونا تا او بحر عمّان گئتدی.

جوفوندا چوخ ایدی گر چه کان زر و لعل،
دفن اولماغا سنده باشقا بیر کان گئتدی.
ائتمیشدی قضا گر سنی امواتا مقام،
فخر ائت کی بوگون جیسمین ایچون جان گئتدی.
ناصح دئدی تاریخ وفاتین غم ایله:
صد حیف اولا، سیّد شیروان گئتدی![۱۴]

دیوانیندا، بیر چوخ یئرده اؤزونون یاشینا اشاره ائتمه‌گینی گؤروروک. میثال ایچون بیر غزلی بئله باشلاییر:
جاوانلار گلدی دونیایا، قوجالدیم، حئیف! پیر اولدوم،
قووالار دوشدو قوّه‌تدن، یامان یئرده فقیر اولدوم.
یئتیشدی اللی‌یه یاشیم، تؤکر سو چئشم خون پاشیم،
آغاردی برف تک باشیم، دؤنوب بیر زمهریر اولدوم.

بیر روباعی‌ده اؤزوده دوغومونا ایشاره ائتمیشدیر:
مین أوچ یوز ایدی، اللی‌یه یئتدی یاشیم،
کافور کیمی غمدن آغاردی باشیم.

[۱۴] ماده تاریخین ابجد حسابی ایله دوز چیخماسی ایچون ایکی **شیروان** و **گئتدی** کلمه‌لرینـی، **شروان** و **گیتدی** فورماسـیندا یازمالییق.

۳. اردبیل علمی سفری

سیّد عظیم، اردبیلین علمی– ادبی محیطی ایله تـانیش اولمـاق ایچـون ۱۲۸۲ هــ. ایلینـده اورایـا سـفر ائتمیشدیر. بو سفرده بیر چوخ شاعیر و ادیبلر ایله گؤروشموش و بو گؤروشلرین حاصیلینی، اؤز تذکره‌سینده قئید ائتمیشدیر. او، اؤزونون اردبیل سیاحتی حاققیندا دئییر:

«حقیر، تاریخ هیجرت ۱۱۸۱– ده سیاحت عزمی ایلـه اردبیلـه وارد اولـوب، جویـای شـعرا اولدوقـدا، جومله‌سیندن نیشان وئردیلر . . . »[15]

همین تذکره‌نین اردبیل بؤلوموندە: شاه اسماعیل ختایی، نصرت اردبیلی، ملا باباشاهی، محمد بزاز اردبیلی، زین العابدین فکری، حسن ذکری، اسد شمس، محمد باقر گنجی، عبدالرحمان غائـب، عیـسی صـراف، محمـد شفیع ناظیم و سائره‌دن آد آپاریر و اونلارین حاققیندا یازی یازیب، شعرلریندن نمونه‌لر گتیریـر. سـیّد عظیمـین اردبیل ایله باغلیلیغی و اؤز چاغیندا بورانین شاعیرلری ایلـه علاقـه‌ده اولماسـینی گؤسـترمک ایچـون، همـین بؤلومون خلاصه‌سینی آشاغیدا تقدیم ائدیریک:

۳– ۱. اردبیل سیّد عظیم دیلیجه:

«اردبیل، کیسخرو بن سیاووشون بینالاریندان‌دیر. کوه ساوالانین ٤ فرسنگلیگینده واقعدیر و اقلیم پنجمـه داخیلدیر. و یوز پاره قریه‌دیر، تماما سردسیر، هاواسی غایتده سرتدیر، سویو گوارادیر هاضم. بـو سـببدن او شهرین اهلی چوخ اکولدورلار. هاواسی سببی ایله سایر فواکه نایابدیر. چوخ لطیف گیلاسی اولـور. قلعـه‌ی مشهور ***رویین دز*** *همان داغدا اولوبدور کی فریبرز ایله کیخسروون امر سلطنتینده معارضه‌لری همان قلعه‌نین فتحینه قرار اولموشدو. اول فریبرز،طوس ایله گئدیب مأیوس قاییتدی. اوندان سونرا کیخسرو، گـودرز ایلـه گئدیب همان قلعه‌نی تسخیر ائدیلر. و همان وقتده دارالارشاد اردبیلین طرحینی تؤکوبلر.*

دؤلت صفویه زامانیندا چوخ معمور ایدی. الان یمن دؤلت قاجاریه‌دن، یئنه معموریتی زیاده اولماقدادیر. و مزار کثیرالانور جناب قطب الاولیاء شیخ صفی الدین اسحاق اردبیلی اول شه‌رده دیر. و جنـاب لطفعلـی بیگ بن آقاخان آذر بیگدیلی اؤز ***آتشکده****سینده اول شه‌ردن اولان شاعیرلری بو قرار ایلـه ذکـر ائتمیـشدیر: جامی، راغیب، محوی، میرزا حاتم بیگ و شاه ختایی‌دیر.»*

---

[15] تذکره، ص ۲۱۷.

۳- ۲. شاه ختایی

«شاه ختایی‌نین اسم شریفلری جناب خاقان کبیر اسماعیل صفویدیر. سلسله‌ی نسبی آتا طرفیندن بئش واسیطه ایله حضرت قطب العارفین شیخ صفی الدین اسحاق اردبیلی‌یه یئتیشیر کیم، او بزرگـوارین‌دا نـسبی اون آلتی پشت‌دان امام هفتم سیّد الابرار موسای کاظم - علیه السلام- ـه یئتیشیر. نسبت والده‌سی حسن بیگ تورکمانا یئتیشیر کی اولوس تورکمانین اعاظیملریندندیر. ممالیک ایرانین بعضی یئرلرینه پادشاه اولوبـدور، و تاریخین ۹۷۰- نجی سنه‌سینده ۱۵ سنّینده اراده‌ی جهانگشالیق ائـدیب اکثـر ولایـت آذربایجـان و دارالمـرز خوراسان و عراق عرب و عجم و فارسی، گردنکش اولان سـولطانلارین تـصرّفوندن چیخاریبـدیر. آفتـاب عؤمرو ۹۷۵- نجی سنه‌ده، عقده‌ی کسوف اجلده منکسف اولوبدور. تورکیٔ و فارسیٔ شعر دئمیـشدیر . . . و بو بیر نئچه شعر تورکی، جناب خاقان اعظم شاه اسماعیل ختایی تخلّصون کلاملاریندانديرکی زینت تذکره ایچون او بزرگواردان تبرکا ثبت اولوندو:

غزل

ای مسلمانلار اسیر زولف یارام دوغروسو،
بو سیه‌کارین الینده بی‌قرارام دوغروسو!
دئردیم اول دلبر یانیندا اعتباریم وار منیم،
یوخلادیم، ائتدیم یقین، بی‌اعتبارام دوغروسو.
بیر قورو جاندان نولور قوربان ائدم جانانیما؟
اول پری روخساردان چوخ شرمسارام دوغروسو.
شاه ختایی گشته چیخدی، آچدی حرّون قبرینی،
بار الهی عفو قیل کیم، تؤبه‌کارام دوغروسو.

روباعی:

تا باده‌ی خوشگوار وار، ای ساقی!
بیر دم منی قویما هوشیار، ای ساقی.
بیر دؤر ائله کیم، بو دؤرو دؤنموش دؤران،
نه باده قویار، نه باده‌خوار، ای ساقی!»

۳- ۳. نصرتعلی شاه

«قطب العارفین و کهف المساکین و الفقرا مولانا نصرتعلی شاه اردبیلی مشاهیر عرفاد اندیر و اعاظم وزرادان. تولد شریفلری ۱۱۱۵- نجی سنه‌ده دارالارشاد اردبیلده واقع اولوب، محمد شاه جنت مکان او بزرگوارا کامیل ارادت یئتیریب و صفای باطینلرینی ادراک ائتدیکده، جناب نصرتعلی شاهی اؤزلرینه وزیر اعظم قرارداد ائتمیشدیر. و او بزرگوارین اوصاف کمالی اوندان زیاده‌دیر کی، قلم شیکسته زبان، تحریرینه قادر اولا بیلسین. و کتاب مثنوی‌سی، دارالارشاد اردبیلده اولدوغوم زامانلار نظر حقیره یئتدی. گومانیم بودور کی، نه ملای رومی و نه ملا احمد نراقی اول مطالیبده عالی مضمون و شیرین کلام دئمه‌میشدیر. صد حئیف کی او جنابین عؤمرلری وفا ائتمه‌ییب، همان کیتاب ناتمام قالمیشدیر.

و ملا نباتی اوشتوبونلو و عاجیز خلخالی و فیکری اردبیلی کی بوندان سونرا ذکر اولاجاقدیر، او بزرگوارین شاگیردلریندندیر.

و تاریخ هیجری‌نین ۱۱٦۷- نجی سنه‌سینده دارالسّلطنه‌ی تهراندا وفات ائدیبدیر. و بو غزل تورکی او بزرگوارداندیر کی، اؤز شاگیردی عاجیرین غزلی‌نین موقابلینده ایرادا و تنبیهاً بویورموشلار، تبرّکاً ثبت اولوندو:

شوکر لله! کی کؤنول اولدو تجلّی دلیسی،
یئنه أوز قویدو بیابانا بو لیلا دلیسی.
غل و قلّاده و زنجیره مگر بند اولور،
بیر کؤنول کیم اولا بیر زولف چلیپا دلیسی.
یا مگر نرگس بستانا سالیر طرف نظر،
بیر کؤنول کیم اولا بیر گؤزلری شهلا دلیسی؟
عشقین آدابینی فرهاد ایله مجنون نه بیلیر،
بیریسی داغ آیی‌سیدیر، بیری صحرا دلیسی!
داغ ایله باغ، گؤزوم! عاشیق ایچون یکساندیر،
هره بیر یانا گئدیر واحد و یکتا دلیسی.
عاغلا گل، واعظ و زاهید سؤزونه توتماقولاق،
بیری دونیا دلیسی دیر بیری عقبا دلیسی.
عاجز آثار ره عشقه قدم باسمادی، حیف!
بو سؤزو خبط خیال ائتدی او سئودا دلیسی.»

۳- ۴. شاهی اردبیلی

«اسم شریفلری ملابابا دیر و شهر اردبیلین تاجیرزاده‌لریندندیر. الحق کی منیم تصوّرومه گؤره، رسم غزلده،غزلسرا شاعیرلرین شاهیدیر و قصیده گولارین قبیله‌گاهی.

تولّدو ۱۱۱۷، وفاتلاری ۱۱٦۹- نجو سنه‌ده دارالارشاد اردبیلده واقع اولوب. میرزا خلیفه عاجیز خلخالی ایله معاصیردیر. زمان دؤلت فتحعلیشاهدا و محمد شاهدا اولوبدور. و بو غزل تورکی جناب شاهی دندیر کی، ثبت اولدو:

ای زولف! بوینو کج دولانیرسان، گدایسان؟
آشوفته اولماغین نه، هم آغوش آیسان.
طرّارسان، دیل اوغروسو، آرام رهزه‌نی،
دل آهنین اولا اگر، آهن‌روبایسان! . . .»

۳- ۵. قُمری اردبیلی

«محمد حسن بن شیر علی اردبیلی، تولدلری ۱۱۳۰- نجو سنه‌ده اولوبدور. جناب فیکری‌نین شاگیردلریندندیر. قوّه‌ی طبعیندن حسن روخساری زیاده‌دیر. بو نئچه بیت آبدار زاده‌ی طبع مشحونلاریندان‌دیر کی، ثبت اولوندو:

بو گئجه خاطیریم پریشاندیر،
زولف جانان مگر نومایاندیر!
الله! الله! بو مجلیس عیشرت،
رشک نزهت‌سرای رضواندیر.
مجلیس عیش غئیردن خالی،
بیر من خسته، بیرده جاناندیر.»

۳- ۶. ناصر اردبیلی

«کربلایی محمد بزاز اردبیلی، تولّدو ۱۱۳۱- نجی سنه‌ده دارالارشاد اردبیلده واقع اولوبدور. الان حکیم‌لیک ائدیر . . . بو نئچه بئیت اونداندیر کی، ثبت اولوندو:

ای کؤنول! گشت ائله، بیر سرو خورامان اله سال،
سئیر گولزار ائله، بیر قونچه‌ی خندان اله سال!
توتما،ای زاهید کج‌بین! بو قده‌ر تسبیحی،

ائله زونّاره هوه‌س، زولف پریشان اه‌سال.
اولما مغرور ریایی اولونان طاعتیوه،
باش اگیب اول خم ابرویا، بیر ایمان اه‌سال.
پند وئرمه منه ناصح، سنی تانری، یئری گئت،
بیرجه تک من دئیه‌لیم، اؤزگه مسلمان اله سال.»

۳- ۷. فیکری اردبیلی

«کربلایی زین العابدین اردبیلی الاصل، تولدو ۱۱۳۰ سنه‌ده، بیر پیردیر معشوقه‌باز و بیر ریندیر اهل راز. نئچه کیتاب مدح و منقبت مولای متقیان امیرالمؤمنینده ترتیب ائتمیشدیر. ولاکین اوتوز بئش سنّینده گؤزلری کور اولوب، الان اردبیلده درویش دلریشدیر . . .

و بو بیر نئچه بئیت فیکری اردبیلی‌نین کلاملاریندان‌دیر کی، ثبت اولوندو:
تؤکولموش هر طرفده زولف عنبر فامی رو توتموش،
تعالی الله نه‌سان مو آتش سوزانه خو توتموش!
گذرگاهیندا ای دلبر! منیم اشک ایله موژگانیم،
هزاران شؤوق و ذؤوق ایله خیال روفت و رو توتموش.
*گؤتورمز دامیندن ال اؤلونجه **فیکریِ** محزون،*
جمالین عاشیقی اولموش، تمنّای نکو توتموش.»

۳- ۸. ذکری اردبیلی

«کربلای حسن بن ابراهیم اردبیلی الاصل، تولد شریفلری ۱۱٤۰ سنه‌ده دارالارشاد اردبیلده واقع اولـور. ابتدا قواعد نظمی ملا فیکری‌دن تحصیل ائتمیشدیر.

سنه‌ی ۱۱۷۷- ده دراویش خاکسارلار ایله عازم کربلای معلا اولوب، همان سنه‌ده نجف الاشرفده وفات ائدیبدیر.

دیوان شعری پراکنده قالمیشدیر. بو بیر نئچه غزل او بزرگواردندیر کی اردبیلده جویا اولـدوغوم زامـان، جناب فیکری‌دن حاصیل اولوب، بو تذکره‌یه ثبت اولوندو:

طبیبا! عشق دردین دفع ائدنمزسن مزاجیمدان،
منی بو درد بیللم اؤلدوره‌ر، ال چک علاجیمدان.

علاج دردیمه جانان لبیندن احتیاجیم وار،
علاجیم حاصیل ائیله، ای معالیج! احتیاجیمدان.
کؤنول گوزگوسونه خاکستر فقریم جیلا وئرمیش،
غنا ژنگین قناعت صیقلی سیلدی جمالیندان،
فقیرم، گرچه قدریم یوخ، ولاکین عشق فئیضیندن،
شرافت کسب ائدەر تاج کیان پشمینه تاجیمدان.
تنور صوبحدن پنجه‌کش خورشیده مئیل ائتمز،
یئسه بیر نان جو، هر کیم منیم بو قارا ساجیمدان.
*مقرر روزونو روزی رسان واردیر، وئرەر **ذکری!***
دنیلر منّتینی چکمەرم گر اؤلسم آجیمدان.»

۳- ۹. شمس اردبیلی

«اسم شریفلری اسددیر. بیر جواندیر عطار و غایتده دیندار. صراف ایله دوستلوقلاری درجەی کمالدادیر و درویشلیگه مئیللری زیادەدیر.

تولد شریفلری ۱۱٤۰- نجی سنەده دارالارشاد اردبیلده واقع اولوبدور. اکثر کلامی عارفانەدیر. شمس تبریزی و شیخ عطار رسمی ایله دئمیشدیر. بو غزل تورکی او جنابداندیر کی، بو تذکرەیه ثبت اولوندو:

بو محبت بازلیقدان بیر پریشان اول، کؤنول!
کوفر دئرلر، ائل گؤزونه بیر مسلمان اول کؤنول.
بوت‌پرست‌لیک ترکین ائت، خال و خطه قیلما هوەس،
سن‌ده بو مخلوق تک بیر اهل ایمان اول، کؤنول!
اؤزلوگوندن کئچ فنا شهرینه بیر دم منزیل ائت،
جنّ و انسانا بو تدبیر ایله سولطان اول، کؤنول!
لاف اوروب، دئردیز کی سنسیز ائتمەریز دیرلیک هوەس،
گئتمەلی اولدوم من ایندی، یان، جیگر قان اول، کؤنول!
*آشینا اولدو کرامًا کاتبینله **شمس**دن،*
هر نه بیلسن ائیله، قورخما، شیر غرّان اول، کؤنول!»

۳- ۱۰. گنجی اردبیلی

محمد باقر بن کاظیم اردبیلی بیر جاواندیر بزاز، رسم غزلده صاحیب اعجاز. توگلدو ۱۱٤۰- نجی سنه‌ده دارالارشاد اردبیلده واقع اولوبدور. بو بیر نئچه غزل، زاده‌ی طبع بلاغت مشحونلاریندااندیر کی ثبت اولوندو:

عشق مئیدانین گزیرسن، ای کؤنول! تحسین سنه،
کیم اولوب جولانگه اول اعلای علیین سنه.
کئچ جاهان مولکوندن، اول مولک قناعت سروری،
بسدی بیر تاج نمد، بیر خیرقه‌ی پشمین سنه.
عافیت رختین اونوت، ویرانه‌لر کونجون گؤزه‌ت،
بوریاسین بستر ائت، زانوی غم بالین سنه.
اول پلاس فقره قانع، منکر دونیاپرست،
قوی حقارت چشمی ایلن، باخسین اول کج‌بین سنه،
چوخ جاهان مولکونو تسخیر ائیله‌دین، ای شه! قدین.
رؤیت نصرتدی، پرچیم کاکل مشکین سنه.
گنجیا! تسبیح و تهلیل و تکبر ترکین ائت،
گؤستریر جام مئیِ رنگین ریا رنگین سنه.»

۳- ۱۱. غائب اردبیلی

«عبد الرحمان بن محمد اردبیلی، توگلدو ۱۱٤۰- نجی سنه‌ده دارالارشاد اردبیلده واقع اولوبدور. بیر جاواندیر مؤدّب و بیر رفیقدیر خوش مشرب. جناب فیکری‌نین شاگیردلریندندیر. بو نئچه بئیت او جنابین زاده‌ی طبعی‌دیر:

بلادان حیفظ قیل عشق اهلی‌نین دلدارینی، یارب!
شوکوفته ائیله گون- گوندن گول روخسارینی، یارب!
خزان تفرقه سالسا باهار وصله هر کیمسه،
مبدل قیل خزانا سن اونون گولزارینی، یارب!
أوزونده زولف مشکین رشته‌ی جاندیر، نولار حالیم،
داغیتسا گر صبا گول أوزره زولفو تارینی،یارب!
*ایچیب غم ساغرینی، یاردان **غائیب** جُدا دوشدو،*
منیم تک ائتمه درهم هیچ عاشیق کارینی، یارب!»

۳- ۱۲. صرّاف اردبیلی

«صرّاف بیر جاواندیر عیسی نام و مسیح کلام، فرزنـد ارجمنـد حـاجی عبـدالرحیم اردبیلیـدیر. تولـدو ۱۱٤۱- نجی سنه‌ده دارالارشاد اردبیلده واقع اولوبدور. و اول صفحاتدا نشو و نومایا یئتمیشدیر. الان اردبیلده عطارلیقلا مشهوردور. و بو نئچه غزل اونداندیر کی ثبت اولوندو.

اولدو اول ماهدان اؤترو هامی بدخواه بیزه،

هامی بدخواهدان اولدو بتر اول ماه بیزه!

صؤحبت اهل زمانه گتیریب جانا بیزی،

بینواییق، کؤمک ائتسین اؤزو الله بیزه.

تانری شاهیددیر اگر طالیب عزّ و حشم ایک،

بوریا فرشیدی اورنگ شهنشاه بیزه.

اول کؤنول! منزل مقصودا یئتیشمک مؤشکول،

اولماسا پیر موغان شفقتی همراه بیزه.

جومله عالم، نه غم اولسون بیزه دوشمن، صرّاف!

بسدی مولامیز علیّ ولی الله بیزه.»

۳- ۱۳. ناظیم اردبیلی

«ملا محمد شفیع، ولد ملا الله وئردی اردبیلی، تخلّصو ۱۱٤۱- نجی سـنه‌ده دارالارشـاد اردبیلـده واقـع اولوب، الان اردبیلده مکتبداردیر. ملا فیکری‌نین شاگیردلریندندیر.

و بو نئچه بئیت اونداندیر کی ثبت اولوندو:

گؤزلریمه گؤرونور یار قاشی میثل هیلال،

ماشاء الله نه گؤزل حق یارادیب حوسنِ جمال!

دئدیم: ای شمع! أوزون گؤرمک ایله بیرجه نظر،

یاندیریب آتش هیجرین منی پروانه‌میسن؟»

۴. بیت الصّفا

سیّد عظیم شیروانی‌نین یاشادیغی چاغی، ادبیات تاریخیمزین قالخینما چاغی سایا بیلـه‌ریـک. بـو چاغـدا، اوتایدا و بوتایدا بؤیوک شاعیرلر ظهور ائدیرلر. بیر طرفدن شـاعیرلر شـعریمیزده فـضولی- نبـاتی عنعنـه‌لرینـی ساخلاییب دوام ائتدیریر و باشقا طرفدن یاواش- یاواش یئنی‌لیگه مئیل گؤستریلیردی. مکتبخانـالار آچیلیـر و شاعیرلر طرفیندن شعر توپلولوقلاری قورولوردو، مطبوعات انکشاف تاپیر، نشریه‌لر بوراخیلیردی. سیّد عظیم بـو ساحه‌لرین هامیسیندا فعالجاسینا اشتراک ائدیردی. یوخاریدا گؤردوگوموز کیمی، سیّد عظیم بیر طرفدن مکتـب آچیب، درس کیتابلاری حاضیرلاییردی و باشقا طرفدن ادبی محفیللره باشچیلیق ائدیر و نشر اولان مطبوعات اورگانلاریندا اؤز شعرلرینی چاپ ائتـدیریردی. اونـون تأسـیس ائتـدیگی ان مهـم ادبـی محفیـل **بیـت الـصّفا** آدلانیردی.

بو ادبی انجمن عضولریندن: آقا بابا ظهوری، ضویی، علی اکبر غافیل، ملا آقا بیخود، غفار راغیب و محمـد صفانی آد آپارماق اولار.

سیّد عظیم بو ادبی محفیلی، اؤزونون یاخین دوستو و چوخ سئودیگی شاعیر **محمد صفا**نین ائوینده تشکیل وئرمیشدی. **بیت الصّفا** ادبی انجمنی، قاراباغدا قورولان **مجلس خاموشان** و باکی شهرینده تشکیل تاپان **مجمع الشّعرا** ایله علاقه ساخلاییردی. اونلارین او زامان، اورتاق اجلاسـلاری اولورمـوش. دربنـد شـهرینده یاشـایان تانینمیش نوحه شاعیریمیز میرزا محمد تقی قمری‌ده گاهدان بو محفیلده اشتراک ائدیردی.

او زامان آذربایجانین مختلیف شه‌هرلرینده یاشایان شاعیرلر، ادبی انجمنلر و محفیللر یارادیردیلار کی بیت الصّفا اونلارین باشیندا گئدیردی و بو محفیلین رئیسی سیّد عظیم، هـامی ایچـون احتـرام و سـایغی صـاحیبی ایدی. سیّد عظیم حتی نجف و شاماتدا یاشادیغی زامان، بیت الصّفانی یاددان چیخارتمیردی. اونون:

شیروانا سنی ائیلرم ای نامه روانه

مطلعلی مستزادی اصلینده بیت الصّفا عضولرینه خیطابدیر. او بئله‌لیکله ضویی، بیخود و غافیل ایچون بیـر مکتوب یازیب، اوره‌ک دردلرینی بیان ائتمیشدیر. بو منظوم مکتوبدا بیت الـصّفانی مقـدس بیـر مکـان حـساب ائدیب، دئییر:

اول مجلیسه کیم روح الامین آلماسا روخصت، | یوخ گیرمگه فورصت!
توپراغا دوشوب عجز ایله أوز قوی او مکانا، | تاپ اونا بهانه.
ضویینین آیاغیندان اؤپوپ کسب **ضیا** قیل، | اظهار ثنا قیل.
احوالیمی چک **بیخود**ا رمز ایله بیانه، | شرح ائیله فسانه.

اول واخداکی حالیم ائله‌دین **غافیله** اظهار، بیر گیزلی سؤزوم وار.
احبابدا محرم اودو بو سیرر نهانه، کشف ائتمیشم آنه.

سیّد عظیم، قاراباغدا تأسیس ائدیلن **مجلیس خاموشان** عضولری، خـصوصیله **عبـدالله عاصـی** (۱۸۴۰– ۱۸۷۴) باکی شهرینده قورولان **مجمع الشّعرا** عضولریندن عبدالخالق یوسفی (۱۸۴۹– ۱۹۲۴) لنکراندا اسماعیل قاصیر (۱۸۲۴– ۱۸۹۷)، نوخالی اسماعیل ناکام (۱۸۲۹– ۱۹۰۵)، دربندلی میـرزا محمـد تقـی قُمـری (۱۸۱۹– ۱۸۹۲)، گنجه‌لی میـرزا مهـدی حـاجی. و باشـقالاری ایلـه شـعرله‌شـیردی. معاصـرلری اونـو **سـرآمد دؤران** آدلاندیرمیشدیلار.

سیّد عظیم بیت الصّفا شاعیرلری ایله چوخ یاخیندان دوستلوق ائـدیردی و عمومیتلـه اؤزو ایلـه اونلاریـن آراسیندا معنوی و درین بیر احبـابلیق یاراتمیـشدیر. دیـوانی‌نـین مختلیـف یئرلرینـده اونلاریـن اؤلـوب الـدن گئتمه‌لریندن درین کدرلنمه‌سی حس اولونور. شوشا شهرینده محفیل خاموشـان عـضوو **نـورس قارابـاغی**یـه یازدیغی بیر قصیده، بو باخیمدان چوخ سجیوی‌دیر. بو قصیده باشدان آیاغـا سـوزناک شـیکایتلر ایلـه دولـودور. قصیده‌دن بیر نئچه بئیتی گتیریره‌م:

سلام اولسون سنه ای کعبه‌ی اهل صفا، نورس!
منای کویووا اولسون دل و جانیم فدا، نورس.
منه بیگانه‌دن بیگانه اولدون عاقیبت، ای شه!
سنینله اولمایایدیم کاش ازلدن آشینا، نورس!
مگر یوخ مهربانلیق شوشانین آب و هاواسیندا؟
دؤنوبدور داشا کؤنلون ای رفیق بی‌وفا، نورس!
نه بیر پئیغام گؤنده‌ردین بو مدّتده نه بیر قاصید،
مگر بؤیله اولورموش آشنالیق، مرحبا! نورس!
اگر چه دهردونون انقلابیندان پریشانام،
اولوب جمعیّتیم برهم، فلک ائتمیش جفا، نورس!
داغیلدی یار و انصاریم باشیمدان، فرد قالدیم من،
الیمدن گئتدی **عاصی**، اول رفیق خوش ادا، نورس!
صفا دوشدو صفادان، زمزم اشکیم روان اولدو،
بو غمدن خانه‌ی دل کعبه تک گئیدی قارا، نورس.

نه **آگه**، آگه اولدو حالت پُر اختلالیمدان،
نه رفع ائتدی ملالیم صفحه‌ی دلدی **فنا**، نورس!
مگر بؤیله اولورموش آشینالیق، ای گؤزوم نورو،
جمال باکمالیندان گؤزوم گؤرمز **ضیا** نورس.
بیز آخر بیر گولوستانین گولویدوک روز اوّلده،
حوادث صرصری سالدی بیزی آخر جدا، نورس.
اول اوستاد مکرّم، **یوسیفی**، اول مرشد کامیل،
اونو گرگک اجل صئید ائتدی، حئیف اول مقتدا، نورس.
اولوب بو عالم احبابدا هر ساده رخ یارا،
بیز ائتدیک دامن معشوقه‌نی الدن رها، نورس!
حیات مستعار دهردن مطلب دگیل حاصیل،
گره‌ک کسب ائیله‌مک یوز سعی ایله فئیض بقا، نورس.
. . . چکیل عنقای قاف اول بیر قناعت ایچره **سیّد** تک،
وئره‌ر مقسوموو اول خالق ارض و سما، نورس![16]

سیّد عظیم، بیت الصّفا و باشقا اشتراک ائتدیگی ادبی محفیللرین شاعیرلری‌نین آدلاری و اثرلریندن نمونه‌لری اؤز تذکره‌سینده ذکر ائتمیشدیر.

بیر باشقا غزلده اؤز چاغداشلاری‌نین آدلارینی نظمه چکیب و اونلاری بیر به بیر یاد ائتمیشدیر:
نئچه ردیف غزل ائتدیم انتخاب، دئدیم،
نظیره‌ی شُعرای فلک جناب، دئدیم.
اولار کی هر بیری بیر آفتاب رخشاندیر،
بو ذرّه تا اولا خورشیده انتساب دئدیم.
نظیره‌ی غزل **جرمی**یه ائدیب اقدام،
هزار جورمو، قصور ایله بیر جواب دئدیم.
حیجاب ائیلمه‌دیم گوفته‌ی **ثریا**دان،
جواب اول اختر تابانا بی‌حیجاب دئدیم.

[16] دیوان چاپ سنگی، ص ۱۵۲.

مُنیری نیّر اعظمدی چرخ نظم أوزره،
نه عئیب گر اونو نیسبتده آفتاب دئدیم؟
جیگرده داغ نهان بیر جواب **دلخون**ـه،
خجالت آتشینه دل اولوب کباب دئدیم.
کؤنولده وار نهان اشتیاق **مشتاق**ـا،
اولور کی بیرگون اولا وصله فتح باب دئدیم.
اومید وار کی ائده عفو جورمومو **جُرمی**،
خطالاریمی بیلیب **سیّدا** جواب دئدیم.

آشاغیدا بیت الصّفا عضولری و سیّد عظیمین علاقه ساخلادیغی معاصیری اولان بعضی شاعیرلردن آد آپاریریق:

۴- ۱. محمد صفا

محمد صفا (۱۲۶۸- ۱۲۹۳هـ ./ ۱۸۳۲- ۱۸۷۶م.) نین پئشه‌سی بزازلیق ایدی. اونون اؤز عصرینده چاغداشلاری آراسیندا چوخ حؤرمتی اولموش، بئله‌کی فریدون کؤچرلی دئمیشکن:

«شاماخی شعراسی اونون آدینا بیر منزیل بینا ائدیب بیت الصّفا آدی ایله اونو آدلاندیرمیشلار. شعرا و عرفا اورایا جمع اولوب، شعر و غزل دئمکله و روحانی صؤحبتله صرف اوقات ائده‌رلرمیش».[17]

کؤچرلی، سؤزلری‌نین دوامیندا یازیر:

«صفا، اؤزو غایتده گؤزل، نازنین و غیور بیر اوغلان ایمیش. اونا قارا لقبی قویولموشدو. نئجه کی افصح شعرا حاجی سیّد عظیم اکثر کلامیندا اونا نسبتا ایما و اشاره‌لر یازیبدیر. او جومله‌دن:

قادان آلیم آی قارا گؤزا! سنه بو ادا نئچوندور؟
نه اوزون آرالیق ائتدیم، منه بو جفا نئچوندور؟
یاناغیندا لاله نیسبت، دوداغین عقیق مانند،
بدنین سفید و صافی، بس آدین ***قارا*** *نئچوندور؟*
منه‌ده قارا گره‌کدیر، کی منیم گونومدو قارا،
بو آدی، وفالی دلبر دۀ گؤروم سنا نئچوندور؟

بو، داهی سیّد مرحوم بیر غزلینده صفانین حاققیندا دئییبدیر:

---

[17] کؤچرلی، ۹۵.

سنسن بو عصرین، ای بوت زیبا! محمّدی،
سیّد *هم آستانینا کمتر بیلالدیر.*

محمد صفائی ۱۱۹۳ هـ . ایلینده فتله یئتیرمیشلر. سیّد عظیم اونون اؤلومو ایله علاقه‌دار دئییر:
صفا برفت دگر جام عشرتم بشکست،
مگر برای من، ای پیر! بد دعا کردی؟!»[18]

۴- ۲. ملا آقا بیخود

ملا آقا بیخود شیروانی، (۱۲۴۷- ۱۳۱۰ هـ./ ۱۸۳۰- ۱۸۹۲ م.) سیّد عظیمین دیلیجه دئسک:
«بیر جواندیر پاک سیرت و پاکدامن، تجارت پیشه و خیر اندیشه، نجیب خصلت و درویش طبیعت، فهیم و زیرک و عرفا مسلک».

بیخودون اکثر شعرلری عاشیقانه‌دیر. سیّد عظیم اؤز تذکره‌سینده اوندان بیر چوخ شعر نقل و تفسیر ائدیبدیر:

کؤنول آلوده قیلیب بیر بوت عیارا منی،
ائدیب آشوفته عجب دلبر خوانخوارا منی!
غم روییله گونوزلر جیگریم قانا دؤنر،
گئجه‌لر زولفو خیالیله باسار قارا منی.
دئدیم: ای دل! حذر ائت نائره‌ی عشقیندن،
یاخما آللاهی سئوه‌رسن یانار اودلارا منی.
الله! الله! نه کؤنولدور کی اوسانماز بیر دم،
لحظه- لحظه گتیره‌ر ناله ایله زارا منی.
دئدیم: آلدانما کؤنول نرگس جادولارینا،
حق رضاسینا اسیر ائتمه بو سحّارا منی.
سالاجاق چؤللره مجنون کیمی آخر، بیلیرم،
بو قان اولموش، غمه یاتمیش، دل صدپاره منی.
نولا **بیخود** کی او بی‌مئهر و بوت عاشیق‌کش،
بیر نیگاه ایله آلیب جانیمی قورتارا منی.

[18] همان یئر.

ملا بیخود بیت الصّفا عضوو ایدی و سیّد عظیم دفعه‌لر اونون آدینــی شـعره سـالیبدیر. فریـدون کـؤچرلی اونون حاققیندا یازیر:

«مرحوم بیخود غایتده خوش خاصیت، با تواضع، گشاده جبین و سلیم النّفس بیر شخص اولوب، مدت عؤمرونده، جومله مناهیلردن و شرب خمر و غیر مذموم عمللردن اوزاق ایمیش. ولاکین هم مـسلک ادبـا و عرفا و هم جلیس شعرا اولوب، اکثر کلاملارینda حکمت‌آمیز مطلبلر سؤیله‌دیگیندن ظاهیرپرست، یک چشم و فاناتیکلر آراسیندا متهم اولموشدور».

ملا آقا بیخود، غزللرینی فضولیانه یازمیشدیر و اونـون کیمـی حکمـت‌آمیـز عیبـاره‌لـری غزللـره داخیـل ائتمیشدیر. میثال ایچون یاریشا قویولان فضولی‌نین:

طریق فقر توتسام، طبع تابع، نفس رام اولماز،
غنا قیلسام طلب، اسباب جمعیت تامام اولماز.[19]

مطلعلی غزلی استقبالیندا دئییر:

ریاضت‌سیز کؤنول بو نفس بیر تؤسندی، رام اولماز،
بونا جولانگه عرصه ارض اولا، سئیری تامام اولماز.
جهانی دوست توتدوقجا ائده‌ر دوشمن چیلیک پئیدا،
بو دوشمن کامدان ای نفس! حاصیل، هیچ کام اولماز.
جهان معموره‌سینده کونج عوزلت اختیار ائیله،
قناعت اهلینه، ای دل! بئله راحت مقام اولماز.
آیاقدان دوشمه‌میش سعی ائیله الدن وئرمه مئی جامین،
جوانلیق شورو قالماز باشدا بو نشئه مدام اولماز.
بورونمه خیرقه‌ی سالوسا **بیخود!** طعنه‌دن قورخوب،
کی مئیدانِ محّبتدیر، بو یئرده ننگ و نام اولماز.

اونون سیّد عظیم شیروانی‌یه خیطاب یازدیغی بیر مستزاد معروفدور. بو مستزاد بئله باشلاییر:

کیم وئردی دونن بزمینیزه باغدا زیور، هانسی قدر عرعر؟
کیم ائیله‌دی روخساری ایله باغی منوّر، هانسی مه انور؟

---

[19] **دیوان اشعار ترکی فضولی**، تصحیح و تدوین حسین محمدزاده صدیق، اختر، تبریز، ۱۳۸۴، ص ۱۹۱.

۴- ۳. علی اکبر غافیل

بیت الصّفا مجلیسی‌نین عضولریندی بیریسی ناماز اوغلو علی اکبر غافیل ایدی. اودا شاماخی شهرینده (۱۲۴۴- ۱۳۰۹ هـ ./ ۱۸۲۸- ۱۸۹۲م.) دوغولموشدور. اونو **شعرشناس و غایت فصیح بیر وجود**[۲۰] اولاراق وصف ائدیرلر. سیّد عظیمین تأثیری آلتیندا و اونو سیتایش ائدن شاعیرلردندیر. آشاغیداکی غزل اونون بیت الصّفادا قاراباغلیلار طرفیندن یاریشا قویولان فضولی‌نین، قابداقدا یازدیغیم غزلینه نظیره‌دیر:

منه اول دلبر آهو نیگه مدّتدی رام اولماز،
نه بیر وصلی منه مقدور، نه‌ده عؤمروم تامام اولماز.
کؤنول! او دلبر خودکامه‌دن کئچ کامه یئتمکدن،
نئچون ناکاملیقدان یاخشی هئچ عالمده کام اولماز.
حبیبم کعبه‌ی کویوندا سرگردان اولان عاشیق،
دولانیب باشینا قوربانین اولسا، بی‌مقام اولماز.
حرام اولموش اگر قان تؤکمک، ای مه! لئیک عشّاقین،
گؤزون قوربانی، تؤک قانین، حلالیندیر، حرام اولماز.
اولا هر مولک دل کیم، لشکر غمزه‌ن گذرگاهی،
دوشر رؤونقدن اصلا، اوندا قانون و نیظام اولماز.
وئریب جانانا جان، **غافیل!** گل ایندی سن‌ده بیر آد ائت،
کی اهل عشق نامیندان سوا عالمده نام اولماز.

۴- ۴. غفار راغیب

فریدون کؤچرلی غفار راغیب (۱۲۳۴- ۱۳۰۹ هـ . / ۱۸۱۸ – ۱۸۹۱ م.) حاققیندا یازیر:
«بیت الصّفانین خوش باطن، خوش خلق، مؤدب، باکمال، سلیم و صامت عضولریندن بیریسی اولوب، هم عصرلری آراسیندا گؤزل نام و حؤرمت کسب ائتمیشدیر».

غفار راغیب سیّد عظیمین ادبی اجلاسلاریندا اشتراک ائدیردی. اونون قاراباغ یاریشینا یازدیغی غزلدن بیر نئچه بئیت نقل ائدیریک:

منیم روحومدو بیر دلبر، ولی جیسمیمه رام اولماز،
عجب کیم روحسوز جیسم ایله عؤمروم هم تامام اولماز.

[۲۰] کؤچرلی، ۹۲.

ییخار کؤنلوم ائوین بیر مه‌لیقا، غافیلدیر آندان کیم،
منیم کؤنلوم ییخان، دونیا ائوینده شادکام اولماز.
گؤروب روخساری أوزره زولفونو، بیلدیم غلطدیر بو،
کی دوزخ اهلینه دئرلرسه گر جنّت مقام اولماز.
ائده‌ر سولطان حوسنون چوخ سیاست، قورخوم اولدور کیم،
بئله سولطان ظالیم هیچ مولک ایچره مدام اولماز.
ملامت ائیله‌ین **راغیب** منی، شرم ائیله‌مز، بیلمه‌ز،
طریق عشقده بو رسمدیر کیم ننگ و نام اولماز.

۴- ۵. محمد ضوئی

ملا محمد ضوئی بیت الصّفا انجمنی عضولریندن و سیّد عظیمین اعتنا و احترام ائتدیگی او چاغین شاعیرلریندن بیریسی دیر. سیّد عظیم یازیر:

«تولد شریفلری مین ایکی یوز اللی دوققوزونجو ایلینده خطه‌ی شیرواندا واقع اولوب، تا بو گونلرده کی ایگیرمی بئش سنینه قدم باسمیشدیر، علم عرب و فارس فئیضین طالیبلره یئتیرمکده و طلّابلاردان گولوستان ذاتیندا گول معرفت بیتیرمکده‌دیر . . . الحق خط شیکسته‌ده عمادا، نسخ تعلیقده رشید و یاقوتا برابردیر».[۲۱]

سیّد عظیم اؤز دیوانیندادا گاهدان ضوئی‌نی یاد ائدیر:
شؤوقدن کؤهل صیفاهان کیمی دورتر گؤزونه،
سیّدا یئتسه اگر ضوئیِ زارا بو غزل!

و اونا چوخ حؤرمت بسله‌ییر. اؤزونون گؤنده‌ردیگی بیر نامه‌سینه خیطاب دئییر:
ضوئینین آیاغیندان اؤپوب کسب **ضیا** قیل،
اظهار ثنا قیل. . .

کؤچرلی‌نین یازدیغینا گؤره، اونون یاشادیغی زاماندا «موغاندا، نباتی‌نین وطنینده، خانلیق کندینده مکتبدارلیق ائدیردی».[۲۲]

---

[۲۱] تذکره‌دن نقل.
[۲۲] کؤچرلی، ۹۷.

۴ـ ۶. آقا بابا ظهوری

آقا بابا بن عبدالله ظهوری ۱۲۶۵ هـ. (۱۸۴۹ م.) ایلینـده دوغولمـوش و ۱۳۱۰ هــ. (۱۸۹۲ م.) ایلینـدن سونرا وفات ائتمیشدیر. بیت الصّفانین فعال عـضولریندن ایـدی. اونـون قارابـاغ شـاعیرلری طرفینـدن یاریـشا قویولان فضولی غزلینه یازدیغی نظیره بئله‌دیر:

نه وحشی کؤنلوم اول آهو نیگه‌دن غئیره رام اولماز،
نه آنین هیجری‌نین نؤقصان اولان آیی تامام اولماز.
مورادیم جان فدا قیلماقدی یئتجک وصل جانانا،
اگر حاصیل اولا، عشق عالمینده بؤیله کام اولماز.
صفای وصله یئتدین، ائیله‌ییب چوخ سعیلر، ای دل!
بیان ائت بیر به بیر هیجران غمین، بؤیله مقام اولماز.
وصال یارا یئتدین، بیر ایاق توت، باده قیل حاضیر،
دور ای ساقی! باشینچون بؤیله دم هرگیز مدام اولماز.
بو بزم وصل جنّت، ساقیسی غیلمان طوبا قد،
منی منع ائتمه زاهید! مئی بهشت ایچره حرام اولماز.
گؤزون منع ائتمگه مولک روخوندان لشکر خطی،
ائدیب موژگانلارین صف-صف کی دعوا بی‌نیظام اولماز.
گدالیق رسمینی توت کیم، در جانانا یئتمکچون،
ظهوری، ننگ قیلما، عاشیق ایچون ننگ و نام اولماز.

۵. مطبوعات فعالیتی

۵– ۱. سیّد عظیم و مطبوعات

سیّد عظیم شیروانی اؤز زامانیندا نـشر اولان مطبوعـات اورقـانلاری ایلـه سـیخ علاقـه‌ده اولموشـدور. او جمله‌دن **اکینچی، ضیا** و **کشکول** آدلی مجله‌لرده بعضی شعرلرینی نشر ائتدیرمیشدیر.

بو نشریه‌لر آراسیندا اکینچی نشریه‌سینی داهادا چوخ سئویردی و اونون بانیسی و باش یازاری **حسن بیگ زردابی** (۱۸۳۷– ۱۹۰۷م.) ایله دوستلوق ائتمیشدیر. اکینچی‌دن علاوه، او ضیا و کشکول نشریه‌لرینـده‌ده فعـال اشتراک ائتمیشدیر.

۵– ۲. حسن بیگ زردابی

حسن بیگ زردابی آذربایجان تورکجه‌سی ایله ایلک مطبوعات اوراقنینی یارادا بیلمیشدیر. او ۱۸۷۵–نجی ایلده، یعنی یوز اوتوز ایل بوندان قاباق اکینچی آدیندا مجله‌نین نشرینه باشلامیشدیر و آنا دیل مطبوعـاتی‌نـین اساسینی قویموشدور.

حسن بیگ ملک زاده زردابی، شمسی ۱۲۱۶ (۱۸۳۷ م.) ایلینده گؤی چـای ماحـالی‌نـین زرداب کندینـده آنادان اولموش، درسلرینی کند مکتبی، سونرا شاماخی‌دا رسمی مدرسه‌ده اوخوموش، تیفلیس شـهرینده دیـپلم آلمیش و ۱۲۴۰ ش. (۱۸۶۱ م.) ایلینده مـسکو دانـشگاهینا داخیـل اولمـوش و دؤرد ایـل سـونرا ریاضـیات و طبیعیات علملریندن فارغ التحصیل اولموشدور.

سونراالار اؤز وطنینه قاییدان زردابی معلم‌لیک ایشی ایله مشغول اولموش و ۱۲۵۴ ش. (۱۸۷۵ م.) ایلینـده غزئت نشر ائتمه اجازه‌سی آلمیش و اکینچی‌نـین نـشرینه باشلامیـشدیر. ۱۲۵۶ ش. (۱۸۷۷ م.) ایلینـده روس دؤلتی اونون دفترینی باغلامیش و اؤزونوده تبعید ائتمیشدیر. او ۱۲۸۶ ش. (۱۹۰۷ م.) ایلینـده فلـج اولمـوش و وفات ائتمیشدیر.

۵– ۳. اکینچی غزئتی‌نین بؤلوملری

اکینچی غزئتی‌نین یازیلاری بئش اساس بؤلومه بؤلونوردو:

۱. داخیله.
۲. اکین و زراعت خبرلری.

۳. مکتوبات.
۴. علمی خبرلر.
۵. تازه خبرلر.

۱- نجی بؤلوم داخلیه آدلانیر و اصلینده سرمقاله حساب اولونوردو. ۲- نجی بؤلوم یعنی اکین و زراعت خبرلری غزئتین ان مهم بؤلومو ساییلیردی. بورادا اکین، باغ، بستان، مالدارلیق، قوشچولوق، آری‌چیلیق و سائره موضوعلارا عائد علمی- کوتله‌وی مقاله‌لر درج اولونوردو کی چوخونو **زردابی** اؤزو یازیردی. ۳- نجو بؤلومون اساس یازیچی‌سی **حاج محمد صادق احسن القواعد** ایدی. او بورادا تیفلیسده چیخان ارمنی غزئتینی تنقید و نصیحت ائده‌رک یازیردی:

«بنی آدم هامی قارداشدیر. گره‌ک قارداشلار آراسیندا صلح وئرمک. فیکرین بو اولسون کی قارداشیمیزین آراسیندا صلح وئره‌سن، نه اینکه بو قیسم مطالیبی غزئته یازاسان، قارداشلار آراسیندا عداوت دوشسون».[۲۳]

همین بؤلومده مختلیف یئرلردن گلن مقاله‌لر، شعرلر و یازیلار درج اولونوردو. سیّد عظیمین شعرلری‌ده ائله بو بؤلومده نشر ائدیلمیشدیر. ۴- نجو بؤلومده دونیادا باش وئرن علمی نائیلیتلر حاققیندا دانیشیلیردی. بورادا اونون اساس تخصصی اولان طبیعیات علملریندن بحث اولونوردو. میثال ایچون بیرینجی نومره‌ده **ائولری سئل باسماغی‌نین ضرری** و ۲- نجی نؤمره‌ده **مئشه سالماقدان دانیشیلیر** عنوانی ایله مقاله‌لر گئدیبدیر.

۵- نجی بؤلومده قیسا خبرلر نشر اولوردو. میثال ایچون ۱- نجی نؤمرده ۲۰ تزه خبر درج اولموشدور. اونلاردان ایکیسینی آشاغیدا اوخیورسونوز:

- بو ایل آوروپادا و آمریکادا بوغدا آز اولماق سببی ایله گره‌ک بیزیم بوغدا آرتیق قیمته گئتسین.

- ایتالیادان و فرنگستاندان خبر وار کی، بو ایل داغ و سرین اولان یئرلرده بارامـا چوخ اولوب، آمـا اونلارین چوخو خراب اولدوغونا، اونلاردان اپیک آز چیخیب. بو سببه بو ایل اپیک، کئچن ایلدن آز اولاجاق.

۵- ۴ . اکینچی‌ده سیّد عظیم

سیّد عظیم، ایکی هفته‌لیک اکینچی غزئتی‌نین ۶- نجی نؤمره‌سیندن امکداشلیغا باشلامیشدیر. بورادا اونون آشاغیداکی غزلی، مکتوبات بؤلومونده نشر اولموشدور:

هزاران شوکر کیم بیر شخص عالی قدر هیمّتدن،
غزئت بونیادینا روسیه‌ده اذن آلدی دؤولتدن.

---

[۲۳] اکینچی، ش ۲۲.

ملک زاده حسن بیگ عارف دونیای **زردابی**،
گؤتوردو اهل اسلامی بو گون خاک مذلتدن.
زبان تورک ایله آگاه ائیله‌ر اهل قفقازی،
گهی تازه خبرلردن، گه آثار حؤکومتدن.
اولوب سوداگر خئیر، اول مکرم اهل اسلاما،
خبردار ائیله‌دی هر نفع و هر کسب و تجارتدن.
نسیم صبح تک فئیضی اولوب بو عالمه ساری،
اویاتدی لوطف الیله غفلت اهلین خواب غفلتدن . . .

۵- ۵. منظوم یازیشمالار (مکتوبات منظومه)

سیّد عظیم، اکینچی غزئتی یولو ایله خلقی علم و معارفه ساری یؤنلدیر و اونلاری دونیانین یئنی علملرینی کسب ائتمگه تشویق ائدیردی و شعر دیلی ایله اونلارلا دانیشیردی. **زردابی**یه یازدیغی مکتوبلاری‌دا منظوم قلمه گتیریردی:

– ۱ –

ای حسن بیگ، معلم دانا!
ای ائدن اهل عالمی احیا!
ای چاتان عالمه صفا سندن،
ائیله‌ییر **سیّد** التجا سندن،
کیم بو مکتوبو کیم خیالیمدیر،
اهل قفقازا عرض حالیمدیر،
ائده‌سن چاپ، ای گؤزوم نورو!
تا اولا روزگار مشهورو.

اونون **زردابی**یه گؤندردیگی منظوم مکتوبلار دالبادال اکینچی غزئتینده نشر اولوردو. بوردا همین یازیلاردان بعضی جزیی پارچالار نقل ائدیریک:

داد و فریاد، ای گروه عظام!
اولدو ضایع بو ملّت اسلام.

گونو گوندن ذلیل و خوار اولوروق،
مؤحنت قوصصه‌یه دوچار اولوروق.
بو قده‌ر درد کیم اولور حادث،
اونا بی‌علم‌لیک اولور باعیث.
بیر بلادیر بو درد نادانی،
کی اونون علم اولوبدو درمانی . . .
ایندی ناخوشدو ملّت اسلام،
اونا لازیمدی ائیله‌مک انجام.
دردیمیزدیر بو درد نادانلیق،
کی توتوبدور بیزی پریشانلیق . . .

ایها النّاس! کیمیادیر علم،
مظهر ذات کبریادیر علم . . .

– ۲ –

دو سؤال ائتدی بیر نفر جاهیل،
کی غزئتدن نه‌دیر بیزه حاصیل؟
بو حسن بیگ نه ایسته‌ییر بیزدن،
دولدوروب عالمی قورو سؤزدن!
داد ائدیر کی گره‌کدی علم اوخوماق،
چکمه تیکمک و یا کی بئز توخوماق.
دانیشیر گاه اکین زراعتدن،
گاه ماشین گاه اؤزگه صنعتدن . . .

دئدیم: ای جاهیل کریه خطاب!
گر چه نادانا یوخدو هیچ جواب،
لئیک واجیبدی شرح ائدیم حالی،

سنی فی الجمله ائیله‌ییم حالی . . .

– ۳ –

السّلام ای اهالی ذی شأن!
ای اولانلار بلا اوخونا نیشان!
نه بلا؟ جهل و درد نادانلیق،
ای توتان جمعینی پریشانلیق.
نئچه مدتدی کیم **حسن بیگ** زار،
حُسن تدبیر ایله او فخر کبار،
اؤز قدیمی لیسانیمیزدا همان،
غزئته چاپینی ائدیب عنوان.
اؤزونه گر چه یوخدو فائده‌سی،
لئیک وار خلقه فئیض زائده‌سی . . .
اولوروق حال عالمه واقیف،
بو بیزه بس دگیلمی، ای عاریف! . . .

– ٤ –

ای بیزه خئیرخواه اولان **محسن**،
اهل احسان و خوش نیشان **محسن**!
ملّتین غئیرتین چکن قارداش،
تخم خوشبخت‌لیگی اکن قارداش.
سؤزلرین دون گتیردی تورا منی،
شاد قیلسین گؤروم ایلاهی سنی.
یازمیش ایدین کی ای گروه بشر،
اهل اسلام و قوم پاک سیر!
آییلین بیرجه خواب غفلتدن،
گئری قالدیق تمام ملتدن.

آفرین، ای یگانه‌ی دوران!
پندینه یوخدو شکٔ و ریب و گومان.
مثلین خوب، سؤزلرین مرغوب،
ذوق ائده‌ر گوش ائدنده اهل قلوب.
فی الحقیقه درخت ناکامیل،
تربیت فئیضینه اولور شامیل.
نوع انسان دگیل آغاجدان کم،
قابل تربیتدی هر آدم . . .

۵- ۶. ضیا نشریه‌سی

اکینچی باغلاندیقدان سونرا، آنا دیلیمیزده **ضیا** آدلی نشریه نشر اولدو، سیّد عظیم بو نـشریه‌ده‌ده اشـتراک ائتمیش‌دیر. بو نشریه حاققیندا یازدیغی شعردن بیر نئچه بئیت گتیریریک:

ایلاهی! بو **ضیا** آفاق آرا گون تکٔ ضیالانسین،
ضیاء طلعتیندن دیده‌ی عالم جیلالانسین.
اونا بانی اولان **حاجی سعید**ین کوکب بختی،
سعادت مطلعیندن ظاهیر اولسون، انجلالانسین.
غزئت بیر هدهد زیبا، غزئت خوانلار سولئیماندیر،
یئتیب بلقیس معنایا، گره‌کٔ اونلار سبالانسین.
غزئتدیر پیکٔ روحانی، کی سؤیلر سیرر پنهانی،
نه لازیم پیکٔ حق کونج خفادا اختفالانسین؟
. . .
ایلاهی **سیّد**ین قیل بو دوعاسین سن اجابت کیم،
ضیا گون تکٔ ضیالانسین، جهانا منجلالانسین.[۲۴]

همین نشریه‌ده اونون بیر چوخ شعرلری چاپ اولموشدور.

---

[۲۴] دیوان، ج ۲، ص ۶۰

۶. سیّد عظیم چاغی و چاغداشلاری

سیّد عظیم شیروانی، **بیت الصّفا** عضولریندن علاوه، قاراباغ شاعیرلری خصوصیله عبدالله عاصی (۱۲۵۶/ ۱۲۹۱هـ ./ ۱۸۴۱-۱۸۷۴م.) دربندلی میرزا محمد تقی قمـری (۱۲۳۵- ۱۳۰۹هـــ ./ ۱۸۱۹-۱۸۹۲م.)، نوخـالی اسماعیل ناکام (۱۲۵۵- ۱۳۲۴هـ . / ۱۸۳۹-۱۹۰۶م.) تبریزلی محمد امین دلسوز، **مجمع الـشّعرا** عـضولریندن عبدالخالق یوسفی (۱۳۰۵-۱۳۴۴هـ . / ۱۸۴۹ / ۱۹۲۴م.) عصری‌نین بؤیوک شـاعیرلری میـرزا نـصرالله باهـار شیروانی، آقا علی ناصح ایله دوستلوق ائدیب و اونلارلا شعرله‌شیر و یازیلاشیردی.

اصـلینده اونــون یاشــادیغی چــاغ یعنــی ناصــرالدین شـاه قاجـار دؤورونـو آذربایجـان ادبیــات تــاریخی آراشدیریچیلاری، **سیّد عظیم چاغی** آدلاندیرمیشلار. اونون اؤز زمانه‌سینده اولان تأثیری، شعریمیزین انکشافی و یئنی حال و هوا ایله دولماسینا سبب اولموشدور. نئجه کی فـضولی شـعر تـاریخیمیزده دؤنـوش نؤقطـه‌ســی ساییلیر، سیّد عظیم‌ده اونون کیمی شعر تاریخیمیزین بیر دؤنوش نوقطه‌سی حساب اولور.

ادبیات تاریخیمیزده سیّد عظیم چاغی‌نین اؤزه‌للیک‌لریندن ان اؤنملیلرینی بئله سایماق اولار:

۱. غزل دیلی‌نین ساده‌لیک و روانلیغا ساری چکیلمه‌سی.
۲. شاعیرین اجتماعی و سیاسی موضوعلارا یاناشماسی.
۳. قصیده‌لر و مثنویلرده خلقین حیاتیندان و یاشاییشیندان جانلی تابلولارین وئریلمه‌سی.
۴. شعر دیلی‌نین خلقین دیلینه یاخینلادیلماسی و شعر ایله یازیشمالارین چوخالماسی.
۵. انتقادی شعرین کوتله‌ویلشمه‌سی و شعر وسیله‌سی ایله عئیبه‌جرلیک‌لرین تنقیدی.

بو چاغین آدلیم شاعیرلریندن آشاغیدا آد آپاریریق:

۶- ۱. باهار شیروانی

ابوالقاسیم اوغلو میرزا نصرالله باهار شیروانی ۱۲۴۷ هـــ . ایلینـده شـاماخی شـهرینده دونیایـا گلمـیش و ۱۳۰۰هـ . ایلینده مشهد شهرینده محمد تقی بهارین آتاسی ملک الشّعرا محمد کاظم صـبوری ائوینـده وفـات ائتمیشدیر. تهراندا رضا قلی خان هدایت و اصفهاندا ایرج میرزانین آتاسـی غلامحـسین میـرزا صـدر الـشّعرا و تبریزده ادیب ناصر ایله یازیلاشاردی. ایرج میرزا و محمد تقی بهار اونون شاگیردلری اولوبلار. محمد تقی بهـار

اؤز تخلّص و شعر قابلیتی‌نی اوندان آلمیشدیر. اونون فارسجا دیـوانی، اؤلدوکـدن سـونرا صـبوری‌نـین ائوینـده قالمیش و محمد تقی بهار او دیوانین شعرلرینی اؤز آدینا مشهور ائتمیشدیر.[۲۵]

سیّد عظیم اؤز تذکره‌سینده اونو بئله آدلاندیریر:

«استاد ماهر، حکیم باهر، ادیب فاضل و کامل، افصح الشّعرا و املح الفصحا مولانا باهار»

و اوندان بیر نئچه غزلی تذکره‌نین زینتی ایچون گتیریر.

فریدون کؤچرلی یازیر:

«آذربایجان شاعیرلری تاریخینه آز- چوخ بلدیاتی اولانلارا، باهارین نام محترمی و کلام دلپذیری معلوم اولمامیش دگیل».[۲۶]

باهار شیروانی تهرانا گلیب و ناصرالدین شاه دربارینده ملک الشّعرا لقبی آلمیشدیر.

اونون تورکجه غزللری اویناق و آخیجی لهجه‌لیدیر:

مئی نورو جیلوه ائیله‌دی جام بیلوردان،
جام بیلورو گؤر کی لبالبدی نوردان.
ناز ایله بیر خوراما گل، امواتا قیل گذر،
تا مرحبا! سسی گله اهل قبوردان.
زاهید سؤزیله کیم بوت مئیخانه‌دن کئچر؟
اؤزو گؤره‌ک کئچیرمی بهشت ایله حوردان؟
اول بی‌وفا توتارمی وفا ایله دستیمی؟
باسماز آیاغینی گؤزومه چون غروردان.
مئیخانه‌یه **باهار** غرور ایله مئیل ائده‌ر،
زاهید قصورا مئیل قیلارمیش قصوردان!

فارسجا غزللریندن نمونه:

ریختی، بر هم زدی گیسوی عنبرفام را،
باز رسوای جهان کردی من بدنام را.
وعده دادی صبح بر وصلم، مگر دانسته‌ای،
هجر تو بر من برابر کرد صبح و شام را؟

---

[۲۵] عبرت نائینی **مدینة الادب** تذکره‌سینده یازیر:«اکثر اشعار محمد تقی بهار که از سبک او بیرون است و به خود می‌بندد، از بهار شیروانی است. (پروفسور حمید محمدزاده‌دن نقل اولدو. باخ← **آذرتورک** نشریه‌سی ش ۱، ص ۹۶)

[۲۶] کؤچرلی، ص ۵.

گفتمش:«سیمین برت را خواهم اندر بر کشید»،
گفت:« رو، از دل برون کن این خیال خام را!»!
گر به صورت بر تو ماند صورت بت‌های چین،
واجب آمد سجده کردن بعد از این، اصنام را.
هندوی زلفت اگر زین گونه قصد دین کند،
سجده‌گاه کفر سازد قبله‌ی اسلام را.
چون کنی بر مستحقان بخش، نعمت‌های حسن،
بر **بهار** خسته دل اوّل بده دشنام را!

باهار شیروانی‌نین تورکجه دیوان، **تحفة العراقین** و **نرگس و گول** آدلی مثنوی‌لریندن باشقا، فارسجا **کلیاتی**دا واردیر.

سیّد عظیم اؤزونو باهارین شاگیردی حساب ائده‌رک دئییر:
من اؤزوم کیم زمانه سروری‌یم،
اهل ذؤوقون کمینه چاکری‌یم.
حاجی سیّد عظیمدیر آدیم،
شعرده روح قدس اوستادیم.
اوستادیم **باهارِ** وحیْ کلام،
کی اونون نظمی‌دیر ملوک کلام.[27]

۶- ۲. علی اصغر نورس

میرزا علی اصغر نورس (۱۲۵۲– ۱۳۳۰ هـ.) قاراباغین شوشا شهرینده آنادان اولموش **مجلیس خاموشان** و **محفیل انس** ادبی محفیللری‌نین فعال عضوو ایدی. فضولی‌نین شعرلرینه نظیره‌لر یازان نورس، **قاراباغی** تخلص ائدیردی. سیّد عظیمین اونا خیطاب بیر نئچه شعری واردیر. او جومله‌دن:

نورس! ای همدم بی‌مهر و شه سنگین دل!
کی پری‌وار بوگون منزیل اولوب شوشا سنا!

[27] تذکره، ص ۲۳.

سنسن اول قصر مشیّد که ره رفعتدن،
یئتمز ای پاک گوهر! سلّم اندیشه سنا.
چرخ مینایی سنا ائیله‌دی ساغر قمرین،
گؤردو تا شوشادا واردیر هوه‌س شیشه سنا.
سنسن اول نخل هنرپرور باغ معنی،
کی اولوب دانش و فرهنگ و خرد ریشه سنا.
دون ائشیتدیم **کریمخان** فلک چاکردن،
تاپیلیب عالم امکاندا بیر پیشه سنا:
قوّه‌ی طبعده سن شیر نئیستان سخن،
باعیث اولدور کی بو گون قیسمت اولوب بیشه سنا.
سیّدا شیشه طرف سنگ ملامت آتما،
تا کی اوستاد هونر وورمیا بیر تیشه سنا!

۶- ۳. عاصی قاراباغی

عبد الله اوغلو علی بیگ عاصی قاراباغی (۱۲۵۶-۱۲۹۱هـ./ ۱۸۴۱-۱۸۷۴ م.) تانینمیش طنز شـاعیریمیز قاسم‌بیگ ذاکرین نعره‌سی ایدی. اؤز عصری‌نین حؤرمت قازانان شاعیرلریندندیر. امیر علیشیر نوایی‌نین دیوانین یاخشی اوخویا بیلن و اونا بنزه‌تمه دیوان یارادان بیر عالیم شاعر ایدی. مـلا بیخـودا یـازدیغی منظـوم مکتـوب معروفدور.[۲۸]

سیّد عظیم اؤز تذکره‌سینده عاصی‌دن بیر ترکیب بند نقل ائدیر کی بئله باشلاییر:

ساقیا! ای بوت مه‌پیکر و خورشید جمال،
اله آل باده‌ی گولگون قدحین مالامال . . .[۲۹]

تذکره‌ی نواب صاحیبی اونون دیوانین ۱۴۰۰۰ بئیت یازمیـشدیر. بیـر فـارس شـاعیری اؤلومـو حاققینـدا دئمیشدیر:

از بهر سال رحلتش آمد ندا ز غیب:
روحش به قصرهای جنان کرد جایگاه. (= ۱۲۹۱)

---

[۲۸] بو مکتوب ایچون باخ: **ریاض العاشقین**، ص ۱۳۲.
[۲۹] تذکره، ص ۱۴۴.

۶- ۴. علی حیدر فروغی

علی حیدر بن خداوئردی فروغی سیّد عظیمین ان یاخین دوستلاریندان ایدی. او، اؤز تذکره‌سینده اونون حاققیندا دئییر:

«کرات و مرات مجلیس شعرادا شعرلری تقریر اولوب، مورد تحسین اولموشدور. بو بنده ایله کمال صداقتلری واردیر. همین ایل کی ۱۱۹۱- نجی سنهدیر، اوائل رجبده، قلعه‌ی شوره‌ده ملاقاتلاری اتفاق دوشوب، دیوان شعرلری ملحوظه نظر اولدوقدا ملاحیظه اولوندو کی، قابلیت زیاده پئیدا ائدیبدیر».[30]

و سونرا اوندان بیر نئچه بئیت نقل ائدیر:

یارب! اولومو هیجرین الیندن قوارام من؟

بو غوربت ائلیندن وطنیم ساری وارام من؟

۶- ۵. محمد تقی قمری

ابراهیم اوغلو میرزا محمد تقی قمری (۱۲۳۵- ۱۳۰۹ هـ.) نین ان مهم اثری اولان **کنزالمصائب** دفعه‌لر تبریز و تهراندا چاپ اولوبدور. اونون مرثیه‌لری چوخ گوجلودور. تورکجه‌میزه بو کیتابدان باشقا **کنز المعارف** آدلی بیر اثرده باغیشلامیشدیر کی ایندیه قدر چاپ اولمامیشدیر. اونون **عقل و عشق** مثنویسی عرفانی ادبیاتیمیزین پارلاق قاشداشی کیمی دفعه‌لر نشر اولوبدور.

سیّد عظیم اونون همین مثنویسیندن آشاغیداکی بئیتلری تذکره‌سینه داخیل ائتمیشدیر:

بو سئوداداد کئچ، ای غافیل! داهی عؤمر جاوان کئچدی،

شباب ایامی گئتدی، ذؤوق سئودای جهان کئچدی.

سرای عاریتده هر گلن بئش گون قالیر مهمان،

رفیق و آشینا گئتدی، تماماً همزبان کئچدی.

بیلیر بیر گون دئیه‌ر قدرین بیلنلر «حئیف!» دونیادا،

قویوب نظم دُر افشان، **قمری**‌ِ شیرین زبان کئچدی.

قمری ایله سیّد عظیم آراسیندا هجویه‌لرده ردّ و بدل اولموشدور. سیّد عظیم بو حاقدا یازیر:

«بیر قصیده باب الابواب دربندن یازیب شعرای اربعه‌ی شیروانا روانه ائتمیشدیر. همین قصیده‌ده مولانا جناب غافیل، بیخود، ضویی و بنده‌ی حقیری هجو ائتمیشدی».[31]

---

[30] تذکره، ص ۱۵۱.

[31] تذکره، ص ۱۵۹.

۶- ۶. ناجی

سیّد عظیم و باهار شیروانی‌نین دوستلاریندان اولان (۱۲۴۰هـ./ ۱۸۲۴ م.) ایلده شاماخی شهرینده دونیایا گلن ملاقدیر ناجی شیروانی او چاغ شعریمیزین انکشافیندا تأثیر قویان آدلیم شاعیردیر. او، فضولی‌نین و سیّد عظیمین شعرلرینه بنزه‌ر اثرلر یازمیشدیر. سیّد عظیمین آشاغیداکی:

نشیمنین کی سنین بوریادیر، ای واعیظ!
قسم او خالیقه کیم بو، ریادیر، ای واعیظ!

مطلعلی غزلینه آشاغیداکی بنزه‌تمه‌نی یازمیشدیر:

همیشه ایش سنه وعظ خدادیر، ای واعیظ!
قسم او وعظینه کیم بو، ریادیر، ای واعیظ!
او ناسا کیم بویورورسان خطادان استغفار،
او سنده اولماسا، امرین خطادیر، ای واعیظ!
گؤره‌ر جهنّمی هر کس کی گلسه مجلیسینه،
دمین خلاییقه دوزخ‌نومادیر، ای واعیظ!
کلام ایزدی دئرسن کی مال ائدیم حاصیل،
دگیل بو موعیظه، بیع و شرادیر، ای واعیظ!
زکاتا کیم فقرا مالیدیر، تیکیرسن گؤز،
بو هانسی مذهب و دینده روادیر، ای واعیظ!
بویورما **ناجی**یه تؤوبه شرابدان،کرم ائت،
کیم اول ریا مرضیمچون دوادیر، ای واعیظ!

اونون یازدیغی پئیغمبر نعتی‌ده یئنه سیّد عظیمدن استقبال اولونموشدور:

ای پاک وجودون سبب خلقت افلاک!
بو قؤولده بسدیر منه شاهید ایکی لَولاک.

وئرمیش سنه ایزد او قده‌ر روتبه‌ی اعلا،
یوز ایل اوچا، یئتمر او یئره طایر ادراک.
خاک أوزره کی قویدون قدمین، اولدو مشرّف،
اولموش سنه شاهان جهان بسته‌ی فتراک.

گولزار ملاحتده قدین سرو، لبین گول،
یانیندا گول و سرو، میثال خس و خاشاک.
گر روز اجل یئتسه منه موژده‌ی وصلین،
اول موژده‌یه یوز جان وئره‌رم شاد و فرحناک.
قیل عفو، درینده نه کی ترک ادب ائتمیش،
ناجی کیمی یوخ دهرده دیوانه‌ی بی‌باک!

ملاقدیر ناجی‌نین دیوانی ایندیه قدەر نشر اولمامیشدیر. اونو شعرلری‌نین بعضیلری، تذکره‌لر و مفتی افندی‌نین ترتیب ائتدیگی **مجموعه**یه داخیل ائدیلمیشدیر.

۶- ۷. سیّد ابوالقاسیم نباتی

سیّد ابوالقاسیم نباتی، (۱۲۱۵-۱۲۶۲هـ./ ۱۸۰۰- ۱۸۵۲م.) سیّد عظیمین چوخ سئودیگی و اونا درین حؤرمت بسله‌دیگی بیر شاعیردیر. تذکره‌سینده اونو احترام ایله یاد ائدیر و دفعه‌لر شاعیرلرین اوندان اقتباس ائتمه‌لرینه تأکید ائدیر.

اونون آدی ادبیات تاریخیمیزده فضولی ایله یان- یانا چکیلیر، رسمی کلاسیک ادبیاتیمیزدا اونون کیمی أورکلره نفوذ ائدن و شعرلری خلق دیلی‌نین ازبری اولان شاعیر آز تاپماق اولار. نباتی اؤز یاشادیغی ایللرده، ایران- روس قانلی ساواشلارین دا گؤرموشدو. شعرلرینده ایسه آذربایجاندا أوز وئرن ساواش فاجیعه‌سیندن آجی تأثیرلر آلمیشدیر:

سنه درد هیجری یکسر ائده‌رم حکایت، آمما،
قلم الده سیز سیزیلدار کی بو سؤز بیانا گلمز!
سارا بس هایانه گئتدی، هانی قیشقیریق صداسی،
نه گلیب او خان چوبانا کی بوقیش موغانا گلمز؟

نباتی خلاقیتی اوندان سونرا بوتون شاعیرلریمیزین یارادیجیلیغیندا اثر بوراخمیشدیر. سیّد عظیم، راجی، صراف، شکوهی، لعلی، صابر، حداد، محمد باقر خلخالی و محمد علی هیدجی هامیسی اوندان ایلهام آلمیش و شعرلرینه نظیره‌لر یازمیشدیرلار. بونون خصوصی تدقیقاتا احتیاجی واردیر.

یوخاریدادا دئدیگیمیز کیمی، اونون خلاقیّتی‌نین أن مهم نقطه‌سی باطنی حالتلریدیر. او بو حالتلرده اؤزون ایلاهی بیر تجسّدده و اناالحق دئین گؤرور:

نه دئییرسن یئنه ای زاهید افسرده مزاج،
کل عالمده بیلیر طالیب معنایام من!

معجزات هامی پیغمبر اولوب منده عیان،
بیلمک اولماز منی، بیر سیرّ هویدایام من.
حله گؤر بسدی نباتی نه اناالحق‌دیر بو،
داهی بیر یول دهٔ گیلن واحید یکتایم من![۳۲]

۶– ۸. فانی تبریزی

میرزا صادق فانی تبریزی هیجری ۱۲۵۵– نجی ایل تبریزده آنادان اولموشدور. اولیه علملری اؤز آتاسی ملا اسدالله یانیندا تحصیل ائتمیشدیر، سونرا گنجه شهرینه گئدیب اورادا مکتبدارلیق ایشی ایله مشغول اولموشدور.

کؤچرلی یازیر:

« . . . قوّه‌ی شعریه‌سی فوق العاده‌دیر. فانی‌نین یازدیغی شعرلر علی العموم تربیه‌یه و حکمته عائـدیر. دیوانی‌وار، لاکین چاپ اولماییبدیر. همان دیوان، ***دیوان فانی*** *آدلانیر. فانی‌نین گـؤزل حـسن خطّـی وار . . . مکتب شاگیردلری ایچون* ***خمسه‌ی ادبیه*** *آدلی بیر* ***مجموعه*** *ترتیـب قیلیبـدیر. بـو* ***مجموعـه*** *بـئش جـزءدن عیبارتدیر:*

۱. لازیملار
۱. *ادبیه*
۳. تمثیلات
٤. *اقبالیه و ادباریه*
٥. *اخلاقیه*

. . . بوندان علاوه فانی‌نین ***عقل، بخت و دولت*** *عنوانلی منظوم بیر اثری‌ده وار. مـذکور اثـرده بـو أوچ شئیین هانسی بیریسی‌نین غئیرلرینه ترجیحی‌وار ایسه، معلوم اولور».*[۳۳]

فانی تبریزی هیجری ۱۳۲۵– نجی ایلدن سونرا وفات ائتمیشدیر. اونون شعرلری سیّد عظیمین شعرلری ایله بیرگه سسله‌نیر:

جانا! سنه بو یازدیغیم اسرار نهاندیر،
هر فردی اؤز احوالیما بیر کشف بیاندیر.
اُنس آتشی جان اولدوغونو من‌ده بیلیردیم،
آتش زنه و جنگک همان انس جهاندیر.

---

[۳۲] باخ ← **دیوان اشعار ترکی سیّد ابوالقاسم نباتی**، تصحیح و تدوین حسین محمدزاده صدیق، اختر، تبریز، ۱۳۸۵.
[۳۳] کؤچرلی، ص ۱۹۳.

۶- ۹. راجی تبریزی

سیّد عظیم او زامانکی تبریز ادبی اجتماعیتی ایله مؤحکم علاقه ساخلاییردی و تبریزلی عالیم و شاعیرلردن چوخ شئیلر اؤیره‌نیردی. اونلارین آراسیندان حاج میرزا ابوالحسن راجی‌یه (۱۲۴۷هـ./۱۸۳۱م.- ۱۲۹۲ هـ./۱۸۷۵ م.) داها زیاده حؤرمت بسله‌ییردی. اؤز تذکره‌سینده اونا گئنیش یئر وئرمیش و ایگیرمی‌یه یاخین غزل و باشقا شعرلرینی اورایا داخیل ائتمیشدیر. او، راجی حاققیندا یازیر:

« . . . تولّد شریفلری ۱۱۵۰- نجی سنه‌ده دارالسلطنه‌ی تبریزده، عصر محمد شاه قاجاردا واقع اولوب. الآن اشعار شورانگیزلری السنه و افواهدا مذکوردور و شیرین کلاملیقلا مشهور. او بزرگوار کربلای معلّایا مشرف اولموشدور. تاریخ هیجرتین ۱۱۹۱- نجی ایلی‌نین اواخرینده شاهزاده‌ی اعظم فرهاد میرزا بیت الله الحراما عازم اولان ایلی مکه‌ی معظمه‌یه مشرف اولموشدور. اتمام اعمالدان سونرا، جناب فرهاد میرزا تابعلری ایله جدّه یولوندان واپور ایله استانبول یولو ایله مراجعت ائدیرلر. آمما جناب حاج ابوالحسن جدّه‌دن راکب سفینه‌ی آتشی اولوب، دریای شبدن روانه‌ی عتبات عالیات ایکن، تلاطم طوفاندان سفینه‌لری شیکست اولوب، اول گوهر قلزم ادب و اول آفتاب برج حسب، دریای شبده احبابلاری ایله، محرم آیی‌نین اونو، ۱۱۹۳- نجو سنه‌ده غرق اولدولار. بو همان ایل، او جنابین اشعار فارسی و تورکی و مرثیه‌لرین احبابلاری تبرّکا طبع خانه‌ی تبریزده مطبوع ائدیبلر».[34]

راجی‌نین بو حزن آور اؤلومو تبریزده چوخ آجی قارشیلانمیشدیر. اونون حاققیندا سوزناک مرثیه‌لر یازیلمیشدیر. او جومله‌دن صبور تبریزی دئییر:

ای دریغا که حضرت **راجی،**
چون زر از کیسه‌ی احبّا رفت.
بی‌حد افسوس، صدهزار دریغ،
که به حسرت ز دار دنیا رفت . . .

فریدون کؤچرلی راجی‌نین اوتایدا شؤهرتینه اشاره ائده‌رک یازیر:

«راجی‌نین دیوان اشعاری آذربایجانین هر بیر ولایتینده داغیلیب و کلام موزونو دیللرده جاریدیر».

اونون آشاغیداکی غزلی دیللر از بری‌دیر:

نه عشق اولایدی، نه عاشیق، نه حوسن دلبر اولایدی،
نه آینه، نه صفا، نه کؤنول! نه جوهر اولایدی . . .

میرزا ابوالحسن راجی، سیّد عظیم چاغی شعریمیزین همده تجنیس اوستادیدیر.

---

[34] تذکره، ص ۱۸۱.

۶- ۱۰. دلسوز تبریزی

محمد امین دلسوز تبریزی‌نین بیر چوخ اجتماعی مضمونلو شعرلرینی سیّد عظیم استقبال ائتمیشدیر. میثال ایچون سیّد عظیم بیر یئرده بوغدادان ظریفانه شیکایت ائدیب، اونون سوراغینا دوشور و محمود آقانین آنباریندا اونو تاپیر و دئییر:

صاحیبا! محمود آقا، لوطف و مروّت دمیدیر،
ائیله‌ییب **سیّد** مسکینه خیانت بوغدا.
ایندی بئش آیدی کی مندن قاچیب اول روی سیاه،
قویوب آواره من زاری، بو نکبت بوغدا.
توتموشام ایندی سوراغین، سیزین آنباردادیر،
قورخورام کی قاچا اوردان داهی خلوت، بوغدا . . .

اوندان قاباق، دلسوز ایسه بوغدانین سوراغینا کنده گئدیر، بوغدا قاچیب آنبارلاردا گیزله‌نیر، شه‌هـره گلیـر، تیکیلی چوواللاردا آغزی باغلی گؤرور و شیخ الاسلامه خیطاب ائده‌رک دئییر:

نئچه مدّتدی الیمدن قاچیب اول ظالیم دون،
توتموشام ایندی سوراغین، سیزین آنباردادیر.
التماسیم بودو سندن: توتوب اول سنگدلی،
وئره‌سن بنده‌یه، چون قصد دل زاردادیر.
آپاریم من ده دگیرمانا اونون باشین ازیم،
دؤنمه‌ییب تا کی دگیرمان نه قده‌ر کاردادیر . . .

بو ایکی قطعه‌نین مقایسه‌سی گؤستریر کی سیّد عظیم، دلسوز تبریزی شعری‌نین بیر چوخ مـضمونلارینی ایشلتمیشدیر. دلسوزون دیـوانی چـاپ اولدوقـدان سـونرا، سـیّد عظـیم یارادیجیلیغینـدا هـر طرفلـی تطبیقـی آراشدیرمالار آپارماق اولار. دلسوز تبریزی‌نین دیوانیندان علاوه، **حدیث مرد قصاب** آدلی بیر منظوم حکایه‌سی وار، بئله باشلاییر:

ابتدای سخن به نام خدا،
خالق کائنات و ارض و سما.
قادر ذوالجلال و فرد وحید،
واحد و لاشریک و بی‌همتا.
ساخلایان بی‌ستون نه افلاک،
خالق آب و نار و خاک و هوا.

گاه عیان ائیله‌ین زمستانی،
گاه فصل بهار ائدن انشاء.
گاه سالان دشته مسند کافور،
گاه تؤکن بحره لؤلؤ و لالا.
شکری نئی‌دن ائیله‌ین جاری،
سنگدن آب و آبدن خارا . . .

۶- ۱۱. اسماعیل ناکام

اسماعیل ناکام (۱۲۵۵-۱۳۲۴ هـ./ ۱۸۳۹- ۱۹۰۶ م.) سیّد عظیم چاغی‌نین چوخ تألیفلی و ان آدلیم شاعیرلریندن اولموشدور. **دیوان بدیع** آدلی اثریندن باشقا، آشاغیداکی کیتابلاری‌دا تصنیف ائتمیشدیر:

۱- فرهاد و شیرین. ۲- لیلی و مجنون. ۳- شیخ صنعان. ۴- خیالات پریشان.

منظوم اثرلردیر:

۱- لطیفه نامه. ۲- دؤرد افندی. ۳- گنج ادب (۳۶ مقاله).

نثر اولاراق ترتیب ائدیلمیشدیر.

اونون دیوانیندا ترنّم اولان عشق، فضولی و سیّد عظیمده اولدوغو کیمی، حقیقی عشقدیر:

عشق او دگیلدیر کیم اولوب بوت پرست،
دائیم اولوب جام غرور ایله مست.
ائتمه‌یه‌سن فهم کی دونیا نه‌دیر،
بیلمیه‌سن عالم عقبا نه‌دیر.
یئنه خطادا اولاسان هرزه رو،
مئیکده‌لرده اولا باشین گیرو.
عشق اودور کیم ادب‌آموز اولا،
عاقبتی خوررم و فیروز اولا.
اولسا اگر عشق حقیقت نوما،
عاشیق اولار پیرو اهل وفا.
عاشیق اولان خاک طبیعت اولور،
واقیف اسرار حقیقت اولور . . .

سیّد عظیم اسماعیل ناکامین یارادیجیلیغینا مفتون ایدی. اونون بعضی شعرلرینه نظیره و استقبالیه یازمیشدیر. بیر غزلده دئییر:

سیّدا ائیله شکی مولکونه البته روان،
بو غزل، گر چه دگیل گفته‌ی ناکاما جواب.

۶- ۱۲. محمد آقا جرمی

سیّد عظیم چاغی باکی شهرینده قورولان **مجمع الشعرا**نین رئیسی محمد آقا جرمی، سیّد عظیم ایله چوخ یاخیندان علاقه ساخلاییردی. سیّد عظیمین دیوانیندا محمد آقا جرمی‌یه خیطاب ۵۰ بئیتلیک بیر قصیده واردیر. بو قصیده‌نین نئچه بئیتینی نقل ائدیریک:

یئتدی نامه‌دن منه ای تازه سخندان، **جرمی**،
گولشن شعره اولان بولبول خوشخوان، **جرمی**.
دئیه‌سن پیرهن یوسیف ایدی اول نامه،
گؤزومه وئردی ضیا اول مه تابان، **جرمی**.
هدهد با دصبا شهر سبا ایچره یئنه،
بئله ساندیم گتیریب حؤکم سولئیمان، **جرمی**.
بئله فیکر ائتمیش ایدیم باکیدا اولماز شاعیر،
نه بیلیم من کی یاتیب بیشه‌ده اصلان **جرمی!**
آفرینلر سنه ای شاعیر اعجاز کلام،
مرحبالار سنه ای ثانی **حسان**، **جرمی**.
. . .

سیّدم گرچه، بو سیّدلیگه یوخدور فخریم،
شرط عصمتدیر اولا طاعت یزدان **جرمی**.
کول منیم باشیما کیم بونجا خطالارلا یئنه،
وار اومیدیم کی اولام داخیل رضوان **جرمی**.

سیّد عظیم اؤز غزللری آراسیندا جرمی‌نین بیر نئچه غزلیندن استقبال ائدیبدیر. او جمله دن:
اول سرکشیده قد کیمی آز سرو ناز اولور،
سؤز راست خوشدو، وصفینی قیلسام دراز اولور.

مطلعلی غزلین سونوندا دئییر:

عن قصد، **جرمی**یه ائله‌دیم عجز و انکسار،

مشهوردور کپکله کؤپک کؤنلو شاد اولور.

جرمیله چوخدو بو غزلین فرقی **سیّد**ا،

گر سیم شعره بیر محک امتیاز اولور.

۶- ۱۳. شاگیردلری و پیرولری

سیّد عظیمدن سونرا گلن و آذربایجان تورکجه‌سی ایله غزل یازان ائله بیر شاعیر تاپماق اولماز کی، سیّد عظیمی اؤزونه اوستاد حساب ائتمه‌سین. اوندان سونرا گلن هر بیر شاعیر، اونا حؤرمتله باخیب، اثرلرینی دؤنه–دؤنه اوخویوب و اؤزو ایچون ایلهام قایناغی ائتمیشدیر. سیّد عظیمین تأثیری او قدەر گوجلو و گئنیش، حؤرمتی ایسه او قدەر قاباریق و زیاده‌دیر کی اونون پیرولری و شاگیردلری حاققیندا چوخ حجملی بیر کیتاب یازماق اولار.

بورادا قیساجا قئید ائدیم کی اونون مستقیم شاگیردلریندن بیریسی میرزا علی اکبر صابر طاهرزاده (هوپ هوپ) و غیر مستقیم اؤیره‌نلریندن بیریسی سیّد محمد حسین بهجت تبریزی (شهریار) دیر.

شهریارین ایستر فارسجا و ایسترسه تورکجه غزللری‌نین حال و هواسیندا سیّد عظیمین روحو دویولور. دیل اونون دیلی، بیان اونون بیانی و معنادا اونون معناسیدیر. شهریار، سیّد عظیمین بیر چوخ غزللرینی اقتباس و یا استقبال ائتمیشدیر. میثال ایچون سیّد عظیم دئییر:

خلقین ایمانینی گر مکر ایله شئیطان آپاریر،

اول پری چهره نه‌دندیر کی بس ایمان آپاریر؟

شهریار ایسه غزلینی بئله باشلاییر:

آمان آللاه یئنه شئیطان گلیب ایمان آپارا،

قورویون قویمایین ایمانیزی شئیطان آپارا.

شئیطان توکه‌دیب ایمانیزی جان آلیر ایندی،

آللاهدان آلان جانیزی، شئیطان آلیر ایندی![35]

---

[35] **دیوان شهریار**، کنگره بزرگداشت شهریار، ج ۴، ص ۲۲۶.

او، حتی سیّد عظیمدن بیر چوخ عیباره، کلمه و مصراعلار آلیب، اؤز دیوانینا داخیل ائدیبدیر. میثال ایچـون سیّد عظیم دئییر:

مجنون ایله بیر مکتب عشق ایچره اوخوردوم،
من ختم کلام ائتدیم، او واللَیل‌ده قالدی.

و شهریار بو بئیتین دوامیندا دئییر:
بیرگون‌ده ائشیتدیک کی دوشوب چؤللره مجنون،
واللیل اولوب وردی، جوانکن‌ده قوجالدی.
بیرگون‌ده خبر گلدی کی واللیل‌سی ایله،
جان وئردی، جاهان ایچره یامان ولوله سالدی.

هر دلشده بیر مئیلده قالدی ناقیص،
مجنون هوه‌سی لئیلی‌ده قالدی ناقیص.
من مکتب غمده ختم قرآن ائتدیم،
اول کئچمه‌دی واللَیل‌ده قالدی ناقیص.

۷. کئچمیش دایاناجاغی و ایلهاملاری

سیّد عظیم شیروانی آذربایجان کلاسیک ادبیاتی نمونه‌لرینی چوخ یاخشی اوخویوب بیلن بیر عالیم و شاعیر ایدی. اونون بوتون یارادیجیلیغیندا کئچمیشیمیز جاری‌دیر. گله‌جگه یول تاپماق ایچون، کئچمیشه دایانان بیر متفکر شاعیر اولان سیّد عظیم، یئر- یئر اورتا عصر ادبیات نهنگ‌لرینی یادا سالیر، اونلاردان ایلهام آلیر و شعرلرینی بئله‌لیکله جیلالاندیریردی. قیسادا اولسا اونون اولو بابالاریمیز نسیمی و فضولی‌دن ایلهام آلماسینا بیر اشاره ائتمه‌لیم:

۷- ۱. سیّد عظیم و نسیمی

سیّد عظیمین شعری‌نین روحو، گر چه نسیمی‌نین شعری‌نین روحو کیمی دگیلدیر، لاکین دیوانی گؤستریر کی او، سیّد عماد الدین نسیمی‌نین دیوانینی اوخوموش و اوندان غیدا آلمیشدیر. حتی بعضا اونون بئیتلرین تقلید ائدیر و یا اونون شعرلرینه بنزه‌تمه‌لر قوشور.

نسیمی دئییر:

لبلرین قندینه شکر دئدیلر،

بی‌خبرلر عجب خبر دئدیلر.

سیّد عظیم ایسه یازیر:

دهنین دلبریمین چئشمه‌ی حئیوان دئدیلر،

کیم اینانیر بو سؤزه،گؤز گؤره بؤهتان دئدیلر.

شک یوخدور کی سیّد عظیم، نسیمی‌نی چوخ سئویردی، اونون دیوانینی اوخویوردو و ایلهام آلیری. بونو، اونون نسیمی سایاق غزللری اثبات ائدیر. بو غزللرده نسیمی‌نین دیلی و لحنی حسن اولونور:

زولفووه ظولمت دؤران دئدیلر، گئرچک ایمیش،

لبووه چئشمه‌ی حئیوان دئدیلر، گئرچک ایمیش.

قاشلارین نون قلم، قددین الیف، زولفون لام،

أوزووی سوره‌ی قرآن دئدیلر، گئرچک ایمیش.

۷- ۲. سیّد عظیم و فضولی

سیّد عظیم شیروانی‌نین بوتون شعرینی، مولانـا حکـیم مـلا حمـد فـضولی‌نـین کؤلگـه‌سـی آلتینـدادیر. فضولی‌نین روحو اونون بوتون یارادیجیلیغینا حاکیمدیر. غزللری‌نین هامیسیندا فضولی‌دن ایلهام آلیـر و اونـدان پیرولوک ائدیر.

فضولی‌دن تبعیت ائتمه‌ده، سیّد عظیم بیرده بیر یئنی‌لیک گتیرمیشدیر. اودا بودور کی فضولی‌نـین دیلینـی بیر آز ساده‌لشدیرمیشدیر و وئردیگی ذهنی تصویرلر چوخ بوروشوق و دولاشیق دگیلدیر.

بیلیریک کی فضولی، امیر علیشیر نوایی‌نی اؤزونه رهبر توتاراق، آذری تورکجه‌سی و هابئله فارس شـعری تاریخینده **هیندی** آدلانان آذربایجان شعر سبکی‌نین بانیسیدیر. سیّد عظیم ایسه بو سبکی ساده‌لشدیریر و اونـا یئنی‌لیک گتیریر.

دئمک ایسته‌ییرم کی سیّد عظـیم اؤزو صـاحب سـبک بیـر شـاعیر کیمـی ادبیـات تـاریخیمیزده ظهـور ائتمیشدیر.

سیّد عظیم و فضولی‌نین شعرلرینی تطبیقی مطالیعه ائتمک و قارشیلاشدیرماق ایچون بیر حجملی کیتـاب یازماق لازیمدیر. بورادا سیّد عظیمین فضولی ایله اورتاق اولان ایشلتدیگی بیر- ایکی مضمونا اشاره ائدیرم.

فضولی‌نین دوشونجه‌سینده، بلا، انسانین روحونو تمیزله‌ین و صئیقل وئرن ان بؤیوک نعمت ساییلیر. سـیّد عظیم ایسه، فضولی کیمی بلانی استقبال ائدیر و یار ایچون قوربان اولماغی و اؤزونو فدا ائتمگی جانا بیر منّـت حساب ائدیر:

جیسمدن جان آلماغا گر اولسا فرمانین سنین،
جانا منّت‌دیر اولام، ای دوست! قوربانین سنین.
گر تؤکرسن ای خلیلیم! قانیمی، غم ائتمه‌رم،
غم بودور کیم، گر باتا آلقانا دامانین سنین.

اونون غزللرینی، اولو بابامیر فضولی‌نین غزللری کیمی، درین غم و آغیر کدر بوروموشـدور. اونـون غـم و دردی او قدەر بؤیوکدور کی اونو بیان ائتمگه‌ده قادر دگیلدیر. اودا فضولی کیمی شیکوه‌گرلیک و گیلایه ائدیر:

من بیلمه‌رم کی هانسی غمی ائیله‌ییم بیان،
یوخدور شماره‌سی الم بی‌شماریمین.
هیجران غمی، فلک سیتمی، طعنه‌ی رقیب،
کسمیش قرارینی بو دل بی‌قراریمین.

او، فضولی دیلیندن بعضی ترکیب و مصراعلاری‌دا اؤز شعرینه داخیـل ائـدیر. میثـال ایچـون آشـاغیداکی بئیتده:

اولموشام ائیله نحیف اول نوش‌لب عئشقینده کیم،
ضعفدن چیخماز نفس، نئی تک کسیلسم بند– بند.

آیدنیدیر کی «نئی تک کسیلسم بند– بند» ترکیبینی فضولی‌نین:
ناله‌دندیر نئی کیمی آوازه‌ی عئشقیم بولند،
ناله ترکین قیلمازام نئی تک کسیلسم بند– بند!

بئیتیندن آلمیشدیر.
سیّد عظیم سؤز ایچون چوخ اهمیت قائیلدیر. بیر یئرده دئییر:
گؤهر پاک پر بهادیر سؤز،
تؤحفه‌ی درگه خدادیر سؤز.
زینت بزم مصطفادیر سؤز،
مادح شاه هَل اَتی دیر سؤز.

سؤز یوخ کی بو بئیتلری یازارکن، فضولی‌نین آدلیم **سؤز** ردیفلی قصیده‌سینی اؤزونه رهبر دوتموشدور:
خلقه آغزین سیررینی هر دم قیلیر اظهار سؤز،
بو نه سیردیر کیم اولور هر لحظه یوخدان وار سؤز.
آرتیران سؤز قدرینی، صیدق ایله قدرین آرتیرار،
کیم نه میقدار اولسا، اهلین ائیلر اول میقدار سؤز . . .

فضولی‌نین بعضی بئیتلری‌نین مضمونونو دیوانینا سالیر:
فضولی:
گر دئرسه فضولی کی گؤزللرده وفا وار،
آلدانما کی شاعیر سؤزو البته یالاندیر.

سیّد عظیم:
اگر **سیّد** سنه سؤیلرسه کیم جانیم فدا قیللام،
اینانما شاعیرین گؤفتارینا، بالله یالاندیر بو.

فضولی:
چیخمایاریم گئجه‌لر اغیار طعنیندن ساقین،
کیم مه اوج ملاحتسن، بو نؤقصاندیر سنه.

سیّد عظیم:
چیخما یاریم گئجه‌لر دیشرا سن اغیار ایله،
قورخورام حوسنووه ای مه! گله نؤقصان، گزمه!

۷- ۳. سیّد عظیم و فارس شاعیرلری

سیّد عظیم فارس شاعیرلری‌نین شعرلرینی‌ده اوخوموشدور. خیام، سعدی، حافظ، جامی و باشقا شاعیرلری یاخشی تانییردی.

اؤز فلسفی دوشونجه‌لرینی دیله گتیردیکده، نظره گلیر کی خیام نیشابوری‌نین روباعیلریندن ایلهام آلمیشدیر. میثال ایچون:

دئرسن منه کیم حوری و غیلمان اولاجاقدیر،
قیسمت سنه اول کوثر رضوان اولاجاقدیر.

مطلعی غزلی تامیله خیامین **نقد- نسیه** فلسفه‌سینی آچیقلایان بیر غزلدیر. بو غزلین سون بئیتی بئله‌دیر:

سیّد! دئگیلن نسیه سؤزه باور ائده‌م من،
نقد هونریم جاما گیروگان اولاجاقدیر.

سیّد عظیم شیروانی فارس ادبیاتینا باخاندا، چالیشیر کی غئیرت و تمیز اخلاقلاری ایله توش گلن اثرلـدن یارارلانسین. میثال ایچون شیرازلی سعدی‌نین یارادیجیلیغی ایله یاناشاندا، اونون یالنیز اخلاقی و دینی شعرلریندن ایلهام آلیر.

میثال اونون:

ماه فرو ماند از جمال محمد ﷺ،
سرو نباشد به اعتدال محمد ﷺ.

غزلینه نظیره اولاراق دیلیمیزه خاص اویناق بیر اؤلچوده آشاغیداکی غزلی قوشور:

کنار لعل لبینده سیاه خال محمد ﷺ،
کنار چئشمه‌ی زمزمه‌دیر بلال محمد ﷺ.

سعدی‌نین بوستان و گولیستان کیتابلاریندان بیر نئچه حکایه‌ده تورکجه‌میزه چئویریب، درسـلیک اولاراق نشر ائتدیرمیشدیر.
ولاکین فارس شاعیرلری ایچینده شیرازلی حافظی سئویر و اونون بئیتلرینی بعضا اقتباس ائدیر:
سیّد عظیم:
زاهید کی مئیین اُمّ فساد آدینی قویموش،
بیر باطیل اولان سؤزدو بو، بیر فیکردی فاسید.

حافیظ:
آن تلخ‌وَش که صوفی اُمّ الخبائثش خواند،
اشهي لنا و احلي مِن قُبلة العذارا.

سیّد عظیم:
باغلار سبز اولدو، اولماز خاطیریم خوررم هنوز،
گول آچیلدی، بولبول اولدو شاد، منده غم هنوز.

حافیظ:
بر نیامد از تمنّای لبت کامم هنوز،
بر امید جام لعلت دُردی آشامم هنوز.

آرا– سیرا باشقا شاعیرلردن‌ده ایلهام آلیر. میثال ایچون:
بیر زامان بیز داخی اول ماه ایله همخانه ایدیک،
شمع روخساره‌سینه یانماغا پروانه ایدیک.

بئیتی، وحشی بافقی‌نین بو شعرینی یادا سالیر:
روزگاری من و دل ساکن کویی بودیم،
ساکن کوی بت عربده جویی بودیم.

اوندان قاباق ایسه، مولانا حکیم ملا محمد فضولی بئله یازمیشدیر:

ای خوش آندم که به هر نیک و بدم کار نبود،

بیمم از طعنه‌ی اغیار و غم یار نبود.

روش عاشقی و عشق نمی‌دانستم،

دل بی‌درد من از درد خبردار نبود.

پرده‌ی دیده‌ام آلایش خونابه نداشت،

خارخارم ز گلی در دل افگار نبود.

اونون فارس ادبیاتی نمونه‌لری ایله یاخینلیغینی آراشدیرماق ایچون اؤزل ایش لازیم اولدوغوندان حله‌لیک سؤیله‌دیکلریمیزه کیفایت ائدیریک.

سیّد عظیم فارس دیلیندن ترجمه یولو ایله بیر چوخ کئچمیش ادبی قایناقلاردا گلـن حکایـه و مثللـری‌ده دیلیمیزه قازاندیرمیشدیر. او، حتی کلاسیک عرب و فارس متنلرینی دیلیمیـزه هـم ترجومـه ائتمـیش و همـده مضمونلاری آلمیش و یئنیدن ایشله‌میشدیر. آشاغیدا اونون نظامی گنجوی‌نین «انوشیره‌وان و بـایقوش» آدلـی حکایه‌سی‌نین منثور ترجومه‌سینی اصل متن ایله برابر تقدیم ائدیریک:

صید کنان مرکب نوشین روان،

دور شد از کوکبه‌ی خسروان.

مونس خسرو شده دستور و بس،

خسرو و دستور و دگر هیچ کس.

شاه در آن ناحیت صید یاب،

دید دهی چون دل دشمن خراب.

تنگ دو مرغ آمده در یکدگر،

وز دل شه قافیه‌شان تنگ‌تر.

گفت به دستور: چه دم می‌زنند؟

چیست صفیری که به هم می‌زنند؟

گفت وزیر: ای ملک نامدار!

گویم اگر شه بود [آمرزگار].

این دو نوا نز پی رامشگری است،

خطبه‌ای از بهر زن و شوهری است.

دختری این مرغ بدان مرغ داد،

شیر بها خواهد از او بامداد.
کین ده ویران بگذاری به ما،
نیز چنین چند سپاری به ما.
آن دگرش گوید از این برگذر،
جور ملِك بین و بر او غم مخور.
گر ملك این است نه بس روزگار،
زین ده ویران دهمت صدهزار![۳۶]

نوشیره‌وان و ایکی بایقوش:

«نوشیره‌وان عجم پادشاهلاریندان‌دیر و ***کسری*** *داهی اونون بیر آدیدیر. بئله روایت ائدیرلر کی نوشیره‌وان اوائل سلطنتینده چوخ ظالیم ایدی. ظولم الینی خلایبقه آچمیشدی. بیر گون شیکارا چیخمیشدی، گؤردو کی بیر خرابه‌نین دیواریندا ایکی بایقوش بیر- بیرینه صدا ائدیرلر. نوشیره‌وان اؤز وزیری حکیم بوزرگمئهردن سوروشدو کی:«ای حکیم! گؤره‌سن بو بایقوشلار نه دانیشیرلار؟»*

حکیم دانشمند فرصتِ کلامی غنیمت بیلیب، لطیفه أوزوندن عرض ائله‌دی کی:«ای پادشاه عالم! بو بایقوش او بایقوشا دئییر کی:

- قیزینی منیم اوغلوما وئر!

او دئییر کی:

- اگر منیم قیزیمین صیداقیندان اؤترو یوز خرابه وئرسن، مضایقه یوخدور.

او بایقوش اونون جوابیندا دئییر کی:

- قورخما! اگر نوشیره‌وان بیر نئچه ایل‌ده پادشاه اولسا، من سنه یوز مین خرابه وئره‌رم.»

شعر:

گر ملك این است نه بس روزگار،
زین ده ویران دهمت صدهزار!

---

[۳۶] **خمسه‌ی نظامی گنجوی**، تصحیح بهروز ثروتیان، جلد اول (مخزن الاسرار)، توس، تهران، ۱۳۶۳، ص ۱۲۹.

۸. سیّد عظیم شیروانی‌نین اثرلری

سیّد عظیم شیروانی چوخ جهتلی شاعیر، عالیم و ادیب ایدی. بیر طرفدن دینی فیقه، رجال، اصول و کلام علملرینی یاخشی اوخویوب منیمسه‌میش و باشقا طرفدن ایکی ادبی فنلر، عروض، قافیه، شعر، منشآت، قصص و تاریخ فنلری ایله دریندن تانیش ایدی. بـونلاردان عـلاوه تورکجـه، عربجـه و فارسـجا ایلـه یاناشـی، روس دیلینی‌ده بیلیردی و او طریق ایله روس و آوروپا ادبیاتی ایله ماراقلانیردی. آمما اصلینده، او شعر تـاریخیمیزین ان آدلیم سیمالاریندان بیری و شعریمیزین اؤز زمانه‌سـینده دؤنـوش نؤقطـه‌سـی سـاییلیردی. الیمیـزده اولان اثرلری عمومیتله شعر تاریخیمیز ایله علاقه‌داردیر:

۸- ۱ . دیوان قصائد تورکی

سیّد عظیمین تورکجه قصیده‌لری بؤیوک بیر اکثریت تشکیل ائدیر. اونلاریـن موضـوعلارینی تحمیدیـه، پیغمبر نعتی، حضرت علی مدحی، اؤیود و نصیحتلر، حکمی و عرفانی، اجتماعی و سیاسی مفهوملار احتوا ائدیر. بونلاردان باشقا گؤزل باهاریه‌لر، تانینمیش هم یئرلیلر حاققیندا او جومله‌دن مجتهد آقـا سـیّد علـی آقـا، شـیخ الاسلام ملا احمد سالیانی، حاج مجید افندی و باشقالارینا خیطاب قصیده‌لر یازمیشدیر. بیر نئچه قـصیده‌سـیده ناصرالدین شاها خیطابدیر.

اونون ان گؤزل قصیده‌لریندن بیری **یا رسول الله!** قصیده‌سیدیر. بو قصیده بئله باشلاییر:

فدا بو آستانین خاکینا جان یا رسول الله،

که اهل درده‌دیر بو درده درمان، یا رسول الله**!**

قصیده‌نین مقطعی بئله‌دیر:

کرم قیل **سیّدی** قورتار بلای نفس شوموندان،

دخیلیندیر بو گون **حسّان** شیروان، یا رسول الله**!**

۸- ۲. دیوان غزلیات تورکی

سیّد عظیمین تورکجه غزللری آلتی یوزدن زیاده الده ائدیلمیشدیر. گله‌جک بؤلومده بو حاقدا دانیشاجاغیق.

۸- ۳. مکتوبات منظوم

سیّد عظیم اؤز دوستلارینا و زمانه‌سی‌نین آدلیم انسانلارینا دفعه‌لر منظوم نامه‌لر ایله رجوع ائدیبـدیر. الـده ائدیلن مکتوبلارین حجمی بیر جیلد کیتاب تشکیل ائدیر. بو منظوم نامه‌لرین آراسیندا بیر نئچه‌سی حسن بیـگ زردابی‌یه خیطاب‌دیر. اوندان باشقا، محمد جرمی، محمد صفا، اسماعیل قاصـیر، عبـدالله عاصـی، محمـد تقـی قمری، میرزا رحیم فانی، علی اصغر نورس، فرهاد میرزا و حتی زمانه‌نین حاکیملرینه خیطاب ادبـی- اجتمـاعی مکتوبلاری واردیر.

۸- ۴. حکایات منظوم

ربیع الاطفال، ربع الاطفال و **گولزار باهار** آدلاری ایله‌ده تانینان حکایات منظوم کیتابی، اصلینده گنجلره و مکتب یئنی یئتمه‌لری ایچون یازیلمیشدیر. شاعیر بورادا اغلب حکایه‌لری اوغلو جعفره خیطاب ائتمیشدیر. میثال ایچون:

جعفر! ای ساده‌لوح و پاک ضمیر!
بیل کی واردیر زماندا چوخ تزویر.
سوره‌ی یوسیف ایچره، مکر زنان،
اوخوسان، ای اوغول اولوبدو بیان . . .

بو کیتابین حکایه‌لرینی جامع التّمثیل، کلیله و دمنه، گولوستان سعدی و باشقا ادبی قایناقلاردان آلمیشدیر.

۸- ۵. حکایات منثوره

حکایات منثوره و یا **لطائف** کیتابیندادا یوزه یاخین کیچیک لطیفه‌لر و حکایه‌لر یازمیشدیر. میثال ایچون:

بیر گون بیر خان مجلیسده دئدی کـی هـر کـیم اؤز عورتینـدن راضـی دیرسـا آیاغـا دورسـون. هـامی قالخدیلار، آیاغا دوردولار، مگر بیر شخص کی قالخمادی. خان دئدی:

- ای شخص مگر سن عورتیندن راضی‌سان کی آیاغا قالخمادین؟

او جواب وئردی کی:

- یوخ، سنه فدا اولوم، بوگون عورتیم قیچیما بئله دوروبدور کی، قیچیم شیکست اولوبدور، او سـببدن قالخمادیم!

۸- ۶. سیچان و پیشیک

سیّد عظیم، عبید زاکانی‌نین **موش و گربه** آدلی اثری اساسیندا بو منظومه‌نی یازمیشدیر.
سیچان و پیشیک کیتابینی بئله باشلاییر:

حمد اولا اول خالیقه صوبح و مسا،
کیم یئتیریب فئیضی جاهانا صفا.
جومله‌ی مخلوقا وئریب جانلار،
حاضیر ائدیب نعمتِ الوانلار.
هر نه هوادا او کی پرواز ائده‌ر،
پر آچیبان قدرتین ابراز ائده‌ر.
ایکی قاناد ایله اوچان طئیرلر،
یئرده گزه‌ن دابّه‌لر، غئیرلر،
ایکی آیاق یاکی اولا دؤرد آیاق،
باده‌ی قدرتدن ایچیبدیر ایاق . . .
. . .
نقل ائله‌ییم من سنه بیر داستان،
فارسی ایله نظم ائله‌ییب باستان!
تورکی ایله من اونو تحریر ائدیم،
کؤنلونو شاد ائت، سنه تقریر ائدیم.
بیرجه قولاق وئر بئله داوایا سن،
ائیله نظر شورش و غوغایا سن.
بیل کی نه سولطان نه خانین جنگیدیر،
بیر پیشیک ایله سیچانین جنگیدیر! . . .

۸- ۷. هجویه‌لر

کئچمیشده شاعیرلر آراسیندا هجو و هزل یازماق عادی بیر حالا چئوریلمیشدی.
البته بو هجو و هزللر بؤیوک شاعیرلر طرفیندن یازیلاندا سیاسی – اجتماعی معنا آلیر و طنزه چئوریلیردی. یالنیز ساده‌جه گولوش و یا بیریسینی تحقیر ائتمه یوخ، بلکه اویانما و انتباه آماجی گؤدوردو. هر طنز پارچاسی، بیر تازیانه کیمی بیر طرفدن ظالیملری تنبیه ائتمه و ایکینجی طرفدن مظلوملاری اویالتما ایچون یازیلیردی.

سیّد عظیمین لاییق و خلف شاگیردی میرزا علی اکبر صابر، آذربایجان شعرینده طنز مئیدانلاری‌نین قهرمـانی، اؤز بیلیک و باجاریغینی سیّد عظیمدن آلمیشدیر.

سیّد عظیمین هجو– طنزلری ایسه بعضا ایکی دوست آراسیندا مزاح مـاهیتی داشـییر و بعـضاده بیگلـر و فرمان وئره‌نلرین حاققیندا یازیلمیشدی. اونون هجولری آراسیندا شیروان بیگلری حاققیندا، شاماخی حـاکیملری حاققیندا، بابیلر و بعضی ریاکار روحانی‌نومالار حاققیندا یازیلمیشدیر. او، بـو هجـولرده رشـوت خورلـوق و روس دولتی اورقانلاریندا باش وئرن ظولم، فساد و زوراکیلیقدان سؤز آچیر:

فُقرالار یانیبان ظولم اودونا اولدو کباب،
بیر طرفدن ائله‌دی زلزله شیروانی خراب،
بیر طرفدن‌ده بولار عالمی ویران ائله‌دی.
نه پریستاو، نه کؤمکچی، نه کوارتال، نه قازاخ،
هامیسی قورد کیمی سویماقلیغا خلقی کی قوچاق . . .

بورادا اونون شعرلری کسگین استهزا و آجی گولوشلر ایله دولودور. ائله بونا گؤره‌ده اونون عصرینده بعـضی گئری قالمیش و ساتقین شاعیرلرده سیّد عظیمی دفعه‌لر ذم و هجو ائتمیشلر. سیّد عظیمین هجویـاتی مـستقل بیر کیتاب کیمی یوخ، بلکه دیوانلاری‌نین مختلیف چاپلارینا سالینمیشدیر.

۸– ۸. فارس دیلیندن ترجومه‌لر

فارسجادان، شیرازلی سعدی‌نین **گولوستان** و **بوستان** اثرلریندن بیر چوخ حکایه‌لر ترجومه ائتمیشدیر. میثال ایچون:

بیر شخص لوقمان حکیمدن سوروشدو:
– حکمتی کیمدن اؤیره‌ندین؟
دئدی کی:
– نابینالاردان. چونکی کورلار بیر یئری گؤرمسه‌لر، یعنی یوخلاماسالار قدم قویمازلار!

ها بئله **زینت المجالس** کیتابیندان بیر نئچه تربیوی حکایه دیلیمیزه چئویرمیشدیر.

۸- ۹. پریشان نامه

بو آد ایله اوغلونا نصیحتلر یازمیشدیر. و قاآنی‌نین پریشان آدلی کیتابینا بنزه‌تمیشدیر. بو کیتابین ۱۲۹۱ ش. (۱۹۱۲ م.) ایلینده تهراندا داش باسما اصولیله نشر ائدیلمه‌گینی خبر وئره‌نلر واردیر.[۳۷]

۸- ۱۰. کلیات فارسی

دئدگیمیز کیمی سیّد عظیمین عمومیتله قصیده یازماغا چوخ مئیلی وار ایمیش. اونون هم تورکجه و هم فارسجا قصیده‌لری‌نین حجمی او قدر چوخدور کی هر بیرینی بیر **قصیده‌لر دیوانی** آدلاندیرماق اولار. فارسجا دیوانی اون مین بئیته یاخیندیر و دوستو **حبیب صادق تبریزی** طرفیندن حاضیرلانیبدیر و **کلیات فارسی** آدلاندیریلمیشدیر. کلیات فارسی‌یه آشاغیداکی بؤلوملر داخیلدیر:

۱- قصیده‌لر.
۲- عزادارلیق غزللری.
۳- عاشیقانه و عارفانه غزللر.
۴- ترجیع‌بند، ترکیب‌بند، مخمّس، مسدّس، مثنوی، رباعی و غیره بو کلیاتین یاریسینی **قصیده‌لر** تشکیل ائدیر.

۸- ۱۱. قصص الانبیاء (فارسجادان ترجومه)

نثر و نظم ایله یازیلمیشدیر. نشر اولمادیغی ایچون حله‌لیک بیرزاد دئیه بیلمیریک.

۸- ۱۲. غزوات حضرت علی عليه السلام

بو اثرده نشر اولمامیشدیر.

۸- ۱۳. مقتل

کربلا حادثه‌سی ایله علاقه‌دار یازیلمیش، قوشا بئیت، نوحه و افراددان عیبارتدیر. نشر اولمامیشدیر.

۸- ۱۴. شیروان نامه

شیروان تاریخی و مدنیتی حاققیندا اولمالیدیر. نشر اولمامیشدیر.

---

[۳۷] **سیّد عظیم شیروانی اثرلری**، باکی، ۱۹۶۷، ج ۱، ص ۸- ۱۰ و ج ۲، ص ۶۱۵

۸– ۱۵. روس دیلیندن ترجومه‌لر

روس دیلینده یازیلان ادبی اثرلر ایله تانیش اولان سیّد عظیم، روس شاعری **کریلوف** دان نئچه نصیحت آمیز شعر ترجومه ائتمیشدیر. هابئله **پوشکین**نین بیر نئچه منظومه‌سینی تورکجه‌میزه قازاندیرمیشدیر.

۹. دیوانی‌نین بیر پارا مضمونلاری

۹- ۱. تحمیدیه و نعت

کلاسیک شاعیرلریمیز اؤز دیوانلارینی تحمیدیه و نعت ایلـه باشلارمیـشلار. تحمیدیـه عمومیتلـه ایلـک قصیده و ایلک غزل اولور. بورادا توحید، یارادیلیش، افلاک، دنیا و عقبی مسأله‌لرینه فلسفی- عرفانی گؤروشـله باخیلیر. فضولی‌نین ان مشهور نعتی قصیده‌لر آراسیندا **سو** قصیده‌سی:

ساچما ای گؤز! اشکدن کؤنلومده‌کی اودلارا سو،

کیم بو دنلی توتوشان اودلارا قیلماز چاراسو.

و غزللر آراسیندا آشاغیداکی غزلدیر:

ای اولوب معراج، برهان علوّ شان سنا،

یئره ائنمیش گؤیدن استقبال ائدیب فرقان سنا.

شاعیر قصیده‌لریندن علاوه، غزللرینده‌ده تحمیدیه و نعته یئر وئریر.

سیّد عظیم غزللرینی، تورک غزلچیلیگنده نوایی‌دن بویانا بیر عادته چئوریلن عارفانـه بیـر تحمیدیـه ایلـه باشلاییر کی عمومیتله مطلع عربجه دیر و غزل متنینده **مثّی** دن سؤز گئدیر.

نوایی‌نین ایلک تحمیدیه‌سی‌نین مطلعی:

اشرقت من عکس شمس الکأس انوار الهدي،

یار، عکسین مئیده گؤردیپ، جامدین چیقتی صدا.

فضولی‌نین ایلک تحمیدیه‌سی‌نین مطلعی:

قَد انار العشق للعشّاق منهاج الهدا،

سالك راه طریقت عشقه ائیله‌ر اقتدا.

سیّد عظیمین ایلک تحمیدیه‌سی‌نین مطلعی:

قَد تَجلّي مِنْ شُعاعِ الکأسِ اَنوارُ البِها،
تِلكَ فَضلُ الله بَل يَهدي لِنورِ مَن يَشا.

ایلک تحمیدیه غزلیندن علاوه، سیّد عظیم وارلیق بیرلیگی (= وحدت وجود) اینانجی اساسیندا الف قافیه‌سینده غزل تاریخیمیزین بیر نئچه ان گؤزل تحمیدیه‌لرینی دیوانینا داخیل ائدیر. آشاغیدا گؤستره‌جگیم بو ایکی تحمیدیه او قدەر معنالی، خوش مضمون و لطیف دوشوب کی بوتون تورک و فارس غزل دیوانلارینـدا اونلارلا باش باشا گئدن نظیره آز تاپماق اولار:

اگر چه جمله‌ی عالمده یوخ نیشانه سنا،
ولی سالیبدی کؤنول مئهر غائبانه سنا . . . [38]

ای نور سماوات و زمین! گر چه نیهانسان،
اما نظر عارف و دانادا عیانسان . . . [39]

سیّد عظیم شیروانی‌نین غزللری آراسیندا اولان نعتلر، اسلام پیغمبری‌نین فضیلتلری‌نین تعریفینده و عارفانه دویغولار ایله دولودور. هر بیر غزلی بیر فصل کیتاب کیمی، پیغمبرین قرآن مجیدده گلن اوصافینی سایماقدادیر.

میثال ایچون:

ای تارِ سر زولفون، **واللّیل اذا یغشي**،
والشّمس یوزون وصفین ذرّاتا، قلیب انشا.

مطلعی ایله باشلایان غزلین هر بئیتینده بیر قرآنی توصیف یئرلشیر:

تا نیقاب اولدو سنین روخساریوا زولف سیاه،
آفتاب اولدو نیهان، حتی توارث بالحجاب.

اونون التجا ائتدیگی مقام ایسه، یئنه‌ده پیغمبردیر و اونو عشق مقامیندا اؤزونه حبیب ساییر:

عشقه دوشدوم، کسدی مندن اولفتین احبابلار،
یا حبیب الله! دخیلم، **سیّده** سنسن حبیب.

---

[38] همین کیتاب، غزل ۴.
[39] همین کیتاب، غزل ۳۸۱.

او، حتی پیغمبر نعتینی، و پیغمبره اولا عشقی، قرآنین معناسی حساب ائدیر:

سیّدا سن گئت اوخو صیدق ایله قرآن کی منیم،

از بریم میم محمد ﷺ دی، شعاریم صلوات!

شاعیر اسلام پیغمبرینی بوتون پیغمبرلردن اوستون ساییر و باشقا پیغمبرلرین اهمیتینی اونون وجودوندا بیلیر:

رُسل سابقه‌سندن یئتیشیب عزّ و شرف،

نئجه کی سکّه ایله سیم بولور قدر رواج.

۹- ۲. شراب

سیّد عظیم معنوی شراب و حقیقت مئیینی وجودون کیمیاسی و اینانج لهولری‌نین سیلگیسی حساب ائدیر و دئییر:

سیّد! تغافل ائیلمه اکسیر باده‌دن،

مسّ وجودا لازیم اولوبدور بو کیمیا.

و یا:

حقیقت عالمینه قویمادین قدم، واعیظ!

بو باده‌دن اولا تا رفع اشتباه سنا.

شعرلری‌نین ظاهیری معناسی شراب ایچمه و مئیخانه‌لر گوشه‌سینده اوتورما تبلیغی‌دیر. ولاکین بو ظاهیری معنالارا اویانلاری قینایاراق دئییر:

رموز شعریمین درک ائتمه‌میش معناسینی، سیّد!

گئدیب مئیخانه‌لرده لاابالی مئیگوسار اولما.

و بئله‌لیکله اوخوجونو اونون سؤزلری‌نین بحرینه جومماغا و معنانی ادراک ائتمگه چاغیراراق، عرفان عالمینه قدم باسانلاری وحدت شرابی ایله کئفلنمگه دعوت ائدیر.

شاعیر حتی ایلک تحمیدیه غزلینده‌ده شرابدان سؤز ائدیر:

مئی ظهورو اولدو ساغردن عیان عالملره،

کور اولما، چئشمینه وئر دؤر ساغردن ضیا.
غولغول مینا، صدای حقّی ائیلر آشیکار،
دعوت حقدیر، بوگون آفاقی توتموش بو صدا.

اصلینده عرفاندا شراب، حال معناسیندادیر. ابن عربی دئییر:
«شراب ایچمه حاللار علمی (علم الحال) دیر. اونو ایچنده نشئه و لذت مئیدانا گلر».[40]

۹- ۳. عالیملره حؤرمت

سیّد عظیم شیروانی حقیقی روحانی و عالیملره حؤرمت بسله‌ین بیر شاعیردیر. میثال ایچون اوغلو **میر جعفره** نصحیت اولاراق، بیر یئرده دئییر:

ای اوغول! عالیم اولسا ربّانی،
سن اونون ائت درینده دربانی.
من اؤزوم کی زمانه سروری‌یم،
علمانین کمینه چاکری‌یم.
نئجه کیم واردی فاضیل شیروان،
اول بهین زاده‌ی شه مردان.
منبع علم و حلم و نور جلی،
معدن فضل و بذل: **سیّد علی**،
اعلم و افضل قبائیلدیر،
مهبط جمله‌ی فضائیلدیر.
یوخدو ذاتیندا بوی رنگ و ریا،
غئیرلر لفظدیر، اودور معنا . . .

و یا باشقا بیر یئرده یئنه‌ده اوغلونا خیطاب دئییر:
جعفر! ای نور دیده‌ی سیّد!
قونچه‌ی نورسیده‌ی سیّد!
علما حققینی رعایت قیل،

---

[40] **فتوحات المکّیه**، ۵۴۴/ ۱۱.

اهل علمه همیشه حؤرمت قیل.

علمسیز آدمی خدای جلیل،

دئدی: اَنعام بَل اضلّ سَبیل.[41]

بابا میز آدم اول صفی الله،

علم اسمایا اولدو چون آگاه،

اونا یکسر ملائیک ائتدی سجود،

سجده‌سین فرض ائیله‌دی معبود.

علمدن اولدو حضرت لقمان،

حکمت ایله سرآمد دؤران.

علم بیر نور، جهل ظلمتدیر،

جهل دوزخدیر، علم جنّتدیر.

علما اولماسا جهاندا یقین،

اولاجاق پایمال شرع مبین.

علما وارث شریعتدیر،

فقها باعث هیدایتدیر.

هابئله علم و عالیمه حؤرمت ائتمگی توصیه ائتمکله برابر، اوغلونو اؤز معلم و اوستادلارینی سئومگه چاغیریر و دئییر:

دئمه بو کافر، اول مسلماندیر،

هر کیمین علمی وار، او انساندیر.

سنه هر کیمسه علم ائده‌ر تعلیم،

اونا واجیبدی ائیله‌مک تعظیم.

هاردا گؤرسن اونا سلام ائیله،

باش اگیب، قول تک احترام ائیله.

بیل کی اوستادین، ای رشید پسر!

سنه روحانیتده اولدو پدر.

پدرین بیر منم، بیر اوستادین،

[41] فرقان/ ۴۶.

جهد قیل یاخشی چیخماغا آدین . . .

ائیله اوستادینا همیشه دوعا،

مغفرت قیل طلب خداداان اونا . . .

۹- ۴. عاغیلچیلیق

عاغیلچیلیق و یا عقلانیت، سیّد عظیمین فلسفی دوشونوجه‌سی‌نین ان باشدا گئدن مضمون و شیوه‌سیدیر. اونون خورافات و جهالت ایله مبارزه‌لری‌ده همین عاغیلچیلیغا وئردیگی اؤنم ایچوندور. اوغلونا خیطاب یـازدیغی اؤیودنامه‌نین بیر یئرینده دئییر:

یئتیین عاغلا، سرفراز اولدون،

داهی مندن کی بی‌نیاز اولدون.

عاغل پئیغمبرین قیلیب رهبر،

اؤیره‌ن آداب مذهب جعفر.

دئمیرم: من گئدن طریق ایله گئت،

عاغلی توت، اول گؤزل رفیق ایله گئت.

سنه بورهان دئین طریق پدر،

گؤر نه یول گئتدی زاده‌ی آزر!

۹- ۵. تجلّی

تجلّی مسأله‌سی عرفانـدا گئنـیش بحـث اولونـان بیـر موضـوعدور. قرآنـدا موسـایا طـور سـینادا حقّـین تجلّی‌سیندن سؤز گئدیر، ائله تجلّی کی موسانی مدهوش ائدیر و **صعق** حالینا گتیریر.

بو اولایین تفسیرینده شیخ محمود شبستری دئییر:

تجلّی گر رسد بر کوه هستی،

شود چون خاک ره، هستی ز پستی.

به نزد آنکه چشمش بر تجلی است،

همه عالم کتاب حق تعالی است.

از او هر عالمی چون سورتی خاص،
یکی زو فاتحه آن دیگر اخلاص.[42]

مولوی دئییر:
کوه طور اندر تجلّی حلق یافت،
تا که مِی نوشید و می را بر نتافت.

چون تجلّی کرد اوصاف قدیم،
پس بسوزد وصف حادث را گلیم.[43]

حافیظ دئییر:
در ازل پرتو حسنت ز تجلّی دم زد،
عشق پیدا شد و آتش به همه عالم زد.

روی نگار در نظرم جلوه می‌نمود،
از دور بوسه بر رخ مهتاب می‌زدم.[44]

فروغی بسطامی دئییر:
با صدهزار جلوه برون آمدی که من،
با صدهزار دیده تماشا کنم تو را.

یار اگر جلوه کند دادن جان این همه نیست،
عشق اگر خیمه زند ملک جهان این همه نیست.[45]

---

[42] **گلشن راز شبستری** به روایت شیخ الوان ولی شیرازی، تصحیح و تدوین حسین محمدزاده صدیق، تهران، ۱۳۸۱، ص۱۲۸.
[43] **مثنوی مولوی**، به اهتمام توفیق سبحانی، روزنه، تهران، ۱۳۷۸، ص ۳۰۶ و ۳۵۷.
[44] **دیوان حافظ**، مقدمه حسین الهی قمشه‌ای، خط غلامحسین امیرخانی، انجمن خوشنویسان– سروش، تهران، ۱۳۷۴، ص۱۸۲ و ۳۴۹.
[45] **دیوان فروغی بسطامی**، گردآوری حمیدرضا قلیچ‌خانی، روزنه، تهران، ۱۳۷۶، ص ۶۵ و ۱۱۵.

سیّد عظیم ایسه دفعه‌لر بو مضمونو اؤز غزللرینده ایشلنمیشدیر. او جمله‌دن:

چون خاکا تجلّی ائله‌دی خالیق جبّار،
اؤز صورتینی خاک سیه‌دن ائدیب اظهار . . .

باشلیقلی غزلینه اشاره ائتمک اولار. بو غزلین سون بئیتی بئله‌دیر:
گر ائتمز ایدین عارض دلداردا تجلّی،
سیّد بو قده‌ر اولماز ایدی یارا طلبکار.

و عمومیتله غزلین هر ۸ بئیتی، بیر بوتون اولاراق بو معنانی تعقیب ائدیر.
و یا:
رَبِّ اَرِنِي سؤیله‌دیم، ساقی منه قیلدی عیتاب،
ناگهان قیلدی تجلّی طور ساغردن شراب.

سیّدا اولدو تجلّی طورِ وحدتدن عیان،
عالمِ جانی منوّر ائیله‌ین انوارا باخ!

تجلّی سؤزو سؤزلوکلرده بیر شئیین آچیلماسی و اورتایا چیخماسی دئمکدیر. بیر شئی اورتایا چیخدیغیندا **تجلّي الشيء** دئییلیر. شؤهرتی سببی ایله تانینان مشهور کیمسه‌یه ابن جلا دئیه‌رلر.[۴۶] قرآن مجیدده‌ده همین معنادا ایشله‌نیر:
وَالنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّى.[۴۷]
دئدیگیمیز کیمی بو یئرده آللاهین داغا تجلّی‌سیندن سؤز گئدیر:
فَلَمَّا تَجَلَّى رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ موسَى صَعِقًا.[۴۸]
انساندا ایلاهی تجلّی، ایلاهی خیطاب کیمی‌دیر. شاعیرلریمیز عمومیتله ابن عربی مفکوره‌لریندن آلدیقلاری تجلی مسأله‌سینی وحدت وجود نظریه‌سی أوزه‌رینه بیر اساس کیمی آلمیشلاردیر و عرفانی دوشونجه‌لرینی یالنیز تجلی نظریه‌سی ایله تفسیر ائتمیشلر.

---

[۴۶] معجم.
[۴۷] آچیلدیغی زامان، او گوندوزه آند اولسون! (لیل/ ۲)
[۴۸] ربّی داغا تجلّی ائتدی و پارام پارچا ائتدی و موسادا باییلدی. (اعراف/ ۱۴۳)

۹- ۶. وارلیق بیرلیگی (وحدت وجود)

وحدت وجود دوشونجه‌سینی‌ده شاعیرلریمیز ابن عربی‌دن آلمیشلار او دئییر:

«وارلیقدا آللاهدان باشقا بیر شئی یوخدور. حقیقت مشاهده‌ده چوخالسادا، وارلیقدا بیردیر».

وارلیق بیرلیگی (= وحدت وجود) دوشونجه‌سی‌نین ان یوکسک ذروه‌سی اونون:

ای نور سماوات و زمین، گر چه نهانسان،

آمما نظر عارف و دانادا عیانسان!

مطلعلی غزلینده جانلانیر. و یا آردینجا گلن بو غزل:

عیان گؤزله باخان شخصه، نهانسان،

نهان گؤزله باخان ذاتا عیانسان!

ابن عربی‌نین بو سؤزلرینه:

«بوتون موجودلار قدرت گونشی‌نین نورلاریندان بیر نوردور. گونش قارشیسیندا گونش ایشیغی، اونونلا برابر اولان دگیل، اصلینده بیر شمعدیر».[۴۹]

استناد ائدرک دوام ائدیر:

دئسم پنهانسان، هر یان عیانسان،

دئسم کی من عیانسان، یوخ، نهانسان.

منوّر ائتمیسن جومله جاهانی،

مگر سن آفتاب آسیمانسان؟

اؤزون هم راهسان، هم راهزنسن،

اؤزون هم دوزدسن، هم پاسیبانسان.

آدیندیر ضارّ و نافع، ای نیگاریم!

گهی عشّاقا سودو گه زیانسان.

سنینله‌دیر خزانیم هم باهاریم،

ولی سن نه باهار و نه خزانسان.

یئله وئردین شمیم تار زولفون،

نسیمی ائیله‌دین، عنبر فیشانسان.

---

[۴۹] **اجوبه**، ص ۶

سن اولدون **سیّد**ین نوطقونده ظاهیر،
عیان اولدون کی: سن گنج نهانسان!

سیّد عظیم **فنا**نین عرفانی معناسینی یاخشی باشا دوشور و دفعه‌لر دئییر کی اوره‌گینده اولان سؤز الفاظ چرچیوه‌سینه سیغمابیر. بیر فلسفی- عرفانی دوشونجه اساسیندا یازیر:
سیّدا عالم صورت اگر اولسایدی فنا،
لفظلر اولماز ایدی دهرده معنایا قفس.

فنا، عرفاندا پیس صیفتلرین انساندان گئتمه‌سی، بقا ایسه یاخشی خیصلتلرین انساندا قالماسی دئمکدیر. ابن عربی دئییر:
«آردیندان فنانین گلدیگی بقایا اعتماد ائدیلمز، بقایا یول آچمایان فنایا اعتماد ائدیلمز. بقا جوهرین اؤزه‌للیگی و فنا عرضین اؤزه‌للیگی‌دیر».[50]
کؤنول بیناسینی ییخدی سیرشک اشک تریم،
غمینده سئیل فنایا گئدیر بو خانه، هارای!

فقر و فنایا طالیب اولان دؤلت ایستمز،
بو کیمیانی حاصیل ائده‌ن بی‌نیاز اولور.

وجودوم فانی اولدو حسرت تنگ دهانیندان،
بو دردی کیمسه‌یه فاش ائتمه‌دیم، سیرر نهاندیر بو.

۹- ۷. فخریه و اؤیونمه

شاعیرلیکده و سؤز اوستادلیغیندا یئرلی و حقلی اولاراق فخر و مباهات ائتمه‌ده، شیروانین ایکی شاعیری: خاقانی و سیّد عظیم قاباقجیل سؤز اوستادلاری حساب اولورلار. خاقانی دئییر:
شاعر مفلق منم، خوان معانی مراست،
ریزه‌خور خوان من، عنصری و رودکی.

---

[50] **فتوحات**، ۵۱۵/ ۲.

بو، اونا گؤره‌دیر کی خاقانی، عنصری و رودکی کیمی یالتاق شاعیرلر قارشیسیندا اؤزونو فـضیلتلی سـاییر. چونکی هئچ زامان کیمسه‌نی مدح ائتمه‌ین حکـیم خاقـانی، دوغـرودان‌دا آدینـی یالتـاق شـاعیرلر سیراسـیندا چکمگی عئیب بیلیر. او، دفعه‌لر بو یالتاقلاری معرفی ائدرک پیسله‌میشدیر:

شنیدم که از نقره زد دیگدان،

ز زر ساخت آلات خوان عنصری.

و اؤزونه خیطاب دئمیشدیر:

خاقانیا ز خدمت شاهان کران طلب،

تا از میان موج سیاست برون شوی.

سیّد عظیم‌ده بونا بنزه‌ر اؤیونمه‌لر و فخریه‌لر یازیر. بیر یئرده اؤزونو امیر علیشیر نوایی و حکیم ملا محمـد فضولی ایله مقایسه ائده‌رک، زمانه‌سینده اؤزونو اونلارا بنزه‌ر و تایسیز ادیب حساب ائدیر:

. . . ائیلمز فرزین نوایی‌نی فلک، روخ گوستریب،

تا اونو فرمانبر شاه خوراسان ائیلمز.

اسب کاما فیل چرخ ائتمز فضولی‌نی سوار،

تا پیاده دشت غمده مات و حئیران ائیلمز.

غم بساطین ختم ائدیبدیر دؤر، سیّد آدینا،

کیم نظیرین دهرده هرگیز نومایان ائیلمز.

۹- ۸. مسجید

سیّد عظیم مسجیدی مقدس ساییر و اورانی عشق اوجاغی حـساب ائـدیرو ریاکـارلیق و فیریلـداقچیلیغی، مسجید شأنینده بیلمیر و مسجیدده ریاکارلیق ائدنلری شدّتله قینابیر و اونلاریـن ایـشلرینی کیـشیلیکدن اوزاق ساییر و دئییر:

مسجیدده حصیری ائلمه آلت تزویر،

مردانه قدح توت، بو ریادان داخی عار ائت!

۹- ۹. فلسفی دوشونجه‌لر

سیّد عظیمین فلسفی دوشونجه‌لری، درین و حیات وئریجی‌دیر. او، فلسفی‌نی خرافات و جهالت قارشیسیندا قویور. اگر ظاهرپرستلری تنقید و افشاء ائدیرسه، اونلارین فلسفه‌دن اوزاق اولمالارینا گؤره‌دیر. آچیق دانیشساق، دئمه‌لییک کی شاعیر، بوتون دیندارلاری، دینی- فلسفی دوشونجه‌یه چاغیریر:

اماما اختیارین وئرمه، هرگیز اویما تکبیره،
اونون تک فاعل مختارسان، بی‌اختیار اولما.

جوهر و عرض کیمی فلسفی اصطلاحلاری دفعه‌لر غزللرینده ایشله‌دن سیّد عظیم:

شراب ناب بیر جوهردی، بو عالم عرض، سیّد!
منیم آیریلماغا اول جوهر تردن علاجیم یوخ!

اوخوجونو قشری‌لیکدن اوزاقلاشدیریر.

جوهر، عرض، مالاکلام، نقطه‌ی موهوم، فاعل، اختیار، مختار، وحدت و کثرت کیمی فلسفی اصطلاحلاری یئر- یئر اونون غزللرینده گؤرمک اولار.

۹- ۱۰. مداحلیق

سیّد عظیم مداحلیق و یالتاقلیق کیمی صیفتلرین علیهینه‌دیر. حتی فارس شعری‌نین یالتاقلیق دولو بئیتلرینی، چئویریب، اؤز معشوقونا خیطاب ائدرک اونلاری عشق مقامینا لاییق ائدیر. مثلاً فارس شعرینده بیر یالتاق شاعیر، شاه ایله ملاقات قرارینا بئواخت یئتیشدیگی ایچون اونا خیطاب دئمیشدیر:

سحر آمدم به کویت، به شکار رفته بودی،
تو که سگ نبرده بودی، به چه کار رفته بودی؟!

سیّد عظیم همین بئیتین مضمونونو تورکجه‌میزده معشوقا خیطاب ایشله‌دیر و دئییر:

گئدیب شیکارا بوگون اول غزال مشکین مو،
آپارماییب ایتینی بیلمیرم نه کارا گئدیب!

قصیده‌لرینده گرچه زمانه‌سی‌نین دؤلت آداملاری و تاجیرلره خیطاب بعضی تعریفلر گؤرونور، لاکین بو تعریفلر هیچده مداحلیق ماهیتی داشیمیر، بلکه اونلاری بر خئیر عمله سوق وئرمه و یا فضیلتلرینی اؤیمه ایچون قلمه آلینمیشدیر.

۱۰. دیل و ادبی اسلوبو

۱۰- ۱. دیل ساده‌لیگی

سیّد عظیمین غزللری‌نین دیلی او قده‌ر ساده و اویناقدیر کی، بیر دفعه اوخوماق ایله یـاددا قـالیر و دیلـده دولانیر. بئله غزللری ائل نعمه‌لرینه چوخ یاخین بیر شیوه‌ده یازیلمیشدیر:

دولانیم باشینا، ای نازلیجا یاریم! بری باخ!

عیشوه‌لی، غمزه‌لی، چم - خملی نیگاریم، بری باخ!

عیشوه آغاز قیلیب، صبریمی تاراج ائتمه،

گئتدی دلدن داخی آرام و قراریم، بری باخ!

. . . جان نیثار ائتمگه آماده‌دی سیّد گؤزه‌لیم،

گر دئسن لوطف ایله: ای عاشیق زاریم! بری باخ!

بعضی یئرلرده کی چنین فلسفی و فیقهی اصطلاحلاری ایشلتمگه مجبور اولور، اؤزو قصداً بـو مـسأله‌یـه اشاره ائدیب و داهادا ساده یازماغی بیر توصیه کیمی اوخوجویا بیلدیریر. میثال ایچون آغیر دیلده یـازدیغی بیـر غزلین سونوندا دئییر:

سیّد! غزلده لفظ غلیظ ائتمه مندرج،

کیم کشفینه ضرورت اولا کنز یا صحاح!

غزلده بئیتلرین زنجیر حلقه‌لری کیمی بیری- بیرینه بـاغلیلیغی و معنـا دواملیلیغـی و غـزلین بیـر بوتـون تشکیل ائتدیگی، بوتون تورک دونیاسیندا دیوان یـارادان شـاعیرلرده و هابئلـه فارسـجا دیـوانلاردا آز گؤرونـور عمومیتله هر بئیتین اؤزونه خاص معناسی اولور. سیّد عظیمین غزللری ایسه آخیجی دیل ایلـه معنـا بوتونلوگـو تشکیل ائدیر:

قصد جان ائیلر، او فتّان گؤزلرین بیداددیر،

بیر کبوتر قصدینه گویا ایکی صیّاددیر.

و یا تجلّی مضمونوندا یازدیغی:
چون خاکا تجلّی ائله‌دی خالیق جبار،
اؤز صورتینی خاک سیه‌دن ائدیب اظهار. . .

باشلیقی غزل بیر بوتون اولاراق یازیلمیشدیر. بونا گؤره نظره گلیر کی هـر غزلینـه بیـر آد وئرمـک اولار. میثال ایچون همین غزلین آدینی تجلّی قویماق اولار.

۱۰- ۲. شعرلری‌نین اؤلچولری

سیّد عظیم، غزللرینده عروض بحرلریندن رمل، هزج، مـضارع، مجتـثّ، منـسرخ بحرلرینـدن داهـا چـوخ استفاده ائتمیشدیر. غزللری‌نین چوخو، رمل بحری‌نین:
فاعلاتن، فاعلاتن، فاعلاتن، فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

شکلینده یازیلمیشدیر:
گئجه گؤردوم سنی، ای آفت دؤوران، یوخودا،
کی ائله‌ردین منه یوز لوطف فراوان، یوخودا.

ایکینجی درجه‌ده هزج بحری‌نین:
مفاعیلن، مفاعیلن، مفاعیلن، مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

شکلیندن یارارلانیر:
کؤنول! تا وار الینده جام مئی، سبحه شمار اولما،
ریای خلقدیر، بالله ناماز اهلینه یار اولما!

او، منسرخ بحری‌نین:
مفتعلن فاعلن مفتعلن فاعلن.
U.U U..U U.U U..U

شکلیندن‌ده استیفاده ائتمیشدیر:

گؤر کی توتوبدور قلم یئر لب جاناندا،
سانکی بیتیبدیر یئنه نئی شکرستاندا.

۱۰- ۳. ایشلتدیگی بدیع صنایعی

سیّد عظیم شیروانی‌نین شعر فنّینده بیر رساله یازماسی دا مشهوردور. اونون شعرینده تشبیه، جناس، استعاره، مراعات نظیر، لفّ و نشر و غیره کیمی بدیع علمی‌نین مختلیف فنلرینه تئز- تئز راست گلمک اولار.

اونون شعرینده ایشلنن بدیع و ادبی فنلردن آشاغیدا نمونه‌لر وئریریک:

پری گؤرموش کیمی رنگیم **پریده،** عاغلیم آزمیشدیر،
بو گون کیم اول **پری** شأنیم، لیباس **پرنیان** گئیمیش.

بیر عهدیوه سن ائتمه‌دین ای بی‌وفا، **وفا،**
قیلدی فراغین ایله دل بی‌نوا، **نوا.**

سیّد یئتیردی آخر اؤزون خوم آیاغینا،
باشیندا شورو نشئه‌سی، الده ایاغی وار.

گر بیر **اباق** ایله توتا لوطف ائیله‌ییب الیم،
جانیم فدادی ساقی بزمین **آیاغ**-ینا.

خط قارا، کاکیل قارا، موژگان و گیسولار قارا،
دلبریم بونجا **سواد** ایله یئنه بیلمز **سواد.**

منی **یاندیردین** آخر آتش هیجرانا، **یان دوردون،**
دئدین:«یان نار عشقه، کاتشه پروانه صبر ائیله‌ر».

حصیری آلت تزویر ائدیب اگلشمه مسجیدده،
گل! آللاهی سئوه‌رسن، زاهیدا! سن بو ریادان گئچ!

ماشاء الله بو گؤزل کیمدی کی شیروانا گلیب،
لیبنی مرده‌ی صد ساله گؤروب جانا گلیب.

مطلعلی غزلین بئیتلری‌نین ایلک حرفلری (محمود) سؤزونو دوزه‌لدیر. اؤزوده دئییر:
دئمه‌رم آدینی من، باخ سر هر بئیته، بوگون،
بیلیسن **سیّد** اؤزون کیمدی کی شیروانا گلیب.

شطرنج فنّینی یاخشی بیلن شاعیر، بو اصطلاحلاری‌دا شعرینده ایشله‌دیر:
او **شاه** فراغی منه **روخ** وئریبدی **مات** اولدوم،
وزیر عقل دوشوب درده، اول **سواره** گئدیب.

هابئله بیر غزلینده‌ده **نرد** اویونون اصطلاحلارینی بیغیب نظم ائدیبدیر:
شش جهتده **طاس** بختیم آتمادی بیر **پنج و شش**،
چارسودان غم منه أوز وئردی شام و بامداد.

۱۰- ۴. آتالار سؤزو

سیّد عظیم شعرلرینده خلقین جانلی دیلینه اعتنا ائدیر، دیلیمیزین ساده و آچیق دانیشیغیندا ایشلنن ترکیبلر، عیباره‌لر و آتا سؤزلرینی یئر- یئر شعرینده یئرلشدیریر. آشاغیداکی بئیتلرین هر بیرینـده، آتـالار سـؤزو و آغیـز ادبیاتی عیباره‌لریندن استفاده ائتمیشدیر:

سازی سکسنده اؤیره‌نن ادبار،
بیرده آنی قیامت اولسا چالار!

بیر یاخشی ایچون یامان سئوه‌رلر،
گول خاطیرینه تیکان سئوه‌رلر.

قدر کمال حوسنو بیلیر عاشیق حزین،
البته قدرِ زرّی، خریدار اولان بیلر.

عن قصد جرمی‌یه ائله‌دیم عجز و انکسار،
مشهوردور: کپکله کؤپک کؤنلو شاد اولور.

قونشو تویوغو قاز گؤرونور قونشویا، **سیّد!**
اؤز یاریوی توت اؤزگه نیگاری نه گره‌کدیر؟

اؤلمه ائشه‌گیم صاباح اولور یاز،
یونجا بیتیبن ایشین اولور ساز.

چیخاردی خاطیریمدن بوسه‌ی لعل لب جانان؟
نمک حاققین فراموش ائیله‌ینلر کامیاب اولماز.

آت غمزه‌ن اوخون **سیّده**، ای قاشی هیلالیم!
روئین تنه یوز اوخ آتاسان، کارگر اولماز.

قدیندی سنین سرو خورامان، ذقنین سیب،
آمما نه دئییم سروده هرگیز ثمر اولماز.

دئدیم:«خطّین دیشه‌ردی، کؤنلومو وئر، ای مه تابان»!
دئدی:«آخشام وئرمک خوش دگیلدیر خانه‌دن آتش».

جمال یوسیفه یعقوب مئیلیندن عیاندیرکیم،
کیشی اؤز اوغلونا عاشیق اولارمیش، یار اولمازمیش!

من ده انکار ائتمیرم، آمما کی واردیر بیر مثل:
شوخ قودوق شیللاق آتار دوشموش آناسیندان قاباق.

خلق هر چند دئییر بیر گول ایله یاز اولماز،
چاغیرین اول گولو کیم مجلیسیمیز یاز اولسون.

بو مشهور بیر مثلدیر ساقی جان کیم: اؤیره‌نن دورماز،
اینانما گر ائشیتسن کیم ائدیب مئیخانه‌لر تؤبه.

بو صَفّه‌ده پیری توللا گورگه،
دامه آتیلیر کؤهن سوپورگه.

سیرشک چئشم تؤکوب آغلایار ایچون **سیّد!**
بو آرخاسو گلیب، اومّید وار بیرده گله.

دانیشیرلار هامی ائل آغزینی توتماق اولماز،
ای گول قونچه دهن خار ایله هریان گزمه.

یاغموردان ائیله‌ین فراری،
آخر دولویا دوشه‌ر گوذاری.

وارین وئرن دئیرلر اوتانماز، مثلدی بو،
جان نقدی الده، اولدوم او جانانا مشتری.

عبّاسینی ردّ ائدن سپاهی،
یوخ عئیبی چیخارتسین آلتی شاهی.

۱۰- ۵. سیّد عظیم و موسیقی

سیّد عظیم شیروانی موسیقی مقاملاری ایله تانیش ایدی و گومان ائدیلیر کی موسیقی نظریه‌سی حاققیندا بیر رساله‌ده یازمیشدیر. شعرلرینده یئر- یئر موسیقی‌دن آد آپاریر و آذربایجان مغامـاتلارینی سـئوگی ایلـه یـاد

ائدیر. اصلینده غزللرینی‌ده عروضون ان اویناق اوْلچولرینـده یازمیـشدیر. همـین موضـوع ایلـه علاقـه‌دار بیـر مخمّس‌ده قوشموشدور:

گوش قیل ای کی بیلیرسن اوْزونو واقیف کار،
آگه اول گؤر کی نه‌دیر ناله‌ی نئی، نغمه‌ی تار؟
نه‌دیر اول خشک اولان چوبدا بو ناله‌ی زار،
کی صداسیندان اونون غارت اولور صبر و قرار،
آچماسن پرده‌نی، هر پرده‌ده وار یوز اسرار.

حال حاضیردا بیر آذربایجانلی خواننده تاپماق اولماز کی سیّد عظیمین غزللریندن بیر نئچه‌سـینی مغامـات هاواسی ایله اوخوماسین. اونون غزللری، خواننده‌لریمیز آراسیندا ان چوخ اوخونان غزللر سایبلیر.

۱۰ – ۶. دیل بیلمه قابلیتی

سیّد عظیم آنادیلی اولان آذری تورکجه‌سینی چوخ یاخشی منیمسه‌ییب اؤیـره‌نـن و اؤز دیلینـه سونـسوز عشق و سئوگی بسله‌ین بیر ادیب ایدی. و دیلیمیزی نهایت درجه‌ده گؤزه‌ل و ساغلام یازیردی و اونا اؤره‌گینده مقدس عشق بسله‌ییردی.

باشقا دیللری اؤیره‌نمه‌گی ایسه، آنا دیلیمیزه ائشیت و موازی یاراتماق یوخ، بلکه بیر مهارت کـسب ائتمـه کیمی قبول ائدیردی. اونا گؤره اُوچ: عرب، فارس و روس دیللرینی‌ده اؤیره‌نمیشدیر و بو دیللرده یازیلان ادبی– بدیعی اثرلری، ترجومه یولو ایله تورکجه‌میزه قازاندیریردی.

۱۱. دیوانین نشره حاضیرلانماسی

سید عظیم شیروانی‌نین تورکجه دیوانی‌نین نشرلرینی آشاغیدا معرفی ائدیریک:

۱۱- ۱. ایلک نشر

ایلک دفعه اوغلو میر جعفر سیّد زاده اؤز آتاسی‌نین اثرلری آراسیندان حکایه‌لر و تمثیللرینی **مجموعه** آدی ایله ۲۵۵ صحیفه‌ده نشر ائتدی.[۵۱]

۱۱- ۲. تبریز نشری (داش باسماسی)

همین کیتاب ۱۲۷۴ شمسی (۱۳۱۳ هـ./ ۱۸۹۵ م.) ایلینده تبریز شهرینده بیر داها چاپ اولدو. تبریز نشری، تیفلیس نشرینه گؤره نفیس شکیلده ایدی. همده شاعیرین بو نشره سیچان و پیشیک منظومه‌سیده سالینمیشدیر.[۵۲] بو نشر ۲۸۸ صحیفه ایدیر.

۱۱- ۳. ایکینجی تبریز نشری (داش باسماسی)

سیّد عظیمین دیوانی بیرینجی دفعه ایسه تبریزده چاپ اولموشدور. تبریز چاپی ۶۴۹ صحیفه‌دیر. بو مجموعه‌یه قصیده‌لر، ترجیع‌بندلر، ترکیب‌بندلر، تخمیس‌لر، هجولر، غزللر، قطعه‌لر، تک بیت‌لر، حکایه‌لر، نصیحت‌لر، تمثیللر و ترجومه‌لر سالینمیشدیر. بو نشری حبیب صادق ترتیب ائتمیشدی. بیز اونو چاپ اولموش دیوانلار آراسیندا ان دوزگون نشر حساب ائدیریک. بو چاپ هیجری ۱۳۱۰ (۱۲۷۱ ش./ ۱۸۹۷م.) ایلینده یاییلمیشدیر.

---

[۵۱] **مجموعه اثر سیّد عظیم شیروانی**، تیفلیس، ۱۸۹۵ م.

[۵۲] **مجموعه اثر سیّد عظیم شیروانی**، تبریز، ۱۳۱۳ هـ .

۱۱- ۴. غزلیات سیّد عظیم

چوخ مکمّل‌اولان تبریز نشریندن سونرا، ۱۹۰۲ م. ایلنده باکی شهرینده **غزلیات سیّد عظیم** آدی ایله بیـر مجموعه. مطبعه اصولی ایله چاپ اولدو.[۵۳]

بو نشره شاعیرین غزللری و ۱۵ پارچه باشقا نوع شعرلری سالینمیشدیر.

بو، ایلک مطبعه نشری ساییلیر.

۱۱- ۵. أوچونجو تبریز نشری

شمسی ۱۲۹۱ ایلینده بیر داها تبریزده سیّد عظیمین قصیده‌لر و هجویه‌لریندن اولوشان پریشان آدلی بیـر کیتاب نشر اولدو.

۱۱- ۶ . دؤردونجو تبریز نشری

دؤردونجو نشر یئنه تبریز شهرینه عائددیر. بو نشر ۱۳۰۷ شـ . (۱۹۲۸ م.)ایلینده گئرچکلشمیشدیر.

بو نشره قصیده‌لر و هجولر سالینمیشدیر.

۱۱- ۷. سئچیلمیش اثرلر

باکی شهرینده ۱۹۳۰– نجو ایلده لاتین حرفلـری ایلـه سـیّد عظیمـین ۴۷ غزلـی و ۵۸ روباعیـسی نـشر اولونموشدور. بو نشره **مذنب** و **زیناللی** اؤن سؤز یازمیشلار.

۱۱- ۸ . لاتین حرفلری ایله ایلک نشر

لاتین حرفلری ایله بیر داها ۱۹۳۷– نجی ایلده حبیـب صـمدزاده‌نـین اؤن سـؤزو ایلـه مکمّـل بیـر نـشر بوراخیلدی. بو نشره شاعیرین ۶۱۱ غزلی، ۱۰۵ روباعی، ۶ مخمس، ۲ ترجیع‌بند، ۳۳ مختلیف منظومـه‌لـر، ۱۰۹ منظوم حکایه‌لر، ۲۰مکتوب و ۶ هجو سالینمیشدیر. بو کیتاب ۵۹۰ صحیفه‌دیر.

۱۱- ۹. سچیلمیش شعرلری

۱۹۴۸ م. (۱۳۲۷ ش.) ایلینده یئنه باکی شهرینده گنجلر ایچون فیض الله قاسیم زاده طرفیندن شـاعیرین **سئچیلمیش شعرلری**[۵۴] نشر اولدو.

---

[۵۳] **غزلیات سیّد عظیم شیروانی**، شوکت مطبعه‌سی، باکی، ۱۹۰۲، (۱۳۱۹هـ .).

۱۱- ۱۰. فیض الله قاسیم زاده‌نین نشری

۱۹۵۰- نجی ایلده سیّد عظیم شیروانی‌نین اثرلری ایکی جیلدده چاپ اولدو. بیرینجی جیلدده ۵۹۲ غـزل، ایکینجی جیلدده ایسه اجتماعی و طنزی شعرلری داخیل ائدیلمیشدیر.

اثره فیض الله قاسیم زاده مقدمه یازمیشدیر. او، مقدمه‌نین بیر یئرینده دئییر:

« . . . اؤیودلری‌نین چوخو، شاعیرین معلم‌لیک فعالیتی ایله علاقه‌دار اولاراق یازیلمیش‌دیر. مؤلفین بـو نصیحت‌آمیـز پارچـالاری، ایلـک دفعـه ۱۸۹۵- نجـی ایلـده تبریـزده چیخـان پریـشان آدلـی اثرینـده درج اولونموشدور».

۱۹۶۰ – نجی و ۱۹۶۳- نجو ایللرده یئنه شاعیرین اثرلری ایکی جیلـدده بـاکی‌دا نـشر اولـدو. بیرینجـی جیلدده ۵۸۷ غزل سالینمیشدیر. هر ایکی جیلدده بیر چوخ شعرلر شاعیر دیوانیندان حذف اولموشدور.

۱۱- ۱۱. ایلک تنقیدی نشر

۱۹۶۷- نجی ایلده سولئیمان رستم‌اف، سیّد عظیم شیروانی‌نین اثرلرینی اوچ جیلدده نشر ائتمیشدیر.

بیرینجی و ایکینجی جیلـدده غزللـر، روبـاعیلر و باشـقا شـعر نـوعلاری اوچونجـو جیلـده ایـسه **تـذکره** سالینمیشدیر.

اثرین مکمل چاپ حساب اولونماسینا باخمایاراق جیددی نؤقصانلاری واردیر. ترتیباتچی مقدمه یازیر:

«بورایا دینی مضمونلو و یازدیغی سوبژکتیو حسلرین مجموعـه اولان اثرلـری داخیـل ائدیلمـه‌میـشدیر. چونکی همین شعرلرین موعاصیر اوخوجو ایچون ایده‌یا استه‌تیک اهمیتی، کوتله ایچون منفعتی یوخدور. . .»

بو نا گؤره‌ده شاعیرین ان گؤزل تحمیدیه، نعت و منقبه‌لرینی حذف ائتمیشدیر.

۱۱- ۱۲. بیزیم نشریمیز

بیزیم نشریمیز آشاغیداکی اُوچ متنین قارشیلاشدیریلماسی ایله حاضیرلانمیشدیر:

الف. بیرینجی متن. تبریز داش باسماسی:

متنین بیرینجی صحیفه‌سی: دیوان مستطاب جناب املح الـشّعرا، سـلالـة الاطیـاب، حـاجی سـید عظـیم شیروانی طاب ثراه که محتوی قصاید نمکین و غزلیات شیرین که بالتّمام ترکیدور.

متنین سون صحیفه‌سی: تمّت الکتاب بعونه و منّه وجوده فی شهر ربیع الاول سنه ۱۳۰۹ من شهور هـزار و سیصد و نه هجری.

بو متنده دیباچه‌دن سونرا، ۲۵۰ صـحیفه‌ده قـصیده‌لـر، ۲۰۴ صـحیفه‌ده غزللـر و باشـقا شـعر نـوعلاری، ایکینجی جیلدده ایسه ۲۸۰ صحیفه‌ده **ربیع الاطفال** و **سیچان و پیشیک** منظومه‌لری یئرلشمیشدیر.

← [۵۴] سیّد عظیم شیروانی، **سئچیلمیش شعرلر**، باکی، ۱۹۴۸.

بیرینجی جیلدین بیرینجی حیصّه‌سینده، قصیده‌لردن علاوه، ترجیع بنـدلر (ص ۱۷۵– ۲۵۱)، بئـشلیک‌لـر (ص ۲۰۳– ۲۳۳)، مستزادلار (ص ۲۱۶– ۲۱۸) و ایکینجی حیصّه‌سینده ایـسه ترکیـب‌بنـدلر (ص ۱۷۵– ۱۹۲) یئر آلمیشدیر (۳– ۱۱).

ب. ایکینجی متن، آذر نشر چاپی:

بو متن بیر جیلدده و ۱۹۳۷ م. ایلینده باکی شهرینده آذر نشرین **بدیعی ادبیات شعبه‌سی** طرفینـدن نـشر ائدیلمیشدیر. متن، ۵۸۲ صحیفه‌دن عیبارتدیر و لاتین الیفباسی ایله حاضیرلانمیشدیر. متنـه ۱۲ صـحیفه‌لیـک مقدمه‌دن سونرا، غزللر (ص ۱۳– ۲۱۹)، روباعیلر (ص ۲۲۳– ۲۳۶)، مخمّس‌لـر (ص۲۳۹– ۲۴۴)، ترکیـب‌بنـدلر (ص۲۴۷– ۲۵۶)، مختلیف منظومه‌لر (ص۲۵۹– ۲۹۱)، مـدنیت و معارفـه عائـد منظومـه‌لـر (ص ۲۹۳– ۳۲۵)، منظـوم حکایـه‌لـر (ص۳۲۷– ۵۲۵)، مکتـوبلار (ص ۵۲۷– ۵۸۲) سالینمیـشدیر. متنـه حبیـب صـمدزاده ۱۲ صحیفه‌لیک مقدمه یازمیشدیر (۸– ۱۱).

ج. أوچونجو متن، تنقیدی نشر:

بو متن سولئیمان روستم اف طرفیندن حاضیرلانمیش و ۱۹۶۷– نجی ایلده آذربایجان علملـر آکادمیاسـی طرفیندن ۳ جیلدده سیریل الفباسی ایله نشر ائدیلمیشدیر. بیرینجی جیلده شـاعیرین غزللـری (ص ۳۵– ۶۵۷)، روباعیلری (ص ۶۵۲– ۶۷۵)، قوشا بئیتلر (ص ۶۷۷– ۶۸۱)، تک بئیتلر (ص ۶۸۳– ۶۸۹)، قیطعه‌لـر (ص ۶۹۰– ۶۹۵)، ترکیب‌بندلر (ص۶۹۷– ۷۰۷)، مخمّس‌لر (ص ۷۰۹– ۷۲۰)، مـسدّس (ص ۷۲۱)، مـستزادلار (ص ۷۲۳– ۷۲۹)، شرحلر (ص ۷۳۱– ۷۴۰) سالینمیشدیر.

ایکینجی جیلدده شاعیردن ساتیرالار (ص ۷– ۵۱)، مختلیف شعرلر (ص ۵۵– ۱۱۳)، مکتوبلار (ص ۱۱۷– ۳۶۱) و ربیع الاطفال (ص ۳۶۵– ۶۰۳) گتیریلمیش و شرحلر (ص ۶۲۳– ۶۵۲)، ایله قورتارمیشدیر.

أوچونجو جیلد ۵۰۰ صحیفه‌لیک شاعیرین **تذکره**سین احتوا ائدیر. اثرین علمی مقدمه و شرحلرینی سلیمان رستم‌اف یازمیشدیر (۱۱– ۱۱).

بیز نشریمیزی حاضیرلاماق ایچون هر أوچ متنی گؤز اؤنونه آلـدیق. تبریـز نـشرینی اسـاس مـتن قبـول ائده‌رک، باشقا ایکی نشردن یاردیمچی متن کیمی استفاده ائتدیک.

نشریمیزده یئر آلان شعر نوعلاری‌نین سایی بئله‌دیر: ۶۰۷ غزل، ۱۱ قطعه، ۲ ترجیع‌بند، ۲ ترکیـب‌بنـد، ۴ مستزاد، ۱ مربع، ۸ مخمّس، ۱ مسدّس، ۸۳ رباعی، ۲۰ دو بئیتی، ۵۷ تک بئیتی.

بو جیلدده قصیده‌لرین نشری مقصدیمیز دگیلدیر ولاکین نمونه اولاراق، سیّدین ۸ قصیده‌سینی‌ده دیوانین باشیندا گتردیک. منیم بو نشرده اساس مقصدیم شاعیرین دیوانی‌نین قصیده‌لر خـارج، تـام و سـاغلام متنینـی معاصر اوخوجویا چاتدیرماقدیر. اومید ائدیرم کی بو مقصده چاتا بیلمیش اولام. بعضی املاء اؤزه‌للیـک‌لرینـی‌ده ناچار اولاراق قبول ائتدیم. بلکه اوخوجولارا سید عظیم ایله راحات معنوی ارتباط قورماقدا کـؤمکچی اولمـوش اولا بیلمیشم. چکدیگیم زحمتین اجری وارسا، سیّد عظیمین اوجاو پاک روحونا نیثار ائدیره‌م.

دکتر حسین محمدزاده صدیق

تبریز– دی ۱۳۸۵

II. بؤلوم. دیوانین متنی

دیباچه

سپاس بی‌قیاس او مؤسس اساس کارخانه‌ی نطق و بیانا کیم منطوقه‌ی علم البیان ایله، اؤز فـیض بی‌منتها و نعمت عظماالارین شامل حال بنی نوع انسان ائتمیشدیر. و درود و سپاس بی‌قیاس و تحیّـت بلااقتباس او مدبّر عالم امکانا کیم مصدوقه‌ی:

مِنَ الماءِ کُلّ شَيءٍ حَيّ.

احسانی ایله جویبار تفضل افضالیندان اقوات قطرات معارف پرور امـلاء و انـشانی شاخـسار انامـل انـسانا یئتیشدیرمیشدیر:

حکـیم لـم یـزل کـیم ائیلـه‌ییبـدیر نطـق انـسانی، رمـــوزات نهـــان بـــسته بـــالین کـــشفینه گویـــا.

او سلطان ازل کیم مرحمتدن ائیلـه‌ییـب احـسان، گـــروه نکتـــه‌ســـنجه شـــؤق امـــلاء، قـــوّه‌ی انـــشا.

صلوات و سلام ملک العلّام و برگزیده‌ی خاص و عام رسول انام و نبیّ ذوالعز و الاحترام کیم:

اَنا اَفصَحُ العَرَب و العَجَم.

سرودی ایله میدان فصاحت و عرصه‌ی رسالتده سولجان سبقت و گوی مزیّـت فـصحای عـرب و عجم و بُلغای تورک و دئیلمدن آلمیشدیر:

شهنـشاه قِـدَم کـیم اولماسـایدی خلقـت ذاتـی، عدمـدن عرصـه‌ی ایجـادا قویمـازدی قـدم اشـیا.

طفیـل ذات پـاک اعظمـی‌دیـر ماسـوا یکـسر، چه عرش و فرش و چه لوح و قلم، چـه آدم و حـوّا.

دوعا و ورد و ثنا اول صاحب ذوالفقار و تیغ هشت و چهار، مطلع نور جلـی و منبـع ظهـور ازلـی علـی بـن ابیطالب (ع) و اسدالله غالبه، کیم نطق گوهرباری خاتم الانبیا و شرف اصفیا(ص) علـیهم علـی فـی التحیّـة و الثّنا اوصاف ذات حمیده صفتلرینده:

اَنا و عَلي مِن نورٍ واحد.

ترانه‌سیله ترانه پرداز اولموشدور:

علـی بـن ابـی‌طالـب کـی ذات پـاک والاسـین، مقـــدّم ماســـوادان خلـــق ائدیبـــدیر خـــالق یکتـــا.

دئسن مخلوقه‌دیر مافوق نسبت آدی، یوخدور شک، دئـــسن خلّاقـــه‌دیـــر ماتحتـــه نـــسبت، آری، آمنّـــا!

اما بعد، اقلّ الشّعرا، خادم الفصحا، حاج «سیّد عظیم بن سیّد محمد الـشماخی الـشیروانی»، اربـاب حـال و اصحاب کمال حضور سعادت دستورلارینا بو عجز و انکسار و بو مایه‌ی افتقـار ایلـه عـرض ائـدیرکی هجـرت نبوی‌نین مین ایکی یوز اللی بیرینجی (۱۲۵۱ هـ.) ایلینده تولّدوم شهرشاماخیدا واقع و نسب سیادت ایله شایع اولوب، اول خطّه‌ی پاک طربناکدا نشو و نما بولدوم، تا کی زمـان رشـد و بلـوغ واوان ضـوء و فروغـه واصـیل اولدوم:

فَلَمّا بلغ اشده و آتیناه حکما و علما.

مضمونو ایله دبستان کمالات و بوستان حالاتدا اکتساب علوم و رسوم صوری و معنـوی ائـدیب و عـلاوه جلب مزاید و جذب فواید ایچون اکثر اقطارا و امصار عراق عرب و مصر و حلب و اغلب ممالک اهـواز و حجـازا سئیر و سیاحتلر ائدیب، عالی و صافی‌دن مطالب کثیره و مقارب وفیره‌لر حاصیل قیلدیم.

چونکی قرآن شبابیمدا طبع برق شیتابیمی مایل اشعار آبدار و دل پر اضـطرابیمی مایـل زولـف و روخـسار خوبان گول‌عذار گؤردوم. سنّ شبابیم تقاضاسینجا آمال ما فی البالیمی گاهی غزال غزل شـیکاری ایلـه ابـراز و گاهی صورت احوال پر اختلالیمی رسم قصاید تورکی و فارسی طراز ایلـه پـرداز ائتـدیم. انـدک زامانـدا اشـعار گؤهربار و ابیات دُر نیثاریم آویزه‌ی گوش اهل هوش اولوب نشئه‌ی رحیق نظم آبدار خلّـار اشـتهاریمدان اهـل ذؤقلر مست و مدهوش اولدولار.

آمما گردش سپهر کجمدار و دؤران کینه شعارین کی همواره ارباب ذؤق و اصحاب شؤقون خیلاف رضا و ضدّ تمنّاسینا دوران و سئیران ائدر، درّ یتیم اشعار بی پرستاریم خوبلار زولفـو کیمـی درهـم و پریـشان و مـرغ ناطیقه خزان محننده بو اشعار ایله ترنّم کنان و نغمه‌سرایان ایدی:

آه! کیم گون توتولوب ابـرده پنهـان قالـدی، گئتـدی اول مـاه تمـامیم، منـه نقـصان قالـدی.

دهـن یـار عزیـز اولـدو نظـردن غایـب، آه کـیم سـینه‌ده یـوز نکتـه‌ی پنهـان قالـدی.

قیلدی تاراج خزان سرو و گول و ریحانی، گولـشن عـالم آرا خـار مغـیلان قالـدی.

قالدی یوز درد و بلا، گئتدی گروه حکما، نـه فلاطـون نـه ارسـطو، نـه‌ده لقمـان قالـدی.

چکمـه‌دی چـرخ سـتمکار جفـادان الینـی، جملـه اربـاب وفـا بـی سـر و سـامان قالـدی.

مصر همّتـدن عیـان اولمـادی بیـر یـار عزیـز، دوشـدو زینـدانا نئجـه یوسـف کنعـان قالـدی.

خوبلار زولفو کیمـی اولـدو پریـشان حـالیم، جمـع ایکـن شـعرلریم، جملـه پریـشان قالـدی.

تا بو ایام ملالت انجام بد فرجامدا تقاضای شیب سر بناگوش منی لاعلاج و گوشه‌ی انزوایا محتاج ائتدی. عابیدفریب اولان بُت‌لارین خیال خم ابرولاری ایله گوشه‌ی محرابی تکیه‌گـاه ائتـدیم و بـو گوشـه‌ده توشـه‌ی مقصودا یئتدیم:

ریـــادیر زاهیـــدین گرچـــه نامـــازی، ولاکـــین خلـــق ایچینـــده خـــوش ادادیـــر.

اثنای عیبادت و اطاعتیمده گؤردوم کی زکریاعليه‌السلام تک نهایت حرمدن صرصر تـوهین ایلـه چیـراغِ مغـزِ استخوانیم سؤنوب و غایت شئیبدن سر پر شورومدا مشکین تریم، کافورِ خُشکه دؤنوبدور:

ربِّ اِنّي وَهَنَ العَظيمُ وَ مِنّي. [۵۵]

هوسیله سوموکلریم بوشالیب:

وَ كانَتِ امْرَاَتي عاقِرًا. [۵۶]

ایماسی ایله عشاء طبعیم انشاء شعردن عاقر اولوبلار:

و اِنّي خِفتُ المَوالِيَ مِن وَّرايي. [۵۷]

اشاره‌سی ایله اؤز ابنای جینسیمدن هراسان اولدوم کی، مندن سونرا قانون اشعار آبداریمی پایمال ائـده‌لـر. لب نیاز یوز مین سوز و گداز ایله درگاه کارساز بنده نوازا آچیب، نیازمند اولدوم کیم:

فَهَب لي مِن لَّدُنكَ وَلِيّاً يَرِثُني و يَرِثُ مِن آلِ يعقوب. [۵۸]

کی ناگاه فرشته‌ی بشارت ربّ العزّه آسیمان عقل علیادان نازل اولدو کیم، ای زکریـا محـراب فـصاحت و پئیغمبر اقلیم بلاغت:

اِنّا نُبَشِّرُكَ بِغُلامٍ اِسمُهُ يَحيي لَم نَجعَل لَّهُ مِن قَبلُ سَمِيّاً. [۵۹]

بشارت اولسون کی، بیز سنین نام همایونوو ابدالدّهر اؤز نامی‌نین مسمّاسی کیمی زینده قیلاجاقـدیر و بـو فرزند دلبند، سایر اقران و امثالدان سرافراز و سربلند اولاجاقدیر. فلهذا بو بنده‌ی قلیل البضاعت و بو شـرمنده‌ی کم استطاعت کی بو تاریخده سال عؤمروم پنجاه و پنجه واصیل اولموشدور و آوازه‌ی اشعاریم ایله اقطـار عـالم دولموشدور و بو فرزندان تورکی نژاد و فارسی اتحاد کیمی، هر بیری بیر مناسبت ایله وجده گلیب بنات الـنّعش تک پراکنده اولموشکن، پروین میثال جمع ائدیب، شمع شبستان اهـل ذؤق و شـؤق ائتـدیم و اؤزوم گئتـدیم. رحمت حق اول خوش اعتقاد و نیکو نهادا کیم، بو حقیر صاحیب تقصیری بیر خئیر دوعا ایله یاد و شاد ائده‌لر.

والسّلام علي من اتّبع الهدي.

مـین اوچیـوز ایکـی ایـدی هیجرتـدن،	کـی بـو مجموعـه میـز تمـام اولـدو.
ائیلـه‌دیـم آدینـی «کیتـاب خـواص»،	چـونکی مقبـول خـاص و عـام اولـدو.

[۵۵] مریم/ ۴.
[۵۶] همان/ ۵.
[۵۷] همان/ ۵.
[۵۸] همان/ ۶.
[۵۹] همان/ ۷.

۱. قصیده‌لر

۱

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فع لن.
UU U.U. UU.. U.U.

۱ مورّخان وصایایِ قبله‌ی عالم،
بو نوع گؤردوم ائدیب «**روضة الصّفا**»ده رقم.
کی چون حبیب خدا **حجّة الوداع**ـیندن،
گلیب مدینه‌ی عرش آشیانه قویدو قدم.
یئتیشدی پیک خدا یعنی جبرئیل امین،
کی:«ای خلاصه‌ی ایجاد و افتخار امَم!
۵ ریاض عالم اولوب سبز آب لطفوندن،
اگر چه غمدن اؤزون بیردم اولمادین خرّم.
دم اولدو کیم ائده‌سن عزمِ بزمِ یارِ ازل،
دم اولدو کیم اولاسان زیب گول سیتان ارم.
دم اولدو کیم اولا روحِ مطهّرین آزاد،
بو چار میخ طبیعتدن ای مسیحا دم!»
آلیب قرارینی ألدن او کوه تمکینین،
هوایِ شوقِ ملاقاتِ خالقِ اکرم.
فضای قدسه آچیب بال، طایر روحی،
یئتیشدیگیم قفس آب و گیلدن ائیلیه رم.
۱۰ اولوب وجود شریفینه درد و تب عارض،
وئریب صحابیه یوز- یوز بلا و محنت و غم.

نهال قدّی اولوب تا فتاده‌ی بستر،
صحابه قامتینی بار غمدن ائیله‌ی خم.
فغان و ناله اولوب ارض و آسمانه بلند،
گؤروندو خلقده آثار محنت و ماتم.
صدای غلغله‌ی «وامحمّدا»دن او گون،
گؤز آچدی غشّدن اول‌سرور ستوده شیم.
بویوردو کی:«ای ره دین أوزره جان نثارلریم،
تمامیمیز دل مجروحیمه اولوب مرهم.
۱۵ رفاقتمیده بروز ائیله دیز محبّت‌لر،
محبّتیمده نثار ائیله‌دیز نقودِ دِرَم.
سیزه متاعیمی مستحسن ائیله‌دیم مبذول،
شعاع هدایتیم‌ایله که اولدو رفع ظلم.
چو ایندی گئتمه‌لیم دارِ ملکِ عُقبایه،
شتابله گتیرین کاغذ و دوات و قلم.
که بیر وصیّت ائدیم سیزلره ائدین تحریر،
رسالتیمده بو تبلیغ قالماسین مبهم.
او نامه سیزلری تاباب علمه واصل ائده،
او باب علم که اسرار غیبه‌دیر ملهم.
۲۰ او باب حق او دور بابِ بارگاه جلال،
او باب حق کیم اودور باب باروی مبرم.»
اولوب بو امرده بعضی صحابه‌لر مانع،
که تبدن عارض اولوب حال مصطفایه الم.
بیزه کفایت ائده‌ر بعده کلام خدا،
امور شرعده قرآن بس دگیلمی حکم.
خلاف یکدگر اول بزم محنت افزادا،
دوشوب مجادله اصوات خلق اولدو علم.

دوباره گؤز آچیب اول غشّدن رسول خدا،
قیلیب مشاهده بو حالی، حالی اولدی دژم.
۲۵ ائدیب صحابیه حکمِ خروج، اول سرور،
علی‌ؑ دن ئوزگه اونا قالمادی کیمی محرم.
مُهیمنا! نه ایمیش سرّ اول وصیت کیم،
صحابه اولمادیلار راضی تا اولئیدی رقم.
او امتناع ایدی کیم اولدو باعث شورا،
او امتناع ایدی کیم دوشدو غیرلر اقدم.
او امتناع ایدی کیم قاسطون لشکر شام،
تمامی صبح ظفر اوزره چکدیلر صارم.
او امتناع ایدی کیم قیلدی مجتبانی شهید،
ائدیب جگرلرینی پاره- پاره زهر ستم.
۳۰ او امتناع ایدی کیم ابن سعد بد اختر،
نحوستیله چکیب دشت کربلایا حشم.
او امتناع ایدی کیم امت اولدی زار و ذلیل،
او امتناع ایدی کیم گرگ اولوب شبان غنم.
او امتناع ایدی کیم اولدو زار و خانه‌نشین،
وزیر حقّ شهِ بوتراب زاده‌ی غم.
وصی حقّ علی اولدوغون اقامه ائدر،
بیان واقعه‌دی نقل نامه‌ی معجم.
علی برابری یوخ کیمسه خلق امکاندان،
محالدیر بو کیم اولسون حدوثه جفت قِدَم.
۳۵ اولوردی خلق جهاندان برابری او شهین،
برابر اولسا اگر مهر و ذرّه، قطره و یم.
کلام ناطق حق حیف کنج عزلتده،
نخست حرف مضاعف کیمی اولوب مُدغَم.

خزان غمده قالیب بلبل فصاحت لال،
آچیب ریاض شریعتده نطق هر ابکم.
روامیدیر که سلیمانه آصف اولسون دیو،
روامیدور اولا عفریت الینده خاتم جم؟
روامیدیر که ائده پست سبطِ عمرانی،
مقام علم و تفضّلده باقل و بلعم؟
٤٠ او قطب دایره‌ی ممکناتدیر، ای دل!
مدارینا فلك و نور نیّرِ اعظم.
سحاب همّت و کیوان شکوه و عرش سریر،
سپهر قدر و قدَر قدرت و قضا توام.
غیاث ملّت و غوث نجات و غوث امید،
کف کفایت و کهف الامان و کان کرم.
علی امیر و علی آمر و علی مأمور،
علی رفیع و علی ارفع و علی افخم.
علی نعیم و علی ناعم و علی منعم،
علی علیم و علی عالم و علی اعلم.
٤۵ علی رضیّ و علی روضه و علی رضوان،
علی قسیم و علی قاسم و علی مقسم.
بلند رتبه امیرا مدایحینده اگر،
به سان سوسن آزاده **سیّد** آچسین فم،
محالدیر کیم ائده وصف ذات بی‌بدلین،
وجود محضدن آیا خبر بولورمو عدم؟
نشانه‌ی کرمین بذل زاده‌ی آزر،
نمونه‌ی نفسین نطق عیسیِ مریم.
خیال نیز قدم یئتمز ارتفاعیله،
جلال و جاهیوه گرنه سپهر اولا سلّم.

۵۰ شها او کس دگیلم دار مولک دونیادا،
کی شوق دِرهم ائده خاطیریم اولاً دَرهم.
امید خلعت عفویندی قلب زاریمدا،
نه شوق خرقه‌ی خلقان نه دیبه‌ی معلم.

۲

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فع لن.
UU U.U. UU.. U.U.

۱ یئتیشدی گوشیمه الهام غیب بهجتله،
کی ای کئچن بو جهان ایچره عمری غلفتله.
مگر ائشیتمه‌میسن معجز شه دینی،
ندندیمی دگیسن شاد بو بشارتله؟
کی سال مین ایکی یوز سکسن اوچده بیر پاشا،
ورود ائدیب نجف الاشرفه حکومتله.
گلیبدی تنگه اونون جمله خلق ظولموندن،
ائدیبدی اونلاری آزرده دل اذیّتله.
۵ گلیب مزارینا اول سرور فلک قدرین،
آیاقدا چکمه، بئلینده قیلیج فخارتله.
دگیل بو روضه‌ی پر عطر کعبه‌دن کمتر،
چکیب بو چکمه‌نی قوی تیغی، گیر لیاقتله.
بو بارگاهدا سردارلار سلاطین‌لر،
سوره‌ر غباره یوز اخلاص ایله مذلّتله.
بو طوف گاهدا سئیران ائدر ملائیکلر،
غلامدور بونا کرّوبیان صداقتله.
بو سرزمینده‌دیر قبر حضرت آدم،
مزار نوح نبی بوندادیر روایتله.

۱۰ بو آستانه‌ده هم مستجاب اولور دعوات،
بو یئرده عاصی اولور ناجی بیر زیارتله.
بودور خلیفه‌ی رحمان، بودور امام انام،
کی عالم اهلی بونا گؤز تیکیب ارادتله.
بودور بو وادی اقدس کی گلدی موسایا،
ندای **فَاخْلَع نَعلَیك** صوت عزّتله.
دئییب تمام اونا خدّاملار کی: ای سرور!
بو روضه ایچره ساقین گیرمه بو قباحتله.
بو کشکولر اونا هرگز ائتمه‌ییب تأثیر،
بو امردن داها غیظ ائیلیوب کدورتله.
۱۵ کی من همیشه سلاطین‌لر حضوروندا،
قیلیجلا چکمه ایله اولموشام مهابتله.
عبث فسانه‌دی بو سؤز قویاندا قدم،
او صحن پاکه او ظالیم، کمال جرعتله.
کی ناگهان اوجالیب قبردن ایکی انگشت،
چالیب بئلیندن او ناپاکی شصت و قوّتله.
فدا او بارماغا کیم ذوالفقار برّان تک،
ائدیب دونیم او ملعونی بیر اشارتله.
توکولمه‌ییب حرم پاکینه اونون قانی،
چکیبله دیشرایا جاری اولوب کثافتله.
۲۰ بو معجزی ائشیدیب شاد اولور دل مؤمن،
او کس کی منکردور رشك ائدر بخالتله.
اولان بو معجزه منکر لعین دیر کافر،
مبدّل ائیله‌یر ایمانینی ضلالتله.
بو نوع معجزی گورمز نئچون اماما روا،
نه بحث‌دور بو قیلیر رتبه‌ی امامتله.

بو أل او أل دگیمی باب خیبری قوپاریپ،
هوا أوزونده دوتوب ساخلادی رشادتله؟
بو أل او أل دگیمی عمر ابن عبدودی،
جهیمه واصیل ائدیب بازوی شجاعتله؟
۲۵ بو أل او أل دگیمی مرحبی قیلیب یکسان،
غبار تیره‌یه بیر جانگداز ضربتله؟
بو أل او أل دگیمی مرّة ابن قیسی بؤلوب،
ندیر بو امرده بحث ائیلمک جهالتله؟
امامدن دیریلیکده هر ایش ظهورا گلیر،
وفاتی اولسادا اول ایش اولور او حالتله.
نچونکه یوخدو عزیزیم امام اوچون اؤلمک،
امامین اؤلمگینی سانمایین شهادتله.
اولان بو معجزه منکر، امامه منکریر،
گلیر قیامته محشور اهل بدعتله.
۳۰ بولار نه رتبه‌دیر اول پادشاه کونینه،
تانی علینی باخیب دیده‌ی بصارتله.
دگیلمیدیر بو او سلطان کیم شب معراج،
تکلّم ائیله‌دی اول خاتم رسالتله؟
دگیلمیدیر بو او سرور کی کشتی نوحی،
قوتاردی ورطه‌ی طوفاندن عنایتله؟
دگیلمیدیر کی بو مولا کی نار نمرودی،
خلیله ائیله‌دی گولزار، لطف و شفقله.
بودور او حاکم ذی‌شأن کیم دؤنر آبه،
اگر کی گوره باخا ناره سیاستله.
بودور علی ولی الله شیر حضرت حق،
بودور ید الله مبسوط نصّ آیتله.

علی دگیلمی ائدن طینت ابوالبشری،
زمان خلقده ایجاد دست قدرتله؟
دگیل خدا، ولی آندان صدور اولان ایشلر،
دگیل بشرده اولان قوّت بضاعتله.
دخیلدور بو شهین آشیانینا **سیّد،**
کی قورتارا اونو محشر گونو شفاعتله.
أوزو قرا ألی بوش عاصی و گنهکارم،
جزا گونونده منی قویما بو خجالتله.

۳

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ ای کی رشک عارضیندن ماه تابان تیترەشیر،
لبلریندن باده و لعل بدخشان تیترەشیر.
تیترەشن رویوندا اول گیسوی عنبر فامدیر،
یا صبادان گلشن ایچره شاخ ریحان تیترەشیر.
ائیلەمیش باد صبا وصف دهانین گوئیبا،
غنچەلر یکسر قیلیب چاک گریبان تیترەشیر.
سن مگر قیلدین گذار سرو گولروخ باغه کیم،
سرو اولوب خم، رشکدن باغ و گلستان تیترەشیر.
۵ چاک سینەمدن گوروب تیترەر گولروخساریو،
نئجه کیم بولبول قفسده گؤرسه بستان تیترەشیر.
آرزوی زلف پیچان دهانیندان سنین،
گاه جان جسمیمده پیدا گاه پنهان تیترەشیر.
چشم گریانیمده تیترر عارضین عکسی مدام،
اؤیله کیم سو ایچره عکس مهر تابان تیترەشیر.

حسرت تیغینله تیره‌ر خسته کؤنلوم هر زمان،
سودان اؤتری اؤیله کیم بیمار عطشان تیره‌شیر.
تیره‌شیرمی نشئه‌سیندن قامتین رفتار آرا،
اؤیله کیم باد سحردن سرو بستان تیره‌شیر.
۱۰ تیره‌شن رخسارین اوزره زلف مشکینیممیدور،
یا سجود شمس ائدیب هندوی عریان تیره‌شیر.
تیره‌شیر گؤرجک دل زاریم سنی ای شاه حسن!
روستایی‌وش کیم اول گؤردوکده سلطان تیره‌شیر.
جسم بیماریم اولوب چشمین غمیندن مضطرب،
لبلرین اندیشه‌سیندن جسم آرا جان تیره‌شیر.
بسدی بو بیر قطره قانه بونجا بیداد ائتمه کیم،
جور و ظلموندن سنین کؤنلوم اولوب قان تیره‌شیر.
بو قده‌ر قیلما جفا، قیلّام شکایت عاقبت،
اول شهنشاهی کیم اوندان کون و امکان تیره‌شیر.
۱۵ اول شهنشاهِ غضنفر فر کی قهریندن آنین،
عرش و فرش و لوح و کرسی، چرخ گردان تیره‌شیر.
اول شهنشاه عدو افکن کی هنگام نبرد،
ضرب شصتیندن دلیران زار و نالان تیره‌شیر.
تیر تیزی سطوتیندن تیره‌شیر ارض و سما،
خوف تیغیندن فلکده شمس و کیوان تیره‌شیر.
اول هوژبر خصم سوزی کیم حسامیندان آنین،
رستم پیل اوژن سام و نریمان تیره‌شیر.
اول وصی مطلق و نایب مناب مصطفی،
کیم صفاتی وصفینه یوز نطق حسان تیره‌شیر.
۲۰ ای شهنشاهی کی شوقوندن دل و جان تیره‌شیر!
شؤق خاک مقدمینله چشم گریان تیره‌شیر.

ای سلیمان سریرِ عزّ و تمکین کیم سنین،
حؤکمووه مور محقّر تک سلیمان تیترەشیر.
وحش و طیر و دیو و دد محکومدور فرمانیوه،
امریوه حور و ملک، هم جنّ و انسان تیترەشیر.
سنسن اول نور تجلا کیم شعاعیندان سنین،
بولماییب تاب نظر موسی ابن عمران تیترەشیر.
سنسن اول دریای جود و بخش کیم سندن مدام،
معدن نیسان و کان ابر عمّان تیترەشیر.
۲۵ سنسن اول سرور کی خاک درگهینده قول کیمی،
سنجر و طغرل تکین سلطان و خاقان تیترەشیر.
هر کیمین کؤنلونده اولسا نقطه‌ی حُبّون سنین،
اول محبت نقطه‌سیندن نار نیران تیترەشیر.
سنسن اول شیر خدا کیم صولتیندن هر زمان،
برگ بید آسا هوژبر و شیر غرّان تیترەشیر.
ای سریر سرفراز **لافَتی** کیم روز جنگ،
خوف رمحیندن تن اعداده خفتان تیترەشیر.
من همان خاقانی آسایم کی شعریمدن منیم،
روح شاه اخستان و ملک شروان تیترەشیر.
۳۰ من همان معجز بیان و سحرگستر شاعرم،
کیم کلامیمدن زبان نکته‌سنجان تیترەشیر.
لیک جوردور گرون دغادان خاطیریم،
محنت و اندوه ایله اولموش پریشان تیترەشیر.
بیر نگاه لطف قیل ای پادشاه انس و جن!
کیم غم دوران ألیندن منده بو جان تیترەشیر.
یا علی! لطفون دریغ ائتمه من دلخسته‌دن،
اول زمان کیم معصیتدن اهل عصیان تیترەشیر.

گر بو نقدی کم عیار اولسا قبولون یا علی!
رفعتیم بیرله حسددن روح سبحان تیتره‌شیر.
۳۵ **سیّدا!** ترک ائتمه مدح بو شه کونینی کیم،
هم محبّی شاد اولور هم جان عدوان تیتره‌شیر.

۴

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ کعبه‌ی حقده مقام باصفاسان، یا علی!
مشعر و میقات و ارکان مناسان، یا علی!
مسجد اقصاده سن اولدون امام انبیاء،
انبیاء و اولیاده پیشواسان، یا علی!
باطن پیغمبر ایدی باطنین ای سرّ حق!
مقتداسان مقتدای انبیاسان، یا علی!
مرحبین قتلینده گلدی سوی حقدن مرحبا!
دهرده مستوجب صد مرحباسان ، یا علی!
۵ نور رخساریندان اولدو دهر نورانی تمام،
معنی آیات **شمس والضُّحي**سان، یا علی!
نازل اولدو شأنیوه **حین مِن الدّهر** آیه‌سی،
سن‌سن آسان افتخار **هَل اَتي**سان، یا علی!
کشف اسلامه کفایت ائیله‌دی بیر ضربتین،
ناصرالدین پادشاهه **قُل کَفي**سان، یا علی!
سائیلین ائتدین رکوعوندا عطا انگشترین،
اولدو ظاهر کیم ولیّ **اِنَّما**سان، یا علی!
مژده‌ی دیداروی حق وئردی اهل جنّته،
عالمه منظور اولان وجه لقاسان، یا علی!

۱۰ عین مشکات آیه‌سی الله نورون مظهری،
مظهر انوار حق، نور خداسان، یا علی!
قصّه‌ی معراجی سن نقل ائیله‌دین پیغمبره،
محرم سرّ حریم کبریاسان، یا علی!
حؤکمووه یکسر مسخّردیر سنین جنّ و پری،
سنده‌دیر خاتم، سلیمان سخاسان، یا علی!
خلقت عالمدن ای مولا! وجودوندور غرض،
علّت غاییّ جمله ماسواسان، یا علی!
سنده‌وار ای شاه عالم! درد عصیان چاره‌سی،
عالمین دردینه بالله سن دواسان، یا علی!
۱۵ حکمت فئیضینله سن چوخ مسلری زرّ ایلدین،
جوهر اکسیر اعظم، کیمیاسان، یا علی!
بخش قیلدین سائیله تا کیم قطار ناقه‌نی،
سؤیلدی قنبر کی:«دریای عطاسان، یا علی!»
الامان! ای شاه دریا دل! منه ائیله عطا،
خاک پاییندان منی ائتمه جدا، سن، یا علی!
دشت ارژنده سنی سلمان چاغیردی دادینا،
شیر ألیندن ائیله‌دین آلدین رهاسن، یا علی!
حضرت هارونا سن ائتدین خلافت بی‌خلاف،
ائیله‌دین موسی عصاسین اژدها، سن، یا علی!
۲۰ رحلت پیغمبر آخر زماندان سونرا چوخ،
ساحت عالمده گؤردون ابتلا، سن، یا علی!
بیعت ایچون گاه باغلاتدی ید الله قوللارین،
گاه قالدین بی‌کس و بی‌اقربا، سن، یا علی!
گه دوشرسن مشکلات دهره ای مشکل گشا!
گه زمانه اهیلنه مشکل گشاسان، یا علی!

ایکی فرزند گرامیدور شُبیر و شبّرین،
صفحه‌ی تواریت‌ده سن ایلیاسان، یا علی!
آدیوی وئرمیش نشان انجیل و تورات و زبور،
شکّی یوخ کیم شاه عالم شنطیاسان، یا علی!

۵

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ عالم ایچره مطّلع انوار سنسن، یا علی!
چرخ عزّت ثابت و سیّار سنسن، یا علی!
کُنتُ کَنزاً مَخفیا اَحبَبتُ اَن اُعرَف دئدین،
کلمه‌ی حق، صاحب گفتار سنسن، یا علی!
ذات پاکیندیر مشیّت خلق قیلدین عالمی،
ائیله‌ین آفاقی یوخدان وار سنسن، یا علی!
عالمه معلول بیعت وجودوندور سنین،
علّت نُه گنبد دوّار سنسن، یا علی!
۵ سن ظهور اولدون جهانا ظاهر اولدو ذات حق،
ذات حقّی ائیله‌ین اظهار سنسن، یا علی!
عالم و آدم طُفیل ذات پاکیندیر سنین،
صادر اوّل، شه ابرار سنسن، یا علی!
توبه‌ی آدم سنیله اولدو عالمده قبول،
نقصی یوخدور سؤیله‌سم غفّار سنسن، یا علی!
اولدو نوحا **فُلك مشحون** اوزره لطفون ناخدا،
حین طوفان ممطر امطار سنسن، یا علی!
۱۰ صالحه قیلدین عطالار ناقه سنگ خاره‌دن،
قوم عاده صرصر قهّار سنسن، یا علی!

وئردی ایّوب تن افگاره شفا لطفون سنین،

یوسیفه بطن سمکده یار سنسن، یا علی!

ربّ اَرِنِي سؤیله‌دی موسا اگر چه طورده،

اول تجلادان اولان دیداری سنسن، یا علی!

دیده‌ی یعقوبه وئردی فیض دیدارین ضیاء،

یوسفه زندان آرا دلدار سنسن، یا علی!

زنده‌ی انفاس پاکیندیر مسیحالار سنین،

جنّت ایچره **تجري الاَنْهار** سنسن، یا علی!

۱۵ نطق پاکیندیر سنین **عَیناً تسمّي سلسبیل،**

جنّت ایچره **تجري الاَنْهار** سنسن، یا علی!

کیمدی سندن غیری اسرار مگودان با خبر،

نفس احمد محرم اسرار سنسن، یا علی!

قویدون ای نور خدا! مهر نبوّت اوسته پا،

کعبه‌دن بوتلار ییخان هشیار سنسن، یا علی!

قتل مرحبده سنه حقدن یتیشدی مرحبا!

قاتل الکفّار و الاشرار سنسن، یا علی!

جنّ و انسین طاعتیندن افضل اولدو ضربتین،

روز خندق قاتل کفّار سنسن، یا علی!

۲۰ کیمدی کیم عمر بن انتر ضربیوه تاب ائیله‌سین؟

شیر داور قدرت جبّار سنسن، یا علی!

ای شه خیبر گشا، سلطان اقلیم سخا،

وقت بخشش قلزم ذخّار سنسن، یا علی!

یار غار اولدی رسولا گر چه غیری ظاهراً،

باطناً اول شاها یار غار سنسن، یا علی!

هم پیمبر باطنینده باطن ایدی باطنین،

یار فاش احمدِ مختار سنسن، یا علی!

چوخ بلالار دفع قیلدین احمد محموددان،
دافع درد و غم بسیار سنسن، یا علی!

۲۵ ائیله‌دین صرح قواریری سلیمانه عطا،
لحن داود نکو اطوار سنسن، یا علی!

چرخ فضل قدر، برج کوکب احدی عشر،
بحر پاک لؤلؤ شهوار سنسن، یا علی!

اولمامیشدی قالب آدم مخمّر طیندن،
ذات حقّه ائیله‌ین اقرار سنسن، یا علی!

سنسن آدم، حضرت آدم سنه فرزنددیر،
نکته‌ی **صلصال کالفَخّار** سنسن، یا علی!

گولشن باغ رسالتده گول ایدی فاطمه اولمازدی هئچ،
اول گولون عطرین آلان عطّار سنسن، یا علی!

۳۰ اولما سئیدین کیمسه کفو فاطمه،
کفو اول صدّیقیه اطهار سنسن، یا علی!

حمله اوستن حمله اظهار ائیلین کافرلره،
خصم افکن حیدر کرّار سنسن، یا علی!

ناکثین و مارقین و قاسطینه جمله دور،
برق خاطف صاعقه کردار سنسن، یا علی!

فاضل شیروانیان کیم نسل پاکیندیر سنین،
ذات پاکیندا اولان آثار سنسن، یا علی!

لطف حق آقای آقایان آقا سیّد علی،
سانکی شیرواندا بیزه غمخوار سنسن، یا علی!

۳۵ **سیّد**ین نطقی کلامی فکر و ذکری روز و شب،
طبع مؤزونوندا کی اشعار سنسن، یا علی!

بیر کلافیله گلیر **سیّد** سنین بازاریوا،
بو عجوزه، یوسف بازار سنسن، یا علی!

بیر یوزی قارا قولوندور، بی‌پناه و در به در،
قویما خوار اولسون، شه ابرار سنسن، یا علی!

۶

مفاعلین مفاعلین مفاعلین مفاعلین.
U U U. U U U. U U U. U U U.

۱ گتیر ساقی قدح کیم موسم عشرت مهیّادیر،
گلیر نوروز سلطانی، بهار عالم‌آرادیر.
بلورین جامه تؤکک ساقی شراب راحت افزانی،
زمستان زحمتی طیّ اولدو فصل راحت افزادیر.
عیان اولدو حملدن آفتاب، ای ساقی مه‌روا!
کبابِ برّه ایله رندلر گؤزر باده پیمادیر.
شراب نابی تؤکک جام بلورا موجلر اورسون،
دئسینلر کیم گؤروبلر کشتی ایچره قانلی دریادیر.
۵ خدا ائتمیش سنی اول کشتی اوزره ناخدا ساقی،
بو دریادان نه باکیم، یاوریم ربّ تعالادیر.
غبار تیره‌دن گول باش چکر مانند آدم‌دور،
اونون صونعونده یاش برگی تپیر گویا که حوّادیر.
مگر خار جفا پیشه اولوب قابیلیله همدست،
تؤکوب هابیل گول قانین مغیّر روی غبرادیر.
آچار رخسارینی گولزار ایچینده شیث تک لاله،
اگر چه عاشق آسا قلبی‌نین داغی هویدادیر.
گول اول اسحاقه بنزر دامن سارای گولشنده،
شمیمی عالمی توتموش سانیرسان مشکک سارادیر.
۱۰ هزار آوادیر ابراهیم اسماعیلدیر غنچه،
فضای گولسیتان غنچه قربانگاه زیبادیر.
دریده دامن ایله چیخدی گول گولزاردان گویا،

فضای باغ و بستان، خلوت خاص زلیخادیر.
گلیر ملک سبادان موژده‌ی بلقیس‌دیر هدهد،
گیریب صرح قواریره، سلیمان مجلس‌آرادیر.
گؤروب بلقیس گول تخت زمرّد فام گولزاری،
سانیر اؤز تختیدیر حیرتله سرگردان و شئیدادیر.
حصار چرخه سالمیشدیر نوالار بولبول شئیدا،
سانیرسان ثانی لحن فرو آینده نکبادیر.
۱۵ عرب الفاظنه یوناندن شرح ائیله‌ییر حکمت،
مگر کیم قمری خوش لهجه‌ی فسطا ابن لوقادیر.
بوگون اول گوندو کیم آثار خلقت آشکار اولدو،
بوگون اول گوندو کیم تقدیر یزدان کارفرمادیر.
اگر چه دوشدو اوچ آی قنشره نوروزدان ساقی،
گلیر بیر آی کی نورونداندان منوّر جمله اشیادیر.
نه آیدیر ماه گردوندور، دگیلدیر ساقیا بالله!
ولایت برجونون ماهِ منیر چرخ بطحادیر.
حجاب ابرده قالدی اوچ آی گر ماه نور افشان،
بحمدلله چیخیبدیر ایندی ظلمتدن هویدادیر.
۲۰ بحمدالله کی ظلمات ثلاثه دفع رفع اولدی،
اولوب نورانی عالم، زنگ ظلمتدن مصفّادیر.
چیخیب اول ماه کیم نورون آلیب شمس رسالتدن،
تجلاسینداندان عالم جلوه‌گاه طور سینادیر.
او سلطان نبی طینت، او هارون خلافت کیم،
فضائل مکتبینده کمترین شاگردی موسادیر.
کلام جامعِ اکرم، او روح الله اعظم کیم،
غلام کمتری چرخ چهارم اوزره علیادیر.
هنوز آدم میان آب و گیلده تاپمامش صورت،
اونون عالمده ظاهر اولدوغو نصّیله پیدادیر.

۲۵ اودور مخلوق اوّل، عقل اوّل، صادر اوّل،
او وجه الله باقیدیر اونیله عرش برپادیر.
برائت سوره‌سین وئرمیشدی گر صدّیقه پیغمبر،
اونون عزلینه فرمان ائیله‌ین کس ربّ اعلادیر.
تولا **عروة الوثقي**یه بل اول کس کی عاقیلدیر،
تبرّا جبت و طاغوته ائدن اهل تولادیر.
اگر چه غیریه ائتمیش بو نامی اؤزگیه نسبت،
او مولا سبقت اسلامدا صدّیق کبرادیر.
یئتیشدی حکم کیم صدّیقدن آل سوره‌ی پاکی،
قراءت چین اونا شایسته بیر ذات مصلادیر.
۳۰ علیّ عالی اعلا، وصی سیّد بطحا،
کی عالم لفظدور، ذات علی اول لفظه معنادیر.
آپارسین یکّه و تنها، قراءت ائتسون اول مولا،
تمامی اهل موسم چونکی معناسی تبرّادیر.
عنا دید قریشون اکثرین مقتول ائتمیشکن،
اولاردان ائتمه‌ین پروا، او سلطان صف آرادیر.
شجاعتده بو سلطانه برابر اولماییب موسی،
اونون مقتولی قبطیدن اولان بیر شخص اولی‌دیر.
ید بیضا عصای موسویله ائیله‌دی پروا،
بو شیریم یا محمّد باک قیلماز شیر هیجادیر.
۳۵ آپاردی حؤکم خالیقله قراءت قیلدی اول مولا،
شجاعتده کیم اول سلطان خیبرگیره همتادیر.
علی گر اولماسایدی فاطمه قالمیشدی بی‌شوهر،
اونون هم کفوی عالمده امیر آل طاهادیر.
کلام ضلّ احمد من علیّ سؤیله‌ین کسلر،
ایکی عالمده اونلار موجب وحی ایله روسوادیر.

شب هجرتده یاندی مضجع احمدده اول مولا،
وفایه جانینی شاها قیلان اول میر والادیر.
حدیث **لَحمكَ لَحمي** کلام **جسمك جسمي**،
محمّد له علی بیر اولدوغو گون تک هویدادیر.
٤٠ شب معراجده صوت علیله خالق داور،
حبیبیله تکلم ائتدیگی بیر سرّ عظمادیر.
نه غم اوندان ریاستده مقدّم دوشسه اوچ کیمسه،
اولار اوچ صفردیر اما الف چون رتبه بالادیر.
هبوط کوکبی گئت سوره‌ی **والنّجم**دن اؤیرن،
غوایت اهلینی تهدید ائدن اول ربّ اسرادیر.
مدارا قیلدی تاکیم اولماسین مخلوقلار مرتد،
مزاج عالمه عارف، رموزِ امره دانادیر.
اگر چه حضرت یزدانا قیلدی چوخ تظلّم دور،
دگیلدی شکوه حاشا ظالمین ظلمینه ایمادیر.
٤۵ فدک غصبینده گر ائتدی شکایت زهره‌ی زهرا،
حکام دنیوی چون سانمه اول صدّیقه شئیدادیر.
اگر بیر قرص نانی سفره‌ده اولسایدی اول پاکین،
ائده‌ردی سائله اعطا کی کان لطف دریادیر.
قالان کس أوچ گون آج نئیلر ایدی بو فدک مولکون،
اونون بو ادعاسی غاصبین غصبینه مبدادیر.
ذوی القربی حقوقون ایسته‌ییردی اولماسین پامال،
و الا حُبّ دونیادان اونون قلبی مبرّادیر.
او بیر سرّیدی کیم حقدن گلیردی رزق مقسومی،
ایکی یحیایا مادردیر داها امّ دو علیادیر.
۵٠ صدفدور بطن پاکی اول صدفده یازده گوهر،
اونون ذرّیه‌ی اطهرلری لؤلؤِ لالادیر.

عزیز مصطفادیر جدّه‌ی سادات عالم‌دیر،
دُر بحر نبوّت، مظهر اسماء حُسنادیر.
اگر چه ایسته‌دی دشمن چراغ مصطفی سؤنسون،
بلی **اَن یّطفئوا** قرآندا بیر رمز مطرّادیر.
ولی شمع رسالت شعشعانی دوتدو آفاقی،
نظر هریانا قیلسین سر به سر نور تجلادیر.
دوشوب بیر شلعه‌سی شیروانا اول نور تجلانین،
علی نورون علیده گؤرسون اول کس‌لر کی جویادیر.
۵۵ علی نام و علی علم و علی حلم و علی صولت،
علوّ رتبه‌ده اؤز نام پاکینه مسمّی‌دیر.
اودور سبط شه مردان، یگانه فاضل شیروان،
نظیری گلمه‌ییب دونیایا دونیا تا کی بینادیر.
شجاعتده، سخاوتده، فراستده، عدالتده،
تاپیلماز قافدان قافا عدیلی، مثل عنقادیر.
دیلینه گلمه‌ییبدیر لا، مگر وقت تشهّدده،
اگر چه نفی اوچوندور لا، اونون اثباتی الّادیر.
محقّق‌دور، مدقّق‌دور، موفّق‌دور، مصدّق‌دور،
مکرّم‌دور، معظّم‌دور، مطهّردور، معلادیر.
٦٠ معلم‌دور مُعالمدور علوم دینه رهبردیر،
معزّزدیر، مطرّزدیر، مظفّردیر، مزکّی‌دیر.
علوم اوّلین و آخرین صدرینده مضمردیر،
خبیر نکته‌ی دین، واقف علم مّنایادیر.
کلیسایا شعاعِ عارضی دوشسه، اولور کولبه،
نه مسجید کیم اونون ذکری اولونماز بیر کلیسادیر.
نه یالقیز بیر منم **سیّد** اونون مرهون احسانی،
رهین هیمّتی اول فیض بخشین پیر و برنادیر.

۷

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ هر کیمین مولاسی عالم‌ده شه‌مردان اولور،
چکمه‌سین غم کیم اونون هر مشکلی آسان اولور.
اولسا هر کیم کشتی آل پیمبر ساکینی،
باکی اولماز دهرده گر گونده یوز طوفان- اولور.
هر کیمین کیم حیدر کرّار تک مولاسی وار،
خاطیری خوش، کؤنلو خرم، دائماً شادان- اولور.
خاصّه بو موسم کی اعجاز ید شیر خدا،
دین حق اثباتینا بیر حجّت برهان اولور.
۵ اول شهنشاه فلک رفعت جهان معدلت،
کیم سلاطین‌لر اونون درگاهینا دربان اولور.
دست حق، نفس نبی، میر عرب، شاه عجم،
کیم اونون بیر بنده‌سی عالملره سلطان اولور.
اول امام دین و دولت، کیم اونون انکاری‌نین،
دینینه دونیاسینا یوز نقص و یوز نقصان اولور.
اول شهنشاه ولایت کیم شب معراجدا،
خوان قربوندا اونون شاه رُسُل مهمان اولور.
ائله ییبدیر تازه‌دن بو معجزی اظهار کیم،
شادلیغیندان خلق عالم گول کیمی خندان اولور.
۱۰ دوتمییان اول آستانین احترامین صدقله،
عاقبت پاشا کیمی اؤز قانینا غلطان اولور.
باخسا هر کیمسه حقارتله اونون درگاهینا،
چشمینه بالله کی هر موژگانی بیر پئیکان اولور.
بیلمیه‌ن واجب سجود آستان دولتین،
گر ملکدیر، گر بشر، هم‌روتبه‌ی شئیطان اولور.

اولمایان قائل امامتله بو مولا حققینه،
گر یوز ایل طاعت قیلیرسا، جمله‌سی عصیان اولور.
کیمسه اخلاصیله دوتسا بو شهین دامانینی،
قدرده مقداد و بوذر، رتبه‌ده سلمان اولور.
۱۵ ای خدا اول روضه‌ی پر عطرِ خلد آثارا کیم،
کمترین خادملری اول روضه‌نین رضوان اولور.
جامه‌ی استبرق و سندس‌دن آلیر خلعتین،
هر او کس کیم شور عشقیندن اونون عریان اولور.
هر ایکی دونیادا حسّان رتبه‌سین درک ائیله‌یر،
مرتضانین کیم کی اوصافیندا مدحت خوان اولور.
یا علی! بو تازه معجز بیر زمرّددور ائده‌ر،
چشم خصمی کور اگر کیم افعی غرثان اولور.
بو سعادتدن بو نور هر دم مباهات ائیله‌سین،
مظهر اعجازین ای شه! خطّه‌ی شیروان اولور.
۲۰ خاک شیروان ائیله‌سین سایر بلاده فخرلر،
کیم بو معجزدن غباری توتیای جان اولور.
نغت خمدن جوش قیلماق موجب حیرت دگیل،
یئتسه گر حؤکمون سنین هر قطره بیر عمّان اولور.
سنسن اول شاه غدیر خم کی حقدن شأنیوه،
مصطفایا آیه‌ی تبلیغ ایچون فرمان اولور.
سنسن اول شاه قضا فرمان کی ابراهیم ایچون،
آتش نمرود حؤکمونله گول و ریحان اولور.
اولماسان گر خضره رهبر ای دلیل کاینات،
حشره تک صحرالار ایچره خضر سرگردان اولور.
۲۵ ساقیا! می حسرتیندن ملک تن ویران اولور،
بیر آیاغیله ألیم دوتسان مگر کیم قان اولور.

وئر منه اول باده‌دن کیم کیم ترشح ائیلسه،
جامدان هر قطره‌سی بیر مئهر نور افشان اولور.
خاصه بو موسم منه می وئر کی ابنای زمان،
ذوق سئیر گولشن و گولزاردان شادان اولور.
خاصه بو موسم منه می وئر کی خلق روزگار،
واله اعجاز شیر حضرت یزدان اولور.
خاصه بو موسم کی اعجاز ید شیر خدا،
دین حق اثباتینه بیر حجّت و برهان اولور.
۳۰ دست حق نفس نبی میر عرب شاه عجم،
کیم سلاطینله اونون درگاهنه دربان اولور.
گوشه‌ی زندان محبّ حیدره گولزار اولور،
دشمن بدخواهینا گولزارلار زندان اولور.
اول امام حقّ کیم حبّی اونون مؤمنلره،
سینه‌ده رونق قرارِ مشعل ایمان اولور.
۳۵ ائلیه‌ییبدیر تازه‌دن بو معجزی اظهار کیم،
شادلیغیندان خلق عالم گول کیمی خندان اولور.
جمع اولوبدور هر یئره اعیانلار اشخاصلار،
انبساط عیش ایچون یوز بذل و یوز احسان اولور.
هر محله اؤز بساطین عقد ائدیب پروین کیمی،
زهره تک رقّاصله پاکوب و دست افشان اولور.
هر طرف انجم کیمی شهرین چراغانین گؤروب،
گئجه‌لر چشم فلک تا صبحه جن حیران اولور.

مومکون اولدوقجا هره بیر نوع ائیلر شادلیق،
عیش ائدر مردم، غرض هر نحو کیم امکان اولور.
۴۰ شئیخلر تسبیح ائدر تهلیل عالیملر دوعا،
روضه خوانلار وصف ایچون بیر مرغ خوش الحان اولور.
گرچه اسماعیل ایچون خلق ایلده بیر قوربان کسر،
سندن اؤترو گونده عالم یاعلی! قوربان اولور.
رود اولور آب روان گر قهریله قیلسین نظر،
لطفله باخسان اگر، او چشمه‌ی حیوان اولور.
یا علی! سنسن او مولا کیم بو فانی دهرده،
شفقتیندن جمله عالم دردینه درمان اولور.
سنسن اول سرور کی قنبر تک قارا خادیملرین،
هر بیری معنا ایله بیر یوسفِ کنعان اولور.
۴۵ سنسن اول مشکل گوشا کیم یا علی! آدین سنین،
صدقله یاد ائده‌نین هر موشکولو آسان اولور.
چکمه‌سین هر بیر ایکی دنیا آرا بیر ذرّه غم،
هر کیمین مولاسی عالمده شه مردان اولور.
یا علی! سنسن او مولا کیم محبّین دهرده،
گر یوز ایل جرم ائیله‌سه، مستوجب غُفران اولور.
ذات پاکین اولدو مظهر گر چه حق اثباتینا،
لطف و قهرین مظهری فردوس و هم نئیران اولور.
سیّد بیچاره بیر کمتر غلامیندیر سنین،
لطفله قیلسان نظر، هم‌روتبه‌ی حسّان اولور.
۵۰ روح حسّان شاد اولور عقبادا بو اشعاردان،
بو چکامه ذوق بخش خاطیر سحبان اولور.
گر حمید ذوالمعالی چین بو غرّا مدحدن،
وار امیدیم ائیله‌سم تقریر بس شادان اولور.
اول حمید پاک سیرت، اول وحید عصر کیم،

درس علمینده خرد بیر طفل ابجد خوان اولور.
وئرگیلن عقبادا سن یا مرتضا خلعت اونا،
کیم منیم دونیادا اوندان خلعتیم الوان اولور.

۸

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.U U..U. U.UU

۱ ای نوربخش بارگه کبریا، علی!
وی خاک بارگاهی اولان کیمیا، علی!
ظلمت سرای دهر سنینله تاپیب ضیاء،
ای آسمان رفعته شمس الضّحی، علی!
سالمازدی بو جهانا ضیا اولماسایدی گر،
خاک رهین گونش گؤزونه توتیا، علی!
سووئر مه‌سئیدی عالمه ابر عنایتین،
روی زمینده بیتمزایدی بیر گیا، علی!
۵ دستینده‌دیر همیشه سنین خامه‌ی قده‌ر،
تحت تصرّفونده‌ده لوح قضا، علی!
بیر ضربتینده وار ثقلئینین عبادتی،
وار کیم‌ده بؤیله رتبه و قدر و بها، علی!
مدحینده کافی اولسا ایدی **قُل کَفي** اگر،
ختم رسل ائده‌ردی اونا اکتفا، علی!
هانسی فضیلتین دئیم ای نور اولیا،
ای باب شهر علم رسول خدا، علی!
اول **اِنَّما وَلیّکم الله**‌دن موراد،
سنسن بو خلق عالمه، ای پیشوا، علی!
۱۰ انگشتریله سائلی سن ائیله‌دین غنی،
سندندی اهل عالمه رسم سخا، علی!

سنسن او رحم دل شه مسکین نواز کیم،

شأنینده نازل اولدو سنین **هَل اتی**، علی!

بیت الحرام اولدی مقام ولادتین،

زینت سنیله مروه تاپیب هم صفا، علی!

۲. غزللر

حرف الالف

۱

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.

U.U UU.U UU.U UU.U

۱ **قَد تَجلّي مِنْ شُعاعِ الكأسِ اَنوارُ البِها،**
تِلكَ فَضلُ الله بَل يَهدي لِنورِ مَن يَشا.
مشرق ساغردن ائتدی آفتاب مئی طلوع،
مغرب مینادا وئردی عالمه نورو بها.
مئی ظهورو اولدو ساغردن عیان عالملره،
کور اولما، چئشمیمنه وئر دؤر ساغردن جلا.
غولغولِ مینا صدای حقّی ائیلر آشیکار،
دعوتِ حقدیر، بوگون آفاقی توتموش بو صدا.
۵ جان و دل صبح ازلدن طالیبِ دلدار ایکن،
شوکر کیم تاپدی گؤزوم دیدارِ ساغردن ضیا.
جامِ مئی آئینه‌ی اسرار حقدیر، ای کؤنول!
ایسته‌سن اسرار حقّی، جم ایله اول آشینا.
یوخدو بیر رمز آشینا بو عصر بدفرجامدا،
ائیلمه اسرار حققی چوخدا **سیّد** بر ملا.

۲

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ خواه موسا دامنین توت، خواه عیسا، ای فتا،
ترک قیل فرعون نفسی، عشقه ائیله اقتدا.
عشقدیر اول قوّه‌ی جاذب کی خاک مکّه‌دن،
ائتدی جیسم عنصریِّ احمدی عرش آشینا.
عشقدیر کیم کی ائدر وادیِّ ایمندن خروش،
عشقدیر کیم کی درخت طوردان ائیلر نیدا.
اول گدای عشق، سلطانلیق موراديندير اگر،
کیم دیار عشقده آفاقا سلطاندیر گدا.

۳

مستفعل مفعولن مستفعل مفعولن.
UUU ..UU UUU ..UU

۱ ای تارِ سر زولفون، **واللّیل اذا یَغشي**،
والشّمس یوزون وصفین ذرّاتا قیلیب انشا.
ای مرشدِ ناسوتی، وی سایرِ لاهوتی،
کیم اولمادی هم سئیرین جبریل شب اسری.
گون اولسا گئجه اولماز، ای ماه! نه‌دیر وجهی،
یلدای سرِ زولفون گون أوزده اولوب پئیدا؟
سن جؤهر، عرَض عالم، سن اصل، طُفیل آدم،
هم علّت غایی‌سن، هم علّته‌سن مبداء.
۵ هر علّته علّت سن، سن باعثِ خلقت‌سن،
سن عینِ مشیّت‌سن، سن عالمه‌سن مؤلا.
سن اوّل و سن آخیر، سن باطن و سن ظاهیر،
سن طیّب و سن طاهیر، سن صورت و سن معنا.

ای چارده معصومون سر خئیل و سرافرازی،

قرآن خداونده شاهید بو سؤزه طاها.

خورشید جمالیندان بیر ذرّه عیان اولدو،

طور أوزره تجلادان مبهوت قالیب مولا.

سیّد نچیدیر ائتسین اوصاف سنی، ای شه!

اظهارخلوصیّت ائیلر سنه اول شئیدا.

۴

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.

U. U.UU ..U. U.UU

۱ خالین قارادی، زولف قارا، گؤزلرین قارا،

بیر آغ گون گؤره‌رمی اولان مبتلا سنا؟

بیگانه‌لرله چونکی اولور آشینا او گول،

ای کاش اولمایایدیم ازلدن من آشینا.

مشک ختا دئدیم سر زولفون، او گول دئدی:

«قانین هدردی کیم، یئنه سن ائیله‌دین خطا!»

یوخدور اگر چه وجه کیفافیم زمانه‌ده،

بیر شیشه باده اولسا، منه ائیلر اکتیفا!

۵ بیلدی جفالاریله کؤنول شاد اولدوغون،

ترک ائیله‌دی جفالارین اول یار بی‌وفا.

ای دل! جفاسی ایله وفانین نه فرقی وار؟

خوشدور نه ائیله‌سه منه اول یار دلروبا!

سیّد! تغافل ائیلمه اکسیر باده‌دن،

مِسِّ وجودا لازیم اولوبدور بو کیمیا.

۵

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ بیر عهدیوه سن ائتمه‌دین ای بی‌وفا، وفا،
قیلدی فراغین ایله دل بی‌نوا، نوا.
زمزم تک اولدو کویووا اشکیم روان، روان،
اول کعبه ایچره گؤرمه‌دی اهل صفا، صفا!
دئردیم لب أوسته خال دوشوبدور غلط، غلط،
دئردیم او چین زولفووه مشک ختا، ختا.
من ساده‌لوحا قیلدی او روخساری آل، آل،
قیلدی گونومو اول سرِ زولفِ قارا، قارا.
۵ قیل کوی یارا گشتیوی، ای چاره‌ساز، ساز،
یارب! سنه معین اولا، ای ناخدا، خدا!
مکر ایله سالّلاما داخی تحت الحنک، حنک،
زاهید بساط عشقده‌دیر بو ریا، ریا.
ای چرخِ کجمدار منه اولدو یار، یار،
ائتمز او ماهدان منی نوک جدا، جدا.
ائتمه شکسته **سیّدی** ای باده‌خوار، خوار،
ائتسین سنه همیشه بو اهل دوعا، دوعا!

۶

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ گذرین دوشه درِ دلبره، ای باد صبا!
یئتیر عرضیم او گولِ احمره، ای باد صبا!
گولِ جعفر کیمی رنگیم سارالیب فیرقتدن،
دۀ بو حالی او گول جعفره، ای باد صبا!

تلخکام اولدوغومو زهر غم هیجریندن،
عرض حال ائت او لب شکّره، ای باد صبا!
تابدان سالدی کتان تک بو دل بی‌تابی،
نئیله‌میشدیم او مه انوره، ای باد صبا!
۵ پئیکریم پئیکر جوزا کیمی گؤر اولدو دو نیم،
وئر خبر اول بت مه پئیکره، ای باد صبا!
بو قارا گون کی منیم باشیما هیجرینده گلیب،
حق نصیب ائیلمه‌سین کافره، ای باد صبا!
لاله تک داغ دل سینه‌ی سوزانیمی گؤر،
وئر خبر سونبول و سوسنبره، ای باد صبا!
بو محمد ائله‌دی **سیّد** بی‌یاری هلاک،
عرض قیل رؤضه‌ی پئیغمبره، ای باد صبا!

۷

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ توتدو قرار تا کی کؤنول زولف یاردا،
صبر و قرار قالمادی من بی‌قراردا.
بیر وعده‌ی وصالا وفا ائتمه‌دی حبیب،
اولدو هلاک خسته کؤنول انتظاردا.
ای زولفو قارا! قاشلاریوا جان و دل فدا،
اولماز بو شیدّت ایله کسر ذوالفقاردا.
زولف و روخون خیالی ایله شاددیر کؤنول،
یعنی دیلر وصالیوی لئیل و نهاردا.
۵ ایندی کناردان باخیرام یارا، ای فلک!
هانی او گون کی وار ایدی ماهیم کناردا؟

وصلینده جان یئتیشسه، نولا جیسم زاریما،
عزم رمیم زینده اولور نوباهاردا.
واعیظ! زولال کوثری وصف ائتمه **سیّده**،
اول، گؤردویون گؤروبدو مئیِ خوش گوواردا.

۸

مفتعلن فاعلن مفتعلن فاعلن.
U.U U..U U.U U..U

۱ گؤر کی توتوبدور قلم، یئر لب جاناندا،
سانکی بیتیبدیر یئنه نئی شکرستاندا.
سالدی موره‌کّب مگر عارضینه نؤقطه‌لر،
داغ نومایاندی یا لاله‌ی نؤعماندا.
ائیلمه ای گول بدن! مشق گولوستان سن،
یوخدو أوزون کیمی گول، هیچ گولوستاندا.
ائیلر ایدیم رویونا من‌ده تاماشا اونون،
کاغیذ اولایدیم اگر زانویِ جاناندا.
۵ کاش اولایدیم دؤنوب بیر ایکی دیللی قلم،
تا یئر ائده‌یدی کف دلبر مستاندا.
خط شیکسته کیمی خط چیخیب رویووا،
کؤنلومو باسدی غوبار، اول خط ریحاندا.
یارا اولام هم‌نفس، خوشدو منه **سیّدا**!
صرف اولا بو نحو ایله عؤمر دبستاندا.

۹

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ اولما سایدی غم عشقی دل ویرانیمدا،
ساخلامازدیم اونو بو عزّت ایله جانیمدا.

او قارا خالی منه وئرسه‌له، قانین ایچرم،
نه ایچون منزل ائدیب عارض جانانیمدا.
توتانی مصحف روخساریوی اول کافر خط،
گؤرونور گؤر نه خللدیر منیم ایمانیمدا.
ائیلمز عاشیقی بیر لوطف ایله خرّم، یارب!
بو نه رفتاردیر اول سرو خورامانیمدا؟
۵ دوشه‌لی خوبلرین کؤنلومه فیکری، **سیّد!**
اللی یوسف تاپیلر کلبه‌ی احزانیمدا.

۱۰

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ قالیبدی سن گئده‌لی خاطیریم خیالیندا،
دؤنوبدو قانا کؤنول فیکر لعل آلیندا.
بو هیجردن منی قورتارماسین، گئدیم، بالله!
خیالیم اولماسا جان وئرمگه وصالیندا.
سوادا چوخ باخانین محو اولور گؤزوندن نور،
اینانمازام بو سؤزه دؤره‌ی جمالیندا.
زیاد اولور گؤزومون نورو، ای گؤزوم نورو!
صباح و شام تماشای خطّ و خالیندا.
۵ شرابا باتمیش ایدی لعلینی نیهان گؤردوم،
هانی بو ذؤوق و صفا، ای خضیر زولالیندا؟
حکیم ناقیص ایمیش، ساندی آی أوزونده کدر،
گؤروب نیگاه اثرین روی مه میثالیندا.
سنه بو رمز نیهان **سیّدا** دگیلمی جواب،
دهانین آچمادی اول گول سنین سؤالیندا.

۱۱

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فع لن.

U U U.U. U U.. U.U.

۱ گؤرنده خامه‌نی اول نوخطین بنانیندا،
نئیِ حسد یئر ائدر اهلِ عشق جانیندا.
گؤرن دئیر أوزونو نقطه‌ی مرکب ایله،
کی لاله‌دیر آچیلیب حوسن گولسیتانیندا.
چکر بیاضینا مؤهره هنوز مردم چشم،
کی تا یازا نئجه آیت أوزون بیانیندا.
اوسان بو درسدن، ای شوخ! مشق ناز ائیله،
کئچیرمه واختینی یاقوت لب زامانیندا.
۵ غم دهانینا کیم صرف اولدو وار و یوخوم،
هنوز عَمردی زید، اول مهین دهانیندا.
بو مطلع عُرفا ایله بو غزل، **سیّد**،
خراج مصره ده‌یر اهل ذؤوق یانیندا.

۱۲

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.

U U ..U U ..U U ..U U

۱ اکرام ائدر اول گون منه اغیار یانیندا،
تا ائتسین اؤزون سئوگیلی هر خوار یانیندا.
مقصود بو کیم من اولام آزرده، رقیبی،
اگلشدیره اول یار دل آزار یانیندا.
سوردوم کی رقیب ایله اوتورماق نه‌دیر، ای شوخ!
گولدو دئدی: گول دائیم اولور خار یانیندا!
شادام کی گؤزون فیکریدی پئیوسته کؤنولده،
خوشدور کی طبیبی اولا بیمار یانیندا.

۵ هر خار نه وئرسین عرقِ روییووا قیمت،
کیم قدری گولابین اولور عطار یانیندا.
حاشا کی گول تر اولا روخساریوا نیسبت،
گول خارا دؤنر اول روخ گولنار یانیندا.
گر اول صنمین زولفو غمیندن اؤله **سیّد**،
دفن ائیله‌یین اول صاحب زنّار یانیندا.

۱۳

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ گئجه گؤردوم سنی، ای آفت دؤران! یوخودا،
کی ائدردین منه یوز لوطف فراوان یوخودا.
گؤرموشم لعلینی، لازیمدی تؤکولسون قانیم،
اعتبار اولماز اگر چه گؤره‌لر قان یوخودا.
ظاهرن آبِ بقایا یئته‌جک خسته کؤنول،
کیم بیلیبدیر دهنین سیررینی پنهان یوخودا.
نولا لعلین گؤروبن ذؤوق ایله خندان اولسام،
رسمدیر شاد اولو هر کیم اولا گیریان یوخودا.
۵ وار اومیدیم اولا جمعیت وصلین مقدور،
کی قارا زولفونو گؤز گؤردو پریشان یوخودا.
گئجه گؤردوکده صفایِ روخون، ای کعبه‌ی حوسن،
کاش اولایدیم دولانیب باشیوا قوربان یوخودا.
سیّد زار گؤروب وصلیوی بیدار اولموش،
بیر گدادیر کی گؤروب اؤزونو سلطان یوخودا!

۱۴

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ نئدیم کیم خلق آرا اول گؤزلری جلاد اولور پئیدا،
دوشر عالم هراسا، ناله و فریاد اولور پئیدا.
منه مئی تا خط بغداد وئر، ای شاهد خلّخ،
کی شام غم گؤزومدن دجله‌ی بغداد اولور پئیدا.
او نازا دؤزمین دل، ایندی نار هیجره صبر ائیلر،
عجب کیم مومدان خاصیت فولاد اولور پئیدا!
بو حسرت خسروون دؤندرمه‌سینمی کؤنلونو قانا،
کیم اول شیرین لبه هر گونده بیر فرهاد اولور پئیدا؟
۵ دولانمازدیم ازلدن هیچ بو نخجیرگاه ایچره،
اگر بیلسئیدیم اول آهو یا بیر صیّاد اولور پئیدا!
نه روخسارین کیمی گولزار آرا بیر گول اولور ظاهیر،
نه قدّین کیمی کشمیر ایچره بیر شمشاد اولور پئیدا.
حجاب عصمت ایچره ساخلا طبع بکرینی **سیّد!**
دوشر کیم نو عروس نظمه بیر داماد اولور پئیدا.

۱۵

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ ایا ذاتین نیهاندیر، اول نیهاندان هر نیهان پئیدا،
اولوبدو حکمتیندن جمله بو کؤن و مکان پئیدا.
جهانی جام **اَنْ اَعرَفْ**دن ائتدی مست الطافین،
بروزا گلدی ذاتین، اولدو اول کنز نیهان پئیدا.
جهانین خیلقتیندن مقصدین بیر ذاتِ اکرمدیر،
مگر کتم عدمدن اولماز ایدی بو جهان پئیدا؟

اگر منظور چئشمین اولماسایدی احمد مرسل،
بو آب و آب ایله اولمازدی ارض و آسیمان پئیدا.
۵ نسیم قهرین ائیلر گه خزان یوزمین گولوستانی،
باهار فئیضین ائیلر عصرگه یوز گولیستان پئیدا.
دئییرلر:«لوطفدن جان ظاهیر اولماز»، بس نددیر بو-
اولور هر لحظه لوطفوندن نئچه لوح و روان پئیدا؟
مذاق تلخ کامان جهانی ائتمگه شیرین،
بو هم بیر لوطف کاولدو **سیّد** شیرین زبان پئیدا.

۱۶

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ ای خیال قامتین، دانیم الیف تک جان آرا،
داغ عشقیندن الیفلر سینه‌ی سوزان آرا.
اؤیله کیم گنجینی ساخلار اوغرولاردان گنجوَر،
ساخلارام پئیکانلارین جان تک دلِ ویران آرا.
ناله ائیلر گئجه‌لر بیمار، عئیب ائتمین اگر،
کؤنلوم ائتسه ناله‌لر اول زولف مشک افشان آرا.
سودا عکس سرو و گولدور، ای نگارِ گول بدن!
یا خیال قدّو رویون دیده‌ی گیریان آرا؟
۵ جان سئور پئیکانینی، پئیکانی جانی، بیلمزم،
کیم سالیبدیر بونجا اولفت جان ایله پئیکان آرا.
ائتمه‌سین زاهید منه تکلیف جنت، کیم منیم،
سنسیز اولماز خاطیریم خوش روضه‌ی رضوان آرا.
تؤکمگه قانیمی دگدی بیر- بیره موژگانلارین،
سالاجاقدیر قانیم، آخر، قانی اول موژگان آرا.

چون وصالیندان اولور اغیار، ای مه! نا اومید،
من خوشام گر چیخسا جانیم محنتِ هیجران آرا.
گیزله‌نیب زولفونده کؤنلوم، بیلمیشم کیم بو سؤزو،
گؤزلرین ائیلر اشارت، غمزه‌ی پنهان آرا.
۱۰ من اؤزوم محروم، لئیک اول ماها افغانیم یئتر،
کاش اولایدی **سیّدا** پنهان سؤزوم افغان آرا!

۱۷

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ نولا خطدن اولا گر عارض دلبرده قارا؟
آیه‌دن ظاهیر اولور مصحف داورده قارا.
خطین ابراز قیلیر مصحف حوسنون سیررین،
کیم بیلرمعنانی گر اولمایا دفترده قارا.
کاتب صنع یازیب مئهر روخون اوصافین،
او کی خلقه گؤرونور ماهِ منوّرده قارا.
کاکیلین شؤقو دوشوب باشیما، باتدیم غمه کیم،
رسم ماتمدیر عزیزیم، اولا کیم سرده قارا.
۵ قویما خطین گله آئینه‌ی روخسار أوزره،
نه روادیر اولا مرآتِ سکندرده قارا؟
عکس روخسار مُنیرین دوشه‌لی، ای مه تام!
اثر مئهر یئتیرمز داخی بیر یئرده قارا.
بو غزلدن یئنه بیر رمز گؤروندو **سیّدا!**
مطلبین غئیردیر آمما سوزه‌دیر پرده قارا.

۱۸

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ بو گون اول ماه گول‌چهره گلیبدیر سئیر گولزارا،
گؤروب روی عرقناکین گلیر گولشنده گول، زارا.
گولِ رعنادان آرتار باغا زیور، بو عجبدیر کیم،
گول‌روخسار زیباسی، وئریبدیر زیب گولزارا.
چمنده عندلیبین کؤنلونو قان ائتدیگیچون گول،
گولابین شیشه‌یه عطار توتدو، چکدی بازارا.
چکیر یوز خنجر خونریز قانین تؤکمگه هردم،
نه ائتمیش بولبول آیا بیلمزم، خار دل آزارا.
۵ دل سختینه تأثیر ائتمه‌دین اول ماه بی‌مئهرین،
مگر، ای ناله‌ی شبگیر! بیر گون گلمه‌سن کارا.
دئیردیم کیم دهانِ یارا وار فی الجمله اوخشاری،
اگر بیر نطق آچیب یوخدان گلئیدی قونچا گؤفتارا.
یئتیردی موژده گولدن بولبوله باد صبا، **سیّد!**
پیام وصل خوشدور یئتسه هر گه یاردان یارا.

۱۹

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ وئرمنم کؤنلومو بیر دلبره بوندان سونرا،
اولمانام عاشیق او سیمین‌بره بوندان سونرا.
آلدی ایمانیمی الدن، منی بی‌دین ائله‌دی،
آشینا اولمانام اول کافره بوندان سونرا.
اوخشاییر ماه فلك چونکی عذار یارا،
باخمانام من بو مه انوره بوندان سونرا.

باده‌نین، لعلِ لبِ دلبره چون نیسبتی وار،
تؤکمنم باده‌نی من ساغره بوندان سونرا!
۵ عنبرین زولفوون اول قدر زیانین دئیه‌رم،
کیمسه رغبت ائلمز عنبره بوندان سونرا.
داخی اول سرو قدین کویونا جنت دئیبن،
گزمنم کوچه‌لری هئیوه‌ره بوندان سونرا!
ائتمنم زولفوون اوصافینی، شاعیر دئمه‌سین،
او پری **سیّد** غم پروره بوندان سونرا!

۲۰

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ جان نه لازیمدیر اگر منظور جانان اولماسا،
بسدی جانانین خیالی، غم دگیل، جان اولماسا!
نفس امّاره ائدر ترغیب خلقی ذلّته،
مثیل عصیان ائتمز ایدی کیمسه شئیطان اولماسا!
ای کؤنول! دائیم ائله شئیطان انسیدن حذر،
کوفرده فرعونو گؤر، قالمازدی هامان اولماسا.
مجمع اهل دل اولمازدی پریشان دهرده،
گر صبادان طرّه‌ی تارین پریشان اولماسا.
۵ سوره‌ی **واللّیل** زولفوندور، یوزون **والشّمس**‌دیر،
غم دگیل عالمده بوندان غئیر قرآن اولماسا.
سیّدا ایمان گتیر روخسار یارا، بیل یقین،
هر عمل ائتسن، قبول اولماز، گر ایمان اولماسا!

۲۱

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ بو قدەر کیم گؤرونور عارض دلبرده صفا،
یوخدو یوزدن بیری اول کعبەی داورده صفا.
بو قدەر زمزمی توصیف ائلمه، ای حاجی!
آب شورو نه قیلیم، وار مئیِ احمرده صفا!
خلق دئرلر کی صفا یوخدو قارادا، هئیهات!
بس نەدیر بونجا او گیسوی معنبرده صفا؟
ظاهیر اهلی نه بیلیر ذؤقِ لبِ مئیگونون؟
بلی! حال اهلینه وار بادەی خلّاردا صفا!
۵ بادەدن غئیری عرَضدیر، نه کی وار عالمده،
جوهر فرد بودور، وار بو جوهرده صفا!
گئتدی اول کعبەی علیا نظریندن، **سیّد!**
داخی ترک وطن ائت، یوخدو بو کشورده صفا.

۲۲

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ نه قدەر گر اولا بو چرخ جفا جودا بلا،
اولماز اول قدر کی وار اول بُتِ بدخودا بلا.
نه بلادیر گتیریر باشیما چشمین، یارب!
نه قدەر وار ایمیش اول نرگسِ جادودا بلا!
خط و خال و سر زولفوندن اولوب قان کؤنلوم،
کیم گؤروبدور بو قدەر لشکر هیندودا بلا؟
مردمِ دیدەلریم رنجیدی اشک ایچره مدام،
رسمدیر کیم کی غریق اولسا، چکر سودا بلا.

۵ ای کؤنول! زولف ایله آبروسونا مئیل ائتمه‌کی وار،
چین زولفونده خطا، اول خم ابرودا بلا!
تاپاجاقدیر منی هر یئرده کیم،اولسام گویا،
اولماسام من، قالاجاقدیر غم و قایغودا بلا.
گؤرمه‌مک یاری بلا، گؤرمگی غئیر ایله بلا،
سیّدا دوش، ییخیل، اؤل، اودا بلا، بودا بلا!

۲۳

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ خوشا اول عاشیقه کیم مجلسینده یاری اولا،
وصال یاردا فرخنده روزگاری اولا.
نئچه رفیق موافیقله اگله‌شیب ایچه مئی،
نه کسر مجلیسِ مئیدن نه انتظاری اولا.
شرابا اولماسادا گرچه نقد سیم و زری،
شرابخانادا باری بیر اعتباری اولا.
ایلاهی بولبوله اولسون همیشه گول همدم،
مُدام او خسته دلین گولشنی، باهاری اولا.
۵ منیم تک اولمایا محروم گول‌عوذاریندان،
نه غصه‌دن اوره‌گی قان، نه خار- خاری اولا.
بهیشته مئیل ائله‌مز ***سیّد***ین اگر، ای گول!
یانیندا سن کیمی بیر یار گول عوذاری اولا!

۲۴

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ کؤنول تا وار الینده جامِ مئی، سبحه‌شمار اولما،
ریای خلقدیر، بالله، ناماز اهلینه یار اولما!

ائشیت صوتِ مغنّی، ساکن اول مئیخانه کونجونده،
مؤذّن ناله‌سیندن مسجید ایچون بی‌قرار اولما!
قوروب تحت الحنکدن دام زاهید، سبحه‌دن دانه،
حذر، ای مرغِ دل! اول دانه و داما شیکار اولما!
اماما اختیارین وئرمه، هرگیز اویما تکبیره،
اونون تک فاعلِ مختارسان، بی‌اختیار اولما.
۵ دوشنمه بوریا تک مسجید ایچره سجده‌ی سهوه،
اؤزو بو سهودیر، پامال خلق روزگار اولما.
کؤنول! مئیخانه جنت، باده کوثر، ساقیدیر غیلمان،
گئدیب واعیظ دئین نسیه سؤزه اومّیدوار اولما.
رموز شعریمین درک ائتمه‌میش معناسینی، **سیّدا!**
گئدیب مئیخانه‌لرده لاابالی مئیگوسار اولما!

۲۵

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ اگر گولوم! اولا مئیل شرابِ ناب سنا،
گرکدی شیره‌ی جاندان اولا شراب سنا.
هلاک قیل منی، ای شه! کی گلمیشم جانا،
کی وار بو امرده منّت منا، ثواب سنا.
سنیله همدم ایمیش بیستون، ای فرهاد!
فغانا گلدیگیجن کیم وئریب جواب سنا.
بو نوعِ ایله کی لطافت تنینده وار، ای گول!
دوشرسه سایه‌ی طوبی، یئتر عذاب سنا.
۵ فلک! مورادیم ایله دؤر قیلمادین بیرگون،
توتولسون آی و گونون، دوشسون انقلاب سنا.

دهانِ یاریمی گر گؤرسن ای خیضیر، بیلیسن،
کی دهر قیسمت ائدیب چشمه‌ی سراب سنا.
او ماه ایله اولالی هم پیاله، ای **سیّد!**
فلک حسد آپاریر، رشک آفتاب سنا.

۲۶

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ کؤنول! بو گون کی میّسردی وصلِ یار سنا،
داخی نه‌دیر بو قده‌ر سوز و آه و زار سنا؟
دم وصالدیر، ای جان! نیثار اول یارا،
نه واختلاردی کی وارام اومیدوار سنا؟
وصالی کیم او مهین حاصیل اولدو، چیخ، ای جان!
داخی بو ایکی آرادا گؤروم نه وار سنا؟
توتوم کی وصلینه یئتدیم بو گون، ولئیک نه سود؟
نظر کی قویمازایدیم چشم اشکبار سنا!
۵ گولون وصالینی سن بول غنیمت، ای بولبول!
کجا کی قیسمت اولا بیرده نؤباهار سنا؟
زمانِ گولدو، کؤنول! ایچ شرابِ گول‌فامی،
همیشه ال وئره بیلمز بو روزگار سنا.
فغان کی **سیّده** وصلین میسر اولدو او دم،
کی جان زارینی وئرمیشدی انتظار سنا.

۲۷

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ باعث تسخیر ایکن زولف پریشانلار سنا،
بنده اولمازلارمی ای آفت! پری شانلار سنا؟

دستبرد پنجه‌ی شیر نیگاهیندان آمان،
چاک- چاک اولماقدادیر جئیب ایله دامانلار سنا.
گولشنه تشریفِ نشر ائیله، او بوی کاکیلین،
منتظردیر سونبول و شب‌بو و ریحانلار سنا.
گؤرمه‌میش دیداری، ای دل! وصلت اسناد ائتدیلر،
کاش کی اولسون محقق بؤیله بؤهتانلار سنا.
۵ خیدمت یارا، کؤنول! تا مور تک بئل باغلادین،
بنده اولدو مور تک یکسر سُلیمانلار سنا!
گاه درد و گاه غم، گاهی بلا، گاهی عنا.
ای کؤنول! هر دم گلیر یوز تازه احسانلار سنا.
اول مهین لعل لبیندن بوسه ائتدین آرزو،
حقّی وار کیم اوتدورا هر گونده یوز قانلار سنا.
ایندی اجریندیر، کؤنول! چک شام هیجرین دردینی،
من ازل گون سؤیله‌دیم، پند فراوانلار سنا.
سیّدا! رنجیده اولما جؤر و ظلم یاردان،
اول شه خوبان ائدر هر دم یوز احسانلار سنا.

۲۸

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ ای گؤزون عین خدانین قلم و قاش سنا،
وئردی اؤز صورتینی نقشده نقاش سنا!
سنسن اول پادشه مسند عزّت کیم اولوب،
رُسُل سابقه یول آچماغا فرّاش سنا.
سجده‌ی آدمه ظاهیرده اولوندو تکلیف،
یئندیریب عالم باطینده مَلَک باش سنا.
خلقت خُشک و تره اولدو وجودون باعیث،

بنده فرماندی بو گون هر قورو- هر یاش سنا.

۵ سنگریزه دیل آچیب اولدو گواه حالین،
نرم اولونسا نه عجب هر جیگری داش سنا.
شب معراجدا گئتدین صنما بیر یول کیم،
جبرئیل اولمادی گئتمک ایله یولداش سنا.
عرض حالیمدی سنا سؤز دل زاریمدان،
گؤزلریمدن تؤکولوب قانلی آخان یاش سنا.
سیّد اول گون کی اولوب زائر خاک حرمین،
جانینی بذل قیلایدی اوگون، ای کاش! سنا!

۲۹

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ نه لطافتدی بو، ای شوخ گول اندام! سنا،
نه صفادیر کی وئریب باده‌ی گول‌فام سنا.
سونبولوستان موژه‌نده ایکی چشمیندیمی یا،
خوتن آهولاری، ای شوخ! اولوب رام سنا؟
نه روا جام بیلورین یئته نازک لبیوه؟
برگ گولدن گرک اولسون، گؤزلیم! جام سنا.
خالین اوخشار حجره، زمزمه چاه ذقنین،
یئری واردیر دئسه‌لر قیبله‌ی اسلام سنا.

۵ بدنین سیم بیلیب مشتری اولدو چوخلار،
ائدیب عاشیقلرین، ای مه! طمع خام سنا.
ای کؤنول! قدرینی بیل اوخلاری‌نین سینه‌مده،
ائدیب اول قاشی کامان بونلاری انعام سنا.
سیّد! اول ماه سنین قتلیوه اقدام ائتدی،
گئدیب اؤز چاره‌نی قیل، ائیله‌دیم اعلام سنا.

۳۰

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.

U.. U.U. UU.. U.U.

۱ بو نقص حوسن دگیلدیر دئدیمسه ماه سنا،
بو گون تمام بو شهر اهلیدیر گواه سنا.
یئتیشمه‌دین صنما! دادینا بیر اهلِ دلین،
یازیق او کیم اولا عشق ایله دادخواه سنا.
حقیقت عالمینه قویمادین قدم، واعیظ!
بو باده‌دن اولا تا رفع اشتباه سنا.
گوناه اهلینی مأیوس قیلما رحمتدن،
کی تا یازیلمایا بو وجهدن گوناه سنا.
۵ بسیندی پیر مغان التیفاتی، ای دل زار!
نظر گر ائیله‌سه اول شیخ خانقاه سنا.
أوزون غبارینی کیم سبزه‌ی خطین توتدو،
لطافت آرتیریب، ای گول‌روخ! اول گیاه سنا.
نه غم پناهیم اگر یوخدو دهرده **سیّد!**
بو بی‌پناهلیق آنجاق یئتر پناه سنا.

۳۱

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.

U. U.UU ..U. U.UU

۱ مندن اگر کی عاردیر ای سیمتن سنا،
تؤک بیر نیگهله قانیمی، قوربانِ من سنا!
خؤف ائتمه، اؤلدور عاشیقیوی، عذرخواه اولور،
محشر گونو هم عاشیقِ خونین کفن سنا.
نازکدیر اول قدەر بدنین کیم وئریر مدام،
ازار تار پیرهن، ای گول بدن! سنا.

ای زولف یار! سن حبشی زاده‌سن، نه‌دیر.
باعیث کیم اولدو روضه‌ی رضوان وطن سنا؟
۵ **سیّد!** توتار جهانی کلامین حلاوتی،
تحسین گر ائتسه اول بت شیرین سخن سنا!

۳۲

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ اگرچه جمله‌ی عالمده یوخ نشانه سنا،
ولی سالیبدی کؤنول مئهر غائبانه سنا.
کیمی حرم، کیمی مئیخانه‌دن سنی ایستر،
قیلیر هوس هره بیر نؤع عاشیقانه سنا.
گه عندلیب و گهی سار و گاه صلصلدن،
چیخار مدیحه‌ن ایچون گاه بیر ترانه سنا.
بهیشته کیمسنه گئتمز عیبادت ائتمک ایچون،
غرض، بو امر عیبادتدی بیر بهانه سنا.
۵ قرین مغفرتین ایله جمله ظاهیردیر،
نه ایش کی توتموشام، ای قادر یگانه! سنا.
نصیب **سیّده** توحید ذاتین ائت، یارب!
چیخیب بدندن اولان هم روان، روانه سنا.

۳۳

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ بس کی وئریر جفالاری هر دم صفا منا،
شادام کی دائیم ائیلر او گول‌روخ جفا منا.

بسکی جفالار ایله کؤنول عادت ائیله‌ییب،
ایندی گلیر جفا، اگر ائتسه وفا منا.
اول آشینا کی قطع ائله‌دی مندن اولفتین،
بیگانه طعنه ائیله‌دی هم، آشینا منا.
دئرلر کی وصل یاردا بیر اؤزگه حال وار،
بیرجه نصیب ائده‌یدی او حالی خُدا منا.
۵ عطشان جام وصلینم ای خضر خط، اگر،
ایچسم، ایلاهی! زهر اولا آب بقا منا.
سلطان وادیِ المم، درد و غم سپاه،
عشق ایچره گؤر جمالیمی، قیل مرحبا منا.
گه جؤر و گه خطا و گهی ناز و گاه خشم،
سیّد! اوشوخ هر دم ائدر بیر عطا منا.

۳۴

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ زاهید کی آتدی سنگ جفا مئی سبوسونا،
تانری یئتیرمه‌سین اونو اؤز آرزوسونا!
عابید قاشین خیالی ایله سرسم ائیله‌ییب،
محراب ایچینده بیر باخ اونون گفتگوسونا!
اؤز سوزنینه رشته‌ی مریم قیلیب طراز،
گلمیش مسیح زخم درونوم رفوسونا!
آب حیات اؤزونده‌دی خیضرین، نظاره قیل!
ظلماتِ غمده هریان اونون جستجوسونا.
۵ اولماز قبول طاعتی، منکردی، زاهیدین،
یوز گونه دقت ائیله‌سه آب وضوسونا!

رضوان و حور الده گلیب شیشه‌ی گولاب،
ای گول بدن! شهید غمین شست و شوسونا!
چوخدا شیکایت ائیلمه ***سیّد*** سپهردن،
دلخواهی أوزره کیمدی یئتن آرزوسونا.

۳۵

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ گول غنچه‌لیکده گر چه اولور خارا آشینا،
آچسا نیقابینی اولور اغیارا آشینا.
بیگانه‌لرله چونکی اولور آشینا کؤنول،
کاش اولمایایدیم اول گول بی‌خارا آشینا!
گویا باشیندا بیر گول آلین هواسی وار،
بولبول سبب‌سیز اولمادی گولزارا آشینا.
تؤکدو، داغیتدی عارضه زولف سیاهینی،
ائتدی زمانه‌ده گونومو قارا آشینا.
۵ گؤردوم رقیبه مایل اولان التیفاتینی،
ساندیم رقیب کیم اولاجاق یارا آشینا.
جنّت حرامیم اولسون اگر شیکوه ائیله‌سم،
اؤز خواهیشیمله یاخسا منی نارا آشینا.
لاکین رقیب پندین آلیب، ***سیّدا***، منیم،
ائتدی دل حزینیمی صد پاره آشینا!

۳۶

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ قوی واعیظا! مئی یئتیشیم خُم آیاغینا،
حق واصیل ائیله‌سین سنی کوثر بولاغینا.

گر بیر ایاق ایله توتا لوطف ائیله‌ییب الیم،
جانیم فدادی ساقیِ بزمین آیاغینا،
فصل باهار اولا، مئی اولا، بیرده یار اولا،
آدم هوس ائدرمی داخی خُلد باغینا؟
ساقی! شراب ایله منی سن تر دماغ ائله،
کیمدیر باخان بو زاهید خوشکون یاساغینا؟
۵ بیر بی‌ادبلیک ائیلمه‌دیک بیزکی واعیظا!
بیزدن نه صادر اولدوکی دگدی دماغینا؟
دؤر لبینده خیضر خطیندن خبر توتوب،
دوشدو خیضیردا چشمه‌ی حیوان سوراغینا.
سیّدا! گؤزون ایشیقلانا کیم، پیر مئیکده،
وئردی ضیا مئی ایله یئنه گون چیراغینا!

۳۷

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ قویموشدو گر فلک منی حسرت جمالیوا،
صد شوکر عاقبت کی، یئتیشدیم وصالیوا.
هیجر روخوندا گیریه ایله گز دولان گؤزوم،
باخدی دویونجا عارض فرخنده فالیوا.
آرتار کؤنولده شؤوق تماشای عارضین،
باخدیقجا حسرت ایله سنین گول جمالیوا.
غم چکمه‌دی کؤنول داخی عیش و نشاط قیل،
کیم اولدو چاره محنت درد و ملالیوا.
۵ قورخوم بودور کی رشک ائده بو چرخ کج‌مدار،
حسرت قویا منی یئنه اول خطّ و خالیوا.

لوطف ائتمه غئیره اؤلدورو رشک، ای پری! منی،
دوشمه داخی، آماندیر، ازلکی خیصالیوا.
بیل وصل یار قدرینی، دوشمزمی **سیّدا!**
هیجرینده چکدیگین غم و محنت خیالیوا.

حرف الباء

۳۸

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ انفعال خط رو‌ییندن توتولدو آفتاب،
لبلرین گؤرجک قیزاردی خجلتیندن لعل ناب.
هر گونوم هیجرینده، ای مه! بیر قیامت تک کئچر،
بی‌مروّت لیک‌دیر اولسا، بونلار عؤمرومدن حساب.
نوباهار حوسنو ائتدیکجه ترقی اول مهین،
شرم ائدیب هر گون اوزاق یئردن دولانیر آفتاب.
اولسا مَردومدن نیهان گر نور چشمیم، حقّی وار،
خطّ مشکین اول گؤزو آهویا آرتیرمیش حجاب.
۵ زولفون اولدو باعیث، ای گول‌روخ! هلاکِ **سیّده،**
آری، آری بو مثلدیر کیم: **اِذا جاءَ الغُراب.**

۳۹

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ غم چکمه‌یین بو‌گون کی غروب ائتدی آفتاب،
یوز آفتاب أوزوندن آچیبدیر بو‌گون نقاب.

روخسار یار چشمده وار الده جامِ مئی،
غم یوخدو گر غروب ائده یوز ماه و آفتاب!
یارب! بو گونکو مجلیسیمیز خوش کئچر بیزیم،
بو مجلیس محبّته گؤسترمه انقلاب.
یار ایله کیم بو گون ایچیرم باده، ای خیضیر!
بالله گؤزومده آب بقادیر داخی سراب.
۵ مئی کیمی روگوشاده ایکن اول پری جمال،
آرتیردی خطّ یوزده او مهرویه یوز حجاب.
حاجی! علی محبّتینه گئتمه کعبه‌یه،
مئیخانه‌نی طواف ائله کیم بوندادیر ثواب!

۴۰

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ نصف شبده ایسته‌سن کیم چیخسین ای مه! آفتاب،
دور آیاغا جاما تؤک تا صبح، میناداں شراب.
شعله‌ور قیلدیم کی آهیمدان مگر یانسین رقیب،
بخت بد گؤر کیم اؤزوم اول شعله‌دن اولدوم کباب.
چرخ کجرودان مگر تعلیم آلیبدیر کیم سالیب،
رشته‌ی امّیدیمه هر لحظه زولفون پیچ و تاب.
بس ندن پئیکانلاری چشمیمده اولدو لعلگون،
ای دئین کس کیم صدف بارانی ائیلر درّ ناب!
۵ گون کی هر ساعت گیریر بیر ابر آرا پنهان اولور،
وجهی اولدور کیم سالیب ماهیم بو گون أوزدن نقاب.
زاهیدی کوفر اؤیله توتموش، دوشمز ایمان فیکرینه،
گر یوزون وصفینده، ای مه! گؤیدن ائنسه یوز کیتاب.

باده‌نی توتدو برابر لعلینه **سیّد** بو گون،
واجیب اولدو ائیله‌مک اول بی‌ادبدن اجتناب!

۴۱

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ عارض پاکیندی، ای نور خدا! اُم الکتاب!
ماه روخساریم! بو یوزدن بیر ورقدیر آفتاب.
یئتدی چون خاک مدینه مقدمیندن دؤلته،
اولدو ورد آسیمان: **یا لَیتَنی کُنتُ تُراب**.
تا نقاب اولدو سنین روخساریوا زولفِ سیاه،
آفتاب اولدو نیهان، **حَتی تَوارَتْ بِالحِجاب**.
عَلَّم الاَسماءدا اولدون سن معلّم آدمه،
ائیله‌ییب ادریس سندن درس حکمت اکتساب.
۵ غاییبم سندن، ولی، کؤنلوم سنین یانیندادير،
حالیما شامیل دگیلدیر نکته‌ی **مَن غابَ غابْ**.
سن کی شهر علمسن، اول شهر بابی مرتضی،
بابیام اول بابا من، اوصاف قیللام باب- باب!
یاندی **سیّد** شعله‌ی نار فراقیندان سنین،
قویما کیم یانسین اونو دوزخده، ای عالیجناب!

۴۲

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ **رَبِّ اَرِنی** سؤیله‌دیم، ساقی منه قیلدی عیتاب،
ناگهان قیلدی تجلّی طور ساغردن شراب.

شعشعات نور سبحانی گؤروندو بادەدن،
کیم اونون بیر ذرّەسی اولمازدی ماه و آفتاب.
من دوعا قیلدیم، منه دوشنام وئردی دلبریم،
مستجاب الدّعوهیم، اولدو دوعامیز مستجاب.
ای خط مشکین، خط ریحان ایله جدول چکیب،
گولسیتان حوسنون اوصافینی یازدیم باب– باب!
۵ بو گئجه خواب ایچره اول زولف سیاهی توتموشام،
وار گوناهیم، ای سیەبخت! قانیمی تؤک، قیل ثواب!
دؤر خطّیندیر نولا پئیوسته گلسم کویووه،
شام تیره ائیلمز سائیل سؤالیندان حجاب.
سیّدا توتدو خط مشکین عذارین اول مهین،
لیلِ مُظلم باسدی آفاقی، توتولدو آفتاب.

۴۳

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ اولسا نظّارەسینه اول مهین عشّاقدا تاب،
زولف شبرنگینی روخسارینا ائیلرمی حجاب؟
کشور عشقده تعمیر ایله آباء اولماز،
تا کؤنول اولماسا سئیلاب سیرشک ایله خراب.
دانەی خالیوا دل وئردی کؤنول مورغو، خوشام،
کی یانیب آتش هیجرانین ایله اولدو کباب.
دوزخ اهلینه گلر آتش دوزخ جنت،
وئرسەلر اونلارا گر محنت هیجرانلا عذاب.
۵ نه سعادتدی بو کیم کُشتەی تیغ سیتمین،
شُهدا سیلسیلەسیندن ساییلیر روز حساب؟

سیتمیندن سو یئرینه قان آخار، ای ظالیم!
اونا شاهید، تؤکولن دیده‌لریمدن خوناب،
تاک آیاغیندا اولان خاکا تماشا ائیله،
جام ایچینده گؤرونور، ایندی اولوب لعل مذاب.
سیّدا! ائیله **شکی** مولکونه البته روان،
بو غزل، گر چه دگیل گفته‌ی **ناکاما** جواب.

۴۴

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ ائتمز حیا، دوشر روخ دلدارا آفتاب،
ائیلر قارا گونوم، بو یوزو قارا آفتاب!
گؤردوم سحر دوشوب درِ دلدارا ذرّه‌وار،
ساندیم رقیب اولوبدو منِ زارا آفتاب.
اول آفتابیم عشقی ایله بی‌قرار اولوب،
بی‌جا دگیل دوشر در و دیوارا آفتاب!
دئرلر کی آفتاب بودور، اول سیتاره‌دیر،
دورسا مقابیل عارض دلدارا آفتاب.
۵ لاف ائتمه‌سئیدی عارض یار ایله حوسنده،
محشرده داخیل اولماز ایدی نارا آفتاب.
آی کسمه‌ییبدی گون قاباغین، بو دگیل کسوف،
عاشیق اولوبدو بسکی، او روخسارا آفتاب.
عئینک قویوبدو چشمینه ماهِ مُنیردن،
ائیلر نظاره خطّ و روخ یارا آفتاب.
اؤز زؤهره‌سیله ماهیما بیر مشتری اولوب،
هر گون چیخار سپهرده بازارا آفتاب.

سیّد! امید مرحمتی کسمه یاردان،
کیم تربیت وئریر گوله هم خارا آفتاب.

۴۵

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ گؤره‌سن کیم نه ایمیش حؤرمت صهبایا سبب،
کی حرام ائتدی بو جان جؤهرینی شاه عرب؟
مست‌لیکدیر سببِ حؤرمتی گر صهبانین،
غئیر صهبا داخی بو مست‌لیگه چوخدو سبب.
وار امیدیم کی نصیبی اولا آب کوثر،
ارنیشانلیقدا کی دهقان بو قده‌ر چکدی تعب.
مئیوه‌سی اوخشاماسایدی لبینه دلدارین،
باغبان اکمز ایدی باغدا بیر نخل رطب.
۵ اوره‌گیم قان، سیرشکیم مئیِ گولگونه دؤنر،
لب عنّابیوا هر دم کی، ده‌یه ماء عنب.
عود و صندل نه گرک، نکهت زولفون خوشدور،
گول‌روخوم من دگیلم دهرده حمّالِ حَطَب!
سیّدا قویماز ایدی شاخ گول أوسته قدمین،
بولبول مستده اولسایدی اگر رسم ادب.

۴۶

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ غمزه پئیکانین چکیب هر دم بیزه، ای نوش‌لب!
بی‌سبب قان تؤکمک ایسترسن، نه‌دیر آخر سبب؟

واعیظا! مئی کئشلره داییم غضبدیر عادتین،
قورخ او گوندن کیم سنه پیر مُغان ائیلر غضب!
عشقده بی‌دردلر ائیلر تعجّب حالیما،
یوخسا بو کشورده بیر درد اهلی یوخدور، بوالعجب!
گؤزلرین، ای سنگدل! سیندیردی کؤنلوم شیشه‌سین،
مستلر بزمینده اولمازمیش مراعات ادب.
۵ دهر آرا بیر گول یئتیردیم، دردی گولچین عاقبت،
کاما یئتدی بی‌تعب اغیار، من چکدیم تعب.
گاه و گه دل ایسته‌ییر بوسه یوزوندن، وجهی‌وار،
اؤز فقیریندیر کی قوت لایموت ائیلر طلب.
مطربا! لحن حجاز ایله سرودون ساز قیل،
تا محمد عشقینه **سیّد** بو شب ائتسین طرب!

۴۷

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ لب لعلینده خس، ای مئهر سما! گؤردوم، عجب!
لعلده خاصیت کاه‌روبا گؤردوم، عجب!
گؤره‌سن کی او کیمین دهرده توپراغی ایمیش،
خاك اولاندان سورا، من کاه‌روبا گؤردوم، عجب!
رگ لعل اولدو نومایان او لب ترده مگر،
رگلریم ناله قیلیر، شور و نوا گؤردوم، عجب!
اؤپدو خس لعل لب یاری، من اولدوم محروم،
جیگریم قانا دؤنوب درد و بلا گؤردوم، عجب!
۵ وئردی دل کاکیلِ پُر پیچینه اول مشک خطین،
سیّدی باشدان اؤزوم بختی قارا گؤردوم، عجب!

۴۸

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.

U U U. U U U. U U U. U U U.

۱ چیخیر جان جیسمدن، بیر دم یئتیر جانانیمی، یارب!
گؤروب روخسارینی تسلیم ائدیم بو جانیمی، یارب!
گؤروب روخسارینی نذر ائتمیشم کیم جان ائدم قوربان،
یئتیر یاری، قبول ائیله منیم قوربانیمی، یارب!
تن زاریمدان آل، یا، ای خدا! بو جان ناشادی،
مبدّل قیل وصال یارا، یا هیجرانیمی، یارب!
تنور پیرەزندن بدتر اولدو چشم خون پاشیم،
جهان غرق اولدو، ساکیت ائیله بو توفانیمی، یارب!
۵ تؤکئیدی قانیمی، آزاد اولایدیم درد هیجراندان،
گتیر بیر رحمه اول بیدادگر سلطانیمی، یارب!
اومیدیم وار کیم گؤرسه فغانیم، رحم ائده دلبر،
یئتیر اول ماه بی‌مئهره منیم افغانیمی، یارب!
توتوب خط رویین، اولدو فیتنەی دؤورِ قمر پئیدا،
خطادان حیفظ قیل بو **سیّدِ** نالانیمی، یارب!

۴۹

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.

U.. UU.. UU.. UU.U

۱ عارض آلین او شوخون خط ریحانین توتوب،
سونبول تر یئنه بو صحن گولوستانی توتوب.
خط گلیب رویونا، روم ایچره دوشوبدور غوغا،
لشکر هیند و حبش کشور سلطانی توتوب.
دشت قیبچاغی توتوبدور قاراقایناق اهلی،
یا کی اول خط سیەدیر، روخ جانانی توتوب؟

تلخکام اولسان اگر، وار یئری، ای طوطیِ دل!
لشکر مور و مگس بو شکرستانی توتوب!
۵ خط دگیل، صفحه‌ی روییندە او خورشید روخون،
ظلّ مخروطو زمینین، مه تابانی توتوب.
روخ یار اۆزره دوشن زولف سیه‌دیر، یا کیم،
پر جبریل امین صفحه‌ی قرآنی توتوب؟
دهن دلبره دل مئیل ائله‌ییب، قانا دؤنوب،
عجب اولموش نییه‌مندن بونو پنهانی توتوب؟
سارالیب رنگ روخون، لبلریوین قانی قاچیب،
سنی، ای لاله‌روخ! عاشیقلریوین قانی توتوب!
بئله معلوم گئدیب **سیّد**ین الدن او گولو،
بولبول زار کیمی عالمی افغانی توتوب!

۵۰

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ اولور قدیم خم، او مهرویی بی‌نیقاب گؤروب،
نئجه کی سجده ائدر هیندو، آفتاب گؤروب.
گؤروب کؤنول آچیلیر الده تیغ برّانین،
او نؤع کیم آچیلیر تشنه کؤنلو آب گؤروب.
فغانا گلمه کؤنول! چکدی یار شمشیرین،
مباده ال چکه قتلیمدن، اضطراب گؤروب.
خیال غمزه‌ن ایله شرحه- شرحه اولدو جیگر،
نولور گؤزون تؤکه قانیمی، بیر ثواب گؤروب؟
۵ سانیب نه گؤرسه سنی دل، یورور او تشنه لبی،
کی سو دئییب یوگورور هر طرف، سراب گؤروب!

کئچیب زمانِ وصال، ایندی هیجرده حالیم،
او شخص تکٔدی کی ناگه اویانا خواب گؤروب.
دئمین کی یارا، ائدیب **سیّدی** زمانه ذلیل،
مباده کؤنلو یانا، حالیمی خراب گؤروب!

۵۱

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ اولدو سونبوللر خجیل، زولف پریشانین گؤروب،
قونچالار قان اولدولار، لعل دُر افشانین گؤروب.
یوسیفه زیندان تمنّا اولدو مئهریندن سنین،
عالم ذرّاتدا چاه زنخدانین گؤروب.
باغبان هرگونده بیر سروین قوپاردیر باغدان،
تا کیم ای روح و روان، سرو خورامانین گؤروب.
گوپلار تکٔ اشکٔ گولگونوم اولور هریان روان،
ألده چؤگان، عرصه‌ده رخش أوزره جؤلانین گؤروب.
۵ قوی اؤلوم، آخر نفسدیر، گلمه نعشیم اؤسته، تا،
غئیرلر مرگٔ ائتمه‌سین خواهیش بو احسانین گؤروب.
زخمینه مرهم تصور ائتدی تیر روستمی،
اشکبوس ای قاشی‌یای! سینه‌مده پئیکانین گؤروب.
قونچا تکٔ یوز پیرهن چاکٔ ائتدی، ای گول! رشکدن،
سیّد خونین جیگر چاکٔ گیریبانین گؤروب.

۵۲

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ اول آهو گؤزلو، دئییرلر، بوگون شیکارا گئدیب،
آلیبدی صبر و قراریمی آشیکارا گئدیب.

گئدیب شیکارا بو گون اول غزال مشکین مو،
آپارماییب ایتینی بیلمیرم نه کارا گئدیب!
گلیر منه بو غمین هر دقیقه‌سی بیر آی،
بو گون او ماه کی بو شهردن کنارا گئدیب.
او شاه فراغی منه روخ وئریبدی مات اولدوم،
وزیر عقل دوشوب درده، اول سوارا گئدیب.
۵ بو گون منیم گؤزومه آفتاب تار گلیر،
او زولفو قارا گونومو ائدیبدی قارا گئدیب.
گئدیب او قاشی کامان غئیر ایله شیکارا بو گون،
خدنگ هیجری ووروب خاطیریمه یارا گئدیب.
اولوبدو غائب او ماهین بهشت روخساری،
سالیبدی ***سیّد***ینی آشیکارا نارا گئدیب.

۵۳

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ توتدو بیر آئینه کیم، گؤر صورتیم، اول دا، فریب،
یار ایله آئینه‌ده اؤز عکسیمی ساندیم رقیب.
باغ حوسنون دردیلر عشق اهلی شفتالوسونو،
من کی بیمارام، گرک سیب زنخدانین نصیب!
سنسیز ای گول! حور اولا، بیر کسله اولفت توتمارام،
اول سببدن اولموشام دونیادا حوسنون تک غریب.
چاره‌ی دردیمده زحمت چکمه‌یین، ای دوستلار!
درد عشقه چاره اولماز، اولسا افلاطون طبیب.
۵ وصلدن دوشدوم جدا، عئیب ائتمه‌یین افغانیمی،
آغلامازمی فصل گول آیریلسا گولدن عندلیب؟

من نئجه صبر ائیله‌ییم اول یوسیفیم هیجرانینا،
ای عزیزیم! ائتمه‌ییب هیجرانا پئیغمبر شکیب!
عشقه دوشدوم، کسدی مندن اولفتین احبابلار،
یا حبیب الله! دخیلم، **سیّده** سنسن حبیب.

۵۴

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ بو نامه‌نی کی یار دلارام گؤنده‌ریب،
جانا سرور، کؤنلومه آرام گؤنده‌ریب.
کافوره سئحر ایله ائله‌ییب موشکدن رقم،
صبح أوزره یا کی نقش قیلیب شام گؤنده‌ریب.
بو نامه ایله جانا وئریب سرفرازلیق،
ناکام و زار کؤنلومه بیر کام گؤنده‌ریب.
اؤز عاشیق شکسته دل و بی‌قرارینا،
اول نامه ایله بیر نئچه پئیغام گؤنده‌ریب.
۵ ائتمیش وصالا **سیّد** زارین امیدوار،
اؤز مبتلاسی کؤنلونه آرام گؤنده‌ریب.

۵۵

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ بو گلن کیمدی کی یوز ولوله شیروانا سالیب،
غولغوله، حوسنو اونون عالم ایمکانا سالیب.
قیزاریب عارض آلی گولِ تر تک مئیدن،
آچیبان رویینی، عشق اهلینی یوز قانا سالیب.

کیمدی بو عارضی خورشید درخشان، کی بوگون،
خونلار لعل لب کوه بدخشانا سالیب.
بو عزیزه نئچه یوسیفلر اولوب زار و اسیر،
هانسی‌نین کؤنلونو اول چاه زنخدانا سالیب.
۵ دؤر رویینی توتوب لشکر خطّ سیهی،
مورلار رخنه مگر مولکِ سلیمانا سالیب؟
بونا محمود دئییم، بیلمه‌ییرم یا کی، ایاز،
جذبه‌ی عشقینی بو خاطر سلطانا سالیب.
گؤرمه‌میش **سیّد** سرگشته او شمع حوسنو،
بو عجبدیر کی اؤزون آتش سوزانا سالیب.

۵۶

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ ماشاء الله بو گؤزل کیمدی کی شیروانا گلیب،
لبینی مُرده‌ی صد ساله گؤروب، جانا گلیب!
حمدلر خالقِ بی‌مثله کی شیروانی یئنه،
سالماغا تازه‌دن اول مُغبچه، سامانا گلیب.
مئیده یوخ لعل لبینده اولان آثار صفا،
سانما کی گردشه هرگیز بئله پیمانه گلیب.
ورق عارض آلین گؤروب اول لاله‌روخون،
باغ آرا بولبول شئیدا یئنه افغانا گلیب.
۵ دئمه‌رم آدینی من، باخ سر هر بئیته بوگون،
بیلیسن **سیّد!** اؤزون، کیمدی کی شیروانا گلیب.

حرف التاء

۵۷

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فع لن.
UU U.U. UU.. U.U.

۱ کؤنول! ووروب باشیما تیشه، نؤحه بونیاد ائت،
ثوابین اول عملین، وقف روح فرهاد ائت.
قولام کاکیلینم، مندن عار ائدیرسن اگر،
چئویر منی باشیوا سرو قدّیم آزاد ائت.
کؤنول سراچه‌سینی وئرمیشم سنه، ای عشق!
دیلرسن ائیله خراب، ایستر ایسن آباد ائت.
جفا و جؤرونه مُختص‌دیر منیم فره‌حیم،
گئت اؤزگه‌لر أوره‌گین لوطفون ایله سن شاد ائت.
۵ کؤنول! یئنه سنه همدمدی کوهکن، بالله!
أوزون توتوب طرف بی‌سیتونا، فریاد ائت.
گؤروب جفاسینی تا غئیر ترک عشقین ائده،
او ماهپاره‌نی، ای دل! جفایا معتاد ائت.
کئچن گئجه یوخودا سیّدا منه مجنون،
دئدی کی سوره‌ی **وَاللَّیل** اوخو، منی یاد ائت!

۵۸

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ ای خسته کؤنول! عزم سر کویِ نیگار ائت،
اول کویدا، جان نقدینی جانانا نیثار ائت!
ماه روخِ جانان، خط ایله اولدو سیه‌گون،
گون کئچدی، کؤنول گل داخی فیکر شب تار ائت.
پیمانه‌نی سیندیرمایا تا سنگ حوادث،

مئی شیشه‌لرین دؤورونه، ای دوست! حصار ائت.
جهد ائت اولاسان وسوسه‌ی عقلدن آزاد،
مجنون کیمی سئیر ائتمگه صحرایا گذار ائت.
۵ مسجیدده حصیری ائلمه آلت تزویر،
مردانه قدح توت، بو ریادان داخی عار ائت.
منظورون اگر عالم آرا کسب زیاندیر،
بیر ماه روخون توت اتگین، بوس و کنار ائت.
ای **سیّد** اگر هشت بهشت ایسه مورادین،
عالمده یئری، پیرویِ هشت و چهار ائت.

۵۹

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
U U U . U U U . U U U . U U U .

۱ نه توتموسان کؤنول غوربت دیارین، عزم شیروان ائت،
تماشای روخِ یار ایله سئیر کوی جانان ائت،
نه اولموشسان گیریفتار قفس، ای طایر قدسی،
چیخیب بو دامدان پرواز قیل، سئیر گولوستان ائت.
تعلق عالمیندن ال گؤتور تجرید قیل حاصیل،
مسیحا تک مقامین خانه‌ی خورشید رخشان ائت!
کؤنول! وئر بیر نیگارا، فارغ اول دونیا و عقبادان،
پریشانلیق بیناسین ائیله ویران،فیکر سامان ائت.
اگر چه چوخدو شیروان ایچره زیبا شوخلار، **سیّد!**
بلی، سن جانیوی شؤوق ایله اسماعیله قوربان ائت.

۶۰

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.

UU ..UU ..UU ..UU

۱ اغیاری کی گؤردوم ائله‌ییر یارا محبت،
منبعد گرک من ائدیم اغیارا محبت.
گر یار ایچون اغیاری توتوم دوست، نه عئیبی؟
گول خاطیرینه ائیله‌میشم خارا محبت.
زولف سیهی یارا شبیه اولدوغو أوزدن،
دائیم قیلیرام رشته‌ی زنّارا محبت.
گر مئیلیم اولا شمع روخِ یارا، نه نقصی،
عادتدی کی پروانه ائدر نارا محبت.
۵ قوربانڈی دل و جان سگک کویونا او ماهین،
مؤمینلر ائدر، رسمدی، زوّارا محبت!
خط گلدی روخِ یارا، فیزون اولدو ملالیم،
آخر گونومو ائیله‌دی گؤر قارا، محبت.
سیّد! او سیه زولف منیم اولدو طنابیم،
منصور کیمی چکدی منی دارا محبت.

۶۱

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.

U.. UU.. UU.. UU.U

۱ شب وصل اولسا او مه‌دن منه بیر جام برات،
یئیدیر اوندان کی شب قدرده یوزمین حَسنات!
اؤلومومدور منیم اول روح و روانسیز بو گئجه،
گر ایچم باده‌ی گولگون یئرینه آب حیات.
سروی پست ائتدی قدین، باغدا جؤولانا گلیب،
بو نه رفتاردیر ای دلبر مؤزون حرکات؟

دئمه کیم لوکنتی وار، بس کی لبی شیریندیر،
یاپیشیر لبلرینه حین تکلّم کلمات.
۵ جامِ مئی تشنه‌سی‌ام، قویماز ایچیم زاهیدِ دون،
حئیف کی دوشدو بو ظالیم الینه آبِ حیات!
جان وئرنده اوخویون نغمه‌نی قرآن عوضی،
قبریم أوستونده وئرین روحوما مئیدن خئیرات!
سیّدا سن گئت اوخو صیدق ایله قرآن، کی منیم،
از بریم میم محمّدﷺ دی، شعاریم صلوات.

۶۲

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
U U U. U U U. U U U. U U U.

۱ دؤنر راییمله بیر دمده، بو چرخ کجمدار، البت،
اولور تدبیریمه بیرگون موافیق روزگار البت.
گتیردین، ای کؤنول! زارا منی، سن آه و زارینلا،
چکر اول دلبر بی‌مئهر تیغ آبدار، البت.
یاخیرسان جیسم زاریم آتش آهینلا هر ساعت،
گلیر مؤجه، کؤنول! دریای چشم اشکبار، البت.
خیال زولفله هر شام دل یوز پیچ و تاب ائیلر،
او بخت قارانین، ای ماه! بیر مقصودو وار البت.
۵ نه باخماقدیر منه، ای مدّعی! چشم حقارتله،
اولور گردونِ دونون گردیشیندن یار، یار، البت.
مئی گولفامدان زاهید! سؤز ایله ائیله‌دین تؤبه،
حله صبر ائیله‌سن، **سیّد!** گلیر فصل باهار، البت.

۶۳

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.

U.. U.U. UU.. U.U.

۱ کؤنول اولوبدو فراقیندا بی‌قرار، ای دوست!
نئچین منی ائله‌دین زار و دلفیگار، ای دوست!
اومید الیم اوزولوب دامن وصالیندان،
سنه بو نؤع دگیلدیم اومیدوار، ای دوست!
بینای طاقتیمی سئیل غم خراب ائتدی،
بو قدر گؤزلریمی ائتمه اشکبار، ای دوست!
وصالدا نئچه گون خوش کئچیردی ایامیم،
حسد آپاردی بیزه چرخ کجمدار، ای دوست!
۵ نه سن فراقا سبب اولموسان، نه من باعیث،
بو دردە سالدی بیزی دؤور روزگار، ای دوست!
سنی وفالی بیلیب عشقینه کؤنول وئردیم،
پری‌لیقالارا اولمازمیش اعتبار، ای دوست؟
اولار نه لوطف ایدی، ای گول‌عذار، بو نه جفا؟
ترحم ائت، منی اؤلدوردو خار – خار، ای دوست!
سنی قسم وئریرم اول کریم ذی شأنه،
بیان قیل منه کؤنلونده هر نه وار، ای دوست!
فدا اولوم سنه، **سیّد** سنین قولامیندیر،
بو قدر ذلّته ائتمه اونو دوچار، ای دوست!

۶۴

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.

U.. UU.. UU.. UU.U

۱ نولا دیل بیلمه‌سه رمز روخِ جانانی دوروست،
کیمدیر اول کس کی بیله معنی قرآنی دوروست؟

سونبول زولفون او گول ائتسه شکسته أوزونه،
قالماز اهل وَرَعین دین ایله ایمانی دوروست!
بولبول اوصاف روخون قیلدی مگر گولشنده،
قالمادی باغدا بیر قونچا گیریبانی دوروست!
قونچانین کؤنلو بوتون، لئیک یوخ عهدینده وفا،
بولبولون قلبی سینیق، ائتدیگی الحانی دوروست.
۵ دورا بیلمز أوزووه ماه مقابیل بیر گون،
آیدا یوز دفعه اگر کیم اولا نقصانی دوروست!
بیر گئجه حوسنووه اوخشاتدی اؤزون آی، اودو کیم،
ائله بیریانی شیکسته اولو، بیریانی دوروست!
دئمه **سیّد** کی شکست ائیله‌دی پئیمانینی یار،
هیچ بیر یار اولورمو اولا پئیمانی دوروست؟

۶۵

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ یار ائیله‌سه عشّاق دل افگارا عداوت،
ممکون دگیل عاشیق ائله‌سین یارا عداوت.
گر قانیمی ایچسه منیم اول دلبر خونخوار،
من کافر اولوم ائتسم او خونخوارا عداوت.
خوار ائتمه منی هیجرین ایله، ای گولِ بی‌خار!
گولشنده هاچان گول ائله‌ییب خارا عداوت؟
سلمانینام، ای احمد مختارِ زمانه!
سلمان ائلمز احمد مختارا عداوت.
۵ بیر کرره عداوت ائله‌سم من سنه، ای گول!
یوز کرره ائدیم حیدرِ کرّارا عداوت!

بولبول گوله ائیلر گیله، ای نوگولِ رعنا!
هرگیز ائلمز گولشن و گولزارا عداوت.
یاندیردی گئجه شمع شبستان پر و بالین،
پروانه هاچان ائتمیش ایدی نارا عداوت؟
کؤنلومه دولوب مئهرین، عداوت یئری یوخدور،
تک سن ائلمه **سیّد** بی‌یارا عداوت.

۶۶

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ ای کؤنول! مسجید یولون ترک ائت، ره مئیخانه توت،
توتما الده زاهیدین تسبیحینی، پیمانه توت!
زاهید و مسجید تمناسین چوخ ائتمه، ای کؤنول!
زاهیدی بیر جُغد بیل، هم مسجیدی ویرانه توت.
خوبلار زولفونده گؤرسن بو پریشان کؤنلومو،
بوینو باغلانمیش اونو زنجیره بیر دیوانه توت!
اول مهِ نا مئهربان ایستر کی زولفون داراسین،
سن گؤتور آئینه، ای گون! ای قمر! سن شانه توت.
۵ جان وئریب جانانا، یان شمع روخوندان دلبرین،
گر کمال ایسترسن، ای دل! شیوه‌ی پروانه توت.
خوبلار عشقینده گر ایندی منیم روسوالیغیم،
قصه‌ی فرهاد ایله مجنونو بیر افسانه توت.
گیرمه‌سن مسجیدلره نامرد زاهیدلر کیمی،
سیّدا! مئیخانه‌ده پیمانه‌نی مردانه توت!

۶۷

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فع لن.
UU UU.. UU.. UU.U

۱ موژده ای دل! گله‌جک بو گئجه جانان خلوت،
وئره‌جک قالیب بی‌روحوموزا جان خلوت،
مردم دیده خیال ایله هم آغوش اولموش،
سانکی بیلقئیسه ائدیب صَرح سلیمان خلوت.
سینه‌مین داغلارین من نئجه پنهان قیلیم؟
اولومو پادشهیم هیچ چیراغان خلوت؟
خط گلیبمیش دئمه روخسارینا اول سیم‌تنین،
گتیریبمیش نه بیلیم، کافری ایمان خلوت؟
۵ وادی وحدته گل، ای دل دیوانه! داخی،
اولا بیلمز بو صیفت هیچ بیابان خلوت.
چیخدی پیراهن چاک ایله گولوستاندان گول،
سن زولیخا ایله ائتمیش مهِ کنعان خلوت.
گاه پئیغام جفا، گاه بلایِ هیجران،
سیّده یار قیلیر گونده بیر احسان خلوت.

حرف الثاء

۶۸

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ ائیلر شراب لعل لبینله مدام بحث،
گون تک بو رؤشن اولدو کی ائیلر حرام بحث،
ناپخته‌دیر دئین تنیوه سیم خامدیر،
صرّافدیر یانیندا، نه لازیم بو خام بحث؟

اهل کلاما سیرر کلامین آچیلمادی،
بیر نوکته أوسته ائتدیله مالا کلام بحث.
هر دم قیلیب وجود عدمدن حکایه‌لر،
رمز دهانین ایله ائدر خاص و عام بحث.
۵ زولف و روخون حکایتی یئتمیز نهایته،
گر ائتسه‌لر سفید و سیه، صبح و شام بحث!
من کوی یاری، زاهید! اگر کعبه‌دیر دئدیم،
فرض اولمادی کی سن ائده‌سن بی‌مقام بحث!
سیّد او مه‌دن اؤترو چوخ ائتمه مباحیثه،
ناقیص قالیر زمانه‌ده، اولماز تمام، بحث!

۶۹

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ حوسنده یوسینو دوشمز ائده جانان ایله بحث،
ای عزیزیم! نه روا، قول ائده سلطان ایله بحث.
سجده قیل یارا کؤنول، باخما او زاهید سؤزونه،
آدم اول! مطلبی قان! ائیلمه شئیطان ایله بحث!
دهنین نؤقطه بیلیب اهل دقایق او مهین،
بوندا سؤز چوخ نه ائدیم بیر نئچه نادان ایله بحث؟
پای جانانا فدا قیلماق ایچون وصل گونو،
سیبقت ائتمکده ائدر خسته کؤنول جان ایله بحث.
۵ سونبولون حالی پریشان گؤرونور، یوخسا ائدیب،
او أوزو قارا بو گیسوی پریشان ایله بحث.
حجّت قاطعی یوخ قونجا، ولی آغزین آچیب،
بیلمم ائیلر دهن یارا نه بورهان ایله بحث.

شعر معجز اثر **سیّد** ایله بحث قیلان،
ائیله‌دیر کیم ائلیه آیه‌ی قرآن ایله بحث!

۷۰

مفاعیلن مفاعیلن فعولن.
UU. UUU. UUU.

۱ گؤرک مئیدن نه فیتنه اولدو حادث،
کی زاهید سؤیله‌دی امّ الخبائث!
کمالِ جهل گؤر، کیم سؤیله‌میشدیر،
اولور مئی فیتنه‌ی عرفانه باعیث!
شفاعتدن اولوم عُقبادا محروم،
اگر بونلارسا علم شرعه وارث!
عرقله باده‌دیر اول ایکی جؤهر،
کی یوخدور اونلارا دونیادا ثالیث.
۵ بیچرسن مزرع اُخرادا زاهید،
نه توخما اولموسان اوّلده حارث!
فساد اهلی قویوب آدین مفسّر،
عیناد اهلی اؤزون سؤیلر محدّث.
دهن شؤقیله گر یوخ ائتدی وارین،
اولور هر نوکته‌یه **سیّد** مباحیث.

۷۱

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ قیزاردی لبلرین ای گول! شراب نابدیر باعیث،
جلای لعله، آری، مئهر عالمتابدیر باعیث.

قاشی طرحینده گؤرجک، ائتمیشم محرابا خم قامت،
نه کیم ای زاهید کج‌بین، منه محرابدیر باعیث.
دمادم صاف ائدر قانیمی تنده بوسه‌ی لعلین،
بلی، تلطیف خونِ جیسم ایچون عنّابدیر باعیث.
کؤنولده جنبش آرتار، ای دُرِ تر! آه و اشکیمدن،
نئچون کی جوش بحره باد ایله سئیلابدیر باعیث.
۵ أوزون أوز وئرمه سئیدی، أوزده زولفون جیلوه ائتمزدی،
بو رؤشندیر کی سئیر عقربه مهتابدیر باعیث.
او کویون ایتلری آوازه‌سیندن شاد اولور **سیّد**،
بلی ذؤق دلِ احباب ایچون احبابدیر باعیث.

۷۲

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ کؤنلومون ذؤقونه بیر قونچا دهندیر باعیث،
لذت روحوما اول تلخ سخن‌دیر باعیث.
شؤق کویونلا ایشیم آه و فغاندیر، ای گول!
بولبولون ناله‌سینه یاد چمندیر باعیث.
سیمگون سئیل سیرشکیم کی گؤزومدن ساچیلیر،
بیر بُت لعل لب سیم‌بدندیر باعیث.
دل کی زولفونده قارا گون چکیبن صبر ائیلر،
اوندامو قدری اولان حب وطندیر باعیث.
۵ نئی تکی دل کی نوالار یئتیریر عشّاق،
بیر حسینی نسب و وجه حسندیر باعیث.
دل کی نادیده اولوب عاشیقِ دیدار سنه،
ال لبی لعل یمن! وِیس قَرَندیر باعیث.
لبِ شیرینینی وصف ائت، او گولون کیم **سیّد!**

شورِ اشعاریوا عالمده بو فندیر باعیث.

حرف الجیم

۷۳

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ ای قویان باشینا عزّتله **لَعَمْرُك**دن تاج،
شاهسان، فئیضینه مجموعه‌ی عالم محتاج.
ذات پاکیندی سنین واسطه‌ی ارض و سما،
عارضین پرتوودور گؤیده سراجِ وهّاج.
قاب قوسئین، او کمان قاشلاریوین اوصافی،
ای خدنگ صف موژگانینا جانلار آماج!
گؤروسن چرخده بیر آیدا دگیلدیر مهِ نو،
اثر نعلِ بوراقیندی زمانِ معراج.
۵ چاره‌سی شربت گفتار شکرباریندیر،
اولا بیر کسده حوادثدن اگر سوء مزاج.
رُسُل سابقه سندن یئتیشیب عزّ و شرف،
نئجه کی سکّه ایله سیم بولور قدر رواج.
او رهِ شَعرینی قیل **سیّده** قیسمت کیم، اولوب،
مختلط عذب فرات ایله بوگون ملح اجاج!

۷۴

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ من حکیم روزگارام، دهره حؤکمومدور رواج،
اَیُّها النّاسْ اُشرِبُ الخَمراً لَکُم مِنهُ العِلاج.
گنج استغنا ایچون خورشید ساغردیر دلیل،

سیرِ رؤشندیر بو، استدلالا یوخدور احتیاج.
شاهلیق تاج ایله اولماز، الده جامِ جم گرک،
یوخسا واردیر، ای پریوش! هدهدون باشیندا تاج!
خام توتما اهل عشقی، ای عزیزیم! کیم دوشوب،
یوسیفین بازارینا عشق زولیخادان رواج.
۵ جانیم آلدین،آلما پئیکانین دل سوزاندان،
رسمدیر کیم شاهلار ویرانه‌دن آلماز خراج.
ترک مئی امریله غمناک ائتمه، ای واعیظ! بیزی،
کیم مذاق جانیمیز، مئیدن تاپیبدیر ابتهاج.
الرّحیل ای زایران بئیت پاکِ مئیکده!
کیم بوگون اول کعبه‌یه ***سیّد*** اولوبدور میر تاج.

۷۵

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ ای زولفِ تابداردا روخساری گوی عاج،
سن حوسن شاهی، کاکیل مشکین باشیندا تاج.
بیر نیم غمزه بسدی کؤنول شهرین آلماغا،
أوز وئرمه، أوزده خط سیاها یوخ احتیاج!
سنسن او ماه بورجِ ملاحت کی دهرده،
یوسیفدن آلدی شحنه‌ی حوسنون خراج-باج!
دوشموش گزر دالیمجا اوشاقلار الینده داش،
صد شوکر کیم متاعِ جنونوم تاپیب رواج!
۵ بیلدی مگر طبیب کی بیمار چشمینم،
ائیلر همیشه روغن بادام ایله علاج!

هر تاری بیر تیکان تکی جیسمیمه سانجیلیر،

دیباج اولسا خسته‌ی عشقه اگر دواج.
گل، ای مسیح! لوطف ایله بیر گون عیادته،
سیّد، حوادث ایله اولوب منقلب مزاج.

۷۶

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ منقلب اولدو حوادثله منِ زارا مزاج،
ای مسیحا نفسیم! قیل من بیمارا علاج.
رؤشن ائت خانه‌میزی بیر گئجه تشریفینله،
ای جمالی فلکك حوسنه سراجِ وهّاج.
آب کوثر لب شیرینینه نیسبت، گویا،
بیریدیر عذب فرات و بیریدیر ملح اُجاج!
توتموسان دهرده سن هیچ مسلمانین الین؟
ائتمه‌سین تانری سنه کافری، یارب! محتاج.
۵ شمع پروانه‌نی یاندیرماز ایدی اما سن،
یاندیریب عاشیقی، ائتدین بونو عالمده رواج.
لشکر زنگ و حبش توتدولار اطراف روخون،
داخی موشکولدو بوگون کعبه‌یه گئتسین حجّاج.
دانه‌ی گندم خالینا طمع ائیلمه کیم،
سیّدا جنت کویوندان ائدرلر اخراج.

۷۷

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ وفا رسمین توتوب، گل، ای پری! جؤر و جفادان گئچ!
اگر آدمسن، انصاف ائت، بو وضع نارواداان گئچ.
گؤزوم یاشیندان ای سرو روان! رنجیده اولموشسان،

بو تأثیر سیتاره‌مدیر، گلیب اول ماجرادان گئچ.
پریشانلیقدان اول زولفو، دئدیم دون نافه‌ی چیندیر،
چئویر اؤز باشینا، ای گول! منی، سن اول خطادان گئچ!
دهان یاردان بیر سؤز تمنّاسینداسان چوخدان،
نه چیخسین یوخدان، ای دل! بیر اوسان، بو مدّعادان گئچ.
۵ حصیری، آلت تزویر ائدیب اگلشمه مسجیدده،
گل! آللاهی سئوه‌رسن، زاهیدا! سن بو ریادان گئچ!
صفای خاطیر اولماز عاشیقه مئیخانه‌سیز، ای دل!
اگر بو کعبه‌دن چکدینسه ال، بس گئت صفادا گئچ.
جهان مولکونده **سیّدا!** یوخدو بیر احسان بی‌منّت،
شیکسته خاطیره صبر ائیله‌ییب، اول مومیادان گئچ.

حرف الحاء

۷۸

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ ای باد صبا! قاصد مشکینه روایح،
اول گؤزلری آهویا قیل احوالیمی واضح.
ناصح! نه دؤیورسن بو قدەر آهن سردی؟
دیوانه‌یه ائیلرمی اثر پند و نصایح؟
اونلار ائدر عشق ایچره منه ایندی نصیحت،
کیم بوندان اوایل من ایدیم اونلارا ناصح.
من طاعت ایچون گئیمه‌میشم خیرقه‌نی، زاهیدا!
آنجاق بونو بیلدیم اؤزومه سطر قبائح.

۵ حقدن اولورام بیر ولد صالحه طالیب،

کیم دُختر رَز عقدینه اولدوم یئنه ناکح.
رسمِ غزلین خاتمی یوخ، من‌ده رسولام،
ما قبله منم خاتم و مابعدیمه فاتح.
عرش احد آلتیندا اولان کنز نهانا،
ای **سیّد** خوش نظم! زبانیندی مفاتح!

۷۹

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فع لن.
U U U.U. U U.. U.U.

۱ او گوندور عاشیق مسکینه روز استفتاح،
کی نوش ائیلیه اول نوش لبله ساغر راح!
دیار عئشقده بیر طیفله من گیرفتارام،
کی شیر مادری تک قانیمی بولوبدو مباح.
دؤندوبدو بحره گؤزوم محنت فراقیندان،
اولوبدو مردمِ چشمیم او بحرده ملّاح!
نه کاره‌یم، نه‌چی‌یم من، بیر اختیاریم یوخ،
صلاح کاریم اودور کیم سنه اودور اصلاح.
۵ نه خارلیقدی، کؤنول خاردان گؤتورمز ال؟
هزار مرتبه بولبول گله ائده الحاح!
خراب اولمادی بیر گونه دل فراقیندان،
کی ائیلیه بئله معمار وصل اونو اصلاح.
نه غرّه‌سن بو وفاسیز حیاتا، ای خواجه!
نهایت اولدو بو شب عمردور چیراغِ صباح.
بو گئجه گؤردو أوزون اؤز نیگاری‌نین **سیّد**،
منوّر اولدو بو میشکاتدا مگر مصباح!

۸۰

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.

U. U.UU ..U. U.UU

۱ ساقی! صبوح ترکینی قیلما **عَلیَ الصَّباح**،
بیر جام ایله خوماریمی رفع ائیله، تا رواح!
مینای مئی، مؤذّنه بنزر کی نالەسی،
جان گوشونا بشارت **حَیّ عَلی الفَلاح!**
کویوندو قیبله، خاک درین سجدەگاهیمیز،
آدیندی خسته دللره تکبیر افتتاح.
تؤکمزدی بونجا قانلار او سلطان گولروخان،
گر بیلمەسئیدی قانینی عشق اهلی‌نین مباح!
۵ فوت ائتمه وقت عئیشی کی یوخ عؤمره اعتبار،
اَلعَیشُ بَرقِ خاطِفُ وَ العُمرُ کَالرّیاحْ!
یاری گؤرونجه غئیر ایله جؤلاندا هر زامان،
خوشدور منه اگر گؤزومه سانجیلا رماح.
یوخ لفظ غئیر مُصطلحین حوسنِ شعرده،
ائیله غزل اداسینی موقوف اصطلاح.
سیّد! غزلده لفظ غلیظ ائتمه مندرج،
کیم کشفینه ضرورت اولا **کَنْز** یا **صحاح!**

۸۱

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.

U.U UU.U UU.U UU.U

۱ ماه بی‌مئهریم اگر کیم گؤستریر روخسار، صبح،
اؤز طلوعوندان اولوب شرمنده ائیلر عار، صبح.
آچماز ایدی گؤز روخِ خورشید رؤشن پئیکره،
گر او ماه عشقینده اولسایدی منیم تک زار صبح.

گئجه اول ماه ایله هم بزم اولدوغومدان داغ اولوب،
سانما گوندوز داغِ پنهانین قیلیر اظهار صبح.
شام ائدیب عیش و طرب، یاتدی او مه شبگیرده،
خواب غفلتدن عجب بی‌وقت اولوب بیدار صبح.
۵ گلدی ماهیم، چیخدی گون، من گؤهر اشکیم ساچیب،
قیلدی هم شاباش یوزمین گؤهر شاهوار صبح.
قاضی بیضاوی تک **وَالشَّمس** تفسیرین قیلیب،
ذرّه- ذرّه کائناتا کشف ائدر اسرار صبح.
عارض صبحِ ازلدن آلدی پرتؤلر مگر،
کیم صباحتلر قیلیر هر صبح، استظهار صبح.
سیّدا یئتسم اگر بیر شب او ماهین وصلینه،
بیلمرم گون یوخدو بو عالمده، یا کیم، وار صبح!

۸۲

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ باده‌ی گول‌فامدان رنگین گولوستاندیر قدح.
لاله‌دیر، گوللر آچیلمیش، باغ و بُستاندیر قدح.
عکس خورشید روخِ ساقیله تاپمیش تربیت،
لعل و گؤهردن دولو کانِ بدخشاندیر قدح.
گر دئسم مریم، ائدر تصدیق اهل روحلار،
کیم بونو انکار ائدرکی، حامل جاندیر قدح.
لعل مئیدیر یا نگین خاتم انگشت جم،
بیضه‌ی خورشید، یا تاج سلیماندیر قدح.
۵ خیضر و موسادان قدح سیررین سؤال ائتدیم، دئدی:
کشتی‌یِ بحرئینه بنزر، بار مرجاندیر قدح.

بیر– بیرندن ذرّه‌جه عالمده اولمازلار جدا،
باده عیسادیر مگر، خورشید رخشاندیر قدح.
زاهیدا! سن دهرده سی‌پاره‌لر آل، وقف قیل،
سیّدین ارواحینا عالمده احساندیر قدح.

۸۳

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ شیکست صُبحه وئریر رؤنق صفای قدح،
جلای عالمه باعیثدیر انجلای قدح!
بهشت عدندن آدم گتیردی توپراغین،
بهشتِ لوطفدو خاک طربفزای قدح.
آچیلدی فئیضِ قدحدن، أوزومه چوخ قاپیلار،
ز بس کی من اوخودوم روز و شب دوعایِ قدح!
مقامِ قُربه اشارتدی «قان»ی، «دال»ی دله،
هزار حکمت «حا»ئینده‌دیر، فدای قدح!
۵ قدح بهاسینا جان وئرمک ایسترم، اما،
نه چاره کیم، ایکی عالم دگیل بهای قدح!
قدح ثناسینی سن نغمه ائیله، ای بولبول!
منیم ترانه‌لریم چون دگیل سزای قدح.
ثنای ذاتِ خدای جهان مورادین ایسه،
همیشه، **سیّد!** ائله صیدق ایله ثنای قدح.

۸۴

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ دئدیلر خلق کی وار باده‌ی حمرادا فرح،
یارسیز گؤرمه‌دیم اول جامِ غم افزادا فرح.

یارسیز نئیله‌ییرم سئیر گول و گولزاری،
اولماسا یار، اولومو جنت مأوادا فرح؟
شب معراجِ وصالین منی زار ائتدی رقیب،
گؤرمه‌دیم، سئیر ائله‌دیم چرخِ معلّادا فرح.
چشمِ بیمارینا مربوطدور، ای گول! فرحیم،
باخمیشام یوز کره، یوخ نرگسِ شهلادا فرح.
۵ داغیم اولدوقجا فزون، شاد اولور آشوفته کؤنول،
طیفل ایچون عئیدده وار زینت و کالادا فرح.
یاریمین آدینی بیلدیکده فرح حاصیل اولور،
اونو تصحیف ائله‌سن، وار بو معمّادا فرح.
سیّدا ائیله فرح، چکمه بو دونیا غمینی،
چونکی بئش گونلوک اولور بولبولِ شئیدادا فرح.

۸۵

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ سنسیز فضای جنت مأوادا یوخ فرح،
عطریندن اولماسا گولِ رعنادا یوخ فرح.
ائیله‌ر مریض عشقه لبین چاره، ای حکیم!
معجون لعل نابِ مصفّادا یوخ فرح!
بوسه نه‌قدر چوخ اولا خوش، لااقل ایکی،
مشهوردور کی بوسه‌ی تنهادا یوخ فرح.
مئیدن مورادا بوسه‌ی ساغردیر، ای کؤنول!
مشروطو اولمایان مئیِ صهبادا یوخ فرح.
۵ معراجین ایله اولدو فرحناک عرشیان،
سنسیز، حبیبیم! عرش معلّادا یوخ فرح.

نادان تاپار همیشه فرح وصل یاردان،
سیّد! جهاندا خاطرِ دانادا یوخ فرح!

حرف الخاء

۸۶

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ نئیله‌ییرسن مصحفی زاهید! جمالِ یارا باخ،
آیه‌ی نوری بیان ائیلر لب دلدارا باخ.
یار کویوندا سیرشکیم سئیلینه ائیلر نظر،
روضه‌ی جنات عدنه، **تَحتِهاالأَنْهار**ا باخ.
خط گلیب اعرابلار کیمی طواف حوسنونه،
قیل تماشا حوسنونه، بو کثرت زوّارا باخ.
قرع و انبیقیدی چشمیم، چکدی بوییندن گولاب،
قطره- قطره اشک گولگونیمی گؤر، عطّارا باخ.
۵ صورت رحمانی گؤرمک خواهیش ائیلرسن کؤنول،
ماسیوادان گؤز یوموب اول عارضِ گولنارا باخ.
بیر کتابُ الله دیر هر برگ گول، ای عندلیب!
قونچایا سئیر ائیله‌ییب، مسطور اولان اسرارا باخ.
سیّدا اولدو تجلی طورِ وحدتدن عیان،
عالمِ جانی منوّر ائیله‌ین انوارا باخ!

۸۷

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ زاهیدا اول صنمین زولفِ چلیپاسینا باخ،
آچ بصیرت گؤزووو، نرگسِ شهلاسینا باخ.

آیه‌ی خمر اوخویور، نفعینی انکار قیلیر،
توتدوغو فعلینی گؤر، وئردیگی معناسینا باخ.
جنّته گئتدی و یا دوزخه مورده، نه غمیم،
ارثینه تیکْ گؤزووو، کولچه و حالواسینا باخ!
ایسته‌ییر جنتی زاهید بو قده‌ر حیله ایله،
ابلهین فیکرینی گؤر، دیلده تمنّاسینا باخ.
۵ دل دیوانه سئون جان تکْ او زولفِ سیهی،
باشی‌نین شورونو گؤر، عئشقده سئوداسینا باخ.
سانما بو **سیّدی** سن اهلِ جهنم، واعیظ!
نئیلۀ‌ییرسن عملین، دلده تمنّاسینا باخ.

۸۸

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ دولانیم باشینا، ای نازلیجا یاریم! بری باخ!
عیشوه‌لی، غمزه‌لی، چم خملی نیگاریم! بری باخ!
عیشوه آغاز قیلیب، صبریمی تاراج ائلمه،
گئتدی دلدن داخی آرام و قراریم، بری باخ!
خم یئمیش قامتیم، ابرولریوین قوربانی،
زولفِ پُرتابیوا قوربان تن زاریم، بری باخ!
بو جفا دیده دل اول کاکیل مشکینه فدا،
گؤزلرین صدقه‌سی بو جیسم فیگاریم، بری باخ!
۵ جان نیثار ائتمگه آماده‌دی **سیّد**، گؤزه‌لیم،
گر دئسن لوطف ایله: ای عاشیقِ زاریم بری باخ!

۸۹

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ اول لاله‌روخون عیشوه و نازی چوخ ایمیش، چوخ،
عُشّاقا اونون سوز و گُدازی چوخ ایمیش، چوخ.
محرابِ دو ابرودا کؤنول خئیلی زاماندیر،
قالمیش بیلیرم، راز و نیازی چوخ ایمیش، چوخ.
بیر کعبه دگیلمیش بو صفا اهلینه قیبله،
محبوب حقین مولکِ حجازی چوخ ایمیش، چوخ!
مُدتدی کی قیللام قدمین داشینا سجده،
عئشقین بو مقام ایچره نامازی چوخ ایمیش، چوخ.
۵ من آز بیلیردیم منه انعامینی یارین،
بو جؤر و جفانین داخی آزی چوخ ایمیش، چوخ.
بو سلطنت عئشقده محمود تاپیلماز،
هر گوشه‌ده افغانِ ایازی چوخ ایمیش، چوخ.
یوخ دهرده بیر کس کی اولا عارفِ حق‌بین،
سیّد! آرادیم عشقِ مجازی چوخ ایمیش، چوخ.

۹۰

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ ای کؤنول! سیرِر دهانِ یاردان آثار یوخ،
گئتدی بو بیر نؤقطه سؤداسیندا الدن وار- یوخ!
لبلرین تک کان آرا هرگیز تاپیلماز لعلِ تر،
دیشلرین تک بحر عمّاندا دُرِ شهوار یوخ.
دئدیلر: ایسته لبیندن دردِ پنهانا دوا،
قوی نیهان قالسین کی منده قدرتِ اظهار یوخ.

یاری اغیار ایله گؤرسن، قیلما ای دل! نالەلر،
گولسیتانِ عالم ایچره، بیر گولِ بی‌خار یوخ.
۵ جان چکیب پنهانی چوخ سوردوم دهانِ یاردان،
یوخ بیلن، سؤز چوخ، ولی بیر واقیفِ اسرار یوخ.
اولموش انوار تجلی، طورِ وحدتدن عیان،
رَبّي اَرْنِي سؤیلەین بیر طالیبِ دیدار یوخ.
یارینی اغیار ایله گؤردو، اؤزون اؤلدورمەدی،
آدینی عاشیق قویوب، **سیّد**ده هرگیز عار یوخ!

۹۱

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ گدای کوی یارام تخت و تاجا احتیاجیم یوخ،
سیوای درد و محنت، فقر مولکوندن خراجیم یوخ.
سبای مسکنتده هدهد مولکِ سلیمانام،
اگر چه هدهد آسا فقر اقبالیندا تاجیم یوخ.
روخ زردیمده نقش بوریا ظاهیر دورور، امّا،
طلای سکّه‌دارام، سوق عزّتده رواجیم یوخ.
چیراغِ آهدان رؤشندی هر شب کولبەی تاریم،
بو ظلمتخانه ایچره بوندان اؤزگه بیر سیراجیم یوخ.
۵ دئیرلر کیم غم اولماز، اولسا بیر کسده فرح، امّا،
منیم عالمده بیرگون درد و غم‌سیز ابتهاجیم یوخ.
شراب ناب بیر جؤهردی، بو عالم عرض، **سیّد!**
منیم آیریلماغا اول جؤهر تردن علاجیم یوخ.

۹۲

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ باهار اولدو، کؤنوللر شاد اولان موسم‌دی، یاریم یوخ!
باشیمدا نشئه‌ی مئی، الده جامِ خوشگواریم یوخ.
سن، ای بولبول! فغان ائت گولدن اؤترو صحنِ گولشنده،
منیم نوطقوم توتولموشدور، کی یار و گولعذاریم یوخ.
سنین دؤندو خزانین، وصل گولدن نوباهار اولدو،
منیم فصل خزانیمدیر، کیم اول رشک باهاریم یوخ.
آچیلدی قونچا، بولبول وصل گولدن یئتدی دلدارا،
ائدیب چاک گریبان، اؤلمزم من، هیچ عاریم یوخ.
۵ نه نقدیم وار مئیِ نابا، نه رهنِ جاما دستاریم،
بتر اوندان بو کیم: مئیخانه‌لرده اعتباریم یوخ!
حذر قیل یاخما دلده آه اودیله ناوکین، سید!
منیم اول قاشی یایدان، بوندان اؤزگه یادگاریم یوخ.

۹۳

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ ای زاهید خودبین، بیلیرم کیم هونرین یوخ،
مئیدان محبت طرفه بیر گوذرین یوخ.
محرابدا اگلش کی جیگردار دگیلسن،
بو نورِ غمه یانماغا اصلا جیگرین یوخ.
تا مخبرِ عشق اولدو کؤنول، بی‌خبرم من،
زاهید! خبریم وار، بو خبردن خبرین یوخ!
سن ائیله پری، حور خیالیله عیبادت،
بزمینده **علي النّقد** بتِ سیمبرین یوخ.

۵ ای زاهید خشک! ائیلمه عشّاقا تفاخُر،
آه سحرین، سوز دلین، چشم ترین یوخ.
نه وصل و نه آغوش و نه بیر بوس و کنارین،
ای نخل ملاحت، بیزه اصلا ثمرین یوخ.
ای دل! ائله‌دین جنت کویونو تمنّا،
اوچماغا هانی، حئیف! سنین بال و پرین یوخ.
بسدیر سنه روخسار زر و اشک چو سیمین،
سیّد! نه غمین گر چه سنین سیم و زرین یوخ.

۹۴

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ من تک باهاردا هر او شخصین کی یاری یوخ،
بیر بولبولِ فلک‌زده دیر کیم باهاری یوخ.
اول کس کی یارینی گؤره اغیارا یار اولوب،
اؤلدورمه‌سه اگر اؤزونو، هیچ عاری یوخ!
چوخ کیمسه‌نین اگر چه کسیبدیر قرارینی،
اما منیم تکی او گولون بی‌قراری یوخ.
بنزر او نخله کیم اولا بی‌سایه و ثمر،
هر دلبرین کی عاشیقه بوس و کناری یوخ.
۵ **سیّد!** هانی شرابین اؤتور فصل نوباهار،
بیرده باهارا چیخماغی‌نین اعتباری یوخ.

۹۵

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ هر عاشیقین کی سن کیمی بیر مه جمالی یوخ،
نقصانی وار کی عشقی‌نین اصلا کمالی یوخ.

یوز خط ایله کوسوب ائده خورشید طلعتین،
مئهرین دیلیمده ذرّه قده‌ر بیر زوالی یوخ.
ای بختیمین سیتاره‌سی! خط ایچره روییوی،
گر آی توتولدو دئرسه گؤره‌نلر وبالی یوخ.
یوز وعده‌ی وصال ائله‌سین اول پری جمال،
هرگیز گلیب گؤرونمه‌سی‌نین احتمالی یوخ.
۵ **سیّد!** قاییت، بو مرحله‌دن کس آیاغینی،
آخر بو راهِ مئیکده‌نین بیر مآلی یوخ.

حرف الدال

۹۶

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ عئشقدیر ائیله‌ین عالمده بلالار ایجاد،
عئشقدندیر بو قده‌ر عالمِ کؤن ایچره فساد.
عئشقدیر مرشدِ کامیل، اونا آفاق مرید،
عئشقه شاگیرد جهان اهلی، او کامیل اوستاد.
عئشقدیر عالم‌آرا دارا چکن منصورو،
عئشقدیر قئیسی قیلان لئیلی الیندن ناشاد.
داغدا صورت شیرینینی نقش ائیلر ایکن،
باشینا ووردو کولونگون نییه آخر فرهاد؟
۵ **سیّدا** عئشق سؤزون سؤیلمه نافهملره،
چکمه زحمت، نه بیلیر روتبه‌ی انسانی جماد؟

۹۷

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.

U.U UU.U UU.U UU.U

۱ شئشدرِ هیجرینده قالدی خسته کؤنلوم نامراد،
اولمادی بیر بابِ وصلین، ای گولِ رعنا گوشاد.
شئش جهتده طاسِ بختیم آتمادی بیر پنج و شئش،
چارسودان غم منه أوز وئردی شام و بامداد.
خط قارا، کاکیل قارا، موژگان و گیسولار قارا،
دلبریم بونجا سواد ایله یئنه بیلمز سواد.
من نئجه دلشاد اولوم مردومله گؤردوکده سنی،
کیم منیم اؤز مردمِ چئشمیمه یوخدور اعتماد.
۵ چوخ نگاه لوطفلر ائیلردی روز وصلده،
تا منی هیجرینده یاندیرسین او حسرتله زیاد.
چیخدی طوغرای اطاعت خط بیاض رویونا،
ائیله‌دیم سلطانِ حوسنه جان و دلدن انقیاد.
یارسیز مئی ایچمک، ای عاشق! حرامِ محض‌دیر،
ائیله‌ییب بو باره‌ده مدّتدی **سیّد** اجتهاد.

۹۸

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.

U. U.UU ..U. U.UU

۱ شادام کی خاک اولام، اولا اول خاک گردباد،
تا دامن نیگارا یئتم، هر چه باد، باد!
گر من سن اولسام، ائتمز ایدیم، ای سیپهرِ دون!
شیرینی تلخکام، او فرهادی نامراد.
باد اسدی، گلدی نفخه‌ی زولف معنبرین،
غمگین اولان کؤنول اولوب اول تؤحفه ایله شاد.

دئرلر کی عؤمر اولسا اگر یار، یار اولور،
یارا نه اعتبار، بو عؤمره نه اعتماد!
۵ سلطانیم! ائیله خطّینی هر هفته‌ده تراش،
قویما حبش سپاهی سالا روم آرا فساد!

۹۹

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ تا شانه اوروب اولفتِ زولفوندن اولام شاد،
شادام کی دؤنم خاکا، غوباریم اولا شیمشاد.
شادام کی منی عئشقده غمگین گؤروب اول شوخ،
گول تک آچیلیر خاطیری، حالیمدان اولور شاد.
مرگیم منیم آساندی، ولی موشکول اولور کیم،
مندن سورا ائیلر کیمه جؤر اول بُت ناشاد.
عالمده منم لئیلیِ اسرار حقیقت،
مجنونو منم مست قیلان، ائیله‌ین ارشاد.
۵ جذب ائیلمه‌سئیدی اونو شور لب شیرین،
داغلاردا کولونگ چالماز ایدی باشینا فرهاد.
ساقی! ائله مخمور و خراب ائت منی مئیدن،
کیم اولمایا مقدور داخی ائیلمک آباد.
سیّد! یئتیشیب عالمه فریاد و فغانیم،
فریاد! کی تأثیر ائلمز اول گوله فریاد.

۱۰۰

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ چکدی باغا فرش رنگارنگ چرخ لاجورد،
گئیدی آل دون لاله‌لر، شبنمله دولدو جامِ وَرد.

آچمامیش خوابِ عدمدن نرگسِ تر چئشمینی،
سانکی عاشیقدیر گوله، اظهار ائدر روخسار زرد.
سنده من تک عاشیقِ گولسن اگر، ای عندلیب!
هانی سنده سوز قلب و اشک گرم و آه سرد؟
درد عئشقی یارا، ای دل! فیکر درمان ائیلمه،
کیم بو درد عئشقی یوز درمانا وئرمز اهل درد.
۵ مئهرو مه‌دن کعبتین آلمیش اله نرّاد چرخ،
شئشدرِ حئیرتده قویماقچین سنی، اوینار او نرد.
جُفت قاشین طاقینا پئیوسته قامت خم قیلیب،
سجده قیلماقدیر ایشیم کیم اولموشام عالمده فرد.
سیّدا دیوانه‌ی لئیلا کی لئیلا سنده‌دیر،
اولما مجنون تک دوشوب صحرالارا بیهوده گرد.

۱۰۱

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ گر چه مندن ائتدی سرکئشلیک او سروِ سربلند،
تاپمیشام تسخیرینه آهِ دلیمدن بیر کمند.
اولموشام ائیله نحیف اول نوش لب عئشقینده کیم،
ضعفدن چیخماز نفس، نئی تک کسیلسم بند- بند!
ای دل! اول بی‌درده اظهار ائتمه دردِ عئشقی کیم،
یوز دئسین، فهم ائیلمز، بی‌درده، دردین، دردمند.
آتشین روخسارین أوزره خالِ هیندولرمیدیر،
یا کی دفعِ زخمِ چئشمه مجمره سالدین سیپند.
۵ گیریه‌ی بی‌اختیاریم تلخ ائدیب اوقاتیمی،
بیر آچیلماز، حالیمی سورماز او لعلِ نوشخند.

جام توتدوم کیم توتوب پیر موغانین پندینی،
کیم دئییر دیوانه‌لر توتماز، کؤنول! عالمده پند؟
بیلمیرم مسجیدده ای **سیّد!** نه گؤردوم عاقیبت،
کیم چکیب مسجیددن ال، مئیخانه‌نی ائتدین پسند.

۱۰۲

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلاتن.
UU.. U.U. UU.. U.U.

۱ کنار لعل لبینده سیاه خال محمدﷺ،
کنار چئشمه‌ی زمزمه‌دیر بلال محمدﷺ.
چکر بیاضینا مئهر مُنیر مردمِ چئشمیم،
کیم اول بیاضا چکه صورتِ مثالِ محمدﷺ.
نه مئیل باغ بهشت ائیله‌یر، نه حور، نه غیلمان،
اگر میسّر اولا دولتِ وصال محمدﷺ.
بهشت وصفینی کیم بونجا ائیله‌ییر منه خالیق،
مشخص اولدو کی منظوردور جمال محمدﷺ.
۵ حرام ائدر بیزه هیجرانی شُرب باده ایله،
اولوبدو قانیمیز آیا نه‌دن حلال محمدﷺ.
ایشیمدی سجده همیشه، دو طاقِ ابروی یارا،
خمیده قیلدی قدیم، حسرت هیلالِ محمدﷺ.
صفا ایسه غرضین کعبه‌ی وصالدا، **سیّد!**
بسیندی عشق محمد له، مئهر آل محمدﷺ.

۱۰۳

فاعلاتن مفاعلن فعلن.
UU U.U. UU.U

۱ ای خداوند قادر موجود!
واهب مُلک جود و اصل وجود!
ای که مانند برگ نیلوفر،
باغِ صونعونده نُه سپهر کبود.
دوشدو لئیلایا پرتو حوسنون،
چشمِ مجنونو ائتدی اشک آلود!
قیلدی حوسنِ ایازی نورِ روخون،
فرح افزای خاطرِ محمود.
۵ اثر جام شور عئشقیندیر،
شؤکتِ جم، ترانه‌ی داوود.
کی براهیمه آبِ لوطفوندن،
اولدو گولزار آتشِ نمرود.
گاه اولور تُندبادِ قهریندن،
خاکه یکسان گروه عاد و ثمود.
سیّدا ماسِوا ایریر فانی،
لَیسَ فِي المُلكْ غَيرَهُ موجود.

۱۰۴

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ **اَلمِنَّةُ لله** کی اولوب بخت مساعید،
سالدی قولونو بوینوما اول آیینه ساعید.
زاهید! سنه معراج معارف اولو ظاهیر،
گر نشئه‌ی مئی باشینا اولسا مُتصاعید.

واعیظ! بو قدەر ذمّ مئی ائتمکله نه سودون،
آخر بو عبث فعلده گؤردون نه فوائید؟
صد شوکر کی من ریند قدح خوارم و مستم،
خلق ائیلمەدی باری تعالی منی زاهید.
۵ زاهید کی مئیین اُمّ فساد آدینی قویموش،
بیر باطیل اولان سؤزدو بو، بیر فیکردی فاسید.
هر قاصید ایله نامه ائدیم یاریما ارسال،
گؤرجک روخِ دلداری، قاییتماز داخی قاصید.
سیّد! سنه مقصود اولا گر مطلبه یئتمک،
آسان یول اولور کیم، ائدەسن ترک مقاصید.

حرف الذّال

۱۰۵

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ لبین کی شکّر ایدی ائیلەدی عیتاب لذیذ،
بو چاشنیدن اولوب طورفه شکّر آب لذیذ.
جوابِ تلخِ لبِ لعلیوه ضرر وئرمز،
نه قدر تلخ اولورسا، اولور شراب لذیذ.
سنه دوعا ائلەدیم، فُحش وئردی لعلِ لبین،
مذاق اهلینه خوشدور بئله جوابِ لذیذ.
خط ائتمەدی سنی خوابِ غروردان بیدار،
باهار فصلی اولور صبح واختی خواب، لذیذ!
۵ لبین خیالی ایله دلده شور اولور پئیدا،
بلی، نمکله اولور، رسمدیر، کباب لذیذ.

عیتابِ یار وئریر اؤزگه لذت اهلِ دله،
خصوصاً اول لبِ شکّر قیلا عیتابِ لذیذ.
بو قدر شعرده اولماز نمک، ولی **سیّد!**
لبین هاواسی ایله یازدی بیر کیتابِ لذیذ.

۱۰۶

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ ای لبین دوشنامی اهل عئشقه شکّردن لذیذ،
لبلرین شکّر، سؤزون قند مکرّردن لذیذ.
خاک کوی دلکشین یوز باغ جنتدی لطیف،
دُردِ جامِ مجلیسین مین آب کوثردن لذیذ.
ای مذاق جان شیرینیمده آجی سؤزلرین،
نشئه‌ی ذؤق شراب روح‌پروردن لذیذ.
چاشنی‌یِ باده، لعلِ یاردیر، یا کیم اولور،
بوسه‌ی لعل لبِ دلدار ساغردن لذیذ.
۵ دؤلت وصلین دلِ نالانا جاندان سئوگیلی،
نکهتِ زولفون مشامِ جانا عنبردن لذیذ.
ذؤق ائدر گؤرجک سارالمیش عارضیم اول سیمتن،
آری اولماز اغنیایا هیچ شئی زردن لذیذ.
سیّدا سؤز یوخ کی لذّت وار مئی گولفامدا،
لیک اولماز مئی جوابِ تلخِ دلبردن لذیذ.

حرف الرّاء

۱۰۷

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ چون خاکا تجلّی ائله‌دی خالیقِ جبّار،
اؤز صورتینی خاکِ سیه‌دن ائدیب اظهار،
چون اولدو بشر احسنِ تقویمده تخمیر،
بو خاک، تجلایِ حقه اولدو سزاوار.
ایستردی ملک آدمی کیم تاپمایا خیلقت،
حوسنِ بشری گؤر کی ملک اولدو گیرفتار.
هاروت ایله ماروتا ائدیم من نه مذمّت،
جبریل امین دوشسه بو سئودایا، اولور خوار.
۵ نه چاره ائدیم عئشقیمه بس من ائوی ویران،
یوز زؤهره‌یه من مشتری‌یم واله دیدار.
یوز گؤز گؤرورم کی، هامیسی سئحردی جادو،
بیمار قیلیبدیر منی بیر گؤزلری بیمار.
یوخ منده حله نفسِ ملک، قوّه‌ی قدسی،
آخر بشرم، رحم قیل ای خالیقِ غفّار!
گر ائتمز ایدین عارض دلبرده تجلّی،
سیّد، بو قده‌ر اولماز ایدی یارا طلبکار.

۱۰۸

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ رومی روخ أوزره فؤجِ خط ائتدی عبورلار،
رخنه سالیبدی مولکِ سلیمانا مورلار.
ائتدی هیلال یکشبه، اگری قاشینلا بحث،
بو راست ایمیش کی غرّه‌لنیر نوظهورلار.

مو، سایه سالدی یار دل‌آرا جمالینا،
موسایا مخفی اولدو بو طور أوزره نورلار.
یارین مرورونو منه چوخ سانما، ای رقیب!
بو ایلتیفاتی گؤزله‌میشم چوخ مرورلار.
۵ عئشقینده بونجا مؤحنت و نقصانا دوشموشم،
اول ماهین حقّی وار منه ائتسه غرورلار.
عئشقین یولوندا غم وئره أوز، عاشیق اینجیمز،
کیم هر غمینده وار نئچه مخفی سرورلار.
سیّد! هزار شوکر کی بزمِ نیگاردا،
ساقی الینده‌وار یئنه جامِ بولورلار.

۱۰۹

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
U U U . U U U . U U U . U U U .

۱ او ریحانی خطیندن اوزلرین کیم رنگ توتموشلار،
قوبار ایله ایکی آئینه‌دیر کیم شنگ توتموشلار.
روخ و چئشمین آلیر هرگونده بیر رنگ ایله یوزمین جان،
نه یوزدن بونلار، ای مه! شیوه‌ی نئیرنگ توتموشلار.
توتان کیمدیر برابر لعلِ نابی سنگِ خارایا؟
اولار کیم لبلرین یاقوت ایله هم سنگ توتموشلار.
ائشیتمیشلر دهانین وصفینی چون صحنِ گولشنده،
صباداں قونچالار کیم اؤزلرین دلتنگ توتموشلار.
۵ مغنّی‌لر شبِ هیجران خیالِ تارِ زولفونله،
آتیب مضرابی الدن، جمله زولفِ چنگ توتموشلار.
گؤروب روسوالیغیم ذؤقون، آتارلار ننگ و ناموسو،
اولار کیم اؤزلریچون رسم نام و ننگ توتموشلار.

یانیندا عندلیبین، **سیّدا**، زاغ و زغنلردیر،
اولار کیم نغمه‌ی اشعاریوا آهنگ توتموشلار.

۱۱۰

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ یادا سالدیقدا سنی، دیده‌ی خونبار آغلار،
یار هیجرین چکن، البته کی ناچار آغلار.
بولبول بی‌دل الیندن اوزولوب دامنِ گول،
گئجه‌لر صوبحه کیمی ناله چکیب، زار آغلار.
شاد ایکن وصلین ایله کؤنلومه غم چکدی هیجوم،
اولدو مین گونه یئنه دردِه گیرفتار، آغلار.
تابِ تب، ظُلمت شب، مؤحنت غوربت، غم یار،
ائیلمز تاب بو مؤحنتلره بیمار، آغلار.
۵ بسکی شب تا به سحر آغلاماق عادتدی منه،
همدم اولموش منه یکسر در و دیوار آغلار.
من کی هیجر آتشینه یاندی وجودوم، باللّه،
منیم احوالیما دوزخده یانار نار، آغلار.
او قده‌ر آغلادی سیّد غمِ هیجران ایله،
کی اونون حالینا بو چرخِ سیتمکار آغلار.

۱۱۱

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ قیلدی منی هلاک بو بی‌مئهر ماهلار،
رحم ائیلمز گدایا مگر پادشاهلار.

قوربان اولوم سنه قاداغان ائیله چئشمیوه،
ائتمیش قارا گونومو او چئشمی سیاهلار!
گه غمزه‌دن آتار منه یوز ناوکِ بلا،
گه عیشوه‌دن چکر دله هر دم سیپاهلار.
آهِ سحردن ائیله حذر، تؤکمه قانیمی،
قورخوم بودور اثر قیلا، ای شه! بو آهلار!
۵ بیر دادا یئت کی عرشه چیخیب آه و الامان،
یول أوسته فؤج-فؤج دوروب دادخواهلار.
تا تؤبه گیرمگه آرایا یئر تاپیلماسین،
پئی در پئی ائیلرم گئجه- گوندوز گوناهلار.
اول نوخطه شیکایت ایچون دیل آچار تمام،
سیّد! مزارین اؤسته بیتن تر گیاهلار.

۱۱۲

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
UU U.U. UU.. U.U.

۱ شراب نابدا هر چند ذؤق بهجت وار،
ولی او شوخ ایله ایچمکده اؤزگه حالت وار.
زمانه، تک یئتیریب حوسنوده بو شیروانی،
گزین، تفحّص ائدین، اللی‌مین ولایت وار.
دئییرلر عاقبت‌الامر بیر قیامت اولور،
بو شهر ایچره، ولی گونده یوز قیامت وار.
دئییرلر اؤزگه یئرین اهل حوسنو زیبادیر،
بو شوخلاردا ولی باشقا بیر ملاحت وار.
۵ باخین بو مجلیسه دقّتله بیر سیزی تانری،
نه یئرده بونلارا مانند، حوسنِ صورت وار؟

ییغیبدیلار بو بُساط ایچره حور و غیلمانی،
اینانمازام دئسه‌لر بوندان اؤزگه جنت‌وار.
بو بزم عیشرت آرا **سیّدی** سالین یادا،
گئدیبدی خاکا ولی سینه‌سینده حسرت وار.

۱۱۳

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
UU U.U. UU.. U.U.

۱ شرابخانه‌ده واعیظ نیگار و ساغر وار،
سنین اگر چه بهشتینده حور و کوثر وار.
دانیشما حشر سؤزون چوخدا، حقده رحمتی گؤر،
باغیشلاسن، بیلیریک بیزده روز محشر وار.
لبینی بیر نئچه ایلدیر کی اؤپموشم یوخودا،
هنوز کؤنجِ دماغیمدا طعمِ شکّر وار.
أوزون گؤروب گلی کیم شخص کافر ایمانا،
مشخص اولدو کی هر عصرده پئیمبروار.
۵ سنین بو حوسنوده لایق دگیل شراب ایچه‌سن،
کی صیقل مئی آچار سنده هر نه جؤهر وار.
خطین أوزونده گؤروب سؤیله‌دی منجّم کیم،
دیار روما حبشدن بو آیدا لشکر وار.
دئدیم کی **سیّد**، باخ آیا، ای هیلال ابرو!
مگر بو شهرده سن تک مهِ منوّر وار؟

۱۱۴

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ فرهاد منم کیم بئله شیرین سخنیم وار،
بیر عارض گولگون، لب شکّر شکنیم وار.

یوخ مملکتِ ری‌ده شه ناصر دینین،
بو گؤهر نایاب کی شیرواندا منیم وار.
بحرینه دؤنوب یار غمیندن ایکی چئشمیم،
قانلی صدف ایچره نئجه دُرّ عدَنیم وار.
اول زولفِ سیاه اولدو منیم دار سلامیم،
شام ایچره شریف اؤلکه‌ده زیبا وطنیم وار.
۵ بسدیر منه خاک قدمی، خیرقه‌ی چاکیم،
یوخ غم کی نه کافور و نه سیدر و کفنیم وار.
باطن أوزومون شاهیدیدیر حوسنِ کلامیم،
اَلمِنَّةُ لله بئله وجه حسنیم وار.
سیّد! نه گرکدیر منه اول لعل بدخشان،
یوز لعله ده‌ین تازه عقیقِ یمنیم وار.

۱۱۵

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ شوکر ائیله، کؤنول! صحبت جانانا یولون وار،
ای طوطیِ شئیدا شکرستانا یولون وار.
محروم دگیلسن حله کویوندان او شوخون،
ای بولبول شوریده! گولوستانا یولون وار.
ای سبزه‌ی خط! سن کی لب یارا یئتیشدین،
بیر خیضرسان، اول چئشمه‌ی حئیوانا یولون وار.
ای شانه! بو کؤنلوم کیمی صد چاک نئچینسن؟
اول سیلسیله‌ی زولف پریشانا یولون وار؟
۵ بو بی‌سر و پادان نیه بیدادیوی کسدین،
ای شوخ! سنین کیم، بئله احسانا یولون وار؟

بو اولفت ظاهیردن اگر منع اولورسان،
قوربانین اولوم، اولفت پنهانا یولون وار.
سیّد! داخی بو طالع الیندن نه شیکایت،
ای مورا! سنین بزم سلیمانا یولون وار.

۱۱۶

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
UU U.U. UU.. U.U.

۱ کؤنول! الینده کی بیر جامِ خوش گوارین وار،
بُساط عیشرته صرف ائیله، چونکی وارین وار.
نه ماییل اولموسان ای دل! بو مولکِ دونیایا،
سنین نشیمن فردوس تکٔ دیارین وار.
کؤنول! گلیب مئی و محبوب اختیار ائیله،
بو گونده الده سنین جزیی اختیارین وار.
یامانلیق ائیلمه بیر شخصه، یاخشیلیق وار ایکن،
سنین او زاهیدِ خودبین ایله نه کارین وار؟
۵ باهار ظاهیرین آخر نه‌دیر تماشاسی؟
همیشه دیلده سنین سولمایان باهارین وار.
یئتیشمیسن لبیمه، چیخماسان نه‌دن؟ ای جان!
جمالِ یارا مگر سخت انتظارین وار؟
ملالت ایله کئچیرمه سلامت ایامین،
بو عؤمر کوتهه **سیّد!** نه اعتبارین وار؟

۱۱۷

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ گر چه دل صئیدینه، ای گول! خط ایله خالین‌وار،
لئیکٔ اوندان بو گؤزلدیر کی گؤزل حالین وار.

یئنه کیملر أوزره‌گین قان ائده‌جکسن، ای مه!
بو روخِ آل ایله چیخماقدا بوگون آلین‌وار.
چوخ باخیرسان دهنِ یارا، کؤنول! یوخسا یئنه،
مبحث نوکته‌ی موهومدا اشکالین وار.
زاهیدا! سن کی بیلیرسن اؤزوو حال اهلی،
بیر اؤز احوالیدی بیلمزسن، عجب حالین وار!
۵ توت کی ای مرغِ دل! اولدوم بو قفسدن آزاد،
اوچماغا جنت کویونا مگر بالین وار؟
آچیرام مصحفی، یوز دفعه، **الیف لام** گیر،
قامتِ زولفده، ای دل! نه گؤزل فالین وار!
سیّد! اول حورقشین وصلین ائده‌رسن خواهیش،
اولماغا جنته شایسته نه اعمالین وار؟

۱۱۸

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ خط گلدی روی دلبره، ای دل! حیجابی وار،
زولفِ سیاهی تک او گولون پیچ و تابی وار.
هر چند حوسنه یازدی غزل کیلک صنع خط،
آمما روموزِ نازا حله یوز کیتابی وار.
گلدی خطی اگر چه أوزه خال خُشک تک،
گولبرگ تردی لعلی، حله آب و تابی وار.
بو شرمدن کی دل، أوزون آئینه‌دیر دئمیش،
سیماب کیمی لرزه ائده‌ر، اضطرابی وار.
۵ یاد لبِ نیگاریم ایله ووردوغونا لاف،
اولدور حرام باده، دلین اجتنابی وار.

رنجیده ائیله‌ییب گولو بولبول، فغان ایله،
باشین چکیب قانادینا،گولدن حیجابی وار.
بولبول! کئچیرمه باغدا غفلتله عؤمرونو،
گول آچیلیبدی، گئتمک ایچون چوخ شیتابی وار.
هر دم عؤمور گؤره‌نده رقیب ایله یارینی،
اؤلدورسه ***سیّدی***، او شاها چوخ ثوابی وار.

۱۱۹

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ کیمین کی سن کیمی بیر یار سرو قامتی وار،
قدین فداسی اولوم، گونده یوز قیامتی وار.
او واختدان کی سالیب باشیمی بلایا کؤنول،
قیلیر کی شوکر اونون حالت سلامتی وار.
توهّم ائتمه کی تیغیندن اعتراض ائدیرم،
تؤکرسه قانیمی، ای شوخ! جانا مینّتی وار.
زمان هیجرده گاه آغلاییب، گهی گولورم،
بو عئشق عالمی‌نین اؤزگه نؤع حالتی وار.
۵ دوام قیلمادی بیر تیشه‌ی سرِ فرهاد،
اونون طریقِ بلادا منه نه نیسبتی‌وار؟
زبان حال قیلیر حالیمی اؤزو تقریر،
دیلیم کسیلسه، بیانا اونون نه حاجتی وار؟
همیشه کثرت غم، کثرت ایچره‌دیر، **سیّد!**
خوش اول کی عالم‌آرا کثرت ایچره وحدتی وار.

۱۲۰

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.

U. U.UU ..U. U.UU

۱ هر عاشقین کی سن کیمی بیر گول یاناغی وار،
لاله کیمی عیاندی کی کؤکسونده داغی وار.
کؤنلومو تازه داغلارین رؤشن ائیله‌میش،
شامِ غمینده شوکر، اونون شب‌چیراغی وار.
سونبول اؤزونو زولفووه اوخشاتدی بیر گئجه،
گؤردو خطادیر، ایندی پریشان دماغی وار.
تا قویمایا دوداغینی دلبر دوداغینا،
من باور ائتمنم کی او ماهین دوداغی وار.
۵ تا خارِ محنتین دل پُر خونه سانجیلیب،
ای گول‌عذار! لاله گولون گول‌فراغی وار.
سیّد یئتیردی آخر اؤزون خوم آیاغینا،
باشیندا شور و نشئه‌سی، الده ایاغی وار.

۱۲۱

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.

U. U.UU ..U. U.UU

۱ اولسون گونوم او گون کی گله یاردان خبر،
باد صبا وئره یئنه گولزاردان خبر.
قیلدی کنارا زولفونو روخسار یاردان،
وئردی نسیم صبح دلِ زاردان خبر.
کویوندا گؤز یاشیمی گؤروب توتوب اول پری،
جنّاتِ عَدنِ تَحتِهَا الاَنهار دان خبر.
بالینده یاتماق عاشیق زارا حرامدیر،
منصورو آختاران کس آلیر داردان خبر.

۵ چئشمین جفاسینی نه بیلیر مست اولمایان،
آمما بو حالی زاهیدِ هوشیاردان خبر.
طورو داغیتدی یار تجلاسی، ای کؤنول!
موسا بیلیرمی دؤلت دیداردان خبر؟
زولفِ سیاهینا اولانی عاشیق اول بوتون،
سیّدا! واریمدی رشته‌ی زنّاردان خبر.

۱۲۲

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ گلدی فیکرین کؤنلومه، یارب! اولا جان بی‌خبر،
جان چیخایدی جیسمدن احوالا جانان بی‌خبر.
یاندیریر بال و پرین پروانه شمعه هر گئجه،
سوزش پنهاندان اول شمع شبستان بی‌خبر.
واقیف اولسایدیم، قویامیدیم چیخا خط، رویووه؟
توتدو بو گولزاری اول خار مغیلان بی‌خبر؟
غافیل اولدوم، ای منجّم! آچمادین تقویمده،
گرد خط قوندو، توتولدو ماه تابان بی‌خبر.
۵ اولما غافیل حالت عشّاقدان، ای مور خط!
هیچ حال موردان اولماز سلیمان بی‌خبر.
گؤر اؤنون بارماقلاریملا توتموشام شام و سحر،
قورخورام ناگه اولا عالمده توفان بی‌خبر.
کامران ایدیم وصال یاردا **سیّد** کیمی،
سالدی شؤکتدن منی آخردا هیجران بی‌خبر.

۱۲۳

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.

UU ..UU ..UU ..UU

۱ بو پیر کؤنول، تازه بیر اهل نظر ایستر،
اوّلکی کئچیبدیر، بونو اونداان بتر ایستر.
گؤز یاشیمی دل، جولارا دؤندهردی غمیندن،
معلوم اولور نخل مورادا ثمر ایستر.
لعلِ لبینی ایستسه دل، حقّی وار، ای گول!
بیمار گؤزوم قوّت ایچون گول‌شکر ایستر.
پئیکانلارینی خواهیش ائده‌ر دل ایکی یاندان،
اوچماغا سر کویووا بیر پال و پر ایستر.
۵ بیمار گؤزون ایستسه، قوی قانیمی ایچسین،
قورباندیر اونا، جانیمی مندن اگر ایستر.
بیر کیمسنه یوخدور کی سنه اولمایا پابند،
ای خالیقِ بی‌مثل! سنی هر بشر ایستر.

۱۲۴

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.

UU U.U. UU.. U.U.

۱ منی گدالیغا اول یار پُر ستیز ایستر،
هزار شوکر کی یاریم منی عزیز ایستر.
گلیبدی جیلوه‌یه اول سرو، قدّ و قامتله،
مشخص اولدو کی عالمده رسته‌خیز ایستر.
تؤکر سیرشکٔ گؤزوم، سو وئریر او، موژگانه،
کی قتل عام ایچون اول تیغِ تند و تیز ایستر.
صبا ده‌ییب داغیدیر تئللرین أوزه، هر دم،
مگر او، تار سرِ زولفو مُشکٔ‌بیز ایستر؟

۵ دئدیم بو قدر منی، ای حبیبیم آغلاتما!
دئدی کی عاشیقینی یار اشکریز ایستر.
أوز ایله زولفوو درک ائتمه‌دیم لطافتدن،
سئچه قارادان آغی قوّه‌ی تمیز ایستر.
نه الده نقد دل و جان، نه دین و ایمانیم،
بُتانِ سیم بدن **سیّد!** الده چیز ایستر.

۱۲۵

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ یوز سرو خورامان اولا، کؤنلوم سنی ایستر،
یوز باغِ گولوستان اولا، کؤنلوم سنی ایستر.
یوز زؤهره جبین، ماه‌لیقا، مئهرِ دل آرا،
یوزمین مه تابان اولا، کؤنلوم سنی ایستر.
بو ظُلمت زولفونده لبین آبِ بقامیز،
یوز چئشمه‌ی حئیوان اولا، کؤنلوم سنی ایستر.
ای خوبلارین شاهی، کؤنولدور سنه طالیب،
عالم هامی خوبان اولا، کؤنلوم سنی ایستر.
۵ ای دوست! بیزه حوری و غیلمان نه گره‌کدیر،
یوز حوری و غیلمان اولا، کؤنلوم سنی ایستر.
سیّد! دئگیلن بند اولام هر بیر گولِ آلا،
یوز قونچه‌ی خندان اولا، کؤنلوم سنی ایستر.

۱۲۶

مفتعلن مفاعلن مفتعلن مفاعلن.
U.U. U..U U.U. U..U

۱ لعلِ لبین صفادا کیم باده‌ی نابدان کئچر،
باده پرست گر اونو گؤرسه شرابدان کئچر.

زخملی کؤنلوم ایچره گؤر ناوک غمزه‌ن، ای پری!
کئچدی جیگردن ائیله کیم سیخ کبابدان کئچر.
نئجه کی عکس گون کئچر، مؤوجلو بحردن، ائله،
جیلوه‌ی حوسنِ طلعتین چئشم پُر آبدان کئچر.
کئچدی خیالین، ای پری! بو دلِ دردناکدان،
ائیله کی شاهِ کامران مولکِ خرابدان کئچر.
۵ **سیّده** زؤهد اگر ثواب اولسا، محبّتین گوناه،
بؤیله گوناه ایچون او یوز اؤیله ثوابدان کئچر.

۱۲۷

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ عئشق اهلی یارسیز کی مئیِ ارغوان ایچر،
ظاهیرده مئیدیر ایچدیگی، معنادا قان ایچر.
گؤزدن روان اولور جیگریم قانی رشکدن،
غئیر ایله مئی کیم اول بُتِ نامئهربان ایچر.
کؤثردن ال گؤتوررم، اگر اولسا حاصیلیم،
اول دُردِ باده کیم، اونو پیرِ موغان ایچر.
پیراهنِ فلکده شفق سانما، ای کؤنول!
عشاق قانیدیر کی تؤکر، آسیمان ایچر.
سانمین کی تؤبه ائیله‌دی **سیّد** شرابدان،
واعیظ مذمّتین گؤروب، ائلدن نیهان ایچر.

۱۲۸

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ أوزون حدیثینی دون سؤیله‌دیم بیر آیا قده‌ر،
گؤرک کی شهرینی واعیظ بیلیر بیر آیا قده‌ر.

صفای کعبه‌ی کویون تاپارمی شیخِ حرم،
اگر یوز ایل یوگوره مروه‌دن صفایا قده‌ر؟
دئدیم:«وصالین ایچون چوخ دوعالار ائیله‌میشم».
دئدی:«چاتیبدی سنه، ائتدیگین دوعایا قده‌ر».
دوننکی گون‌ده گون ایدی، بوگون‌ده بیر گوندور،
بلی، تفاوتو وار ارضدن سمایا قده‌ر.
۵ بو قدر **سیّده** جؤر ائتمه، ای ملائک خو!
فدا اولوم سنه، اؤلمزمی بو جفایا قده‌ر؟

۱۲۹

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U U U.U. U U.. U.U.

۱ أوزون اگر چه بهشتین باهارینا بنزه‌ر،
منیم گؤزومده اونون جویبارینا بنزه‌ر.
ائدیردی دون المِ دوزخی بیان واعیظ،
بو عاشیقین المِ انتظارینا بنزه‌ر.
کنار چئشمیمه سانجیلدی اوخلارین نئی‌تک،
سودان قامیش بیتیره‌ن «کور» کنارینا بنزه‌ر.
گؤروب مزاریمی اول شهسوار حوسن، دئدی:
بو، بیر شهید غریبین مزارینا بنزه‌ر.
۵ تؤکر بیاض روخا توده- توده مُشک، اول زولف،
مصوّرِ قلمِ مشکبارینا بنزه‌ر.
اریتمز آتش دل، دلده نوک پئیکانی،
بو، اول کمان قاشی‌نین یادگارینا بنزه‌ر.
چمنده بولبول اوخور، یا فغان **سیّد**دیر،
یئنه بو نغمه اونون آه و زارینا بنزه‌ر.

۱۳۰

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ صبادان کیم أوزونده طورره‌ی عنبرفیشان تیتره‌ر،
اولور کؤنلوم پریشان، خاطیریم آشوفته، جان تیتره‌ر.
اولور غرقِ عرق گول شرمدن، روخساریوی گؤرجک،
خوراماان قامتین گؤردوکده، سرو بوستان تیتره‌ر.
صبادان تارِ زولفون تک، او ساحیر گؤزلرین وصفین،
رقم قیلدیقجا، الده خامه‌ی معجز بیان تیتره‌ر.
نظردن یار گئتجک، عاشیقه لاکین بودور عادت،
کی معشوقون گؤره‌ن دم، عاشیقِ بی‌خانمان تیتره‌ر.
۵ غمین شرحینی یارا هر زامان کیم ایسترم یازماق،
موژه‌مده اشک خونین، الده خامه، تنده جان تیتره‌ر.
وصالیندا کئچن گونلر دوشر یادیما **سیّد** تک،
تؤکر چئشمیم سیرشک خونو، جیسمِ ناتوان تیتره‌ر.

۱۳۱

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ رویون شعاعی کیم مئیه، ای دل‌روبا دوشر،
مئیدن جهانا پرتوِ نورِ خدا دوشر.
سورماغا قونجادان دهنین سیرر مبهمین،
هر صبحدم چمنلره باد صبا دوشر.
مشک ختا دئدیم او سیه زولف کاکیله،
اهلِ نظر ائشیتسه، بو سؤزدن خطا دوشر.
وصفِ صفای سینه‌نی، ای کعبه‌ی اومید!
تحریر قیلسا کیلک، صفادان صفا دوشر.

۵ فی الجمله آه عاشیقه بنزەر ترانه‌سی،
اول واخت عندلیب کی گولدن جدا دوشر.
اولماز منه سنین تکی بیر پادشه، ولی،
سیّد تکی سنین الینه چوخ گدا دوشر.

۱۳۲

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ چون گلیر روخسارا خط، حوسنون لطافتدن دوشر،
لکّه‌دیر اولسا اگر الماس قیمتدن دوشر.
لایه‌ی رویون ائدر چون داغ پنهان آشیکار،
سونبول گیسولارین تاب و طراوتدن دوشر.
لال اولور عاشیق، گئدر چون حوسنو الدن لبلرین،
رسمدیر، فصلِ خزان بولبول فصاحتدن دوشر.
خط گلنده خلق آرا، معشوق اولور بی‌اعتبار،
فی الحقیقت، حاکیمِ معزول حؤرمتدن دوشر.
۵ اول قدەر جؤر ائتمه عشّاقا کی چکسین سندن ال،
شه رعیّت‌سیز اولا، البته شؤکتدن دوشر.
بو قد و روخسار ایله سئیر گولوستان ائیله‌سن،
گول گیریبان چاک اولور، سرو استیقامتدن دوشر.
سیّدا گلدیکجه اول روخسار آتش گونه خط،
گون به گوندن سینه‌ی عاشیق حرارتدن دوشر.

۱۳۳

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ عئشق اهلی کی خالِ لبِ جانانی اؤپرلر،
اول کعبه آرا وئرمک ایچون جانی اؤپرلر.

اؤپسم اوزوو، ای اوزو مصحف! نه گوناهیم،
بو سنّت مشهوردو، قرآنی اؤپرلر.
عطشان جیگریم یارالاری، برقیوی گؤرجک،
باغرینا باسیب ناوک پئیکانی اؤپرلر.
ساغرلری سیندیرماغیمین وجهی بودور کیم،
لبریزِ مئی اولسا، لبِ جانانی اؤپرلر.
۵ من آغلاییرام، یاتمایا تا مردومِ عالم،
شاید یوخودا اول لبِ خندانی اؤپرلر.
اطفال دبستان گولِ رویون هوسیندن،
هر دم آچیب اوراق گولوستانی اؤپرلر.
غمزه‌ن اوخو کویون داشینا قانیمی تؤکسه،
افواج ملائیک گلیب اول قانی اؤپرلر.
سیّد! منی اویقویا وئریب فیکر و خیالیم،
لعلِ لبیوی هر گئجه پنهانی اؤپرلر.

۱۳۴

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلاتن.
U.U. U.U. UU.. U.U.

۱ هر ایل کی کعبه‌یه حجّاج تازا- تازا گئدرلر،
بیلیب او ائوده مگر خالیقی نیازا گئدرلر.
حجر او خال، أوزون کعبه، قارا اؤرتوگو زولفون،
قویوب سنی نییه حجّاجلار حیجازا گئدرلر؟
صفا و مروه او بئیتین کی رُکنِ اعظمدیر،
اگر سنی آراییب گئتمسه گودازا گئدرلر.
حقیقی کعبه‌سی سنسن نه سنگ و گیل، ای گول!
قویوب حقیقتی، عالم رهِ مجازا گئدرلر.

۵ بو ذؤقو بیلمیه‌نین، اولما هیچ حالینا مُنکر،
حق اهلی حق یولونا چنگ و عود و سازا گئدرلر.
گلیردی جیسمه اوخون، چیخدی جان قاباغینا، آری!
عزیز دوست گلن دمده پیشوازا گئدرلر.
کؤنول! سن اول صنمین سجده قیل جمالینا، باری،
او دم کی اهلِ ورع، مسجیده نیازا گئدرلر.
گلن زیارتِ بیت الحرامدان داخی **سیّد،**
یئمز حلال مگر آلماغا اجازه گئدرلر.

۱۳۵

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ ای گول! سنه حال دلِ شئیدانی دئمزلر،
حال دل زار منِ روسوانی دئمزلر.
گؤردوم او سیه طورره‌نی روخساریوا دوشموش،
یاندیم اودا بو آتش سوزانی دئمزلر.
خطّین بیلیریک مُصحف حوسنونده، نه معنا،
لفظی اوخودورلار بیزه، معنانی دئمزلر.
سیرر دهنِ یاری، کؤنول آختار، اؤزون تاپ،
سؤز یوخ کی آچیب شخصه معمانی دئمزلر.
۵ لعلین غمی اؤلدوردو منی، کیمسه اینانماز،
جان قاتیلی عالمده مسیحانی دئمزلر.
بیمار منی ائتدی گؤزون ایکی دوداغین،
دردیمی بیلیرلر، منه درمانی دئمزلر.
غافیلدی گر اول شمع غمیندن، نه مذّمت،
سیّد! اونا سوز دلِ شئیدانی دئمزلر.

۱۳۶

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.

U U U. U U U. U U U. U U U.

۱ هانی اول گوشه‌ی میخانه‌ده شاد اولدوغوم گونلر،
شراب نابا دلدار ایله معتاد اولدوغوم گونلر.
منه تلخ اولدو عیشیم پیرلیکدن، هانی، ای طالع!
لبِ شیرینلرین ذؤقیله فرهاد اولدوغوم گونلر.
منی آز قالدی صیّاد اجل صئید ائیله‌سین، ای دل!
هانی اول آهوی رعنایا صیّاد اولدوغوم گونلر.
اسیر اولدوم سنه، ای طیفل! آمما حسرتیم آرتار،
دوشنده یادا اول مکتبدن آزاد اولدوغوم گونلر.
۵ منی ***سیّد*** کیمی یاندیردین، ای بیدادگر! آمما،
یانار کؤنلون منِ بیچاره‌یه، یاد اولدوغوم گونلر.

۱۳۷

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعِلن.

U U U.U. U U.. U.U.

۱ هانی او ماها هم آغوش اولدوغوم گونلر،
شراب وصل ایله مدهوش اولدوغوم گونلر.
سیاه زولفو تؤکوب أوستومه یاتان دملر،
بسان کعبه سیه‌پوش اولدوغوم گونلر.
زامان- زامان اوخویوب یار ایله دوعایِ قدح،
او لاله روخلا قدح‌نوش اولدوغوم گونلر.
دوشنده یادا دوشر شعله‌لر دل و جانا،
او نار عئشقله پر جوش اولدوغوم گونلر.
۵ بسان سئیل یئتیب بحر وحدتِ یارا،
آتیب صدالاری، خاموش اولدوغوم گونلر.

چیخاندا صوتو او شیرین کلامیوین، **سیّد!**
او صوتا باشدان آیاق گوش اولدوغوم گونلر.

۱۳۸

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ ای گول! نه روادیر سنی مئیخواره دئسینلر،
بدنام دئسینلر، سنی، آواره دئسینلر!
خلوت نه روا غئیر ایله، ای یوسفِ ثانی!
کیم پیرهن عیصمتیوی پاره دئسینلر؟
خورشید مئی آردینجا سنی، هر گئجه تا صبح،
ای ماه! نه لایقدی کی سیّاره دئسینلر؟
هر قلبی قارا ناکس ایله ائیلمه اولفت،
حئیفا سنی عالمده أوزو قارا دئسینلر!
۵ **سیّد** تکی ائتمه هوس بادەی گولگون،
قورخوم بودور، ای مه! سنی مئیخواره دئسینلر.

۱۳۹

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ یوز گونه منه خلق گر افسانه دئسینلر،
باکیم نه منیم، تک سنی مردانه دئسینلر.
آچ سیلسیلەی زولف کجین بوینوما باغلا،
قوی کیم منی زنجیرده دیوانه دئسینلر.
چوخلار اؤزونو آتشه یاندیردی غمیندن،
کیم شمعِ روخِ آلینا پروانه دئسینلر.

گل تشنه‌ی دیدارینا پئیکان اوخون آت کیم،
ظالیم‌سه‌ده سو وئردی بو عطشانه دئسینلر.
۵ آچ سیلسیله‌ی زولف کجین، بوینوما باغلا،
مسجیدلری قوی شهرده ویرانه دئسینلر.
گؤرسه بو صفا ایله سنی کعبه‌ده حجّاج،
قورخوم بودو کیم کعبه‌نی بتخانه دئسینلر.
بو کوفرنوما شعریوی، سیّد گؤروب عالم،
کافر دئمه‌سینلر سنی، آیا نه دئسینلر؟

۱۴۰

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ هانی او ماه ایله من عیشرت ائتدیگیم گئجه‌لر،
طلوعِ صبحه کیمی صحبت ائتدیگیم گئجه‌لر.
گئدنده یار، دوروب ناز ایله کناریندان،
آلیب اله اتگین، مینّت ائتدیگیم گئجه‌لر.
دوشنده خاطیریمه، گؤیلره چیخار آهیم،
او ماهپاره ایله خلوت ائتدیگیم گئجه‌لر.
آیاق یالین، باش آچیق، زمزم سیرشک تؤکوب،
طواف کویو ایچون نیّت ائتدیگیم گئجه‌لر.
۵ گلیب نهانی درِ یارا یوز قویوب خاکا،
غوبارین اؤپمگه اول جرأت ائتدیگیم گئجه‌لر.
دوشرمی بیرده اله، ای خدای حیّ احد!
او سرو قامت ایله اولفت ائتدیگیم گئجه‌لر.
دئینده یار منه درد، من دئیردیم جان،
مذاقا تلخ سؤزوم شربت ائتدیگیم گئجه‌لر.

مکرّر ائیله‌ییب اول آجی سؤزلرین، **سیّد!**
اؤزوم-اؤزومه دؤنوب لذت گئجه‌لر.

۱۴۱

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
U U U . U U U . U U U . U U U .

۱ سارالمیش رنگیمی آتش صیفت جامِ شراب ائیلر،
عجب اکسیردیر کیم، کهربانی لعلِ ناب ائیلر.
سوروشدم کیم نئچین انگورو دهقان پایمال ائتدی؟
دئدیلر کیم پوزوب یوز کوکبی بیر آفتاب ائیلر.
حیجاب اولدو عذار یارا خطِ عنبر افشانی،
گؤرونمز شرمدن عشق اهلینه اول گول حیجاب ائیلر.
اگر داش اولسا، دؤزمز خوبلار بیدادینا، بیلمم،
نه ائیلر کیم کؤنول بونجا جفا و جؤره تاب ائیلر.
۵ یئتیشمیش رشکدن اول حدّه حالیم کیم منی اول شه،
چکیب تیغِ جفا اؤلدورسه، بالله مین ثواب ائیلر.
یئه‌ر مالِ یتیمی زاهید، ایمانین وئره‌ر بادا،
عجبدیر کیم بو گول تک باده‌دن اول اجتناب ائیلر.
خیالِ رویی، **سیّد!** قرع و انبیقی دو چئشمیمدن،
سیرشکِ آلیمی تقطیر ایله عئینِ گولاب ائیلر.

۱۴۲

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U . . U U . . U U . . U U .U

۱ قتلیمه مئیل اگر اول دلبر نوشاد ائیلر،
غم الیندن قوتاریر، کؤنلومو هم شاد ائیلر.

نئچه ایللردی قیلیب سیلسیله‌ی زولفه اسیر،
نه منی اؤلدورور اول سرو، نه آزاد ائیلر.
گر او شیرین لب لعلینی شکربار ائتسه،
گتیریر شورا، جهان اهلینی فرهاد ائیلر.
ملکٔ الموت اگر غمزه‌نه شاگیرد اولسا،
آز زاماندا اونو جان آلماغا اوستاد ائیلر.
۵ آفرین ناوکٔ خونریزیوه کیم سینه‌مدن،
چکمگه جانِ حزینی، منه امداد ائیلر.
تا کی ظولمون ائشیدیب ائتمیه‌لر مئیل سنه،
سیتمیندن گؤره هر کیمسه‌نی دل، دار ائیلر.
مئیِ گولفاما دؤنن اول لبِ لعلین هوه‌سی،
سنی مئی شوربونه ای موغ‌بچه! معتاد ائیلر.
سیّدا! یار ائشیدیب ناله‌ی زاریمی دئدی:
«بو نه ایتدیر کی گلیب کویوما فریاد ائیلر؟»

۱۴۳

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
U U U . U U U . U U U . U U U .

۱ کؤنول اومّید وصل ایله غمِ هیجرانا صبر ائیلر،
هوای جنت ایله آتش نئیرانا صبر ائیلر.
مورادی بیر عزیزین اولسا یوسیف کیمی سلطانلیق،
چکر اخوان جفاسین، مؤحنتِ زیندانا صبر ائیلر.
کؤنول خورشید روخساریندان ای ماهِ هیلال ابرو،
دؤنوب بدر اولماق ایچون ذلت نقصانا صبر ائیلر.
دوشوب سئودای عئشقه تارِ زولفِ تابدارینداند،
اگر زنجیر باغلانسا دل دیوانه، صبر ائیلر.

۵ منی یاندیردین آخر آتش هیجرانا یان دوردون،
دئدین:«یان نارِ عئشقه، کآتشه پروانه، صبر ائیلر»!
گولوستانِ جهاندا گول سئون چکمز خزان قئیدین،
اگر بیداد ایله کؤنلو دؤنرسه قانا صبر ائیلر.
ازلدن لافِ عئشق ائتدین، بلایا صبر قیل **سیّد!**
دوشن دریایا، آری، مؤحنتِ توفانا صبر ائیلر.

۱۴۴

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
U U U. U U U. U U U. U U U.

۱ او کس کیم، نازنینیم، کعبه‌ی کویون طواف ائیلر،
صفادا سعی ائدیب آئینه‌ی ادراکی صاف ائیلر.
بو گون عشّاق ایچون سن گؤیدن ائتمیش رحمت حقسن،
سنی، ای مه! بلای دین دئین بالله خیلاف ائیلر.
یانار تاب ائیلمز بیر شعله‌ی شمع ایله پروانه،
او بی‌طاقتلیگیله، بونجا نه لاف و گزاف ائیلر؟
اینانما گر دئسه رمّال: سیرر غئیبه آگاهام،
دهانین سیررینه یوز کرره عجزین اعتراف ائیلر.
۵ ائدرسن عؤمرلردیر **سیّدا** مویِ میان فیکرین،
بو فیکر نازک آخردا سنی بیر موشیکاف ائیلر.

۱۴۵

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ قونچانین باغرینی ازّلده فلک قان ائیلر،
سونرا کؤنلونو آچیب دهرده خندان ائیلر.

سلطنت تختینه بیر پایه‌ی زیندان، ای دل!
یوسیفی عزّت ایچون ساکین زیندان ائیلر.
چکمه‌سه رنج کیشی، گنجه اولورمو واصیل؟
رسمدیر رنج چکن، کارینی آسان ائیلر.
صبر ایّوب گرک عاشیقِ دلسوخته‌ده،
عاقیبت لوطف خدا دردینه درمان ائیلر.
۵ اولماسا کار پریشان، اونا سامان اولماز،
هر پریشانلیغا تانری اؤزو سامان ائیلر.
بیر دوشئیدی الیمه وصل، دئیئیدیم بیر- بیر،
آی جفالار کی منه مؤحنت هیجران ائیلر.
سیّدا قورخما کی عالمده خداوند احد،
سنی عزّتله درِ دؤلته دربان ائیلر.

۱۴۶

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
U U U. U U U. U U U. U U U.

۱ گهی چئشمین، گه ابرون، گاه غمزه‌ن قصد جان ائیلر،
سالیر بیر فیتنه، جانیم، قورخورام آخردا قان ائیلر.
گهی چئشمین آلیر جان، تیر غمزه‌ندن توتار پنهان،
گهی غمزه‌ن تؤکر قان، چئشم مستیندن نهان ائیلر.
ائدرلر خوب‌رولار قصدِ جان، کؤنلوم فغانیندان،
جرسدن نئجه رهزنلر کی قصدِ کاروان ائیلر.
کؤنول شؤق روخوندان حلقه‌ی زولفونده ساکیندیر،
او بولبول تک کی هر دم شاخِ گولده آشیان ائیلر.
۵ گر ای سرو روانیم! باغ آرا ناگه خورام ائتسن،
قوپاریب باغبان سروین، سالیب سویا روان ائیلر.

اگر من اول گولِ روخسارا حسرت جان وئرم، **سیّد!**
مزاریمدان چیخیب گول، اوندا بولبوللر فغان ائیلر.

۱۴۷

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ ابر نئیسان سویونو تاکا گر افشان ائیلر،
در اولان قطره‌لرین، لعلِ بدخشان ائیلر.
من اسیر غم هیجرانی، او گول غئیر ایله یار،
منی دردیله قویوب، اؤزگه‌یه درمان ائیلر.
مگر اول ماهِ تمام، عؤمرده بیر یاری گئجه،
چیخیبان بوسه وئره، جان آلا نقصان ائیلر؟
خلقدن تا بو فریب ایله کؤنول آلماق ایچون،
غئیر یانیندا منه لوطفِ فراوان ائیلر.
۵ یوخسا سلطانِ غمین مملکتی جانا گلیر،
کی کؤنول داغ ایله سینه‌مده چیراغان ائیلر.
منه اؤز وصلینی، زؤهّادا وئریر باغ بهشت،
لوطف حق هر کسه دلخواهینی احسان ائیلر.
یارسیز سئیر چمندن نه بیتر، ای **سیّد!**
باغبان اشگی‌ده گشتِ گولوستان ائیلر!

۱۴۸

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ دونیادا عئشق قدرینی هشیار اولان بیلر،
آزاده‌لیک صفاسینی بیدار اولان بیلر.

خورشید قدرینی نه بیلیر هوشو کورلار؟
بو فئیض نورو صاحیب ابصار اولان بیلر.
قدر کمال حوسنو بیلیر عاشیقِ حزین،
البته قدرِ زرّی، خریدار اولان بیلر.
قال اهلی بیلمه‌سه دهنین سیررین، عئیبی یوخ،
سربسته سیرری، محرمِ اسرار اولان بیلر.
۵ عاشیق چکن قارا گونو ایامِ هیجرده،
سئودایِ زولفون ایله گونو تار اولان بیلر.
چئشمیندن اوزگه حال دلیم کیمسه بیلمه‌ییر،
بیمارلار بلاسینی بیمار اولان بیلر.
من چکدیگیم بلالاری، ای **سیّد** حزین،
درد فراقِ یارا گیرفتار اولان بیلر.

۱۴۹

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ قیمت لعلِ لبین صرّافلار جان ائتدیلر،
بیلمه‌دیلر قدرینی، بالله کی ارزان ائتدیلر.
پاره- پاره کؤنلومو الدن آلیب گیسولارین،
هر بیری بیر پاره‌سین بیر یاندا پنهان ائتدیلر.
گؤزلرین هر غمزه‌سی بیر عاشیقی مقتول ائدیب،
جانسیتانلیق رسمینی گؤر نئجه آسان ائتدیلر.
باغلاییب زنّارلار زولفون تؤکولدو رویونا،
گر کی آخر مولکِ دینی کافرستان ائتدیلر.
۵ بیر طرف شانه داغیتدی زولفوو، بیر یان صبا،
هر طرفدن هر بیری کؤنلوم پریشان ائتدیلر.

محنت هیجران، بلای عئشق، بیداد رقیب،
آگه اول ای لاله روخ! کیم باغریمی قان ائتدیلر.
هر کسی یازدیقجا لؤحا چون ازل کاتیبلری،
سیّد محزون مقامین بیت الاحزان ائتدیلر.

۱۵۰

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ سانما غم دفعینی دلدن مئیِ گولگون ائیلر،
اولسا هر کیمسه‌ده غم، مئی دخی افزون ائیلر!
ائتمیشم تجروبه کیم، عئشق ایله بیمار اولانین،
نه علاجین خُم ساغر، نه فلاطون ائیلر.
اجتناب ائیلمه مئیدن، بو او جؤهردیر کیم،
اشعثی حاتم ائدر، مفلسی قارون ائیلر.
اول کی بیر شیشه شرابی آلا دونیانی وئریب،
اعتقادیم بودور اول کس یئنه مغبون ائیلر.
۵ **سیّدا** صؤحبت زؤهّادا هوس ائیلمه کیم،
طبعی افسوندا قیلار، خاطیری محزون ائیلر.

۱۵۱

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ دهنین دلبری‌مین چئشمه‌ی حئیوان دئدیلر،
کیم اینانیر بو سؤزه، گؤز گؤره بؤهتان دئدیلر.
زولفونه سؤیله‌دیلر مُشکِ ختا، نافه‌ی چین،
حقّینی بیلمه‌دیلر، حرفِ پریشان دئدیلر.

گؤردولر قان ایچیجی گؤزلرینی اهل نظر،
بو سیتم کارلاری آخردا توتار قان، دئدیلر.
گتدیلر دوزخ اودون عاشیق ایچون دونیایا،
او جیگر سوز اودون آدینی هیجران دئدیلر.
هیجر دردینه دوا سوردوم اطبّالاردان،
دهنین وصلینه، **سیّد!** یئنه درمان دئدیلر.

۱۵۲

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ تا قئید دل اول سیلسیلهی پرخم اولوبدور،
اول سیلسیله تک حال دلیم برهم اولوبدور.
اول طیفل کی گهوارهده اولموشدوم اسیری،
بیر روح و روان، شوخ مسیحا دم اولوبدور.
اول قاشی هیلالیم یئتیشیب حدّ کمالا،
رؤشن ائدیب عالملری، بیر عالم اولوبدور.
نقصانیمی گؤردون سنه اخلاصده، بیزدن،
لطفاً نه سببدن بئله، ای مه! کم اولوبدور؟
۵ مسکن ائلهییب جنت کویونو او حورون،
سیّدده گلیب، گؤر داخی بیر آدم اولوبدور.

۱۵۳

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ آفتاب زرفیشان یا بادهی یاقوتدور،
روح روح الله اعظم، روح ایچون یا، قوتدور؟

لبمیدیر ای خیضر خط! یا چئشمه‌ی آب حیات،
خالدیر دؤر خطینده، یا خط یاقوتدور.
ایکی زولفون سرنگون چاهِ زنخدانا دوشوب،
چاه بابلده مگر هاروت ایله ماروتدور.
اولماییبدی ای قمر! گونده کسوف آفتاب،
حوسنوو گؤرموش قاچیب رنگی، بوگون مبروطدور.
۵ باده‌ی گولفام ایله آلوده اولموش جامه‌سی،
یا دامیب پیراهن دلدارا قارا توتدور.
گؤزلرین تعلیم سئحر ائیلر سنین مَردوملره،
ای گؤزوم نورو! بولار هاروت ایله ماروتدور؟
بولبولِ گولزار قُدس ایدین ازلدن، **سیّدا!**
کئیف کیم ایندی مقامین عالمِ ناسوتدور.

۱۵۴

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ بوگونکو بزمده جام شرابیمیز یوخدور،
قارا اولوب گونوموز، آفتابیمیز یوخدور.
حدیث حوسنِ محبتدی درسیمیز کی بیزیم،
جمال یاردان اؤزگه کیتابیمیز یوخدور.
عجبمی نامه‌ی اعمالیمیز قالیرسا سفید،
کی ثبت اولونمالی جورم و ثوابیمیز یوخدور.
همیشه شعر دئییب، مئی ایچیب، جاوان سئوه‌ریک،
زیاده فعله بیزیم ارتکابیمیز یوخدور.
۵ علی محبتی‌دیر قلبیمیزده نوقطه‌ی عئشق،
تغیّر ائیلمه‌ریک، انقلابیمیز یوخدور.

نه غم محاسبه‌ی روز حشردن، **سیّد!**
سؤالا لایق اولان بیر جوابیمیز یوخدور.

۱۵۵

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
U U U. U U U. U U U. U U U.

۱ گؤزون قوربانی، ساقی! دور منه رطل گیران دولدور،
سبک روح ائت منی، مئی جامین، ای روح و روان دولدور.
سارالمیش زعفران تک عارضیم بیر گول فراغیندان،
قیزارت روخساریمی، جامه شراب ارغوان دولدور.
نه مدّتدیر اباغیم، باشین ایچون خالیدیر مئیدن،
الیم توت، دادا یئت! مئی جامین، ای آرام جان! دولدور.
اباغی باده‌دن خالی گؤره‌ن دم قان اولور کؤنلوم،
گؤزوم! گر باده‌ی گولفام یوخدور، جاما قان دولدور.
۵ وصال یار بی‌اغیار، مجلیس خالی، مئی حاضیر،
نه‌دیر احمالا باعیث، ساقیا! اؤلدوم، آمان! دولدورا!
موراد‌ینجا دؤنر دؤر فلک، ای ساقیِ مهرو!
هیلال ساغر خورشید مئی‌دن دور، دولان، دولدور.
اگر معشوقه منظوروندو، گئت بیر شاهباز ایسته،
بو مشهور بیر مثلدیر، **سیّدا** قاز دور، قازان دولدور.

۱۵۶

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
U U U. U U U. U U U. U U U.

۱ دئمک حال دلِ زاری او گول‌روخسارا موشکولدور،
مبادا اینجیه قلبی، بو درده چاره موشکولدور.

دئسم یار اؤلدورور، دردیم دئمزسن درد پنهانی،
علاج چاره‌ی دردِ دلِ صدپاره موشکولدور.
اگر برقع عذارا سالماسان، ای چئشمه‌ی خورشید،
شعاعِ عارضیندن حوسنووه نظّاره موشکولدور.
اومید کعبه‌ی دیدارین ایله اولموش آواره،
یئتیشمزسه اگر دل دؤلت دیدارا موشکولدور.
۵ سیرشکیم مئیل کویون ائیله‌میش وئرمز رقیبیم یول،
مخوف اولسا اگر یوللار، گوذر زوّارا موشکولدور.
رقیبا! شعله‌ی نار فراقیندان هراسیم یوخ،
تصور ائتمه کیم پروانه یانماق نارا موشکولدور.
غم دلداری پنهان ساخلا دلده جاندان، ای **سیّد!**
کی محرم ائیلمک بیگانه‌نی اسرارا موشکولدور.

۱۵۷

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ چئشمینده غضب یوخسا، دلِ زاریم ایچوندور،
قهری او طبیبین دلِ بیماریم ایچوندور.
شادام کی سالیر غئیر منی یادیوا هر دم،
هر چند کی یاد ائتمگی آزاریم ایچوندور.
روسوالیغیم اولدو سببِ شؤهرت دلدار،
ترک وطن ائتدیمسه اگر، یاریم ایچوندور.
هر گئجه فغانیم یئتیشیر گؤیده هیلالا،
بو ناله‌لر اول اختر سیّاریم ایچوندور.
۵ سن‌ده گئدیین آغلا اؤز احوالیوا، **سیّد!**
فریاد و فغانیم منیم اؤز یاریم ایچوندور.

۱۵۸

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.

UU ..UU ..UU ..UU

۱ ای مه! سنه بو آهِ دمادم نه ایچوندور،
آئینه‌ی دلده کدر و غم نه ایچوندور؟
باتدین یئنه باختیم کیمی بیلمم نه قارایا،
قوربان سنه بو شیوه‌ی ماتم نه ایچوندور؟
تجرید لطافتله سن عیسای زمانسان،
عیسایا نیگاریم غم مریم نه ایچوندور؟
دونیایا گلن گئتمک ایچوندور، بو نه غمدیر،
بیر فیکر ائله بو خیلقتِ آدم نه ایچوندور؟
۵ **سیّد!** اگر اول شمعه سنین یانمادی کؤنلون،
بس پرده‌ی چئشمینده اولان نم، نه ایچوندور؟

۱۵۹

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.

U.U UU.U UU.U UU.U

۱ ریندلر مئیخانه‌نی جنت کی دئرلر، دوغرودور،
دوغرودور بو سؤز، به حقّ آب کوثر، دوغرودور.
ساغری دئرلردی **کَأس الحَق** دگیلمیش افترا،
ساقی‌نی دئرلردی ذات حقّه مظهر، دوغرودور.
جنت دونیادا هرگیز باور ائتمزدی فقیه،
گؤرجکین رویون، دئدی: **الله اکبر** دوغرودورا!
تا کی گلدی خط عذارِ یارا بیلدیم، ای کؤنول!
اول کی دئرلردی گلیر ایمانا کافر، دوغرودور.
۵ باده‌نی دئرلر ائدیب نصّ ایله پئیغمبر حرام،
یارسیز ایچسن، بلی حؤکمِ پئیمبر دوغرودور.

گندم خالینا یارین وئردی **سیّد** جنتی،
اصل آدم اوغلودور، بالله، برادر، دوغرودور!

۱۶۰

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ ایسترم بیر گولونه باغ و نه بُستان گولودور،
بولبولم بیر گوله کیم، روضه‌ی رضوان گولودور.
عئشقیمی ائیلمه نیسبت اؤزووه، ای بولبول!
او سنین ایسته‌دیگین فصلِ گولوستان گولودور.
جمله‌ی روضه‌ی رضواندا تاپیلماز بئله گول،
گولِ خوش رایحه‌دیر، چونکی بو «قازیان» گولودور.
بو گولِ خیلقت خالیقده، لطافت چوخدور،
سانماکیم بو گولِ خوش رایحه «سالیان» گولودور!
۵ ای خدا! کیم چکر آخردا گولابین بو گولون؟
دردسر دفعینه عالمده بو درمان گولودور.
عرق روی محمدﷺ دن اولوب گول ظاهیر،
بو گولِ تازه مگر اول شهِ دؤران گولودور.
یا محمدﷺ اؤزودور گول عرق پاکی اونون،
روخِ زیبای دل‌آراسی بونون جان گولودور.
صلوات ایله گؤروب صورت پاکین، **سیّد!**
روخِ حمراسی بونون خالیق سبحان گولودور.

۱۶۱

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.

U.. UU.. UU.. UU.U

۱ گؤستریر مسجیدی زاهید کی بو ایمان یولودور،
بونودا بیل کی کؤنول! مئیکده عورفان یولودور.
کعبه‌یه اهل حقین باطنِ دلدندی یولو،
غئیر یول گئتسن اگر، غولِ بیابان یولودور.
قورخورام گئتمه‌یه‌سن کعبه‌یه، ای اعرابی!
گئتدیگین راه مخالیفدی، بو شئطان یولودور.
توت کؤنول! آلِ علی دامنینی، ائیلمه غم،
گئت بو یولدان کی بو یول بوذر و سلمان یولودور.
۵ کوی جانانا یئتیشمکسه مورادین، **سیّد!**
ترک جان ائیله‌مک اول منزلین آسان یولودور.

۱۶۲

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.

U.. U.U. UU.. U.U.

۱ آلان قراریمی اول زولفِ عنبرین مودور،
سالان بلایا منی خال و خط گولبودور.
موژه‌ن، گؤزون، نیگهین، ابروانِ خونریزین،
جهانی غارت ائدن لشکر هولاکودور.
دئدیم کی کیمدی تؤکن عئشق اهلی‌نین قانین،
گؤز أوسته قاشینی اویناتدی کیم بو ابرودور.
خیال بالش ائدیب أوسته باشیمی قویدوم،
سورئینی سانکی او گول چهره‌نین، پرِ قودور.
۵ سانیر گؤرن گؤزوو زولف چین آراسیندا،
کمند پر خَمِ خاقان آرا بیر آهودور.

یقین کی شاخ گول أوستونده آشیانه تیکیب،
او قارا زولف جمالیندا بیر پرستودور.
عجب یوخ عکس قدی عارض اولسا چئشمیمده،
مقام سرو روان، **سیّدا** لبِ جودور.

۱۶۳

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ رمز روخسارینی یارین، منِ مضطردن سور،
یعنی آئینه صفاسینی، سیکندردن سور.
تلخ و شیرین رهِ عئشقی نه بیلسین خسرو،
اونو فرهاد سیتم‌دیده‌ی مُضطردن سور.
زاهید انکار مئیِ ناب قیلیرسا، نه عجب!
گل اونون ذؤقونو بو پیرِ قلندردن سور.
ای سوران آب بقا لذّتینی کیم نئجه‌دیر،
تاپماسان خیضری اگر، گئت لبِ دلبردن سور.
۵ گر سؤال ائیلسه زاهید کی نه‌دیر نشئه‌ی مئی،
دهٔ گیلن: گل اونو مئیخانه‌ده ساغردن سورا!
ای سوران حالیمی کیم بؤیله پریشان نییه سن؟
سورما مندن، اونو اول زولف معنبردن سور.
سیّدا شعله‌ی شمع روخوما یاندیغیمی،
گئجه‌لر شمعده پروانه‌نی گؤر، پردن سور.

۱۶۴

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ هر دم کی مئیدن اول بت طنّاز مست اولور،
درد تغافُل ایله کؤنوللر شیکست اولور.

گر مئی بو ایسه، ساقیسی اول قارا گؤزلو یار،
زاهید ساتیب عمامه‌سینی، مئی‌پرست اولور.
عاشیق دگیل اگر أوزونه گون، نه‌دندی بس،
هر گون دوشوب آیاغیوین آلتیندا پست اولور؟
بو قارا زولف و کاکیل مشکین کی سنده وار،
گر جبرئیل گؤرسه اونو، پای بست اولور.
سیّد کیمی جاهاندا آییلماز خوماردان،
هر کیم کی مستِ باده‌ی جامِ الست اولور!

۱۶۵

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ اگرچه حشرده پئیدا او سرو قامت اولور،
فضای محشر آرا اؤزگه بیر قیامت اولور.
کؤنولده زمزمی قانلی سیرشکیم ائتدی عیان،
دنیزده قان بولاغین زخمینه علامت اولور.
اگر او ماهی، زولئیخا گؤره بو صورت ایله،
هوای یوسیف اونا مایه‌ی ندامت اولور.
مگر قیاما گلیبدیر قیامتِ کُبرا،
ویا کی جیلوه‌گر اول شوخِ سرو قامت اولور.
۵ قدینله فیتنه‌ی آخر زمان اولور پئیدا،
بو فیتنه‌دن اؤزونو ساخلایان، سلامت اولور.
چکیبدی تیغ جفا یار، اگر تؤکه قانیم،
کمال لوطف‌دور اول غایتِ کرامت اولور.
قدین خیالینی هر واخت کیم سالیر یادا،
مزاج **سیّد** دلخونا استقامت اولور.

۱۶۶

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ عاشیق اگر چه یاری گؤروب کؤنلو شاد اولور،
آمما کی چرخ جؤرو ایله ناموراد اولور.
مانع اولورلار عاشیقه کیم مئهری آز اولا،
غافیل کی منع اولسا محبت زیاد اولور.
شدّت ائلینجه منع اولور سوز دل فیزون،
دریادا مؤجا باعیث اولان تندباد اولور.
زائیل اولورمو پند ایله عاشیقدن عشقِ یار،
دامن چالاندا شعله‌ی نار ازدیاد اولور.
۵ بازار حوسنه عاشیق مسکیندی مشتری،
عاشیق کی یوخدو، حوسن متاعی کساد اولور.
مشهور قیلدی عئشق زولیخا او یوسیفی،
عاشیقده حوسن شؤهرتینه اجتهاد اولور.
سیّد! روموز عئشقده سنده چیخارتدین آد،
تا کیم زمانه وار، سنه عئشق ایله آد اولور.

۱۶۷

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ همدم شیتادا گر منه اول گول‌عذار اولور،
فصل شیتا دؤنوب منه بیر نؤباهار اولور.
ای گؤز! بو قدر آغلاما، تؤکمه سیرشک خون،
دیلده نهانی زخملریم آشیکار اولور.
پئیکانلارین گلیبدی کؤنولده عیادته،
بیمار عئشقه گؤر نه گؤزل غمگوسار اولور.

ای زولفو قارا! تؤکدو قاشین قانیمی منیم،
اولسا علی‌ﷺ الینده بئله ذوالفقار اولور.
۵ شاهمار تار زولفوو أوزدن کنارا چک،
مئهر روخون توتولسا، گونوم تار- مار اولور.
قویما پیاده دشت بلادا توتوب الیم،
بو عرصه‌گه‌ده سن کیمی آز شهسوار اولور.
سیّد! رقیبی یار ایله گؤردوکده اینجیمه،
هر بیر چمنده رسمدی، گول اولسا، خار اولور.

۱۶۸

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ هر اهلِ حوسن کیم من بدبخته یار اولور،
بیلمم نه رمزدیر کی، دؤنوب شیوه‌کار اولور.
هر ماه سیم ساقا کی من مشتری اولام،
سانکی محکده قلب چیخیب، کم عیار اولور.
یوز دفعه لوطف ایله ائده وعده‌ی وصال،
قیسمت منه همان الم انتظار اولور.
بونجا جفالارین گؤروب، اول بی‌نوا کؤنول،
اول بی‌وفایا گؤر، یئنه اومّیدوار اولور.
۵ **سیّد!** تحمل ائت شبِ هیجرانا، چکمه آه،
بیر گون اولور کی کامینا بو روزگار اولور.

۱۶۹

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ اول سرکشیده قد کیمی آز سرو ناز اولور،
سؤز راست خوشدو، وصفینی قیلسام دراز اولور.

پروانه شمعه عاشیق اولوب، من جمالیوا،
محمود کؤنلو طالیب حوسنِ ایاز اولوب.
صئید ائتدی مرغِ کؤنلومو شاهباز گؤزلرین،
آز، روزگاردا بو صیفت شاهباز اولور.
کویون مقیمی‌یم، نه غم، ایمندی قتلدن،
هر صئید کیم، دخیل حریم حیجاز اولور.
۵ گر یار ناز قیلسا، نیاز ائیله، ای کؤنول!
معشوقون عاشیقه ایشی پئیوسته ناز اولور.
اوخشاتما آه و ناله‌می بولبول فغانینا،
من یانمیشام، ترانه‌لریم جانگداز اولور.
جؤر و جفای یار ایله آرتار نوازشیم،
بیدادِ یار، عاشیق ایچون دلنواز اولور.
ای لعلِ گول شکر، بو لطافتده بیر سحر،
گر گؤرسه آغزینی، دهنِ قونچا باز اولور.
نقّاشا عاشیق اولدو کؤنول، نقشِ یاردان،
عئشقِ حقیقت اوّلی، آری، مجاز اولور.
۱۰ سن اول هومای حوسن‌سن، ای سرو گول‌روخوم!
گر سالسا سایه، سرو قدین سرفراز اولور.
عن قصد **جرمی** یه ائله‌دیم عجز و انکسار،
مشهوردور:«کپکله کؤپک کؤنلو شاد اولور»!
جرمیله چوخدو بو غزلین فرقی، **سیّدا**،
گر سیم شعره بیر محکّ امتیاز اولور.

۱۷۰

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.

U. U.UU ..U. U.UU

۱ هر چند خوب‌رودا بو عادتدی ناز اولور،
سن تک ولئیک ناز قیلان یار، آز اولور.

اول سروی سرفراز ائله‌دیم اشکیم ایله‌من،
اغیار، سایه‌سینده ولی سرفراز اولور.
عادت بودور کی دهرده گؤرمز وصالِ یار،
هر عاشیقی کی پاک نظر، پاکباز اولور.
گؤرمز حقیقی عاشیق اولان وصل یارینی،
بزم وصال، قیسمت اهل مجاز اولور.
۵ کؤنلو گره‌کدی قونچا کیمی قان اولا مدام،
کیم کی دهانِ یاری سوروب، اهل راز اولور.
فقر و فنایا طالیب اولان دؤلت ایستمز،
بو کیمیانی حاصیل ائدن بی‌نیاز اولور.
خورشید ائدر طلوع، یئتر شب نهایته،
باغلار سیتاره چئشمِ حسد، صبح باز اولور.
سیّد، شیکایت ائیلمه هیجران یاردان،
بیر گون اولور کی لوطف خدا چاره‌ساز اولور.

۱۷۱

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ دشت ختادا شؤهرتی وار چوخ غزال اولور،
آمما گؤزون تک آهوی مشکین ماحال اولور.
گر گؤرسه نخل قامتیوی سرو پا به گِل،
بالله دوشوب آیاقلاریوا پایمال اولور.
بیلمم نه رمزدیر کی بو سیررِ دهانیوی،
هر یئرده آشیکار ائله‌سم، قیل و قال اولور.
اول ماه بی‌زوالا دئمم آفتابدیر،
کیم هر گون آفتابا فلکدن زوال اولور.

۵ سؤز یوخ کی باده شعرده اولموش بیزه حرام،
ظنّیم بودور کی یار ایله ایچسن، حلال اولور.
تحقیق اولوب بو کیم مئیِ گولگوندا حال‌وار،
گر اهلِ حال ایله ایچه‌سن، اؤزگه حال اولور.
سنسن بو عصرین، ای بوتِ زیبا! محمّدی،
کیم **سیّد** آستانه کمتر بیلال اولور.

۱۷۲

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ لبینی آچسا او گول محفیله شکّر تؤکولور،
لفظی تکرار ائلمه، قندِ مکرّر تؤکولور.
نکهت عنبر سارا بورویور آفاقی،
هر زامان کیم ازووه زولف معنبر تؤکولور.
صورتین عکسی اگر دوشسه سنین، آینه‌یه،
حشره‌دک آینه‌دن لاله‌ی احمر تؤکولور.
ائیله‌سم عارضِ زیباسینا بیر اوغرو نیگاه،
غمزه‌سیندن او بُتون أوستومه خنجر تؤکولور.
۵ بو گئجه ایچمیسن ای لاله روخ! اول قدر شراب،
مست و مخمور گؤزوندن مئیِ خُللر تؤکولور.
وئرمیسن دل گئجه، سن هانسی لبی مرجانا،
سیّدا، شعر تریندن دُر و گؤهر تؤکولور.

۱۷۳

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ هر کیمین جامی وار الده، گؤزونه جم گؤرونور،
منی جمشید قیلان پس مئیِ دِرغم گؤرونور.
اگر آئینه‌ی اسکندره واردیر مثیلین،
باخگیلن جامِ مئیه، گؤر کی نه عالم گؤرونور.
دانه‌ی غوره‌نی من تاکدا گؤردوم، دئیه‌سن،
حامیله روحا اولان عیسیِ مریم گؤرونور.
وصل یارا یئتیشیب غئیر، من اولدوم مرحوم،
عئید نوروز منه ماهِ محرّم گؤرونور.
۵ خَم ابروسو اولوب بس کی دله نقشِ ضمیر،
ائیله‌سن سروه نظر، ایندی منه خم گؤرونور.
سیّدا جنت دیداردان اولدوم محروم،
ایندی عالم منه بیر نارِ جهنم گؤرونور.

۱۷۴

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ اول ایکی زولفده روخساره‌ی جانان گؤرونور،
یئنه خورشید بوگون داخیل میزان گؤرونور.
دوشمه‌ین عئشقه نه بیلسین کی نه‌دیر موشکولوموز؟
آری، غم چکمه‌ینه غم یوکو آسان گؤرونور.
سنسیز، ای گول! گؤزومه موسمِ هیجرانیندا،
گر گولوستانا باخام خار مغیلان گؤرونور.
دهنین بیر سرِ مودور، بونا سؤز یوخ، آمما،
بیر معمّادی کی یوز نوکته‌ی پنهان گؤرونور.

۵ گؤرونور زولفون آراسیندا مهِ روخسارین،
شوکر لله کی یئنه کوفرده ایمان گؤرونور.
نئجه من باده ایچیم **لعل**ِ لبیندن آیری،
سنسیز ای گول! مئیِ گولگون گؤزومه قان گؤرونور.
دؤر روخساریوی توتموش یئنه اول زولفِ سیاه،
عجبا بیر ملگه یار ایکی شئیطان گؤرونور.
دهنین سیررینی سوردوم، دئدی: یوخدان نه دئییم؟
سیّدین نؤقطه‌ده یوخ عقلی، نه نادان گؤرونورا!

۱۷۵

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U U U.U. U U.. U.U.

۱ آلان قراریمی، اول کاکیلِ مطرّادیر،
باشیمدا بیلمه‌ییرم هیچ، بو نه سئودادیر؟
دئدیم: نه‌دیر روخِ مصحف‌وشینده خط سیاه؟
دئدی کی سوره‌ی **والشّمس** ایچون بو معنادیر.
چهار میخ طبیعتدن ال چکن عارف،
چیخار سمایا کی همخانه‌ی مسیحادیر.
بوراق همّت ایله قیل عروج عرش حقه،
او قوش کی چرخ چهارم مقام عیسادیر.
۵ گؤرن خدای احد نورونو بو کثرت آرا،
دئمز کی هیچ بو مسجیددیر، اول کلیسادیر.
تجلیات اؤزونون، گؤز اونون، جمال اؤزونون،
جهاندا گه اؤزو یوسیفدی، گاه زولئیخادیر.
روموز شعردن عالمده یوخ منیم خبریم،
زبان **سیّد** شیرین سخن‌ده گویادیر.

۱۷۶

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.

UU ..UU ..UU ..UU

۱ اول خانه کیم اول کعبه‌ی اربابِ صفادیر،
مئیخانه‌دی کیم، مظهر اسرار خدادیر.
قوربان بئله مئیخانه‌یه کیم فرق اولونماز،
گر ساکن سلطان جهان یا کی گدادیر.
اوخشاتما اونو مسجیده زاهید، سنی تانری!
اوندا نه عمل کیم اولا، بی‌ریب و ریادیر.
بیز، چاکر اول پیر موغانیق کی شرفدن،
خاکِ قدمی، دیده‌ی خورشیده ضیادیر.
۵ اول خواجه‌ی **لَولاك** و طرازنده‌ی افلاک،
کیم ذات شریفینه طوفئیل ارض و سمادیر.
هر باده کی قیمت تاپا فئیض نظریندن،
جامینا جم و، باده‌سینه عقل فدادیر.
خاک درِ مئیخانه‌نی چک چئشمیموه، **سیّدا!**
کیم دیده‌ی غمدیده‌نه اول خاک دوادیر.

۱۷۷

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.

UU ..UU ..UU ..UU

۱ اول عیسیِ شش ماهه کی خورشید لیقادیر،
بیر محییِ اموات و **معین الضّعفا**دیر.
اول مایه‌ی اکسیر کی خومدور اونا مأوا،
درویشه غینا، خسته‌یه جان، پیره عصادیر.
اؤز جؤهر ذاتیندادی بو نشئه، شرابین،
ذاتی گرک اشیادا صفا، یوخسا هبادیر.

مینایِ مئیی آلدیم عبا آلتینا، زاهید!
گل تؤکمه بونون قانینی کیم آلِ عبادیر.
۵ تؤکمه مئیِ نابی یئره، ای زاهیدِ گومراه!
بو، خونِ خدا، خونِ شهِ کربوبلادیر.
مئیدن غرضین بیلمه‌سه، باک ائیلمه، نادان!
ذؤق اهلی بیلیر کیم بو نه مئیدیر، نه صفادیر.
سیّد! سنی کافر دئسه زاهید، نه غمین وار،
محشرده سنین دادرسین شیرِ خدادیر.
ال چکمه مئیِ نابدان، ای سیّد مضطر،
کیم دُردو اونون، داروی دردِ شعرادیر.

۱۷۸

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ تا کی دل نؤکته‌ی موهومدان انکاردادیر،
بیلمز اول رمزی کی مُضمر دهنِ یاردادیر.
هر «انا الحق» سؤله‌ین عاشیقه، منصور دئمین،
عاشیق اولدور کی اونون باشی سرِ داردادیر.
او تجلّا کی اولوب طوردا موسایا عیان،
ایندی گل گؤر کی اونو خانه‌ی خوممارددادیر.
شمعه پروانه اؤزون وورماغینی سانما عبث،
کیم حیاتی وار اونون، شمعده کی نارددادیر.
۵ کعبه‌نین اؤرتویونو تیکمگه خیّاط قضا،
ایستسه وئرمنم اول رشته کی زنّاردادیر.
سبحه تکلیفینی ائتمه منه، ای **سیّدِ** خام!
سن خیال ائتدیگین ایش، زاهید کفّاردادیر!

۱۷۹

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.

U U U.U. U U.. U.U.

۱ شراب ناب کی خورشید عالم آرادیر،
جهانا فئیضی اونون گون کیمی هویدادیر.
پیاله توت، ائله جامِ جهان نومایا نظر،
کی جمله سیررِ ازل اوندا فاش و پئیدادیر.
شرابِ نابدا یوخ عئیب، ائیلمز تؤهمت،
او کس کی ذاتی اونون عئیبدن مبرّادیر.
اومید جنت ایله طاعت ائیله‌ییر زاهید،
غریبه بیع و شرادیر، عجیبه سئودادیر.
۵ چیخیبدی منبره واعیظ، سالیبدی طاقا صدا،
مگر کی خبط دِماغ ائتدی، بو نه غؤغادیر!
هوای زولفِ چلیپای یار ترساداِن،
همیشه منزلیمیز گوشه‌ی کلیسادیر.
گولون گولابینی عطّار چکدی، ای **سیّد!**
ولی جفانی چکن عندلیب شئیدادیر.

۱۸۰

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.

U.U U U.U U U.U U U.U

۱ دؤر روخسارینداا مشکین سونبول پُرتابدیر،
یا سالیبدیر سایه خورشید أوزره مُشکِ نابدیر.
عارضین دؤرونده یا پروانه‌دیر عنبرفیشان،
یا شیکار جان ایچون عئشق اهلینه قلّابدیر.
اول مهِ روخسارا زولفون کیم دوشر، بیر وجهی وار،
آری، اکثر جیلوه‌گاهی عقربِ مهتابدیر.

چئشم خواب آلود و مخمورون نه بیلسین حالینی،
گؤزلریم هیجرینله کیم، شب تا سحر بی‌خوابدیر.
۵ مسجید و منبر نه لازیم مایلِ روخساریوا،
قاشلارین وقتِ عیبادت عاشیقه محرابدیر.
سیّدا! اهل وفا دئرلر کی بو عالمده وار،
آدی وار، لاکین اؤزو عنقا کیمی نایابدیر.

۱۸۱

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ عنبر ساچیلیر، قافیله‌ی عود گلیبدیر،
گویا کی یئنه چنگ و دف و عود گلیبدیر.
خورشید یئنه طالع اولوب بورجِ هومادان،
بیت الشّرفه اختر مسعود گلیبدیر.
ایام باهار اولدو، آچیلدی گول و لاله،
دونیایا مگر جنت موعود گلیبدیر؟
بُتخانه‌ی شیروانا یئنه بیر بُت زیبا،
یا صورت انسانا او معبود گلیبدیر؟
۵ اول قاشی هیلالیم یئتیشیب حدّ کمالا،
بیلدیر کی زیانین ائله‌ییب سود، گلیبدیر.
سیّد! گلیب اول گؤهر نایاب سفردن،
گؤهر ساچیلیر، لؤلؤی منضود گلیبدیر.

۱۸۲

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ قصدِ جان ائیلر، او فتّان گؤزلرین بیداددیر،
بیر کبوتر قصدینه گویا ایکی صیّاددیر.

اؤلدورور، گاهی دیریلدیر عاشیقی غمزه‌ن اوخو،
طورفه ساحیردیر کی هم جانبخش، هم جلّاددیر؟
لحظه- لحظه سئیل اشکیم عالمه توفان سالیر،
تا غمیندن هر گؤزوم بیر دجله‌ی باغداددیر.
باشین ایچون کسمه مندن، ای بوتِ بیدادگر!
جؤر و ظولمون کیم فرحبخشِ دل ناشاددیر.
۵ ای مه نامئهربان! ائتمم تمنّا وصلینی،
بس کی کؤنلوم مؤحنت هیجرانووا مُعتاددیر.
قیلدی هیجران قصد جان، جانانه بیلمز حالیمی،
لوطف قیل ای ناله! بودم کیم دمِ امداددیر.
یاردان تا **سیّد** مضطر کیمی دوشدوم جُدا،
همدمیم افغان، انیسیم ناله و فریاددیر.

۱۸۳

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ دئرلر کی ایچمه باده‌نی، اُمُّ الفِساددیر،
آری، فساددیر اونا کیم بدنیهاددیر!
هر کسده هر طبیعت اولا، مئی بروز ائدر،
اربابِ حالا حال، فسادا فساددیر.
پیرِ موغان ائدیبدی بیزه باده‌نی حلال،
قوربان بو اجتهادا، عجب اجتهاددیر.
بیر شیشه مئی قویون لحدیم ایچره دفن ائدین،
کیم بو جهاندان منه زادُالمَعاددیر.
۵ حقدن شرابخواری او کیم نااومید ائدر،
سیّد! اودا سنین کیمی بی‌اعتقاددیر.

۱۸۴

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ روخسارِ یار زینتِ خطِ غوباردیر،
ریحان، شیکسته، سونبول اونون خاکساریدیر.
گؤردوکده لاله داغینی، رشک اؤلدورەر منی،
کیم بلکه بو منیم گولومون داغداریدیر.
خط گلدی رویِ یارا، فیزون اولدو رؤنقی،
ای عندلیب! مرغِ دلین نؤباهاردیر.
پرتاب ائدیبدی تیرین او ابرو کمان گلیر،
شاد اول کؤنول کی مثیلی بیزیم جانا ساریدیر.
۵ مجنون بورهنه سئیر قیلیر جمله عالمی،
مئیخانەی غمین بو حله هوشیاردیر.
نرگس چمنده گؤز آچیب، حئیراندی حوسنونه،
سونبول او زولفِ خم به خمین تابداریدیر.
جاندان سیوای دهانینا یوخ نذری **سیّدین**،
اولسون قسم او جانیوا کیم یوخو واردیر.

۱۸۵

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ دلاک پسر کاینەی اهل نظردیر،
بیر صورتِ بیمیثلدی، بیر شکلِ دگردیر.
ابرولاری بیر تیغدی، موژگانلاری نشتر،
رگدن آچیلان نشترینه خون جیگردیر.
جام ایله حیجاب اولدو اونون تیغینه باشیم،
باشیمدا بلا اولدو منیمده، بو نه سردیر؟

بیر الده توتوب تیغینی، بیر الده توتوب چنگ،
دعوایا گلیرسه، اونا جانیم نه سپیردیر؟
۵ ال وورسا اگر چرخه، چیخار گؤیلره آهیم،
ای چرخ جفاکار! سنه جای حذردیر.
میقراض جفا ایله اگر رشته‌ی عؤمروم،
قطع ائیله‌سه، بالله! دئمزم کیم نه خطردیر!
شانه کیمی صد چاك ایدی کؤنلوم بو حسددن،
کیم شانه کش طورره‌ی هر شعبده‌گردیر.
ای گول! نه‌روادیر دورا هر خارا مقابیل،
رویون کی گولوستانِ صفادا گولِ تردیر.
ای کاش اولایدیم قاییش اول موی میانا،
وه، وه! نه گؤزل موی میان و نه کمردیر!
۱۰ تاس اؤپدو الین، باغرینی سو ائیله‌دی، **سید!**
گؤزدن تؤکولن اشك دگیل، خونِ جیگردیر.

۱۸۶

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ خیال زولف رویون روز و شب کؤنلومده مُضمردیر،
منه نوروزودور، هرگون شب و روزوم برابردیر.
أوزوندور ای حبیبیم! عالم ایچره معجز باقی،
ائدن کس مصحف روخسارینی انکار، کافردیر.
غوباری چوخ گؤتورسون تا اؤپن‌دم آستانیندان،
بو وجهیله أوزوم گؤز یاشیم ایله متصّل تردیر.
چیراغِ شب منه بسدیر، جیگرده شعله‌ی داغین،
بحمدالله کی ظلمت خانه‌ی کؤنلوم منوّردیر.

۵ صنوبر بار وئرمز، وئردی قدّین بارەلر قدّه،
بو گولزار بهشتین مئیوەسی بار صنوبردیر.
بلایِ تلخِ هیجرِ یاری کؤنلونده صنوبر توت،
مذاق خاطیرِ خسرو لب شیرینله شکّردیر.
بلای هیجر دلبر تیرەتردیر، ای کؤنول! آمما،
رقیبی وصلده یار ایله گؤرمک خئیلی بدتردیر.
رقیب اول ماها همدم، شمعدیر پروانەیه محرم،
سنه سوز نهاندان **سیّد**! اؤلمک مقرّردیر.

۱۸۷

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
U U U . U U U . U U U . U U U .

۱ بیز اول آلودەی دردیک کی جامِ مئی دوامیزدیر،
اسیر مؤحنتیک، مئیخانەلر دارالشّفامیزدیر.
اولان واقیف اؤزوندن، عئشقدن بیگانەدیر بیزده،
اؤزوندن کیمسه کیم بیگانەدیر، اول آشینامیزدیر.
بیزی روسوا گؤروب ظاهیرده، بیزدن ائتمه نیفرت کیم،
گدایِ کویِ عئشقیک بیز کی سلطانلار گدامیزدیر.
هاچان سندن وفا گؤردوک، بیز ائتدیک بیوفالیق کیم،
سنی بونجا وفاسیز ائیلەین خود اؤز وفامیزدیر.
۵ اگر چه صورت حادثلریک کیم اولماریق باقی،
فنایِ مطلقیک، لاکین فنای اول بقامیزدیر.
رهِ جانانا تسلیم اولموشوق، ال چکمیشیک جاندان،
شهید خنجرِ خونریزی اولماق مدّعامیزدیر.
نه گونه مؤشکول اولسا کاما یئتمک دهردن، **سیّد**!
توهّم ائتمه کیم، پیرِ موغان موشکول گوشامیزدیر.

۱۸۸

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.

UU ..UU ..UU ..UU

۱ دئرسن منه کیم حوری و غیلمان اولاجاقدیر،
قیسمت سنه اول کوثر رضوان اولاجاقدیر.
بسدیر منه بو ساقی ایله باده‌ی گولگون،
منزلگهیمیز صحن گولوستان اولاجاقدیر.
دونیادا گرک یار پریوش، مئیِ بی‌غش،
عقبایا باخان کیمسه پریشان اولاجاقدیر.
بو نقدی قویوب نسیه دالینجا نه گئدیم من؟
نقدینی وئرن نسیه‌یه، نادان اولاجاقدیر.
۵ ساقی! منه غیلماندی شرابِ مئیِ کؤثر،
واعیظ جیگری حسرت ایله قان اولاجاقدیر.
فوت ائیلمه بو فورصتی، ای عاقیل و هشیار،
عؤمرون گئده‌جک، دهر اؤزو ویران اولاجاقدیر.
سیّد! دئگیلن نسیه سؤزه باور ائدم من،
نقد هونریم جاما گیروگان اولاجاقدیر.

۱۸۹

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.

UU ..UU ..UU ..UU

۱ دهرین منه سنسیز بو باهاری نه گرکدیر،
گولزارِ چمن صوت هزاری نه گرکدیر؟
آشوفته کؤنول تارِ سرِ زولفوو ایستر،
سونبول منه سنسیز، سنی تانری، نه گرکدیر؟
عطر سرِ زولفون منه مطلوبدور، ای گول!
عطّارلارین مُشکِ تتاری نه گرکدیر؟

هر گئجه کی آغوش خیالیمدادیر اول ماه،
ظاهیرده اولان بوس و کناری نه گرکدیر؟
۵ ای زاهید خودبین! یئری، اؤز عئیبینه کور اول،
خلقین سنه بو عئیب و عَواری نه گرکدیر؟
بی‌باده‌ی گولگون بیزی مست ائیله‌دی ساقی،
مِن بَعد مئیین رنج و خوماری نه گرکدیر؟
قونشو تویوغو قاز گؤرونور قونشویا، **سیّد!**
اؤز یاریوی توت، اؤزگه نیگاری نه گرکدیر؟

۱۹۰

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ روحون غذاسی اگر چه مئیِ لعل فامدیر،
هر کس کی یارسیز ایچه، بالله حرامدیر.
یارِ موافق اولماسا، مئیدن نه فائده؟
مئی بزمی بی‌رفیق اولا گر، ناتمامدیر.
باخما فقیهین ائیله‌دیگی درس و بحثینه،
آداب عئشقدن خبری یوخ، عوامدیر.
زاهید ریای طاعت ایله جنت ایسته‌ییر،
خود بیلمه‌ییر اؤزوکی، بو ایش فیکر خامدیر.
۵ **سیّد!** حیات ایسه غرضین روزگاردان،
گئت باده ایچ کی، شربت **یُحییَ العِظام**دیر.

۱۹۱

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ بساط عئیشیمیز هیجرینده، ای گول! بزم ماتمدیر،
ز بس کی گریه ائیلر گؤزلریم، گویا محرّمدیر.

نولور کیم گلسه اول ماهِ منوّر بزمِ عشّاقا،
دئییرلر کی منجّملر، بو آیین سلخی چوخ کمدیر.
باشیم زانوی غمده، اولموشام یوز درده پیچیده،
منی آشفته احوال ائیلین، اول زولف پرخمدیر.
اؤزون یئت، یا علی! امدادیما، بیر یار و یاور یوخ،
منه دوشمن ره عئشقینده بو مجموع عالمدیر.
۵ بابام آدم بهشتی چون وئریب بیر دانه‌ی خالا،
حبیبیم! عاشیقین هیمّتده آدمدن مگر کمدیر.
باشیندا پنبه مینا گؤستریر کشف و کرامتلر،
عجب رندِ خراباتی، عجب شیخِ معمّمدیر!
سنینلندیر فرح عئشق اهلینه، ای **سیّد** عالی!
تصوّر ائتمه کیم سنسیز کؤنوللر شاد و خرّمدیر.

۱۹۲

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ سئودالارا دوشدوم، دئدیم: الله کریمدیر،
گر یاندیم، آلیشدیم، دئدیم: الله کریمدیر!
بند اولدو کؤنول تار سرِ زولفِ نیگارا،
بو داما ایلیشدیم، دئدیم: الله کریمدیر!
یاندیردی منی شعشعه‌ی نورِ جمالی،
بو نارا آلیشدیم، دئدیم: الله کریمدیر!
گاه یاخدی منی هیجرِ روخو، گاه وصالی،
اودلارا توتوشدوم، دئدیم: الله کریمدیر!
۵ خام ایدی کؤنول دوشدو غمِ بوته‌ی عئشقه،
اول بوته‌ده پیشدیم، دئدیم: الله کریمدیر!

سیّد! دولانیب گون تکی مجموعِ جهانی،
دریالاری آشدیم، دئدیم: الله کریمدیر!

۱۹۳

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
UU UU.. UU.. UU.U

۱ او قارا گؤز کی منیم عئشقده سلطانیمدیر،
خاک پایی گؤزومه کُحلِ صیفاهانیمدیر.
نه پری صدمه‌سیدیر سرده، نه سودایِ جنون،
منی مجنون ائدن اول زولفِ پریشانیمدیر.
سانماکیم عارضِ آلین خط ایله اولدو سیاه،
سنی، ای ماه پریچهره! توتان قانیمدیر.
قالدی جان، چکدیلر اول شوخون اوخون جیسمیمدن،
ائیله بیلدیم کی اوخو قالدی، چیخان جانیمدیر.
۵ گئتمه کج، ای دل شئیدا! بو هیلال ابرونون،
گر دئسم ماه أوزون، عئشقده نقصانیمدیر.
خیضر اول سبز خطین تنگ دهانین گؤرجک،
باسدی کیم باغرینا، بو چئشمه‌ی حئیوانیمدیر.
سیّد! اول شمع غمیندن گئجه‌لر صبحه کیمی،
یانان احوالیما کیم بو دل سوزانیمدیر.

۱۹۴

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ نه زخم غمزه‌سی نه تیر دلسیتانیمدیر،
سالان بو رنگه منی چئشم خون فیشانیمدیر.

نه گول شوکوفته‌ده چئشمیمده اشکِ آلا سبب،
نوایِ مُرغ چمن، باعیثِ فغانیمدیر.
الیمده باده‌ی گولگون، یانیمدا یاریم یوخ،
باهار فصلی‌دیر آمما، منیم خزانیمدیر.
گؤروب عیذارینی زولفِ کجینده اول شوخون،
دئدیم:«بوگون قمر عقربده‌دیر، قیرانیمدیر!»
۵ دئدیم:«جاهاندا نه‌دیر بونجا قیل و قالا سبب؟»
دئدی:«آرایا دوشن مبحث میانیمدیر.»
دیار یارا بوگون ائتمیشم سفر عزمین،
بو تازا شعرلر احبابا ارمغانیمدیر.
منم او طائر قدس آشیانه کیم **سیّد!**
بهشت عدن منیم کؤهنه آشیانیمدیر.

۱۹۵

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
UU U.U. UU.. U.U.

۱ بو نامه کیم منه اول شوخِ دل‌روبادان‌دیر،
بو بیر عطیّه‌ی عُظمادی کیم خدادان‌دیر.
شیکایت ائیلمه بیگانه‌دن صفا گلمز،
نه گلسه باشیوا، ای خسته! آشنادان‌دیر.
گتیرمز عارضِ آلین باخاندا تاب نیگاه،
گر عاشیقین أوزووه باخماسا، ضیاءدن‌دیر.
او باغدان منی بیر نکهت ایله شاد ائتمز،
شیکایتیم منیم، ای لاله‌روخ! صبادان‌دیر.
۵ دریغ ائیلمه، خاک درین گؤزوم نورو،
گؤزوم ضیاسی منیم چون بو توتیادان‌دیر.

نه یار ائده‌ردی جفا، نه رقیب، نه گردون،
زمانه‌ده بو جفالار، منه قضاداندیر.
نه سنده وار وفا هم نه یاردا، **سیّد!**
وفا، بو عصرده بیل جینسِ کیمیاداندیر.

۱۹۶

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
UU U.U. UU.. U.U.

۱ تصوّر ائتمه فغانیم هلاکِ جانداندیر،
کمان اؤپر الیوی، الامانیم اونداندیر.
کؤنول! یاخیب اودا دؤندرمه سویا پئیکانین،
بو تیر کیم منه اول قاشلاری کمانداندیر.
عجبمی چئشمه‌ی خورشید دهری روشن ائدر،
گؤزومده سورمه‌سی اول خاکِ آستانداندیر.
کؤنولدو لاله صیفت داغدار سر تا پا،
بو تؤحفه‌لر منه بیر اؤزگه گولسیتانداندیر.
۵ زیانی یوخ آلیبان جانی، وئردیلر غمینی،
محبتینده بیزیم سودوموز زیانداندیر.
گئدیب او ماهی نئچه گوندو من یئنه گؤرورم،
بو قوّه‌ی بصر اول گرد کارواناندیر.
کبودی جامه ایله گلدی اول سهی بالا،
بلا کی **سیّده** نازلدی، آسیمانداندیر.

۱۹۷

فعلات فاعلاتن فعلات فاعلاتن
UU.U . U..UU .U . U..

۱ قادان آلیم ای قارا گؤز! سنه بو ادا نئچیندیر،
نه أوزو قارالیق ائتدیم، منه بو ایذا نئچیندیر؟

سنه آل دون یاراشیر، نییه گئیمیسن قارا سن،
مگر عاشیقین اؤلوبدور، سنه بو عزا نئچیندیر؟
یاناغیندی لاله نیسبت، دوداغین عقیق مانند،
بدنین سفید و صافی، بس آدین «قارا» نئچیندیر؟
منه آد «قارا» گره‌کدیر کی منیم گونومدو قارا،
بو آد، آی وفالی دلبر! دهٔ گؤروم سنا نئچیندیر؟
۵ سنه عاشیق اولسا هر کس، اولو قارا باخت، بالله،
یوخ ایسه بو آد سنینچین، صنما، شها! نئچیندیر؟
دلی زخمدار **سیّد**، یئته گر او قارا زولفه،
داخی قارا لازیم اولماز، اونا بس دوا نئچیندیر؟

۱۹۸

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ کؤنلومو شورا سالان، پسته‌ی خندانیندیر،
نمکِ زخم، لبان شکر افشانیندیر.
قونچا تک باغدا هر خارا آچیلدین، ای گول!
سینه‌می چاک ائدن اول چاک گیریبانیندیر.
زیر لب، خنده‌کنان حالیمی سوردون، صنما!
منی گیریان ائدن اول خنده‌ی پنهانیندیر.
نئچه ایللردی کی دل فیکر دهانین ائیلر،
خیضری سرگشته قویان، چئشمه‌ی حئیوانیندیر.
۵ توتوبان باغریوا باسدین او سرِ زولفو، کؤنول!
بئله فیکر ائیله‌دین اول مُشک سنین جانیندیر؟
ای کمان قاشلی، آتیب اوخ، اوره‌گیم یارالادین،
عاشیقِ زار یئنه طالیبِ احسانیندیر.

گؤردو رویون، صنما! گلدی بوگون ایمانا،
سیّد زار سنین تازه مسلمانیندیر.

۱۹۹

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ ای حوروش! کی عکسِ روخون ساغریمده‌دیر،
کؤثر زولالی باده‌ی جانپروریمده‌دیر.
اسکندره‌ممی؟ ظولمته، ای خیضر! اولام روان،
آب حیات، لعلِ لبِ دلبریمده‌دیر.
سیررِ دهانی مندن ائشیت کیم بو نؤقطه‌نین،
تألیف اولان کیتابه‌لری ازبریمده‌دیر.
اول شمع حوسنه یاندیغیم آخشامدان بری،
پروانه‌لر گؤزو، هامی خاکستریمده‌دیر.
۵ قورخوتما زاهیدا! منی تار جحیمدن،
دریای رحمتین باشی اشک تریمده‌دیر.
اول قاشی ذوالفقار ووران زخم مؤهلیکی،
جبریل تک هنوز اثری شه‌پریمده‌دیر.
دیلدن محالدیر کی ائده انتقال عئشق،
سیّد! بو بیر عرضدی کی اؤز جوهرینده‌دیر.

۲۰۰

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ اهلِ عئشقین، زاهیدا! جیسمینده‌کی جان اؤزگه‌دیر،
عالمِ معنادا، بیل، جان اؤزگه، جانان اؤزگه‌دیر.

عاشیقین هر چند خوشدور یاری اولماق بزمده،
لاکین ای شئیدا کؤنول! یارِ زباندان اؤزگه‌دیر.
کوفر و ایمانی نه بیلسین زولفووه بند اولمایان،
مولکِ ایمان اؤزگه‌دیر، بو کافرستان اؤزگه‌دیر.
ای لبِ دلداردان غافیل اولان خیضر فقیر،
لعلِ دلدار اؤزگه‌دیر، اول آب حئیوان اؤزگه‌دیر.
۵ ای کؤنول! کؤحلِ صیفاهان سانما خاکِ پائینی،
توتیا بیر اؤزگه شئی، کؤحلِ صیفاهان اؤزگه‌دیر.
نئی شکردن هیندآرا، طوطی تاپار ذؤق و صفا،
بیلمه‌ییر لعلِ لبینده شکّرستان اؤزگه‌دیر.
سیّدا! خوبانِ خلّخدن نه‌دیر اوصافلار،
مُلکِ خلّخ اؤزگه، خاکِ پاکِ شیروان اؤزگه‌دیر.

۲۰۱

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ ماه نو بحثی ائشیتدیم کی او مهرو ایله‌دیر،
اینجه‌لیب، وجهی بودور کیم، غم و قایغو ایله‌دیر.
نه شیرین داغ چاپیرسان بو قدەر، ای فرهاد!
طلب وصل مگر قوّت بازو ایله‌دیر؟
اولماسا اشک، چیخاردیب آتار ایدیم گؤزومو،
صدفین عزّتی، آری، دُر و اینجو ایله‌دیر.
آستانین داشینا باشینی قویماز زاهید،
کی اونون راحتی بیر بالش پر قو ایله‌دیر!
۵ گؤزومون یاشینی منع ائیلمه کویوندان، کیم،
زینت جنت فردوس برین، جو ایله‌دیر.

خطّینی روینه گیسوسو گتیردی او مهین،
داهی بوندان سورا هر بوغضوم او گیسو ایله‌دیر.
گؤره‌نی موی میانین او پری‌نین، **سیّد!**
اینجه‌لیب مو کیمی، اشعاری دولو مو ایله‌دیر.

۲۰۲

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ دل کی شمع رویونا بیر دلبرین پروانه‌دیر،
یانسا اول شمعین اودوندان، بیلمزم پروا نه‌دیر!
عئیبی یوخ باغلانسا کؤنلوم، ای پریوش زولفووه،
لاییق زنجیر اولور هر کیمسه کیم دیوانه‌دیر.
مستِ مئی گؤردوکده زاهید، طعن قیلما چوخ منه،
کیم ازلدن سرنوشتیم گوشه‌ی مئیخانه‌دیر.
خالی اولماز بیر زامان چئشمین خیالیندان کؤنول،
شوکر اولوب مردم‌نشین، هر چند کیم ویرانه‌دیر.
۵ چیخدی جان وصلینده تندن، رسمدیر چیخماق، بلی،
آشینالار صحبتیندن کیمسه کیم بیگانه‌دیر.
گندمِ خالین گؤروب آلدانا یارین، ای کؤنول!
بو بلای آدمه باعیث اولان بیر دانه‌دیر.
اول پری روخسار فیکرین سالما، **سیّد!** کؤنلووه،
آفتِ جاندیر سنه، فیکر ائتمه کیم جانانه‌دیر.

۲۰۳

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ ای گول! أوزون معاینه فیردوس باغیدیر،
شهد لبیندی، یوخسا بو کؤثر بولاغیدیر؟

رؤشن قیلیب جهانی جمالین تلألوئو،
قرصِ قمردی یوخسا کی بو گون چیراغیدیر؟
واعیظ! دئدین بهشتده واردیر ایاقِ مئی،
باشین‌چین، اول ایاق، بو ساقی آیاغیدیر!
روخسار آلین أوزره، او خالِ سیه‌می‌دیر؟
یا اینکه مایه‌ی دل مجروح داغیدیر؟
۵ دوشموش قاشین خیال دلِ **سیّده**، ولی،
ویرانه‌لر جهاندا حرامی یاتاغیدیر!

۲۰۴

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ ای ملک سیما! جمالین رشکِ جنت باغیدیر،
قامتین طوبا، لبین گویا کی گول یاپراغیدیر.
جیسمِ زاریم اشکِ چئشمیمدن پوزولسا نئی عجب،
تئز تاپار رخنه، بلی، بیر یئر کی سو اویناغیدیر.
لشکر غم کؤنلومون مولکونو ویران ائیله‌دی،
پادشاهیم بیر ترحّم قیل، مروّت چاغیدیر.
واعیظا! تقریر قیلما چوخدا روز حشردن،
عاشیق ایچون روز محشر یارین آیریلماغیدیر.
۵ هر یئتن شوخِ جفاپیشه منه ائیلر ستم،
بو بلا چکمیش وجودوم خوبلار تاپداغیدیر.
لاله‌لر کیم باش وئریب خاک مزاریمدان چیخار،
فیرقتیندن چکدیگیم سینه‌مده حسرت داغیدیر.
لوطف ائدیب بیر گون نولار سورسان پریشان حالیمی،
سیّد سرگشته زولفِ پُرخمین دوستاغیدیر.

۲۰۵

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ اول أوزو خورشید کیم عاشیقلرین جانانیدیر،
گون تکی رؤشندی کیم، بو خسته جیسمین جانیندیر.
ظلمت زولفونده پنهان لعلینه مئیل ائتدی کیم،
اول دهان تنگ، خیضرین چئشمه‌ی حئیوانیدیر.
سیرریمی عالم بیلیر، ای دل! نه پنهان ائیله‌ییم،
آشیکارا دل آلان اول خنده‌ی پنهانیدیر.
ای طبیب! ال چک علاجیمدان، منه ائتمه علاج،
خاک کوی دوست، کور اولموش گؤزوم درمانیدیر.
۵ نام معشوقه نه حاجت ظاهیر ائتمک، ای کؤنول!
ائل بیلیر، عالم بیلیر گول‌روخلارین سلطانیدیر.
سینه‌ده پئیکانیوا قیلدیم جیگر قانین غیدا،
جانا مینّتدیر کی بو جانانیمین مئهمانیدیر.
نامه گلدی یاردان، ایستر جسددن جانیمی،
بؤیله ساندیم کیم حقین گؤیدن گلن فرمانیدیر.
اولما یارین **سیّدا** جؤر و جفاسیندان ملول،
عاشیقه جؤر و جفاسی دلبرین احسانیدیر.

۲۰۶

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ دئدیم:«ای گول! نییه ائتدین منی زولفونده اسیر؟»
دئدی:«دیوانه اولان شخصه گرکدیر زنجیر!»
دئدیم:«اول طرّه‌ی پُرچینده نه‌دیر روخسارین؟»
دئدی:«بو صورتی، چین ایچره قیلیبلار تصویر!»

دئدیم:«اول عارضِ زیبادا نه‌دیر خطّ سیاه؟»
دئدی:«کیم مُصحف روخساریما دوشموش تفسیر.»
بو اومید ایله کی قانیمی تؤکه غمزه‌ن اوخو،
ای گؤزون صدقه‌سی! عمداً قیلیرام یوز تقصیر.
۵ خامه‌ی **سیّد** اگر کیم اولا یوز موی شیکاف،
صیفتِ مویِ میانین ائده بیلمز تحریر.

۲۰۷

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ قبر ائوینه او کی بیر شیشه مئیِ ناب آپاریر،
آتشِ دوزخی سؤندورمگه سئیلاب آپاریر.
عابیدین سهوینی عئیب ائتمه، قاشین شؤقو ایله،
او قدەر فیکر قیلیر، عاغلینی مئحراب آپاریر.
گؤذریم کویووا دوشجک، آیاغیم توپراغینی،
توتیا ائتمک ایچون چئشمینه، اصحاب آپاریر.
شب هیجران، موژه‌لر توتماسا چئشمیم اؤنونو،
گیریه‌دن صوبحه کیمی عالمی سئیلاب آپاریر.
۵ شرح زولفون گئجه‌لر سیّدی قویموش بیدار،
گرچه افسانه اوزاندیقجا گؤزو خواب آپاریر.

۲۰۸

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ خلقین ایمانینی گر مکر ایله شئیطان آپاریر،
اول پری‌چئهره نه‌دندیر کی بس ایمان آپاریر؟

ای کامان قاشلی! منی یارالادی غمزه‌ن اوخو،
زولفونو باس یاراما، قویما منی قان آپاریر.
دل چکر جانی سر کویونا صبح ائتمک ایچون،
سانکی حجّاج مِنا داغینا قوربان آپاریر.
عئشقدیر الدن آلان دین ایله ایمانی، ولی،
خلقدن تؤهمت بیهوده‌نی صنعان آپاریر.
۵ زاهید اول زولفده روخسارینی گؤردوکده، دئدی:
«بو، او هیندو بچه‌دیر، مکتبه قرآن آپاریر.»
کیمسه کیم گئیمیه مئیدان محبتده کفن،
اونو معشوقِ ازل، محشره عوریان آپاریر.
چکمه‌یین **سیّدِ** لامذهبی مئیخانه ساری،
کافری کعبه آرا هانسی مسلمان آپاریر؟

۲۰۹

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ مسکین کؤنول یئنه اؤزونو یارا گؤستریر،
گویا تاپیب طبیبینی بیچارا گؤستریر.
دؤر لبینده خط دگیل اول سرو گول روخون،
گویا بنفشه شربتی بیمارا گؤستریر.
تا رومی رویون ائتمگه پامال زنگ خط،
خال سیه بو کشور آرا قارا گؤستریر.
گؤز گؤستریر دله خَم ابروی مهوشی،
گویا هیلال عئید تاپیب یارا گؤستریر.
۵ اغیاری گؤرجگین، منه چوخ ائیلر ایلتیفات،
اول شوخ دلفریب اؤزون اغیارا گؤستریر.

وئردی نیشان رقیب او مهی غئیره سئیرده،
اختر شومارا دؤندو کی سیّاره گؤستریر.
گؤسترسه یارا کؤنلونو وار وجهی **سیّد**ین،
اؤز خانه‌ی خرابینی معمارا گؤستریر.

۲۱۰

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ دئرلر کی باده روحا جلا، جیسمه جان وئریر،
آری وئریر، گر اول بُت شیرین زبان وئریر.
سانماکی خانه‌گاهدا گؤرونسون فقیه‌دن،
مئیخانه‌ده او فئیض کی پیرِ موغان وئریر.
قیللام نیثار پیر موغان خیدمتینده جان،
دؤران منه اگر چه اجلدن آمان وئریر.
سیّد! شرابی مظهر حق بیلسه، نئی عجب،
کیم ساغر شراب خدادان نیشان وئریر.

۲۱۱

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ ساقی کی الده باده‌ی مرجان دولاندیریر،
جانلار فدا او جانا کی بیر جان دولاندیریر.
اول زولفه وئرمه أوز کی اونون یوز خطاسی وار،
جنتدن آخر آدمی شئیطان دولاندیریر.
جانان دولاندیریر منی روخساری دؤرونه،
پروانه‌نی او شمع شبستان دولاندیریر.

ظلمات خطده گؤرسه دبِ یاری رشکدن،
خاصیّتینی چئشمه‌ی حئیوان دولاندیریر.
۵ گاهی دهانی کؤنلوم ائدر آشیکارا قان،
گاه جانی نؤقطه‌ی لبی، پنهان دولاندیریر.
بنزه‌ر جمالی مرکز خورشید دؤرونه،
سیّاره‌لر تک عاشیقی هریان دولاندیریر.
ایستر او آفتاب لبِ لعلین اؤپمگه،
دلخون اولوبدو **سیّدی** گر قان دولاندیریر.

۲۱۲

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ سانماکی چئشمدن أوزومه اشکِ تر گلیر،
بو چئشمه خشک اولوب، داخی خون جیگر گلیر.
ای مؤجِ اشک آخما، داخی توتما یوللارین،
بیر رهگذار وئر، او بوتِ سیمبر گلیر.
گه یاد زولفون ائیله‌ییرم، گاه کاکیلین،
بیر فیکر ائتمیشم، دله فیکرِ دگر گلیر.
کسمه اومید وصلدن ایامِ هیجرده،
ای دل! بو شام کیم گئده‌ر، آخر سحر گلیر.
۵ گر موژده‌ی وصالی گله، یوخدو فائده،
جانیم چیخار فرحدن، اگر بیر خبر گلیر.
دونیایا گلمه‌ییر نه سبب بیر وفالی یار،
باعیث نه‌دیر کی بیری- بیریندن بتر گلیر؟
سیّد، گئده‌ر دئدیم سر کویوندان، ای پری!
گولدو کی کؤنلو منده‌دیر آنین، گئده‌ر، گلیر!

۲۱۳

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.

U.. UU.. UU.. UU.U

۱ سینه‌دن گوشوما فریاد دلِ زار گلیر،
دردی آرتیبدی یئنه ناله‌ی بیمار گلیر.
بیلدی گؤرسم روخ آلین، فرحیندن اؤلرم،
شاد مرگ ائتمگه اؤز عاشیقینی یار گلیر.
غمِ هیجرانا دئدین، صبر ائله‌سن، ای ناصح!
سنه آسان ایسه بو ایش، منه دوشوار گلیر.
هانسی بیر عضووی تعریفه ائدرسم اقدام،
اوّلاً آغزیما اول لعل شکربار گلیر.
۵ اثر باده‌نی گؤر کیم ییخیلیب مست اولورام،
نه زامان فیکریمه اول گؤزلری خوممار گلیر.
دل گلیر بوسه ایچون دؤر خطینده درینه،
شرم ائدن سائیله بنزه‌ر کی شبِ تار گلیر.
اؤلمگیم خوشدو رقیب ایله سنی گؤرمکدن،
گزمه غئیر ایله منیم غئیرتیمه عار گلیر.
سیّدا! تار سرِ زولفو گؤزومدن گئتدی،
ماسیوا، تانری بیلیر کیم گؤزومه تار گلیر.

۲۱۴

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.

U.. U.U. UU.. U.U.

۱ کؤنول تپیده‌له‌نیر، یوخسا نازلی یار گلیر،
اوچور گؤزوم، مگر اول سرو گول‌عذار گلیر.
صبا گتیردی یئنه موژده‌ی گولوستانی،
شیکوفه‌لر آچیلیر، فصلِ نؤباهار گلیر.

ز بس کی منتظرم، هر آیاق صداسیندان،
تصوّر ائیله‌ییرم بلکه نازلی یار گلیر.
ایاغی آل اله ساقی! منه پیاپئی وئر،
آماندی، قویما، منیم باشیما خومار گلیر.
۵ شراب تیغ ایله یاندیر منی، اگر مندن،
حبیبیم آینه‌ی کؤنلومه غوبار گلیر.
مگر کی رهگذر یاردا آچیب زولفون،
مشاما لخلخه‌ی نافه‌ی تاتار گلیر.
ز بس کی عارضیوین حسرتین چکر **سیّد،**
آچیلسا یوز گولِ تر، گؤزلرینه خار گلیر.

۲۱۵

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ هر لحظه کیم خیالیما اول سیمبر گلیر،
تانری بیلیر کی بو دلِ زارا نه‌لر گلیر!
شؤق روخیله چئشمیمه عالم گلیر بهشت،
یاد لبیله، آغزیما طعمِ شکر گلیر.
گلدیکجه عؤمروم، اولدو فیزون درد و محنتیم،
بو دوغرو سؤز دورور کی، بیری کارگر گلیر.
بو خالِ مشکفام کی رووینده‌دیر سنین،
کعبه قوپوب زیارتیوه هم حجر گلیر.
۵ نومید قیلما زولفونو أوزدن کنار قیل،
کیم روز و شب نظاره نه شمس و قمر گلیر.
از بس کی سانجیلیب تنیمه اوخ، اوخ أوستونه،
سیّد! گؤرن دئیر کی سنه بال و پر گلیر.

۲۱۶

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ کؤنول! اول ماه‌لیقا صؤحبتیمیز عار بیلیر،
کی اؤزون اولفت اغیارا سزاوار بیلیر.
رود نیل اولدو گؤزوم یاشی بو مؤحنتدن کیم،
یوسیفیم حوسنونه هر زالی خریدار بیلیر.
هانی اول برقِ تجلّا کی یوخ ائتسین وارین،
کیم کی موسا تک اؤزون قابیل دیدار بیلیر.
اهل دلدن او مهین قصدی دل آلماقدی، ولی،
دل‌روبالیق روشین عاشیقه آزار بیلیر.
۵ بیلمیشم کی بو قده‌ر جؤر و جفا ائتمکدن،
اول پری چئهره بیزی عئشقه گیرفتار بیلیر.
هیجرده چکدیگیم اول کافر الیندن گئجه‌لر،
سیّدا! من بیلیرم، دیده‌ی بیدار بیلیر.

۲۱۷

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ کیم کی **سیّد** اؤزونه بیر گؤزلی یار بیلیر،
نه قده‌ر جؤر ائلسه، جانا سزاوار بیلیر.
نه قده‌ر جؤر و سیتمدن ائده معشوقو گوناه،
یئنه عاشیق اؤزون عئشقینده گوناهکار بیلیر.
بئله‌دیر قاعده گولزار جهان ایچره کی، گول،
بولبولو ترک قیلیب، همدمینی خار بیلیر.
کیمینی طورِ تجلادا یاخار برقِ جمال،
کیمینی عزّت ایله قابیلِ دیدار بیلیر.

۵ اؤزونو دلبره لاقئید گرک گؤسترەسن،
ظولم بنیاد ائدیب اول واخت کی، ناچار بیلیر.

۲۱۸

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ بولبولون حال دلین نوگول گولزار بیلیر،
یانسا پروانه، غمین شمعِ شبِ تار بیلیر.
عاشیقِ کامیل اولان دردینی یارا نه دئسین،
او کی درد اهلین ائدیب درده گیرفتار، بیلیر.
راضیام کی یانا پروانه کیمی بال و پریم،
گر منی یانماغا اول شمع سزاوار بیلیر.
نه شیکایت ائلەییم درد دلیمدن یارا،
بیلمیشم کی دلِ زاریمدا نه کیم وار، بیلیر.
۵ شاکیرم یانماغا، یوخ جرأت ائدم شیکوه، اگر،
اول دل آرام، منیم جنّتیمی نار بیلیر.
گؤرورەم اول گؤزو بادام، او لعلی شکّر،
ائیلسه خواهیش، علاج دل بیمار بیلیر.
خون فسا فؤجونه گؤسترمه کلامین، **سیّد!**
یئنه گول قدرینی بو دهرده عطّار بیلیر.

حرف الزّاء

۲۱۹

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ سنده، ای لعلی شکر! بونجا وجاهت قالماز،
دل صد پارەی عاشیقده جراحت قالماز.

ذؤق وئرمز داخی عئشق اهلینه شیرین دهنین،
تلخ اولور سؤزلرین، آثار ملاحت قالماز.
صوبح روخساریوی، ای ماه! توتار ظلمت خط،
سیبقت لئیل اولا، صوبح أوزره صباحت قالماز.
خط باسار عارضیوی، حوسنوو، ائیلر بر هم،
داخی اول نقش دل آرادا طراوت قالماز.
۵ لبلرین معجز ایله مُردەلر ائتمز احیا،
نفَس پاک مسیحادا فصاحت قالماز.
گؤزلرین یادی ایله سینەده آساییش یوخ،
ایکی بیمار اولان خانەده راحت قالماز.
لب یار ایله مکرّر اولا گر قافیەلر،
سیّد! قند مکرّردی، قباحت قالماز.

۲۲۰

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ بو حسن و لطافتده یقیندیر بشر اولماز،
روخسارینا بنزر فلک اوزره قمر اولماز.
ای لعلی شکر! چوخ یئمیشم مصر نباتین،
هرگیز لب شیرینیوه بنزر شکر اولماز.
قددیندی سنین سرو خوراماں، ذقنین سیب،
آمما نه دئییم، سروده هرگیز ثمر اولماز.
گؤیدن یئره سن ائنمیسن، ای آیەی رحمت!
روخسار لطیفین کیمی گول برگِ تر اولماز.
۵ موژگان اوخون آتسان اگر، ای قاشی کامانیم!
اول کیمدی کی بو تیر بلایا سپر اولماز؟

«سارا»دیر آدین، ایکی ساچین عنبر سارا،
ساچین کیمی عالمده سنین مُشکِ تر اولماز.
ساچیندا عیاندی منه طولانی بلالار،
یو گئجه دئسم درد دلیم، مختصر اولماز.
سیّد! یئنه اولدون هوس عئشق ایله دُرپاش،
اشعار لطیفین کیمی دُرّ و گؤهر اولماز.

۲۲۱

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ تیغ ائتسه خطین پاک، سنه بیر ضرر اولماز،
آئینه‌ده صئیقل اولا، هرگیز کدر اولماز.
گل بزم زولئیخایا، سن ای یوسیف ثانی!
بو حوسن و لطافتده دئسینلر بشر اولماز.
آغوشا چکیب عارض زیبانی شب و روز،
عالمده او زولفون کیمی بیر بخته‌ور اولماز.
سورما بو گئجه سیلسیله‌ی زولف سیاهین،
طولانی اولان قصه‌دی بو، مختصر اولماز.
۵ باغ دله اول نخل محبت کی من اکدیم،
اوندان بیلیرم غئیر بلا، بیر ثمر اولماز.
آت غمزه‌ن اوخون **سیّده**، ای قاشی هیلالیم!
روئین تنه یوز اوخ آتاسان، کارگر اولماز.

۲۲۲

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
UU U.U. UU.. U.U.

۱ مئی ایچمه‌ین، بو مشخص‌دی، اهل حال اولماز،
دئسم کی زاهید بی‌ذؤقدور، وبال اولماز!

کسوف خط ایله یوز قارالانسا روخسارین،
کؤنولده ذرّه قده‌ر مئهریمه زوال اولماز.
قاشین تکث آی باشینا، ای قمر هیلال! یقین،
دئسم کی آیدیر، عذارین منه وبال اولماز.
یئیبدی ماضی‌نی، مستقبله تیکیب گؤزونو،
بو گونه عبد شیکم قاضی، اهل حال اولماز.
۵ نئجه برابر ائدیم مسجیده من، ای زاهید!
فضای مئیکده‌ده ذرّه‌جه ملال اولماز.
اگر او شه چکه شمشیر قتل عشّاقا،
یئتر نهایته عؤمروم، منه مجال اولماز.
مرید پیرِ موغانیق، جاهاندا بیز، زاهید!
سنه ماحال ایسه جنت، میزه ماحال اولماز.
سفیر خامه‌ی جان پروریندی، ای **سیّد**!
هانی او فصل کی بولبول جاهاندا لال اولماز.

۲۲۳

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
U U U . U U U . U U U . U U U .

۱ منه اول ماهِ بی‌مئهریم، یقینیمدیر کی رام اولماز،
نئدیم کی مئهری چیخماز سینه‌دن عؤمروم تامام اولماز.
مورادِ یار اگر عئشق اهلینی ناکام قیلماقدیر،
بو عینِ کامدیر، بالله کی بوندان یاخشی کام اولماز.
صفایِ خاطیر ایله سعی‌لر قیللام، نه حاصیل کیم،
منیمچین کعبه‌ی کویوندا، ای گول! بیر مقام اولماز.
غنیمت بیل بو گون، ای دل! شرابِ بزمِ دلداری،
کی اهلِ عئشق ایچون اول ماهدان شفقت مودام اولماز.

۵ ائشیتدیم مئی حرام اولموش، لبِ دلداردان سوردوم،
دئدی کیم یار اولان یئرده مئیِ گولگون حرام اولماز.
نظری یار گئتجک، غارت ائتدی غم کؤنول مولکون،
بو رؤشندیر کی شه‌سیز مولکده هرگیز نیظام اولماز.
اگر عاشیقسن اول بی‌مئهره، روسوالیقدان عار ائتمه،
محبت اهلی‌نین فیکرینده، **سیّد!** ننگ و عار اولماز.

۲۲۴

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ یاریم کیمی بیر سرو قد و گول بدن اولماز،
روخسارینا بنزر او گولون نسترن اولماز.
مجروح اولور، ای گول! بدنین سایه‌ی گولدن،
قوربانین اولوم من، بئله نازک بدن اولماز.
دریادا دیشین تک دُرِ شهوار تاپیلماز،
لعلین کیمی کان ایچره عقیقِ یمن اولماز.
ائیلر حُکما نوقطه‌ی موهومو مشخّص،
سیررِ دهنین نوقطه‌سین آمما بیلن اولماز.
۵ هر آدی **محمد،** اولا بیلمز شه بطحی،
هر عاشیق دل خسته **اویس قرن** اولماز.
دفن ائیله‌یین عوریان منی کویوندا او ماهین،
شعر ایله مشخّص‌دی شهید کفن اولماز.
حئیواندی کی یوخ باشی‌نین افساری، حقیقت،
هر کیمسنه کیم عاشیقِ وجهِ حسن اولماز.
اول یوسیف گول‌چهره غمیندن سنه، **سیّد!**
شیروان نییه هر لحظه‌ده بیت الحزن اولماز.

۲۲۵

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.

U.. UU.. UU.. UU.U

۱ ای خیضیر! ظلمتِ زولفو سنه آسان اولماز،
دهن یار کیمی چئشمه‌ی حئیوان اولماز.
حوسنه موقوف دگیل، یار گرک حال اهلی،
چوخ اولور یار، ولی یار زباندان اولماز.
صئید قیلماز دل عشّاقی، کؤنول، کاکیل زولف،
هدهدین تاجی اگر اولسا، سلیمان اولماز.
قان ائدیبدیر دل عشّاقی خیال دهنین،
آفتابیم، لبیوی لعل دئسم قان اولماز.
۵ خلق ائده عاشیق ایچون خالیق اگر یوز فیردوس،
بو یقینیمدی کی اجر شب هیجران اولماز.
زاهیدا! ائتمه منیم کؤنلومه ایمان تلقین،
کافر عئشقدی بو، هیچ مسلمان اولماز.
سنه حدسیز اولور ای شوخ! منیم تک عاشیق،
منه بو عالم آرا، سن کیمی جانان اولماز.
ظلمتِ شبدن اوساندیم، ای الین قوربانی!
سینه‌نی آچمایاسان، صوبح نومایان اولماز.
حوسن سلطانی سنین کیمی تاپیلماز هرگیز،
سنه ***سیّد*** کیمی بیر بنده‌ی فرمان اولماز.

۲۲۶

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.

U.. UU.. UU.. UU.U

۱ هانسی بیر عاشیقه کیم سن کیمی جانان اولماز،
بو مشخص‌دی کی جیسمینده اونون جان اولماز.

هانسی بیر شهرده کیم سن کیمی غارتگر اولا،
شاهیدم شهرده بالله کی ایمان اولماز.
نه قدەر کوفر سرِ زولفووه دینین وئرمز،
زاهید تیره نشین هیچ مسلمان اولماز.
روخ گولگونه عبث گلدی بو خطّ سیهین،
یوخ دوامی، گوله ثبت آیەی قرآن اولماز.
۵ سنی گؤرجک اوزوم ایله حسدیندن اؤلرم،
بو سببدن داخی وصلین منه ایمکان اولماز.
منی بیر یئرده او ماه ایله دئییب خلقه رقیب،
تانری شاهیددی کی بؤیله قورو بؤهتان اولماز.
صفحەی خاطیره نقش اولدو جمالین عکسی،
شکر لله منیم چین داخی هیجران اولماز.
وئردی **سیّد** او بُتون زولف پریشانینا دل،
جمعدیر خاطیری، منبعد پریشان اولماز.

۲۲۷

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ یوز ایل گر هیجر چکسه، قلب عاشیقدن صفا گئتمز،
طلا خاک ایچره قالماقلا، وجودوندان جیلا گئتمز.
ائدرسن جاری مؤج اشکیمی، ای چرخ! غافیلسن،
کی بو سئیل روان ایله گؤزومدن توتیا گئتمز.
أوزونده زاهیدین یوز گونه اولسا بوریا نقشی،
ریاداندیر بو ایشلر، هیچ اوندان بو ریا گئتمز.
اگر چه زولف پرچینین دئسه دیل نافەی چیندیر،
بو چیندیر ای غزال مشک مو، دیلدن خطا گئتمز.

۵ دهانین اؤپسه عاشیق، اینجیمه، وار سیرِ پنهانی،
کوسوب بیر یوخدان اؤترو آشینادان آشنا گئتمز.
کؤنول غرق اولدو اشک آلا، لاکین نارا جاذبدیر،
سو ایچره قالسادا، خاصیت آهن‌روبا گئتمز.
قالیبدیر شیشه‌ی چئشمیمده **سیّدا!** عکسِ روخساری،
گئده‌ر **ضوئی** گؤزومدن، لئیک هرگیز بو **ضیا** گئتمز.

۲۲۸

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ مئهر روخساریوی دل ماه سماداان سئچمز،
اعتباری یوخ اونون، آغی قاراداان سئچمز.
نه هونردیر کی تانیر خوبلار ایچره سنی دل،
هانسی بیر کسدیر او کیم، شاهی گداداان سئچمز؟
ای لبین عاشیقه گول‌قند، گؤزون بیماری،
مؤتا مُشرفدی داخی دردی دواداان سئچمز.
بسکی دل عاشیق گوفتار شکر باریندیر،
ایسته‌ییر نطقوو دوشنامی دوعاداان سئچمز.
۵ دل دیوانه‌نی زنجیره چکرسن، یئری وار،
عطر زولفون نه ایچون مشک ختاداان سئچمز؟
سن نه بوتسان کی، ایا کعبه‌ی ارباب صفا!
مروه‌ی کویووی حجّاج صفاداان سئچمز.
دئمه **سیّد** کی وفا ترکین ائیدب قیلدی جفا،
طیفلدیر یار، حله ظولمو جفاداان سئچمز.

۲۲۹

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ چکر جاندان الین کؤنلوم، لبِ دلداردان کئچمز،
کئچر مئیخواره عالمدن، مئیِ گولناردان کئچمز.
نولا کئچمز یوزوندن اول نیگار آزری‌نین دل،
برهمن بوتدان ال چکمز، سمندر ناردان کئچمز.
شیتاب ایله کئچر چوخ خاطیر اغیار ایچون مندن،
ولی بیر مندن اؤترو خاطیر اغیاردان کئچمز.
کئچر پیرِ موغان هر بیر گوناهی، کان رحمتدیر،
ولاکین جام مئی ترکین قیلان هوشیاردان کئچمز.
۵ شراب **اَلبَلاءُ لِلوِلا** دان مست اولان عاشیق،
کئچر منصور تک جاندان، بلای داردان کئچمز.
گؤزون گر ایچسه قانیم، نازیوی چکمک موناسیبدیر،
پرستاری اولان کس خاطیرِ بیماردان کئچمز.
او تار زولفه **سیّد** قیلماز ایمان، محض کافردیر،
چکر تسبیحدن ال، رشته‌ی زنّاردان کئچمز.

۲۳۰

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ خبر اول سرو قامتدن منه باد صبا وئرمز،
نهال آرزویا لوطف ایله نشو و نوما وئرمز.
قویوب خاک درین، چکمه گؤزه کؤحلِ صیفاهانی،
بو روشندیر: جلای دیده هر بیر توتیا وئرمز!
قبول فئیض وصل یارا، استعدادیمیز یوخدور،
عینانِ کشتی‌نی هر بادا الدن ناخدا وئرمز.

سینیبدیر خاطیریم سندن، داخی آه و فغان ائتمز،
قالیب غم گوشه‌سینده بیر سینیق نئی تک، نوا وئرمز!
۵ او چین زولفدن سیندی کؤنول،دوشدو صداسیندان،
بو چیندیر کی اگر چینی شیکست اولسا، صدا وئرمز.
او گونه رشک وار منده گؤرون ای مردمِ عالم!
اؤزومله اول پری‌نین وصلینه کؤنلوم رضا وئرمز.
أوزوندن نورووی کسب ائتمه‌سه خورشید اگر، ای مه!
بو گون تک خلقه رؤشندیر کی آفاقا جیلا وئرمز.
سرِ موژگانا ای گول! تکیه ائیلر چئشم بیمارین،
او کیمدیر کیم الینه عاقیبت گردون عصا وئرمز.
متاع شعر او قدر ارزان اولوب عالمده، ای **سیّد!**
کی ابنای زمان یوز نوکته‌یه بیر مرحبا وئرمز.

۲۳۱

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ دم به دم ناله قیلیر هیچ هواداران دوشمز،
نئی تکی سینه‌ی عشّاق نواداران دوشمز.
زینت بئیتِ خدا، پرده‌ی مشکین ایله‌دیر،
خط حیجابیله روخ یار صفادان دوشمز.
گر دئسم آیدی یئر اوستونده گلیب رفتارا،
عاغل باور ائله‌مز، ماه سماداں دوشمز.
یار اولان یئرده نه‌دیر خوبلارین دیداری؟
گول طلوع ائیله‌سه بیر نؤع سُهادان دوشمز.
۵ گون چکیبدیر گؤزونه خاک در دلداری،
بو سببدندی کی بیر ذرّه ضیادان دوشمز.

خال زیر لب جان پروریوه واجیب ایمیش،
نوقطه ساقیط اولوبان رسمدی «با»دان دوشمز.
نه گؤروب بیلمه‌ییرم فقر و فنادان **سیّد،**
بیر زامان آرزوی فقر و فنادان دوشمز.

۲۳۲

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ دل صد چاکا زولفوندن گلن غم شانه‌دن گلمز،
جفا کیم آشنالاردان گلر، بیگانه‌دن گلمز.
بو قدری فرقی وار کیم سوزش نار محبتده،
او افغانلار کی بولبولدن گلر، پروانه‌دن گلمز.
صفای مئیکده عّشاقا اولماز کعبه‌دن حاصیل،
شفا درد اهلینه عالمده هر بیر خانه‌دن گلمز.
لب یار ایله‌دیر پئیمانه‌نین ذؤق روان بخشی،
و الّا ذؤق خاطیر باده و پئیمانه‌دن گلمز.
۵ پوزور خط رؤنق روخسار یاری سالدی دیللردن،
نه مانع وار داخی، اول شوخِ بی‌پروا نه‌دن گلمز؟
بو نه دلبسته اولماقدیر پریلر زولف و خالینا،
بو ایشدیر کیم کؤنول سندن گلر، دیوانه‌دن گلمز.
غریبه خانه ویران رند بی‌پروادی **سیّد،** کیم،
الیندن جام دوشمز، بیر چیخیب مئیخانه‌دن گلمز.

۲۳۳

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ هر کس کی أوزونده خط ریحانی بگنمز،
رؤشندی بو کیم معنیِ قرآنی بگنمز.

ای سرو! بیر آدم کی ائده کویوو مسکن،
مُفته دئیه‌لر روضه‌ی رضوانی بگنمز.
هر بیر کسین اندامینی کیم داغ ائده عئشقین،
ای مور خطیم! مؤهر سلیمانی بگنمز.
گر خیضر او فئیض دم شمشیریوی بیلسه،
عؤمر ابدی، چئشمه‌ی حئیوانی بگنمز.
۵ بیر جانا گومانیم گلیر، اول روح و روانیم،
افغان کی نیثار ائیلمگه جانی بگنمز.
معتاد اولان هیجر ایله وصله هوس ائتمز،
قوربوندا اولان درد ایله درمانی بگنمز.
گلدی دیله قان ایچمگه پئیکانی اوشوخون،
سیّد! کیم اولور کی بئله مئهمانی بگنمز.

۲۳۴

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ عالمِ عئشق ایچره جانانین سئون، جان ایسته‌مز،
پاک ائدن جان و دلیندن، وصل جانان ایسته‌مز.
ظلمت زولفونده دل خورشیده ائتمز ایلتیفات،
ماییل لعلین اولان کس آب حئیوان ایسته‌مز.
مولک دونیا عاقیبت بر باد اولور، ای هوشیار!
مورجا عاغلی اولان مولک سلیمان ایسته‌مز.
گوشه‌ی وحدتده گولزار حقه واصیل اولان،
خاردان ائیلر حذر، سئیر گولوستان ایسته‌مز.
۵ گؤزلرین رؤشن ائدن شمع روخوندان، ای پری!
صوبحه مئیل ائتمز، ضیای مئهر رخشان ایسته‌مز.

ایسته‌مز عاشیق کی خط توتسون عذار دلبری،
عئشقده کامیل اولان، اول ماها نقصان ایسته‌مز.
سینه‌دن پئیکانلارین چکمه، دلی ائتمه خراب،
پادشاه عادل اؤز مولکونو ویران ایسته‌مز.
بس نه‌دن روخسارینا زولفون پریشان ائتدی یار،
گر بو قارا گونلری زار و پریشان ایسته‌مز.
سیّدا! سن ائیله دائیم شاه مردان وصفینی،
شاه مردان چئشمیوی محشرده گیریان ایسته‌مز.

۲۳۵

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ چرخِ دون عئشق اهلی‌نین کامینجا دؤران ائیله‌مز،
تا کی عشّاقی جفادان خاکا یکسان ائیله‌مز.
بیر گول آچماز دؤر گردون، گولسیتانِ دهرده،
قونچا تک تا عندلیبین باغرینی قان ائیله‌مز.
مردمِ دانا ایلندیر کینه‌ی چرخِ دنی،
یوخسا بو دؤرانی دؤنموش، قصدِ نادان ائیله‌مز.
گؤرسه ناداندا اگر بیر درد، ائیلر یوز دوا،
عارفین یوز دردی اولسا، بیرجه درمان ائیله‌مز.
۵ ائیله‌مز فرزین **نوایی**‌نی فلک، روخ گؤستریب،
تا اونو فرمانبر شاهِ خوراسان ائیله‌مز.
اسب کاما فیل چرخ ائتمز **فضولی**‌نی سوار،
تا پیاده دشت غمده مات و حئیران ائیله‌مز.
غم بساطین ختم ائدیبدیر دؤر، **سیّد** آدینا،
کیم نظیرین دهرده هرگیز نومایان ائیله‌مز.

۲۳۶

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.

U.U UU.U UU.U UU.U

۱ باغلار سبز اولدو، اولماز خاطیریم خوررەم هنوز،
گول آچیلدی، بولبول اولدو شاد، منده غم هنوز.
عالم اولدو شاد، بولبول وصل گولدن کامیاب،
مندەدیر بیر گول فراقیندان غم عالم هنوز.
کوهکن داغ اوزره اولدو تیشەی غمدن هلاک،
قارا گئیدیم، داغا باتدیم، ساخلارام ماتم هنوز!
آفتابیم لعلینی بیر گئجه گؤرموش خوابدا،
شؤقدن دُرلر تؤکر بو دیدەی پُرنم هنوز.
۵ مئهری اول ماهین سیرشته اولدو اول گون کؤنلومه،
کیم مخمّر اولمامیشدی طینتِ آدم هنوز.
ای مسیحادان لبین جانبخش، لعلین دلروبا،
گؤرمەییب سن کیمی بیر روح و روان، مریم هنوز!
گؤرموشم خواب ایچره بیر مُدّتدی قاشین طاقینی،
قددیم اول محراب شؤقوندن قیلیبدیر خم هنوز.
خال محرم، سورمه همدمدیر او ماها، **سیّدا**!
من قارا باخت و قارا گون اولمازام محرم هنوز.

۲۳۷

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.

U.U UU.U UU.U UU.U

۱ نؤباهار ایامیدیر، من زار قالدیم یارسیز،
هیچ بولبول اولماسین بو فصلده گولزارسیز.
اول گولِ آلا دئدیم:«بیر یانیما گل بی‌رقیب»،
گولدوکی:«ای عاشیق شئیدا! گول اولماز خارسیز!»

گئتسه شام تیره، رؤشن صوبح اولور، لاکین منیم،
روزگاریم تار اولور اول طورره‌ی طرّارسیز.
چوخ ائدن بیمارا خیدمت، عاقیبت بیمار اولور،
لئیک کؤنلوم خسته‌دیر اول نرگسِ بیمارسیز.
۵ سئیرده اغیارا باخ، اول ماها اولدو مشتری،
من وبالا دوشموشم اول کؤکب سیّارسیز.
نوکته‌ی پنهانی سور لعلِ لب دلداردان،
ای کؤنول! اولماز دهان یار هیچ اسرارسیز.
زولفونو داییم باسار باغرینا چئشمی، وجهی‌وار،
سیّدا! گئج، گئتمه کیم افسونگر اولماز مارسیز.

۲۳۸

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
U U U. U U U. U U U. U U U.

۱ کؤنولده یوخ قرار و صبر، ای آرام جان! سنسیز،
اولوبدور جیسم زاریم فیرقتیندن ناتوان سنسیز.
او گوندن کیم گؤزومدن غائیب اولموش ماه روخسارین،
اولوبدور چئشمیمه تاریک یکسر بو جاهان سنسیز.
دگیل ممکون یازیب اظهار قیلماق شرحِ هیجرانین،
ز بس کی خاطیریم آشوفته‌دیر، ای دلسیتان سنسیز.
گؤزوم یاشی غمینده آغلاماقدان دؤندو دریایا،
منی آخر هلاک ائیلر بو چئشم خون‌فیشان سنسیز.
۵ منی احبابلار تکلیف ائدر سئیر گولوستانا،
نه مئیل باغ ائدر کؤنلوم، نه فیکر گولسیتان سنسیز.
منیم باغیم، باهاریم، هم گولوم، هم بولبولوم سنسن،
نه لازیمدیر منه باغ و باهار و بوستان سنسیز؟

تؤکر خوناب گؤزدن صوبح و شام آغلار فراقیندان،
اولوبدور غم اسیری **سیّد** بی‌خانمان سنسیز.

۲۳۹

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ نخل اندوه و بلاییق، درد و غمدیر توشه‌میز،
ابر آزار و جفادان سو ایچیبدیر ریشه‌میز.
جام و باده قصدینی ائتمیشدی چوخدان محتسیب،
بخته‌ور بی‌واخت آتدی داش، سیندی شیشه‌میز.
درّ بحرینِ دو چئشمه تا او مه‌دیر مشتری،
مؤج اشک آل آرا غوّاصلیقدیر پیشه‌میز.
ناخنِ غمده بیزی فرهادا نیسبت ائتمه‌یین،
کیم ییخار بیر گونده یوزمین بی‌سیتونو و تیشه‌میز.
۵ **سیّدا** بیز واقعات شام هیجران گؤرموشوک،
هول روز حشردن اولماز بیزیم اندیشه‌میز.

۲۴۰

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ قورتاردی نصف شامدا ساقی! شرابیمیز،
ائتدی غروب، حئیف! بیزیم آفتابیمیز.
باخما کیتاب حکمته، مئی تک کیتابیه،
چوخدان ایتیبدی، ای لب مئیگون! کیتابیمیز.
دئرلر بهشت اهلینه جنتده یوخ عذاب،
بس کویِ یاردا نییه آرتدی عذابیمیز؟

آغزین آچیب خیطابیما وئرمز جواب او گول،
پنهان نه سؤیله‌ییم کی وئریلدی جوابیمیز.
۵ زاهید سؤزویله ائیلمه‌دیک بیر ثوابا مئیل،
بسدیر جزا گونونده بیزه بو ثوابیمیز.
بولبول، پرینده باشینی گیزلتدی شرمدن،
اسکیک دگیل او قونچه‌ی تردن حیجابیمیز.
سیّد! همیشه طالیب مئخانه‌ییک مگر،
بو خاکدان سیرشته اولوبدور توراییمیز؟

۲۴۱

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ تاپدی لعلیندن شفا، دردِ دل بیماریمیز،
شکرلله کیم مسیحادان اولور تیماریمیز.
آتدی پئیکانلارینی اطرافیما چکدی حصار،
آهن و فولادا دؤنموشدور در و دیواریمیز.
قوّه‌دن بیز بونلا گلدیک، ایندی واریق، ای حکیم!
اول دهن فیکریله موشکولدور، یوخ اولماز واریمیز.
بیر عزیزین دل قولامی اولدو تا یوسیف کیمی،
وار اومیدیم مشتریدن گرم اولا بازاریمیز.
۵ باغبان اولدوم سنه، وئردیم گؤزومدن سو، ولی،
سندن،ای نخل ملاحت! درد و غمدیر باریمیز.
یار کویون دؤر ائدیر هر شب خیالیم، لئیک من،
ساکینم مرکز کیمی، دوّار اولوب پرگاریمیز.
سیّدا! غم چوخ، ولی عالمده یوخ بیر غم‌گوسار،
غم، غم اولمازدی اگر اولسایدی بیر غمخواریمیز.

۲۴۲

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.

U. U.UU ..U. U.UU

۱ گلدی باهار، گلمه‌دی اول گول‌عذاریمیز،
یارب! گؤروم خزانا دؤنه نؤباهاریمیز.
سالدی آرایا تفرقه گول‌چینِ روزگار،
اول گول یانیندا قالمادی بیر اعتباریمیز.
گول- گول ده‌ییب سیرشکِ تریم، چئشم خون فیشان،
ای سرو! لاله زارا دؤنوبدور کناریمیز.
ظنّیم بودور کی حشرده شاهینی سیندیرا،
سنجیده اولسا اجر شب انتظاریمیز.
۵ بیز بیر قطار ناقه‌لریک دشت عئشقده،
لاکین دوشوبدو ناکس الینه مهاریمیز.
دئرلر کی وئرمه اول مه بی‌مئهره اختیار،
ائیله بیلیلر الده قالیب اختیاریمیز.
گؤردو او تار طورره‌ی پر پیچ و پر خمی،
سیّد! کمنده دوشدو دل بی‌قراریمیز.

حرف السّین

۲۴۳

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.

U.. UU.. UU.. UU.U

۱ اولدو سنسیز چمن ای گول! منِ شئیدایا قفس،
نه چمن، جومله جاهاندیر منِ روسوایا قفس.
عاشیق آزاده گره‌کدیر کی دؤنر زیندانا،
برگ گولدن اولا گر بولبول شئیدایا قفس.

آغلادی بولبول اگر من کیمی هیجران گئجه‌سی،
نه ایچون دؤنمه‌دی بیر مؤجلو دریایا قفس.
عندلیب چمن و گولده اولان ذات شریف،
نه عجبدیر ده‌یه گر جوموله‌ی دونیایا قفس.
۵ **سیّدا** عالمِ صورت اگر اولسایدی فنا،
لفظلر اولماز ایدی دهرده معنایا قفس.

۲۴۴

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ طاووسدا شراب ایدی یا دیده‌ی خروس،
خون کبوتر ایدی و یا آتش مجوس؟
رخشان سیتاره‌لرمیدیر اوج سیپهرده،
یا ماه‌رولار الده توتوب ساغر و کئوس؟
روخسارین أوزره ختمی، افندیم! ظهور ائدیب،
یا کیم دیار رومو توتوبدور سیپاهِ روس؟
تا شانه‌سینده زولفونه اولسون مناسیبت،
نشو و نومادا کسب سواد ائتدی آبنوس.
۵ سندن روادیر ائیله‌سه‌لر ادعا اگر،
جمشید جام، آینه فرزند فیلتوس.
شاد اول بو حالا چکمه‌سن آینده‌نین غمین،
البته کیم گذشته ایچون ائیلمه فیسوس!
ایچدیم کی ارغوانی اولا مئیدن عارضیم،
سیّد فراقدان أوزومو قیلدی سندروس.

۲۴۵

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ آخر اؤلدوردو منی بو غم هیجران، افسوس!
بیلمه‌دی حالیمی بیر اول شه خوبان، افسوس!
وئرمیشم سن تکی بی‌مئهره کؤنول، غافیل اولوب،
اولموشام ایندی یامان یئرده پشیمان، افسوس!
دل کی سر منزل سلطانِ خیالیندیر، اونو،
سئیل غم، هیجر گونو ائیله‌دی ویران، افسوس!
قویمادی جانیمی جانانا وئریم وصل گونو،
آلدی یوز درد ایله مندن اونو هیجران، افسوس!
۵ قاصید یارا فدا جانیمی قیلدیم، خجیلم،
کی یوخومدور بو تنِ زاردا یوز جان، افسوس!
یار بی‌مئهر و سیتمکار، کؤنول مائیل یار،
سیّدا قالمیشام اؤز حالیما حئیران، افسوس!

۲۴۶

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ قند و نباتِ میصره ائدیبدیر مگر هوس،
لعل لبِ نیگارا قونوب بخته‌ور مگس!
ای شانه! سینه چاک نئچون‌سن، بیان قیل،
سندن سیوای کیم اولوب اول زولفه دسترس؟
کؤنلونده اولماسایدی اگر مخفی عُقده‌سی،
ائتمزدی بونجا ناله وفریادلار جرس.
صحنِ چمنده لاله دگیل، دلبریم گلیب،
اگنینده سبز جامه‌سی، باشیندا آل فس.

۵ جنتده سنسیز اولسا اگر حور همدمیم،
گویا قفسده بولبول اولوب زاغا هم نفس.
ای عندلیب! نوحه‌لر ائتمک زمانیدیر،
تاراجا گئتدی باغدا گول، قالدی خار و خس.
سیّد گؤروب عذاریمی خونین سیرشک ایله،
سؤیلر کی لاله‌زارا دؤنوب ساحیلِ ارس.

۲۴۷

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ ای کؤنول! لعل لب جانانا ائیلرسن هوس،
مخفی قالسین سؤز، نهانی جانا ائیلرسن هوس.
گه سؤزون مئیخانه‌دیر، گاهی خیالین ساقیدیر،
جنت ایسترسن، یقین غیلمانا ائیلرسن هوس.
یوخ ایشین سیررِ دهانِ یاری سورماقدان سیوای،
سن مگر هر نوکته‌ی پنهانا ائیلرسن هوس.
ای دل مجروح! یوخ مشک ایله زخمین سازشی،
بس نئچون اول زولف مشک افشانه ائیلرسن هوس.
۵ گه تمنا تیغین ائیلرسن، گهی پئیکانینی،
یاردان هر لحظه بیر احسانا ائیلرسن هوس.
ای خیال یار! چیخمازسان کؤنولدن، بیلمزم،
سن نئچون بو منزلِ ویرانا ائیلرسن هوس؟
سیّدا سال بوینووا زونّار زولفِ یاری سن،
عئشقده گر روتبه‌ی صنعانا ائیلرسن هوس.

۲۴۸

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.

U.. UU.. UU.. UU.U

۱ آه، صد آه! کی دلداردان اولدوم مأیوس،
سولدو گول، گولشن و گولزاردان اولدوم مأیوس.
لَن تَرانِي دئدیلر طوردا موسایا یئنه،
آه کیم دؤلت دیداردان اولدوم مأیوس.
ای طبیبیم! دل بیمارا علاج ائتمه داخی،
موتا مُشرفدی، بو بیماردان اولدوم مأیوس!
رفع قیل دردیمی، توت بیر نئچه جام ایله الیم،
ساقیا! اول گؤزو خوماردان اولدوم مأیوس.
۵ اؤپدورلر لعلِ لبیندن او گولون، آمما من،
بوسه‌ی لعل لبِ یاردان اولدوم مأیوس.
سیّدا! ایندی نه کافر، نه مسلمانام من،
گئتدی دینیم، داخی زونّاردان اولدوم مأیوس.

۲۴۹

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.

UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ نیقابین أوزدن آچ، ای گول کیم اولسون دل‌گوشا مجلیس،
مقامِ نطقه گل، ای کعبه کیم، تاپسین صفا مجلیس.
سحاب زولف آرا ائتمه نهان خورشید روخسارین،
قوی اولسون ای هیلال ابرو، أوزوندن پُر ضیا مجلیس.
نه دل قالدی، نه دلده طاقتیم، دون شب ائشیتدیم کیم،
ائدیبدیر تا سحر اغیار ایله اول دل‌روبا مجلیس.
هر اول مجلیس کی اولسون اوندا رنگین باده و ساده،
اودور جنت گر آدمسن، **عفي الله**، مرحبا مجلیس.

۵ اول آهو گؤزلو دلدارین پریشان ائیله‌یین زولفون،
کی اولسون مشکِ تردن صفحه‌ی دشت ختا مجلیس.
تؤکوبسن کؤکب اشک ایله **سیّد**، هر گئجه ناله،
نه نؤقصانی؟ قوی ائتسین غئیر ایله اول مه‌لیقا مجلیس.

حرف الشّین

۲۵۰

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ آلیشدیم اودلارا آلدیم دل دیوانه‌دن آتش،
دوشوبدور عالم ایمکانا بو کاشانه‌دن آتش.
دئدیم:«خطّین دیشه‌ردی، کؤنلومو وئر، ای مه تابان،
دئدی:«آخشام وئرمک خوش دگیلدیر خانه‌دن آتش.
اگر دل یانماسایدی یاخماز ایدی قلب جانانی،
عجب حالتدی کیم شمعه دوشوب پروانه‌دن آتش.
او خال فیلفیلین، ای گول بدن! یاندیردی عشّاقی،
دوشوبدور خرمن اهل دله بیر دانه‌دن آتش.
۵ شیتادیر، ساقیا! مجلیس آرا قلب شیتا خوشدور،
بساطی گرم قیل، گؤستر بیزه پئیمانه‌دن آتش.
گهی هیجرین، گهی وصلین، وورار اود قلب سوزانا،
کی هئچ اسگیک دگیل بو گوشه‌ی ویرانه‌دن آتش.
موراددین خاطیر جانانی یاندیرماقسا، فریاد ائت،
کی **سیّد** خالی اولماز سوفره‌ی مستانه‌دن آتش.

۲۵۱

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ چمنده نرگس شهلا گؤزون یادیله مست اولموش،
اولوب بیمار هیجرانین، اونونچون پای بست اولموش.
کمند زولف مشکینه دوشن آفتدن ایمنلر،
بو زنجیر جینون اربابِ حاله تازه بست اولموش.
او سنگین دل الینده گؤردوم، ای دل! شیشه‌ی باده،
دوروستون سؤیله‌ییم کیم، خاطیریم اوندان شیکست اولموش.
لبیندن سوردوم اول پوسته دهانین سیرر پنهانین،
دئدی:«بیلمز عدم سیررین، اولار کیم مئی‌پرست اولموش!»
۵ لبین ایستردی تؤکسون قانیمی یوز رنگ و آل ایله،
چکیب شبخونا خطّین، ای سیتمگر پیشدست اولموش.
گلیب گؤفتارا، ای گول‌روخ! نیشان گؤستر دهانیندان،
بو رمزی فلسفی گؤرسون، دئسین:«معدوم، هست اولموش!»
همایی! عئیب قیلما **سیّدی** مخمور گؤردوکده،
آییلماز چونکی مست باده‌ی روز الست اولموش.

۲۵۲

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ ائشیتدیم اول قارا گؤز دلبریم ساغرپرست اولموش،
مئی ایچمیش مجلیس اغیاردا بی‌هوش و مست اولموش.
او سنگین دل الینده سویله‌نیر کیم شیشه گؤرموشلر،
بو معنادان پوزولموش خاطیریم، کؤنلوم شیکست اولموش.
نه افسون ائیله‌میش بیلمم، رقیب اول سرو رعنایا،
کی دوشموش دام تزویرینده مؤحکم پای بست اولموش.

نیگارا! اؤلدورور بو درد بالله عاشیقِ زاری،
کی سؤیلر مردمِ عالم:«فیلانی مئی‌پرست اولموش!»
۵ شراب آلماغا سندن اؤترو تنده نقدِ جانیم‌وار،
گومان ائتمه کی بو بیچاره **سیّد** تنگدست اولموش.

۲۵۳

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
U U U . U U U . U U U . U U U .

۱ نئچه مه‌رو گؤزل شیرواندا کؤنلومدن قرار آلمیش،
تنیمدن تاب، گؤزدن خواب، الدن اختیار آلمیش.
ائدیبدیر هر بیری‌نین غمزه‌ی خونخواری صئید دل،
سانیرسان شاهباز آهنین مخلب شیکار آلمیش.
بیریسی آلماغا جانیم، گؤتورموش خنجرِ برران،
بیریسی تؤکمگه قانیمی تیغ آبدار آلمیش.
بیری ظاهیر نیگاه ایله آلیبدیر جانیمی پنهان،
بیری‌نین غمزه‌ی پنهانی کؤنلوم آشیکار آلمیش.
۵ نه دین قویموش نه ایمان منده، نه آئین و نه مذهب،
بو کافر بچه دلبرلر، الیمدن هر نه وار آلمیش.
خصوصاً اول نیگار سرو قامت، یار مه‌سیما،
کی تاب طورره‌سیندن رنگ و بو مشک تتار آلمیش.
گؤرنلر صفحه‌ی رویوندا **سیّد** خطین اول شوخون،
سانیر کیم کشور رومی سیپاه زنگبار آلمیش.

۲۵۴

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
U U U . U U U . U U U . U U U .

۱ سنی اهل وفا بیلمیشدیم، ای گول! بی‌وفاسنمیش!
باغیشلا، بیلمه‌دیم، بیگانه‌لرله آشیناسنمیش.

سنی آئینه‌ی مقصود ساندیم، رو به رو دوردوم،
گؤروندو عکسِ صورت، آنلادیم کیم کج‌نوماسنمیش.
سنی یوسیف بیلیب وئردیم کؤنول مولکونده سلطانلیق،
عزیزیم، نور عئینیم، سن گدا اوغلو گداسنمیش.
سنی عشاق ایچون سؤیلردیم اوّل رحمتِ حقسن،
ولی، ای ماه‌رو! سن گؤیدن ائتمیش بیر بلاسنیمیش.
۵ کیمین زولفونه بند اولدونسا، **سیّد** بی‌وفا چیخدی،
شیکایت ائتمه بیر کسدن، اؤزون بختی قاراسنمیش.

۲۵۵

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ فقر و فنانی بیلمز ایدیم کیمیا ایمیش،
سنگ سیتم شیکسته دله مومیا ایمیش.
مولک فنا و فقرده سلطان ایمیش فقیر،
اوج سریر عزّده سلطان، گدا ایمیش.
من زهر بیلدیگیم من مسکینه نوش ایمیش،
بیگانه ساندیغیم منه خود آشینا ایمیش.
تا سایه سالدی باشیما، یئتدیم سعادته،
من جُغدا نیسبت ائیله‌دیگیم قوش هوما ایمیش.
۵ چین سؤز بودور کی نافه‌ی چیندن زیاده‌دیر،
مشک ختا او زولفه دئمک بیر خطا ایمیش.
کؤنلوم اولوردو رشکده صد چاک شانه‌دن،
کج گئتمیشم کی زولفووه محرم صبا ایمیش.
سیّد دوشنده مؤحنته «ناد علی» اوخور،
موشکول گوشا جاهاندا شه **لافَتا** ایمیش.

۲۵۶

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ زولفووه ظولمت دؤران دئدیلر، گئرچک ایمیش،
لبووه چئشمه‌ی حئیوان دئدیلر، گئرچک ایمیش.
او دهن فیکری ایله جومله یوخ اولدو واریم،
دهنین نؤقطه‌ی پنهان دئدیلر، گئرچک ایمیش.
هر گلن آدم ائدر جان و کؤنولدن تصدیق،
کویووی روضه‌ی رضوان دئدیلر، گئرچک ایمیش.
آلیشیب، شعله چکیب، سوز ایله یاندیم، گؤردوم،
هیجریوی آتش نئیران دئدیلر، گئرچک ایمیش.
۵ قاشلارین نون قلم، قددین الیف، زولفون لام،
أوزووی سوره‌ی قرآن دئدیلر، گئرچک ایمیش.
یئر و گؤی، عرش و ملک نورووا ائیلر سجده،
سنی کیم عالمه سلطان دئدیلر، گئرچک ایمیش.
صنما! سنده تجلّا ائیله‌ییر حضرت حق،
صورتین صورت رحمان دئدیلر، گئرچک ایمیش.
حوسنووه عاشیق اولان، اولدو ملکدن اعلا،
مُنکر فضلیوه شئیطان دئدیلر، گئرچک ایمیش.
سیّدین ظاهیر اولوب شعرِ شکرباریندان،
لبِ لعلین شکرستان دئدیلر، گئرچک ایمیش.

۲۵۷

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ منی جاناندان ائدن دور کی بو جان و تن ایمیش،
ترکین ائتدیم، منه بو هر ایکیسی دوشمن ایمیش.

خوبلار کیم بو قده‌ر کؤنلومه بیداد ائیلر،
بیر اوسانماز چکه ال، دل دگیمیش، آهن ایمیش.
بو أوزو قارا کؤنولدور منی روسوا ائله‌ین،
او کی من دوست دئییب توتموش ایدیم، دوشمن ایمیش.
گشت گولشن دئدیلر رفع غم هیجر قیلیر،
یارسیز سئیر قیلیب گؤردوم اونو گولخن ایمیش.
۵ منه روسوالیغیمی عئیب قیلیر زاهید خشک،
عئشقدن یوخ اونون آخر خبری، کودن ایمیش!
سیّد! عاشیق اولالی، بیلمیشم عاشیقلر ایشین:
آه ایمیش، ناله ایمیش، گیریه ایمیش، شیون ایمیش!

۲۵۸

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
U U U. U U U. U U U. U U U.

۱ ساری گول تک لیباس اگنینه اول سرو روان گئیمیش،
باهار گولشنِ عئیشیم عجب رنگ خزان گئیمیش.
آلیب جیسم لطیفی عکس روی زرد عاشیقدن،
و یا کیم اصفری دون اول نیگار دلسیتان گئیمیش.
پری گؤرموش کیمی رنگیم پریده، عاغلیم آزمیشدیر،
بو گون کیم اول پری شأنیم لیباس پرنیان گئیمیش.
سارالمیش عارض خورشید نور افشان تحیّردن،
کی نه أوزدن بو گون، ساری او ماه مئهربان گئیمیش.
۵ یره‌قانی کیمی رنگیم سارالمیش، قان وئریر یارام،
کی شاخِ ارغوانیم نیشه برگ زعفران گئیمیش.
نیشان عئشقدیر روخسار زردی، اهل سئودا تک،
بو ساری جامه‌نی کیم **سیّد** اول آرام جان گئیمیش.

حرف الصّاد

۲۵۹

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.

U. U.UU ..U. U.UU

۱ دل اولماسین او زولفِ گره گیردن خیلاص،
دیوانه خوش دگیل اولا زنجیردن خیلاص.
چئشمین، غزالی صئید ائدر، آسان طریق ایله،
بیر صئید پُر هونر کی اولا شیردن خیلاص.
بنزر خدنگِ روستم دستانا کیپریگین،
موشکول کی اشکبوس اولا بو تیردن خیلاص.
زولفوندن اؤتدو دل، قاشینا اولدو مبتلا،
اول روسیاه اولورمو بو شمشیردن خیلاص؟
۵ کئچدیم ردا و سبحه و عمامه‌دن بوگون،
اولدوم اساس حیله و تزویردن خیلاص.
بیر کلمه‌دیر میانِ فلکده وجودوموز،
اولماز بوگون بلای زبر-زیردن خیلاص.
سیّدده کوفر ذرّه‌جه یوخدور، عجب دگیل،
هر یئرده اولدو، اولمادی تکفیردن خیلاص.

۲۶۰

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.

U.. UU.. UU.. UU.U

۱ دُرّ معنایا اولوب بحرِ سخنده غوّاص،
تاپدیم اول گؤهری وصف ائتمگه بیر معنیِ خاص.
اولاجاق آخری شمشیر دو ابرویا دوچار،
دل، کمند سر زولفوندن اگر اولسا خیلاص.

عقرب زولفِ کجین رغمینه، ساعت – ساعت،
دؤر روخساریوی دل صئید قیلیر چون صیّاد.
جانی جانانینا بذل ائتمه‌ین عاشیق، مثلن،
بنزه‌ر اول زاهیده کیم، اولمایا صاحیب اخلاص.
۵ مختلیف فئیض روخ و چئشم و لبیندن گؤردوم.
وار هر سوره‌ی قرآندا بیر نوع خواص.
نه خطرناک ایدی سر منزل عئشقین کی سنین،
نه عوام اولدو او سر منزله واصیل، نه خواص!
سیّد! آواره‌لیگی ترک ائله کیم سالیک عئشق،
یا گره‌ک کافر مطلق اولا یا مؤمنِ خاص!

۲۶۱

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
U U U. U U U. U U U. U U U.

۱ چاغیردی یاریمی اغیار، قالدی اولفتیم ناقیص،
دریغا، قالدی اول ماهِ تماما، صؤحبتیم ناقیص.
فلک قویماز کی اول ماها وئریم من جانیمی بیرگون،
خداوندا! بیلیرسن کیم، دگیلدیر همّتیم ناقیص.
اریت بو قالیبِ فرسوده‌می، قیل تازه‌دن ایجاد،
قبولِ فئیضووه هرگه دوشوبدور خیلقتیم ناقیص.
گؤرونده بیر أوزو، مستور قیلدی بیر أوزون زولفو،
بو شب اول ماه‌رودان دوشدو، ای دل! قسمتیم ناقیص.
۵ منه بی‌قدرلیک عالمده قحط مشتریدندیر،
اگر صرّافیم اولسا، اولماز ایدی قیمتیم ناقیص.
جهال باطنیم کامیلدی، یوخ بیر ذرّه نوقصانی،
نه غم، ای ماهِ بی‌مئهریم! گر اولسا صورتیم ناقیص.

نه حئکمتدیر کی بیلمم کسدیگینجه اولفتین مندن،
منیم اول ماها **سیّد!** هیچ اولماز رغبتیم ناقیص.

حرف الضّاد

۲۶۲

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ مست لعلین ساغر و صهبایا ائیلر اعتراض،
عاشیق رویون گول حمرایا ائیلر اعتراض.
مائیل چئشمین اولان باداما ائتمز ایلتیفات،
باغا گئتمز، نرگس شهلایا ائیلر اعتراض.
ائتمزم سندن سیوای روخسارینا بیر ذرّه مئیل،
طالیب خورشید اولان کس آیا ائیلر اعتراض.
بو اوزون مدّتده تحقیق ائیله‌دیم بو امری کیم،
طالیب زولفون شب یلدایا ائیلر اعتراض.
۵ جان آلیب بیر بوسه وئرسه‌ن لبلریندن، ای پری!
سانماکی **سیّد** بئله سئودایا ائیلر اعتراض.

۲۶۳

مفتعلن فاعلن مفتعلن فاعلن.
U.U U..U U.U U..U

۱ حالیمی بیل ای صبا! ائتمگه جانانا عرض،
بولبول بیدل غمین ائیله گولوستانا عرض.
زولفو خیالی منی قیلدی پریشان صبا،
ائیله بو احوالی اول زولف پریشانه عرض.

شانه‌یه عرض ائتمیشم چاک درونوم، ولی،
ائیله‌یه بیلمز گئدیب کاکیلیوه شانه عرض.
بیژن کؤنلوم قالیب چاه بلادا اسیر،
ائیله بو حالی، صبا! روستمِ دستانا عرض.
۵ قوی منی عرض ائیله‌ییم، اول گولومه حالیمی،
ائتسه گدا عئیبی یوخ، حالینی سلطانا عرض.
کیمسنه‌دن اولمادی دردینه **سیّد!** علاج،
ائیلمه هر ناکسه حالیوی افسانه عرض.

۲۶۴

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ زاهیده جنّت تمنّاسیندا حورادیر غرض،
عاشیقه مئیخانه‌دن اول شوخ ترسادیر غرض.
هاردا اولسا دؤلت دیدارین اولسون جیلوه‌گر،
عارفه مقصد نه مسجید، نه کلیسادیر غرض.
وصف جنتدن منیم قصدیم جمال یاردیر،
مدح کوثردن منه اول جام صهبادیر غرض.
جان وئریب جانانا یئتمکدیر موراداِی عاشیقین،
گفتگوی زولف و خالیندان بو سئودادیر غرض.
۵ **لَن تَرانِي** اولسادا موسایا خوشدور بو خیطاب،
استماع حرف دلدارا تمنّادیر غرض.
طور کوی یاری کیم بونجا سیاحت ائیلرم،
دؤلت دیدار دلبردن تجلّادیر غرض.
بیر وجود کامیلین اولموش طوفئیلی کائنات،
خلق عالمدن نه موسا و نه عیسادیر غرض.

پنج تنلر آدینی ذکر ائت کی **سیّد**، بیلمیشم،
آدمه تعلیم اسماداان بو معنادیر غرض.

۲۶۵

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ باغ عالمده منه بیر گول رعنادی غرض،
بیر قدی سرو، أوزو لاله‌ی حمرادی غرض.
احد و احمد و محمود و ابوالقاسیمدن،
ظاهرن ایسمدی، آماکی معمادی غرض.
ای کؤنول! جیلوه‌گه دوستدو سجده‌گهیمیز،
کعبه و دئیر و نه مسجید، نه کلیسادی غرض.
صورت ظاهیره هرچند کی وار رغبتیمیز،
لئیک الفاظ اوخوماقدان بیزه معنادی غرض.
۵ خلقِ انساندا نه صورت، نه هیولا، **سیّد!**
نوکته‌ی مُختفیِ سیررِ سویدادی غرض.

۲۶۶

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ جنت اولورمو گوشه‌ی مئیخانه‌دن عوض،
یا سلسبیل، ساغر و پئیمانه‌دن عوض؟
وئرمه منه مفرّح یاقوت، ای حکیم!
اولماز صفادا اول لب جانانه‌دن عوض.
صد چاک ائیله‌دیم دل مجروحو شانه تک،
شاید او مشک مویا اولا شانه‌دن عوض.

دوشدوم او شوخ حیله‌گرین دام زولفونه،
خال سیاهی اولدو منه دانه‌دن عوض.
۵ شمع روخون کی وئردی ضیا بزم عالمه،
یاندیم او شمعه هر گئجه پروانه‌دن عوض.
گنج کمال لایق بو خاکدان دگیل،
بیر باشقا مولک وارمی بو ویرانه‌دن عوض.
سیّد کی گؤردو سن بوتِ ترسانی، ای پری!
زنّاری قیلدی سبحه‌ی صددانه‌دن عوض.

حرف الطّاء

۲۶۷

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ تا کی گلدی ابر تک روخسار ماهِ یارا خط،
روزگاریم ائیله‌دی اول زولفلر تک قارا خط.
آتشین روخسارا خطّین گلدی کؤنلوم آلماغا،
رسمدیر اهل عزایم کیم سالیرلار نارا خط.
گولسیتانِ کویِ دلبر وصفی‌نین انشاسینا،
کاتب قدرت یازیب ریحان ایله گولزارا خط.
گلدی خط روخسارینا، عشّاقا ده‌یدی یارالار،
گؤرمه‌میشدیم کیم بو سیرری قلبه وورسون یارا خط.
۵ اشک گولگوندور میدادیم خامه‌ی مژگان ایله،
یازدیم ای گول! شام هیجرینده در و دیوارا خط.
خطّی گلجک، قتل عاما آچدی ال اول گول مگر،
حوسن سولطانی یازیبدیر قتل ایچون سردارا خط.

قارا اولسون روزگاری خط یارین من کیمی،
تیره ائتدی روزگاریم **سیّدا** اول قارا خط.

۲۶۸

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ کیم کی آغزین قونچه‌ی خندان گومان ائیلر غلط،
لعلِ نابین چئشمه‌ی حئیوان گومان ائیلر غلط.
هانسی گوندن واقیف اسرار غئیب اولدو حکیم،
گر دهانین نوقطه‌ی پنهان گومان ائیلر غلط.
هاندا گؤرموش یا ائشیتمیش باغبانِ روزگار،
کاکیلین گر سونبول و ریحان گومان ائیلر غلط.
یوسیفی بیر ذرّه حوسنون قیلدی مشهور جهان،
ائل سنی گر یوسیف کنعان گومان ائیلر غلط.
۵ هر مرضده وار طبیبین شؤهرتی، آمما اگر،
درد عئشقی قابل درمان گومان ائیلر غلط.
طالیب دونیا اولان دونیادا قالماز متصّل،
عالمی گر مولک جاویدان گومان ائیلر غلط.
هیچ سؤز یوخ شئیخ شهرین قوّه‌ی تشخیصینه،
سیّدی گر قابیل عرفان گومان ائیلر غلط.

۲۶۹

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ ائیله‌دی وصف کؤنول عارض جانانی غلط،
اوخودو طیفل بو مکتبده گولوستانی غلط.

ساندی گولده تاپیلیر نفخه‌ی زولف سیهین،
ائتدی هر فصلده دل سئیر بو بستانی غلط.
صفحه‌ی عارضینه کاتب قدرت او گولون،
بی‌مقام ائتدی رقم اول خط ریحانی غلط.
ساندیلار کیم دُرِ دندانینا همتای اولور،
سالدیلار مغلطه‌یه گؤهر غلطانی غلط.
۵ باغدا آچدی أوزوندن او گولِ تازه نیقاب،
چاشدیریب بولبول اؤزون، ائیله‌دی الحانی غلط.
قاشلارین **نون** و **قلم**، زولفونو **وَاللّیل** دئدیم،
دئدیلر کیم اوخودون آیه‌ی قرآنی غلط.
قابَ قوسین اوخودوم ابروی یاری، **سیّدا!**
وای او گوندن کی مفسّر وئره معنانی غلط.

حرف الظّاء

۲۷۰

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
U U U . U U U . U U U . U U U .

۱ خیال یار ائدیب آلدیم بو شب اول دل‌روباداان حظّ،
گهی بوس لبیندن، گه شراب دل‌گوشادان حظّ.
باخیب آئینه‌یه، موژگان و ابروسیله اوینار چوخ،
بلی، عادت بودور کیم تورک ائیلر تیر و جادان حظّ.
دل سرگشته‌می زولفونده تاپدیم، شادمان اولدوم،
کیشی قوربتده ائیلرمیش گؤرنده آشنادان حظّ.
ائدر گهواره‌سین تحریک چون اطفال گولزارین،
گول ائیلر گولشن ایچره جُنبشِ باد صبادان حظّ.

۵ وصال یار قدرین خسته‌ی هیجران بیلیر، آری،
شیکسته استخوان ائیلر، حقیقت، مومیادان حظّ.
نه بیلسین بی‌بصرلر قدر فئیض نور روخسارین،
مشخص‌دیر بو کیم اعمالار ائتمزلر ضیادان حظّ.
او گوندن کی منیم **سیّد** طبیبیم اول مسیحادیر،
اومید صحّت ائتمم، جان و دل ائیلر دوادان حظّ.

۲۷۱

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
U U U. U U U. U U U. U U U.

۱ سالیبدیر مسجیده اوصاف دوزخدن شرر واعیظ،
جهنمدن گلیب گویا، گتیرمیش بیر خبر واعیظ!
بهشت هشت در وصفین منه یوز باب ایله سؤیلر،
فریب ایله منی ائیلر قاپینداان در به در واعیظ.
جمالین مصحفین گؤرمز، دئیر اِعراب قرآنی،
بینای خانه‌ی دینی ائدر زیر و زبر واعیظ.
نه زؤهد خشکدور هر دم ساتارسان، زار آغلارسان،
دوشوبدور آبرودان مینبر، ای دامانی‌تر واعیظ!
۵ اؤزوندن قیل ریانی ترک، اگر واردیر هونر سنده،
دگیل اهل ریایا اعتراضین بیر هونر، واعیظ!
یئدین مالِ یتیمی‌سن، بیز ایچدیک باده‌ی گولگون،
اؤزون انصاف ائله گؤر هانسیدیر فعل بتر واعیظ!
منیم مئیخانه ایچره شیشه‌ی مئیدن حصاریم وار،
سنین مسجیدده نفرینین منه وئرمز ضرر واعیظ.
نئچین منع ائیله‌ییرسن **سیّدی** بوتلار سیجودوندان،
نه ائتمیشدیر سنه آخر بوتانِ سیمبر واعیظ؟

۲۷۲

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ عالمه فیتنه سالان معدنِ شردیر واعیظ،
حاش لله دئمنم من کی بشردیر واعیظ!
آناسی دامن محرابا آتیب قونداغین،
ائیلمه جهل کی مجهول پدردیر واعیظ!
گتیریب تازه یئنه شهره جهنّم خبرین،
صیفتیندن دئیه‌سن اهل سقردیر واعیظ.
رطب و یابسدی آچیب باب، سالیب مبحثه‌لر،
قورو سؤزدن نه بیتر، معدن شردیر واعیظ.
۵ اؤزو **لایعقل** و سرمتِ مئیِ غفلتدیر،
سؤیله‌ییر باده‌نی کیم عاغلا ضرردیر واعیظ.
یوخ یقین اولمایان ایشدن سؤزونو ناغل ائیلر،
سیّدا! وار خبرین اهل خبردیر واعیظ!

۲۷۳

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فع‌لن.
UU U.U. UU.. U.U.

۱ نشیمنین کی سنین بوریادیر، ای واعیظ!
قسم او خالیقه کیم بو ریادیر، ای واعیظ!
خلاییقی عمل خئیره دعوتین خوشدور،
اؤزونده یوخ بیر عمل، بو خطادیر، ای واعیظ.
ائدیب جهنمی اوصاف، هر دم آغلارسان،
بو نه فسانه، بو نه ماجرادیر ای واعیظ!
یتیم مالینا گؤز تیکمه‌یین ندیر دائیم؟
حلال کسب مگر ناروادير، ای واعیظ؟

۵ یوخوندو کعبه‌ی روخسار یاردان خبرین،
بو وجه‌دندی سؤزون بی‌صفادیر ای واعیظ؟
اومیدوارسان اؤز توتدوغون عمللره سن،
بیزیم اومیدیمیز عفوِ خدادیر، ای واعیظ.
مئی ایچمه‌یین قیلا **سیّد** اگر نهان سندن،
سنین تکی اودا اهلِ ریادیر، ای واعیظ!

حرف العین

۲۷۴

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ خط أوزون توتدو، وار ابروی هیلالیندا شعاع،
گون غروب ائتدی، هیلال اولدو، عیان تاپدی شعاع.
روم روخساریوی توتماغا خط و زولف گلیب،
یا کی سودان و حبش قؤمو ائدیبلر اجماع؟
زؤهره و شمس نولا مشتری اولسا او مهه؟
مشتریسی چوخ اولور، رسمدی خوب اولسا متاع!
سیزی تانری دئیین اول ماه نه سمته گئتدی،
اؤزومو بیلمه‌میشم یار ایله هینگام وداع،
۵ آرزو ائتمز ایدیم باده‌ی کوثر، سیّد!
گر وئریبدیر منه اول موغ‌بچه بیر جام فقاع.

۲۷۵

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ عطری، سر زولفوندن ائدر شانه توقّع،
دیوانه‌دن ائیلر یئنه دیوانه توقّع.

یاندیرسا پر و بالینی، شمعین نه گوناهی،
اؤز یانماغینی ائیله‌دی پروانه توقّع.
سن خرمن حوسنون دولانیب باشینا هر دم،
حقّیم وار اگر ائتسم امیرجانا توقّع.

۲۷۶

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ دل اولمادی او سیرر لبِ یارا مطّلع،
نوکته شیناسلار اولور اسرارا مطّلع.
هر بیر دقیقه حئکمتینی فهم ائدن حکیم،
حئکمت بودور اولا دهن یارا مطّلع.
بیلمز خطین اول آیه‌ی روخسار شرحینی،
ظُلمات اولورمو معنی‌یِ انوارا مطّلع.
موسای قلبه قیلدی تجلّا جمال یار،
اولدوم روموز دؤلت دیدارا مطّلع.
۵ **سیّد** یئتر بو ناله کی صوبح ائیله‌دی طلوع،
یار اولمادی فغان شبِ تارا مطّلع.

۲۷۷

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ گؤرجک جمال یاریمی گلدی زبانا شمع،
سوز دلین بیانینا چکدی زبانه شمع.
عاشیق اولوبدو من تکی بیر آتشین روخا،
گؤزدن تؤکر سیرشک ترین یانا- یانا شمع.

یاندیردی جیسم و جانیمی، گؤردو فغانی یوخ،
پروانه‌نی چکیردی مگر امتحانا شمع.
زخم دلینده هر گئجه ایشلر فیتیله‌سی،
پئیکان چئشمِ یارا اولاندان نیشانه شمع.
۵ هر گئجه موم تک اریدیم، یاندیم اودلارا،
تا دوردو قارشی ماهِ روخِ دلسیتانا شمع.
غیلمان و حور خُلددا گؤرمز ضیا أوزون،
رویِ مُنیرین اولماسا باغِ جینانا شمع.
گه یاندی، گه ییخیلدی، چیخیب دود باشینا،
سوز دلینی ائتدی عیان، عاشیقانه شمع.
ای باختیمین ستاره‌سی بو صوبح آچیلماسین،
ماهِ روخون یئتر بو گئجه کاروانا شمع.
من ظلمت ایچره یاریم اولوب شمع بزم غئیر،
سیّد! ضیا یئتیرمز ایمیش شمعدانا شمع.

۲۷۸

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ ائتدیم آخر نفیسمده لب جانانا طمع،
اؤلورم عئیبی نه‌دیر، گر ائله‌سم جانا طمع؟
گه کؤنول نازینی ایستر او شهین، گه سیتمین،
بو طاماهکار قیلیر گونده بیر احسانا طمع.
فقر مولکونده اولان دؤلتی بیلسئیدی اگر،
هیچ کس ائتمز ایدی روتبه‌ی سولطانا طمع.
قارالیب رنگ روخ سینه‌سی، صد چاک اولدو،
ائتدی چون شانه سر زولف پریشانا طمع.

۵ یئتمک ایستر لبیوه، گیزله‌ییب اول زولفده دل،
خیضر ظلمتده ائدیب چئشمه‌ی حئیوانا طمع.
سیپه خطّ سیه توتدو روخ جانانی،
ائتدی بو کافری گؤر مولک سولئیمانا طمع.
یاناجاق بال و پری سوز ایله پروانه کیمی،
سیّد ائتدی یئنه اول شمع شبیستانا طمع.

۲۷۹

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ کسمک اولماز آرزوی لعل جاناندان طمع،
هانسی بیر کسدیر کی عالمده کسه جاندان طمع؟
خاکه دؤنسم کسمرم اومید لعل یاردان،
سانما اسکندر کسیبدیر آب حئیواندان طمع.
ای کی سروین بوسه‌ی لعلین تمنّا ائیله‌دین،
مئیوه بیر کس ائتمه‌ییب سرو خوراماندان طمع.
زخمیمه مرهم خدنگین ایسته‌سم، عئیبیم دگیل،
ائیله‌ییبدیر هر گدا احسانی سولطاندان طمع.
۵ عاغلیمین گؤر عئشق یار ایله پریشان اولدوغون،
ائیلرم جمعیت اول زولف پریشاندان طمع.
تا کؤنول زنجیر زولف یارا اولدو مبتلا،
دؤندو بیر مجنونا، کسدیم عاقیبت آندان طمع.
خاک کوی دلبری ائیله نیشیمن، **سیّدا!**
ترک جنّت ائیله، کس سئیر گولوستاندان طمع.

حرف الغین

۲۸۰

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ تا گیریب مئیخانه ایچره باشیما چکدیم ایاغ،
صؤحبت اهل ریادان قطع ائدیب، کسدیم آیاغ.
دوختر رزدن نیقاب آچدی چو پیر مئی‌فوروش،
باشا دوشدوم نقصیمی، در حال اله آلدیم ایاغ.
گؤردو ای قونچه دهن! تا کیم گولِ روخساریوی،
بولبول شئیدایا گویا بیر قفسدیر صحن باغ.
عارضیندن آلماغا بیر بوی باد صوبحدم،
باغدان باغا سراسیمه گزر ائیلر سوراغ.
۵ گوللر آچیلدی، دماغی چاغ اولدو دلبرین،
ساقیا وئر باده‌ی گولگون کی چاغ اولسون دماغ.
باده‌ی گولفام ایله سئیر گولوستان چاغیدیر،
فورصتی فؤت ائتمه، ای غافیل! غنیمتدیر بو چاغ.
بیلدیم آدم چکدیگین جنت غمیندن **سیّدا**،
نؤباهار ایامی تا اول کویدان دوشموش ایراغ.

۲۸۱

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ آیریلدی مندن اول گول بی‌خار، ای دریغ!
قیلدی منی جفایِ فلکِ خوار، ای دریغ!

دوشدو فراق آرامیزا اول مومیان ایله،
اینجه‌لدی مو تکی تنِ بیمار، ای دریغ!
قالدیم زمانه‌ده بئله بی‌یار و غم‌گوسار،
اغیارا اولدو یار گئدیب یار، ای دریغ!
خرمؤهره قدری اولمادی عالمده قیمتی،
دورلر کی تؤکدو دیده‌ی خونبار، ای دریغ!
۵ گؤز یاشیم ایله نشو و نوما وئردیگیم گولون،
چکدی گولابین عاقیبت عطار، ای دریغ!
چئشمیمده پرده ایچره نهان ایدی چون گولاب،
گول کیمی اولدو شاهید بازار، ای دریغ!
اِعرابلار کیمن خطی توتدو عذارینی،
گئتمز داخی او کعبه‌یه زوّار، ای دریغ!
آغزی غمینده اولدو وجودوم عدم منیم،
بو یوخدان اؤترو گئتدی نه کیم وار،
سیّد عذار دلبره گلدی او قارا خط،
اولدو حیجاب شمسه شب تار، ای دریغ!

حرف الفاء

۲۸۲

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ عئشقده مجنون کیمی عالمده چوخلار ووردو لاف،
لئیک لئیلادان گؤتوردو دست، گؤرجک اعتساف.
عئشق اؤزو أوچ حرفدیر: عئینی اونون عئینِ رضا،
شین ایشاره شوکرونه، قافیندا مُضمر کوهِ قاف.

مستطیعم، وار ایدی ایکی قرابه وجه مئی،
کعبه‌ی مئیخانه‌نی لبیک‌گو ائتدیم طواف.
زولف بیرگون طوف ائدر روینی، بیرگون کاکیلین،
سان بو ایل حجّاجلار ایچره دوشوبدور اختیلاف!
۵ زولفونو ائیله کنار، اولسون عیان ابرولارین،
یئنگی آی رؤشنلیر ماهیم! هاوا اولدوقدا صاف.
وسمه اول ابروی خونریزه، شهیم حاجت دگیل،
ذوالفقار حئیدر کرّار خوشدور بی‌غیلاف.
قاشلارین طاقینا باخماز خئیلی مدّتدیر، مگر،
کافر اولموش قیبله‌دن ***سیّد*** ائدیبدیر انحراف؟

۲۸۳

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ بی‌جا دگیل کی روییوی زولفون ائدر طواف،
کافر توتوبدو بارماق، ائدر دینه اعتراف.
رسم وفا گؤرئیدی اگر روزگاردان،
عنقایا منزل اولماز ایدی هیچ کوه قاف.
ساقی! شراب یوخسا، منه دُرد مئی گتیر،
مستم، یانیمدا بیردی بو حالتده دُرد و صاف!
زاهید بیلیرمی ذؤق مئیِ نابی، ای کؤنول!
بیچاره هاردا گؤردو او معذوردور، معاف!
۵ هر تار شام هیجرده یوز مور و مار اولور،
دیبادان اولسا عاشیق مسکین ایچون لحاف.
وئ سئیدی گر جواب آچیلیب آغزی دلبرین،
دوشمزدی کیم وجود عدمدن بو اختیلاف.

سیّد! بو چارمیخ عناصرده سن، حله،
ائتمز پسند عئشقده عیسا لبین گزاف.

۲۸۴

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ وئردی کؤنلوم اؤزون اول طوررەی طرّارا طرف،
یئنه بو دُزد اؤزون وئردی شب تارا طرف.
رشکدن کی دوشوبن سایه دالیمجا گله‌جک،
یار کویوندا گئده بیلمه‌ییرم یارا طرف.
اؤزونو زولف سیه عارض گولگونه سالیب،
سانکی قنبر چکیلیب حئیدر کرّارا طرف.
گؤردو کی شمع روخِ آلینا بنزر او مهین،
وئردی پروانه اؤزونو گئجه‌لر نارا طرف.
۵ تا کی تقریب ایله بیر دفعه روخِ یارا باخام،
باخیرام بزمده یوز دفعه من اغیارا طرف.
باخیرام زولف چلیپاسینا ترسا بچه‌نین،
ائرمنی سانکی باخیر شؤق ایله زونّارا طرف.
یاندیریر آتش آهیله گولو، گولزاری،
چکمه‌یین **سیّدی**، یار اولماسا گولزارا طرف.

۲۸۵

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ ائتدیگیم ناله‌لر اولمازدی بو سئودادا تلف،
سینه‌م اولسایدی گر اول ناوک موژگانا هدف.
بو اومید ایله کی غمزه‌ندن آلا کام دلین،

دوزولوب گؤزلریوین دؤرونه موژگان صف- صف،
یازدی **وَاللّیلَ اِذا** صفحه‌ی روخساریوا خط،
او بیاضا بو سواد ایله فیزون اولدو شرف.
آلمیشام آب دو چئشم ایله وضو، عاشیقِ زار،
باخا بیلمز أوزووه، ای أوزو رشکِ مُصحف!
۵ دُرّ اشکیمه نولا یار خریدار اولسا،
کی بو دوردانه‌یه بحرین دو چئشمیمدی صدف،
رعده لازیمدی روباب، ائتمه مغنّی دفه زور،
کی کؤنولدن غمیمی دفع ائله‌مز ناله‌ی دف.
چکدیلر یوسیف معنانی یئنه بازارا،
سیّدا ساخلاما جانی، نه گرکدیر بو خزف؟

۲۸۶

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ ایسم اؤزو بیر ایسمدیر، اما مُسمّا مختلیف،
گؤهرِ شهوار بیردیر، لئیک دریا مختلیف.
اختیلاف رأی ایله هر کیمسه بیر معنا وئریب،
لفظ اؤزو بیر لفظدیر، اما کی معنا مختلیف.
عالم پیر و جوان اولدو مقیّد رنگ ایله،
اول سببدندیر اولوب، ای دوست! اسما مختلیف.
بحر وحدت مؤج ائدیب تیشره داغیلدی قطره‌لر،
اولدولار اول قطره‌لردن درّ لالا مختلیف.
۵ وحدته ائیله نظر کیم، چیز واحیددیر همان،
گرچه صورتده اولوب فرعون و موسا مختلیف.
نور، عئینِ ناردیر، هم نار، عئین نوردور،
دوزخ و جنت اولوب صورتده جانا مختلیف.

حوسن و عئشق و عاشیق و معشوق بیردیر، ای کؤنول!
سیّدا هرگیز دگیل عالمده اشیا مختلیف.

حرف القاف

۲۸۷

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
U U U. U U U. U U U. U U U.

۱ بلادیر حال بیلمز یارا، ای دل! مبتلا اولماق،
جاهاندا دلبر بیگانه وضعه آشینا اولماق.
فنادیر عالم هستی نومانین آخری، ای دل!
نه سودی وار سنه معدوم ایکن هستی نوما اولماق؟
جاهان یوخ، جیسم و جانین یوخ، الینده اختیارین یوخ،
تعلُّقدن چکیب ال، خوش دگیلدیرمی فنا اولماق؟
هونر آمیزش خلق ایچره زاهید! خلوت ائتمکدیر،
نه سودی مسجید ایچره گوشه‌گیر انزوا اولماق؟
۵ چکیلمیش خلوته زاهید، ووراد دم پارسالیقدان،
هونردیر دلبر ترسانی گؤرمک، پارسا اولماق؟
حصیری آلت تزویر ائدیب، آلدانما، ای کؤنلوم!
ریادیر جبهه‌ی زاهیدده نقش بوریا اولماق.
اومید نؤباهاری اولسا ایدی بیرده عالمده،
دگیلدی بولبولِ شئیدایا غم، گولدن جدا اولماق.
بلادان خالی اولماز عالم ایچره عاشیقِ صادق،
گره‌ک عاشیق اولان، آماده‌ی درد و بلا اولماق.
سپهرِ بی‌وفادان آرزوی لوطف ائتمکدیر،
او شوخ سنگدلدن طالیب مئهر و وفا اولماق.

۱۰ او فغفوری نژادین مؤحنتیندندیر منه قیسمت،
شیکسته کاسه‌ی چینی میثالی بی‌صدا اولماق.
تؤکولدو برگ و باریم، بیر نهال خوشکا دؤندوم من،
بو هم لازیمدی یار عئشقینده بی‌برگ و نوا اولماق.
او قارا خط و خال و زولفه وئرمه کؤنلونو، ساخلا،
اگر کیم ایسته‌مز سن، **سیّدا** بختی قارا اولماق.

۲۸۸

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ نه خوشدور بیر زامان بیر دلبرین عئشقینده زار اولماق،
اومید وصل ایله هیجرینده مدّت بی‌قرار اولماق.
دیار هیجرده سئیلاب درد و غم هیجوموندان،
ذلیل و زار و بی‌مقدار و خوار و خاکسار اولماق.
ائشیتمک گونده یوزمین سرزنیشلر، دوست دوشمندن،
نظرلردن دوشوب گؤز یاشی تک بی‌اعتبار اولماق.
ایراقدان یارینی گؤرجک، اسیب کؤنلو، قاچیب رنگی،
قالیب صورت کیمی دیلدن دوشوب بی‌اختیار اولماق.
۵ یئتیب ناگه وصالا، کاما یئتمک چرخِ کج‌رودان،
دولانیب باشینا شایسته‌ی بوس و کنار اولماق.
هیجوم شؤقدن زولفو کیمی اؤیمک یاناغیندان،
گهی دیشلیب لبیندن، گه لبی تک زخمدار اولماق.
وفور شؤقدن از بس قیلیب بو نؤع چوخ ایشلر،
ادب ناگاه اولوب غالیب، او ایشدن شرمسار اولماق.
دوتوب أوز، أوز قارالیق عذرون ائتمک اول سیه‌رودان،
گوناهین سئچمک ایچون التیجاسی صدهزار اولماق.

یئتیب **سیّد** کیمی وصله، یئنه اغیار ظولموندن،
دوشوب درد و فراقا وصلینه اومیدوار اولماق.

۲۸۹

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
U U U. U U U. U U U. U U U.

۱ دگیلدیر عئیب اگر چه خوبلار طبعینده ناز اولماق،
ولی اوندان گؤزلدیر اهلِ عئشقه دلنواز اولماق.
فلک باری جفالار ائیله‌ییب، سن بیر غم آرتیرما،
الیندن گلمه‌دیسه اهلِ درده چاره‌ساز اولماق.
اسیری اولمایان بیر ذرّه یوخ اول ماه بی‌مئهرین،
منه نؤقصانمی‌دیر دلبسته‌ی حوسنِ مجاز اولماق؟
نه شئیدن قیسمتیم آز اولسا، شادام روز محشرده،
منی دلخون ائده‌ر آمما، مئیِ گولگونوم آز اولماق.
۵ دؤنوب، ای غوره! آخر زاهیدین حلواسی اولماقدان،
کنار سوفره‌ی مئیخواره‌ده خوشدور پیاز اولماق.
آغاردی موی سر، قددیم خم اولدو، طاقتیم گئتدی،
سنه لاییق دگیل **سیّد!** داخی معشوقه‌باز اولماق.

۲۹۰

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.U U ..U. U.U U

۱ ای ائیله‌ین جاهاندا منی بی‌قرار عئشق،
ای بی‌نوالاری ائله‌ین خاکسار عئشق!
چوخ شاهلار سنینله دوشوبدور گدالیغا،
سن چوخ گدالاری ائله‌دین تاجدار، عئشق!

منصور پایدار ایدی چون عئشقِ یاردا،
کیم منزلینی ائتدین اونون پای دارِ عئشق.
عاشیق اولان فرار ائلەمز پای داردان،
البته پای دار ایلەدیر پایدار عئشق.
۵ روسوای عالم ائتدی زولئیخانی عئشق یار،
گولزار عئشق نؤگولونو ائتدی خار عئشق.
اولدو روانه اشک زولئیخا چو رود نیل،
قیلدی او بی‌کسین گؤزونو اشکبار عئشق.
عئشقین رواجی حوسنلەدیر، حوسن، عئشق ایله،
روز ازلده حوسنه اولوب آری، یار، عئشق.
عئشق اولماسایدی، اولماز ایدی حوسن ایچون رواج،
وئردی عروس حوسنه عجب اشتهار عئشق.
هر بیر کؤنولده عئشق اولا شادان ائدر اونو،
ائیلر خزان اولان چمنی، نؤباهار عئشق.
۱۰ هر کسده یوخدور عئشق، اونون بیر کمالی یوخ،
کامیل اولان وجودلار ائیلر شُعار عئشق.
مجنون ایدی بو مرحلەنین پیر کامیلی،
کیم قالدی اوندان عالم آرا یادگار عئشق.
فرهاد داغاقاچدی، گؤروب عئشق سئیلینی،
چون آچدی گؤزلریندن ایکی جویبار عئشق.
آخردا گؤرکی بی‌دل و بی‌دین ائدیب منی،
آلدی الیمدن عالم آرا هر نەوار، عئشق.
یار ائیلەمز او گؤیده منی بیر ایته حساب،
سیّد ائدیب منی بئله بی‌اعتبار، عئشق.

۲۹۱

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.

U.U UU.U UU.U UU.U

۱ تا دهانین سیررینه پنهان طلبکار اولموشوق،
یوخ اولوبدور واریمیز، دردە گیرفتار اولموشوق.
نبضمیزدن چکمز ال ای ماه! بیر ساعت طبیب،
حسرت چئشمینله اول گوندن کی بیمار اولموشوق.
وار ایدیک اول لحظه کیم، یوخ ایدی ارض و آسیمان،
ای دهانین صدقه‌سی، یوخدان مگر وار اولموشوق؟
چکدیلر بازارا اول گون کیم امانت گؤهرین،
جان و دلدن ال چکیب بیزلر خریدار اولموشوق.
۵ بیزده استحقاق یوخ، بو نه کرمدیر، بیلمیرم،
خیلقت ایجادا بیز هاردان سزاوار اولموشوق؟
یوخدور ای آرام جان! سنسیز وجودا بیر اثر،
فعل اؤزون، فاعیل اؤزون، بیز نه گوناه‌کار اولموشوق؟
ایچمیشیک خوم‌خانه‌ی اَحْبَبْتُ جامیندان شراب،
سیّدا سرمت ایکن عالمده هوشیار اولموشوق.

۲۹۲

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.

UU ..UU ..UU ..UU

۱ بیر ماهی سئویب چرخه تمنّادان اوساندیق،
بو دوشمن کج بینه مُدارادان اوساندیق.
اول لاله‌روخ اولماز بیزه نه دوست، نه دوشمن،
اغیار ایله بیهوده بو غوغادان اوساندیق.
بولبول! سنین اولسون داخی گولزار محبت،
بو باغدا بیز اول گولِ رعنادان اوساندیق.

باشدان یئره قویدوق هوس باده‌ی نابی،
آتدیق آیاق الدن، مئیِ صهباداد اوساندیق.
۵ بیز قصه‌ی شیرین ایله فرهادی اونوتدوق،
افسانه‌ی مجنون ایله لئیلادان اوساندیق.
ال چِک دئدیک اول ماهدان، ال چکمه‌دی **سیّد!**
بیز ال چکیب اول عاشیقِ روسوادان اوساندیق.

۲۹۳

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
UU U.U. UU.. U.U.

۱ گتیردی تنگه منی روزگار، ای خالیق!
جفا ائدر فلک کجمدار، ای خالیق!
قارایا باتدی کؤنول، کئچدی ایش قراریندان،
منی فراقین ائدیب بی‌قرار، ای خالیق!
یوخ اولدو صبر و سکون حسرت دهانیندان،
غمینده غارت اولوب هر نه‌وار، ای خالیق!
دئدیم کی قویمارام عالمده اینتیظار سنی،
دی گل، دی گل، اؤلورم اینتیظار، ای خالیق!
۵ دئمم نسیم صبایا، بیلیرسن احوالیم،
غم نهان سنه‌دیر آشیکار، ای خالیق!
نه مئیل باغ ائده‌ر خاطیریم، نه فیکر چمن،
اگر چه سنسیز اولا نؤباهار، ای خالیق!
سنه کی **سیّد** اولوب غائیبانه عاشیق زار،
اونو وصالا قیل اومّیدوار، ای خالیق!

۲۹۴

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ گدای کوی یارم، ائیلرم آفاقا سولطانلیق،
منی سولطانِ عالم قیلدی یارا بنده فرمانلیق.
کؤنول! دانا بیلیر زاهید اؤزو مثیلِ شراب ائتمز،
اله آل مئی ایاغین، باشا چک، سن ائتمه نادانلیق.
کئچیب جمعیتیندن وئر کؤنول زولفِ پریشانا،
پریشانلیقدا جمع اول، جمعده واردیر پریشانلیق.
پشیمان ائتمه‌دی دلبر منی اومّید قتلیمدن،
گؤروم، یارب! او ماهین گؤرمه‌سین کؤنلو پشیمانلیق.
۵ دئمیشدیم یاری گؤرجک ائیلرم ای دل! شیکایتلر،
وجود زاریمی محو ائتدی، گؤرجک یاری، حئیرانلیق.
توتوبدور لشکر کفّارِ خط، روخسار جانانی،
حذر قیل قالمادی روم ایچره، ای دل! بیر مسلمانلیق!
بساط سلطنت ذؤقوندن اهلِ عئشقه افزوندور،
جهان مولکونده، ای **سیّد!** درِ دلدارا دربانلیق.

۲۹۵

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ بو بزم جانفزایا باده‌ی گولفامدیر لاییق،
بساط جمده، آری، دؤره گلمک جامدیر لاییق.
خطین دؤرنده ایستر تشنه کؤنلوم بوسه‌ی لعلین،
سوآلا شرم ائدن گون اولماق ایچون شامدیر لاییق.
او اگری قاشلارین گؤردوکده زاهید گلدی ایمانا،
قیلینجلا اولسادا، بس کافره اسلامدیر لاییق.

خدنگین آتش آهینلا یاخما، ای دل مجروح!
گلن مئهمانا کافر اولسادا، اکرامدیر لاییق.
۵ دوعا ائتدیم سنه، دوشنام وئردین، ای گولِ رعنا!
مگر اول شکّرین لعلِ لبه دوشنامدیر لاییق؟
زمان وصلده عئیب ائتمه اؤپسم لعلِ گولفامین،
بلی، بو سنّت پئیغمبره بایرامدیر لاییق.
یئتیشدین کاما، یازدین عاشیقانه شعرلر، **سیّد!**
نیثار اولسا بو دُرلر، درگهِ گومنامدیر لاییق.

حرف الکاف

۲۹۶

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ زولفونو تا شانه افشان ائتدی، من اولدوم هلاک،
جمع ایکن حالیم، پریشان اولدو، سینه‌م چاک، چاک.
با وجودی کی لبین احیا قیلیردی مرده‌لر،
ائیله‌دی قان باغریمی، اولدوم هلاک، ای روح پاک!
لذت دونیا و مافیها سنین جامیندادير،
یا حَبیبي وَاسْقِنِي مِنْ راحِكَ روحي فِداك.
عئشقده غم چکمز عاشیق، طعنه‌ی اغیاردان،
کشتی‌ی نوحا او شورش مؤج توفاندان نه باک!

۲۹۷

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.

U. U.UU ..U. U.UU

۱ یوز فئیضین اولسا خلقه اگر آفتاب تک،
دؤران سالار آیاغا سنی ماهتاب تک.
بیلمز روموز صؤحبت همراز دردینی،
نادانا اهل دل آچیلا بیر کیتاب تک.
اولما ملال خاطیر ارباب معرفت،
هر واردیغین بساطا صفا وئر شراب تک.
یوخ عئیبی کیمسه‌دن سنین احسان قبولوون،
احسان ائدرسن آلدیغیوی گر سحاب تک.
۵ مملوّ ایکن هوای محبّتله سینه‌میز،
سئیل حوادث ایله بیخیلدیق حوباب تک.
اول آفتاب روخلا کئچن گونلریم منیم،
ایندی گلیر خیالیما هیجرینده خواب تک.
باشین یئتر سمایا شرافتله، **سیّدا!**
عشق ایله پایمال اولا بیلسن توراب تک!

۲۹۸

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.

UU ..UU ..UU ..UU

۱ جان تازه‌لنیر لعلِ دُر افشانینی گؤرجک،
دل خورره‌م اولور سرو خورامانینی گؤرجک.
داغلارا چیخیب سالدی باشین سونبول آشاغی،
اول لاله‌روخون زولف پریشانینی گؤرجک.
پوسته دهنی آچیلا قالدی حسدیندن،
اول سرو قدین قونچه‌ی خندانینی گؤرجک.

یعقوب نئچین اؤلمه‌دی بیلمم فرحیندن،
جان نقدی اولان یوسیف کنعانینی گؤرجک.

۵ جانانی گؤره‌ن لحظه‌ده جان دوشدو آیاغا،
یالواردی گدا عجز ایله سولطانینی گؤرجک.
سیّد ائله بیلدیم کی بقا سویونو ایچدیم،
اول سبز خطین قتلینه فرمانینی گؤرجک.

۲۹۹

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ ای ساربان! قطاریمیزی کویِ یارا چک،
رحم ائت، بو داغدارلاری لاله‌زارا چک.
ای باد شورطه، لوطف و مروّت زامانیدیر،
بو بحردن سفینه‌میزی بیر کنارا چک.
ای ناخدا! خدایا قسم، بو سفینه‌نی،
یاریم اولان دیاری سوروش، کویِ یارا چک.
اول خیضر خط گئدیب خزریلر دیارینا،
خیضر ره اول بیزی داخی سن اول دیارا چک.

۵ ای چرخ! ائدیب او ماه ایله رؤشن مقامیمیز،
بیت الشّرف حواله‌سینه بیر سیتاره چک.
اغیار ایله شراب ایچیب اول سرو لاله روخ،
آز داغ تازه‌دن بو دل داغدارا چک.
سیّد! غوبار مقدمی اول سرو قامتین،
بیر توتیادی دیده‌ی اومّیدوارا چک.

۳۰۰

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.

UU ..UU ..UU ..UU

۱ ای سؤیله‌ین:«اول طورره‌ی طرّاردان ال چک»،
آللاهی سئویرسن، دله آزاردان ال چک!
«ال چک!» دئمه ترسابچه‌نین زولفِ کجیندن،
صنعانا دئمه:«رشته‌ی زونّاردان ال چک!»
والشَّمس أوزون ائیلمه انکار او ماهین،
قرآندی بو، اقرار ائله، انکاردان ال چک.
وئرمزله کؤنول! یوسیفی بیر دسته کلافا،
جان نقدینی ترک ائیله، بو بازاردان ال چک.
۵ قالماز نه سنه وصل گولِ تازه، نه خارا،
بولبول! بیر اوسان، سرزنیش خاردان ال چک.
یار اولسا اگر یار، نه ائیلر سنه اغیار؟
هر ظولمو قیلیر یار اؤزو، اغیاردان ال چک.
پیچیده اولوب درده، قارا گونلره قالدین،
باخ تانریا **سیّد**، او سیه تاردان ال چک.

۳۰۱

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.

UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ ال أوز ای دل! وفادان، بسدی کویِ یاردان ال چک،
نه یاد ائت او وفاسیز دلبری، نه جؤر بی‌جا چک!
کؤنول! بسدیر، اوسان عئشقیندن اول شوخ پری‌زادین،
نه روسوالیق شعار ائیله، نه طعن پیر و بورنا چک.
نه قیل هر نانجیبه اول پری‌وش چین تملّق‌لر،
نه هر ناکسدن اول ماهین سر کویوندا ایذا چک.

نه شام هیجرینی سال یادا اول شوخ دل آزارین،
نه صوبح وصلینه اول ماه بی‌مئهرین تمنّا چک.
۵ ائشیت ارباب دانش پندینی، فرزانه اول **سیّد،**
نه کوی یارا گئت، نه آه و فریاد ائت، نه غوغا چک.

۳۰۲

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ گرکدی کیم سالا حال اهلینی بلایا فلک،
وئریر هزار بلا مرد مبتلایا فلک!
اگر کی بیر- بیرینه مئهربان اولا ایکی کس،
سالار بلا و غم و فیرقتی آرایا فلک.
همیشه گردشی کام اهلینی ائدر ناکام،
نه شاها کام وئره‌ر نه کمین گدایا فلک.
گره‌کدی یوسیفی یعقوبدان جُدا قیلسین،
دیار مصرده ساتسین کمی بهایا فلک.
۵ حسدله عاشیقی معشوقدان جدا ائیلر،
کئچیردی باشینی عئشق اهلی‌نین جیدایا فلک.
گولو الیندن آلیب بی‌قرار شُغل ولئیک،
گتیردی بولبول شئیدا کیمی نوایا فلک.
فلک جفاسی بو گونده دگیل سنه، **سیّدا!**
ازلده عادت ائدیب جؤر ایله جفایا فلک.

۳۰۳

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ شراب وصلیوی قیلدی منه حرام، فلک،
منی فراقین ایله ائتدی تلخکام فلک.

وصالین ایله فلک باغرین ائیله‌میشدیم قان،
بوگونده چکدی عجب مندن انتقام فلک.
مقامِ قوربدا دل شاد ایکن وصالیندان،
آییردی مندن او مه‌رونو بی‌مقام فلک.
دیار غوربت آرا اول غزال رعنایا،
هزار مکر ایله آخردا قوردو دام فلک.
۵ گئجه‌م گونوم بیر اولوب اول مهین فراقیندان،
گؤروم قارایا باتا بؤیله صوبح و شام فلک.
اگر اوشه دئیه:« **سیّد** منیم قولامیمدیر»،
بو فخردن سنه سیّد، اولور قولام فلک.

۳۰۴

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ بیر زامان بیز داخی اول ماه ایله همخانه ایدیک،
شمع روخساره‌سینه یانماغا پروانه ایدیک.
شور مئی باشدا، آیاق الده، سبو زانودا،
مجلیس عئشقده هم‌کاسه‌ی جانانه ایدیک.
رشک صد عاقل و فرزانه ایدیک گر چه کی بیز،
حلقه‌ی سیلسیله‌ی زولفده دیوانه ایدیک.
حوسنونه مظهر ایدیک اول بوت سیمین بدنین،
أوزونه آینه، گیسولارینا شانه ایدیک.
۵ اوزادیب باشیمیزی خومدان ایچردیک مئیِ ناب،
مست مئیخانه‌ده بی‌مینّتِ پئیمانه ایدیک.
ایندی بیر غئیر سیاق ایله اؤتورسن بیزدن،
بیز مگر کیم سنه، ای گول! بئله بیگانه ایدیک؟

اول بوتِ لئیلی‌وشین عاشق مجنونو اولوب،
شؤهرت عشئق ایله **سیّد** کیمی افسانه ایدیک.

۳۰۵

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ دُردِ مئی تا واردیر، بیز درد عالم چکمه‌ریک،
دؤلت پیر موغاندان مؤحنت و غم چکمه‌ریک.
ابتلای فقردن یوز ذؤق و لذت گؤرموشوک،
بیز بو عالمده صفانی شاهدان کم چکمه‌ریک.
گوشه‌ی مئیخانه‌ده بسدیر بیزه سینمیش سفال،
مینّت جمشید و فیکر ساغر جم چکمه‌ریک.
گر نهال آرزوموز، ریشه‌سیندن خُشک اولا،
مینّت باران و فئیض چئشم پُر نم چکمه‌ریک.
۵ یانسا دل، خاک اولسا تن، ای شمع! سوز عئشقدن،
دودموز چیخماز بیزیم، آه دمادم چکمه‌ریک.
گندم خالین گؤروب جنّتدن ال چکمز او کیم،
بیز اونون آدینی بو عالمده آدم چکمه‌ریک!
أوز اگر وئرمز بیزه بیر وجهی واردیر، اول پری،
سیّدا بیز سن کیمی روخسار درهم چکمه‌ریک.

حرف اللام

۳۰۶

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ واعیظ شهر اؤزو اقرارینا ائتسئیدی عمل،
دوشمز ایدی بو قده‌ر دین ایله دونیایا خلل!

قؤول زاهیدله عمل ائتمه‌میشم حشر گونو،
وار اومیدیم کی منه دادرس اولسون بو عمل.
بیر آیاق ایله دماغین ائده تر زاهیدِ خُشک،
کافرم چکسه اگر باده‌ی گولفامدان ال.
اوغلون اؤلسون! بو قده‌ر مسجیده گئتدین، بسدیر،
امتحان ائتمک ایچون بیرجه‌ده مئیخانه‌یه گل.
۵ خوم آیاغینا قویوب باشیوی، آل دستیوه جام،
تا اولا کشف سنه نوکته‌ی اسرار ازل!
شؤقدن کؤحل صیفاهان کیمی دورتر گؤزونه،
سیّدا، یئتسه اگر **ضویی** زارا بو غزل.

۳۰۷

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ منه هیجرینده او نؤع ایله دگیل صورت حال،
کی سؤال ائتسن اولا قوّه‌ی تقریره مجال.
گر اؤلن واخت سنین آدینی ذکر ائیلمه‌سم،
گلمه‌سین کلمه‌ی توحیده دیلیم، ای گولِ آل!
نفسیم قطعدیر، آئینه‌ی روخساریوی توت،
تا مشخص اولا ای گول! سنه کیفیت حال.
ای دئین:«بال دئمکله آغیز اولماز شیرین»،
نییه بس ذکر لبیله، منه‌وار لذتِ بال؟
۵ صنما! خال ترینديرمی زنخدانیندا،
یا دوروبدور طرف چئشمه‌ی زمزمده بیلال؟
بیلمز اول طیفل حله، شیوه‌ی معشوقه‌لیگی،
شیر مادر تکی قانینی بیلیر لئیک حلال.

کاتیب صونع چکر طرح قاشین پئیوسته،
یا هر آی باشی دوشر چرخه قاشینداندان بو میثال؟
سیّدا چکمه عبث بار امانت غمینی،
چک آیاق، ایچ مئی‌ی گولفامی، دگیلسن حمّال.

۳۰۸

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ گل ای جمالی اولان زیب جان و زیور دل،
گئدیبدی غارته سنسیز تمام کشور دل.
دل صنوبریمیز بید تک اولوب لرزان،
بلای باد فراقینلا، ای صنوبر دل!
کؤنولده کاش اولایدین نهان، خیالین تک،
آچیلمایایدی داخی روی عالمه درِ دل.
یئتیشدی بیر یئره بی‌کسلیگیم بو عالمده،
غمین ترحّم ائدیب، آخر اولدو یاور دل.
۵ زولال لعل لبین، خیضرِ خالا اولدو نصیب،
ولئیک ظلمت زولفون چکیب سیکندر دل.
او شاهباز دالینجا اوچاردی کبک میثال،
ولئیک سنگ جفا ایله سیندی شهپر دل.
فراق یوسیفه اولدون دوچار، ای **سیّد**!
گره‌کدی صبر ائده بو غملره پئیمبرِ دل.

۳۰۹

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ هزار شوکر گلیب نؤباهار، ای بولبول!
گول ائتدی چهره‌سینی آشیکار، ای بولبول!

یئتیشدی عزّته گول، خئیلی کار خوار اولدو،
داخی ندیر بو قدەر خار، خوار، ای بولبول!
صفادا صفحەی کشکولا دؤندو صحن چمن،
وئریر دله فرحِ بی‌شمار، ای بولبول!
یئتیشدی خسرو گول، گولشنه جلال ایله،
جلال خالیق اولوب آشیکار، ای بولبول!
۵ آچیب أوزون سنی گول وصلینه قیلیر تکلیف،
منیم تکی دگیسن اینتیظار، ای بولبول!
گولون وصالینی گولزاردا غنیمت بیل،
کی بیرده عؤمرده یوخ اعتبار، ای بولبول!
نه ناله‌لردی بو، ای خسته بولبول دل ریش؟
نه نغمه‌لردی بو لئیل و نهار، ای بولبول!
گولون گولابینی آخر گونو چکر عطّار،
قالیر سنه بو عبث آه و زار، ای بولبول!
منیم گئدیبدی گولوم، قوی من ائیله‌ییم ناله،
سبب نه، ***سیّد*** اولوب بی‌قرار، ای بولبول!

۳۱۰

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ آچیبدی چره گولِ گولسیتانین،ای بولبول!
نه وجه‌دن توتولور بس لیسانین، ای بولبول؟
گهی دیلین توتولور، گه فغان ائدرسن سن،
نه‌دیر؟ بیان ائله درد نهانین، ای بولبول!
خزان غمیله مگر خاطیرین پریشاندیر؟
باهار فصلده آرتار فغانین، ای بولبول!

باهاریم اولدو خزان، قوی من ائیله‌ییم ناله،
سنین کی دؤندو باهارا خزانین، ای بولبول!
۵ وجود مریم گول‌بونده گلدی عیسی‌یِ گول،
یقینده‌ی تازه‌لنیر ایندی جانین، ای بولبول!
سنین زبانه‌لرین، یاندیریر زمانه‌لری،
عجب کی اول اودا یانماز زبانین، ای بولبول!
هزار مرتبه شیرینده‌ی نُقل و شکّردن،
او خسروانی ادا داستانین، ای بولبول!
زامان- زامان فرحین وار تبسّمِ گولدن،
خوشا بوگونه کئچه هر زامانین، ای بولبول!
سنین ترانه‌لرین شعریوین نظیره‌سیدیر،
مُنیف خوش سخنِ نوکته‌دانین ای بولبول!
۱۰ هوای خارایله سن توتماسان قرار و شکیب،
قیزیل قفس اولا گر آشیانین، ای بولبول!
قدم گول أوستونه قویماق ندیر، سزادیر اگر،
تؤکولسه خنجر خار ایله قانین، ای بولبول!
گرک اولا قدم یاردا سرِ عاشیق،
حسن دگیل بوروش داستانین، ای بولبول!
کیتاب گولدن اوخورسان رسول مدحینی‌سن،
روادی **سیّد** اولا مدح خوانین، ای بولبول!

۳۱۱

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ گولشنلر ایچره گر آچیلا صدهزار گول،
سنسیز گولوم گلیر گؤزومه نیشِ خار، گول.

سنسیز تصور ائتمه گئدیم سئیر باغا من،
صحن چمنده گر آچیلا هر باهار گول.
دؤندردی بولبولون اوره‌گین قانا عاقیبت،
اؤز توتدوغو ایشیندن اولوب شرمسار گول.
گر کسمه‌سئیدی بولبول زارین قرارینی،
اولمازدی عاقیبت اؤزو هم بی‌قرار گول.
۵ عاشیق چکردی گولشنه موژگان ایله حصار،
گر گؤستره‌یدی بولبوله بیر اعتبار گول.
گؤر ظولم پایه‌سین کی شه مستقل ایکن،
تختیندن اولدو بئش گون ایچینده کنار گول.
بیر گول‌عذار توپراغیدیر کیم، نموّ ائدر،
هر خاکدان کی چهره قیلیر آشیکار گول.
زولف و روخون خیالی ایله ذؤقلر ائدر،
همدم اولوبدو **سیّده** لئیل و نهار گل.

۳۱۲

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ مدّتدی زولف یاردا سان مبتلا، کؤنول!
حالین نه نؤع ایله کئچیر، ای بی‌نوا کؤنول؟
شمشیر چکدی قتلین ایچون، گلدی اول پری،
ساندیم کی رحم ائدر سنه اول دل‌روبا، کؤنول!
مندن کنارسان داخی بیگانه‌لر کیمی،
اول زولف پُرخمه اولالی آشینا کؤنول.
سن اولدون عاقیبت روخ دلدار محرمی،
بیر یادا سالمادین منی، ای بی‌وفا کؤنول!

۵ اول زولف رو سیاه کی من گؤرموشم اونو،
آخردا باشیوا گتیره یوز بلا کؤنول.
اول چین زولفه ائتدی اسیر عاقیبت سنی،
سیّد گتیردی باشیوا یوزمین خطا کؤنول.

۳۱۳

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ تا کی سن اولدون اسیر زولفِ یارین، ای کؤنول!
قارا اولدو یار الیندن روزگارین، ای کؤنول!
یوز جفا گؤردون ولی بیر کز شیکایت ائتمه‌دین،
هانسی لوطفوندن خجیلسن نازلی یارین، ای کؤنول؟
نه اومید ایله یئنه دلبر سنه وئرمیش فریب،
کیم فرحناك اولموسان، یوخدور قرارین، ای کؤنول؟
یوخسا اغیار ایله گؤرموشسن یئنه مه‌پاره‌نی؟
بنزه‌مز هر گونکونه بو آه و زارین ای کؤنول!
۵ گر او آهو گؤز دوشه عالمده بیر گون دامیوا،
سان غزالِ چرخ اولور یئرده شیکارین، ای کؤنول!
آلدی عقل و هوشیوی، شؤق دهانی دلبرین،
گئتدی الدن یوخ یئره مجموع وارین، ای کؤنول!
خوبلار زولفونه قویمازدیم سنی بند اولماغا،
منده اولسایدی اگر کیم اختیارین، ای کؤنول!
اول پریدن چکك دئدیم ال، پندیمی گوش ائتمه‌دین،
ناله‌دیر **سیّد** کیمی ایندی مدارین، ای کؤنول!

۳۱۴

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.

U U U.U. UU.. U.U.

۱ چو مندن اولدو او محبوبِ دل‌روبا غافیل،
یقینیم اولدو اولور بنده‌دن خدا غافیل.
اولورمو قابیل تعمیر بیر ولایت کیم،
اولا رعیّتی حالیندا پادشا غافیل؟
آدین فداسی اولوم هیچ گؤر روادیرمی،
کی امّتیندن اولا ختم انبیا غافیل؟
سنین تکی بوتِ بی‌رحمه اولماز ایدیم اسیر،
کمند زولفووه سالدی منی قضا غافیل.
۵ تغافول عادتِ خوباندی، اینجیمه **سیّد**،
غمیندن اولسا اگر یار بی‌وفا غافیل.

۳۱۵

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.

U.U UU.U UU.U UU.U

۱ هر کؤنول کیم خط سبزیندن اسیر غم دگیل،
غم اونوندور کیم ریاض عئشقده خوررم دگیل.
روز هیجران گر شمار اولسا حساب عؤمردن،
اهل عئشقین عؤمری خیضر عؤمروندن ای گول کم دگیل.
گندم خالین گؤروب بیر کیمسه مائیل اولمایا،
ظنّیم اولدور کیم او کس تخم بنی آدم دگیل.
عالم طاعتده عؤمرون کئچدی ذؤق عئشق‌سیز،
گر بو ایسه عالم، ای زاهید! بو بیر عالم دگیل.
۵ نولا تؤکدیسه گؤزون حؤر ایله **سیّد** قانینی،
ای گؤزون قوربانی من، عاشیق سنین چین کم دگیل.

۳۱۶

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.

U.. UU.. UU.. UU.U

۱ سرو هر چند رعونتده قدین تایی دگیل،
بو قدەر وار: سنین کیمی او هر جایی دگیل!
ائیلەین سینەی چاکی هدف تیر بلا،
کیپریگین اوخلاری یا اینکه قاشین یایی دگیل.
گؤروب ابروسونو شمشیره باخیرسان اگری،
زاهیدا باشین ایچون بو رمضان آیی دگیل!
کیمدی بس سینەی سوزاندا فریادا گلن،
دل گئدیب زولفو ایله بو دل شیدایی دگیل.
۵ واییمی یار ائشیدیب، وای کؤنول سؤیلەدی کیم،
سیّدیم چوخدان اؤلوبدور، بو اونون وایی دگیل.
بادەی ساغریمی آلما الیمدن، ای شوخ!
قیسمتیمدیر بو منیم، بو آتاوین پایی دگیل!
سینەده یارالاریم سایدی دئدی:«مین»، جرّاح،
سهو ائدیب، بو حله میندن بیری‌نین سایی دگیل.
دئمه زاهید نظر ائتمز گؤره گل اول آیی،
سیّدا! گئتمه کج، آخر بو قدەر آیی دگیل!

۳۱۷

مستفعلن فعولن مستفعلن فعولن

UU. U.UU UU. U.UU

۱ شادام کی کؤنلوم اولدو اول زولف و خالا مائیل،
کیم قارا بختلیك چین جاندان اولوبدو قابیل.
ای خوش او گون کی تیغین چاك ائیلیه وجودوم،
کیم چهرەی وصالا اولدور آرادا حائیل.

از بس کی توتموشام خو هیجرینده ای جفاجو،
اولماز دل حزینیم هرگیز وصالا مائیل.
رمز دهانین ای گول! اهل دقایق ایچره،
نه سیرردیر کی سالمیش یوز بحث و یوز مسائیل؟
۵ اولدو غوبار راهیم مردم گؤزونه سورمه،
تا کویون ایتلریندن کسب ائیله‌دیم فضائیل،
آغزین مباحثینده نفیِ وجود ائدنلر،
گُفتارا گل کی گؤرسون اثباتینا دلائیل.
قیلدی اسیر غوربت، بو **سیّد** حزینی،
بیر سرو ماه پئیکر، بیر شوخ خوش شمائیل.

حرف المیم

۳۱۸

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.

U. U.UU ..U. U.UU

۱ رشک لبینله باده ایچر خون دل مدام،
هر آیدا ماهی رؤیت رویون قیلیر تامام.
غمزه‌ن ایمامینا ائله‌دیم اقتدا، ولی،
بیلمم صحیحدیرمی بو کیم مستدیر ایمام!
مضمون خطّ یاریمی انکار ائدر فقیه،
قرآنا باور ائیله‌مز اول حاصیل کلام!
مولکِ جاهانا نور خدا دوشدو جامدان،
تا عکس ماه عارضیوه مظهر اولدو جام.
۵ اغیاری عئشقه سالماغا اول شوخ دلفریب،
غئیر ایله گؤرجه‌گین منه چوخ ائیلر احترام.

حسرتدن آخدی گؤز یاشیمیز دؤندو جولارا،
ای سرو ناز، بسدی داخی، قیل بیزه خورام!
ای آفتاب! سنسیز اولوب قارا گونلریم،
لعل لبیندن آیری، منه باده‌دیر حرام.
سیّد، همان قدیمی اولان بوت پرستدیر،
ای شیخ! اینانما کعبه‌ده گر ائیلسه مقام!

۳۱۹

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ اگر چه سنسیز اولور اهل عئشقه باده حرام،
لبین خیالی ایله واجیب اولدو شُرب مدام!
همیشه دلده لبین شؤقودور، گؤزون فیکری،
کی ریند مئی‌کئشه لازیمدی شکّر و بادام.
صفای کویووا احرام باغلایان عاشیق،
یئری وار ائتمه‌سه ای شوخ! کعبه ایچره مقام.
حدیث روضه بیان ائیله‌ییرسن، ای واعیظ!
جمال یاریما بیر باخ، سؤزون میان کلام!
اؤزونو بیر گئجه اوخشاتدی عارض یارا،
بو وجه دندی کی نؤقصانا دوشدو ماه تمام.
۵ گؤروب عذارینی زولف سیه جیواریندا،
دئدیم سواد ارمدیر بو اول حواله‌ی شام.
یئتیشدی جنّت کویونا آخر اول حورون،
قوتاردی **سیّد** اؤزون **والسّلام و الاِکرام!**

۳۲۰

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.

U.. UU.. UU.. UU.U

۱ خیضر تکٔ توتدو کؤنول ظولمت زولفونده مقام،
تا کی اول آب حیاتِ دهنیندن آلا کام.
اولدو مدّتدی کؤنول کعبه‌ی کویوندا مقیم،
اولماییب هیچ صفا اهلینه حاصیل بو مقام.
خون عثمانی گتیر خئیمه‌یه‌سن، ای ساقی!
نه گره‌کدیر کی عُمَر قویدو تخلّص: خیام!
گؤر بو سئودازده‌نی، توتدو او زولف سیهی،
ائله بیلدیم کی، دمشق ایچره منم والی شام!
۵ سنه، ای دوست! بو خونابی حلال ائیلمه‌رم،
منه قیلدین بو گئجه باده‌ی گولگونو حرام.
ساقیا! لازیمه‌یر باعیث خئیره رحمت،
یاد جمشید ائله‌ییب، گر ایچه‌لیم بیر نئچه جام.
شوکر لله کی قوتاردی الم نؤقصانین،
سیّدا گلدی بو شهره یئنه اول ماه تمام.

۳۲۱

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.

U.U UU.U UU.U UU.U

۱ حسرت ایدیم او هیلال ابرویا بیر ماه تمام،
شوکر لله کی گلیب شهره بوگون توتدو مقام.
حاش لله دگیلم باده‌ی نابا معتاد،
هیجر لعلینده منه واجیب اولور شُرب مدام.
کؤنلومه، سن گیره‌لی اؤزگه‌لر اولدو خارج،
ای حبیبیم! ائله‌دی کعبه‌ده کسر اصنام.

او مقدّس قاشیوی وسمه‌دن ائتمه رنگین،
ذوالفقار اسداللاها نه لازیمدی نیام؟
۵ خط پوزوب رؤنق حؤسنونو دئدیم رام اولور،
خط گلیب وحشتی آرتدی، او غزال اولمادی رام.
أوزووه باخسا گؤزوم شام و سحر، وجهی بودور،
نم اولان پرده‌نی سرمک گونه، واجیبدی مدام.
سیّدا لاله‌لر آلدی اله مرجان قدح،
روح جمشیدی ائدک شاد، ایچک بیر نئچه جام.

۳۲۲

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ یئتدی رقیب شومون الی یارا آغلارام،
ده‌یدی دل حزینیمه یوز یارا، آغلارام.
قان اولدو قونچا تک دل پورخونوم، ای فلک!
تاپشیردیم اؤز الیمله گولو خارا، آغلارام.
افسرده قیلدی صرصر غم نؤباهاریمی،
یئتدی خزان جفاسی بو گولزارا، آغلارام.
گؤردوم رقیبی یار ایله باغ ایچره هم نفس،
باغ اولدو دوزه‌خیم، ییخیلیب نارا آغلارام.
۵ آلدی الینه شیشه‌ی باده، او سنگدل،
مینای قلبیم ائیله‌دی صد پاره، آغلارام.
سیرر دهان یارا یئتیردی رقیب اؤزون،
سربسته واقیف اولدو بو اسرارا آغلارام.
چکدیم جفاسینی او گولون قونچالیقدا من،
آچیلدی، قیسمت اولدو یئتن خارا آغلارام.

وئردی او ماه زولفونو بیگانه دستینه،
قیلدی بو شهرده گولومو قارا آغلارام.
باختیم دؤنوب، ائویم ییخیلیب، عزّتیم گئدیب،
سیّد! او ماه یار اولوب اغیارا، آغلارام.

۳۲۳

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ دوشدوکجه یادیما او سهی قامت، آغلارام،
ای مه! قیامته کیمی هر ساعت آغلارام.
سوز درونا گؤز یاشی چون انطیفا وئریر،
شاید کی کؤنلومه یئته بیر بهجت آغلارام.
دئرلر کی آغلاما، منه، هیجران یاردان،
عئشقیم بو پنددن ائله‌ییر شدّت، آغلارام.
از بس کی آغلایاندا منه طعن ائده‌ر رقیب،
پنهان اولوب قارا گئجه‌لر، خلوت آغلارام.
۵ ابر آغلایاندا، خنده ائده‌ر قونچه‌ی چمن،
شاید کی خنده ائیلیه اول آفت، آغلارام.
بیر اهل حال تاپمادیم عالمده، ای کؤنول!
شام و سحر بو حالته بی‌حالت آغلارام.
بو گؤز منیم، ترانه منیم، سوز دل منیم،
بیلمم کی هیچ خلقه نه‌دیر حاجت، آغلارام؟
سیّد بو غمده آغلاماسا، وار طاقتی،
منده داخی بو مؤحنته یوخ طاقت، آغلارام.

۳۲۴

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ بی‌جا دگیل کی هیجرده، ای آفت! آغلارام،
بو آغلاماق وئریر منه بیر حالت، آغلارام.
قَدْ قامَتِ الصَّلاة مؤذن دئین زامان،
ای گول! دوشر خیالیما اول قامت، آغلارام!
بی‌جا دگیل بو آغلاماغیم **سیّدا** منیم،
بیگانه‌لرله یاریم ائدیب خلوت، آغلارام.

۳۲۵

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ تا عاشق او شوخ جفا گوستر اولموشام،
جیسمیم یانیبدی اودلارا، خاکیستر اولموشام.
خؤفوم بودور رها قیلا صیّاد سنگدل،
کونج قفسده ایندی کی من بی‌پر اولموشام.
مندن سوایا جؤر ائلمز اول پری میثال،
آنجاق اونون بو لوطفونه من چاکر اولموشام.
شاید کی بیر اؤپم او شهین آستانه‌سین،
ایللردی پاسبانینا خیدمتگر اولموشام.
۵ اول سرزنیش کی سیّده ائیلردیم عئشقده،
سیّددن ایندی خئیلی اؤزوم بدتر اولموشام.

۳۲۶

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ خوش اول زامان کی اول شه ایله همزبان اولام،
هر سؤزده بیر دیلیم توتولوب، ناتوان اولام.

تا سنسیز اؤزگه‌لر أوزونو گؤرمه‌سین گؤزوم،
گؤزلردن ایسته‌رم دهنین تک نهان اولام.
گویا قفسده بولبول اولور زاغا هم نفس،
سنسیز اگر کی همدم حور جنان اولام.
بیر زخم اوروب اؤتوشمه سنی تانری، ای صنم!
قورخوم بودور بو ضربت ایله نیم‌جان اولام.
۵ یارب! نصیب قیل منه **سیّد** تک اول گونو،
کیم نوک تیر غمزه‌ی یارا نیشان اولام.

۳۲۷

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ بولبول شوریده‌یم من، فصل گولزار ایسته‌رم،
کؤنلومو تا ائیلیه غوغای گول، زار ایسته‌رم.
بیر سولئیمانام کی من بیلقئیسه عاشیق اولموشام،
کیم اونو مولک سبادان قُدسا سیّار ایسته‌رم.
صحت ایستر خلق اؤز بیمارینا، آمما کی من،
دیده‌ی بیمار یاری، وه کی بیمار ایسته‌رم.
بزم عاشیق رؤشن اولماز آفتاب و ماه ایله،
عکس رویِ بزمیمه شمع شبِ تار ایسته‌رم.
۵ طوطیِ کؤنلوم نبات میصره ائتمز اعتنا،
مختصر کیم، من لب لعلِ شکربار ایسته‌رم.
آچ لب لعلین، تکلّم قیل، کما فیها یقین،
ای بوتِ عیسا تکلّم، من یوخو وار ایسته‌رم.
اولمارام **سیّد** تکی هر بی‌وفانین عاشیقی،
ساحت عالمده بیر یار وفادار ایسته‌رم.

۳۲۸

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.

U.U UU.U UU.U UU.U

۱ سانما کیم من بیشه ایچره اژدهادان تیترەرم،
جونبوشِ اول طوررەی عقرب نومادان تیترەرم.
اؤیله کیم گول یاپراغی تیترەر نسیم صوبحدن،
میثل برگ باد اول گولگون قبادان تیترەرم.
وه! نه مومکوندور گؤروم آئینەی روخساریوی،
من کی بیر سیماب تک شؤق لیقادان تیترەرم.
اندرونوم زهر غمله سبز، بیرونومدور آغ،
بیر قوواق یاپراغی تک اندک هوادان تیترەرم.
۵ تیترەشیر بیر نؤع کیم گؤرجک بالیق سودا ایلان،
گؤز یاشیمدا عکس گیسوی دوتادان تیترەرم.
درد هیجران اول قدەر ائتمیش ضعیف اندامیمی،
شاخ گول تک جونبوش باد صبادان تیترەرم.
قورخورام کی خرمن آفاقی سوزان ائیلەسین،
برق آه ***سیّد*** بختی قارادان تیترەرم.

۳۲۹

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.

U.U UU.U UU.U UU.U

۱ یار ایله فورصت تاپیب بیردم کی گؤفتار ائیلەرم،
ذؤقدن گوللم، اونو یوز دفعه تکرار ائیلەرم.
قوی رقیب ائتسین منه افزون جفا، کیم هر زامان،
بیر شیکایت چین گئدیب یار ایله گؤفتار ائیلەرم.
پادشاهیم! سن منی تک قیل قبول خیدمتین،
من گدای کویون اولماقدان مگر عار ائیلەرم؟

غئیر ایله گؤرمک دوشر یادیما، اؤللم رشکدن،
هر زامان کیم کوی یارا عزم دیدار ائیله‌رم.
۵ سوردوم آثار دهانین دون او شکّرلب دئدی:
سیّدا عالمده من یوخدان سؤزو وار ائیله‌رم.

۳۳۰

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ هر زامان کیم حلقه‌ی زولف کجی یاد ائیله‌رم،
قیوریلیب افعی کیمی یوز آه و فریاد ائیله‌رم.
غایت رشکیم تماشا قیل کی قانیمدان کئچیب،
غئیر قانین تؤکمگه اول شوخو معتاد ائیله‌رم.
سن، کؤنول! فورصت تاپیب اول یارا قوربان کیم، سنه،
گر الیمدن گلسه بالله من ده ایمداد ائیله‌رم.
مطلبیم بیر گئجه افغانیم یئتیرمکدیر سنه،
بونجا کیم ای ماه! جؤروندن سنین داد ائیله‌رم.
۵ جؤرلر کیم ائیله‌میشدین، بیر به بیر یاد ائیله‌ییب،
شام هیجران کؤنلومو بو نوع ایله شاد ائیله‌رم.
سیّدا بختی قارانی گر «بیلالمیدیز» دئسن،
ای آدین قوربانی! من عالمده بیر آد ائیله‌رم.

۳۳۱

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ سندن اؤترو نئچه مدّتدی ملامت چکیرم،
طیفلسن، سن نه بیلیرسن کی نه مؤحنت چکیرم.

چرخ دوّار ایله یئردن گؤیه واردیر فرقیم،
او چکه بیلمه‌دی، من بار امانت چکیرم!
ایستمزسن، دئدیم:«ای ماه! غوبار قدمین؟»
دئدی:«رؤشندی بو، یئردن گؤیه میٖنّت چکیرم.»
پرده‌ی چئشمیمه مومکوندو چکم صورتیوی،
مردم دیده روخون گؤرمگه غئیرت چکیرم.
۵ ائتدی آئینه‌ی روخساریوی آخر تیره،
چکدیگیم آهلارا ایندی خجالت چکیرم!
یار اولوب اؤزگه‌لره یار، چکیر ذؤق و صفا،
دوشموشم من قورو بؤهتانلارا، تؤهمت چکیرم.
دئدیلر:«اؤلدوره‌جک یار سنی، ای **سیّد!**
تانری شاهیددی کی بو خئیر ایشه حسرت چکیرم.»

۳۳۲

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ ساقی! مئی وئر! یئنه بیر تازه گوناه ایسته‌ییرم،
قارا گؤز نامه‌ی اعمالی سیاه ایسته‌ییرم.
نه‌دی خطدن بو حیجابین، گؤتور اول بورقعی، کیم،
ائتمگه نامه‌ی اعمالی تباه ایسته‌ییرم.
بی‌کس و در به درم، پشت و پناهیم یوخدور،
اؤزومه لوطف خداوندی پناه ایسته‌ییرم.
آستانین ایتینه ایسته‌ییرم همدم اولام،
ماشاء الله نه گؤزل روتبه و جاه ایسته‌ییرم!
۵ غرضیم، خاک درِ یارا گدالیقدی منیم،
من گدازاده‌یه باخ، روتبه‌ی شاه ایسته‌ییرم.

مئهرین آرتار سنه روخساریوا باخدیقجا خطین،
دائیم اول باغدا من مئهر گیاه ایسته‌ییرم.
چاغیرین قئیس ایله فرهادی ییغیلسین باشیما،
سیّدم، عرصه‌ی عئشق ایچره سپاه ایسته‌ییرم.

۳۳۳

فاعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.U

۱ عاشیقیم، عاشیقیم نیگارا قسم،
او سیه چئشم پُر خومارا قسم!
روزگاریم قارالدی زولفون تک،
او سر زولف مشکبارا قسم.
عئشقیوه، ای نیگار! مجبورام،
او گئدن الده اختیارا قسم.
چکمه‌رم هیچ دامنیندن ال،
وئرمه‌سن کام، کردگارا قسم!
۵ آغلارام اول قده‌ر کی غرق اولوسان،
لُجّه‌ی چئشم اشکبارا قسم.
منه تلخ ائتدی عؤمرو هیجرانین،
لذّت ذؤق وصل یارا قسم.
قاشین ای زولفو قاراب! قتلیم ائده‌ر،
او ایکی باشلی ذوالفقارا قسم.
آندایچیب **سیّد** عاشیقین اولدو،
مُصحف حوسنووه دوبارا قسم.

۳۳۴

مفتعلن مفاعلن مفتعلن مفاعلن.

U.U. U..U U.U. U..U

۱ قاشیوا ائیلرم نظر، فیکر هیلالا دوشموشم،
عئید وصالین ایسترم، مئیل جمالا دوشموشم.
کؤکب باختیمین کسیب راهینی نحس اولدوزو،
ای مه بدر! قیل نظر، گؤر نه وبالا دوشموشم.
گلمه‌دی آفتابیمیز، کئچدی نهار نیصفدن،
گؤر کی من ای فلک! بوگون بیر نه زوالا دوشموشم.
دون دئمیشم دهانیوی نؤقطه، ولئیک یوخ یئره،
نوکته‌شوناسلار آرا قیل و مقالا دوشموشم.
۵ دون اولوب اؤزگه نحو ایله عؤمر زمان ماضیده،
حالیما ایندی حالی اول، بیل کی نه حالا دوشموشم.
عاشیق اولوب دهانیوا، حلقه‌ی میمه دؤنموشم،
زولفووه اشتیاق ایله صورت دالا دوشموشم.
سیرر دهان یاری من ایسته‌ییرم، شعور یوخ،
ساندیم عدم وجود اولور، فیکر محالا دوشموشم.
جان وئریب آلماق ایسترم بوسه دهان یاردان،
بو یوخ و واردان کئچیب، گؤر نه خیالا دوشموشم.
مولک جاهاندا **سیّدا**، خاتم عاشیقان منم،
نؤقطه‌ی اوّلم ولی، نؤبه‌ده دالا دوشموشم.

۳۳۵

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.

U. U.UU ..U. U.UU

۱ تا کوی یاردا اؤزومه منزیل ائتمیشم،
آسان ایکن، اؤزوم ایشیمی موشگول ائتمیشم.

بیر قطره قان اوغورلامیشام تیغِ یاردان،
سینه‌مده وئرمیشم یئر، آدین من دل ائتمیشم.
وئردیم غمینده خرمن عؤمرومو بادامن،
پروانه تک او خالینی من حاصیل ائتمیشم.
دون گئجه شُرب باده‌نی من تؤبه ائیله‌دیم،
ساقی! باغیشلا سندن ایشی غافیل ائتمیشم.
۵ زولف سیاهِ یار خیالیله، زاهیدا!
تسبیح قصدینه اؤزومو مائیل ائتمیشم.
سرمستلیکده سؤیله‌میشم مئی حرامدیر،
حؤکم خطادی بو، عملِ باطیل ائتمیشم.
سیّد! جاهاندا کثرت ایله یوخ رجوعوموز،
کیم بحر وحدته اؤزومو واصیل ائتمیشم.

۳۳۶

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ غوبار مقدمیوه دون کی توتیا دئمیشم،
گؤزوم چیخایدی کی سهو ائتمیشم، خطا دئمیشم.
منیم کی کؤنلومو قان ائیله‌دین، وفاداندیر،
غلطدیر اول کی سنی یار بی‌وفا دئمیشم.
اگر مورادین ایسه جان، توهّم ائیلمه کیم،
ازل گونونده اونو من سنه فدا دئمیشم.
منی بو اهل نظر طعنی اؤلدورور، **سیّد!**
نئچین کی یار أوزونه **شَمس و الضّحي** دئمیشم.

۳۳۷

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.

U.U UU.U UU.U UU.U

۱ واعیظ اسرار لبِ دلداری بیلمز، بیلمیشم،
ایچمه‌ین ذؤق مئیِ گولناری بیلمز، بیلمیشم.
خاء روخساری بیلیبدیر باء **بسم الله** فقیه،
نوقطه‌ی بادا اولان اسراری بیلمز، بیلمیشم.
زاهیدین حالین اگر کیم بیلمه‌یم، عئیبیم دگیل،
مست اولانلار حالت هوشیاری بیلمز، بیلمیشم.
کیم کی بیر مدت منیم تک یارا حسرت قالماییب،
ذؤق وصل و دؤلت دیداری بیلمز، بیلمیشم.
۵ اولمایان عاشیق نه بیلسین اهل عئشقین حالینی،
جؤر یار و طعنه‌ی اغیاری بیلمز، بیلمیشم.
اولمایان تار سر زولفِ سیاهیندا اسیر،
پیچ و تاب طورره‌ی طرّاری بیلمز، بیلمیشم.
اولمایان بولبول کیمی بیر گولدن اؤترو خون جیگر،
سیّدا جؤر و جفای خاری بیلمز، بیلمیشم.

۳۳۸

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.

U.. UU.. UU.. UU.U

۱ تا او ماهین خط و خالینا نیگاه ائیله‌میشم،
گونومو عئشق ایله عالمده سیاه ائیله‌میشم.
لرزه ائیلر بدنیم، کوره‌ی سیماب کیمی،
کی باخیب آینه‌ی حوسنونه آه ائیله‌میشم.
گؤز یاشیله لبِ دلداردان آلدیم بوسه،
سو قاتیب باده‌ی گولفاما گوناه ائیله‌میشم.

چوخدا نادان دگیلم، آنلامابیم خئیر و شریم،
مئیه صرف ائتمه‌ین اؤقاتی تباه ائیله‌میشم.
۵ نئیلرم آی و گونو، تک مئییم اولسون عرقیم،
کی بونو مئهر درخشان، اونو ماه ائیله‌میشم.
اؤپموشم گون کیمی من خاک درِ دلداری،
هر زامان کیم طلب رفعت و جاه ائیله‌میشم.
عالمین درد و غمیندن خبریم یوخ، سیّد!
من کی مئیخانه‌نی ایللردی پناه، ائیله‌میشم.

۳۳۹

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ آلاندا دستینه اول شوخ گول‌عذار قلم،
الیندن اولماغینی ایستمز کنار، قلم.
قلم اؤزو خوتن آهوسودور ویا این کیم،
هوای زولفو ایله اولدو مشکبار قلم.
اؤپردیم اللرینی اول قلم قاشین من ده،
منی ائدئیدی اگر خلق کردگار قلم.
دهانی ایله قلم باشین ائتدی پاک او گول،
یئتیشدی چئشمه‌ی حئیوانا خیضروار قلم.
۵ ایکی دیل آچدی کی وصف ائیله‌سین او گول بدنی،
فضیلت و هونرین ائتدی آشیکار قلم.
کسئیدی باشیمی تیغِ جفا ایله هردم،
خیال ائدئیدی منی کاش اول نیگار، قلم!
قاشینی چکمگه اسباب اولماسا، **سیّد!**
ازلده ائتمز ایدی خلق کردگار، قلم.

۳۴۰

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.

U.. U.U. UU.. U.U.

۱ کؤنول! سنی او سرِ کویا محرم ایسته‌منم،
بساط عئیشیمی رشك ایله درهم ایسته‌منم.
دگیل بو رشك منه اختیاری، مجبورام،
بهشت حوریسینی یارا همدم ایسته‌منم.
گولاب وورما أوزه، ائتمه گؤز یاشیم جاری،
گؤزوم چیخار او گول أوستونده شبنم ایسته‌منم.
آنان وئریبدی سنه شیر، من جیگر قانین،
سنی آنادان اوغول هیچ من کم ایسته‌منم.
۵ بلا و درد و غمین وئرمه اؤزگیه، منه وئر،
اؤزومدن اؤزگه‌نی عالمده خوررم ایسته‌منم.
آپارما **سیّدی** بو سوز ایله درِ یارا،
بهشت روضه‌سینی من جهنم ایسته‌منم.

۳۴۱

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.

U.. UU.. UU.. UU.U

۱ لب لعلین هوه‌سین مونسِ جان ائیله‌منم،
سالمانام گؤهری خاك ایچره، نهان ائیله‌منم.
بیلمنم سود اؤزومه چارسوی عالمده،
هانسی بیر سودو کی عئشقینده زیان ائیله‌منم.
لب لعلینله کی بیر سیرر نهانیم وار ایدی،
گئدرم خاکا من اول سیرری بیان ائیله‌منم.
قانیمی تؤکدو لبین، دیشله‌دیم، آخدی قانی،
ائله بیلدین صنما! قانیما قان ائیله‌منم.

۵ قورخورام یاتمایالار ایتلری فریادیمدان،
گئجه‌لر من داخی اول کودا فغان ائیله‌منم.
سیرری وار، آنلامیشام، یوخدو دهانیندان اثر،
من یقین اهلی‌یم، البته گومان ائیله‌منم.
هانسی بیر فصلدی کی، ای گول رعنا! سن ایچون،
گؤزومو ابر کیمی اشک فیشان ائیله‌منم.
هانسی بیر سرودی کیم قامتیوین یادی ایله،
قوپاریب اشکیم ایله سویا روان ائیله‌منم.
سیّدا بسدی، دله عئشق خداوند احد،
مئیل خوبان دل آزار جهان ائیله‌منم.

۳۴۲

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ باغ ایچره گلیب یاریمی اغیار ایله گؤردوم،
قان اولدو کؤنول کیم، او گولو خار ایله گؤردوم.
عئشق ایچره منه رؤنق بازار پوزولدو،
اول یوسیفی بیر غئیر خریدار ایله گؤردوم.
ویرانه کؤنول بیر داخی آباد اولا بیلمز،
کیم گنج نهانیمی بو گون مار ایله گؤردوم.
پئیکانلارینا ائیله‌دی کؤنلومو نیشانه،
الطافینی الحق بو دل زار ایله گؤردوم.
۵ اول ماها قرین اولموش ایدی گوشه‌نیشینلر،
ثابیتلری اول کؤکب سیّار ایله گؤردوم.
ای کاش اولایدی بو تماشادا گؤزوم کور،
بیگانه‌لری گولشن آرا یار ایله گؤردوم.

قونچا کیمی کؤنلوم دؤنه‌جک قانا کی، **سیّد!**
اول نوگولو بیر اؤزگه خریدار ایله گؤردوم.

۳۴۳

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ بیر لاله روخو پیرهن آل ایله گؤردوم،
جادو گؤزونو حیله ایله، آل ایله گؤردوم.
بیر حال ایله صؤحبتده گتیردی منی حالا،
حال اهلی ایمیش من او گولو حال ایله گؤردوم.
روخسارینی گؤردوم سرِ زولف سیهینده،
مهدی‌نی هم آغوش او دجّال ایله گؤردوم.
شرح دهنین موشکول ائده‌ر اهل دقائیق،
بیر نؤقطه‌ی موهومو یوز اشکال ایله گؤردوم.
۵ دوشموشدو دالینجا او مهین نحس رقیبی،
اول اختر سیّاره‌نی دونبال ایله گؤردوم.
لاله آچیلیب داغی منه اولدو نومایان،
یا اول صنمین عارضینی خال ایله گؤردوم؟
سیّد! یئری معلوم کی حال اهلی دگیلسن،
دون شب سنی من مدرسه‌ده قال ایله گؤردوم.

۳۴۴

مفاعیلن مفاعیلن فعولن.
UU. UUU. UUU.

۱ گیریب حمّام آرا دلداری گؤردوم،
تجلّادان عیان دیداری گؤردوم.

بدن سو ایچره باش سودان کنارا،
سو ایچره شعله چکمیش ناری گؤردوم.
داغیتدی کاکیلینی شانه هریان،
پریشان نافه‌ی تاتاری گؤردوم.
نهان اولدو پری تک خلوتینده،
او خلوتده اولان اسراری گؤردوم.
۵ گؤزوم دوشدو او بادام دو مغزه،
دولو بادامدان آنباری گؤردوم.
سولاندی شربت شکّردن آغزیم،
بورهنه چون سورئینِ یاری گؤردوم.
او زولفو، **سیّدا** قیلدی حماییل،
سنین بوینوندا من زونّاری گؤردوم.

۳۴۵

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ خیلقتده فلاتون ایله گر من تن اولوردوم،
اول عارف اولوب، من نه ایچون کودن اولوردوم.
تکلیف ایله اولسایدی اگر وضعی جاهانین،
زر اولماییبان من نه ایچون آهن اولوردوم.
لوطف ایله منیم ساری‌دا دوشسئیدی نیگاهین،
خوار اولماز ایدیم، من ایکی صئید افکن اولوردوم.
خیلقت گونو هرگاه منیم باختیم اولایدی،
کتّان اولوب اول ماهیما پیراهن اولوردوم.
۵ اولسایدی منیم رأییم ایله خیلقت عالم،
بیر اول بوتِ سیمین‌تن اولوب، بیر من اولوردوم.

ائتسئیدی قضا گر منی سیّد کیمی شاعیر،
بو درّ گرانمایه‌لره مخزن اولوردوم.

۳۴۶

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ بیر لئیلی سئویب عئشقده سئودالارا دوشدوم،
مجنونا دؤنوب دامن صحرالارا دوشدوم.
سئودای سر زولفده سرمایه‌می وئردیم،
سود ائیلمه‌دیم، گؤر نئجه سئودالارا دوشدوم.
بیر طیفل صغیر آلدی منیم عاغلیمی الدن،
ای پیر کؤنول! گؤر غم کوبرالارا دوشدوم.
هر جانیبه باخ، بیر بوت هر جایی گؤره‌رسن،
هر یئرده عجب تؤهمت بی‌جالارا دوشدوم.
۵ صنعانی اولوب بیر بوت ترسا طلبینده،
هر دم هوه‌س دِیر و کلیسالارا دوشدوم.
شاید گتیرم دامنه اول دُرّ یتیمی،
غوّاصا دؤنوب عئشقله دریالارا دوشدوم.
تا کی بیرالین اؤپمک ایچون پیر موغانین،
ساقی‌نین آیاغیندان اؤپوب پالارا دوشدوم.
عکسِ روخوو ساغر صهبادا گؤرن دم،
بی‌تاب اولوبان اؤزگه تمنالارا دوشدوم.
بیلدی منی نادان ائله‌دی پند خلاییق،
صد شوکر کی **سیّد**! دل دانالارا دوشدوم.

۳۴۷

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ ازلدن چونکی من مئی‌خواره‌ی بزم الست اولدوم،
ایچیب وحدت شرابیندان، بئله مخمور و مست اولدوم.
ز بس کی یاغدی داشلار باشیما بو چرخ میناداں،
دوروست ایکن پوزولدوم، ساغر مئی تک شیکار اولدوم.
تجلای جمالین مسجید و مئیخانه‌ده گؤردوم،
گهی مسجیدده عابد، دِیرده گه بوت‌پرست اولدوم.
اياق آلدیم اله، باشیما چکدیم نازایله ساغر،
آیاغین صدقه‌سی، ساقی، کی من بی پا و دست اولدوم.
۵ نیشیمن ائتمیش ایکن قاف عُزلت أوزره عنقا تک،
هوای دانه‌ی خالینلا داما پای‌بست اولدوم.
عدم معموره‌سینده راحت ایکن عین وحدتله،
دوشوب عین زوالا، عالم کثرتده هست اولدوم.
ضیای شمس تک دوشدوم او کوی دلبره **سیّد**،
یئتیشدیم روتبه‌ی عُلیایا، فیکر ائتمه کی پست اولدوم.

۳۴۸

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعِلن.
UU U.U. UU.. U.U.

۱ اسیر درد و غم هیجر جان شیکار اولدوم،
نه‌دن کی قورخور ایدیم، من اونا دوچار اولدوم.
او گول‌عذاردان آخر منی آییردی فلک،
باهاریم اولدو خزان، مُبتلای خار اولدوم.
اولوبدو تحت فلک تنگ بیت الاحزانیم،
فراق یوسیف ایله خاک و خاکسار اولدوم.

دؤنوب کنارلاریم رودِ نیله اشکیمدن،
او واختدان کی من اول ماهدان کنار اولدوم.
۵ آییردی یوسیفی مندن برادران غیور،
بلای هیجرده من زار و بی‌قرار اولدوم.
نه جورم ائتمیش ایدیم، ای خدایِ پاك و احد!
یانیب فراق اودونا، من اسیر نار اولدوم؟
یئرییدی یاخسا منی چرخ نارا، ای **سیّد!**
کی بی‌وفالارا من چون اومیدوار اولدوم.

۳۴۹

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U U U U . . U U . . U U . U

۱ نئچه ایللر کی مقیم درِ خَمّار اولدوم،
گر چه بیگانه کیمی محرم اسرار اولدوم.
مؤحکم اولدو قدمیم مرکز مئیخانه‌ده تا،
حلقه‌ی عالمین اطرافینا پرگار اولدوم.
کوفر ایمیش دهرده بیر دینه مقیّد اولماق،
ترك ادیان ائله‌دیم، آخری دیندار اولدوم.
سبحه بند ایدی اله، باشیما بیر عمّامه،
بیر آیاغا ساتیب اونلاری سبکبار اولدوم.
۵ خلق دئرلر کی اولور مست، ایچن باده‌ی ناب،
بالله ایچدیکجه اونو، من داخی هوشیار اولدوم.
اؤزلوگومدن منی تا بی‌خبر ائتدی ساقی،
حالتِ زاهید مکّارا خبردار اولدوم.
شوکرلر کی گئدیبن پیر موغانا قول اولوب،
من‌ده **سیّد** کیمی سردفتر احرار اولدوم.

۳۵۰

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ جاوانلار گلدی دونیایا، قوجالدیم، حئیف! پیر اولدوم،
قووالار دوشدو قوّه‌تدن، یامان یئرده فقیر اولدوم.
یئتیشدی اللی‌یه یاشیم، تؤکر سو چئشم خون پاشیم،
آغاردی برف تک باشیم، دؤنوب بیر زمهریر اولدوم.
کبیر اولموش بیلیردیم من اؤزومو عقل و فهمیم گؤر،
گیرفتار کمند طورره‌ی طیفل صغیر اولدوم.
جونون مولکونده سولطان قئیس ایدی، اول گئتدی دونیادان،
منی نائب مناب ائتدی، یئرینده من امیر اولدوم.
۵ فوزون اولوسن جلال عئشق کیم آثار یُمنیندن،
اگر چه مور ایدیم من، بیشه‌ی عالمده شیر اولدوم.
نیشیمن آستان یاری ائتدیم عاقیبت، ای دل!
بِحَمدِ الله کیم آخر عؤمرده صاحیب سریر اولدوم.
آیاق آلدیم الیندن ساقی‌ی گول‌چهره‌نین، **سیّد!**
چکیب باشا آیاقدان دوشدوم، آخر دستگیر اولدوم.

۳۵۱

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ زمان مرگ روخسارین گؤروب محو جمال اولدوم،
اگر چه اهل ایمانام، اؤلن حالتده لال اولدوم.
باشیمدان چیخمادی سئودای زولفون، چیخدی جان تندن،
قارا گونلرله پیچیده، عجب آشوفته حال اولدوم.
چو توتدو پنجه‌ی روخسار یاری خط مشکینی،
اؤتوب نصف النّهاری شمس **مِن وَقتِ زَوال** اولدوم.

دئدیم سوررام لبیندن دردیمی، گؤردوکده دلداری،
فغان کیم گؤرجه‌گین، نطقیم توتولدو، بی‌سؤال اولدوم.
۵ هانی منده او طاقت کیم، اؤپوم لعلین، وئریم جانی،
خیالیمدان خطور ائتمک بو سئودانی محال اولدوم.
من اول مور ضعیفم کیم، الیم یئتمز سولئیمانا،
قالیب بو وادی مؤحنت فزادا پایمال اولدوم.
منیمده وار ایمیش عئشقیمده نؤقصان، ای قمر طلعت!
وبال هیجره **سیّد** کیمی دوشدوم، بی‌کمال اولدوم.

۳۵۲

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ ای گول! سنه اوّلده خریدار من اولدوم،
آخر نظرینده هامیدان خوار، من اولدوم.
آلدیم سنی جان نقدینه، ای یوسیف ثانی!
عئشقینده زولئیخای دل افگار من اولدوم.
عئشقیم منی انگشت نوما قیلدی جاهانا،
ای قاشی هیلالیم! سنه تا یار من اولدوم.
وئردیم صنما آینه‌ی حوسنووه صئیقل،
عالمده سنه رؤنق بازار، من اولدوم.
۵ بیر کعبه ایدین، هیچ زیارت ائده‌نین یوخ،
گلدیم دولانیب باشیوا زوّار من اولدوم.
سینای سر کویووا گلدیم اَرَنِی گوی،
ای نور خدا! طالیب دیدار، من اولدوم.
هر بوالهوسه ایندی نصیب اولدو وصالین،
سیّد کیمی هیجرانا گیرفتار، من اولدوم!

۳۵۳

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ منی هر کیم ائدیب اول ماه لیقادان محروم،
گؤروم اولسون اونو الطاف خدادان محروم.
قونچه‌ی دل نه وسائطله گوشاییش تاپسین،
گولشن عئیشیم اولوب باد صبادان محروم.
قویدو، سوزان ائدیب اول صاعیقه‌ی حسن و جمال،
نخل اومّیدیمیزی نشو و نومادان محروم.
توتمایان عالم آرا پیر موغان دامنینی،
وادی غمده قالیر راه‌نومادان محروم.
۵ گلمیشم کویووا یوز سعی ایله جان وئرمک ایچون،
منی قایتارما خلیلیم بو میناداں محروم.
قدرینی بیلمه‌سن اول کعبه‌ی حوسنون، **سیّد!**
ائیله‌سین حق سنی عالمده صفادان محروم.

۳۵۴

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ اوگون اولسون کی سنی مجلیس صهبادا گؤروم،
یئنه دستینده قدح مئیلیوی مینادا گؤروم.
اوگون اولسون کی سر کویووا دوشسون گوذریم،
اؤزومو عزّت ایله جنّت مأوادا گؤروم.
گئجه باخماق نه قده‌ر آینه‌یه شوم ایسه‌ده،
تک أوزون آینه‌سین زولف شب آسادا گؤروم.
بو تمنادایام ای گول! کی شهیدین سن اولام،
اؤله‌رم غئیرینی گر من بو تمنّادا گؤروم.

۵ سندن اؤترو نه غمیم دوشسه باشیم غوغایا،
تکی من ساغ اولوم اؤز باشیمی غؤغادا گؤروم.
هر گون اغیارا نصیب اولدو جمالین، ای ماه!
اولمادی بیر گئجه کیم من سنی رؤیادا گؤروم.
مقصدیم شعشعه‌ی ماهِ جمالیندی سنین،
خواه مسجیدده اونو، خواه کلیسادا گؤروم.
ایکی زولفون آراسیندان گؤرونه مئهر روخون،
یئنه اول اختر رخشنده‌نی جوزادا گؤروم.
سیّدا! دوغرانی نارنج کیمی بو دل زار،
اگر اول یوسیفی من بزمِ زولئیخادا گؤروم.

۳۵۵

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ تا سحر شام فراقین کؤکب افشاندیر گؤزوم،
اشک گولگون ایچره، ای بی‌مئهر! پنهاندیر گؤزوم.
گه گؤزون یادیله کؤنلوم درد ایله بیماردیر،
گه لب لعلین خیالیندان دولو قاندیر گؤزوم.
گه گؤزوم احوالینا کؤنلوم قیلیر فریادلار،
گاه کؤنلوم دردینه سوز ایله گیریاندیر گؤزوم.
دؤر چئشم اشکباریمدا صف موژگان دگیل،
اول پری‌نین اوخلاریندان دولو پئیکاندیر گؤزوم.
۵ یاردان آیریلدی بیلمز، شامِ هیجران حالینی،
سیّد بیچاره احوالینا حئیراندیر گؤزوم.

۳۵۶

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.

U. U.UU ..U. U.UU

۱ یوخدور علاج، چوخدو بو کؤنلومده حسرتیم،
نه وصله دسترس، نه فراقیندا طاقتیم.
چوخ حسرتم دوباره گؤروم بیر جمالینی،
واحسرتا، کؤنولده قالا گر بو حسرتیم.
یئتمز الیه نه چاره دوشم خاک پاییوا،
بیر– بیر دئییم سنه الم و درد و مؤحنتیم؟
عئشقین مریضیم، منی ائیلر بو غم هلاک،
دارالشّفای وصلیوه وار ایندی حاجتیم.
۵ از بس کی وصل تشنه‌سیم، چئشمه‌ی بقا،
شهد زولالین اولماسا، ائتمز کیفایتیم.
بیلمم نه‌دیر فقیه دئین محشر عظیم،
هر گون کی گؤرمسم أوزون، اولدور قیامتیم.
دوزخ سنینله خُلد بریندن زیاده‌دیر،
سنسیز بهشت ایچینده اولور چوخ عقوبتیم.
قوربانین ائیله، قوی دولانیم باشیوا منی،
بوندان زیاده هیجریوه یوخ استقامتیم.
بیر غمزه ایله **سیّدی** قیل شؤهرت جهان،
یئتسین سمایا تا اثر جاه و رفعتیم.

۳۵۷

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.

U.. UU.. UU.. UU.U

۱ خاک راه اولدوم، او گول روخ گوذر ائتمز نه ائدیم؟
خاکسارینا اوشه بیر نظر ائتمز، نه ائدیم؟

چکیرم آه، رقیبه اثر ائتمز، صد آه!
درِ دلبردن اونو در به در ائتمز، نه ائدیم؟
لب دلبردن آلیر کام لب جام مدام،
من تکی چرخ اونو خونین جیگر ائتمز نه ائدیم؟
قورخورام خرمن حوسنون یاخا آخر نارا،
برق آهیمدان او گول‌روخ حذر ائتمز نه ائدیم؟

۳۵۸

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ زمان احتضاریمدیر، بوگون مئیل شراب ائتدیم،
بِحمدِ الله کی آخر عؤمرده من بیر ثواب ائتدیم.
پشیمانام کی بیر مدّت قیلیب واعیظ سؤزون باور،
باهار عؤمرده مئی اولفتیندن اجتناب ائتدیم.
مئیِ ناب ایله آباد ائیله‌دیم صد شوکر جان مولکون،
اگر چه خانه‌ی تقوانی عالمده خراب ائتدیم.
لبین شؤقیله، ای مه! آستانین داشلارین هرگون،
تؤکوب خونابه گؤزدن هر بیرین بیر لعل ناب ائتدیم.
۵ شهید اولدون کؤنول! آخردا اول خونخوار تیغیندن،
بَحمدِالله کی ***سیّد*** تک سنی هم کامیاب ائتدیم.

۳۵۹

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ گؤردوم کی گلیر تنگه نیگاریم، سفر ائتدیم،
سئودالارا سالدیم باشیمی، ترک سر ائتدیم.

آسوده اولا بیر نئچه گون نازلی نیگاریم،
الماس باسیب باغریما وضع نظر ائتدیم.
آواره دوشوب جنت کویوندان او حورون،
اؤز منزیلیمی گؤز گؤره نار سقر اولدوم.
چوخ موشکول ایدی کئچمه‌گیم اول جنت کودان،
جانیمی توتوب گؤر دیشه ای دل! جیگر ائتدیم.
۵ تا اولمایا غئیرین گؤزونه سورمه‌ی رؤشن،
خاکِ سر کویونا تؤکوب اشک، تر ائتدیم.
چوخ گئجه‌لری زمزمه‌ی یار ایله، ای دل!
گوشِ فلک شعبده‌پردازی کر ائتدیم.
اینجیتدی فغانیم گئجه‌لر اهل دیاری،
تا بیر نئچه گون عزم دیار دگر ائتدیم.
وئردیم دل و جان نقدینی، آلدیم غم عئشقی،
فیکر ائتمه بو سئودادا کی **سیّد** ضرر ائتدیم.

۳۶۰

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ مئیل مئیِ گولفام کی آخر نفس ائتدیم،
مئیخانه‌ی وحدتده من اخذ قبس ائتدیم.
بی‌صؤت گره‌کمیش اولا بو ماه شیکاریم،
دامیمی قیریب گئتدی او ماهی، چو سس ائتدیم.
شاید گله بیر شاخ گوله بولبول بی‌دل،
اؤلدوم، چورودوم، جیسمیمی مانند خس ائتدیم.
شاید دوشه دالیمجا، او لئیلی الی داشلی،
دیوانه‌لیگه جان و کؤنولدن هوه‌س ائتدیم.

۵ دادیما یئته روز بلا، هیچ کسیم یوخ،
بیکسلیگی آخر اؤزومه دادرس ائتدیم.
اول قافیله‌سالارا سسیم یئتمه‌دی آخر،
هر چند کی من ناله، به سان جرس ائتدیم.
ناکسلیگین اظهار ائله‌دی آخری، **سیّد!**
سهویم وار ایمیش تربیتِ سگ مگس ائتدیم.

۳۶۱

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
UU UU.. UU.. UU.U

۱ شب هیجران او قده‌ر ناله و افغان ائتدیم،
تا کی چئشم فلگی حالیما گیریان ائتدیم.
گؤرجك اول صورت زیبانی، اؤزومدن گئدیبن،
صورت حالیما صورت کیمی حئیران ائتدیم.
بو تمنّادا ایدیم کیم اولا جان قوربانین،
شوکر لله کی آخر سنه قوربان ائتدیم!
ائیله‌دیم درد و غم هیجره اؤلومدن چاره،
گؤر نه آسان بوقده‌ر موشکوله درمان ائتدیم.
۵ تا دئدیم عاشیقینم، قهر ایله تؤکدون قانیمی،
عاشیق اولدوم سنه، ای ماه! مگر قان ائتدیم؟
اولدو قتلیمده پشیمان، پشیمانام کیم،
ناله ایله اؤزوم اول ماهی پشیمان ائتدیم.
اول قده‌ر آغلادیم اول ماه غمیندن، **سیّد!**
عاقیبت نوح کیمی عالمه توفان ائتدیم.

۳۶۲

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ نئچه ردیف غزل ائتدیم انتخاب، دئدیم،
نظیره‌ی شُعرای فلکٔ جناب، دئدیم.
اولار کی هر بیری بیر آفتاب رخشاندیر،
بو ذرّه تا اولا خورشیده انتساب دئدیم.
نظیره‌ی غزل **جرمی**یه ائدیب اقدام،
هزار جورمو، قصور ایله بیر جواب دئدیم.
حیجاب ائیلمه‌دیم گوفته‌ی **ثریا**دان،
جواب اول اختر تابانا بی‌حیجاب دئدیم.
۵ **مُنیری** نیّر اعظمدی چرخ نظم أوزره،
نه عئیب گر اونو نیسبتده آفتاب دئدیم؟
جیگرده داغ نهان بیر جواب **دلخون**ـه،
خجالت آتشینه دل اولوب کباب دئدیم.
کؤنولده وار نهان اشتیاق **مشتاق**ـا،
اولور کی بیرگون اولا وصله فتح باب دئدیم.
اومید وار کی ائده عفو جورمومو **جُرمی**،
خطالاریمی بیلیب **سیّدا** جواب دئدیم.

۳۶۳

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ سیاه زولفون اولوب رویووا نیقاب دئدیم،
بو گون یئنه توتولوب ای مه! آفتاب دئدیم.
دهانِ یار کی بیر نؤقطه‌دیر، نه‌دیر سیرری،
وجودا گلدی بو یوخ وصفی بیر کیتاب دئدیم.

او خط رویونا زولفو علاقه‌سی گتیریب،
حبش سیپاهینا رهبر اولوب غوراب دئدیم.
دئدیم شراب، لب لعلیوی، زهی خجلت!
نه مستلیکدی بو کیم من شرابا آب دئدیم.
۵ روادی قان اولادل ای جمالی خورشیدیم،
لب لطیفیوی نیسبتده لعل ناب دئدیم.
او روح اعظمی کمتر جمالا بنزه‌تدیم،
مسیحه تؤهمتی من خانمان خراب دئدیم.
هوه‌سله شرح ائله‌دیم عارضین گولوستانین،
بهشت هشت در خلقه باب- باب دئدیم.
خیال وصلین ایله پُر گؤروب دلِ زاری،
دولوب هوای محبتله بیر حوباب دئدیم.
رقیبی یار ایله گؤرمکدن اؤلمه‌گیم خوشدور،
آماندی قانیمی تؤک، ائیله بیر ثواب دئدیم.
۱۰ لب أوسته خالینی گؤردوم او نوسَرین، **سیّد!**
قونوبدو شکّره بیره بخته‌ور ذباب دئدیم.

۳۶۴

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
U U U. U U U. U U U. U U U.

۱ یازیب درد دل پورخونومو دلدارا گؤندردیم،
شیکسته بولبولون احوالینی گولزارا گؤندردیم.
زبان عرض حالا جرأتیم یوخ، رو به رو اولسام،
بو أوزدن ثبت ائدیب درد دلیم طومارا گؤندردیم.
مُرکّب ایچره حل قیلدیم سواد چئشم خونباری،
یازیب بیر نامه‌ی شؤق، اول گؤزو خوممارا گؤندردیم.

گئدیب اغیار ایله اول ماه روخ، سئیر گولوستانا،
تؤکوب ایرماقا ثابیت اشکیم، اول سیّارا گؤندردیم.
۵ او کویون ایتلرینه نذر ائتمیشدیم دل زاری،
یئتیب مقصودوما هر بیر ایته بیر پاره گؤندردیم.
فراقی یاره‌لر کیم سینه‌ی مجروحا اورموشدو،
قوپاریب پنبه‌سین اول یارا أوستن یارا گؤندردیم.
منه مئیدن کئچن گون تؤبه وئردی شیخ، ای **سیّد!**
بو گون منده آلیب مئی شیخ ایچون کفّاره گؤندردیم.

۳۶۵

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ ال چاتسا، فدا جانیمی جانانا ائده‌ردیم،
شمع روخونا کؤنلومو پروانه ائده‌ردیم.
ای زاهیدِ بی‌ذؤق! بو مسجید کی سنین وار،
اولسایدی منیم، من اونو مئیخانه ائده‌ردیم!
مینبر عوه‌ضی اوندا قویاردیم خوم باده،
وقف اول خوم ایچون بیر نئجه پئیمانه ائده‌ردیم.
بیر تارا دوزه‌ردیم نئچه یوز دانه‌ی انگور،
آنی عوه‌ض سبحه‌ی صددانه ائده‌ردیم.
۵ مئیدن اؤتورو اکمک ایچون تاک یئرینده،
هر یئرده کی وار مدرسه، ویرانه ائده‌ردیم.
دوشسئیدی نهانی الیمه بچّه‌ی زاهید،
هئچ اوندا بیلیرسنمی کی آیا نه ائده‌ردیم؟
سیّد تک ائدیب وصف پریلر خط و خالین،
بو وعظ ایله عالملری دیوانه ائده‌ردیم.

۳۶۶

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.

UU ..UU ..UU ..UU

۱ وصلینده ایدیم مؤحنت هیجرانی بیلیردیم،
جنّتده ایکن، آتش نئیرانی بیلیردیم.
غافیل او سر زولفووه دل وئرمه‌دیم، ای گول!
البته کی بو حال پریشانی بیلیردیم.
هر چند کی بیمار گؤزون خسته‌سی اولدوم،
من اولمایاجاق دردیمه درمانی بیلیردیم.
وصلینده اگر چه نئچه گون شاد ایدیم، ای مه!
من کینه‌ی بو گردش دؤرانی بیلیردیم.
۵ اول گون کی قدم شؤق ایله بو گولشنه قویدوم،
من سرزنیشِ خار موغیلانی بیلیردیم.
موشکولدو داخی عاقیبت کار اولا محمود،
آغازدا بو مؤحنت پایانی بیلیردیم.
اول گون کی دیله دوشدو سنین شؤق دهانین،
من اوندا اولان نؤکته‌ی پایانی بیلیردیم.
زولفون آلیبان سوره‌ی **وَاللّیل** اوخویوردوم،
من هر گئجه بو معنیِ قرآنی بیلیردیم.
یادا سالیبان رویوو **وَالشَّمس** اوخوردوم،
کیفیت خورشید درخشانی بیلیردیم.
۱۰ من بیلمز ایدیم سوره‌ی اخلاصدان اؤزگه،
توحید خداونده معنانی بیلیردیم.
سیّد! بو غزل مطلعین ائتدیکده سن انشا،
ضیمنینده اولان رمزی معمّانی بیلیردیم.

۳۶۷

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ شوکر لله کی جمادی وئریبن جان آلدیم،
فرّخ ای بخت! کی بو جانی نه ارزان آلدیم.
مشتری اولدوم او خورشیدوش و ماه‌روخا،
بیر بوتِ زؤهره جبین و مه تابان آلدیم.
شوکر کیم نوسخه‌ی تدبیری گتیردیم اله‌من،
هیجر بیماری کیمی وصل ایله درمان آلدیم.
لب و زولف و خطینه اولدو منیم دسترسیم،
یئتدی عنّابا الیم، سونبول و ریحان آلدیم.
۵ آغلایا- آغلایا یئتدیم لبی‌نین بوسه‌سینه،
گؤهرِ اشک تؤکوب لعلِ بدخشان آلدیم.
پاک قیلدیم خطینی، یئتدی گؤزوم عارضینه،
مور الیندن عجبا مولک سولئیمان آلدیم.
سیّدا شادلیغی مؤحنت غمده گؤره‌لی،
وئریبن شادلیغی، من غم جانان آلدیم.

۳۶۸

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ چیخیبان شهردن، ای ماه! جیگر قان گلدیم،
بو سفردن تاپیبان آی کیمی نؤقصان گلدیم.
حسرت سیلسیله‌ی زولف پریشانین ایله،
پیچ و خملر چکیب ای شوخ! پریشان گلدیم.
سانما کیم ابر سیه‌دن تؤکولوردو باران،
من ایدیم ای گولِ رعنا! گؤزو گیریان گلدیم.

نه ایچون وئرمه‌میشم وصل گونو جانی‌سنه،
گرچه گلدیم بو خیال ایله پشیمان گلدیم.
۵ یوخدو بیر کیمسه کی غمده ائده حالیمی سؤال،
منِ بی‌دل کی بئله بی‌سر و سامان گلدیم.
مور آواره ایدیم دامن صحرانی گزیب،
بیلدیم **آقا بگی** عالمده سولئیمان گلدیم.
شوکر **سیّد** گئدیرم کام دل ایله بو سفر،
گر چه بو درگهه هر سال فراوان گلدیم.

۳۶۹

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ جانان یولونا وئرمگه من جان یئنه گلدیم،
بو کعبه‌آرا اولماغا قوربان، یئنه گلدیم.
بیر گلمیش ایدیم وئرمگه جان، اولمادی قیسمت،
گئتدیم دولانیب بیر داخی ای جان! یئنه گلدیم.
درمان دئدیلر درد نهانیما دهانین،
یوخ یئرده سانیب دردیمه درمان، یئنه گلدیم.
یوز دفعه خزان اولموش ایدی باغ و باهاریم،
بو باغی گؤروب فصل گولوستان یئنه گلدیم.
۵ آلدیم اله پای ملخ آسا، دل و جانی،
ساندیم کی چیخیب خسته سولئیمان، یئنه گلدیم.
سیّد نئچه یول گلمیش ایدیم مولک جهانا،
صد شوکر تاپیب صورت انسان، یئنه گلدیم.

۳۷۰

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.

U.. UU.. UU.. UU.U

۱ دون کی بیر فورصت تاپیب یار ایله گؤفتار ائیله‌دیم،
دردیمی تقریب ائدیب، عرض دلِ زار ائیله‌دیم.
درگهینده متصّل فخریم گدالیقدیر منیم،
من هاچان، ای شه! گدالیقدان سنه عار ائیله‌دیم.
تا کی بیلدین عاشیقم، ائتدین منه جؤر و جفا،
داد او گوندن کیم، سنه عئشقیمی اظهار ائیله‌دیم.
گؤز یاشیمدان وئردیم، ای نخل وفا! نشو و نوما،
عارض آلین آلیب بیر رشکِ گولزار ائیله‌دیم.
۵ ظولمت هیجرینده قالدیم شام غمده من اؤزوم،
عارضین اغیار ایچون شمع شب تار ائیله‌دیم.
خلقه گؤستردیم هیلال ابرولاریندان بیر نیشان،
ای دهانی کوثریم، یوخدان سنی وار ائیله‌دیم.
چوخ زولئیخالار سنه جان ایله اولدو مشتری،
یوسیفیم دیدارینی من عرض بازار ائیله‌دیم.
ائیله‌ییب بولبول کیمی شام و سحر بازارلار،
کندیمی اول گول یانیندا عاقیبت خوار ائیله‌دیم.
باده‌ی لعل لبین اوصافین ائتدیم آشیکار،
مست غفلت کن، جهان اهلینی هوشیار ائیله‌دیم.
۱۰ **قُل هوَ اللهُ اَحد** معناسینی قیلدیم بیان،
جومله سیرر وحدته خلقی خبردار ائیله‌دیم.
ذات خالیق چون اولوب ذات علیدن جیلوه‌گر،
خالیق اوصافیندا مدح ذات کرّار ائیله‌دیم.
وحدت ایدی مقصدیم، چون کی عیبارت اولدو تنگ،
سیّدا ناچارلیقدان لفظی تکرار ائیله‌دیم.

۳۷۱

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.

U.U UU.U UU.U UU.U

۱ تا گیریب مئیخانه‌یه مئی ساغرین نوش ائیله‌دیم،
گفتگوی کوثر و خُلدی فراموش ائیله‌دیم.
باغا گیردیم وصف روخسار گول افشانین ائدیب،
مدح گولدن بولبولو گولشنده خاموش ائیله‌دیم.
تا قارا زولف ایچره گؤردوم کعبه‌ی روخساریوی،
کعبه‌آسا خانه‌ی قلبی سیه‌پوش ائیله‌دیم.
شام هیجران بو دل غمگین تسلّی تاپماغا،
تا سحر ای مه! خیالین زیب آغوش ائیله‌دیم.
۵ لاف ائدیب گویا کی بیز دریالاری نوش ائتمیشیک،
سیّدی بو جام ایله من مست و مدهوش ائیله‌دیم.

۳۷۲

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.

U.. UU.. UU.. UU.U

۱ بو گئجه بیرمه ایله اوج ثُریّادا ایدیم،
وصل معراجی ایله عرش معلّادا ایدیم.
یوخو احوالی گلیر ایندی منه شام وصال،
حالت لفظده یا بو گئجه رؤیادا ایدیم.
لب جاما یئتیشیردی لب لعلی او گولون،
من لب جامی اؤپوب، اؤزگه تمنّادا ایدیم.
ساغریم جام قَواریر، شرابیم کوثر،
همدمیم حور، اؤزوم جنت مأوادا ایدیم.
۵ یار آچمیشدی لطافتله بو شب سینه‌سینی،
غرق نور اولموش ایدیم، سینه‌ی سینادا ایدیم.

نقشدن پئی آپاریردیم بو گئجه نقّاشا،
سئیر قُدرت ائله‌ییب اؤزگه تاماشادا ایدیم.
حلقه‌ی زولفده روخسارِ منیرین گؤروبن،
ناظیر ماه منوّر شبِ یلدادا ایدیم.
دهنین آچماغا اول یار قیلیردیم تدبیر،
صوبح اولونجا هوه‌س کشف معمادا ایدیم.
چوخ باخیردیم دهن یارا نهانی، هر دم،
چاره‌ی فیکر دل **سیّد** دلداده ایدیم.

۳۷۳

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ اؤزومله اولسا ایدی، من جاهانا گلمز ایدیم،
گتیردیلر منی آمما، من آنا گلمز ایدیم.
بو دام عئشقه منی سالدی دانه‌ی خالین،
فریب وئرمه‌سه ایدی اودانه، گلمز ایدیم.
گؤرونمه‌سئیدی اگر هر مکاندا نور روخون،
فضای قُدسی قویوب، بو مکانا گلمز ایدیم.
دهان یاردان اولسایدی بیر اثر ظاهیر،
یقینی ترک قیلیب من گومانا گلمز ایدیم.
۵ قدیمی ائیلر ایدیم درد ایله غمینده کامان،
خدنگ چئشمیوه بیلسم نیشانه گلمز ایدیم.
باهانا ایله یئترمیش وصالا عاشیقلار،
اگر بیلئیدیم اونو، بی‌باهانا گلمز ایدیم.
اولایدی ذاتیم ازلدن اگر زرِ خالیص،
یانیب بو بوته آرا ایمتاحانا گلمز ایدیم.

بو ذؤقدن ائلمه باغبان منی مأیوس،
گولوم اولایدی اگر، گولسیتانا گلمز ایدیم.
کؤنولده زخم نهان اولماسایدی، ای **سیّد!**
اومید مرهم ایله من فغانا گلمز ایدیم.

۳۷۴

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ سندن ای کعبه‌ی عشاق! جفا گؤرموش ایدیم،
اهل عئشقی سر کویوندا فدا گؤروموش ایدیم.
کعبه‌ی کویون ایدی سجده‌گه اهل صفا،
طاق ابرولریوی قیبله نوما گؤروموش ایدیم.
کیمه سن قهر ایله دوشنام وئرئیدین، ای شوخ!
عوضینده سنه من خئیر دوعا گؤروموش ایدیم.
منیم اول حوسنِ جهانسوز کی معشوقومدور،
سندن ای دلبر خورشید لیقا، گؤروموش ایدیم.
۵ چین زولفونده کی بند ایدی دل پورخونوم،
نکهت ایله اونو من مُشک ختا گؤروموش ایدیم.
مظهر اولمادی أوزون پرتووِ شمس ازله،
من سنی مظهر انوارِ خدا گؤروموش ایدیم.
حوسن یار ازل اولموشدو چو سندن ظاهیر،
سیّدین عئشقینی اول حوسنه روا گؤروموش ایدیم.

۳۷۵

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ ای کؤنول! سرو سمنده سن ایدین یا من ایدیم؟
یار ایله سئیر چمنده، سن ایدین یا من ایدیم؟

جیلوه‌ی نازدا اول شاه‌سواری گؤرجک،
ییخیلان پای سمنده سن ایدین یا من ایدیم؟
زولف تارینی قیلان بوینونا زنجیر جینون،
اولمایان تانریا بنده، سن ایدین یا من ایدیم؟
گه سنه یُمن یمین وار ایدی، گه یُسر یسیر،
لعلی ذؤقونده یمنده سن ایدین یا من ایدیم؟
۵ حوسن روخسارینا کام ایله قیلان نظّاره،
دؤلت وجه حسنده سن ایدین یا من ایدیم؟
ظولمت خطله گؤرن تیره عذار ماهین،
یوز قارا گونله وطنده سن ایدین یا من ایدیم؟
سیّدا شعر گؤهربار ائدردین خواهیش،
طالیب درّ عدنده سن ایدین یا من ایدیم؟

۳۷۶

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
UU U.U. UU.. U.U.

۱ گئدیبدی غئیر ایله گولزار سئیرینه یاریم،
قیلیبدی داغ منی یار لاله روخساریم.
صفا ایله اولانی زائر سرِ کویون،
اولوبدو مشتری و مئهر و ماه زوّاریم.
به سان شیشه‌ی فانوس بس کی من صافام،
جهانی رؤشن ائدیر پرده ایچره اسراریم.
أوزونو گؤرمگه یارین، ائشیتمگه سؤزونو،
همیشه گؤز- قولاق اول، ای دل طلبکاریم!
۵ متاعیم اولماسا ایدی متاع فضل و هنر،
منیمده مشتریدن گرم اولوردو بازاریم.

سو أوسته میثل حوبابام، هوا ایله مملو،
هاوادان اؤزگه منیم یوخدو بیر هاواداریم.
هوای طوررەی پُرچین یار ایله، **سیّد!**
جاهانا عطر وئریر مشک کیمی اشعاریم.

۳۷۷

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ صید دله اول زولف گرهگیر نه لازیم؟
بیر صئید کی قاچماز، اونا زنجیر نه لازیم؟
بیضای روخون **قاضی بیضاوی** ائدر شرح،
رؤشندی بوگون تک، بونا تفسیر نه لازیم؟
گر قتل موراديندی، سنه بسدیر او غمزه،
ای تورک جفاجو! داخی شمشیر نه لازیم؟
گل وعدەی قتلیمده منیم ائیلمه تأخیر،
اؤلدوم، سنی تانری! بئله تأخیر نه لازیم؟
۵ واعیظ منی موسلوم بیلیبن ائیلەدی تکفیر،
من کافر عئشقم، من تکفیر نه لازیم؟
قوی عئشقه قدم، سؤیله **تَوَكَّلتُ علي الله**،
دیوانه سن ای دل! سنه تدبیر نه لازیم؟
سیّد! نه هوەسدیر یئنه بیر یار سئویر سن،
بو عئشق جوانی، سنه، ای پیر! نه لازیم؟

۳۷۸

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ دئدیم کی یارا غم هیجر داستانی یازیم،
ملال و دردِ دلِ زار و ناتوانی یازیم.

او شاهباز بولند آشیانا بیر دیل ایله،
بو حال بسمل ویرانه آشیانی یازیم.
گؤزوم قاراسینی حل ائیله‌ییب میداد ایچره،
بو اینتیظار دل و چئشمِ خون فیشانی یازیم.
یازیم او سنگدله شرح فیرقتین، یوخسا،
زمانه دردیمی یا غصّه‌ی جهانی یازیم.
۵ نه فیرقتین، نه زمانه غمین،نه غصّه‌سینی،
نه‌لر کی باشیما هیجرینده گلدی، آنی یازیم.
فراق لعل لبینده او سرو لاله روخون،
غمینده گؤزدن آخان قطره- قطره قانی یازیم.
ز بس تپیده‌له‌نیر مبتلا کؤنول، قویماز،
کی اول پری‌وشه من حال جیسم و جانی یازیم.
مبادا جان چیخا **سیّد،** گئده بو نامه ایله،
گره‌ک بو نامه‌نی جاندان اونا نهانی یازیم.

۳۷۹

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ او نونهال کی سرو روانیمیزدی بیزیم،
اونون فداسی کی جیسم ایچره جانیمیزدی بیزیم.
بیز اول پیاده‌ی بی‌پالریک بو عصرده کیم،
وزیر و شاه و گدا پاسیبانیمیزدی بیزیم.
اگر چه خاکده‌نیک، یوخدو خاکا سیقلتیمیز،
سبک ائدن بیزی رطل گیرانیمیزدی بیزیم.
نه غم جهانی ائده لشکر بلا غارت،
سواد مئیکده دارُالاَمانیمیزدی بیزیم.

۵ فضای قُدسده‌دیر سئیرگاه وحدتیمیز،
بو کثرت عالمی ادنا مکانیمیزدی بیزیم.
گولِ جمالیمیزین وصفینی قیلان **سیّد،**
شیکسته بولبول شیرین زبانیمیزدی بیزیم.

۳۸۰

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ امرم لبلرینی تا نفَسیم وار منیم،
طوطی‌یم، شکّره ای گول! هوسیم وار منیم.
گلدی قانیمی تؤکوب یار قوتارسین غمدن،
شوکر لله کی کؤنول! دادر سیم وار منیم.
بند- بندیم کسه‌لر، ائیلمنم ترک فغان،
قوی نوا نئی تک ائدیم تا نفسیم وار منیم.
مرغ باغ ملکوتم قفس چرخه اسیر،
بو عجب تنگ اولان گؤر قفسیم وار منیم.
۵ بی‌کسم عالم آرا، درد و غمیندن اؤزگه،
نه هوادار و نه یاور، نه کسیم وار منیم.
ائتمیشم گرچه بودم عالم ناسوتو وطن،
ای کؤنول! بؤیله دگیل، پیش و پسیم وار منیم.
کاروان گئتدی، کؤنول! غافیل ائدیرسن ناله،
دم به دم، ناله و بانگ جرسیم وار منیم.
مؤت جیسمانی ایله سانما منیم اؤلمه‌گیمی،
سیّدا اؤلمه‌رم، عالمده سسیم وار منیم!

۳۸۱

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ نه بو گون باغدا یاریم، نه مئییم وار منیم،
سئیر گولزاردا بیهوده نه‌ییم وار منیم.
سیزی تانری یئتیرین پیر خراباتا منی،
کی بو گون ساقی الیندن گیلئییم وار منیم.
منه معجون مئیِ لعلی دوادیر، ساقی،
کی غم هیجر ایله جیسمیمده کئییم وار منیم.
جان سنین، جیسم سنین، امر سنین، فعل سنین،
جومله سنسن، بو آرادا نه شئییم وار منیم؟
۵ منی **سیّد** تکی چکٔ گوشه‌ی مئیخانه‌لره،
آرتیریر غم داخی مسجیدده نه‌ییم وار منیم؟

۳۸۲

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ نئیلیرم گولزاری کیم سن گول‌عذاریمسان منیم،
سونبولوم، سرویم، گولوم، باغیم، باهاریمسان منیم.
دولسا عالم خوبلاردان ایستمم، زیرا کی سن،
خوبلاردان سئودیگیم زیبا نیگاریمسان منیم.
گاه آلیرسان جانیمی، گاهی وئریرسن جان منه،
سن مگر کیم ای بوتِ طنّاز! تاریمسان منیم؟
گلمه نعشیم أوسته وئرسم حسرتیندن جان اگر،
غئیرلر تا اولماسین آگه کی یاریمسان منیم.
۵ باشیمین تاجی غوبار مقدمیندیر، ای صنم!
سن سریر عزّت أوزره تاجداریمسان منیم.

سیّد سرگشته‌تک مسکین گدایام، لئیک سن،
سروریم، شاهیم، پناهیم، هر نه واریمسان منیم.

۳۸۳

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ شرح زولفونده نه لازیمدی کی اطناب ائله‌ییم،
پیچ و تاب اولسادا کؤنلومده گره‌ک تاب ائله‌ییم.
جامِ مئی مظهر روخسارین ایمیش، ای گول ترا!
نه ایچون من داخی بس ترک مئیِ ناب ائله‌ییم.
باغِ غم گوللر آچیب، ایندی جینونوم دمیدیر،
گؤز یاشیمدان گره‌ک اول گوللری سیراب ائله‌ییم.
بولبول آغلار گئجه‌لر صوبحه کیمی بیر گول ایچون،
قوش گؤزونده یوخو یوخ، من نییه بس خواب ائله‌ییم.
۵ اریدیر موم کیمی داشی فراقین، ای گول!
من نئجه آتش هیجرانیوا بس تاب ائله‌ییم؟
یار بزمینده گرک تارا چکیب رشته‌ی جان،
صف موژگانیمی بیر- بیر اونا میضراب ائله‌ییم.
سیّدا بو غزل تازه بیانی یازیبان،
یئری واردیر کی اگر تؤحفه‌ی احباب ائله‌ییم.

حرف النّون

۳۸۴

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ ساقی، لوطف ائت منه بیر جام مئی صهبادان،
فارغ ائیله منی بو دغدغه‌ی دونیادان.

چرخ حلّاجلیق ائیلردی ترازو قوروبان،
بیز آتان پنبه‌نی ییغسایدی سر میناداان.
آلدی دل زولف سیاهین، ایکی دونیانی وئریب،
گؤرنه سود ائیله‌دی بیمایه اولان سئوداداان.
عرق عارض گول فامیوا بنزه‌ر دئییین،
جذب ائدیب شبنمی گون روی گول حمراداان.
۵ صورت ظاهیره مئیل ائتمز ایدین، **سیّد**، اگر،
فئیض یاب اولسا ایدین ذائقه‌ی معناداان.

۳۸۵

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ واحسرتا! أوزولدو الیم وصل یارداان،
آیریلدی عندلیب تک اول نؤباهارداان.
بیر نؤع ایله کی روح چیخیب تندن آیریلیر،
اغیارلار آییردی منی اول نیگارداان.
یارب! جاهاندا من تکی مقصودا یئتمه‌سین،
هر کیمسه کی آییردی منی وصل یارداان.
اول کس کی یاردان منی ناکام ائیله‌دی،
بیر کام گؤرمه‌سین روش روزگارداان.
۵ بیر سؤز دئییله اول گوله مندن حیجاب ائده‌ر،
بیگانه‌لر کیمی باخیر ایندی کناردان.
دوشدوم جدا چو زولف و روخوندان او مهوشین،
سیر اولموشام بو گردش لئیل و نهارداان.
بوندان سورا زمانه‌ده من مرگه شائیقم،
چون دوشموشم یانیندا اونون اعتبارداان.

گویا کی وصل یاردا سولطان عصر ایدیم،
دؤندوم گدایا ایندی فراق نیگاردان.
بولبول کیمی فغاندی ایشیم ایندی **سیّد**ا!
تا آیری دوشدوم اول صنم گول‌عذاردان.

۳۸۶

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ ای دل! هزار شوکر، خبر گلدی یاردان،
اولدوق خیلاص درد و غم روزگاردان.
فصل خزان غمین چکن آواره بولبوله،
وئردی صبا خبر او گول نوباهاردان.
ای مقدمین فداسی! بلالار چکیر باشیم،
گل، گل! کی کئچدی صبر و قراریم قراردان.
ائت شادلیق گؤزوم یاشی، اول گول روخوم گلیر،
خار و خسی گؤتور، کرم ائت رهگذاردان.
۵ عالمده بیر گون اولمادی کی وصل یار ایله،
بیر کام دل آلام فلک کجمداردان.
بیلمم نه ائیله‌ییب اونا عئشق اهلی کیم مدام،
بو چرخ کینه‌ور آییریر یاری یاردان؟
قوی دؤنمه‌سه مورادیمجا چرخ دؤنمه‌سین،
مینّت چکن کیشی دگیلم روزگاردان.
شوکر خدا کی وعده‌ی وصلینده اول مهین،
شرمنده اولمادیم دل اومیدواردان.
گئتدی اوگون کی **سیّد** اوخوردوم بو مصرعی:
«واحسرتا! أوزولدو الیم اول نیگاردان!»

۳۸۷

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.

U. U.UU ..U. U.UU

۱ ماهیم ییخیلدی بستره عین الکمالدان،
ساخلا اول آفتابی، خدایا! زوالدان.
کئچدی خیالدان کی اؤپم لعلِ نابینی،
تبخاله ظاهیر ائتدی لبیم اول خیالدان.
زاهید نه بیلسین عشقده احوالیمی منیم،
حال اهلی اولسا، شخص اولور حالی حالدان.
بیر گئجه رؤشن اولمادی اول ماهدان گؤزوم،
نؤقصانا گئتدی عؤمروم او قاشی هیلالدان.
۵ جام شرابیما داش آتیر محتسب یئنه،
بیلمم نه ایسته‌ییر او، بو سینمیش سیفالدان؟
هر کس او ماهی اوخشادا خورشید انوره،
نؤقصان عشقی وار کی قوتارماز وبالدان.
هر گول روخون کی حوسنون ائده خطّی پایمال،
بیر پادشاهدیر کی دوشوبدور جلالدان.
ماه تماما ائیله‌دی نیسبت جمالینی،
نؤقصانی وار کی **سیّد** آزیبدیر کمالدان.

۳۸۸

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.

UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ منی دؤرِ فلك آواره قیلدی کوی یاریمدان،
شیکسته بولبولم کیم آیری دوشدوم گول‌عذاریمدان.
منم بو وادیِ مؤحنتده سرگردان قالان ناقه،
فلك بیداد ایله أودو منی آخر قاطاریمدان.

او گوندن کی رقیبه آشینادیر ناز پروردیم،
همیشه مرگ خواهیش ائیلرم پروردگاریمدان.
سیرشک لاله گونوم دامنیم گولزارا دؤندردی،
سانیرلار کیم چیخیبلار لاله‌لر، گوللر کناریمدان.
۵ هوای کاکیلینله دود دلدیر، ای ملک سیما!
او سونبوللر کی دیشرا باش وئریر خاک مزاریمدان.
نهانی عشقیمی مردُمله فاش ائتدی گؤز یاشیم،
او دور کیم قطره- قطره دوشدو یاشیم اعتباریمدان.
دئمه بی‌دردلیکدن مسکن ائتدیم غوربتی، **سیّد!**
منی آواره قیلدی درد یار آخر دیاریمدان.

۳۸۹

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
U U U. U U U. U U U. U U U.

۱ نه مجنونام کی وحشت ائیله‌یم لئیلا جفاسیندان،
دوشم صحرایا سرگردان غم عشقین بلاسیندان.
نه فرهادام کی داغلاردا وورام اؤز باشیما تیشه،
قوتارماقچین بو شیرین جانیمی هیجران خطاسیندان.
وطنده جؤر جانان خوشدو، غوربت ایچره راحتدن،
خداوندا قوتارما سن منی جانان جفاسیندان.
کولاهیندان چیخارتدیم کاکیلین یالوارا- یالوارا،
ایلانی آری شیرین دیل چیخاردار اؤز یوواسیندان.
۵ سگ کوی حبیبمله قدیمی آشینادیر دل،
خداوندا! آییرما آشینانی آشناسیندان!
گلیر یانیما غئیر ایله نیگاریم حال سورماقچین،
منه بالله خوشدور یوز جفاسی بو وفاسیندان.

دریغا گئتدی خاکا عرض حالی سینه‌ده **سیّد**،
بیانا چکمه‌دی اول شاها اؤز شرم و حیاسیندان.

۳۹۰

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
U U U. U U U. U U U. U U U.

۱ نه دست یاردان اؤپدوک، نه بیر ساقی آیاغیندان،
آچیلماز قونچه‌ی مقصودوموز بو دهر باغیندان.
گؤره‌یدی سن تکی روح و روانی دیده‌ی مریم،
آتاردی توپراغا قونداغین عیسانین قوجاغیندان.
منی، ای خیضر خط! هیمّتده اسکندر خیال ائتمه،
مورادیم لبلریندیر چشمه‌ی حیوان سوراغیندان.
تصوّر ائتمه تقواداندی گر ساغر شیکست ائتدیم،
ائشیتدیم بزم مئیده اؤپموش اول دلبر دوداغیندان.
۵ گؤروب خوبلار جفاسین خوفه دوشموش **سیّد**ا، زاهید،
بودور وجهی کی چیماز دیشرا مسجیدلر بوجاغیندان.

۳۹۱

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.U U ..U. U.U U

۱ گر چه قارا گونم او مه کج کلاهدان،
خوشدور بو قارا گون منه یوز مئهر و ماهدان.
سندن دئدیم کی ائیله‌یرم شیکوه روز حشر،
تا روز حشر منفعیلم بو گوناهدان.
راه محبتینده خوشام گر اولام شهید،
نومید ائیلمه منی، یارب! بو راهدان.

رویون کی مئهر صوبح اومیدیمدیر، ای پری!
زولفون نهان ائدیبدی من روسیاهدان.
۵ سن ائیله وصل یارا هوس شؤق جان ایله،
سیّد! منیم گؤرولدو ایشیم بیر نیگاهدان.

۳۹۲

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ اومارکن آشینالیق اول مهین چشم سیاهیندان،
بولاشدیق قانا آهولار کیمی تیر نیگاهیندان.
من اول اهل محبت عاشیقام کیم خاکا دؤنسم‌ده،
گلیر بوی محبت عالمه قبریم گیاهیندان.
دگیلدیر فؤج خط، روخسار یار أوزره شه زنگی،
دوشوبدور مولکی روما تیره‌لیک گرد سیپاهیندان.
اگر مئهر ایله بیر گون گؤستره اول ماه روخسارین،
اولور بیزار مردم بو سیپهرین مئهر و ماهیندان.
۵ عبث گؤسترمه سن مسجید طریقین **سیّده** زاهید!
اونو آزدیرماق اولماز بیر داخی مئیخانه راهیندان.

۳۹۳

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ من اؤیله بیلردیم کی منه یار اولاجاقسان،
عالمده منه یار وفادار اولاجاقسان.
من اؤیله خیال ائتمیش ایدیم، ای گول رعنا!
سربسته اولان غملره غمخوار اولاجاقسان.

اوّل ائله‌ییب مئهر و محبت منه، آخر،
مندن نه بیلیم کیم بئله بیزار اولاجاقسان.
رؤشن ائله‌دیم شمع جمالین نه بیلیم کیم،
اغیارا گئدیب شمع شب تار اولاجاقسان؟
۵ دل وئرمز ایدیم من سنه، ای یار دل آزارا!
بیلسئیدیم اگر بؤیله دل آزار اولاجاقسان.
سرمست مئی حوسن و جفاسان حله، ای گول!
اول واخت کی حوسنون گئده، هوشیار اولاجاقسان.
مغرورسان ای گول! خبرین یوخدور اؤزوندن،
ایام خزان گلسه، خبردار اولاجاقسان.
بیر واخت اولاجاقدیر کی، سن، ای یوسیف ثانی!
عشّاق سیه بخته خریدار اولاجاقسان.
خوار ائیله‌دی اول گول سنی اغیار یانیندا،
سیّد! حله بوندان داخی سن خوار اولاجاقسان.

۳۹۴

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ ای نور سماوات و زمین، گر چه نهانسان،
آمما نظرِ عارف و دانادا عیانسان.
باطن گؤزونون یوخ سنی گؤرمکده قصوری،
ظاهیر گؤزو گؤرمز سنی، البته نهانسان.
ذاتین ائله‌ییب جومله‌ی اشیادا تجلّا،
موسا گؤزونه طور حقیقتده عیانسان.
بیر آدم و عیسادا دگیل نفخه‌ی روحون،
عالم هامی قالیبدی، سن اول قالیبه جانسان.

۵ کسسن نظر فئیضیوی بیر لحظه جاهاندان،
نابود اولور عالم، سن اونا روح و روانسان.
گه باد صبا تک وئریسن گولشنه رؤنق،
گه سولدوروسان گوللری، سن باد خزانسان.
سن قائیم بالذّاتسان، عالم هامی بالغیر،
خلّاق سماوات و زمین، کؤن و مکانسان.
مین بیر آدی‌نین هر بیری بیر عاشیقه مونس،
تاپماز سنی بیر کس، یئنه بی‌نام و نیشانسان.
ای **سیّد** پیر، ائیله مئیِ وحدته رغبت،
ایستر سن اگر اولماغا همواره جاوان، سن؟

۳۹۵

مفاعیلن مفاعیلن فعولن.
UU. UUU. UUU.

۱ عیان گؤزله باخان شخصه نهانسان،
نهان گؤزله باخان ذاتا عیانسان!
دئسم پنهانسان، هر یان عیانسان،
دئسم کی من عیانسان، یوخ، نهانسان.
منوّر ائتمیسن جومله جاهانی،
مگر سن آفتاب آسیمانسان؟
اؤزون هم راهسان، هم راهزنسن،
اؤزون هم دوزدسن، هم پاسیبانسان.
۵ آدیندیر ضارّ و نافع، ای نیگاریم!
گهی عشّاقا سودو گه زیانسان.
سنینله‌دیر خزانیم هم باهاریم،
ولی سن نه باهار و نه خزانسان.

یئله وئردین شمیم تار زولفون،
نسیمی ائیله‌دین، عنبر فیشانسان.
سن اولدون **سیّد**ین نوطقونده ظاهیر،
عیان اولدون کی: سن گنج نهانسان!

۳۹۶

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ دون ائشیتدیم بیر سیه زولفه گیرفتار اولموسان،
ای ملک صورت! منیم تک عاشیق زار اولموسان.
وئرمیسن بیر سنگدل دلدارا نازیک کؤنلونو،
سن مگر کؤنلوندن، ای مه پاره! بیزار اولموسان.
چکمیسن جانان جفاسین، گؤرموسن هیجران غمین،
شوکر لله حالیما ای گول خبردار اولموسان.
گؤرموسن آئینه‌ی وجهینده عکس صورتین،
طاقت و هوشون گئدیب، بیر نقش دیوار اولموسان.
۵ شؤق لعلیندن اونون، ای خسرو شیرین زبان!
سیّد شیرین سخن تک صاحبْ اشعار اولموسان.

۳۹۷

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ ای همنشین کی سن منه غمخوار اولموسان،
ظنّیم بودور رقیب من زار اولموسان.
هر گون کی پندیوه بو نصیحتلر اوخشاماز،
غافیل، بوداما سنده گیرفتار اولموسان.

مدّتدی بزم غئیر اولوب اول ماه منزلی،
ای آسیمان! نه‌دن بئله بی‌کار اولموسان.
سندن سیوایا جؤر ائله‌مز یار، ای کؤنول!
یئتدین کی سن بو لوطفه سزاوار اولموسان.
۵ بولبول کیمی فغانا گلیب آغلا **سیّدا**،
اول گول یانیندا بؤیله کی سن خوار اولموسان.

۳۹۸

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ یوز یارا دگسه چئشمیمه گر نوک تیردن،
سانمین کی من کسم نظر اول بی‌نظیردن.
اولدوم شهید غمزه‌سی، بیر کیمسه بیلمه‌دی،
دوشمز جاهانا غولغوله، مرگ فقیردن.
اول بو کی چین طورره‌ی جانانه‌دن گلیر،
گلمز مشاما نکهت مُشک و عبیردن.
بیلمم نه کعبه‌سن کی، سن ای قیبله‌ی صفا!
خوشدور یولوندا خار مغیلان حریردن.
۵ آهوی چشم مستین ائدن صئیدی، ای پری!
بیر کیمسه گؤرمه‌ییبدی جاهان ایچره شیردن.
کئچمک خطادی بچّه‌ی ساغر فروشدان،
فیتوا واریمدی الده بو مبحثده پیردن.
توتدون صدای شعر ایله **سیّد** جاهانی سن،
یارب! جاهاندا قالمایا نامین **جریر**دن!

۳۹۹

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.

U.. UU.. UU.. UU.U

۱ جان مشامینا گلیر بوی ریا مسجیددن،
گؤرمه‌دیم عؤمرده بیر ذؤق و صفا مسجیددن.
بوریا تک دؤشه‌نیر مسجیده هردن زاهید،
حئیف ترک اولمادی اصلا بو ریا مسجیددن.
اؤز-اؤزیله دانیشیر واعیظ، اولوب دیوانه،
کیم قولاغیما گلیر گونده صدا مسجیددن.
زاهیدین کامی ایله دؤر ائله‌یردی گردون،
گر قبول اولسا ایدی بیرجه دوعا مسجیددن!
۵ دُرد مئیخانه‌نی تؤک جاما گتیر، ای ساقی!
گؤرمه‌دیم دَردیمه عالمده دوا مسجیددن.
جمعدیر گوشه‌ی مئخانه‌یه ارباب ثواب،
شوکرلر کیم داغیلیر اهل ریا مسجیددن.
سیّدا بونجا کی مسجیددن ائدیرلر نیفرت،
نه گؤروبلر گؤره‌سن کیم شُعرا مسجیددن؟

۴۰۰

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.

UU ..UU ..UU ..UU

۱ آنجاق او مهین زولفونه ایمان آلیر الدن،
آهو باخیشی، قارا گؤزو جان آلیر الدن.
روخسارین أوزه تازه گلن سبزه‌ی خطّین،
بیر موردی کیم مولک سولئیمان آلیر الدن.
زولفون گؤتوروب ال، أوزون ایمانا ائده‌ر قصه،
کافر آلانی شیمدی مسلمان آلیر الدن.

سرگشته ائدر کؤنلومو اول کاکیلی درهم،
جمعیتیم اول زولف پریشان آلیر الدن.
۵ یوز ساخلایاسان نقد دل و جانیوی، **سیّد!**
بو وجهیله اول نوگول خندان آلیر الدن.

۴۰۱

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ اگر سردابه‌ی قبریم اولا مئیخانه خشتیندن،
دگیل معنادا اسگیک زاهیدین قصر بهشتیندن.
منه بیری خوبرو بیر گوشه‌ی خلوتده یار اولسا،
اولور آسوده کؤنلوم بو جاهانین خوب و زشتیندن.
نه زیبا بوتسان، ای مه! سن، کی گؤرجک قاشلارین طاقین،
چیخار محرابدان زاهید، کئچر راه کینیشتیندن.
اسیر اول کاکیله باشدان سنی یازمیش قضا، **سیّد!**
بو قارا گونلره دوشدون، قضانین سرنوشتیندن.

۴۰۲

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ تا کی اولدو مست یار مه‌لیقامیز باده‌دن،
شوکر لله حاصیل اولدو مدّعامیز باده‌دن.
باده‌نی گر قاضی الحاجات دئرسم نئی عجب!
مستجاب اولدو بوگون ساقی، دوعامیز باده‌دن.
بیز او ریند باده‌خواریق عالم عیشرتده کیم،
توتیامیز دُرد مئیدندیر، شفامیز باده‌دن.

خرمن ریب و ریانی یاندیریرمیش جام مئی،
شوکر لله بر طرف اولدو ریامیز باده‌دن.
۵ گر چه آی گوندن قیلیر کسب ضیاء، آمما بیزیم،
فئیضیمیز لوطف خداداندیر، ضیامیز باده‌دن.
مُشرف موتام ولی، عزرائیله جان وئرمرم،
ای طبیب! اولسا اگر، بالله، دوامیز باده‌دن.
باده ایچون بیلمه‌دیم واعیظ نه بؤهتان سؤیله‌دی،
عاقیبت بیگانه اولدو آشینامیز باده‌دن.
سیّدا دئرلر کی مئیدن رفع اولور شرم و حیا،
توتدو دونیانی بیزیم شرم و حیامیز باده‌دن.

۴۰۳

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ ایسته‌مز نرگسی، اول دیده‌ی شهلانی گؤرن،
سونبوله مئیل ائله‌مز زولف چلیپانی گؤرن.
سنی تانری! اؤزون انصاف ائله بیر، ای زاهید!
مسجیده مئیل ائله‌یرمی بو کلیسانی گؤرن؟
شئیخ صنعانا مذمّت نه روادیر واعیظ!
کافر اولمازمی بئله دوختر ترسانی گؤرن؟
گل کلیسایا، تاماشا ائله معجزلرینه،
نه گؤره‌ر گؤرکی بو اعجاز مسیحانی گؤرن؟
۵ گل تاماشا ائله روخساردا عیقدِ عرقی،
اولماییب گرچه گون أوستونده ثریّانی گؤرن.
حور و غیلمانا نئجه مئیل ائله‌سین عاشیق زار،
صورت ظاهیره باخسینمی بو معنانی گؤرن؟

بو غزلدن یئنه بیر رمز گؤروندو **سیّد**،
بیلمیرم کیمدی یول أوسته بو مصلانی گؤرن؟

۴۰۴

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ سن منیم، ای لب جانبخش! کی جانانیمسان،
سنه قوربان نه دئییم جانی کی سن جانیمسان.
نئییلرم سروی، اوزون سؤز نه گره‌کدیر، ای گول!
راست اولدور کی اؤزون سرو خورامانیمسان.
نئیلیرم سرو و گول و گولشنی، ای لاله‌عذار،
سن منیم سرو و گول و سونبول و ریحانیمسان.
من سنین مورونام، ای سبز خط و مشکین مو!
سن منیم خط حؤکومتده سولئیمانیمسان.
۵ یوخ و واریمدی فدا، ای دهن یار، سنه،
کی منیم دهرده سن مونس پنهانیمسان.
کاکیلین آیتی وَ**اللّیل**دی، وَ**الشَّمس** أوزون،
سن منیم مکتب عشاقدا قرآنیمسان.
دون دئدین کیم منه ای شاه، گدادیر **سیّد!**
ائله بیلدیم کی دئدین عالمه سولطانیمسان.

۴۰۵

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ ای قان اولان کؤنول! نییه دوشدون بو حالا سن؟
باعیث نه‌دیر کی درد و ملالا حواله‌سن؟

پئیوسته اول هیلال قاشین مؤحنتینده سن،
بیر گون اولور کی، قورخما یئترسن کمالاسن.
اولدون اول آفتابا کی سن مشتری، کؤنول!
دوشدون وبال ذلّته،گلدین زوالا سن.
اول ماه دؤرەسین دولانیرسان صباح و شام،
آی دؤرەسینده هر گئجه مانند هاله سن.
۵ اولمازدی اینجەلیب بئله مو کیمی پئیکرین،
گر عاشیق اولماسایدین او قاشی هیلالا سن.
مو قدری گؤرمەدین دهن یاردان اثر،
بیر یوخدان اؤترو دوشدون عجب قیل و قالا سن.
بس هانی ای کؤنول! سریوین أوسته سایەسی،
سو وئردین اشکِ چشم ایله نورس نهالا سن.
سیّد! او سروین عئشقینی انکار ائیلمه،
پنهان نئجه جیدانی ائدرسن چووالا سن؟

۴۰۶

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
U U U . U U U . U U U . U U U .

۱ کؤنول تا وار الینده جام مئی، سولطان عالم سن،
ایاغین باشا چک، دونیادا چکمه هیچ غم سن.
فدا اولسون سنه ای دختر رز! پاکلار جانی،
وئریرسن مردەیه جانلار، مگر عیسی بن مریم سن؟
کیم ایچون اولاسان مقدور، اولور مستغنی عالمدن،
مگر ای بادەی گول‌رنگ! سن اکسیر اعظم سن؟
وصال یاردان ائتدین بساطیم برهم، ای گردون!
نولور کؤنلوم کیمی بیر گون اولایدین بؤیله برهم سن؟

۵ نه یوزدن گئیمیسین قارا بوگونه، ای خط دلبر!
مگر سولطان حوسنه توتموسان روم ایچره ماتم سن؟
نه مومکوندور بشرده حاش لله بو جمال اولسون؟
ملک سن یا پری، ای گول! دگیلسن نسل آدم سن.
اگر اوخشاتماسایدین خوبلار ابروسونا **سیّد**،
اگیب محرابا باشین ائیلمزدین قامتین خم سن.

۴۰۷

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ روخسارین آچیب، بولبولو شئیدا ائلەدین سن،
بولبول نظرینده گولو روسوا ائلەدین سن.
آغوشون ایچون بس کی قولوم آچیلا قالدی،
کافر، منی بیر شکلِ چلیپا ائلەدین سن.
بورقع گؤتوروب اول عرق آلوده أوزوندن،
گون أوزره عیان عیقد ثریا ائلەدین سن.
نوطقه گلیب ائتدین بو دل مردەنی احیاء،
ظاهیر یئنه اعجاز مسیحا ائلەدین سن.
۵ تؤکدو أوزه اول زولف خم اندر خمی، ای مه!
خورشیده حیجابین شب یلدا ائلەدین سن.
یئردن گؤیه وار یوسیف ایله فرق سنینچون،
چوخ یوسیفی عشقینده زولئیخا ائلەدین سن.
هیجر روخ آلیندا ایکی چشمیمی، ای گول!
خوناب ایله مئیدن دولو مینا ائلەدین سن.
قددینی الیف، زولف سیاهینی دئدین دال،
سیّد! بو الیف لامی نه معنا ائلەدین سن؟

۴۰۸

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ ایستەمم استبرق فردوس اعلادان کفن،
گر تاپام جیلد سگک یار دل آرادان کفن.
گر او سرو گول روخ عئشقیندن شهید اولسام، منە،
سرودن تابوت ائدین، گول‌برگ حمرادان کفن.
شرعدە گرچە قارا جائز دگیل تکفین ایچون،
خوشدورور مجنون عئشقە، زولف لئیلادان کفن.
گر بهشت کویون ایچرە نعشیمی دفن ائتسەلر،
گؤندەریر رضوان جنت زولف حورادان کفن.
۵ قامتین گؤرجک، قیامتدە ندامتلر چکیب،
منکر عئشقین گئیە گر برگ طوبادان کفن.
آستان یاردا عوریان منی دفن ائیلەیین،
کیم شهید عشق آپارماز مولک دونیادان کفن.
گؤندەرین **سیّد!** وفات ائتدیکدە من، زونّاریمی،
یوللاسین راهیب منە فرش کلیسادان کفن.

۴۰۹

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ ای دلبر سیتمگر و معشوق دل شکن!
قاشین کامان، کیپریگین اوخ، عاشیق اؤلدورن!
چشم زمانە گؤرمەییب البتە سن کیمی،
بیر جان آلان، کیریشمە قیلان، عیشوە گؤسترن.
صراف الیندە اولسان اگر، چوخدو قیمتین،
بیر لعلسن، نە فائیدە، یوخ قدریوی بیلن.

اینسان دئدیم صیفتده سنه، ائتمه‌دیم خطا،
ای طبع نازیکیله کوسوب مندن اینجیه‌ین!
۵ یوخ، یوخ، خطا دئدیم، غلط ائتدیم، کج آنلادیم،
مه پاره‌دیر طلوع قیلان یئنگی بورجدن.
اولماز باشیندا عاغلی دوروست عشق اهلی‌نین،
دیوانه‌دیر اؤزو اونو دیوانه سؤیله‌ین.
یانمیش بو درده عاشیق بیچاره نئیله‌سین،
حسرت چکن دل اولدو، آلان کام پیرهن.
بیر گون اولور بو طعنه‌ی خلق اؤلدورور سنی،
عئشقینده اؤلدو **سیّد** بیچاره قوصه‌دن.

۴۱۰

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ تا عاشیق اولدوم اول بوت قونچه دهانا من،
ائتدیم عجب وجودومو گؤر غایبانه من.
عاشیقلرین نیشان دئدیلر تیر چئشمیوه،
ای قاشی یای! گؤرمه‌دیم اوندان نیشانه من.
بزم رقیبه سالدی ضیا شمع طلعتین،
قالدیم بلادا شمع کیمی یانا- یانا من.
بَر وئرمه‌دی، آچیلمادی بیر قونچه‌ی موراد،
هر خاکا اشک ساچدیم ایسه دانه- دانه من.
۵ ائیله دهن روموزونو مندن سؤال کیم،
مولکِ عدمده واقیف ایدیم بو نهانا من.
کوی نیگاردا گؤروب اؤز سایه‌ی قدیم،
ساندیم گلن رقیبدی، دوشدم گومانا من.

گولشنده **سیّد!** ایچدیم او نوشین لب ایله مئی،
عیش ائیله‌دیم چمنده بوگون خسروانه من.

۴۱۱

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ دلبسته اولماسایدیم اگر زولف یارا من،
چوخدا بوگونه اولماز ایدیم باختی قارا من.
آغاز اولفتیمده گؤره‌ن لوطف یاردان،
ایندی رقیب ایله گؤرورم آشیکارا من.
ایستر جدا همیشه او مه‌پاره‌دن منی،
بیلمم نه ائتمیشم فلک کجمدارا من؟
اغیارا التجا ائدیرم ایندی هیجرده،
قالدیم غمینده گؤر نه یامان روزگارا من.
۵ ای درد و غم! قویون منی بیر اؤز قراریما،
بیر چاره ائیله‌ییم بو دل بی‌قرارا من.
اول لاله‌روخ فراقی ایله اشک آلدان،
دؤندرمیشم جاهانی بوگون لاله‌زارا من.
گؤردوم کی اولفتیمدن ائدر عار دلبریم،
چکدیم اؤزومو **سیّد** او گوندن کنارا من.

۴۱۲

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ منم کی یوز غم و یوز درده مبتلایام، من!
محبّتینده سنین طالیب بلایام من.

او واختدان کی هامی ماسیوانی ترک ائتدیم،
یقینیم اولدو کی سولطانِ ماسیوایام من.
منیمله زنده اولوب تاپدی خیضر عؤمر ابد،
بو دار ظولمت آرا چئشمه‌ی بقایام من.
او قوّه‌یم کی ید حقله گلمیشم فعله،
تصوّر ائیلمه کیم بیر داخی فنایام من.
۵ نه شعله‌یم کی چکم آسیمانا گردن کبر؟
بسان سایه‌یم، اوفتاده خاک پایام من.
منی چکر گؤزونه هاردا گؤرسه اهل نظر،
سیاه باختام اگر، میل توتیایام من.

۴۱۳

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ گر چه هامیدان صفحه‌ی دونیادا کمم من،
هر واخت کی جامیم اولا دستیمده، جمعم من.
زاهید! رمضاندا منه بو تؤبه‌نی وئردین،
گئت، باشین ایچون تؤبه‌ده ثابت قدمم من.
دونیانی توتوب طنطنه‌ی فضل و کمالیم،
عالملری تسخیر قیلان محتشمم من.
مندن نه سورورسان او گولون سیرر دهانین،
محو اولدو وجودوم، ائله بیل کی عدمم من.
۵ یاران صفا مائده‌ی طبعیمه مؤحتاج،
اخوانه‌ی یوسیفده ولیّ النّعمم من.
اموات معانی اولور احیا نفسیمدن،
کیم عالم آرا **سیّد** اعجاز دمم من.

۴۱۴

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.

UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ کئچن شب بیر مکاندا، بیر نیگار ساده گؤردوم من،
خدنگِ غمزه‌سین جان آلماغا آماده گؤردوم من.
ییغیلمیشدی او بزم جانفزایا حور و غیلمانلار،
بهشت عدن کیم دئرلر، اونو دونیادا گؤردوم من.
خدنگِ غمزه‌سیندن اونلارین تیر نیگاهیندان،
اؤزوم تک اهل بزمی سر به سر اوفتاده گؤردوم من.
ییخیلدیم، هوشدان گئتدیم، توتولدو نطق موسا تک،
تجلا نورونو چون وادیِ سینادا گؤردوم من.
۵ مسلمان‌زاده ایدیم، دؤندوم آخر بوت‌پرست اولدوم،
محمد نورونو چون اول بوت زیبادا گؤردوم من.
او بزمی بیرده **سیّد!** گؤرمک اولماز، آغلارام هر گون،
کی گویا اول بساطی، دون گئجه رؤیادا گؤردوم من.

۴۱۵

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.

UU ..UU ..UU ..UU

۱ گل بیر یانیما ای گؤزو بیمارا! اؤلورم من،
چئشمیندن ایراق، ای گول ترا! خوار اؤلورم من.
زنجیرده بیر کیمسنه جان وئرمه‌دی من تک،
اول سیلسیله‌ی زولفه گیرفتار اؤلورم من.
مست اولمادیغیم دم یوخ ایدی دهرده بیرگون،
صد حئیف! اؤلن واختدا، هوشیار اؤلورم من.
قورخوم بودو گؤرسم سنی، لذت تاپا چشمیم،
شادام کی بئله حسرت دیدار اؤلورم من.

۵ دؤورومو توتوب قوصصه و غم، مؤحنت عالم،
سانما کی بئله بی‌کس و بی‌یار اؤلورم من.
یوخ طاقتیم اغیار ایله گؤرمک سنی، ای شوخ!
اؤلمکده بوگون بیر غرضیم وار، اؤلورم من.
زخم سیتمین اولمادی بو **سیّده** کاری،
صد حئیف، صد افسوس، گنهکار اؤلورم من.

۴۱۶

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
UU U.U. UU.. U.U.

۱ گؤروب ضیای روخون کوی یارا گلدیم من،
اومید وصلی ایله بو دیارا گلدیم من.
وصالی دؤندو منه اولدو آخری هیجران،
یقین کی چشم بد روزگارا گلدیم من.
نه کاره‌یم، نه چیه‌م، باده ایله ساده‌م یوخ،
اؤزومده بیلمه‌ییرم کیم نه کارا گلدیم من!
نه آه و زار ایدی بو بیر گولون فراقیندا،
الینده، ای دل خوش گشته! زارا گلدیم من.
۵ سیزی تاری منه بو آیلار وئردین فورصت،
شیکایته بو درِ شهریارا گلدیم من.
منجّم ائتدی نظر باختیمین سیتاره‌سینه،
اونون تصوّرونه باختی قارا گلدیم من.
یئتیشدی قطره‌لر اول بحر وحدته **سیّد**،
او بحرده دُر ایدیم، گؤر کنارا گلدیم من.

۴۱۷

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.

U.U UU.U UU.U UU.U

۱ ای کؤنول! عشق ایچره اولدون خوارسن، دیوانه من،
اولدون آخر عشقدن بیزار سن، بیگانه، من.
سیمبر بوتلار غم عئشقیندن اولدون عاقیبت،
خلق آرا بی‌قدر و بی‌مقدار سن، افسانه من.
یاد چشم شوق شمع عارض جانانه‌دن،
اولدون ای مسکین کؤنول! بیمار سن، پروانه من.
سن گوله شوریده، من بیر گنج حوسنون طالیبی،
توتدون ای بولبول! ره گولزار سن، ویرانه من.
۵ **سیّدا** صد شوکر کیم آسوده اولدوق، ائیله‌ییب،
جان فدای غمزه‌ی دلدار سن، بیگانه من.

۴۱۸

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.

U.U UU.U UU.U UU.U

۱ چئشمه‌لر سانمین تؤکر گؤز یاشی، آغلار بیستون،
تیشه زخمیندن گؤروب فرهاد جیسمی لاله گون.
بیستون داغیندا سانمین لاله‌دیر هر ایل چیخان،
کوهکن قانین ساچیر هر دم اونا گردون دون.
ایسته‌مزدی ذؤق ایچون شکّر دهنلر وصلینی،
خسروو فرهاد تک عشق ائتمیش اولسایدی زبون.
جان فدا انصافینا، ای شوخ! کیم بو حوسن ایله،
خسته‌لر کؤنلوندن ایسترسن یئنه صبر و سکون.
۵ گون أوزون روخساریوا اوخشاتدی بیرگون لاف ائدیب،
هر گون ائیلر آسیمان آنی بو اوزدن سرنگون.

گؤستریر زولفون آرا خطین، دهانین عاشیقه،
سانکی خیضر اسکندره ظولمتده اولموش رهنمون.
گئتدیلر فرهاد ایله مجنون بساط دهردن،
ایندی **سیّد** اولدو کیم، سر خئیل ارباب جینون!

۴۱۹

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ واعیظ مئیین مذمّتین ائتمز ثواب ایچون،
دیلده بهانه‌دیر سؤزو، ذکر شراب ایچون.
ساقی! گؤزون فداسی اولوم، جام مئی گتیر،
یاندیرما اودلارا، منی بیر جورعه آب ایچون.
دئرلر کی باده‌دن آچیلیر باب معرفت،
بیز داخی بیر اپاق ایچه‌لیم فتح باب ایچون.
صرف اولدو بسدی سبحه و اورادا عؤمروموز،
ایندی گرکدی صرف اولا چنگ و رباب ایچون.
۵ زاهید، شرابی کؤثر ایچون ترک ائدرسه، من،
فوت ائتمرم بو نقدی او نسیه حساب ایچون.
اولسون جاهاندا گوشه‌ی مئیخانه‌لر بیزیم،
قالسین بهشت، زاهید عالی‌جناب ایچون!
سیّد یقین کی رحمت حقدندی بی‌خبر،
اول کیم شرابی ترک ائده بیم عذاب ایچون.

۴۲۰

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ اول ماه روخ خیالیمی بیلجک وصال ایچون،
آزرده اولدو ائیله‌دیگیم اول خیال ایچون.

جان چیخدی گؤرمه‌دیم دهن یاردان اثر،
عؤمرومو بادا وئردیم اول امر محال ایچون.
دؤندو هیلالا غورره‌ی عؤمرومده قامتیم،
اولدو ضعیف گون به گون اول مه جمال ایچون.
بوندان بیل اشتیاقیمی کیم بونجا رشک ایله،
بیر غئیری قاصید ائیله‌ییرم عرض حال ایچون.
۵ سندن نولور کمالا یئته **سیّد** فقیر،
باعیث محمد اولدو کمال بیلال ایچون.

۴۲۱

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ ایسته‌دیم چاره خطین بو دل صدپاره ایچون،
دئدی:«مرهم کیم ائدیب مُشکی گؤره‌ك یارا ایچون؟»
قاصید اول ماه تمامیم شب هیجران غمینه،
نه سرانجام ائله‌ییردی بو گونو قارا ایچون؟
حضرت نوح نبی نخله‌ی طوبانی کسیب،
سنه ای طیفل گره‌کدیر یونا گهواره ایچون.
تؤبه وئردی منه مئیدن قسم ایله واعیظ،
پایلادیم باده آلیب من داخی کفّاره ایچون،
۵ سنی گؤردوکده سر راهدا حقدن **سیّد،**
یوز گؤز ایستر گؤزه‌لیم حوسنووه نظّاره ایچون.

۴۲۲

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ شمع کیم رؤشن اولوب یانماغا پروانه ایچون،
یانماغیندان داخی پروانه‌یه پروا نه‌ایچون؟

وئرمه‌ییم خالیوا، ای گول! نییه من دونیانی؟
چکدی جنّتدن ال آدم، ائله بیر دانه ایچون.
بیلمیرم زولفو ایچون شانه‌نی خلق ائتدی خدا،
یا کی زولف سیهین خلق ائله‌ییب شانه ایچون؟
بونجا کیم حوسنونو قرآندا وصف ائتدی خدا،
بیلمیشم کیم ائله‌ییب مشق اونو مئیخانه ایچون.

۵ پیر مئیخانه علیدیر، اودور انوار جلی،
آشینانی تانی، سئیر ائیلمه بیگانه ایچون.
اولماسایدی گیلِ آدمده جمالیندان اثر،
قابل اولمازدی اونون طینتی پئیمانه ایچون.
سیّدا ائیلمه اوصاف علیدن غئیری،
عؤمرونو صرف ائلمه هر یئتن افسانه ایچون.

۴۲۳

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ خط گلیب مصحف روخسارینا معناسی ایچون،
آیه‌ی نورا دوشوب شرح تجلاسی ایچون.
رشک ائده‌ر بیر- بیرینه مردمک دیده‌لریم،
نقطه‌ی خالیوین، ای شوخ! تاماشاسی ایچون.
عئشقینه دوشدو مسیحا چو بو زیبا صنمین،
چار میخه چکیلیب زولف چلیپاسی ایچون.
خواهیش ائتدی دهنین سیررینی چوخلار، آمما،
اولدو معدوم بو، بیر نؤقطه معماسی ایچون!
۵ زاهیدا! دینیوی‌سن وئردین عبث شئیطانا،
شئیخ صنعان وئریب اؤز دلبر ترساسی ایچون.

وئردی جان کؤنلومو زولف سیهینه او مهین،
چاره بیلدی اونو رفع غم سئوداسی ایچون.
مار ضحّاک ایدی گیسوسو، فریدون خطّی،
بو فریدون گلیر دفعینه دعواسی ایچون.
سیّدین وار ایدی بیر جزیی اولان ایمانی،
ائیله‌دی نذر اونودا شهر کلیساسی ایچون!

۴۲۴

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
U U U. U U U. U U U. U U U.

۱ یئنه ای گؤز! نه گؤردون کیم بو نؤعی خون فیشان اولدون،
حوباب اشک خونین ایچره جیسمم تک نهان اولدون.
سنه تاپشیردیم، ای دل! سیرر لعل یاریمی بیرگون،
اونا تاب ائتمه‌دین‌سن، هم دؤنوب آخردا قان اولدون.
سنی دئرلردی، ای دل! بی‌وفا، من باور ائتمزدیم،
ولاکین بی‌وفالیق سهلدیر، سن خصم جان اولدون.
ازل گون مئهر ائدردین، تا کؤنول اولدو گیرفتارین،
دؤنوب، ای سنگدل! داشا، عجب نامئهربان اولدون.
۵ جفا و جؤورووه معتاد قیلدین **سیّد** زاری،
اونا شاد اولدوغون گؤردون، اونا هم سرگیران اولدون.

۴۲۵

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ بیرده گؤرسم، گؤز آچیب، گر اول گول رعنا أوزون،
گؤرمک ایسترسم، گؤزوم چیخسین اگر دونیا أوزون.

عشقده صنعان اولوب زونّاره ائتمزمی هوه‌س؟
گؤرسه زاهید گر سنین تک بیر بوت ترسا أوزون.
خال و خطین عکسی چئشمیمده جمالین شؤقدن،
خئیل هیندولار کی روم ایچون توتوب دریا أوزون.
داغا چالدی جان شیرینین قوتاردی کوه‌کن،
شور اشکیم سئیلی تا گؤردو توتوب صحرا أوزون.
۵ نورو باتسین چشمی‌مین گؤرمک تمنّا ائیله‌سم،
ماه روخسارین قویوب مئهر جهان آرا أوزون.
أوز سورورلر بونجا کیم عشّاق، خاک پاییوا،
أوز چکیب، ای ماه‌روخ! گؤسترمه استغنا أوزون.
نورو آرتیب چئشمیمین باشیم فلکلردن کئچر،
بیرده گؤرسم **سیّد** اول ماه فلک سیما أوزون.

۴۲۶

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ ایسترسن اگر ای دل شئیدا! فرح اولسون،
ایچ دلبر ایله ساغر صهبا، فرح اولسون.
اؤپ لعلِ لبِ دلبری، ایچ باده‌ی گولگون،
معجون مفرّح‌دی، سنه تا فرح اولسون.
سربسته معمادی سور اول قونچه دهانی،
شاید کی آچیلسین بو معما، فرح اولسون.
ایچ باده کی اولسون ایکی امرین بیری حاصیل،
یا غصّه گتیرسین سنه مئی، یا فرح اولسون.
۵ موقوف ایسه قلبین فرحی قتلیمه، باللّه،
اؤلدور منی، ای دلبر زیبا! فرح اولسون.

گیریان سنی گؤردوکده اولور گول کیمی خندان،
تک اول گوله ای ***سیّد*** روسوا فرح اولسون.

۴۲۷

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
UU UU.. UU.. UU.U

۱ اهل تقوانین اگر مسجیدی بر باد اولسون،
نه غم اوندان، تکی مئیخانه‌لر آباد اولسون!
تؤبه سیندیرماغیما شئیخ ملول اولسا اگر،
پیر مئیخانه بو ایشدن تکی دلشاد اولسون.
ائتدی بیر جام ایله تعمیر دل ویرانی،
مئی فروشون کی گؤروم خانه‌سی آباد اولسون.
طورره‌ی دلبر ایله نغمه‌ی مستانه بیزیم،
زاهیدین مشغله‌سی سبحه و اوراد اولسون.
۵ شهرده باغلی قویوبدور درِ مئیخانه‌لری،
واعیظین، بار خدایا! ائوی بر باد اولسون.
سیّدین باده‌نی ترک ائتمه‌گین عئیب ائله‌مین،
ترکی موشکولدو اونون، کیمسه‌کی، معتاد اولسون.

۴۲۸

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
UU UU.. UU.. UU.U

۱ نئیله‌ییم مجلیس آرا اولسادا اغیار، اولسون،
تک او گولدن منه بیر فورصت دیدار اولسون.
غایت شؤقومو گؤر یارا کی هنگام وداع،
رشکدن من دئیه بیلمم کی خدا یار اولسون.

هانی، ای روح و روان غئیرت معشوقه‌لیگین،
قویما کیم غئیر من زارا خریدار اولسون.
بیر اپاق ایله منیم کؤنلومو آلدین الهسن،
گؤروم، ای ساقی‌یِ گول‌چهره! الین وار اولسون!

۵ تا کی سرمستدیر، عئشق اهلینه لوطف ائیلر یار،
ساقیا قویما او بی‌مئهری کی هوشیار اولسون!
اوره‌گیم قانا دؤنوب، قوّه‌ت تقریریم یوخ،
یوخدور احوالیما بیر کس کی خبردار اولسون.
بونجا کیم سیلسیله‌ی زولفووو ایستر **سیّد**،
گؤروم اول دامدا بونداندا گیرفتار اولسون.

۴۲۹

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
U U U . U U U . U U U . U U U .

۱ گؤزوم سندن سیوای روخساره‌یه گر باخسا، کور اولسون،
دئییم بوندان بتر، وصلیندن ای مه‌پاره! دور اولسون.
ایلاهی! قانا دؤنسون غئیر یادین ائیلسه کؤنلوم،
گؤزوم چیخسین باخا سنسیز، اگر غیلمان و حور اولسون.
گؤزون یادیله کؤنلومده، عجب یوخ اولماسا عیشرت،
نه مومکوندور گؤزوم، بیمار اولان ائوده سرور اولسون؟
غرور حوسن ائدیب، ای مشک خط، مندن کنار اولما،
ندیر نؤقصان سولئیمانا، اگر هم بزم مور اولسون.

۵ اولوب بی‌نور هیجر عارضینده دیده‌ی **سیّد**،
أوزوندن دور اولان گؤزده نه مومکوندور کی نور اولسون!

۴۳۰

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ شیوه‌سی گاه غضب، گه روشی ناز اولسون،
تکی بزمیمده منیم بیر بوتِ طنّاز اولسون.
خلق هر چند دئییر:«بیر گول ایله یاز اولماز،»
چاغیرین اول گولو کیم مجلیسیمیز یاز اولسون.
طایر کؤنلومو صئید ائتدی غزال چئشمین،
باوریم یوخ بو جاهاندا بئله شهباز اولسون.
اؤلدور ای قاشی کامان! عاشیقی مین ذلّت ایله،
تا گروه شهدا ایچره سرافراز اولسون.
۵ مستجاب اولدو دوعامیز کی نیگاریم گلدی،
در مئیخانه گرکدیر بو زامان باز اولسون.
دئمنم باده ایله ائت منی سیراب، خدا،
باری، چوخ اولماسادا، قیسمتیمیز آز اولسون.
سیّدا چکمنم اول دؤر مخالیف غمینی،
تکی اول دلبر خوش لهجه منه ساز اولسون.

۴۳۱

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ شوکر ای دل! گلیر اول ماه بیزیم ساری بوگون،
گؤر دویونجا روخ جان پرورینی، باری بوگون.
قویما گئتسین چیخیب، ای دل! او مه بی‌مئهری،
ثابت ائت یالواریب اول اختر سیاری بوگون.
بو گئجه منزل ائله خانه‌می، ای ماه‌لیقا!
سالما نؤقصانا بیزی،گئتمه، سنی تانری! بوگون.

آی و گون، ثابت و سیاره تاماشایا چیخیب،
مشتری‌دن او مهین گرمدی بازاری بوگون.
۵ یئنه دونیالارا سیغماز نه اولوبدور **سیّد**،
خوش باخیبدیر أوزونه یوخسا یئنه یاری بوگون!

۴۳۲

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ واعیظ بو قدەر ذمّینی ائتمزدی شرابین،
بیر بیلسه ایدی لذّتینی بادەی نابین.
مئیخانه‌لرین حالینا دخل ائیلمه‌سئیدین،
زاهید! سنی جنّت‌لیک ائدردی بو ثوابین.
شربت ایچیبن بزمده شیرینلیک اولور کام،
وصل عالمیدی عاقیبتی بو شکر آبین.
ای جام! گلیر نکهت جنّت نفسیندن،
آدم گتیریب یئر أوزونه، یوخسا تورابین؟
۵ اول ماه بیزه وعدەی تشریف ائدیب آخر،
ای دیده! گلیر اوّل شبدن نییه خوابین؟
حوسنون اولوب اول سبزەی خطدن داخی زیبا،
ای ماه پری‌چهره نەدندیر بو حیجابین؟
گر پیر موغان توتسا الیمدن، نولا، زاهید،
بیر چاکر دیرینیدی **سیّد** او جنابین!

۴۳۳

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ حبیبیم حددن آشدی عاشیق مسکینه بیدادین،
جفانی کیمدن اؤیره‌ندین، ایلاهی! اؤلسون اوستادین!

سن اوّلدن بئله بیدادلار ائتمزدین عشّاقا،
مگر توتدون مخالیف پندینی بو قؤوم حسّادین؟
یئتیشمز اول بوت نامئهربانا بیر اثر قیلماز،
نه سود اوندان کی، ای دل! چیخدی چرخه آه و فریادین؟
اسیر قامت مؤزونون اولموشدور مگر، ای گول!
کی چکمیش باغبان ال خیدمتیندن سرو آزادین؟
۵ بو شیرینلیک کی وار ما بئنیمیزده یار ایلن، **سیّد!**
اگر بیلسه، قیامتلر قوپار باشینا فرهادین.

۴۳۴

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ دؤزمه‌ییب هیجره، کؤنول! هر گئجه فریاد ائتدین،
آخر اول ماهی منیم قتلیمه جلّاد ائتدین.
زولفِ مُشکینینه دل وئردین، او قانین تؤکدو،
بو خطا دوشدو أوزوندن، منه اسناد ائتدین.
التفات ائیله‌دین اوّل منه شیرین – شیرین،
آخر عئشقینده منی عالمه فرهاد ائتدین.
یوخ ایدی عاشیقِ شئیدا أوره‌گین قان ائتمک،
بونودا خوبلار آراسیندا سن ایجاد ائتدین.
۵ **سیّد** سوخته‌نی آتش ناز ایله یاخیب،
شمعی، پروانه‌نی یاندیرماغا معتاد ائتدین.

۴۳۵

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ بیلدین گلیرم هر یئره گئتسن، سفر ائتدین،
عاشیقلیگیمی شؤهره‌ی هر بوم و بر ائتدین.

وئردین خبرین گئتمه‌گیوین، گئتدیم اؤزومدن،
تا روز وداعیندا منی بی‌خبر ائتدین.
اولموش یئنه مجروح او گولون عارض آلی،
ای دیده! مگر سن روخِ یارا نظر ائتدین؟
ائتدین جیگریم یارا، گونوم قارا جفادان،
ای ماه! بیلیرسنمی کی، سن بیر نه‌لر ائتدین؟
۵ ای لاله روخ! آلدین اله غئیر ایله پیاله،
داغ ائیله‌ییبن عاشیقی، خونین جیگر ائتدین.
طولانی شیکایتلر ائدردین بیزه، **سیّد،**
بس اول شهی گؤرجک، نه ایچون مختصر ائتدین؟

۴۳۶

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ بس کی، ای دل! هوه‌س زولف گرهگیر ائتدین،
آخر اول زولفو منیم بوینوما زنجیر ائتدین.
ای کؤنول! من کی گؤروب یاری آیاقدان دوشدوم،
دۀ گؤروم اؤز غمینی سن نئجه تقریر ائتدین؟
عارض یاریمی، ای صانع آفاق! مگر،
قرع و انبیقی مه و مئهر ایله تقطیر ائتدین؟
ائیله‌دین وعده کی وصلین گونو قانیم تؤکه‌سن،
ای اولوم وعده نه قوربان! نییه تأخیر ائتدین؟
۵ باعیث نار دئدین مئهر روخون، ای واعیظ!
گؤر بهشت آیه‌سینی سن نییه تفسیر ائتدین؟
وئردی دل اول صنمین کوفر سر زولفوندن،
زاهیدا! سن نییه آنجاق منی تکفیر ائتدین؟

سنی اول گؤزلری خونخوار سالیبدیر گؤزدن،
یئنه، ای **سیّد** بیچاره، نه تقصیر ائتدین؟

۴۳۷

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
UU UU.. UU.. UU.U

۱ هر نه اغیار دئدیسه سنه، باور قیلدین،
تا او گوندن منی بی‌یار و مکدّر قیلدین.
هوەس سیلسیلەی زولف و روخوندان، ای ماه!
گونومو عالم آرا شاما برابر قیلدین.
بس دئمیشدین گئجه‌لر چیخمارام، ای ماه! نئچین،
چیخیبان منزلِ اغیاری منوّر قیلدین؟
مئی ایچیب غئیر ایله روخسار عرقناکین آچیب،
بزم اغیارا روخ آلیوی زیوەر قیلدین.
۵ نوش باده لب شیرینیوی آچدین، ای گول!
مئیِ تلخی دهنِ غئیرده شکّر قیلدین.
ائتمه‌ییب عاشیقینه هیچ سیتمگر، بالله،
او سیتملر کی منه سن بوتِ کافر قیلدین.
گؤروم ای **سیّد** سرگشته، سنی لال اولاسان!
نه دئدین کی یئنه دلداری مکدّر قیلدین؟

۴۳۸

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ تا کؤنول مئیل سر زولف سیه تار ائیله‌دین،
روزگاریم ائتدین آشوفته، گونوم تار ائیله‌دین.

اول دهانین وارلیغین انکار ائیلردی حکیم،
ناز ایله گؤفتارا گلدین، سن یوخو وار ائیله‌دین.
دیده‌ی بولبولده خوار اولدو گول، ای سرو سهی!
تا آچیب روخساریوی سن سئیر گولزار ائیله‌دین.
قونچا حسرتدن قالیب آغزی آچیلمیش باغدا،
تا آچیب دورج دهن، باغ ایچره گؤفتار ائیله‌دین.
۵ گؤستریب روخساریوی گؤفتارا گلدین تا کی سن،
بولبولو عئشقینده شرمنده، گولو خار ائیله‌دین.
دوشموشم نؤقصانا ائتدین ماهیمی مندن جدا،
سن مورادیم عکسینه، ای چرخ! رفتار ائیله‌دین.
رشته‌ی جانیم یانار سوز نهاندان هر گئجه،
سن، اؤزون تا صوبح شمع بزم اغیار ائیله‌دین.
کوی یارا ائمیسن **سیّد** گوذر مندن نهان،
ناله ایله ایتلرین اول کودا بیدار ائیله‌دین.

۴۳۹

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ جمع ایکن، روخساریوا زولفون پریشان ائیله‌دین،
مندن، ای گول! اول جمال اللاهی پنهان ائیله‌دین.
باغا گیردین، اول عذار آلدان آچدین نیقاب،
قونچه‌نین باغرین حسددن دم به دم قان ائیله‌دین.
عرض روخسار ائیله‌دین گولشنده، ای گول! بولبوله،
بولبولو گولزار عئشقینده پشیمان ائیله‌دین.
بوینوما سالدین او مشکین زولفوون زونّارینی،
ای بوت ترسا، منی عئشقینده صنعان ائیله‌دین.

۵ اولدو هر بیر ذرّه‌دن عئشقین تجلاسی عیان،
عالمی موسا تک، ای خورشید! حئیران ائیله‌دین.
کنزِ مخفی‌دن عیان اولدو دُر شهوارلار،
قطره‌نی ای بحر احسان! دُرّ غلطان ائیله‌دین.
گاه عیشوه، گاه غمزه، گاه خشم و گاه ناز،
سیّده هر گونده بیر نؤع ایله احسان ائیله‌دین.

۴۴۰

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ دوشه گر سایه‌سی کویونداکی دیوارا دلدارین،
چیخار چرخه حسددن باقی آهی عاشیق زارین.
بیلیبدیر فرض اؤزونه آستانه‌ن سجده‌سین خورشید،
او گوندن کیم اولوبدور عاشیقِ خورشید روخسارین.
دئسم یوسیفدن آرتیقسان، دگیل بؤهتان، کی عئشق اهلی،
جماد ایله اونون اولدو، سنین جانلا خریدارین.
سر کویوندا، ای گول! گؤز یاشیمدان اولما رنجیده،
صفاسین آرتیریر باران رحمت باغ و گولزارین.
۵ دل بیمار چئشمیندن دوا ایستر، ولی بیلمز،
کی اولماز بیر علاجی دهرده بیمارا بیمارین.
حبیبیم آدینی ذکر ائتمه‌ییب محراب طاعتده،
یقیندیر زاهیدا! یوخ کلمه‌ی توحیده اقرارین.
خیال شمع روخسار ایله چکدین آهلار، **سیّد!**
بِحَمد الله کیم رؤشندیر عالمده شب تارین.

۴۴۱

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ نولا چوخ اولماق ایسترسه حبیبیم عاشیق زارین،
متاعی خوب اولان البته چوخ ایستر خریدارین.
عجب یوخ کسمه‌سه گر مئهرینی عشاقدان اول مه،
بو رؤشندیر کی کسمز ذرّه‌دن خورشید، انوارین.
نولا اغیارا دلداریم اگر عرض جمال ائیلر،
دریغ ائتسینمی عالمدن او مهرو فئیض دیدارین؟
سنه بی‌مئهر اولوب ای دل! اگر اغیارا مئیل ائتدی،
شیکایت ائتمه هر شخصین بیلیر اول گول سزاوارین.
۵ وصالیندان رقیب دیو سیرت کامیاب اولسون،
اگر کی خاتم لعلین منیم تک بیلسه اسرارین.
اولور اول آفتابا مشتری ماه فلک، **سیّد!**
بو نؤع ایله کی عاشیقلر ائدیبلر گرم بازارین.

۴۴۲

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ اولوب نرگیسلرین دؤورونده اهل عئشق بیمارین،
غذاسی خون دلدیر، لاله رویوم! عاشیق زارین.
فراقا دؤزمه‌ییب، ای ماهرو! ترک وطن ائتدیم،
اومید دؤلت دیدار ایله اولدوم طلبکارین.
حبیبیم! سن بو گون اول کعبه‌ی حوسن صفاسان کیم،
گروه قُدسیاندیر عالم بالادا زوّارین.
گره‌کدیر مؤج خارا بیلسین، ای مه! مؤج دریانی،
او کس کیم طالیبیدیر سن کیمی بیر درّ شهوارین.

۵ خوش اول بیمارلیق کیم **سیّدا** غوربت دیاریندا،
طبیب صوبح و شامین یار ایدی، دؤلت پرستارین.

۴۴۳

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
U U U. U U U. U U U. U U U.

۱ عیادت ائیلمز اولدو مسیحیم عاشیق زارین،
او خورشید وجاهت کسدی مندن فئیض دیدارین.
مشخص ائیله‌دیم کیم، اؤلمه‌گیم غالیبدی صحّتدن،
او گوندن کیم طبیبیم سالدی گؤزدن هیجر بیمارین.
اگر گول‌قنددن مقصود اصلی جانا قوّه‌تدیر،
ائدین ترکیب اول شوخون لبین، گول‌برگ روخسارین.
بیلیبدیر کیم بنؤشه شربتی بیمارا لازیمدیر،
عبث توتمادی خط گرد لب لعلِ شکربارین.
۵ حکیم آب انارین ائیله‌میش ترتیب، بیلمز کیم،
او شوخون روی گولناری قیلیر ساکیت کؤنول نارین.
دوشر گنج نهانیم اللره، ای خیضر خط! بیر دم،
ترحم قیل، اجل ییخماقدادیر بو جیسم دیوارین.
دئییرلر شیره‌ی عنّاب تنده قانی صاف ائیلر،
چوخ امدیم لعل یاری، گؤرمه‌دیم **سیّد** بیر آثارین.

۴۴۴

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ هانی بیر کس کی یئتیرسین منه جانان خبرین،
سؤیله‌سین بولبول ایچون باغ و گولوستان خبرین؟

ای صبا! ای سنه بو روح و روانیم قوربان،
قُمری‌یِ زارا گتیر سرو خوراماٰن خبرین.
ظولمت غمده سکندر کیمی قالدیم حئیران،
یئتیر ای خیضرا! منه چئشمه‌ی حئیوان خبرین.
ای کبوترا! آپاریب نامه‌ی درد دلیمی،
هم من زارا گتیر اول مه تابان خبرین.
۵ هانی بیر قاصید فرخونده سییه‌ر، عیسادم،
کی یئتیرسین تنِ بی‌روحوموزا جان خبرین؟
جانِ شیرین منه تلخ اولدو غمِ هیجراندان،
وئرمه‌دی کیمسنه اول خسروِ خوبان خبرین.
سیّدا جانیمی نذر ائتمیشم اول قاصیده کیم،
وئره‌من عاشیقِ دلخسته‌یه جانان خبرین.

۴۴۵

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.

U. U.UU ..U. U.UU

۱ چکمیشدی قتلیم ائتمگه یوز تیر گؤزلرین،
ظالیم! نه اولدو ائیله‌دی تأخیر گؤزلرین؟
مست ایدی، آلدی خامه‌ی موژگانی دستینه،
فتوای قتلیم ائیله‌دی تحریر، گؤزلرین.
صئید حرم حرامدیر، ای قیبله‌ی صفا!
آهو شیکارین ائتدی یئنه شیر گؤزلرین.
قاشینلا قتلیم ائتمگه پئیوست اولدولار،
اگریلر ایله ائیله‌دی تدبیر گؤزلرین.
۵ ظالیم! دیار عئشقه هولاکوی تازاسان،
اولماز بو قانلار ایچمک ایله سیر گؤزلرین.

گیسولار ایچره ائتدی کمین تورک مست تک،
شبخونلار ائتدی کؤنلومه شبگیر گؤزلرین.
ائتدین کمند زولفووو پورتاب، ای پری!
سیّد تکٔ ائیله‌دی منی نخجیر گؤزلرین.

۴۴۶

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ بینای زؤهدومو مئی سئیلی بیرله آبا وئرین،
ساتین بو خیرقه و سجّاده‌نی شرابا وئرین!
گلین، بیر ائیله‌یین ای باده‌خوارلار! هیمّت،
بو چرخ پورسیتیمین دؤرون اینقلابا وئرین.
خراب اولوم، قوتاریم تا زمانه دؤروندن،
بیر ایکی جام منِ خانمان خرابا وئرین.
گؤرون کی عاقبت الامر کیم اولور مغبون،
بو نقد جانی مئیه، زاهیدی کیتابا وئرین.
۵ وصیّتیم بو دو، **سیّدا!** وفاتیم اولدوقدا،
نه قالسا مندن، اونو وقف ائدین، شرابا وئرین.

۴۴۷

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ ای لعل لبین شیره‌ی شکّر تکی شیرین،
فؤحش دهنین قند مکرّر تکی شیرین!
یوز شکّر و شیرینی اولا خسروون، اولماز،
هرگیز لب شیرین ایله شکّر تکی شیرین.

وصف ائیلمه‌یین، چوخ یئمیشم میصر نباتین،
اصلا اولا بیلمز لب دلبر تکی شیرین!
نخل عسل رشک ایله تلخ اولدو مذاقی،
کیم شیره‌سی اولماز او لب تر تکی شیرین.
۵ بادام مزاجین حُکما تلخ دئیبلر،
من گؤرمه‌میشم هیچ او گؤزلر تکی شیرین.
سیّد! سنه دوشنام دئسه یار، نه عئیبی؟
آجی سؤزودور کؤنلومه شکّر تکی شیرین.

۴۴۸

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ قونچا تک سیرر لبین، عشق اهلی خلوت ساخلاسین،
نؤقطه‌ی پنهاندی بو، اهل، محبت ساخلاسین.
لعل رویون خطی پامال اولدو، قارا گؤزلرین،
گئتدی اونلار، تانری بو بیماری صحّت ساخلاسین.
آتدی بیر اوخ، بو دل مجروحا او ابرو کامان،
نازیله تاپشیردی کیم تنده امانت ساخلاسین.
دؤلت عُظمادیر ای دل! پند پیر مئی‌فروش،
ائیله‌سین گوشوندا دُر، اهل سعادت ساخلاسین.
۵ یاریمیز عشق اهلینه احسانا ماییلدیر اؤزو،
التجادان اؤزلرین ارباب حاجت ساخلاسین.
ای کؤنول! زولف سیاهیندا یول آزدین دلبرین،
هر خطاسینداان سنی تانری سلامت ساخلاسین.
قونچا تک چاک اولماسین کؤنلو نئجه بو **سیّدین**،
گول تکی یاری گئدیب، خار ایله صؤحبت ساخلاسین؟

۴۴۹

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.

U. U.UU ..U. U.UU

۱ ای هم نیشینلر، اویادین یار یاتماسین،
دورسون آیاغا اول گول بی‌خار یاتماسین.
یاتسا او ماهپاره، یاتار باختیمیز بیزیم،
زینهار، قویمایین اونو، زینهار یاتماسین.
بیدار ائدین آماندیر او زولف سیاهیمی،
ظولم ایله ائتمه‌سین گونوما تار، یاتماسین.
گولزار خط و خالینا نظاره‌دن سیوای،
اول گول‌روخا بیر اؤزگه سؤزوم وار، یاتماسین.
۵ روخسارین ائتمه‌سین یاتیبان زولف آرا نهان،
نور خدانی ائیله‌سین اظهار، یاتماسین.
سیّد! هلاک اولور اویادین اول غزالیمی،
دورموش غمینده یار ایچون اغیار، یاتماسین.

۴۵۰

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.

U.U UU.U UU.U UU.U

۱ ایسته‌رم گؤرمک سنی بیر شخصه ایمکان اولماسین،
مندن اؤزگه حوسنووه بیر کس نیگه‌بان اولماسین.
دوشمه‌یه تا کی یئر أوزره سایه‌ی نخل قدین،
گئجه‌لر شمع و گونوزلر مئهر رخشان اولماسین.
ایسته‌رم بیر خاص خلوت یار ایله عالمده کیم،
واقیفی اول خلوتین تا کی دل و جان اولماسین.
جان و دل بیگانه‌دیر بزم وصال یاردا،
آشینانین بزمینه بیگانه مئهمان اولماسین.

۵ خارلار هر دم گؤرور، ای گول بدن! روخساریوی،
رشکدن قونچا کیمی کؤنلوم نئجه قان اولماسین.
ایسته‌رم جانیم آلیب بوینوما سالسین زولفونو،
یارب! لعل گول‌روخ بو سئودادان پشیمان اولماسین.
اول بوت ترسادا هر کیم گؤرسه نور وحدتی،
هیچ مومکوندورمو او عشق ایله صنعان اولماسین؟
زولف و روخساری خیالی، روز و شب بسدیر اونا،
عاشیقین کؤنلونده فیکر کوفر و ایمان اولماسین.
اؤزگه عالمدیر حقیقتده بو وحدت عالمی،
کثرت ایله عاشیقین حالی پریشان اولماسین.
۱۰ ای خداوند احد! اؤز بیرلیگین حقّی! منیم،
خاطیریم، ***سیّد*** کیمی غمدن هراسان اولماسین.

۴۵۱

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ یارب! کیم اولور عرضیمی جانانا یئتیرسین،
درد دلیم اول خسرو خوبانا یئتیرسین؟
خورشیده دئسین ذرّه‌ی سرگشته ملالین،
پروانه سؤزون شمع شبستانا یئتیرسین؟
جمعیت دل کثرت غمدندی پریشان،
بو حالی او گیسوی پریشانا یئتیرسین.
بو مرغ گرفتار قفس صورت حالین،
اول قونچه‌ی نوخیز گولوستانا یئتیرسین.
۵ مندن یئتیریب اول شهه عجز ایله دوعالار،
خاک قدمین دیده‌ی گیریانا یئتیرسین.

هر شام و سحر، وردی بودور **سیّد** زارین،
آللاه سنی بیرده بو شیروانا یئتیرسین.

۴۵۲

مفاعیلن مفاعیلن فعولن.
UU. UUU. UUU.

۱ من اؤلدوم أوستومه دلدار گلسین،
آچیب باشین او سونبول‌تار گلسین.
آچیب نطق، ائیله‌سین یوخدان تکلّم،
تنیمده بیر نفس تا وار گلسین.
اگرچه اختیاری بیرله گلمز،
ائدین اول سرکشی ناچار گلسین.
قیلین احوالیمی جانانا رؤشن،
بو ظولماتا او مه‌روخسار گلسین.
۵ کی شاید رفع ائده درد سریمی،
اپاق الده مئی سرشار گلسین.
دهانیما نفس تشخیصی ایچون،
توتوب آئینه‌ی دیدار گلسین.
جنازه‌م أوستونه گلسین ایمامیم،
نامازا جعفر طیّار گلسین.
بو تعمیر دل اولدو خاکا یکسان،
دئیین تعمیره اول معمار گلسین.
اگر چه بیلمیشم گلمز او گول‌روخ،
یانیر نارا، دئیین بو خار گلسین.
۱۰ نولور باری خدا بو خانقاها،
چیخیب اول شاهید بازار گلسین؟

گؤره‌ر اغیار ایله یارینی اؤلمز،
ایلاهی **سیّده** بیر عار گلسین.

۴۵۳

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
UU UU.. UU.. UU.U

۱ اوگون اولسون کی یئنه مجلیسه دلبر گلسین،
چیخیبان بورجدان اول ماه منوّر گلسین.
یئنه ساقیلر اله باده‌ی گولگون آلسین،
بزمه مینا دوزولوب، گردشه ساغر گلسین.
بزم عیشرتده اگر یار اولا،بیر حالتی وار،
مست اولوب رقص ائله‌سین، حالت دیگر گلسین.
نوش بادا! لب آچیب باده‌نی شیرین ائتسین،
تلخ مئی ذائقه‌ی جانیما شکّر گلسین.
۵ سهلدیر کیم ائده‌سن قانیمی سو کیمی روان،
تک سنین قاشلاریوین تیغینه جؤهر گلسین.
ای منی اول مه خورشید لیقادان آییران،
گؤروم عالمده گونون شاما برابر گلسین.
گر چه هیجراندا، کؤنول! بد کئچینیر احوالین،
شوکر قیل، اولمایا بوندان داخی بدتر گلسین.
تؤبه ائتدین مئیِ گولفامدان، ای **سیّد** زار،
حله صبر ائیله کی، فصل گولِ احمر گلسین.

۴۵۴

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ اوگون اولسون کی ای ربّیم! سفردن دلبریم گلسین،
سریم شوری، گؤزوم نوری، او ماه انوریم گلسین.

مذاق جان شیرینیم اولوبدور تلخ هیجرینده،
آچیلسین کاروان میصر، کان شکّریم گلسین.
گول جعفر کیمی رنگیم سارالدی باد مؤحنتدن،
آچیلسین گوللریم، اول طورره‌ی نیلوفریم گلسین.
جاهان دؤنسون بهشته، جنّت موعود عیان اولسون،
أوزو جنّت، قدی طوبا، او لعلی کوثریم گلسین.
۵ جدا دوشدوم او طوطی لهجه‌دن، بال و پریم سیندی،
گلیب اول شاهبازیم، تازه‌دن بال و پریم گلسین.
نیگاریم سن گئدندن بو اولوبدور **سیّد**ین وردی،
او گون اولسون کی، ای ربّیم! سفردن دلبریم گلسین.

۴۵۵

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ کیم کی ایستر اؤزونو سرور ایام ائله‌سین،
در مئیخانه‌نی اؤپسون، طلب جام ائله‌سین.
آب کوثرده منیم هر نه نصیبیم وارسا،
دؤنده‌ریب ربّیم اونو باده‌ی گولفام ائله‌سین.
یار گلدی، هامی اؤز دردینه مشغول اولدو،
قالمادی کیمسه کی احوالیما انجام ائله‌سین.
سن نه کوتاهسان، ای شام وصال دلبر،
حق منیم عؤمرومو کسسین سنه انعام ائله‌سین.
۵ زولفو خطّین گتیریر عارضینه جانانین،
کافر ایستر عجبا، کافری اسلام ائله‌سین.
اولسا ناکاملیغیم گر او پری‌نین کامی،
دل دیوانه‌می هر دهرده ناکام ائله‌سین.

سیّد اول زولف و روخوندان کی حکایت سؤیلر،
ایسته‌ییر کیم گونون اول وجه ایله آخشام ائله‌سین.

۴۵۶

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ پئیغام گؤنده‌رین بو گئجه یارا گلمه‌سین،
صوبح اولماییںجا، بزمه او مهپارا گلمه‌سین.
اول آفتاب ائیلمه‌سین نصف شب طلوع،
عئشقینده ائتمه‌سین گونومو قارا گلمه‌سین.
بسدیر بو یارا کیم منه‌وار بزمده رقیب،
بیرده او یارا أوسته اوروب یارا گلمه‌سین.
نقد محبتنیده وار اغیاردان انقلاب،
اول یوسیف عزیز بو بازارا گلمه‌سین.

۴۵۷

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ گر ایسته‌سن کی خسته کؤنول قانا دؤنمه‌سین،
لعلِ لبین ساری داخی پئیمانه دؤنمه‌سین.
بولبول تک ایسته‌سن کی اگر ائتمه‌ییم خروس،
مئیدن أوزون فضای گولوستانا دؤنمه‌سین.
دؤنسون، داغیلسین عالمین، ای گول! بینالاری،
تک شیشه سینماسین، خوم مئیخانه دؤنمه‌سین.
ساقی! الیم اسیر، منه چوخ وئرمه جام کیم،
بادەم داغیلماسین یئره، پئیمانه دؤنمه‌سین.

۵ من اولدوم، ای رفیق! پریشان او زولفدن،
یارب! سنین گونون بو پریشانا دؤنمه‌سین.
آچ زولفِ مُشکفامیوی، گؤستر جمالیوی،
تا دؤر شمعه، هر گئجه پروانه دؤنمه‌سین.
چکمه او تار طورره‌ی عنبر فیشانیوا،
بو چاك- چاك کؤنلومه تا شانه دؤنمه‌سین.
عهد ائتدی دل کی باغلانا زنجیر زولفووه،
بو عهددن ایلاهی او دیوانه دؤنمه‌سین.
سیّد گؤرنده یاری، دوشورسن آیاغینا،
گؤرجك سنی او شوخ، نئجه یانا دؤنمه‌سین.

۴۵۸

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ أوچ آیدی هیجرینی چکیرم گول‌عذاریمین،
هر گون غریبه حالتی‌وار روزگاریمین.
أوچ یوز ایل آدم آغلادی، أوچ آی، اگرچه، من،
آمما کی چوخ تفاووتو وار آه و زاریمین.
أوچ درده مبتلا ایدی آدم، دگیل نهان،
بوندان زیاده دردی یوخ اول تاجداریمین.
حوّا هاواسی، درد گوناه و فراق خُلد،
کسمیشدی اختیارینی اول خاکساریمین.
۵ من بیلمیرم کی هانسی غمی ائیله‌ییم بیان،
یوخدور شماره‌سی الم بی‌شماریمین.
هیجران غمی، فلك سیتمی، طعنه‌ی رقیب،
کسمیش قرارینی بو دل بی‌قراریمین.

روز جزادا ثیقلتی شاهینی سیندیرار،
هر شمّه‌سین اگر چکه‌لر انتظاریمین.
سیّد! یئتیردی رفعت ایله گؤیلره باشیم،
یئتسم سمندی گردینه اول شهسواریمین.

۴۵۹

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ دوشه‌لی عارضیوه طورره‌ی مشک افشانین،
کاکیلین کیمی ائدیبدیر منی سرگردانین.
آتما غمزه‌ن اوخونو سینه‌مه، غم کثرتی وار،
حئیفدیر غملر آراسیندا ایتر پئیکانین.
سانما محشرده شهیدین طلب خون ائتسین،
یئنه، ای ماه! أوزون گؤرسه، اولور حئیرانین.
اول مئی ناب کی وصلینده سنینله ایچدیم،
قان ائدیب تؤکدو گؤزومدن الم هیجرانین.
۵ نه بلاسان بیزه‌سن، ای شب هیجران کی سنین،
قورخورام اولمایا محشرده یئنه پایانین.
زاهیدا ائیله‌میسن اول خم ابرویا سجود،
بس هاچان کامیل اولور سؤیله سنین ایمانین؟
سیّد مضطری ای شه! نه سوروروسان مندن؟
او کی، قوربانین اولوم، اولدو سنین قوربانین!

۴۶۰

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ میسّر اولسا اگر طوف کوی جانانین،
داخی نه مینّتی وار کعبه‌دن دل و جانین؟

هنوز وصلدیر، ای ماه! یوخدور آرامیم،
نه نوع بس کئچه‌جک من فقیره هیجرانین؟
خلیل خانه‌سی‌نین نئیلیرم زیارتینی؟
چئویر منی باشینا، ای گول! ائیله قوربانین.
فدا اولوم سنه، ای کعبه‌ی محبت! کیم،
حریردن منه خوشتر گلیر موغیلانین.
۵ بیر-ایکی گون کی سنه، ای نیگار! مئهمانام،
نولور اگر توتاسان حؤرمتین بو مئهمانین؟
جزا گونو اولوسان سورخ روی، ای **سیّد!**
اگر بوگون تؤکوله کوی یاردا قانین.

۴۶۱

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ تأثیر عئشقین اولدو دله کارگر سنین،
عئشقینده چکدیم، ای گول رعنا! نه‌لر سنین.
عشّاق باغرینی سیتمین قانا دؤنده‌ریب،
کؤنلونده یوخدو رحم و مروّت مگر سنین.
دل شیشه‌سین جفا ایله صد پاره ائیله‌دین،
داشدیرمی کؤنلون، ای بوت بیدادگر سنین؟
باعیث نه اولدو ای گول رعنا! کی گؤرمورم،
اوّلکی ایلتیفاتلاریندان اثر سنین؟
۵ ای کاکیلین فداسی اولوم گؤرمگه أوزون،
سرگشته‌نم زمانه‌ده شام و سحر سنین.
خورشید آسیمان گؤزونه توتیا ایچون،
وئرمز توراب مقدمین اهلِ نظر سنین.

سیّد! بو حالا شوکرلر ائت تا کی اولمایا،
بونداندا روزگاردا حالین بتر سنین.

۴۶۲

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ ای کؤنول! بس وصل یارا نولدو تدبیرین سنین؟
یوخدو، ای فریاد و آهیم! یارا تأثیرین سنین.
گؤهر اشکیم کیمی دوشدون نظردن عاقیبت،
نولدو، ای مسکین کؤنول! بیر سؤیله تقصیرین سنین؟
ناوک دلدوزووا قوی جانیمیز اولسون فدا،
ائتمه‌سین تک، ای کامان ابرو! خطا، تیرین سنین!
اول جوانی مست قیلدین، مجلیس اغیاردا،
خصم اولا، یارب! گؤروم، ساقی! سنه پیرین سنین.
۵ ای ملک خو! وعده‌ی قتلیمده اهمال ائتمه کیم،
سیّدی تئز اؤلدورور، بالله بو تأخیرین سنین.

۴۶۳

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ جیسمدن جان آلماغا گر اولسا فرمانین سنین،
جانا مینّتدیر اولام، ای دوست! قوربانین سنین.
گر تؤکرسن، ای خلیلیم! قانیمی، غم ائتمرم،
غم اولور کیم گر باتا اول قانا دامانین سنین.
گلمیشم جان وئرمگه، ای شه! منای کویووا،
قانیمی تؤک جاما کیم، اولسون بو احسانین سنین.

بیر گولوستاندیر سر کویون آچیلمیش گوللری،
قان ایله گول‌رنگک اولوب گول‌برگک خندانین سنین.
۵ کثرت ایچره تاپمیشام من درّ کنزِ وحدتی،
اولموشام هر چند زولفون تک پریشانین سنین.
نفی‌دن اثباتا گل، ای دل! کی خاکا نصّ ائده،
قطره- قطره حرف «الّا الله» آل قانین سنین.
سیّدا گر جانیوی جانانا ائتمزسن فدا،
راضی اولماز عئشقده سندن او جانانین سنین.

حرف الواو

۴۶۴

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ نه نزاکت، نه وجاهت، نه ملاحتدیر بو،
گؤردو روخساریوی هر کس، دئدی جنّتدیر بو.
فیتنه‌لر دوشدو جاهانا قد مؤزونوندان،
وه! نه قامت، نه صباحت، نه قیامتدیر بو.
ائتمه‌دین عاشیقه لوطف ائتمگی عادت بیر دم،
ای شه مولک جفا، سنده نه عادتدیر بو؟
جان وئریب وصلیوه یئتمک اولا مقدور اگر،
ای فدا جان سنه کیم، جانیما مینّتدیر بو.
۵ دئمه‌دیممی سنه من عشقدن، ای دل! حذر ائت؟
دوشموسن ایندی غم و دردە، نه حالتدیر بو؟
یئنه جان تازه‌لنیر شعر شکرباریندان،
سیّدا شعر دگیل، کشف و کرامتدیر بو.

۴۶۵

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ گؤرن زولف سیاهین أوزده سؤیلر مُشک تردیر بو،
چکن روخساریوی آغوش جانا، بختەوردیر بو!
کؤنول کیم اولدو، ای گول! بستەی زولف پریشانین،
خطادان خالی اولماز فیتنەی دؤر قمردیر بو.
مطوّل ماجرالار چکمیشم زولفون بلاسیندان،
بولار کیم ائتمیشم تحریر، شرح مختصردیر بو.
نه سود اوندان کی سنسیز بادەی گولگونه مئیل ائتدیم،
الیمده ساغر صهبا دگیل، خون جیگردیر بو.
۵ سراسر شیکوەدیر نظمین فراق یاردان **سیّد،**
او مست حوسنه هوشیار اول کی یئتسه دردسردیر بو.

۴۶۶

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ حلقەی سیلسیلەی زولف پریشاندیر بو،
باغ جنّتده بیتن سونبول و ریحاندیر بو.
روخ زیبایا دوشوب رشتەی زولف سیهین،
جنّته داخیل اولوب یوخسا کی شئیطاندیر بو.
نئیلەییم، یوخدو ساوادیم، نه بیلیم معناسین،
خط گلیب عارضیوه، آیەی قرآندیر بو.
غازەدن عارض دلبر کی اولوبدور گولگون،
داغیلیب مصحفه یا کیم دمِ عثماندیر بو.
۵ باغدا أوزدن آچان دمده نیقابین قونچا،

قالیب آغزی آچیلا، حوسنووه حئیراندیر بو.
بو قده‌ر جؤر و سیتم عاشیقه ائتدین، بسدیر،
ای پری! داش دگیل، رحم ائله کیم جاندیر بو.
آلا بیر یئرده کی خورشید اوزوندن نورون،
گر دئسم آیدی جمالین، منه نؤقصاندیر بو.
دم تیغینده اولور زینده دل عشّاقین،
مگر ای خیضر خطیم! چشمه‌ی حئیواندیر بو؟
بو گئجه ائیله‌میشم اؤج ثریّادا مقام،
نظره اولدو مصوّر، مه تاباندیر بو.
۱۰ بس کی جان وئرمگه شمشیریوه من موشتاقام،
قاشلارین قانیمی تؤکسه، منه احساندیر بو.
باخماغا اشکیمه سیّاره‌لر اولدو ثابیت،
قابیل دؤر دگیل، حالیما حئیراندیر بو.
بو قده‌ر بوتلارا کیم سجده‌لر ائیلر **سیّد**،
دئمز ایمانی اولان کس کی مسلماندیر بو.

۴۶۷

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ دگیلدیر ساغر ایچره باده، یاقوت رواندیر بو،
مسیح روح پرورمیدی یا قوت رواندیر بو؟
دل مجروحوما بونجا جفالار بسدیر، ای ظالیم!
دگیل فولاد، آخر رحم قیل، بیر پارچا قاندیر بو.
وجودوم فانی اولدو حسرت تنگ دهانیندان،
بو دردی کیمسه‌یه فاش ائتمه‌دیم، سیرر نهاندیر بو.
گؤزوم خوناب دلدن ظاهیر ائیلر زخم پنهانی،
نه حاجت حالیمی سورماق؟ سیرشکیمدن عیاندیر بو.

۵ اوسان کیم جیسم و جانیم بونجا نار هیجره یاندیردین،
دگیلدیر سنگ و آهن، ظالیم اوغلو، جیسم و جاندیر بو.
رقیب ائتمیش شفاعت یارا سندن، وا مصیبت کیم،
یاماندان یاخشیلیق گر صادر اولسا، هم یاماندیر بو.
اگر **سیّد** سنه سؤیلرسه کیم جانیم فدا قیللام،
اینانما شاعیرین گؤفتارینا، بالله یالاندیر بو!

۴۶۸

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ دون دولاندیم باشینا سؤیلەدی پروانەدی بو،
زولفون آلدیم الیمه، گولدو کی دیوانەدی بو.
حلقەی زولفده گؤر خال سیاهین، ای دل!
بیریسی دام بلادیر، بیریسی دانەدی بو.
عارض یاریما باخ، یوخدو گر عاغلیندا قصور،
واعیظا! وصف بهشت ائیلمه، افسانەدی بو.
سانما مسجید کیمی، بیصیدق و ارادت گلمه،
ای گؤزوم! گؤزله ادب، گوشەی مئیخانەدی بو.
۵ بو دگیل پردەی عشّاق و نهاوند و حیجاز،
غولغوله عرشه سالان، نعرەی مستانەدی بو.
اویما زن طبعلره، دوت شه مردان یولونو،
اله آل ساغر مئی، مشرب مردانەدی بو.
سیّدا چک گؤزه ایوان طلا سورمەسینی،
جان یئتیب کامینا کیم، منزل جانانەدی بو.

۴۶۹

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ گو کوکب باختیمدا منیم رفعت اولوردو،
بیر وصلی او ماهین بیزه‌ده قیسمت اولوردو.
قورخوزمامیش اولسایدی منی قیصّه‌ی هیجران،
اومّید وصال ائیلمگه جورئت اولوردو.
دوشنامسیز اولسایدی لب یار میسّر،
تلخ اولمازایدی، مئیده داخی، لذّت اولوردو.
روخساره‌سی نوخطلرین آلسایدی دل الدن،
خورشید سحاب ایچره نه کمیت اولوردو.
۵ ای دل! طلب ائتسئیدی اگر بوسه لبیندن،
یارین خط ریحانی سنه حجّت اولوردو.
اولسایدی وجاهت، سبب عیصمت یوسیف،
بس یوسیف صیدّیقه نئچین تؤهمت اولوردو.
تضمینین اگر اولماسا اشعاردا، **سیّد!**
هر بیر غزلین دهرده بی‌قیمت اولوردو.

۴۷۰

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ دل عاشیق اولوب زولفووه سئودالارا دوشدو،
مجنون کیمی زنجیر ایله صحرالارا دوشدو.
تا جاما أوزون عکسی دوشوب، ای لب مئیگون!
چوخ خام طمع غئیر تمنّالارا دوشدو.
سیرر دهنین سؤیله‌دیلر رمز ایله مردوم،
بو مبهم اولان نؤقطه معمالارا دوشدو.

زولفون ائله‌دی خاطیر عشاقی نیشیمن،
اول شکل چلیپا بو کلیسالارا دوشدو.
۵ تا قطره‌ی نئیسان اولا دندانیوا نیسبت،
ال ابردن أوزدو، دل دریالارا دوشدو.
گه سرزنش خلق، گهی کینه‌ی گردون،
عشقینده باشیم، گؤر کی نه غؤغالارا دوشدو.
یاندیردی منی شعشعه‌ی نور جمالین،
موسا کیمی **سیّد** بو تجلالارا دوشدو.

۴۷۱

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ ای دل! یئنه اول شعبده‌گر یادیما دوشدو،
پیرانه‌سر اول ساده پسر یادیما دوشدو.
گؤردوم گولو، اولدو أوزونه حسرتیم افزون،
باخدیم آیا، اول رشک قمر یادیما دوشدو.
حئیرتده ایدیم بونجا نه‌دیر گؤزدن آخان قان،
اول قانا دؤنن خسته جیگر یادیما دوشدو.
وصلینده کئچن گونلری کیم گلدی خیالا،
داخی دئیه بیلمم کی نه‌لر یادیما دوشدو.
۵ کیم گتدی دئدیم نکهت زولفون منه یارین؟
ناگه او زامان باد سحر یادیما دوشدو.
بیر کیمسه دئدیم وارمی کی روخساریوی اؤپسون؟
آری، او قارا زولفون اؤپر یادیما دوشدو.
اولموش کیمه مقدور دئدیم وصل میانی؟
سیّد گلیبن فیکر کمر یادیما دوشدو.

۴۷۲

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.

UU ..UU ..UU ..UU

۱ بیلمم کی بو نه فیتنه‌ی دؤر قمر اولدو،
ساقی! هانی خورشیدِ مئی، آخر سحر اولدو.
اغیار ایله اول قونچه دهن ایچدی مئی ناب،
ارباب وفا حسرت ایله خون جیگر اولدو.
من درد دلیم عرض قیلیردیم، دئدی اول شوخ:
هی! هی! بودا گلدی بیزه بیر دردسر اولدو!
وئردیم کؤنول اومّید ایله بیر اؤزگه نیگارا،
بدبختلیگیم گؤر کی بو اوندان بتر اولدو.
۵ هر نخل تمنّایا کی یاشیملا سو وئردیم،
اغیارا سالیب سایه منه بی‌ثمر اولدو.
دلدن کئچیب احوالی بیلن یار زباندان،
من عرض دل ائتدیم اونا، قصد دگر اولدو.
سانجیلدی تن زاریما گر اوخلاری، **سیّد!**
اوچماغا سر کویونا بیر بال و پر اولدو.

۴۷۳

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.

U.. UU.. UU.. UU.U

۱ تا کؤنول صئیدینه صیّاد او گؤز و قاش اولدو،
عالمه راز نهانیم داغیلیب فاش اولدو.
زولف طرّارین اولوب گؤزلرینه رام آخر،
بو قارا اوغرو حرامیلره یولداش اولدو.
نه بلالار گتیریر باشیما بو دیده‌ی تر،
بو نه توفان، بو نه گیرداب، بو نه یاش اولدو؟

ای خوشا نقشینه اول عاشیق حق بینین کیم،
نقشدن پئی آپاریب عاشیق نقّاش اولدو.
۵ ائشیگین داشینا تا دگدی رقیبین قدمی،
ائویم اول لحظه ییخیلدی، باشیما داش اولدو.
صدف سینه‌م آرا بسله‌دیگیم گؤهر ناب،
حئیف تاراجا گئدیب، قیسمت اوباش اولدو.
دون شمار ائیله‌دین عالمده کی دیوانه‌لری،
آخرالامر بو **سیّد** هامیدان باش اولدو.

۴۷۴

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
U U U. U U U. U U U. U U U.

۱ زولال لبلرین **عَیناً تُسَمّي سَلسَبیل** اولدو،
دئدیم بیر جورعه اوندان، عالمه قانیم سبیل اولدو.
دهانیندان سر مو قدری سؤز اظهار قیلمیشدیم،
دوشوب سؤز عالمه، وار و یوخ أوسته قیل و قال اولدو.
دئسم پئیغمبر عصره‌م، دگیلدیر کوفر، زیرا کیم،
پیامیم وحی مُنزل، قاصیدیم بیر جبره‌ئیل اولدو.
اگر چه یاندی کؤنلوم هیجر اودوندان کویووا، ای مه!
قارانقو گئجه‌لرده شوعله‌ی آهیم دلیل اولدو.
۵ آییردی اول عزیزی ناگه اخوانین جفاسیندان،
او یوسیف فیرقتیندن هر گؤزوم بیر رود نیل اولدو.
چو گؤردو غمزه‌ی فتّانیوی خؤوفوندن عزرائیل،
کمند زولفووه سالدی أوزون، مسکین دخیل اولدو.
ضرورتله چو گلدی عالم ناسوتا اول گول‌روخ،
عزیزِ عالم ایکن **سیّد**ین، خوار و ذلیل اولدو.

۴۷۵

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.

UU ..UU ..UU ..UU

۱ تا مندن ایراق اول بوت گول پیرهن اولدو،
هر جامه کی گئیدیم، منه غمدن کفن اولدو.
سن بؤیله دگیلدین منه، ای روح و روانیم،
معلوم اولور کیم سنی بیر اؤیره‌دن اولدو.
رهبر دئدیگیم، اولدو منه راهزن آخر،
یوسیف گؤرونن یار منه اهریمن اولدو.
بحرئینه دؤنوب مؤج بلادان ایکی چشمیم،
هر قطره کی دوشدو یئره، دُرّ عدن اولدو.
۵ دل ائیله‌دی آخر سر زولفونده نیشیمن،
ایمانا گلیب مایل **حُبُّ الوَطن** اولدو.
نیصف روخونو خط سیه توتدو او ماهین،
گلدی حَمَله مئهر، شب و روز، تن اولدو.
اول یوسیف گمگشته فراقیندا بو **سیّد،**
یعقوبا دؤنوب، ساکن بیتُ الحزن الدو.

۴۷۶

مستفعل مفعولن مستفعل مفعولن.

UUU ..UU UUU ..UU

۱ ای ساقی گول‌چهره! ماه رمضان اولدو،
گولزار روخ دلبر ضعف ایله خزان اولدو.
دلدار توتوب روزه، ضعف اولدو اونا غالیب،
سان یئتگی چیخان آیدیر، چرخ أوزره عیان اولدو.
قاچمیش او گول آلین لعل لبی‌نین قانی،
باغریم توتولوب غمدن، قونچه کیمی قان اولدو.

آشوفته اولوب کاکیل ابروی کجین توتدو،
ماه ایدی بو عید ایچون ابر ایچره نهان اولدو.
۵ آچیلدی در مسجید، جمع اولدو ریا اهلی،
باغلاندی سر مینا، غمدن خفقان اولدو.
نیّت گئجه‌سی وئردیم ایمانی، شراب آلدیم،
سود اولدو بو سئودادا، زاهید! نه زیان اولدو؟
تا حبّ علی‌دن مئی ***سیّد*** کیمی توش ائتدیم،
سرمستلیگیم ساقی، مشهور جهان اولدو.

۴۷۷

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ دئردیم کی کؤنول زیر و زبر اولماسین، اولدو،
همواره گؤزوم اشکله تر اولماسین، اولدو.
دئردیم کی خطین توتمیا دؤر مهِ رویون،
بو فیتنه عیان دؤر قمر اولماسین، اولدو.
عؤمروم توکه‌نیب اولدو نهایت شب وصلین،
ائتدیم بو دوعالار کی سحر اولماسین، اولدو.
باغ دل شئیدادا اولان نخل محبت،
دئردیم بئله بی‌برگ و ثمر اولماسین، اولدو.
۵ چکدیم بو قده‌ر آه کی اول سرو جمالی،
سرکشلر ایچون مد نظر اولماسین، اولدو.
رشک اؤلدوره‌جکدی منی اول موی میانین،
اورتایا گلیب زیب کمر اولماسین، اولدو.
سیّد! دیلیوی لال ائله‌سین قادر سبحان،
دئردیم کی دل یارا کدر اولماسین، اولدو.

۴۷۸

مفاعیلن مفاعیلن فعولن.

UU. UUU. UUU.

۱ غمیندن قونچه تک دل قانا دؤندو،
ایشیم بولبول کیمی افغانا دؤندو.
یامان گؤز یاخشی دگیل وصل یارا،
وصالیم مؤحنت هیجرانا دؤندو.
پریشان، تیره‌بخت، آشوفته حالام،
کؤنول اول زولف مُشک افشانا دؤندو.
کناریمدان چون اول دُرّ اولدو غائب،
گؤزوم یاشی آخیب عمّانا دؤندو.
۵ حذر قیل ماجرای چشم تردن،
سیرشکیم بحر بی‌پایانا دؤندو.
او دُرّ گنج حوسنون فیرقتیندن،
کؤنول بیر منزل ویرانا دؤندو.
داخی سانکی جفادان خالی اولماز،
دو چشمیم کفّه‌ی میزانا دؤندو.
رقیب بولهوه‌س مقصودا یئتدی،
دل **سیّد** جفادان قانا دؤندو.

۴۷۹

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.

U.U UU.U UU.U UU.U

۱ گؤرمه‌ییب سن کیمی، ای مه! چرخ مینانین گؤزو،
کوردور حوسنون شوعاسیندان سولئیمانین گؤزو.
زاهید کج‌بین نه بیلسین عارضین اسرارینی،
فئیض آپارماز گول تمنّاسیندان اعمانین گؤزو!

دل ائدر ناقوس تک فریاد درد هیجردن،
سن کی چیخدین دیشرایا، چیخدی کلیسانین گؤزو.
جانیوا جانلار فدا کیم، سنسن، ای ترسابچه!
مریمین جانی، مسیحین روحو، عیسانین گؤزو.
۵ بس کی ائتمیش روز و شب، ای طیفل! فیکر قامتین،
گؤرمه‌ییر بیر حرف الیفدن غئیری مولانین گؤزو.
عنبر سارایا مئیل ائتمزدی، ای آهو نیگاه!
زولف مشکینین اگر گؤرسئیدی سارانین گؤزو.
سیّدا موشکول قالیر اول ماه نور افشان تک،
کیم قالیبدیر اول هیلال ابرودا دونیانین گؤزو.

۴۸۰

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ لبلرین اؤپدو کؤنول اولدو مئیِ ناب اوغروسو،
اولدو بو صرافی گؤر، بیر لعل سیراب اوغروسو.
باغباندیر باغ روخسارینداا زولفون، ای پری!
دل دیلر لعل لبین، بو طیفل عنّاب اوغروسو.
تا سحر چشم خیالیله کؤنول بیداردیر،
اولدو اول ساحیر بیزیم بیماردان، خواب اوغروسو.
آلدی پنهانی دهانین هر نه کی وار ایدی یوخ،
آچماق اولماز سیررینی، موشکولدو احباب اوغروسو.
۵ خط گلیب روخساروا آلدی الیمدن کؤنلومو،
بوسیه عیّاری گؤر کیم اولدو مهتاب اوغروسو.
خال آچیب روخساریوا زولفون قاراچیلار کیمی،
غارت ائتدی کؤنلومو دهرین بو قولّاب اوغروسو.

قاشلارین طاقیندا خالی آلدی کؤنلوم، **سیّدا!**
اولدو هر بیر اوغرودان بدتر بو محراب اوغروسو.

۴۸۱

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ خال و خطین اولوب دل ویرانه اوغروسو،
اولدو ایکی قاراچی بو بیر خانه اوغروسو.
شمع جمالا یاندی کؤنول، اؤپدو لعلیوی،
مقصودونا یئتیشدی بو پروانه اوغروسو.
مشّاطه پاک ائدر عرق روی یاریمی،
لازیمدی قطع ید، اولا دوردانه اوغروسو.
اول گئجه‌دن کی شانه دگیب تار زولفونه،
صد چاک کؤنلوموزدور اولان شانه اوغروسو.
۵ لعل لبین خیالینا دوشموش دل حزین،
بو دوزد اولوب خزانه‌ی شاهانه اوغروسو.
دل باسدی باغرینا بو گئجه زولف پورخمی،
زنجیر عقلین اولدو بو دیوانه اوغروسو.
خال خیالی خالی ائدیب بس کی عقلدن،
خرمن گزیب بو **سیّد**، اولوب دانه اوغروسو.

۴۸۲

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ بوی زولفون سنه تاپشیردی او مشکین گیسو،
سنده ای سونبول پورتاب! امانتدیر بو.

گردنیندیر بو بیاضتده و یا سینه‌ی باز،
بو لطافتده سورئیننده‌ی و یا کیم پر قو؟
هانی بیر کاندا لبین کیمی عقیق یمنی،
هانی دندانیوا بنزه‌ر صدف ایچره اینجو؟
هانی اول گون کی اولام یار ایله بیر گولشنده،
دوزوله دؤره‌میزه چنگ و صراحی و سبو؟
۵ ائیله‌دی صئید گؤزون کؤنلومو، ای قاشی کامان!
بو عجبدیر کی قیلار شیر شیکارین آهو.
زینده‌دیر کیم کی یئتیشسه لب دلدارا عبث،
ایسته‌ییر خیضر بقا سویونو، گزدی هر سو.
خالدیر عارض دلبرده و یا کیم، **سیّد!**
باغبان گولشن فردوسا اولوبدور هیندو؟

۴۸۳

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ بیرده بزمیمده منیم اول بوت نوشاد اولومو؟
گؤره‌سن غملی کؤنول بیرده دؤنوب شاد اولومو؟
اول قدی سرو روان، باشا سالارمی سایه؟
دل غم‌پروریمیز قوصصه‌دن آزاد اولومو؟
اؤزون اینصاف قیل ای پادشه کشور حوسن!
سنی اغیار ایله گؤردوکده، کؤنول شاد اولومو؟
زولف مشکینینی ائیلرمی یئنه جانا کمند،
یئنه دل صئیدینه آهو گؤزو صیّاد اولومو؟
۵ جؤر یار اولدو فیزون، ساقی! گؤزون قوربانی،
راحت ایچون منه مئی تا خط باغداد اولومو؟

اؤزدن اینصاف ائله، ای لبلری شهد و شکر!
لب شیرینیوه بیر من تکی فرهاد اولومو؟
آلمادی تربیتین پیر موغانین **سیّد**،
جؤهری ناقیص اولان قابیل ارشاد اولومو!

۴۸۴

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
U U U . U U U . U U U . U U U .

۱ ائدیبدیر نافه‌تک قان کؤنلومو بو گوزلری آهو،
یئتیش فریادیما، رحم ائیله، **یا مَن لَیسَ اِلا هو!**
اوغورلار بوی زولفون نقد جان و هوشومو هر دم،
سیاست قیل، عدالت شاهیسان، لاییق دگیلدیر بو.
او سرو گول‌عذاریم حالیمی گؤرجک اولور خندان،
تؤکر هریان گؤزوم سولار، آخار قانلی یاشیم هر سو.
گؤزوم کیم رؤشن ایدی نئچه گون برق جمالیندان،
قارالدی روزگاریم فیرقتیندن، ای سیه گیسو!
۵ وئریر انگوشت ایله مردوم نیشانه بیر- بیره ایندی،
منی عالمده سالدی آبرودان بیر هیلال ابرو.
ایشین دائیم جفا و جؤردور، بیداد، عشّاقا،
سنین تک دل‌شکن یاری، نیگاریم! کیم دئمیش دلجو؟
او زولفون ماجراسین مو به مو شرح ائتمگه، **سیّد**،
قلم تک دیللر آچمیش عالمه، ای ماه مشکین مو!

حرف الهاء

۴۸۵

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ تا کی تاپدی سندن، ای مه! زینت و زیور کولاه،
آیریلیب سندن داخی خورشیده اگمز سر کولاه.
زولف پور خم أوستونه اگمیش کولاهی دلبریم،
رسمدیر مار أوسته آری، قویموش افسونگر کولاه.
سرو و مه دئردیم او طوبا قامت و مه طلعتی،
سرو اگر گئیسه قبا، قویسا مهِ انور کولاه.
پادشاه حوسن سن، اهل محبت لشکرین،
مسندین اؤج ملاحتدیر، سنه افسر کولاه.
۵ بو کولاه ایله توتوب گون تک جاهانی شؤهرتین،
ماه رویوم! باشا قوی هرگونده بیر دیگر کولاه.
چوخ مسلمانین یئتیردین چرخه دود آهینی،
تا کی قویدون باشا سن ناز ایله، ای کافر! کولاه.
بو کولاه ایله مسخّر قیلدی **سیّد** عالمی،
سان، قویوبدور باشینا هیمّتله اسکندر کولاه!

۴۸۶

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ ایچیب هر شام مئی یار ایله، ائتدیم هر سحر تؤبه،
سینار ساعت به ساعت شیشه‌ی مئیدیر مگر تؤبه؟
خیالیمدان خطور ائتمزدی کیم دلبر اولا ساقی،
باغیشلا جورمومو کیم، ائیله‌میشدیم بی‌خبر تؤبه.

سو ایچمکدن منه آساندی، ساقی! تؤبه سیندیرماق،
الیم توت، دور آیاغا، جام وئر، وئرمز ضرر تؤبه.
بو مشهورِ مثلدیر ساقی جان! کیم:«ئویره‌نن دورماز»،
اینانما گر ائشیتسن ائیله‌ییب مئیخانه‌لر تؤبه.
۵ ائشیتدیم تؤبه ائتمیش آفتابیم، قانا دؤن، ای دل!
نه تقریب ایله اؤپموش لعل یاری بخته‌ور تؤبه.
خیال لعل یار ایله همیشه مستم، ای واعیظ!
نه‌دیر وئرمک منه مئیدن دمادم بی‌ثمر تؤبه؟
اگر اهل هونرسن، تؤبه‌دن قیل تؤبه، ای **سیّد!**
وگر نه، ائیلمزلر باده‌دن اهل هونر تؤبه.

۴۸۷

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ من دئدیم دلبره:«قیل جؤور و جفادان تؤبه،
گؤرکی تأثیر نفس، قیلدی وفادان تؤبه!
زولف مشکینیوه کیم نافه‌ی چین سؤیله‌میشم،
تؤبه، ای گؤزلری آهو! بو خطادان تؤبه.
بوریا أوزره اوتورما، بو ریادان بیر اوسان،
اوغلون اؤلسون، ائله زاهید بو ریادان تؤبه.
تنگدل ائتمیش ایمیش خیضری غم تنهایی،
دون گئجه گؤردوم ائدیب آب بقادان تؤبه.
۵ یوخ ایمیش خلوت یارا یولو، گئتدیم، گؤردوم،
ائیله‌دیم همدمیِ باد صبادان تؤبه.
شوربِ مئی تؤبه مقفّا گؤرونوب بیر- بیرینه،
قورخما، مئی ایچ، ائله من کیمی قفادان تؤبه!.

هر ایشیندن ائلیه تؤبه، یقیندیر، **سیّد!**
چکمز ال باده‌دن، ائتمز بو اادان تؤبه.

۴۸۸

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ منه مئهمان ایدی اول سرو خوراماان بو گئجه،
محفیلیم اولموش ایدی رشکِ گولوستان بو گئجه.
همدمیم حور ایدی جامیمدا شرابیم کوثر،
منزیل اولموشدو منه رؤضه‌ی رضوان بو گئجه.
ظولمت زولفده گؤردوم دهن یاری یئنه،
خیضره ال وئرمیش ایدی چشمه‌ی حئیوان بو گئجه.
نصف شبده منه هم بزم ایدی اول قاشی هیلال،
بزمده دورموش ایدی سان مه تابان بو گئجه.
۵ دهن یار خیالیله یوخ ایدی واریم،
وار ایدی بزمده چوخ نوکته‌ی پنهان بو گئجه.
لحن داوودی ایله کؤنلومو آلدی اول شوخ،
ایلتیفات ائتمیش ایدی مورا سولئیمان بو گئجه.
او مئیین قطره‌سی یوز لعل بدخشانا ده‌یر،
کی ده‌یردی اونا هر دم لب جانان بو گئجه.
سیّد اول کعبه‌ی حوسن ایله کی اولدوم همدم،
کاش اولایدیم دولانیب باشینا قوربان بو گئجه.

۴۸۹

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ اول آهو گؤز ایشی گر چه جفادی، قویما گئده،
فدا جفاسینا، عین وفادی، قویما گئده!

داخی کمندیوه دوشمز بو نؤع طورفه شیکار،
کؤنول! بو آهودی دشت ختادی، قویما گئده.
اگر چه جان آلیبان بوسه وئرسه لعلیندن،
ایتیرمه فورصتی، چوخ آز باهادی، قویما گئده!
آپارما خاک درین گؤزدن ای سیرشک تریم،
جیلا وئرن گؤزه بو توتیادی قویما گئده.
۵ او کعبه‌نین باتا گر پاییوه موغیلانی،
دؤنوب دولان باشینا، چوخ صفادی قویما گئده.
کئچر جیگردن، اوتور توت او قانلی یئیکانین،
کؤنول قدیمی اولان آشنادی، قویما گئده.
اگر چه قالسا، کؤنول! یار قتل عام ائده‌جک،
توهّم ائیلمه، **سیّد** رضادی، قویما گئده.

۴۹۰

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ جفادی کاری دئییب اول نیگاری قویما گئده،
الیندن اول صنم گول‌عذاری قویما گئده.
نه اعتبار کی صیّادا بیرده رام اولسون،
چکیب کمندیوه سال اول شیکاری قویما گئده.
اگر چه یار دئییر:«قوی گئدیم، یئنه گللم!»
یالاندی، یوخ سؤزونون اعتباری قویما گئده.
دئدی فقیه منه:«گئتمه یار کویونا»،
دئدیم:«باجارسان اگر اختیاری قویما گئده!»
۵ یاپیش او طورره‌یه کیم تاری رشته‌ی جاندیر،
کؤنول! بو گون سنی تانری! او تاری قویما گئده.

گئده‌ر باهار هامی یار و ساغرین، ای دل!
آییل بو غفلت ایله نؤباهاری قویما گئده.
دهانی سیررینی مخفی دئدیم سنه، **سیّد!**
داخی بودور گؤزومون آشیکاری، قویما گئده.

۴۹۱

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ ایسته‌ییر شهردن اول دلبر مه‌پاره گئده،
گونومو هیجرده زولفو تک ائدیب قارا گئده.
بو خبردن کی گئدیب یار اوره‌گیم گئتدی منیم،
آه او گوندن کی موقابیلدن او مه پاره گئده.
او کامان قاش نولا کیم تیر نیگاهیله منی،
بیر ثواب ائیله‌ییبن اؤلدوره، قورتارا گئده؟
آخیب ای قانلی یاشیم! یوللاری مسدود ائیله،
قویما کیم بیر طرف اول دلبر خونخواره گئده.
۵ قورخ او گوندن کی او مه‌پاره فراقیندا فلک،
بادا آهیملا منیم تابیت و سیاره گئده.
چکه زنجیر سر زولفه دل شئیدانی،
قیلا بو **سیّد** دیوانه‌یه بیر چاره گئده.

۴۹۲

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ او رنجی، دل کی چکیر چین زولف پورخمده،
کی چکمه‌ییب اونو خاقان کمند روستمده!

گؤره بهشت جمالیندا گندم خالین،
قرار و صبر و تحمل قالارمی آدمده؟
او شؤق کیم منه زخم خدنگ یار وئریر،
جاهاندا گؤرمه‌میشم آنی هیچ مرهمده.
اومید وار قوتاراق آتش فراقیندان،
محمد امّتی‌ییک، قالماریق جهنّمده.
۵ سنه منیم تکی، ای دوست! بیر گدا اولماز،
اگر چه پادشهیم چوخدو **سیّد!** عالمده.

۴۹۳

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ نذر ائیله‌میشم وئرمگه جان یار گلنده،
دل شؤق ایله قوربان اولا دلدار گلنده.
جان ساخلامارام تنده نیگاریم گله، بیر کس،
ساخلارمی متاعینی خریدار گلنده؟
جان گلسه آرایا، دم وصلینده گیراندیر،
مخمور دوشر مؤحنته هوشیار گلنده.
من یانینا گلسم، توتولور اول مه تابان،
گول تک آچیلیر یانینا اغیار گلنده.
۵ زولفون غمی بیر حالا سالیبدیر منی، ای ماه!
ناله‌م اوجالیر عرشه شب تار گلنده.
سیّد! او سیه زولف دوشر خاطیر زارا،
هر مجلیس آرا صؤحبت اغیار گلنده.

۴۹۴

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ حشردن سؤیلر، سالیب واعیظ قیامت مسجیده،
یوخسا گلمیشدیر بو گون اول سرو قامت مسجیده؟
قامت موزون یاریمی گؤروب واعیظ مگر،
کیم قیامتدن اولور ظاهیر علامت مسجیده؟
گوشه‌ی مئحرابدا اول بوت آچیب روخسارینی،
گؤستریر هر لحظه یوز کشف و کرامت مسجیده.
وردی **قد قامت** اولوب تکبیر خوانین متصّل،
تا وئره ذؤق و صفا اول قد و قامت مسجیده.
۵ تیتره‌شیر سیماب تک آئینه‌ی رویون گؤروب،
قالمادی اصلا بینای استقامت مسجیده.
واعیظین حاقیندا من مئیخانه‌ده ائتدیم دوعا،
وار اومیدیم کیم داخی گلمز سلامت مسجیده.
سیّدا بو زاهیدی مسجیددن اخراج ائیله‌یین،
کیم سالیب بایقوش تک آثار شئامت مسجیده.

۴۹۵

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ صد شوکر، کؤنول! یئتدی الین دامن یاره،
هیجران اوخو هر چند ووروب قلبیوه یاره.
ای خسته کؤنول! صبر ائله ایام خزانا،
گر اؤلمسه بولبول، یئتیشر فصل باهاره.
سوردوم کی گؤزوم نورو، سیه‌پوش نئچین سن؟
گولدو دئدی کی:«کعبه گرکدیر گئیه قاره!»

بیر ساغر ایله ساقی منی سالدی آیاقدان،
یارب! نه اولور حالیم، اگر وئرسه دوباره؟

۵ جام ایچره گؤروب عکسیوی چوخ خام طمعلر،
پئیوسته دوشوبلر هوس بوس و کناره!

ای روح و روان! من ائدرەم جان سنه تسلیم،
گر گوشەی ابرو ایلن ائتسن سن ایشاره.

گؤر رشکیمی کیم ایستەییرم گؤزلریمی کور،
صد حئیف سنه ائیلسه اغیار نظاره.

ای قاشی کامان! کیپریگی اوخ! سینەمه بیر باخ،
اولدوزلاری سایماق اولو، یوخ زخمه شماره.

هم وصلده، هم هیجرده واریندی شیکایت،
ای **سیّد** سرگشته نەدیر بس سنه چاره؟

۴۹۶

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
U U U. U U U. U U U. U U U.

۱ عذارین زولف آرا خورشید انوردیر سحاب ایچره،
لبین عیسادی کیم مسکن توتوبدو آفتاب ایچره.

دوشوبدور حلقه– حلقه گول اؤزه زولف گیره گیرین،
قیلیب دیوانه کؤنلوم فیکر ایله یوز پیچ و تاب ایچره.

منه گلمز عجب وجهینده تر، گول اؤزره شبنم تک،
تعجّبدور کی اولسون آتش سوزان گولاب ایچره.

قدین اندیشەسی کؤنلومده، رویون عکسی چشمیمده،
سانیرسان بیر الیفدیر جان آرا بیر گولدور آب ایچره.

۵ دئسن حالی نەدیر سنسیز، نیگاریم! **سیّد** زارین،
قالیبدیر جغد تک سرگشته بو بوم خراب ایچره.

۴۹۷

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.

UU ..UU ..UU ..UU

۱ خال سیهین عکسدی بو چشم تر ایچره،
کیم خلق ائله‌ییر مردومک آنی بصر ایچره.
آهو نیگهیم! وورما قارا زولفووه مُشکی،
توپراغی نه لازیم تؤکه‌سن مشک تر ایچره.
عقربده قمر، یوخ عجب، آز ائیله‌سه منزیل،
اول عقرب زولفوندو عجب کیم، قمر ایچره.
سن حوریمیسن، یوخسا ملک، یا کی پریسن،
یوخ، یوخ، بولارین هئچ بیری اولماز بشر ایچره.
۵ چشم سیه یارا دئدیم نرگیسه بنزه‌ر،
ائتدی منی بو سؤز خجیل، اهل نظر ایچره.
کؤنلومده خیالین او مهین ایسته‌مزم کیم،
اول حور بهشتی نه روادیر سقر ایچره.
دوشنام وئریر عاشیقینه لعل لبیندن،
اول نؤع ایله کیم زهری وئریرلر شکر ایچره.
سیّد! اگر اول شمع غمیندن چیخا جانیم،
البته قیلین دفنیمی پروانه‌لر ایچره.

۴۹۸

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.

U.. UU.. UU.. UU.U

۱ خال عنبرشکن اول عارض گولنار أوزره،
بنزه‌ر اول نؤقطه‌یه کیم نقش اولا روخسار أوزره.
گؤرجک اول صورت ذؤق آوری، قالدیم حئیران،
دؤندوم اول صورته کیم نقش اولا دیوار أوزره.

باور ائتمم دئسه‌لر سودا بیتر نیلوفر،
خط نیلوفرینی گؤر روخ گولنار أوزره.
شکّر أوستونده مگس، یا کی اود أوستونده سپند،
دانه‌ی خالدی یا لعل شکربار أوزره؟
۵ او شهین توتدو بیاضِ روخونو خطِّ غوبار،
یا کی فرماندی چیخیب قتلیمه تومار أوزره؟
لبلرین بوسه‌سینه مانع اولوب لشکرِ خط،
زنگبار اهلی هیجوم ائیله‌دی زوار أوزره.
سیّدین قویماسا أوز گر أوزونه، وجهی بودور،
نه روادیر کی قویا برگ گولو خار أوزره؟

۴۹۹

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ هر زمانی کیم گلیر اول قامت دلجو گؤزه،
تا آیاغین اؤپمگه ناشی اولور یوزمو گؤزه.
گؤزلریم فیکر میانینلا اولوبدور اشکبار،
سو اولور گؤزدن روان، آری دوشنده مو گؤزه.
خطّیوه باخدیم، گؤزومه گلدی سو دریای نوح،
آری موشکولدور علاجی، یئنسه قارا سو گؤزه.
یاندیرا هیندو أوزون نارا اینانمازدیم، ولی،
خالینی گؤردوم اود ایچره، گلدی بیر هیندو گؤزه.
۵ ایسته‌رم آئینه‌ده چشمیم گؤره عکسین ولی،
خیره ائیلر گون شعاعیله دوشن گوزگو گؤزه.
من کیمی بیر قارا باخت آدم، پریشان روزگار،
ایسترم گؤرمک أوزون ایله گله گیسو گؤزه.

گؤزلرین پنهان وئریر سیرر دهانیندان نیشان،
گؤستریر هر ایش کی یوخدور، وار تک جادو گؤزه.
گون شعاعی وار ایکن، مومکون دگیل گؤرمک هیلال،
سیّدا ضوء روخوندا گلمز اول ابرو گؤزه.

۵۰۰

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ زاهید کی دئمز آد بیزه ناپاکدن اؤزگه،
بیزدن نه گؤروب بنگ ایله تیریاکدان اؤزگه؟
مونیس بیزه یوخ شاهید زیبادان علاوه،
همدم بیزه یوخ جام طربناکدان اؤزگه.
گر خالیق اشجار و فواکه من اولایدیم،
خلق ائتمز ایدیم هیچ شجر تاکدان اؤزگه.
تقویم روخون بیلمه‌سه، ای ماه! منجّم،
عئیب ائیلمه، اول گؤرمه‌ییب افلاکدان اؤزگه.
۵ مندن سوروش اول ماه‌وشین پایه‌ی قدرین،
سن گؤرمه‌میسن شأنینی لولاکدان اؤزگه.
فهم ائیلمک ایسترسن اگر علم خرابات،
بیر درک گره‌کدیر اونا ادراکدان اؤزگه.
بیلمم کیم ائدیب سینه‌ی سوزانیمی مسکن،
بیر ناله قیلان وار دل غمناکدان اؤزگه.

۵۰۱

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ واعیظ دئمه‌کیم زائیل ائدر عاغلی پیاله،
بالله کی پیاله گتیریر مردی کماله.

سن اؤزگه گوناه ائیلمه، ایچ باده‌ی گولگون،
اوندان نه گوناه اولسا، منه ائیله حواله.
من مجتهد عصر، جهان اهلی، مقلّد،
تجویز مئی نابا یازیلدی بو رساله.
خطدیرمی توتان دؤر روخ دلبری یا کیم،
مُشک ایله چکیلدی یئنه آی دؤورونه هاله؟
۵ نازیکدی گول آمما هانی گولده بو لطافت،
ای صَلّی علی آلِ‌محمّد بو جماله.
عهد ائیله‌میشم کؤنلومو زولفوندن آلان گون،
قوربان ائله‌ییم گوشه‌ی چئشمینده کی خاله.
سیّد! دهن یاردان ائتمه بو قده‌ر بحث،
یوخدان نه دانیشماق، نه دوشورسن بئله قاله؟

۵۰۲

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ دؤنوم سنین باشیوا، ساقی! آل ایاغی اله،
آلیبدی خنجر موژگانینی او یاغی اله.
یئتیر اول سیب زنخدانی، قلبه قووه‌ت ایچون،
همیشه دوشمیه‌جکدیر بو حوسن باغی اله.
أوزون سوراغین ائدر گؤیده حضرت عیسا،
آلیبدی مشعل خورشیددن چیراغی اله.
مصوّر ائتمک ایچون داشا نقش شیرینی،
آلیبدی کوهکن خسته، گؤر کی داغی اله.
۵ فلک بو فیکره دوشوب ریشه‌می قیلا کنده،
بیلیردی دوشمه‌گینی بیر گولون بوداغی اله.

شراب اولا، من اولام، بیرده نازلی یاریم اولا،
گتیرەم آخری بیر گوشەی فراغی اله.
شرابخانەده باش خوم آیاغینا قویدوم،
نه باک دوشمیه گر کوثرین بولاغی اله.
باشیم سمایا یئتر **سیّد**، اؤج رفعتدن،
بسیمدی ماهوشین گر دوشه آیاغی اله.

۵۰۳

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ نولایدی بزمیمه اول گول‌عذار بیرده گله،
شوکوفه‌لر آچیلیب، نؤباهار بیرده گله؟
عیادت ائتدی من نیم جان شفا تاپدیم،
نولا عیادتیمه اول نیگار بیرده گله؟
خدنگ تیغ و سینان و کمند ایله اول شوخ،
الینده قتلیم ایچون هر چهار بیرده گله؟
ایچه شرابی، او روح و روان، اولا مخمور،
او مست گؤزلره تازه خومار بیرده گله.
۵ نولا باهار گلیب آچیلایدی باغدا گول،
بو باغا بولبول بی‌اختیار بیرده گله.
نهانی غمزه‌لری جانیم آشیکار آلدی،
نولور او گنج نهان آشیکار بیرده گله.
سیرشک چئشم تؤکوب آغلا یار ایچون، **سیّد!**
بو آرخا سو گلیب، اومّیدوار بیرده گله.

۵۰۴

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.

UU ..UU ..UU ..UU

۱ آلدیم اله پئیمانه، **تَوَکَّلتُ عَلي الله**،
اولدوم یئنه ریندانه، **تَوَکَّلتُ عَلي الله**.
دوشدوم هوەس سیلسیلەی زولف نیگارا،
اولدوم یئنه دیوانه **تَوَکَّلتُ عَلي الله**.
اول حلقەی زولفونده گؤروب گندمِ خالین،
آلداتدی منی دانه **تَوَکَّلتُ عَلي الله**.
قورخوم بودو جمعیّتیمیز اولا پریشان،
یا آلدی اله شانه **تَوَکَّلتُ عَلي الله**.
۵ من عاشیق دیوانه، اوشاقلار الی داشلی،
چیخدیم یئنه مئیدانه **تَوَکَّلتُ عَلي الله**.
زونّار سالیب بوینوما زولف سیهیندن،
دؤندوم یئنه صنعانه **تَوَکَّلتُ عَلي الله**.
سیّد، من تر دامنی وصلینده بیلیبدیر،
دوشدوم قورو بؤهتانه **تَوَکَّلتُ عَلي الله**.

۵۰۵

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.

U. U.UU ..U. U.UU

۱ از بس کی کؤنلو غارت ائدیبدیر جفا ایله،
غمگین اولور او مەدن اولان بو وفا ایله.
ماضی کئچیب، مضارعه یوخدور اومیدیمیز،
ساقی! بو حالی باری کئچیردک صفا ایله.
تومار ائدیب بو حال دل آزاری مؤحنتین،
گؤندەرمیشم خبر اونا باد صبا ایله.

دوشنام وئردی لعلین آچیب گرچه دلبریم،
ساندیم کی حال زاریمی سوردو دوعا ایله!
۵ آشوفته زولف یاریمی مُشکِ ختا دئدیم،
عالم یانیندا روسیهم بو خطا ایله.
غیلمان و حور و باغ جینان، زاهیدا سنین،
مئیخانه‌ده تکی اولوم اول دل‌روبا ایله.
زاهید منات و لات و حُبَلدن گؤتورمز ال،
سیّد گلیر قیامته آل عبا ایله.

۵۰۶

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ زاهید شرابی کیم گؤره بو آب و تاب ایله،
مئیخانه‌دن چیخارمی چکیلسه طناب ایله؟
من ضامینم کی اولمایا بیر عیللت ایله فوت،
هر خسته‌یه دوا ائده‌لر گر شراب ایله.
هیجران هلاک ائدر منی، وئر باده ساقیا!
آلسین نولور بهشتی، بو بیر جورعه آب ایله.
سوردوم دهانیوی، دئدی دیل: سیرر غئیبدیر،
اؤز عجزینی بروز ائله‌دی بو جواب ایله.
۵ رویون یانیندا ذرّه ایجه ائیلمز نیمود،
یوز گونده چرخ اؤزون بزه‌سین آفتاب ایله.
تفسیر مصحف روخ و رمز دهانیوی،
زاهید بیلرمی شرح ائده‌لر یوز کیتاب ایله؟
سیّدله راضیام کی یانام نار دوزخه،
گئتمم بهشته زاهید عالی جناب ایله!

۵۰۷

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.

U. U.UU ..U. U.UU

۱ لعلین کی بحثلر قیلیر آب حیات ایله.
خیضر کؤنول دگیشمز اونو کائنات ایله.
شکّر لبیندی دائیم اولان قوت روحوموز،
بیر طوطی‌ییک کی ائتمیشیک عادت نبات ایله.
فؤحشوندو طیّبات منه، ای شکردهن!
آل کؤنلومو همیشه بئله طیّبات ایله!
اول خرمن سُره‌ین کی وار سنده، ای پری!
یوز ایل منی دولاندیراسان بیر زکات ایله.
بیر بوت خیالی ائیله‌ییب آشوفته کؤنلومو،
عؤمروم کئچر زمانه‌ده لات و منات ایله.
فرزین عقل مات قالیب قیلدی سجده‌لر،
اول شاه تاجداری روخون گؤرجک آت ایله.
دوشنام وئردی **سیّده** سولطان گول‌روخان،
شاد ائتدی اؤز گداسینی بو ایلتفات ایله.

۵۰۸

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.

U.. U.U. UU.. U.U.

۱ خوش اول زامان کی دوشه وصل او سرو قامت ایله،
دئیم اونا غم هیجرانی یوز شیکایت ایله.
غمینده گر چیخا جان، یوز حیاتدان خوشدور،
طبیب! قیلما دوا، قوی اؤلوم بو حالت ایله.
یارالی کؤنلومه هرگیز نمکدن اولماز علاج،
او شوخو قویما گله بو قدەر ملاحت ایله.

بیز ائیله‌دیک داخی ای چشم یار! ترک وطن،
او گونده سن قالاسان صحّت و سلامت ایله.
۵ جنازه‌می آپارین اول نیگار کویوندا،
وئرین طواف، اگر جان چیخا بو حسرت ایله.
گؤزومدن ائتدی غمین قانلی چشمه‌لر جاری،
نولور گؤزون باخا بیر دیده‌ی عنایت ایله.
یولوندا وئرمه‌دیم اول سرو قدّه جان، **سیّد!**
نئجه أوزونه باخیم حشرده خجالت ایله؟

۵۰۹

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ واعیظ مذمّت ائیلمه‌سئیدی عناد ایله،
مشهور اولوردومو مئیِ گولگون فساد ایله؟
مئیخانه آستانه‌سینی ائتمرم عوض،
مولک فیرنگ و مملکت کئی‌قوباد ایله.
شور محبت اولماسا بیر کیمسه‌ده اگر،
فرقی نه‌دیر گؤره‌ک کی او شخصین جماد ایله؟
بی‌دوست اهل عشقه مئی ایچمک حرامدیر،
تحقیق اولوب بو مسأله یوز اجتهاد ایله.
۵ **سیّد** بیلیر حلال شراب ایچمگی، اگر،
اهل بهشتدیر، اؤله بو اعتقاد ایله.

۵۱۰

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ اول کی گؤزلر بیر هیلال ابرونو یوز اومّید ایله،
رؤشن اولماز گؤزلری عالمده ماه عید ایله.

بخته‌ور بو چرخ گردان کیم کئچیردیر عؤمرونو،
هر گئجه بیر ماه ایله، هر گونده بیر خورشید ایله.
من قد جاناندان آیری مین قیامت گؤرموشم،
سن منی قورخوتما زاهید! بونجا، گل، تهدید ایله.
اختراع جمدی جام و باده، اوندان مئی ایچیب،
ائتمزم عالمده عیشرت، مینّت جمشید ایله.
۵ **سیّدی** مئیخانه‌دن منع ائتمه کیم ائتمز قبول،
من بونو تاپشیرمیشام یوز یول اونا تأکید ایله.

۵۱۱

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ خوش کئچئیدی گونوم اول ماه وفادار ایله،
نه ایشیم وار ایدی غوربتده بو آزار ایله.
کؤنلومه گلسه خیالین حسدیندن اؤلورم،
نئجه مومکوندو سنی بس گؤروم اغیار ایله؟
دهنین قیلدی وجودومو عدم، واریمی یوخ،
قورو سؤزدن نه چیخار، دعوی اولور وار ایله.
یاردان آیریلالی، وار رقیبه مئیلیم،
گولو بولبول ایتیریب، همدم اولوب خار ایله.
۵ نچیدم من، کی اولام مجلیس یارا محرم،
راضیام کئچسه گون اول سایه‌ی دیوار ایله.
عاشیقام بیر گوله کیم یوخدو گولوستان ایچره،
باغبانا نه ایشیم وار داخی گولزار ایله.
زولف یارین بو قده‌ر وصفینی ائیلر **سیّد**،
ائیله بیلمیش کی یئتر وصلینه اشعار ایله.

۵۱۲

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ جان یاندی شمع تک بو گئجه انتظار ایله،
دل تا سحر فغان ائله‌دی آه و زار ایله.
گر قونچه‌ی ریاض اومیدی آچیلماسا،
کؤنلو آچیلماز عاشیق زارین باهار ایله.
گؤز گؤرمک ایسته‌مز او گول تردن اؤزگه‌نی،
دولدورسالار جاهانی بوت گول‌عذار ایله.
اولسون حرام باده‌ی گولگون او رینده کیم،
گولشنده ایچمییه اونو مه‌رو نیگار ایله.
۵ کویون خیالی دؤنده‌ری نار جهنّمه،
گئتسم بهشته گر بو دل بی‌قرار ایله.
آغوش جانا تاپمادیغی وجهدن علاج،
سیّد قناعت ائیله‌دی بوس و کنار ایله.

۵۱۳

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ ای باد صبا! کوی حبیبه گوذر ائیله،
حال دل زاریمی او شاها خبر ائیله.
غوربتده پریشانلیغیمی زولفو غمیندن،
طول ائیلمه، اول سرو قده مختصر ائیله.
آخر من زاری درِ دلبردن آییردین،
ای چرخ جفاجو! منی آز در به در ائیله.
آه سحریم قبّه‌ی افلاکا اوجالدی،
بو ناوک خونریزدن، ای گول! حذر ائیله.

۵ اگلشمگه تا خاک ره دیده‌ی غئیره،
ای گؤز! تؤکوبن اشک غوبارینی تر ائیله.
بسدیر منه بو تلخی‌یِ هیجران لبیندن،
گئت اؤزگه‌لرین کامینی سن پورشکر ائیله.
«– صبر ائیله!» دئدین، وصله علاج اولمادی **سیّد**،
رفع ائتمگه بو فیرقتی، فیکر دگر ائیله.

۵۱۴

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ مئیخانه طرف، ساقی! آماندیر گوذر ائیله،
تئز گل، بیر ایاق ایله دماغیمی تر ائیله.
هر چند کی من تانیمیرام، باشلا آیاغیم،
سن دولدور ایاغی، منه بوندان بتر ائیله.
سرمست اؤلورم، گئت منی دفن ائتمگه ساقی!
ریندان خراباتا بو ایشدن خبر ائیله.
یاندیم، نئجه‌سن ایندی کؤنول! نار فراقا،
یوز دفعه دئدیم عشقدن آخر حذر ائیله.
۵ ای دل! اگر اول غمزه‌ی خونخواری سئویرسن،
جان جؤشنینی تیر بلایا سپپر ائیله.
صد پاره کؤنول! خؤف ائلمه تیر بلادان،
مردانه بو مئیدانا قدم قوی، جیگر ائیله.
ای ناله‌لریم گلدی اودور قتلیم ایچون یار،
کیم دئدی سنه:«گئت دل یارا اثر ائیله؟»
اول زولف سیهدن، بو شب وصلده، **سیّد!**
طولانی شیکایتلریوی مختصر ائیله.

۵۱۵

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ گؤنده‌ریر وصل پیامین منه اغیار ایله،
اینجیدیر کؤنلومو هر لحظه بیر آزار ایله.
چیخا جان خوشدو منه حسرت دیدارینده،
گؤرمه‌یم تا کی سنی سئیر ائدن اغیار ایله.
قان اولوب گلسه گؤزومدن بو دل‌زار، نه غم،
وهمیم اولدور گله پئیکانی دل زار ایله.
سنسیز، ای سرو گول اندام! خیال ائیلمه کیم،
خاطیریم شاد اولا سئیر گول و گولزار ایله.
۵ **سیّدا** مؤحنت هیجران و اجل، نار سقر،
یئیدیر اوندان کی منه، غئیری گؤروم یار ایله.

۵۱۶

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ ایستر آچ ماه روخون، ایستر نهان ائت ناز ایله،
تک گونوم کئچسین منیم سن دلبر طنّاز ایله.
ای خوش اول گونلر کی بیم طعنه‌ی اغیاردان،
زیر لب بیر سؤز دئدین مندن اؤتوردون ناز ایله.
سن مگر عیسای روح الله سان، ای روح پاک!
کیم لبین امواتلار احیاء قیلیر اعجاز ایله؟
دل صف موژگانیوین مجروحو اولدو عاقیبت،
بیر کبوتر نئیله‌سین یوز جنگل شهباز ایله؟
۵ هاردا قالمیش گؤرمه‌دیم فرهاد شئیداداان اثر،
قبر شیرین أوزره یوز یول سسله‌دیم آواز ایله.

زاهید ایله جنّت المأوایا گئتمکدن یئنه،
خوشدو یانماق دوزخه **سیّد** کیمی دمساز ایله.

۵۱۷

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ فلکٔ عداوت ائدهر خاطیر مشوّش ایله،
بولار نه کینه‌دی بو عاشیق بلاکش ایله؟
بو رسمدیر کی پری مَردومه عیان اولماز،
گؤزوم! نه وصل تمنّادیر اول پری‌وش ایله؟
أوزونده عیقد عرقدن تعجّبوم آرتار،
کی آب سازش ائدیبدیر نه گونه آتش ایله.
أوزوندو باغ جینان، زولف خولد طاووسی،
آچیبدی چتر، گلر شهپر منقّش ایله.
۵ أوزون، گؤزون، دهنین، قامتین، ایکی زولفون،
مسخّر ائیله‌میسن شئش جهاتی بو شئش ایله.
قرار و صبر، دل و تاب و طاقتیم آلدین،
بو نرد عشقده من اوینادیم شئش و بئش ایله.
رفیق یوخدور اولا غشّ عشقدن خالی،
کئچیر حیاتیوی **سیّد!** شراب بی‌غش ایله.

۵۱۸

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ اگر یاریم عیادتچین گلئیدی بیر ایاغ ایله،
داخی جان جیسم ائویندن چیخماز ایدی درد و داغ ایله.

منی سالدی آیاقا دهر، پامال ائتدی، ای ساقی!
ترحم ائیله باشینچین، الیم توت بیر ایاغ ایله.
گؤروب بیر گئجه، ای مه! پرتو روخسار تابانین،
سنی پروانه هر شب آختاریر، هریان، چیراغ ایله.
تنیم داغیندا کیم زخمین آچیبدیر لاله‌لر، شادام،
تاماشا اهلینه، ای گول! گلیر خوش لاله داغ ایله.
۵ صفای کعبه‌ی حوسنون تمنّاسینددایام، ای مه!
کی هر دم بو مقاما سعی قیللام یوز سوراغ ایله.
یئتیردی باده‌نی ساقی مگر لعل لب یارا،
کی دؤندو باده باغری قانا، **سیّد!** بو دوداغ ایله؟

۵۱۹

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ رویو زیبالاندی یارین خط عنبرفام ایله،
چهره‌ی خورشیده زینت اولدو تیره شام ایله.
گؤزلرین وصفینده بیر سؤز یازماق ایچون شاملار،
ائیله‌رم رؤشن چیراغیم، رؤغن بادام ایله.
کعبه روخسارین، حجر خالیندی، خطین حاجیلار،
کعبه‌یه اعرابلار گلمیش قارا احرام ایله.
قاشینی گؤردوم او ماهین، عید اعظمدیر بوگون،
کؤنلومو شاد ائت خدایا، گونده بر بایرام ایله.
۵ عاشق روخسار یارام، دین‌نه‌دیر، ایمان نه‌دیر؟
نه رجوعوم وار منیم، کوفر ایله یا اسلام ایله؟
آیا اوخشاتسام عذار یاری نؤقصاندیر منه،
بیر ترازویا گیره‌رمی یار هر نمّام ایله؟

یاریمین اندامینی **سیّد** دئمیش بیر سیم خام،
ادّعاسی وار اولا شاعیر بو طبع خام ایله!

۵۲۰

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ یئنه هم بزم ایدیم اول زولف سیه‌تاریم ایله،
سانکی معراج ائله‌میشدیم بو گئجه تانریم ایله!
نیصف شبدیر گلیب اول ماه تمامیم بو گئجه،
نولا کیم قویسا فلک صوبحه چیخام یاریم ایله؟
ائیله‌دین واریمی یوخ، ای دهن یار! منیم،
سنه قوربان من اولوب جومله‌ی یوخ- واریم ایله.
شؤعله‌ی دوزخی بیر مؤج ایله خاموش ائیلر،
گر گلم محشره بو دیده‌ی خونباریم ایله.
۵ دل بیمار ائدر جؤر و جفا مست گؤزون،
نه عداوتدی او تورک ائتدی بو بیماریم ایله؟
روز محشرده بیر اسباب شفاعتدی منه،
ائیله‌سن دفن منی پرده‌ی زونّاریم ایله.
بی‌سبب وئرمه‌میشم غوربته دل، ای **سیّد!**
قویمادی رشک وطنده منی دلداریم ایله.

۵۲۱

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ زمانه قویمادی بیر دم منی نیگاریم ایله،
کی خوش کئچه گونوم اول سرو گول‌عذاریم ایله.

ایلاهی دؤندو جیگر قانا، بیرده گؤررەم اولا،
اؤزومو وصلده اول سئوگیلی نیگاریم ایله؟
فغان کی سایەسینه حسرت اولدوم اول سروین،
کی بسلەمیشدیم اونو چشم اشکباریم ایله.
جدا اولوردوم او ماه ملك عذاریمدان،
قویایدی رشك منی گر اؤز اختیاریم ایله.
۵ دئدیم کی **سیّدی** قورتار غم فراقیندان،
دئدی:«گرك وئره جان درد انتظاریم ایله**!**»

۵۲۲

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ ای قیلان بحث قد سرو، أوزو سوسن ایله،
او گون اولسون کی گزیم گولشنی هر سو، سن ایله.
خلوت خاص زولئیخادی بوگون باغ مگر،
کی گؤزوم گؤردو او یوسیف روخو پیراهن ایله؟
کور اولایدی گؤزوم ای کاش! بو باغ ایچره، بوگون،
گؤرمەیئیدیم او پری چهرەنی اهریمن ایله.
کؤنلومون زخمینه موژگانی ایله قیلدی علاج،
یارەمی تیکدی او خیّاط پسر، سوزن ایله.
۵ دل دیلر لعل لبین اممگی، فریادا گلیب،
نئجه کیم طیفل قیلیب شیر طلب شیوەن ایله.
خالدیر اؤیرەدن اول لالەروخا جؤر و جفا،
نه ایچون فیلفیلی بس خلق دؤیر هاوەن ایله؟
گول گؤروب یاد روخیله منی اینجیتدی کؤنول،
چیخما **سیّد**، داخی گول سئیرینه هر کودەن ایله.

۵۲۳

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.

U.. U.U. UU.. U.U.

۱ خوشام کی جان چیخا بو حسرت عذارین ایله،
رقیبی سایه کیمی گؤرمه‌ییم کنارین ایله.
گؤروم سنی دؤنه‌سن قانا، ای دل زاریم!
کی زارا سن منی گتدین بو آه و زارین ایله.
ایشیم قارا گئجه‌لر آه و ناله‌دیر سنسیز،
خیال طورره‌ی پورپیچ و تابدارین ایله.
جاهاندا هیچ جاوان حسرت اؤلمه‌سین، یارب!
بو حسرت ایله کی من اؤلدوم انتظارین ایله.
۵ ائدرسن عالمی **سیّد!** غریق دریایا،
گلنده محشره بو چشم اشکبارین ایله.

۵۲۴

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.

U. U.UU ..U. U.UU

۱ آئینه‌سین سیاه ائله‌دی دود آه ایله،
وار حققی تؤکسه قانیمی گر بو گوناه ایله.
آئینه‌دیر جمالی او سیمین تنین، ولی،
واقع اولور شیکست اونا سانکی نیگاه ایله.
خالین گتیردی خط سیاهی عذارینا،
سان توتدو مولک رومو نجاشی سیپاه ایله.
ای کاش اولمایایدی سحر، چیخمایایدی گون،
او قاتیمیز کئچئیدی بو گون‌أوزلو ماه ایله.
۵ قانیمی تؤکدو غمزه‌سی شاهیددی گؤزلری،
قاضی سؤزون نه‌دیر ایکی عادل گواه ایله؟

چکدیم بیر آه کیم یانا اول شعله‌دن رقیب،
اؤز خرمنیمی یاخدیم اؤزوم برق آه ایله.
سیّد اراده ائیلمه دلدار بزمینه،
مومکون دگیل گدا اولا هم بزم شاه ایله.

۵۲۵

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ لبین قیزاردی گول آل کیمی باده ایله،
حرام اولمادی اولفت حرامزاده ایله.
او تار زولفه اسیرم، شیکایتیم چوخدور،
اؤزوم کمندیوه باغلانمیشام اراده ایله.
سالیبدی بوینوما زنجیر زولف پورچینی،
گؤرن دئیر:«سگِ لئیلی گزر قلاده ایله!»
قاپیندا تکیه‌گهیم خاک آستانیندیر،
همیشه فخر ائله‌رم شاها بو وساده ایله؟
۵ مخبّط اولدو دماغیم لب فراقیندان،
علاج اولورمو منه ای طبیب! باده ایله؟
من اول مقمّر بی‌حاصیلم بو عرصه آرا،
کی شاهی مات ائدرم بیر نفر پیاله ایله.
افاده خرجه وئریب، **سیّدا** غرور ائتمه،
موراد حاصیل اولور فئیضِ استفاده ایله.

۵۲۶

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ ملال و مؤحنتیمین فرقی وار سیتاره ایله،
هیجوم اهلی قیلیر حصر اونو شماره ایله.

أوزونده خال سیه وار او ماه بی‌مئهرین،
زؤحل قیران ائله‌ییب یا کی بیر سیتاره ایله.
آتیب خدنگ اوخونو یار، ووردو عشّاقا،
نه گونه ائیلمه‌ییم ناله من بو یاره ایله؟
آلیب گؤرون الینه تار زولف تسبیحین،
شروع قتلیمه ائیلر بو استخاره ایله.
۵ نه بیلسین عئشق ایشینی عئشقه دوشمه‌ین کیمسه،
بیلرمی بحر غمین سئیر ائدن کناره ایله؟
دگیل سیتاره، فلک أوزره آهلار چکیین،
سیپهری ائیله‌میشم رؤشن اول شراره ایله.
منیم زمانه‌ده **سیّد**، نه‌ایدی نؤقصانیم،
گونوم کئچئیدی گر اول شوخ ماهپاره ایله.

۵۲۷

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ گلدی گؤفتارا خیالین، دل دیوانه ایله،
آه کیم شمع توتوشدو یئنه پروانه ایله.
اولماسا سیلسیله‌ی زولف سیاهین، ای مه!
من نئجه گون کئچیریم بو دل دیوانه ایله؟
هر سیتم ائیله‌می‌سن، راضیام، ای گول! تکی ین،
آشینا اولمایاسان ناکس و بیگانه ایله.
تاپمادی خانه‌ی دل کعبه طوافیندا صفا،
عؤمرومو غارته وئردیم بو سیه‌خانه ایله.
۵ یاردان خالی گؤروب بزمی آیاقدان دوشدوم،
ساقیا! توت الیمی بیر دولو پئیمانه ایله.

مست ائدیب بس کی منی ساقیِ کوثر هوه‌سی،
گلیرم حشره داخی نعره‌ی مستانه ایله.
گؤره‌لر ذؤق و صفاسینی اگر **سیّد** تک،
حور و غیلمان دگیشر جنّتی مئیخانه ایله.

۵۲۸

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ توتوم کی وصلیوه جان یئتدی یوز فسانه ایله،
فلک قویارمی اونو سن بوت یگانه ایله؟
ادب قویارمی اؤپوم خاک آستانیندان،
توتوم کی کویووا یول دوشدو بیر بهانه ایله.
توتوشدو غم اودونا جیسم، یاندی هم کؤنلوم،
او نؤع ایلن کی یانا بیر قوش آشیانه ایله.
یارالی کؤنلومو قوی بیر زامان توتا آرام،
آماندی زولف سیاهین داغیتما شانه ایله!
۵ عجب دگیل کی توتار دوست خوبلار، **سیّد!**
سنی بو خوشمزه اشعار عاشیقانه ایله.

۵۲۹

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ گؤردوم آیی، دئدیم:«ای گول! گؤروم آیی نه ایله؟»
آچدی روخسارینی، «باخ، گؤر»، دئدی:«آئینه ایله!»
شب آدینه گلیب بزمیمیزه یار، دگیل،
لیلة القدر برابر شب آدینه ایله.

باخدی آیی گؤروب اول شئیخ کی یارین أوزونه،
بیلمه‌دیم حئیف کی، اول گؤردو بو آیی نه ایله.
لفظی هر آینه‌دیر واعیظ شهرین سخنی،
وعظ بیر آی قیلیر، لفظ «هر آئینه» ایله.
۵ **سیّدا** ائیلمه زن طبعلر ایله اولفت،
حئیفدیر صرف اولا عؤمرون بو ملاعینه ایله

۵۳۰

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ الینده یار گلیب مجلیسه ایاغی ایله،
یئتیشدی قیسمت اولان صئید اؤز آیاغی ایله.
وئریبدی قانینی کؤنلوم او چشم خونخوارا،
بینای صولح قویوبدور داخی او یاغی ایله.
اوجالدی شوعله‌ی آهیم فلکلره، ای مه!
کؤنول گزر سر کویوندا اؤز چیراغی ایله.
منی آییرمایا حق، زاهید! اول سر کودان،
یئری! منیم نه ایشیم وار بهشت باغی ایله؟
۵ گؤره‌نده قامتیوی سئیرگاه گولشنده،
خجالتیندن اوگون سیندی گول بوداغی ایله.
دوشر او خال سیه یادا داغدار اوللام،
گؤره‌نده لاله‌نی من داغدا بو داغی ایله.
زمانه‌ده سنه **سیّد!** وفالی یار اولماز،
اگر یوز ایل گزه‌سن بیر گولون سوراغی ایله.

۵۳۱

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.

U.U UU.U UU.U UU.U

۱ نیگارا! بزم غمده چشم مخمورون پورآب ائتمه،
دل عشّاقی یاخما، آتش غمدن کباب ائتمه.
پریشان ائیلمه زولف سیاهین ماه‌روخسارا،
تؤکوب خوناب گؤزدن، خانه‌ی مردوم خراب ائتمه.
خراش ائتمه عذار آفتاب ماه نولاردان،
خراشیده جمالین داغ قلب آفتاب ائتمه.
مکدّر ائیلمه غمدن دل آئینه کردارین،
دل آئینه‌نی غمدن مکدّر، ای جناب! ائتمه.
۵ محاقا سالما زولفوندن نیگاریم! ماه تابانی،
ثریّالار ساچیب خورشیده گؤزدن اینقلاب ائتمه.
دل عشّاق تکک اولما پریشان، گلمه فریادا،
یانیب نار غمه زولفون کیمی چوخ پیچ و تاب ائتمه.
یئتر اول نوحه‌لر، اول بزمده آز ناله بونیاد ائت،
اوسان افغاندان، حور بهشته چوخ عذاب ائتمه.
شریکم غم گونونده من سنه، ای دلبر زیبا،
منی **سیّد** کیمی سن، بی‌وفالاردان حساب ائتمه.

۵۳۲

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.

U.. U.U. UU.. U.U.

۱ او مهوشین لب لعلین شرابا بنزتمه،
شراب نابی کؤنول سن سرابا بنزتمه!
أوزو یانیندا اونون مئهر ذرّه‌دن کمدیر،
اوتان کؤنول! بو أوزو آفتابا بنزتمه.

یئری وار ائتسه او خورشید روخ، کؤنول! سنی قان،
دئدیم کی لبلرینی لعل نابا بنزتمه.
جمالی کیم خط ریحان ایله مزیّن‌دیر،
سوادا گل، بونوسن بیر کیتابا بنزتمه.
۵ او گول جمالینا حسرتله آغلایان گؤزومون،
سیرشك آلینی، ای گول! گولابا بنزتمه.
هوای عشق ایله مملوّ اولان دل زاری،
بو بحر عشقده رنگین حوبابا بنزتمه.
چالار سنی او سیه زولفونه دئمه عقرب،
او دلبرین أوزونو ماهتابا بنزتمه.
گتیردی باشیما **سیّد**، قدی قیامتلر،
بو غملی گونلری یوم الحسابا بنزتمه.

۵۳۳

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ دئدیم: ای سرو روان! گول کیمی خندان گزمه،
ائیله‌ییب لاله‌صیفت باغریمی آل قان، گزمه!
دگیلم، ایکی گؤزوم اولسادا، من خاطیر جمع،
ای گؤزوم نورو! گؤزمدن بئله پنهان گزمه.
خاتم لعلیوه تا یئتمیه اهریمن الی،
ای پری! یارین اگر اولسا سولئیمان، گزمه.
چیخما یاریم گئجه‌لر دیشراسن اغیار ایله،
قورخورام حوسنووه ای مه! یئته نؤقصان، گزمه.
۵ دانیشیرلار هامی، ائل آغزینی توتماق اولماز،
ای گول قونچه‌دهن! خار ایله هریان گزمه.

گئتمه جمعیت اغیارا، سن ای زولفو سیاه!
سیّد زاری ائدیب حالی پریشان، گزمه.

۵۳۴

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
U U U. U U U. U U U. U U U.

۱ ترازو الده دوشدو گؤزلریم اول ماه تابانه،
تصوّر ائیله‌دیم کی، مئهر گلمیش بورج میزانه.
دوشئیدی کاش چشمین کفّه‌سیله یار دستیندن،
او داشلار کیم الینه وزن ایچون آلمیشدی جانانه.
ائنیبدیر زؤهره و خورشید و ماه و مشتری گؤیدن،
اولوبلار مشتری اول ماها، أوز قویموشلا دوکّانا.
سولئیمان دهرده زنبیل‌باف اولدو بو معنادان،
کی تا اسباب صنعت اولسون اول ماه شبستانه.
۵ گلیب بازارا بیر یوسیف کی گؤرسه روی زیباسین،
داخی یعقوب ائتمز آرزولار ماه کنعانه.
کوچوکلر هورمه‌گین بئهتر بیلر گر چه آتاسیلان،
ولی اهل نظر ائتمیش حساب اول امرین افسانه.

۵۳۵

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. U U.. U U.. U U.U

۱ ائیله بیلدیم ائدرم تاب غم هیجرانه،
دؤنه‌جکمیش نه بیلیم هیجرده کؤنلوم قانه.
ای دلیم! لال اولاسان، بیلمه‌ییرم کیم نه دئدیم،
آشینا کؤنلونه ده‌یدی کی اولوب بیگانه.

واقع اولدو یئنه بیر بوسه‌دن اؤترو شکرآب،
اود توتوب یاندیم، اؤزون چکدی چو مندن یانه.
اول عزیزین وئریرم چاه زنخدانینا دل،
اؤز الیمله سالیرام یوسیفیمی زیندانه.
۵ یوز جفا ائیله‌سن، ای شوخ! کؤنولدور راضی،
نئیله‌سین بنده‌سی سولطاندان اولان فرمانه؟
منی بو شهرده بیر ماه‌لیقا ائتمیش اسیر،
سالیب ابروی هیلالی ایشیمی نؤقصانه!
عقلدن لافلار ائیلردی بو **سیّد**، اِمما،
گؤرجه‌گین سیلسیله‌ی زولفون، اولوب دیوانه.

۵۳۶

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ لعل مئیگونون نه‌دیر دوشموش سیه خال أوستونه؟
یا کی شکّردیر دهن، قونموش چیبین بال أوستونه؟
روی گولگونوندا، ای گول! اول خط مشکین دگیل،
آیه‌ی نوری یازیبلار کاغذ آل أوستونه.
ساقیِ گول‌چهره‌میز حال اهلیدیر، واردیر امید،
بزمیمیز آهسته- آهسته گله حال أوستونه.
دؤلت عُظمایا یئتدی حالین، ای گؤز مردومو،
گؤر هوما کیمی آچیب زولفون پر و بال أوستونه.
۵ عارض گولگونون ائیلر غازه ایله رنگ- رنگ،
آرتیریر بیر آل هردم اول پری، آل أوستونه.
باختیمین گوزگوسونه أوز وئردی ای مه! تیره‌لیک،
دوشدو زولفون چون روخ آئینه تیمثال أوستونه.

بیلمگه عشقینده احوالیم قاراچیلار کیمی،
مصحف روخساردان زولفون آچیب فال أوستونه.
سیّدا چیخمیش دل و جان یارین استقبالینا،
کؤکب بختین گلیر ظاهیر کی اقبال أوستونه.

۵۳۷

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ بنزر ابروی کجین هر بیری آی پاره‌سینه،
نقصی یوخ شهر تمامن چیخا نظّاره‌سینه.
جیگریم یاره‌سینی گؤردو چو اول قونچه دهن،
شور ایله گلدی نمک سپدی جیگر یاره‌سینه.
دردیمه چاره اودور کیم تؤکه قانیم دلبر،
نه اولور کیم قالا اول گول بو غمین چاره‌سینه؟
بو گئجه ظولمت زولفونده کؤنول آزی یولون،
خیضر خطین هانی یول گؤستره آواره‌سینه؟
۵ دل و جان عاشیق اولوب زولفووه هر دم چکیشیر،
آفتابیم! دوشه‌جک قان بولارین آره‌سینه!
آی گؤروب باخدیلار آئینه‌یه مردم، من‌ده،
باخدیم آیی گؤروب آئینه‌ی روخساره‌سینه.
سیّدا بیلمه‌ییرم هیچ نه مذهبدی بو کیم،
قان حلال اولدو بونون غمزه‌ی خونخواره‌سینه.

۵۳۸

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ وئردی مئی جامینی ساقی، یئنه جانان الینه،
جان فدادیر کیم اونا جانی وئریب جان الینه.

اولدو صد شوکر منه گوشه‌ی مئیخانه مقام،
دوشمه‌ییبدیر بو صیفت مولکٔ سولئیمان الینه.
عالمین کُنهونو آنلاردی، قیلاردی سجده،
دوشسه ایدی مئی اگر خُلددا شئیطان الینه.
کاش بیر قطره مئیه قیمت اولایدی یوز جان،
دوشمه‌یئیدی بو قده‌ر جاهیل و نادان الینه.
۵ وئره‌جکدیر او بوت کافره یوز رغبت ایله،
زاهیدین دوشسه اگر گونده بیر ایمان الینه.
مئیه **سیّد** کیمی مُعتاد اولا گر واعیظ شهر،
صرف ائدر باده‌یه هرگه دوشه قرآن الینه.

۵۳۹

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ سالدی یارین گول روخساره‌سینه مو سایه،
لَن تَرانِي له خیطاب اولدو یئنه موسایه.
طور سینای روخون توتدو موغیلان کیمی خط،
یئنه مؤحتاج اولاجاق هفته‌ده بیر موسایه.
مکتب عشقده عیسا سنه اولدو شاگیرد،
وئردی تعلیم لبین معجزه‌لر عیسایه.
دل دیوانه او زولفونده خطالار چکدی،
هیچ لوطف ائیلمه‌دین بو دل غم فرسایه.
۵ **سیّده** عئیب ائلمه باغلاسا زونّار اگر،
چون وئریبدیر أوره‌گین بیر صنم ترسایه.

حرف الیاء

۵۴۰

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.

U.. U.U. UU.. U.U.

۱ جفا اوخونو آتیر غئیره اول یگانه، هارای!
خدنگ غمزه‌سینه اولمادیم نیشانه، هارای!
اگر چه گولده وفا گؤرسه ایدی بولبول زار،
بو قدر سوز ایله ائتمزدی یانا- یانا هارای!
گؤره هاراییمی، شاید او شه، سورا حالیم،
هاراییمی اؤزومه ائیله‌یم باهانه، هارای!
تنیم هیلال کیمی گون به گون ضعیف اولدو،
یئتیشمه‌دی الیم اول ماه دلسیتانا هارای!
۵ هانی او قاشی کامانیم کی یئتسین ایمدادا،
رقیب قویدو اوخون چیلله‌ی کامانا هارای!
مریض دیده‌ی یارام هانی او عیسادم،
اوجالدی ناله و فریادیم آسیمانا، هارای!
کؤنول بیناسینی ییخدی سیرشک اشک تریم،
غمینده سئیل فنایا گئدیر بو خانه، هارای!
پیاده دشتدن اول شاهدان جدا دوشدوم،
یئتیر بو بی‌کسی، ای خیضرا! کاروانا هارای!
خیال زولف و روخِ اول پریله لئیل و نهار،
جنون تکی منه عادت اولوب فسانه، هارای!
۱۰ تغافول ایله بو گون اؤتدو یار **سیّد**دن،
یقین رقیب سالیب یاری بدگومانا هارای!

۵۴۱

مستفعلن فعولن مستفعلن فعولن.

UU. U.UU UU. U.UU

۱ ای رویون آسیمانین خورشید نور تابی!
برگ لب لطیفین گول‌قند آفتابی.
خط گلدی، یاری قیلدی شرمنده اهل دلدن،
اول مُشکمو غزالین اولدو فیزون حیجابی؟
شؤق جمالین ای گول! یاشیمی تؤکدو گؤزدن،
اول گولدن ائیله‌دیم من تقطیر بو گولابی.
تصحیف ایله لبیندن بیر بوسه ایستر عاشیق،
میسکینه صدقه وئرمک افزون ائده‌ر ثوابی.
۵ آچمیش زبانِ حالین اثبات ذات حقّه،
هر برگ سوسن اولموش بیر معرفت کیتابی.
دئرلر:«عذاب اولماز جنّتده»، بو عبثدیر،
کویوندا دل او حورون دائیم چکر عذابی.

۵۴۲

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.

U. U.UU ..U. U.UU

۱ تا دوشدو دیللره غم عئشقین حکایتی،
دیوانه‌لیکده توتدو سؤزوم هر ولایتی.
دوشدوم او نؤع دیللره دیوانه‌لیکده کیم،
منسوخ اولوندو دهرده مجنون روایتی.
عئشق اوّلینده سرکش اولور تا زبون ائده،
صبر ائت کی وصل یاردیر آنین نهایتی.
چوخدان منی ائده‌ردی زبون قوصصه، ساقیا!
گر اولماسایدی پیر موغانین عینایتی.

۵ مندن زیاده شیکوه ائدەر اول داخی منه،
سندن کیمه ائدرسه، آظالیم! شیکایتی.
بونجا أوزون قارالمادی خط سیاهدان،
عشّاق آهی‌نین بودور ای سرو! آیتی.
زولفونده گیزلنیب أوزونه یئتدی عاقیبت،
کوفر ایچره تاپدی **سیّد**، او نور هیدایتی.

۵۴۳

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ ای کؤنول! اول گول ایچون ناله و زار ائتمه داخی،
اؤزوو دیده‌ی اغیاردا خوار ائتمه داخی.
حسرتیندن بو قدەر قانا کی دؤندون بسدیر،
هوەس بوسه‌ی لعل لب یار ائتمه داخی.
بسدیر اولدون بو قدەر بسته‌ی زنجیر جنون،
هوەس سیلسیله‌ی زولف نیگار ائتمه داخی.
عؤمر پایانا یئتیب، موی‌سیه اولدو سفید،
آرزوی و هوەس بوس و کنار ائتمه داخی.
۵ زیر بار غم هر سیمبر اولدوق، بسدیر،
بی‌وفالار غمینی بیزلره بار ائتمه داخی.
اؤلدورورلر کؤنول اول گولدن ائدەر کیم کی گوذر،
گر گوذارین دوشه اول، کویه گوذار ائتمه داخی.
سیّدا البسه‌ی عقلدن اولدون عاری،
طعن هر عاقیل و فرزانه‌دن عار ائتمه داخی.

۵۴۴

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.

U. U.UU ..U. U.UU

۱ دئرلر کی خلق:«أوچ یوز ایلی آدم آغلادی.»
اینصاف ائتمه‌ییب بابامیز، چوخ کم آغلادی.
اولسا حیاتیم، آغلار ایدیم روز حشره دک،
أوچ یوز ایلین نه بئهجتی کیم آدم آغلادی؟
من آغلایاندا، کوثره أوز وئردی یوز ملال،
کعبه گئییب لیباس قارا، زمزم آغلادی.
گه اوج، گه حضیضده گؤردو فغانیمی،
مطرب نه واخت ائیله‌دی زیر و بم، آغلادی.
۵ دوشدوم جدا چو جنت کویوندان اول مهین،
حالیما اولدو جنّ و پری همدم، آغلادی.
گؤز یاشی ایله خوررهم او سروی ائدیب کؤنول،
بیر لحظه گؤرمه‌دی اؤزونو خوررهم آغلادی.
گؤردوو گؤزوم کی یاری گلیر، آغلایاندا من،
سیّد کیمی سیرشک تؤکوب پئی‌هم آغلادی.

۵۴۵

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.

U. U.UU ..U. U.UU

۱ ای عندلیب! رؤنق گولزار قالمادی،
گول غارت اولدو، خارا داخی یار قالمادی.
اغیاردان همیشه ائلردین شیکایتنی،
صد شوکر کیم زمانه‌ده اغیار قالمادی.
نطوي السُّهي بروزه گلیدیر عیان بوگون،
دؤرو قوتاردی، گونبد دوّار قالمادی.

گون چیخدی محو اولدو جهاندان سیتاره‌لر،
جز نور شمس، شؤعله‌ی انوار قالمادی.
۵ أوزلر توجه ائیله‌دی شمس حقیقته،
ایقبالا دؤندو کیمسه‌ده ایدبار قالمادی.
انهار کثرت اولدو روان بحر وحدته،
غئیر از خدای واحد و قهّار قالمادی.
بوتلاردان اولدو بئیت خدا پاک، ای کؤنول!
یاریمدان اؤزگه خانه‌ده دیّار قالمادی.
سیّد! متاع شعرینی بازارا چکمه سن،
صراف گئتدی، ذره خریدار قالمادی.

۵۴۶

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ خط گلدی روخ یارا فیزون اولدو سوادی،
شفافدی بو آیه‌ی **وَاللَّیل** میدادی.
اول گول منی گؤر ائیله‌دی مشهور قبایل،
اؤیله کی ائدیب شؤهره «عدی» قوم ایادی،
ای بار خدا! حاصیل ائله یار مورادین،
گر قتلیم ایسه دهرده منظور و مورادی.
واعیظ ائله‌ییر منفعت باده‌نی انکار،
مئیخواره‌لره گؤر کی نه افزوندی عینادی.
۵ زاهید ایشی ظاهیرده عبا، ورد و دوعادیر،
ملعون کیشیدیر، حیله و تزویر نهادی.
بو عصرده یوخ گؤهر عرفانه خریدار،
ای بار خدا! لوطفله رفع ائت بو کسادی.

ای کاش قویایدین ایتیوین آدینی **سیّد**،
گهگاه دگئیدی لب شیرینیوه آدی.

۵۴۷

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ زولف آراسیندا کؤنول عارض دلبر تاپدی،
او قارانلیق گئجه‌ده ماه منوّر تاپدی.
طوطی‌ِ جان لبیوه پسته خیالیله یاتیب،
حبّذا طالع فرخنده کی شکّر تاپدی.
تاپدی اول دُرّ گرانمایه‌نی آخردا رقیب،
گؤر کی خر مؤهره بو عالمده نه گؤهر تاپدی.
تیغ پاك ائتدی خطی عارض زیباسیندان،
بولبول ایام خزان بیر گول احمر تاپدی.
۵ شوکر لله کی کؤنول غملریوه گئتدی پناه،
اؤزونه عالم آرا یار ایله یاور تاپدی.
آلدی دیوانه کؤنول دامن مجنونو اله،
وادی‌ی عشقده بیر مورشود و، رهبر تاپدی.
سیّدا موسم گولدور، هامی دلشاد اولدو،
بیر منی پیر موغان زار و مکدّر تاپدی.

۵۴۸

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ کیم کی مئیخانه‌نی بو دهرده بونیاد ائتدی.
حق اونو شاد ائده کیم عالمی دلشاد ائتدی.

سئیل غم ائتمیش ایکن عالم ایمکانی خراب،
رحمت اول شخصه کی، مئیخانه‌نی آباد ائتیدی.
بنده‌ی پیر موغانام کی عینایتلر ائدیب،
اؤزلوگومدن منی بیر جام ایله آزاد ائتدی.
زاهید! دختر رز امّ فساد ایسه اگر،
نخل انگوری نئچین حق اؤزو ایجاد ائتدی؟
۵ هامی مسجید طرفه گئتسه اگر، ای **سیّد!**
بس نئچین پیر موغان مئیکده بونیاد ائتدی؟

۵۴۹

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
U U U . U U U . U U U . U U U .

۱ نولا قان آغلاسان، ای گؤزا! کیم اول حوری‌لیقا گئتدی،
کسیب آرام دل بیزدن، او یار دل‌روبا گئتدی.
کؤنول خلوت‌سرای وصلده سردار ایکن، بیردم،
قیلیب اول مه بیزی هیجرینده زار و مبتلا گئتدی.
گؤزومدن خاک پایین آلدی سئیل اشک توفانی،
عجبمی کور اولا چشمیم کی اوندان توتیا گئتدی.
نولا چیخسا فغانیم چرخه هر بیر اوستخوانیمدان،
کی بو عضو شیکستیمدن بوگون اول مومیا گئتدی.
۵ خیال زولف و خال و عارضیندن اول گول اندامین،
او قدری آغلادیم، آخردا چشمیمدن قارا گئتدی.
قارالدی روزگاریم **سیّدا** هیجرینده اول ماهین،
کی گویا صفحه‌ی آفاقدان نورِ خدا گئتدی.

۵۵۰

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ باغدان فصل باهار اول گول رعنا گئتدی،
باغلار دوشدو صفادان کی تاماشا گئتدی.
نه عجب گر آخا زمزم کیمی اشک چئشمیم،
نظریمدن منیم اول کعبه‌ی علیا گئتدی.
گئتدی تا سیلسیله‌ی زولفو الیمدن او مهین،
قورتاریب عؤمر، باشیمدان داخی سئودا گئتدی.
داخی سن ای دل بیمار! دواسیز قالدین،
ایندی اول مرگیوه آماده، مسیحا گئتدی.
۵ ائتمه‌دی عاقیبت کاریوی محمود، خدا،
اول ایاز دل و جان، شیوه‌ده لئیلا گئتدی.
دئدی:«من بعد سنه آتش دوزخدی مقام»،
او أوزو باغ جینان، قامتی طوبا گئتدی.
سیّدا گئتدی او کیم گلمیش ایدی شیروانا،
قالدی صورت کیمی بو شهر، او معنا گئتدی.

۵۵۱

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ نئیلرم گولشنی کیم اول گول احمر گئتدی،
گؤز یاشیم جویا دؤنوب سرو و صنوبر گئتدی.
آه و ناله دمیدیر، ائیله فغان، ای بولبول!
قالدی یوز خار بو گولشنده، گولِ تر گئتدی.
گئتدی اول جؤهر جان، قالدی منیم رنگ روخوم،
بو عره‌ض اولدو تلف، آه، او جوهر گئتدی.

دوشه‌جکدیر داخی مِن بعد ایشیم نؤقصانا،
توتولوب مندن او مهپاره مُکدّر گئتدی.
۵ غرق ائدیب اشک منی، آتش روخساریوی آچ،
سنه قوربان اولوب الدن بو سمندر گئتدی.
یئنگی آی تک گؤرونوردو قاشی، زولف آلدی اونو،
آه! ابر آلتینا اول ماه منوّر گئتدی.
تا کی اؤپدوم لب جان پرورین اول حور وَشین،
خاطیریمدن هوه‌س چشمه‌ی کوثر گئتدی.
گئتدی اول یاسمن زولف، سالیب یاسا منی،
یأسیمه باعیث اولوب، آه! او سمنبر گئتدی.
گئتدی **سیّد** دولانا کویون او خال حَجَرین،
حئیف کیم کعبه طوافینا او کافر گئتدی!

۵۵۲

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ رحم ائتمه‌دی احوالیما یاریم، بئله کئچدی،
بیر باخمادی اول نازلی نیگاریم بئله کئچدی.
هنگام باهار اولدو، ایشیم بؤیله خزاندیر،
یارب! نئجولور؟ چونکی باهاریم بئله کئچدی.
گوندوزلر ایشیم ناله، گئجه گؤز یاشی همدم،
اول زولف و روخ عئشقینده مداریم بئله کئچدی.
سالدیم اؤزومو پای سمندینه او شاهین،
لوطف ائتمه‌دی اول شاه، سواریم بئله کئچدی!
۵ یار اؤزگه‌لرین مجلیسی‌نین اولدو چیراغی،
من هیجرده قالدیم، شب تاریم بئله کئچدی.

سیّد! او قارا گؤزلو منیم کسدی قراریم،
صحرای محبّتده قراریم بئله کئچدی.

۵۵۳

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ قاصید! اول سبز خط و زولف چلیپا نه دئدی؟
گؤرجه‌گین نامه‌نی اول دلبر زیبا نه دئدی؟
سن کی شرح ائیله‌دین احوال شب هیجرانی،
او طبیبیم منِ بیمارا موداوا دئدی؟
آیت خط ایله سیرر دهنین سوردونمو؟
بونا تأویل نه وئردی، اونا معنا دئدی؟
ائتدی مئیخانه‌لرین صبر و سوکونون غارت،
گوشوما ساغرین آیا یئنه مینا دئدی؟
۵ دئدی دلبر بو قده‌ر کیم باشیم آغریتما منیم،
بیلمه‌دیم، حئیف! کی بیر **سیّد** روسوا دئدی؟

۵۵۴

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ تا نیقاب عارضینه زولف دوتاوان سالدی،
منی اول ماه‌لیقا شور و هواداں سالدی.
سالدی کؤنلومدن او گول، اؤزگه صنملر شؤقون،
بوتلاری نائب حق بئیت خداداں سالدی.
خط مشکینی گلیب توتدو روخ جانانی،
شامیلر مملکت رومو صفاداں سالدی.

صوبح سرمست چیخیب تا ائله‌دی رفع نیقاب،
عارضی بئیضه‌ی بئیضانی ریادان سالدی.
۵ نئینوادا منی بیر شوخ عرب قیلدی اسیر،
بو سینیق کؤنلومو نئی کیمی نوادان سالدی.
عشق ایله سالمیش ایدی عالمه مجنون صدا،
آنی دیوانه‌لیگیم ایندی صدادان سالدی.
سیّد اول گول بدنی بس کی وفاسیز گؤردوم،
منی نومید ائدیب اومّید رجادان سالدی.

۵۵۵

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
U U U. U U U. U U U. U U U.

۱ اؤزوم گئتدیمسه اول کودا، دل غم‌پروریم قالدی،
سر کویوندا یارین بیر فقیر مضطریم قالدی.
چاغیردی بزم عیشرتدن رقیب، اول مئهربان گئتدی،
سبو زانودا، مئی مینادا، الده ساغریم قالدی.
گئدیب فرهاد و مجنون دهردن، من قالمیشام تنها،
نه بیر همدم، نه بیر مونیس، نه یار و یاوریم قالدی.
وجودومو فلک آری، قیلیب نقش عوارضدن،
بو عالمده منیم ذاتی اولان اؤز جوهریم قالدی.
۵ دریغا درد کیم گلدی اجل، من گئتدیم عالمدن،
رقیب بولهوسلرله، او ماه انوریم قالدی.
جیگر پرگاله‌سیندن وئرمه‌دیم تابوتوما زینت،
تمامه یئتمه‌دی گئتدیم، جاهاندا زیوریم قالدی.
بِحَمدِ الله کی قالدی یادگار اشعار جانبخشیم،
اگر چه **سیّدا**، نه مولک و مال و نه زریم قالدی.

۵۵۶

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ هر عاشیق دل سوخته بیر مئیلده قالدی،
مجنون سیه‌بخت، غم لیلی‌ده قالدی.
مجنون ایله بیر مکتب عشق ایچره اوخوردوم،
من ختم کلام ائتدیم، او **وَاللَّیل**ده قالدی!
ساندیم کی توتان دامنینی، وصله یئتر، من،
توتدوم اته‌گین اؤیله الیم ذئیلده قالدی!
هر کس کی چاتیب وصلیوه رضوانا یئتیشدی،
هیجرینده قالان، چاها دوشوب وئیلده قالدی.
۵ توفانا وئریب مردم چشمیم بو جاهانی،
ویرانه کؤنول کئشمه‌کئش سئیلده قالدی.
سر خئیل جنون قئیس ایله فرهاد ایدی، سایدیم،
سیّد داخی بیزدن چیخیب، اول خئیلده قالدی!

۵۵۷

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ بیر بیلمه‌دی آخرنیه بو قاش گؤزه گلدی،
چیخسین گؤزو، اغیار گؤزونده گؤزه گلدی.
دئرلردی وجود دهن‌یار عدمدیر،
اول نؤقطه‌ی سربست آچیلدی سؤزه گلدی.
تیغ ائتدی خطین پاک اؤزوندن او نیگارین،
اَلمِنَّةُ لله گئجه‌میز گوندوزه گلدی.
دل روز الست ائتدی قبول غم عشقین،
ناسوتا قدم قویدو بلایا دؤزه گلدی.

۵ تار ائیله‌ین اول آینه‌نی، دود دلیمدیر،
سن بؤیله خیال ائتمه کی خطّین أوزه گلدی.
توفان سیرشکیم چکیبلیب روی زمیندن،
گؤردو کجه اونو کوه‌کن ایندی دوزه گلدی.
گؤردو اؤلورەم حسرت چشمیندن او شوخون،
سورماغا غمیم چشم خوماریم سؤزه گلدی.
بیر سؤز یوزه گلمز سنه اول شاهید مقصود،
سیّد! توتالیم سال حیاتین یوزه گلدی.

۵۵۸

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.

UU ..UU ..UU ..UU

۱ اَلمِنَّةُ لله غمه غمخوار تاپیلدی،
غم چکمگه بیر یار هوادار تاپیلدی.
صد شوکر اله گلدی شریک غم مؤحنت،
عالمده منه یار مددکار تاپیلدی.
مایلدی مگر چرخ جفاکار وفایا،
کیم بیر بو صیفت یار وفادار تاپیلدی.
دوشموشدو متاع هونری، فصل کسادا،
شاد اول کی، کؤنول! رؤنق بازار تاپیلدی.
۵ قالمیشدی ترازوی گؤزومده دُر اشکیم،
یوز شوکر کی بو دورره خریدار تاپیلدی.
آساندی او غم کی اولا غمخواری جاهاندا،
شادام کی علاج غم دوشوار تاپیلدی.
سیّد! او سر کوی ایتی اولدو سنه همدم،
آوازیوا آواز وئرن یار تاپیلدی.

۵۵۹

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ اینتظاریم حددن اؤتدو، گول‌عذاریم گلمه‌دی،
سونبولوم، سرویم، گولوم، باغیم، باهاریم گلمه‌دی.
اینتظار ایله گؤزوم یوللاردا قالدی، ای خدا!
اول گؤزوم نورو، اُوزو خورشیدواریم گلمه‌دی.
رشته‌ی عؤمروم یانار سوز ایله نار فیرقته،
ای کؤنول! اود توت کی شمع شام تاریم گلمه‌دی.
ائیله‌دین آخر منی، ای چرخ! یوسیفدن جدا،
میصر کؤنلوم تاختینا اول تاجداریم گلمه‌دی.
۵ وئرمه‌دی باد صبا موژده غوبار مقدمین،
سیّدا درمان چشم اشکباریم گلمه‌دی.

۵۶۰

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ روخساری گرچه چاهدا پور آب و تاب ایدی،
گویا کی بورج دلوده بیر آفتاب ایدی.
اولماز باهار مؤسیمی گون دلودن عیان،
آمما او شمس دلوده **شيء العجاب** ایدی.
گؤرموشدو خیضر آب بقانی او چاهدا،
پس گؤزلرینده چشمه‌ی حئیوان سراب ایدی؟
اول دلو آسیمان ایدی، یوسیف بیر آفتاب،
سانماکی حبل مشک سیه‌دن طناب ایدی.
۵ آتش بروزا گلدی او چاه ایچره آبدان،
منظور کاروان او زامان گر چه آب ایدی.

غوّاص اولوب بشیر او دریای چاهدا،
حاصیل او بحردن اونا بیر دُرّ ناب ایدی.
ایام وصل گئتدی الیندن بو **سیّد**ین،
گویا کی بزم وصل خیال ایدی، خواب ایدی.

۵۶۱

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ سنسیز ای روح و روان! تنده توانیم یوخ ایدی،
تن زاریمدا توان، جیسمده جانیم یوخ ایدی.
اؤلمه‌ییب هیجرده کیم وصلینه یئتدیم، ای مه!
سخت جان اولدوغوما بؤیله گومانیم یوخ ایدی.
اولماسا کیمسه غمیمدن منیم آگه دئییبن،
گر چه دردیم چوخ ایدی، آه و فغانیم یوخ ایدی.
تا سحر زولف سیاه و دهنی یادی ایله،
یوخ ایدی شب کی منیم سوز نهانیم یوخ ایدی.
۵ کاکیلین شؤقو ایله **سیّد** سرگشته کیمی،
دولانیردیم او سر کودا مکانیم یوخ ایدی.

۵۶۲

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ ای خوش اول گونلر کی بزمیمده نیگاریم وارایدی،
ذؤق دیدار ایله کؤنلومده قراریم وارایدی.
گئتدی اول گونلر کی زولف عارضیندن اول مهین،
سونبولوم، موشکوم، گولوم، باغیم، باهاریم وارایدی.

رشک ائدیب دؤر فلک، مندن آییردی، عاقیبت،
درد و غم دفعینه کیم، بیر غم‌گوساریم وارایدی.
بار ایلاها! بیرده من گؤررم اولا اول گونلری،
کیم وصال یاردا خوش روزگاریم وارایدی.
۵ **سیّدا** بیرده گؤروب اؤلسم اگر، اولماز غمیم،
اول زامانی کیم وصال گول‌عذاریم وارایدی.

۵۶۳

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ خوش اول زامان کی قاپیندا گدالیغیم وار ایدی،
بو اعتبار ایله بیر پادشاهلیغیم وار ایدی.
مکدّر ائتدی غوبارِ حوادث ایله فلک،
شراب ناب کیمی دل گوشالیغیم وار ایدی.
شیکست صرصر یأس اولدو، ای خوش اول گون کیم،
سفینه‌ی أمله ناخدالیغیم وار ایدی.
نه چئوره‌مه دولانیرسان، بوگون منیم، ای باخت!
هاچان سنینله منیم آشنالیغیم وار ایدی؟
۵ ریانی ترک ائله‌دیم، جام توتدوم، ای زاهید!
منیم‌ده ائل گؤزونه پارسالیغیم وار ایدی.
ایماما مقتدی‌یم، ای خوش اول زامانلار، کیم،
شراب خانه‌لره پیشوالیغیم وار ایدی.
او زولف قارا قیلیب باختیمی مگر **سیّد**،
منیم ازلده بو باختی قارالیغیم وار ایدی.

۵۶۴

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.

U.. U.U. UU.. U.U.

۱ دونن گئجه منه هم بزم بیر سمنبر ایدی،
مه جمالی ایله گؤزلریم منوّر ایدی.
باشیمدا شعشه‌ی مئی خاطیریمده ذؤق و صفا،
بیر الده طورره‌ی دلبر، بیر الده ساغر ایدی.
گئجه‌م او حور جمالیله روز تک رؤشن،
یئریم بهشت برین، باده‌م آب کوثر ایدی.
نه خواهیش ائیله‌سم اول بزم آرا اولوب حاصیل،
نه آرزو ائله‌سم یاردان، میسّر ایدی.
۵ او گونه چوخ گئجه‌لر گؤرموشم بهشت آسا،
ولئیک اول گئجه هم، بیر بهشت دیگر ایدی.
خدا کئچن گئجه‌نی عؤمرومه حساب ائله‌سین،
کی هر دقیقه‌سی یوزمین گونه برابر ایدی.
او قدر آختاراسان، ای شه دیار وفا!
کی حئیف اؤلدو بو **سیّد**، رقیبه چاکر ایدی.

۵۶۵

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلاتن.

UU.. U.U. UU.. U.U.

۱ نولوردو بزمده یارب! منیمده یاریم اولایدی،
آلیب پیاله اله یار مئی‌گوساریم اولایدی.
ایچه‌یدی باده‌ی گولگون او گول پیاله- پیاله،
آچایدی عارض گوللر، جاهان باهاریم اولایدی.
فضای باغ و گولوستانا مئیل ائتمز ایدیم من،
اگر چه شهرده بیر یار گول عذاریم اولایدی.

نیشیمن ائتمز ایدیم من دیارِ غوربتی، ای دل!
رقیبی یار ایله گؤرمکده گر قراریم اولایدی.
۵ او شوخون عئشقینه مهجور خلق ائدیب منی خالیق،
رضا اولوردوم اگر الده اختیاریم اولایدی.
رقیب وورماز ایدی خار قوصصه‌دن منه یارا،
او گول‌عذار یانیندا گر اعتباریم اولایدی.
بو گونه اولماز ایدی بی‌وفا او گول منه، **سیّد!**
اگر منیم‌ده وفاسیزلیغا شعاریم اولایدی.

۵۶۶

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ دوستلار! من گؤرن اول دلبر زیبا کیم ایدی،
داغیدان گول أوزونه زولف مطرّا کیم ایدی؟
من کی بیهوش دوشوب، گؤرجک اؤزومدن گئتدیم،
سیز کی هوشیاردیز، اول آفت دونیا کیم ایدی؟
نه کؤنول قویدو، نه جان منده، نه صبر و آرام،
ائتدی غارت منی، اول شاهید یغما، کیم ایدی؟
او أوزو جنّتی من بیلمه‌سم، آدم دگیلم،
لبی کوثر، أوزو گول، قامتی طوبا کیم ایدی؟
۵ دوستلار! دون گئجه کیم مست مئی وحدت ایدیک،
او بیزه ساقی اولان یار دل‌آرا کیم ایدی؟
دولدو انوار محبّتده یئنه سینه بو گون،
گؤسترن وادیِ سینادا تجلا کیم ایدی؟
بو نه بهجت، نه صفادیر، نه سرور و نه بها!
سیزی تانری! او نیگار فرح‌افزا کیم ایدی؟

کیمدی بو مجلیس عرفانی بو شورا گتیره‌ن؟
دؤر ساغرده وئرن باده‌ی صهبا کیم ایدی؟
گلدی گؤفتارا لبی، عالمی احیاء ائله‌دی،
بو نئجه روح ایدی آیا بو مسیحا کیم ایدی؟
۱۰ چشم قیبطی نه بیلیر خلعت هارون سیررین؟
نه بیلیر دهرده فیرعون کی موسا کیم ایدی؟
اولماسان بادیه‌ی عئشقده مجنون اگر،
بیلمه‌سن هیچ کی سن، حضرت لئیلا کیم ایدی؟
نفس واحیددن اگر مطلبه اولسان واقیف،
گؤره بیلمز کی جمال حقه بینا کیم ایدی؟
حق ظهورondا حله یولدا قالیب ایکی گؤزوم،
بس او حق مظهری، آئینه‌ی عُلیا کیم ایدی؟
قرة العئینیوه عؤمرونده دگیلسن واقیف،
گؤره بیلمز کی جمال حقه بینا کیم ایدی!
۱۵ بو سرچشمه ازلدن بولانیب، ای غافیل!
گؤر کیمه تابع اولورسان، سیزه مولا کیم ایدی؟
نئچه گون عالم ناسوتا گلیب اولدو مقیم،
حئیف کی بیلمه‌دیلر **سیّد** روسوا کیم ایدی!

۵۶۷

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ دل و جان واله هر گول‌روخ جانانه ایدی،
گر چه جانانه‌لرین قصدی دل و جانه ایدی.
کؤنلومه دوشموش ایدی بیر نئچه بوتلار هوه‌سی،
بیر زامان بئیت خدا دهرده بوتخانه ایدی.

سوزش نار جفادان ائله‌مزدی پروا،
هاردا بیر شمع گؤره دؤرونه پروانه ایدی.
دل شئیدا سر گیسولارا اولموشدو اسیر،
باغلانیب سیلسیله‌ی عشقده دیوانه ایدی.
۵ هاردا بیر رشته‌ی زولف اولسا، اولوردو منه دام،
کیمده بیر دانه‌ی خال اولسا، منه دانه ایدی.
هر بوت گول‌روخ پئیمان‌شیکنین عشقی منه،
عهد و پئیمانیمیزین شاهیدی پئیمانه ایدی.
گفتگوی لب شیرین و شکردن غئیری،
هر نه کیم صؤحبت اولا، **سیّده** افسانه ایدی.

۵۶۸

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ کیمین آئینه‌ی روخسارینا دوشموش نظری،
کی أوزونده قالیب اول توند نیگاهین اثری.
دئدیم:«ای ماه! أوزونده نه‌دیر اول زخم»، دئدی:
«مصطفی بارماغیدیر، شق ائله‌ییبدیر قمری.»
گؤستریب بیر- بیرینه ماه روخون، اهل نظر،
قالیب اول آینه‌ی صافدا انگوشت اثری.
گؤز یاشیم سو وئریب اول خنجر موژگانا، نولار،
تیغ حئیدردی اونون آرتیق اولورسا کسری.
۵ **سیّدا** ماه روخ یار نهاندیر بو گئجه،
ده‌یر عشق اهلینه آخر بو محاقین خطری.

۵۶۹

مستفعلن فعولن مستفعلن فعولن.

U U . U . U U U U . U . U U

۱ گر وصل یار اولماز، من نئیلیرم باهاری،
یوزمین باهار اولسا، اولماز کؤنول قراری.
گولزاره گول گلینجه، تک بزمه یار گلسین،
هر چند یوخدو یارین بیر گولجه اعتباری.
سونبول خجالتیندن باشین آشاغا سالمیش،
یاریمدا گؤردو یوخسا اول زولف مشکباری.
عود قومارا بنزه‌ر، یارین شمیم زولفو،
بیر تاری بست ائدیبدیر یوز نافه‌ی تاتاری.
۵ ای دل! الیم أوزولدو اول زولف تاردان کیم،
تانری نصیب قیلسین بیرده گؤروم او تاری.
بیر سرو حسرتیندن هر سو رواندیر اشکیم،
بیر جویا ائتمه نیسبت بو چشم اشکباری.
گول- گول اولوب سیرشکیم، گولزار اولوب کناریم،
من نئیله‌ییم باهاری، یا باغ و لاله‌زاری؟
دفن ائیله‌ین بو نعشیم یوللار کناری أوزره،
شاید کی قبریم أوسته یارین دوشه گوذاری.
ساقی! الین فداسی، دور بیر اایاق دولدور،
کیم **سیّد**ین بو شبدن باشیندا وار خوماری.

۵۷۰

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.

U . . U U . . U U . . U U . U

۱ زاهیدین گر گوذری بیر دوشه مئیخانه ساری،
کافرم گر دونه اول مسجید ویرانه ساری.

دوستلار ائیله‌میشم باده‌ی ناب ایله وضو،
دؤنده‌رین بس داخی سجّاده‌می بوتخانه ساری.
زاهیدا! سن منی مئیخواره بیلیرسن، یوخسا،
او نه باخماقدی حقارتله بو دیوانه ساری؟
ائیله‌مزدیم بو قده‌ر باده‌ی گولگونه هوه‌س،
ساقی‌نین عکس روخو دوشمه‌سه پئیمانه ساری.
۵ بچّه‌ی باده فروشون کی گؤره روخسارین،
بیرده دیوانه‌دی **سیّد** باخا قرآنه ساری.

۵۷۱

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
U U U. U U U. U U U. U U U.

۱ سنه اولسایدی، ای گول! یوسیفین فی الجمله اوخشاری،
اولوردو نقد جان ایله جاهان اهلی، خریداری.
او ماه زرفروشون قالمیشام دیدارینا حسرت،
هیجوم مُشتریدن گرمدیر از بس کی بازاری.
گلیر اول یوسیفین بازارینا زال فلک هر گون،
گئجه تا صوبح، کؤکبلردن ائیلر جمع دیناری.
عیار نقد عشقی، ای کؤنول! صرّاف اولاندان سور،
بروز ائیلر محکده سیم نابین قدر و میقداری.
۵ نه بیلسین بی‌بصرلر، قیمتین اشعار جانبخشین،
آپار صرّافا گؤستر، **سیّدا** بو دُرّ شهواری.

۵۷۲

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
U U U. U U U. U U U. U U U.

۱ نه حددی بیر احد اولسون، سنه حوسن ایله اوخشاری،
یاراتمیشدیر سنی اؤز صورتینده حضرت باری.

اگر چه سن بوت چین و ختاسان، ای صنم! آمما،
سنی ذکر ائتمه‌ین کس، ائتمه‌ییب توحیده اقراری.
آدین قوربانی، تا یئتدیم سنه، توحیده یئتدیم من،
آتیب تسبیحی الدن، ترک قیلدیم تارِ زونّاری.
خدانین **قُل هُوَ الله اَحَد** دن مطلبی سنسن،
سنین توحیدیوه امر ائیله‌ییب اخلاصدا تانری.
۵ شمیم عطر زولف مشکبارین ایشتیاقیندان،
آتیبدیر طبله‌دن عطار دیشرا مشک تاتاری.
سوروشدوم آدیوی، ای سرو قامت! بیلمه‌دی زاهید،
مشخّص اولدو کیم، یوخدور اونون توحیده اقراری.
تجلایِ خداوند احد یاریندا پئیدادیر،
هانی موسا کی **سیّد!** فرق قیلسین نوردان ناری.

۵۷۳

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ گؤره‌نده جیلوه‌ده بو سرو گول‌عذارلاری،
اوجالماسین نئجه عشّاقین آه و زارلاری؟
او آلا گؤزلر، او گول لبلر، اول قارا تئللر،
قویارمی کیم قالا عئشق اهلی‌نین قرارلاری؟
آچیب بهشت برین قاپیسین، مگر رضوان،
یئنیبدی یئر أوزونه بو مَلَک قاطارلاری؟
توکتدی عؤمرومو بو بی‌وفالارین آخر،
وصال اومیدی ایله درد اینتیظارلاری.
۵ نه قؤومدور بو گول أوزلو نیگارلار، یارب!
کی یوخدورور بولارین گولجه اعتبارلاری.

نه اؤلمه‌دیم قوتاریم، نه میسّر اولمادی کیم،
گؤروم وصالدا کامیمجا بو نیگارلاری!
هلاک ائیله‌دی آخردا **سیّد** زاری،
بو گول‌عذارلارین درد خار- خارلاری.

۵۷۴

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ عئشق اهلی اولدو هر بیری بیر جانا مشتری،
پروانه اولدو شمع شبستانا مشتری.
عئشق عالمینده هیمّت مردانه گؤستریب،
بیر قاری اولدو یوسیف کنعانا مشتری.
وارین وئرن دئیرلر اوتانماز، مثلدی بو،
جان نقدی الده اولدوم او جانانا مشتری.
روخسار یاری عیقد عرق جیلوه‌گاه ائدیب،
پروین اولوبدو مئهر درخشانا مشتری.
۵ لازیم دگیل پدر سنه، ای مئهربان پسر!
دُرّ یتیمه چوخ اولو مردانه مشتری.
آهیم شراری مشتریِ چرخی یاندیرار،
اول آشینایا گر اولا بیگانه مشتری.
وصف لب نیگاری قیلیب اشک آه ایله،
سیّد اولوبدو لعل بدخشانا مشتری.

۵۷۵

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ باد صبا شوکوفته ائده‌ر گر چه گوللری،
حمّام جامه‌دن چیخاریر بو گؤزه‌للری.

ای فوطه! وئرمرم سنی زاهید عباسینا،
شام و سحر قوجورسان ائله اینجه بئللری!
عاشیق یانیندا زرّدن آرتیقدی قیمتی،
ای طاس! تا کی دگدی سنه یارین اللری.
ای خلوه‌تی فدا سنه کی اهل تجرّودون،
وار سنده روحا فئیض وئرن چوخ عمللری.
۵ بیر گوشه‌نی بهشتیه سنین وئرمرم کی وار،
سنده بو شوخ حورلیقالار محللری.
حمّام داشی اولسا ایدین **سیّدا!** اگر،
سن‌ده قوجاقلار ایدین او زیبا کفللری!

۵۷۶

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ پرتو حوسنون پوزوبدور نور مئهر انوری،
رؤنق حوسنوندور، ای ماهیم! جهانین زیوری.
آیه‌ی وَ**الصَّیفِ** قاشیندیر، بو أوزدن، دهر آرا،
ثابیت ائیلر خلقه حقّاً ذوالفقار حیدری.
بو پری‌رولردیر عالمده مسخّر لعلینه،
مور خطّیم لبلریندیر اول جمین انگوشتری.
شورا سالدی پُسته‌ی خندانین اهلِ عالمی،
ای شکر لب، قامتین گؤستردی شور محشری.
۵ گوشه‌ی مئیخانه‌ده بسدیر بیزه سینمیش سیفال،
چرخ مینانین اگر خورشیددن وار ساغری.
عارضین جؤهردیر، اول جؤهر یانیندا گون عَرَض،
هانی افلاطون کی فرق ائتسین عرضدن جؤهری؟

یوسیفیم! گل ائیلمه بونجا جفالار **سیّده**،
ائتمه رنجیده اؤزوندن خاطیر پئیغمبری.

۵۷۷

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ دل کیمدی زولف یاردا دیوانه‌نین بیری،
دؤر روخوندا جان نه‌دی؟ پروانه‌نین بیری.
«زولفوندن أوزدوم ال» دئدیم، اول بی‌وفا دئدی:
«زنجیردن أوزولدو بو دیوانه‌نین بیری.»
یا خالیوین اسیری‌دی دل یا دهانیوین،
بو مورغه صئید ائدیب او ایکی دانه‌نین بیری.
گر آی و گون توتولسا، نه غم ریند مئی‌کئشه،
اولسون الینده تک دولو پئیمانه‌نین بیری.
۵ زاهیدا! چاغیرما کعبه‌یه مئیخانه‌دن منی،
یوز کعبه‌دن صفالیدی مئیخانه‌نین بیری.
مین حجّدن شرافتی افزون اولور، اگر،
شمعه دولانیبان یانا پروانه‌نین بیری.
یا جنّتی وئریلله بیزه، یا جهنّمی،
سیّدا! مقامیمیزدی بو ویرانه‌نین بیری.

۵۷۸

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ آخرِ دهر نه مومکوندو فنادان غئیری،
کیمسه باقی دگیل عالمده خدادان غئیری.

عالم فانی‌یه ال وورما کی یوخدور ثمری،
ائیلمه هیچ طلب مولک بقادان غئیری.
بی‌وفا ماهلارا وئرمه کؤنول، خوار اولوسان،
گؤرمه‌سن درد و غم و جؤر و جفادان غئیری.
لب شکّر شیکنیندن سنه دوشنام وئریر،
گر چه سن ائیلمه‌سن خئیر دوعادان غئیری.
۵ تاپماسان کیمسنه کی درد دل اظهار ائده‌سن،
همدم اولماز غمیوه باد صبادان غئیری.
هر نه ظولم ائیلسه دلدار، گره‌ک صبر ائده‌سن،
همدم اولماز غمیوه باد صبادان غئیری.
عاشیق اول پرتو روخساره‌ی شمس ازله،
تا کی سن گؤرمیه‌سن نور ضیادان غئیری.
اول خداوند احد عئشقینه جاندان راغیب،
یوخدو بو کعبه‌ده چون ذؤق و صفادان غئیری.
مومکونون وار کی یولو مومکونه عاشیق اولسون،
پس طلب ائیلمه‌سن مئهر و وفادان غئیری.
۱۰ صورت واجبی مومکونده تمنا ائله‌سن،
اودا مومکون کی دگیل شیرخدادان غئیری.
چنگ‌ک وور **عُروةُ وُثقای** ولی اللاها،
گؤرمه‌سم روز جزا لوطف و عطادان غئیری.
مومکونون واجیبه یوخدور یولو، ای **سیّد** زارا!
گؤرمه‌دیم سنده بیر آثار خطادان غئیری.

۵۷۹

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ دون قیسمت اولدو چئشمیمه خالین نظاره‌سی،
ساندیم یانیبدی چرخده باختیم سیتاره‌سی.

یوز گون سالیر آرایا فلک سنگ تفرقه،
ساز اولسا بیر گون عاشیق و معشوقون آراسی.
مندن آییردی چرخ او قاشی هیلالیمی،
یاندیرسا چرخی، وار یئری، آهیم شراره‌سی.
دون گئجه خط و خالیوا باخدیم او قدر کیم،
ای زولفو قارا! گؤزلریمین گئتدی قاراسی.
۵ گئتمک قاشین خیالی کؤنولدن ماحالدیر،
محشر اولا، ساغالماز او شمشیر یاره‌سی.
بیمار عشقه وئرمه دوالار عبث، طبیب،
اؤلمکدن اؤزگه یوخدو اونون هیچ چاره‌سی.
اول قاشی یایین اوخلارینی چکمه سینه‌دن،
چکسن، سالیر جاهانا خلل، قان فواره‌سی.
آغزین خیالی ائتدی وجودوم عدم،منیم،
یوخ اؤزگه بیر غمیم، بو سؤزون آشیکاراسی!
بیر زخم جان سیتانلا منی ائیله‌دی هلاک،
جان وئردی، **سیّدا!** یئنه زخم دوباره‌سی.

۵۸۰

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ ای روضه‌ی بهشت جمالین نشانه‌سی،
کوثر او لعل شهد میثالین نشانه‌سی.
دوزخ نمونه‌ی الم درد فیرقتین،
جنت نعیم باغ وصالین نشانه‌سی.
بولبول نوایا گلمز ایدی شور عشق ایله،
گول اولماسایدی عارض آلین نشانه‌سی.

ائتمزدی هیچ کس حجرالاسودی طواف،
گر اولماسایدی أوزده کی خالین نشانه‌سی.
۵ محرابا **سیّد** ائتمز ایدی باش اگیب، ناماز،
طاقیندا اولماسایدی هیلالین نشانه‌سی.

۵۸۱

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ تؤکولور گؤزلریمین، خطّینی گؤرجک، یاشی،
چوخ تعجّوبدو بولود سبزه‌دن اولموش ناشی.
یئنی آی چکدیمی چرخ أوزره فلک نقاشی،
یا سالیب عکس او مه چارده سالین قاشی؟
سایه‌ی نخل قدین سروه دوشنده، ای گول!
اوجالیبدیر فلکه فخر ایله سروین باشی.
قویدو تنها منی بو بادیه‌ی مؤحنتده،
یوخدو مجنوندا وفا، گؤزلمه‌دی یولداشی!
۵ گئجه- گوندوز کی اؤزو مست ریادیر زاهید،
باده‌دن بس نه ایچون منع قیلیر اوباشی؟
کعبه‌ده اولسادا زاهید کی طواف ائتمزدی،
سنگ مئیخانه‌دن اولسایدی اگر بیر داشی.
نچیدیر شعرده **بیخود** سنه همتا اولسون،
سیّدا پوخته ایلن تن گله بیلمز ناشی!

۵۸۲

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ اؤلونجه چکمه‌رم مئیخانه‌دن هرگیز قدم، ساقی!
اله آل سن ایاغ باده‌نی، ائیله کرم، ساقی!

نه اولدو بؤیله کیم ایندی ذلیل روزگار اولدوم،
منی پیر موغان ساخلاردی داییم مؤحترم، ساقی!
بیلورین ساغری لبریز قیل خورشید صهبادان،
کی بیزدن راضی اولسون خاطیر جمشید جم، ساقی!
خیال طاق ابروی کج، محراب میثلینده،
الیف تک قامتیم، گیسولارین تک اولدو خم، ساقی!
۵ دهان یار فیکرینله یوخ اولدو جوملهی واریم،
وجودوم اولدو گؤر بیر نؤقطه عشقینده عدم، ساقی!
بهشتی وئردی آدم دانه‌یه، من دانه‌ی خالا،
اولوم قوی خالیوا قوربان اؤزوم من، هم ددەم، ساقی!
توتولموش قونچه تک هیجرینده غمدن خاطیر **سیّد**،
سر مینانی آچ، خاطیردن ائیله دفع غم، ساقی!

۵۸۳

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ اولمایایدی منده، یارب! بو محبت کاشکی،
یا کی هرگیز اولمایایدی درد فیرقت کاشکی.
اولمایایدیم اول پری عئشقینده روسوای جاهان،
چکمه‌یئیدیم دوست و دوشمندن شماتت کاشکی.
گؤستریب اوّل وفا، آخر اولورلار بی‌وفا،
اولمایایدی خوبرولاردا بو عادت کاشکی.
یا وئره‌یدی حق سنه بیر رحم، ای بیدادگر!
یا اولایدی منده بو هیجرانا طاقت کاشکی.
۵ اینجیب آه و فغانیمدان کم ائتدین جؤورونو،
ائتمیه‌یدیم جؤور و ظولموندن شیکایت کاشکی.

سیّدا! یاری گؤرونجه وصلده اغیار ایله،
خود قالایدیم هیجرده دیدارا حسرت کاشکی.

۵۸۴

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ بیر کؤنول کی اولا اول ماه‌لیقادان خالی،
بو یقینیمدیر اولور نور خدادان خالی.
دوشه‌لی کؤنلومه روخسار منیرین مئهری،
بو سیه‌خانه دگیل هیچ ضیادان خالی.
نافه‌ی چین دئمیشم زولف عبیرافشانا،
بیلمیشم کیم دگیلم سهو و خطادان خالی.
دل پورخونا دگندن بری تیر سیتمین،
دل دگیل هیچ بو احسانا دوعادان خالی.
۵ نئجه اظهار ائله‌ییم درد نهانیم او گوله،
کی دگیل یانی اونون باد صبادان خالی.
خالی بیر نؤقطه‌دیر، امما کی ائدیب یوز دلی صئید،
هیچ بیر نؤقطه دگیل امر قضادان خالی.
سیّدا سن کیمی عاشیق دگیل اول زولفه مگر،
نییه آیریلماییر اول زولف دوتادان خالی.

۵۸۵

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ چیخماز دل زاریمدان او روخسار خیالی،
بولبولده عجبمی اولا گولزار خیالی؟

ایستر کؤنول اول عارض گولگونو **عَرَفناك**،
گول گؤرسه، گولابا اولور عطّار خیالی.
شؤق دهن و فیکر روخوندا سنین، ای گول!
من ائیلمرم هیچ یوخ و وار خیالی.
پئیوسته ناماز أوسته دوشور یادیما زولفون،
أوز کعبه‌ده‌دیر، قلبده زونّار خیالی.
۵ هر کیمسنه بیر شئی گتیریر فیکر و خیالا،
مجموعدان افضلدی منه یار خیالی.
بو خسته کؤنول عرش خداوند احددیر،
گلمز دل محزونوما اغیار خیالی.
ایستر توتا دل طورره‌ی پورچینینی، ای ماه!
افسونگره عادتدیر، اولور مار خیالی.
سیّد وئرر اؤز جانینی رشک و حسدیندن،
گلسه دل پورخونونا دلدار خیالی.

۵۸۶

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
U U U. U U U. U U U. U U U.

۱ مگر بزم عزادا اول مهین زولف سیه‌فامی،
تؤکولموش کیم أوزه، ائتمیش برابر صوبحله شامی.
ایکی گوندور اول آیی گؤرمورم، اولموش گونوم قارا،
توتولسون آی و گون، چرخین پوزولسون سقف ایله بامی!
گؤزوم! تؤک لعل اشکین، آغلا کیم بو مجلیس غمده،
اولوبدور گؤهر افشان اول نیگارین چشم بادامی.
گئدرسه عارضیندن زولف شب رنگی، گلیر خطّی،
فلک قویماز قارادان چیخسین اول سرو گول اندامی.

۵ سیتاره‌م قارا، باختیم قارا، **سیّد** تک گونوم قارا،
بو قارا گونلرین یارب! نه‌دیر بیلمم سرانجامی؟

۵۸۷

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ آشوفته‌لیگیم زولف سیه‌تاری بیلیرمی؟
یارب! گؤره‌سن درد دلیم تاری بیلیرمی؟
بیلمز، بیلیرم یار منیم سوز نهانیم،
توفانا دؤنن گؤز یاشیمی باری بیلیرمی؟
گیرم بو گئجه قالدی گؤزوم یولدا، نه نفعی؟
اول ماه اؤزو ائتدیگی اقراری بیلیرمی؟
واعیظ کی دئییر مئی ایچنه اهل جهنم،
بیر مغفرت قادر قهّاری بیلیرمی؟
۵ عابید کی ائدیر جنت ایله کوثره رغبت،
مئیخانه ایله باده‌ی گولناری بیلیرمی؟
سیّد کی بیلیر اؤز–اؤزونو معرفت اهلی،
بیرجه سوروشون، فئیض ده وُ چاری بیلیرمی؟

۵۸۸

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ صبا! کؤنلوم پریشان اولدوغون دلدار بیلمزمی؟
غم پنهان منی اؤلدوردو، حالیم یار بیلمزمی؟
بلا و مؤحنتیم یوخ، بیر انیس و غم‌گوساریم یوخ،
بو حالی، ای صبا! اول سرو گول روخسار بیلمزمی؟

صبا! عرض ائیله دلدارا منیم حال پریشانیم،
مسیحیم فیرقتیندن اولدوغوم بیمار بیلمزمی؟
نه‌دیر قیلماز منی خوشحال دلبر بیر پیام ایله،
غمیندن صوبح اولونجا قالدیغیم بیدار بیلمزمی؟
۵ منی هیجران الینده **سیّد** مهجور و روسوا تک،
جاهاندا اولدوغوم اول گول عذاریم خوار بیلمزمی؟

۵۸۹

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ قوربان اولوم او گؤزلره کیم گؤردو یاریمی،
یاریم گؤره‌ن گؤز، البت آلیر اختیاریمی.
قوی بیر اؤپوم او گؤزلری کیم، یاریمی گؤروب،
قوربان ائدیم او گؤزلره من هر نه واریمی.
نرگیز گؤزو قالیر آچیلا گؤرسه باغدا،
چشم خومار و سرو قد و گول‌عذاریمی.
مردوملوک اولمادی منه چون چشم یاردان،
کسدیم گؤزومدن آخری اؤز اعتباریمی.
۵ بیماری اولموشام من او بادامی گؤزلرین،
عنّاب گؤزلریم ائله‌سین فیکر کاریمی.
شادام کی خاک ائده منی بو چرخ کجمدار،
داماں یاریما یئتیره تا غوباریمی.
سیّد! او گون اولورمو یئنه صحن باغدا،
خوررم گؤروم شکوفته گول نؤباهاریمی؟

۵۹۰

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ غئیر ایله یاریم گزیر، گردن چکیب بیر قو کیمی،
قالمیشام ویرانه‌لر کونجونده من بایقو کیمی.
ذکر ائدرسم گئجه‌لرآغزیم سولانی ذوقدان،
بیر سورئینی وار او شوخون، بالشِ پرقو کیمی.
دُرّ دندانی غمیندن قطره- قطره گؤز یاشیم،
تیر موژگانی توتولموش رشته‌ی لؤلؤ کیمی.
من دئمم کی ایچمه‌دیم مئی سنسیز، ای نامئهربان!
ایچدیم آمما لبلریندن آیری بیر آغو کیمی.
۵ سروه دئرلر مئیوه وئرمز، بس نه‌دیر، ای سرو قد!
پیرهندن باش وئریب پوستانلارین لیمو کیمی.
گؤزلرین آهویا بنزه‌تدیم، خطا ائتدیم، او شوخ،
عاقیبت مندن رمیده اولدو بیر آهو کیمی.
یارالانمیش مخلب شهباز چشمیندن مگر،
ناله ائیلر روز و شب مسکین کؤنول یاهو کیمی.
رویِ آتشناکین أوسته زولفون اوینار دم به دم،
لؤعبت اظهار ائیلر آتشباز اولان هیندو کیمی.
سونبول زولفونله تا کی مرهم ائتدیم زخمیمه،
بو وئریر هر گئجه زخمیم بیر گول شب‌بو کیمی.
۱۰ **سیّدا** کیلکِ مصوِّردیر عصای موسوی،
سن اونا هرگیز نظیره سؤیلمه جادو کیمی.

۵۹۱

مستفعلن فع مستفعلن فع.

U U.UU U U.UU

۱ هر دمده قیللام، نئی تک نوانی،
سالدین نظردن، من بی‌نوانی!
سیجّینه دوشدوم، هیجر روخوندان،
تَعرِف مَکانِي، یا مَن یَرانِي!
یاندین بونارا، خاک اولدون، ای دل!
تؤک آب گؤزدن، ترک ائت هوانی.
قونچه دهانین اسرارین آچما،
سن محرم ائتمه باد صبانی.
۵ اول چین زولفه گر نیسبت ائتسم،
بالله خطادیر مشک ختانی.
کاکیل غمیندن وار سرنوشتیم،
دؤندرمک اولماز باشدان فضانی.
عارف گؤزونده وحدتدی کثرت،
کثرتده سئیر ائت ذات خدانی.
ظاهیرده کثرت، باطینده وحدت،
وحدت گؤزویله گؤر ماسیوانی.
دریادی قطره دریایا دوشسه،
دوش بحر عشقه، ائیله شینانی.
۱۰ گر ذات حققی بولماق دیلرسن،
اغیاری ترک ائت، تاپ مرتضانی.
عالمده یوخدور بیر اوندان اؤزگه،
احول دگیلسن، بیر گؤرسن آنی.
ذات محمّد ﷺ، ذات علی علیه‌السلام‌دیر،
ایکی بدنده بیر بیل او جانی.

سیرر دهانین فاش ائتمه **سیّد!**

نادانا آچما راز نهانی.

۵۹۲

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.

U.. U.U. UU.. U.U.

۱ یانیمدا ائیلمه‌یین عئیب او ماه تابانی،

کؤنول سئون گؤزه‌لین اولماز عئیب و نؤقصانی.

او زولفه دل وئره‌لی، خاطیریم اولوبدور جمع،

ملامت ائیلمه‌یین چوخدا من پریشانی.

عذار یاریم آرا فؤج خطدی، یا بیلمم،

سیپاه روس توتوب مولکك آل عثمانی؟

سیپاه حرب قاراداغ ائدیبدی روما هیجوم،

و یا کی لشکر خط، توتدو روی جانانی.

۵ حوبابلارمیدی مؤج سیرشکیم ایچره ویا،

قارا دنیزده واپورلار آچیبدی یئلکانی؟

خدنگ یارا گؤزوم خون دلدن ائتدی غذا،

کی شاه سئون توتار، آری، عزیز مئهمانی.

بو مولکون عیشرتینی، **سیّدا!** غنیمت بیل،

کی تاپماسان داخی جنّتده ذؤق شیروانی.

۵۹۳

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.

UUU. UUU. UUU. UUU.

۱ دئدیم:«قوی کویوون بیر من اولوم ای گول! نیگه‌بانی»،

دئدی:«هر بولبوله وئرمك اولورمو بیر گولوستانی؟»

بودور ظنّیم کی بیر کس معصیت ائتمزدی دونیادا،
عوه‌ض ائتسئیدیلر گر روز حشره شام هیجرانی.
زبانِ شانه‌نی کوتاه قیل زولف سیاهیندان،
گلیبدیر مو به مو شرح ائیله‌ییر بیر نقل طولانی.
سنین تک آفتاب بی‌زوالین انفعالیندان،
خجالتدن فلک چاه ایچره سالدی ماه کنعانی.
۵ سنین تک ماهدان ال چکدی **سیّد**، ای هیلال ابرو!
بوگون تک رؤشن اولدو، وار ایمیش عئشقینده نوقصانی.

۵۹۴

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

۱ بیر کیمسه‌یه شرح ائیلمه‌دیم سیرر دهانی،
اؤلدوردو منی آخری بو درد نهانی.
ای گول بونِ گول ریخته! خیجلت نه موناسیب؟
هر فصل باهارین اولور البته خزانی.
صد شوکر بوگون قونچه‌ی مقصودوم آچیلدی،
گؤردوم یئنه خندان او گول قونچه دهانی.
اورتایا دوشوب موی میان ایله سوخنلر،
نحل عسلین رشک ایله اینجه‌لدی میانی.
۵ ساغردیر اؤپن لعلین او خورشید جمالین،
بزم ایچره شرابین توتولور شیشه‌یه قانی.
سانما مه نوودور گؤرونن، قاشیوی گؤرجک،
قوس فلک آی باشینا ووردو بو کامانی.
اَلمِنَّةُ لله کی بو شهرده، **سیّد!**
بیر ماه تمام ایله کئچیردیک رمضانی.

۵۹۵

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ نئجه همتای توتوم هر بوت زیبایا سنی؟
وئرمرم تانری بیلیر، جومله بو دونیایا سنی!
قورخورام کی نظر اهلی دئیه ناقیصدی بو سؤز،
اوخشادام حوسنوده هر چند تمام آیا سنی.
عارضین گون عوەضی آدمی نورانی ائدەر،
گر ملکلر چکەلر عرش معلّایا سنی.
ایستەمز آب بقا خیضر و مسیحا خورشید،
گؤستره بیر کس اگر خیضر و مسیحایا سنی.
۵ شاخ گول قویما سالا سایه سنه باغ ایچره،
بو نزاکتله گولوم اینجیدەر اول سایه سنی.
ای پری چهره! گلیر باللهی حئیفیم اؤزومون،
کی دئسین یار، خلاییق، من روسوایا سنی.

۵۹۶

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ گیزلەدیردیم بیر زامان بو چشم رؤشندن سنی،
گیزلەدیر ایندی نیگاریم، غئیرلر مندن سنی.
قوی خدنگ مؤحنتین رؤزنلر آچسین سینەدن،
دل گؤره، ای ماەروخ! شاید بو رؤزندن سنی.
بو قد و روخسار ایله سئیر گولوستان ائیلەسن،
فرق قیلماز باغبان، ای سرو! گولشندن سنی.
گر چه نُه افلاک کجرو سختدیر، ای تیر آه!
قورخما پرران ائیلرم سوز ایله جؤشندن سنی.

۵ سن دوعا ائیله یئتم ای جان! بو گون جانانیما،
هیچ غم چکمه، قوتاررام محبس غمدن سنی.
من هارا، هنگامه‌ی وصلین هارا، ای شمع حوسن!
اود توتوب پروانه‌تک یاننام گؤرم گئندن سنی.
سیّدا هر کیمسنه بیر مطلب ایستر دهردن،
مطلبیم یوخ غئیردن، من ایسترم سندن سنی.

۵۹۷

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ دون، ای **صفا!** کی ائتمیش ایدین خوش صفا منی،
توپراقدان گؤتورموسن، ای دل‌روبا! منی.
قوربان بو مئهربانلیغا، ای کعبه‌ی اومید،
بوندان سورا چئویر باشیوا، قیل فدا منی.
هر یئرده کیم اولام، سنین ای شه! قولامینام،
بو امردن ممانعت ائیلر حیا منی.
جام مئی ایله حمد و ثنا صؤحبتین یازیب،
گویا تصوّر ائتمیسن اهل ریا منی.
۵ خاک دریندن اولدوغوما نئچه گون جدا،
ای دوست! گر چه یازمیش ایدین بد ادا منی.
راه محبّتینده سنین اولمامیش شهید،
سندن ایلاهی! ائیلمه‌سین حق جدا منی.
دوشنام اولسادا منه شیرینذی سؤزلرین،
سیّد کیمی حساب ائلمه بی‌وفا منی.

۵۹۸

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ آلیب قراریمی، گل بی‌قرار قویما منی،
شیکسته خاطیر و بی‌غم‌گوسار منی.
آلیبدی یاغی گؤزون اختیاریمی الدن،
فدا اولوم بئله بی‌اختیار، قویما منی.
اگر کی اولدوروسن، اینتیظاردان خوشدور،
آماندی قانیمی تؤک، اینتیظار قویما منی.
فراغت دل و جان مستلیکده‌دیر، ساقی!
گؤزون فداسی اولوم، هوشیار قویما منی.
۵ دوروبدو قتلیمه جلاد چرخ، بی‌پروا،
آماندی، ساقی! گؤزوندن کنار قویما منی.
گدای کویونام، ای شهسوار عرصه‌ی حوسن!
بو ذلّت ایله سن ای تاجدار! قویما منی.
اگرچه **سیّدم**، آمما سنه قولامم من،
بو درد و قوصصه‌ده، ای شهسوار، قویما منی.

۵۹۹

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ سانما گولدور گتیرن صحن گولوستانا منی،
گوله سنسیز نظر ائتسم گتیره‌ر جانا منی.
اؤیله بیللم کی منه سنسیز اولور نار سقر،
چکه‌لر سنسیز اگر روضه‌ی رضوانا منی.
زولف و خطین هوه‌سی، ای گول رعنا! قویماز،
باغدا مایل اولوم سونبول و ریحانا منی.

دل زاریمدا اولان آتش عئشقین آخر،
ائیله‌دی شمع روخ آلیوا پروانه منی.
۵ غلط ائتدیم کی دئدیم مُصحف او وجه حسنه،
توبه‌لر وئر، قوی اؤپوم، تاپشیر او قرآنا منی.
مور سرگشته‌یم، اول خیضر خطیمدن آیری،
سیزی تانری یئتیرین مولک سولئیمانا منی.
سیّدا سیلسیله‌ی زولفونه اولدوم مایل،
نه بیلیم کیم ائده‌جکمیش بئله دیوانه منی؟

۶۰۰

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ چکمه ای دوست! بوگون دامن صحرایا منی،
یوخدور اول ماه، آپارما بو تاماشایا منی.
اولدوم آشوفته پریلر سر گیسوسوندان،
نه دئییم آدمه کیم گتدی بو دونیایا منی.
عکس روخساریوی دل جامدا گؤرجک، ای گول!
سالدی یوز رنگ ایله بیر اؤزگه تمنّایا منی.
اولماسایدی او خطین، **قاضی بیضاوی** گلیب،
ساکیت ائتمزدی اگر شرح ائده معنایا منی.
۵ سایه‌ی سرو قدین تا کی گئدیبدیر سردن،
اینجیدیر گولشن آرا گولدن اولان سایه منی.
کاکیلین شؤقو ایله قارایا باتدیم ائله‌کیم،
اوخشادیر اهل نظر کعبه‌ی عُلیایا منی.
اولفتیمدن بوقده‌ر ائتمز ایدی عار اول گول،
اوخشادیبدیر، بیلیرم، **سیّد** روسوایا منی!

۶۰۱

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ یئنه بیر نامه ایله یادا سالیب یار منی،
باخت هاندان بو ایشه گؤردو سزاوار منی؟
منی اول ماه‌لیقا یادینا سالماز، بیلیره‌م،
گونده بیر موژده ایله آلدادیر اغیار منی.
شب هیجران منی ای ماه! تمام ائتمیش ایدی،
ساخلاییب زینده بئله وعده‌ی دیدار منی.
فرحیمدن اؤلرم گر سنی بیردن گؤرسم،
گلمه‌گیندن ایره‌لی ائیله خبردار منی.
۵ درّ گؤفتار دهانینلا ائدیبدیر خوشحال،
ای لبین صدقه‌سی یوخدان ائله‌ین وار منی.
بولبول گولشن قدس ایدیم، عزیز دو جهان،
بیر گول عئشقینده فلک ائیله‌دی گؤر خوار منی.
سیّد! عمامه‌می آل باشدان، اياقِ مئیه وئر،
سرگیرانام، توت الیم، ائیله سبوکبار منی.

۶۰۲

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

۱ اؤلدورور گر چه کؤنول! حسرت پابوس سنی،
وار اومیدیم کی فلک ائتمیه مأیوس سنی.
زاهیدین ائتمه نظر جامه‌ی پشمینه‌سینه،
کؤنول! آلداتماسین اول خیرقه‌ی سالوس سنی.
بو دل شیشه میثالیندا نه‌دیر رشته‌ی جان؟
یئری واردیر دئسه‌لر شوعله‌ی فانوس سنی.

ای فلک**!** گل کی بیر اگری اوتوروب، دوز دانیشاق،
اثر آهیم ائدیبدیر بئله منکوس سنی؟

۵ وصلده گؤز یوموبان عارض یارا باخیرام،
ائده‌رم هیجره، کؤنول، وصلده پابوس سنی.
گؤرمه‌دیم بیر دل آچان یئر، در دلدار کیمی،
ای صبا**!** کیم ایله‌دیم هر یئره جاسوس سنی.
بو قده‌ر هیجرده افسوس چکرسن، **سیّد!**
اؤلدورور آخری افسوس، بو افسوس سنی.

۶۰۳

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

۱ ائیله‌دی آخر فلک اول گول‌عذاریمدان منی،
سالدی دشت غوربت ایچره کوی یاریمدان منی.
ناقه‌ی سرگشته تک صحرا دولانسام، نئی عجب**!**
کیم فلک بیداد ایله أوزموش قاطاریمدان منی.
هیجردن رنگیم سارالدی، شوکر کیم صرّاف عشق،
ایندی تانیر بو زر کامیل عیاریمدان منی.
قالدی، من گئتدیمسه، ای نامئهربان، کویوندا دل،
باری گه- گه سور دل بی‌اختیاریمدان منی.

۵ شهر تیفلیسین چلیپا باغلایان ترسالاری،
قورخورام کیم آییرا آخردا تاریمدان منی.
سیّدا من اول محبت اهلی‌یم آفاقدا،
کیم تانیر اهل نظر خاک مزاریمدان منی.

۶۰۴

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ تصور ائیلمه کیم مست ائدیبدی باده منی،
گؤزوندو مست قیلان باده‌دن زیاده منی.
او تار طورره‌لرین ائیله بوینوما زنجیر،
جنونا وار هوه‌سیم قویما بی‌قلاده منی.
اومید وار کی توتام بیر طرفده دامنینی،
ساوورسالار کول ائدیب فیرقتینده باده منی.
منم کی عالم آرا شهسوار عزّت ایدیم،
بو عرصه‌گاهدا مات ائتدی بیر پیاله منی.
۵ یاووقدو کیم بو فرحدن اؤلم، ائشیتدیم چون،
شهید قیلماغا یار ائیله‌ییب اراده، منی.
مورادیم اول مه الینده شهید اولماقدیر،
نولور یئتیرسه فلک رحم ائدیب موراده منی؟
جمالی نقشینی سینه‌مده ثبت ائدیب، **سیّد!**
سالیبدی رنگه بو گون اول نیگار ساده منی.

۶۰۵

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.. U.U.

۱ بودور او فیتنه کی سیز ائیله‌دیز فسانه منی،
محبّتینده شهیر ائیله‌دیز جهانه منی!
بودور او کیپریگی اوخ دلبر کامان ابرو،
کی تیر طعنه‌یه سیز ائیله‌دیز نیشانه منی!
بو اول باهار دل آرادی کیم هواسی ایله،
باهار عؤمروم آرا دؤنده‌ریب خزانه منی.

نه خنده، گیریه‌ی بی‌فئیضدیر ایشیم شب و روز،
اگر چه دؤنده‌ریب عئشقینده زعفرانه منی.
۵ فرات آشدی باشیمدان، ولئیک من تشنه،
یاخیبدیر اودلارا، ای وای! عاشیقانه منی.
عزیزِ عالم ایکن، دلفیگار **سیّد** تک،
ائدیبدی خوار بئله گردش زمانه منی.

۶۰۶

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.UU ..U. U.UU

۱ دل یاریمین دیلرسه خیلاف رضاسینی،
یارب! گؤروم کی تاپماسین اؤز مدّعاسینی.
قییمازدی انتقاما منی زاردان رقیب،
چکمیش اولایدی من تکی یارین جفاسینی.
تک گؤرمه‌ییم رقیبی، گره‌کمز وصال یار،
خوشدور چکم بو نؤع ایل هیجران بلاسینی.
یوز بی‌وفا اولا، او گولو ترک ائدرمی دل؟
کیم بونلارین گؤروبدو بیر اهل وفاسینی؟
۵ گر اینتظاردان گؤزووه یئنسه قاراسو،
اشک روانیمین بیلیسن ماجراسینی.
آواره ایکن ائیله‌دی دل زولفوو وطن،
مورغ غریبین، آری، تیکر حق یوواسینی.
شعباندا گر چه بیر نئچه گون ایچمه‌دیم شراب،
صد شوکر، ماه روزه‌ده توتدوم قضاسینی!
مئیدن بوگون کی منع قیلیرسیز جوانلاری،
سیّد قوجالدی، آلمایین الدن عصاسینی.

۶۰۷

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.

U. U.UU ..U. U.UU

۱ أوزدن چکنده ناز ایله ماهیم نیگاهینی،
تور پاقلارا فلک سالیر اؤز آفتابینی.
بیلمم کی نشئه‌سین نه بیلیر حق دئین، مئیین،
زاهید کی دادماییبدی محبت شرابینی.
گؤز کیم بو قدر گیریه‌لر ائیلر، وضو قیلیب،
ایستر کف نیگارا جمالین کیتابینی.
اول قدر شرم وار او بوت نورسیمده کیم،
یوز مست اولا شراب گؤتورمز حیجابینی.
۵ سایماق سیتاره یاد قدینله شب فراق،
کؤنلومدن ائتدی محو قیامت حسابینی.
معلومدور کی هیجرین اولور آخری وصال،
آمما کؤنول گرک گتیره هیجر تابینی.
آهوی چین أوزونده گؤروب تار زولفونو،
ائتدی فرار، آتدی چؤله مُشک نابینی.
واعیظ! شب فراقدا گؤر حالیمی، سورا،
تقریر ائیله خلقه جهنم عذابینی.
جانیم فدا او قاتیله **سیّد!** کی اجرده،
یازمیش ملک هزار شهیدین ثوابینی.

۳. قطعه‌لر

۱

مستفعل مفعولن مستفعل مفعولن.

UUU ..UU UUU ..UU

رسم و ره اشعاری تعلیم تاپیب مندن،
ایندی اؤزونو **بیخود** اوستاد سانیر عمدا.
بیر آیدا تامام اولماز تک بیر غزلی، هرگیز،
بیر فردی بوگون یازسا، بیر فردی یازار فردا.
افسوس او گوندن کیم ایت صاحیبینه هورسون،
ایت اولسا قودوز، یوخدور درمانی اونون دردا.
ای **بیخود** کم هیمّت بو مصرعی حیفظ ائیله،
مَن عَلَّمَنِي حَرفاً قَد صَيّرَنِي عَبدا.

۲

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.

U.. UU.. UU.. UU.U

اینتقام ایله کؤنول گرچه اولور شاد، ولی،
دم قدرتده فیزوندور فرح و ذؤق و شفا.
هر جفا ائیله‌ینه قصد مکافات ائتسن،
بس گره‌ک عؤمر گیرانمایه اولا صرف جفا.

۳

مفتعلن فاعلن مفتعلن فاعلن.
U.U U..U U.U U..U

فوت شه حوسن ایچون توتموش ایکن خط عزا،
هفته‌ده بیر یول او مه لئیک قارادان چیخار.
بیلسه لب لعلی‌نین سیررینی فاش ائتدیگیم،
گؤنلو داخی قونچه تک باد صبادان چیخار.

۴

فاعلاتن مفاعلن فعلن.
U.. U.U. UU.U

قاردا گر آجلیغیندان اولسا هلاک،
یئتمز ایت آرتیغین زمانه‌ده شیر.
لاجوردی طلادی دیوارا،
گر مخنّث گئیه لیباس حریر.
گر فریدونا چاتسا دؤلتده،
بی‌هونر کیمسه‌دیر جاهاندا فقیر.
یئمه نامرد لوقمه‌سین، سیّد!
صیفتی ائتمه‌سین سنه– تأثیر.
شاهید رازدان گؤتور بورقع،
قوی سنی خلق ائیله‌سین تکفیر.

۵

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

وار نئچه شاعیرکی رسم شعری مندن اؤیره‌نیب،
اونلارین اوستادیام، عالم بیلیر بالاتّفاق!

من آتالیق ائتمیشم، اونلار منه اولادلیق،
بعضی اونلاردان اولورلار ایندی گر اوستادا عاق،
ادّعا ائیلر کی شاعیرلیکده سندن ماهیرم،
بانمک اشعاریما عالم چکیرلر اشتیاق.
من‌ده انکار ائتمیرم، آمما کی واردیر بیر مثل:
«شوخ قودوق شیللاق آتار، دوشموش آناسیندان قاباق!»

۶

فاعلاتن مفاعلن فع لن.

UU U.U. UU.U

بیز ایکی شاعیریک، فَلک، آخر،
بیزی هر خاصیتده توأم قیل.
یا منی ائششک ائیله **بیخود** تک،
یا اونو من کیمی بیر آدم قیل.

۷

مفتعلن فاعلن مفتعلن فاعلن.

U.U U..U U.U U..U

بیخود ظاهیرپرست ظاهیریمه بند اولوب،
چیخمادی باشی اونون حئیف ایچیمدن منیم.
آدیمی قویموش چوبان، گر چه شبانام، ولی،
طیفل عیبارت امەر شیر کئچیمدن منیم.
لاش وئریب بسله‌دیم هر کوچوگو دهرده،
تا کی گلیب اولدو ایت توتدو قیچیمدان منیم.

۸

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
UU UU.. UU.. UU.U

دئدیلر دون او شکرلب منه دوشنام وئریب،
منده اول بخت و سعادت هانی، بؤهتاندیر بو.
صیفت خط گلیر عارضیوه فؤج به فؤج،
روم مولکونده اولان لشکر سولطاندیر بو.
سیّدا! یوخ دئدی درمان غم هیجرانا، طبیب،
چوخ غلط ائیله‌دی اول، گؤر نئجه درماندیر بو.

۹

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

وصال یار گول‌روخسار آخر دؤندو هیجرانا،
مقامیم روضه‌ی رضوان ایکن، آخردا نار اولدو.
مگر ابر بهاری من کیمی بیر گولدن آیریلمیش،
کی رنگی تیره اولدو، همده چشمی اشکبار اولدو؟
فراق یار گول‌روخساردان اینجینمه، ای سیّد!
کیمین یاری یانیندا قالدی، کیملر کامکار اولدو؟

۱۰

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

ساقی! هانی خورشیدِ مئی آخر کی صاباحدان،
بی‌ساغر مئی اهل وفا خون جیگر اولدو.
وئردیم کؤنول اومّید ایله بیر اؤزگه نیگارا،
بدبختلیگیم گؤر کی بو اوندان بتر اولدو.

من درد دلیم عرض قیلیردیم، دئدی اول شوخ:
های، های! بودا گلدی بیزه بیر دردسر اولدو!
اغیار نه بیلسین کی نه‌دیر صورت حالیم؟
خود من بیلیره‌م کیم منه آخر نه‌لر اولدو.

۱۱

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

کؤنول تاپمازدی یول لعل لبیندن کاما یئتمک چون،
بحمدلله کی گلدی سبز خطین خیضر راه اولدو.
او ظالیم بیر گوناه آختاردی سیّد تؤکه قانیم،
گوناهیم اولماماق آخردا قتلیم چون گوناه اولدو.

۴. ترجیع‌بندلر

–۱ –

فاعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.U

۱

۱ ائیله‌دیم مدرسه‌لر ایچره مقر،
اهل تفسیره اولوب خیدمتگر،
غئیر نحو ایله ائدیب عؤمرومو صرف،
منطق و حکمته اولدوم مخبر.
اوخودوم مختصر و فیقه و اصول،
ائیله‌دیم درس مطوّل ازبر،
درک ائدیب ماضی و مستقبل و حال،
دل اولوب جامع اشکال صوَر.
۵ روز و شب، جمع حضورومدا اولوب،
جلد بو معشر **مَن لا یَحضَر**.
منه کشف اولدو معانیِ سخن،
علم قوطبوندا کی اولدوم محور،
بیر گئجه دیده‌ی حق بینیم آچیب،
ائیله‌دیم جومله‌ی آیاتا نظر،
تا کی گؤردوم بو سؤزون مضمونو،
جومله آیاتدا اولموش مضمر:
ها عَلیٌّ بَشَرٌ کَیفَ بَشَر،
رَبَّهُ فیهِ تَجَلّی و ظَهَر.

۲

۱ بیر گئجه مئیله وئریب قلبه صفا،
اثتدیم آئینه‌ی اسرار خدا.
گؤردوم اول آئینه‌ی لم یزلی،
ما سوی اللّهی ائدیبدیر پئیدا.
قلم و کورسو و لوح محفوظ،
مئهر و ماه و فلک و قطب سُها،
طوبی و کوثر و تسنیم بهشت،
اولوب اول آینه‌دن جیلوه‌نوما.
۵ صف چکیب جومله‌ی حوران جهان،
هره بیر نوع اولوب نغمه‌سرا،
صوت تسبیحله افلاکا دوشوب،
هر زامان غولغوله‌ی شور و نوا.
من بو کیفیت ایله محو نیگاه،
جان و دئیرلر اولا بو حالا فدا.
بو ایکی مصرع ایله گؤردوم ائدر،
جبرئیل عالم بالادا نیدا:
ها عَليٌّ بَشَرٌ كَيفَ بَشَر،
رَبَّهُ فيهِ تَجَلّي و ظَهَر.

۳

۱ دون خراباتا گیریب مست و خراب،
طلب ائتدیم قدح باده‌ی ناب.
پیر مئیخانه منی مست گؤروب،
ائتدی پئیمانه‌نی لبریز شراب.
لب پئیمانه‌یه یئتدیکده لبیم،
نظریمده چکیلیب جومله حیجاب.

پرده‌ی غئیبده بار ازلی،
جیلوه‌ی حوسن اولوب برق نیقاب.
۵ گؤردوم اول نور تجلاسین کیم،
ائتمه‌دی جیلوه‌سینه موسی تاب.
غئیرت عشق اولوب مانع غئیر،
اؤزلوگومدن اؤزومه ائتدی خیطاب.
چون فنا بولدو وجودوم اؤزومه،
ائتدی هر عضووم اَنا الحَق خیطاب،
تا ائشیتدیم بو سؤزو کیم سؤیلر،
شیشه ایچره غلیان مئیِ ناب:
ها عَليٌّ بَشَرٌ کَیفَ بَشَر،
رَبَّهُ فیهِ تَجَلّي و ظَهَر.

۴

۱ دون گئجه وار ایدی باشیمدا خومار،
ائیله‌دیم دِیر موغان ایچره گوذار.
صف ریندانینی گؤردوم ییغیلیب،
جومله پئیمانه کش و باده‌گوسار.
بیریسی رقصه گلیب، الده قدح،
بیریسی مست دوشوب باشدا خومار.
بیر طرف چنگ و دف و بربط و عود،
بیر طرف تار و نئی و موسیقار.
۵ ذکر مجلیس، نغمات غم دوست،
شمع محفیل، لمعات روخ یار.
ناله‌ی عود بو کیم: یا معبودا!
نغمه‌ی تار بو کیم: یا ستّار!

گر چه بیگانه ایدیم من، لاکین،
عشق اودو جانیما سالمیشدی شرار.
ائشیدیب گؤردوم ائده‌ر بو سؤزو ذکر،
گاه نئی نغمه‌ده، گه ناله ده تار:
ها عَليٌّ بَشَرٌ كَيفَ بَشَر،
رَبَّهُ فيهِ تَجَلّي و ظَهَر.

۵

۱ بیر گئجه باشا چکیب بیر نئچه جام،
ائیله‌دیم مست کلیسادا مقام.
توتدو اطرافیمی ترسابچه‌لر،
هر بیری حوسنده بیر ماه تمام.
بیری‌نین زولفونه عنبر چاکر،
بیری‌نین رویونا خورشید قولام.
جومله‌سی کوفر لیباسیندا ولی،
حقّدن غئیری یوخ آنلاردا مرام.
۵ چشم حق بین ایله باخدیم گؤردوم،
کوفرده جیلوه‌گر اولموش اسلام.
جومله توحیدی و تثلیث مقام،
جومله تسلیمی و تکفیر نیظام!
محو نظّاره ایدیم واله و مست،
کی بو حالا نه‌دیر آیا انجام؟
ناگهان گؤردوم او اثنادا ائده‌ر،
بو سؤزو جومله‌سی تسبیح اصنام:
ها عَليٌّ بَشَرٌ كَيفَ بَشَر،
رَبَّهُ فيهِ تَجَلّي و ظَهَر.

۶

۱ اویقودان صوبح کی بیدار اولدوم،
واقیف عالم اسرار اولدوم.
سیّد! آلدیم اله وحدت جامین،
ایچمه‌میش جامینی سرشار اولدوم.
یئتیریب باشیما مئی ذؤقو اثر،
جومله اسرارا خبردار اولدوم.
ائیله‌ییب ترک علایق یکسر،
جوهر پاک پُر انوار اولدوم.
۵ سئیر ائدیب عالم لاهوت ایچره،
نؤقطه‌ی وحدته پرگار اولدوم.
ماسوادان کسیب اولفت طرحین،
محرم خلوت دلدار اولدوم.
آیه‌نی سؤیلمه‌میش موساتک،
قابیل دؤلت دیدار اولدوم.
ذؤق دیدار ایله مست اولدوقدا،
ائشیدیب بو سؤزو هوشیار اولدوم:
ها عَليٌّ بَشَرٌ کَیفَ بَشَر،
رَبَّهُ فیهِ تَجَلّي و ظَهَر.

-۲-

فاعلاتن مفاعلن فع لن.
UU U.U. UU.U

۱

۱ ساقیا! جاما ائیلمه امساک،
زهر غم دفعینه گرک تریاک!
مئی شبدن بوگون خوماریم وار،

هات، هات الصّبوح روحي فداك!

دگیلیک ای عزیز! بیز معصوم،

نه بیزیک سبط خواجه‌ی **لَولاك.**

بابامیز آدم ائیله‌دی عوصیان،

ای خلف! معصیتدن ائیلمه باک!

۵ لئیک قیل هر گوناها استغفار،

ائده گؤر فئیض تؤبه‌نی ادراک.

تؤبه‌سیز گئتمه‌دار دونیادان،

چیخما حمّامدان، گؤزوم! ناپاک.

چیخ سمایا بوراقِ هیمّتیله،

ائیله هر دمده سئیر نُه افلاک،

نه چکیرسن بدن مشقّتینی،

اولین خاک، آخیریندیر خاک.

مورغ عنقای قاف وحدتسن،

دام کثرتده ایندی اولما هلاک.

۱۰ پر آچیب مولک قُدسا پرواز ائت،

آشیانین دگیل بو تیره موغاک.

خار غمدن نجات ایسه غرضین،

قونچه مانند اول گریبان چاک،

هو چکیب سؤیله دم به دم: یا هو!

وَحدَهُ لا اِلهَ اِلا هُو.

۲

۱ ساقیا! وئر شراب عیشرتدن،

منی قورتار بو دام مؤحنتدن.

أوزومه سپ شراب تردن سو،

اویانیم تا کی خواب غفلتدن.

سال عؤمرومدن اللی بیر منزل،
طیّ ائدیب دوشدوم استیقامتدن.
وطن اصلیمیز یاووقلاشدی،
واختی‌دیر قورتارام بو غوربتدن.
۵ منی، ای ساقی‌یِ ملاییک خو،
مست قیل ساغر محبّتدن.
مئی خومّ غدیری تؤکث جاما،
لوطف قیل باده‌ی ولایتدن.
اللی بیر ایلده عادتیمدی بو مئی،
امر موشکولدو قالماق عادتدن.
عادت اولموش طبیعت ثانی،
منی دؤندرمه بو طبیعتدن.
مئیِ حُبِّ علی‌دی مشربیمیز،
سن ده نوش ائت بو جام شربتدن.
اله آل، قیل شراب وحدتی نوش،
چیخاسان تا حیجاب کثرتدن.
اؤزونو تا جاهاندا گؤردون مست،
ای عزیزیم! شراب وحدتدن،
هو چکیب سؤیله دم به دم: یا هو!
وَحدَهُ لا اِلهَ اِلا هُو.

۳

۱ ساقیا! جاما تؤکث مئیِ نابی،
تا گؤروم بیرده لعل سیرابی.
وئر او مئیدن کی شعشعاتی اونون،
محو ائدر آفتاب پُرتابی.

وئر او مئیدن کی ایچدی آل علی(ع)،
اولدولار عشق حقّ طلابی.
منی ای ساقی‌یِ بیلورین ساق!
کیمی شیخی بیلیر، کیمی بابی!
۵ قوی اؤزوم مذهبیم بیان ائیلیم،
دگیلم چونکی شخص قلابی!
بابی‌یِ باب مورتضایام من،
کی اولور علم شهری‌نین بابی.
اوخو **فَأتوا البُیوت** آیه‌سینی،
تاپ او سر خئیل فؤج اصحابی.
علم شهرینه وار اون ایکی باب،
یوز رموزات فتح ابوابی.
من کیمی سن‌ده بابی اولسان اگر،
درک ائدرسن طریق احبابی.
۱۰ چکمه‌سن دامن علی‌دن ال،
ائتمه‌سن گؤفت و گودا اطنابی.
گؤهر شاهوارا اول راغیب،
بحر ایحاددان ائدر تابی.
هو چکیب سؤیله دم به دم: یا هو!
وَحدَهُ لا اِلهَ اِلا هُو.

۴

۱ ای خوش اول کس کی باده‌نوش ائیلر،
مست اولوب بحر تک خروش ائیلر.
دم به دم باده عیرق عیرقینده،
خون یحیا میثال جوش ائیلر.

راه مئیخانه دوت کؤنول کی سنی،
واصیل حق، مئیفروش ائیلر.
دوتما مسجید یولونو، هوشیار اول،
سنی یوزمین بلایا توش ائیلر.
۵ نه بتر قیل و قال مدرسه‌دن؟
گل سنی پیریمیز خموش ائیلر.
لؤلؤی شاهوار گؤفتارین،
بحر ذخّار دُرّ گوش ائیلر.
نُه فلک، هم ملک، سماک و سمک،
مدحینی وحشی و وحوش ائیلر.
ایچه‌سن باده‌ی ولایتدن،
صاحیب عقل و هنگ و هوش ائیلر.
کیم کی ایچسه شراب مولادان،
جانینا نیش ماری نوش ائیلر.
۱۰ بیزده یوخ عُجب و کینه، بخل و ریا،
بونلاری شیخ خیرقه‌پوش ائیلر.
پنبه‌ی خوابی چک قولاغیندان،
بو نیدانی سنه سروش ائیلر:
هو چکیب سؤیله دم به دم: یا هو!
وَحدَهُ لا اِلهَ اِلا هُو.

۵

۱ **الصّلوات!** ای رسول ربّ انام،
بیزدن اولسون سنه صلات و سلام.
خاصه صدّیقه یار غارین ایدی،
کی ائدیب مار جان گزایا دوام.

خاصه فاروقا کیم وجودوندان،
گون به گون آرتدی رونق اسلام.
او بولند اخترین زمانیندا،
فتح اولوب مولکٔ مصر و کشور شام.
۵ عدل نوشیروانی پست ائتدی،
چون عمر عدل و داد ائتدی قیام.
خاصه عثمان صاحب النّورین،
کیم ائدیب نور وجهی رفع ظلام.
اولدو محراب طاعت ایچره شهید،
مکر مروان ایله او نیکٔ انجام.
اولدوقانی او جامع پاکین،
فیکفیکهم‌ده زیب کلام.
خاصه اولسون سلام بیزلردن،
روضه‌ی مورتضایا صوبح ایله شام.
۱۰ شاه خئیبرگوشا و مرحب کُش،
لیث و آجام و فتور ایّام.
افضل خلق بعد پئیغمبر،
اشرف ناس تا به روز قیام.
ساقی! وئر های و هو ایله باده،
های و هو ایله خوشدو شُرب مدام.
هو چکیب سؤیله دم به دم: یا هو!
وَحدَهُ لا اِلهَ اِلا هُو.

۶

۱ خاتم الانبیا محمدﷺ دیر،
اشرف ماسیوا محمدﷺ دیر.

زینت خاک خواجه‌ی **لَولاک**،
افتخار سما محمدﷺ دیر.
وَالضُّحی وصف ماه روخساری،
شمس بورج هدا محمدﷺ دیر.
بحر مسجور رحمت یزدان،
درّ بحر عطا محمدﷺ دیر.
۵ نقش پئیغمبر خدادیر علی‌؈،
باطین مورتضا، محمدﷺ دیر.
علی؈ و احمد و ابوالقاسیم،
حسن؈ مجتبا، محمدﷺ دیر.
فاطیمه جانی‌دیر حسین؈ و حسن؈،
روح خیر النّسا، محمدﷺ دیر.
اوّل و آخر و هم اوسط‌دیر،
نوکته‌ی کلّنا، محمدﷺ دیر.
نور واحیددی چارده معصوم،
نیّر پُر بها، محمدﷺ دیر.
۱۰ اوخو **اللهُ نور** آیه سینی،
فرعُها فِی‌السّما، محمدﷺ دیر.
شجر طیّب اصلها ثابیت،
گؤر کی نور خدا، محمدﷺ دیر.
فَهُو الاوّل و **هو الآخر**،
هُو فجرینده‌ها، محمدﷺ دیر.
هو چکیب سؤیله دم به دم: یا هو!
وَحدَهُ **لا اِلهَ اِلا** هُو.

۷

۱ بیل کی سولطان ماسیوادیر علی،
مظهر ذات کبریادیر علی.
طینت آدمی مخمّر ائدن،
بیر ید قدرت خدادیر علی.
جاعل اللیل، فالق الاصباح،
خالق الارض و السّمادیر علی.
مطلع نور طور آیه‌ی نور،
دیده‌ی عالمه ضیادیر علی.
۵ صالح المؤمنین پشت رسول،
سرور خیل اتقیادیر علی.
آیه‌لر گر چه چوخدو مدحینده،
بیل کی موصوف **هَل اَتی**دیر علی.
نؤقطه‌ی تحت بام **بسم الله**،
رمز طاها و کاف و هادیر علی.
اَلقیا فی جَهنّم آیه‌سینی،
رمز **اِثنَینِ اَلقیا**دیر علی.
والد ماجد شبیر و شبر،
اوخو توراتی شنطیادیر علی.
۱۰ بیر نئچه آدی وار او مولانین،
بیل کی گؤیلرده ایلیادیر علی.
دوت خبر عالمِ هویّتدن،
گؤرنه مرآت حق نومادیر علی.

هو چکیب سؤیله دم به دم: یا هوا!
وَحدَهُ لا اِلهَ اِلا هُو.

۸

۱ بیل نه‌دیر دِیر و کعبه‌دن مطلب،
هره بیر یئرده حققی ائتدی طلب.
بیلمه‌سن دِیر و کعبه‌ده بیر فرق،
یاخشی فیکر ائتسن، ای جهان ادب!
صاحیب دِیر و کعبه‌دیر باری،
کعبه و دِیردیر نجاتا سبب.
خواه اسلام و خواه نصرانی،
هر بیری اولدو تربیه مذهب.
۵ عادت و تربیتده حکمت چوخ،
ائتمه انکار، ای بولند حسب!
گلدی قرآن عرب دیلینده، ولی،
نه عجمدیر خدا اؤزو، نه عرب!
هر لیسان حق یانیندا زیبادیر،
خواه هیندی لیسانی، خواه حلب.
سیّدا! خؤف قیل قیامتدن،
نه حسب ایش گؤره‌ر اوگون، نه نسب.
متّقی‌دیر اوگون گرامی اولان،
سیّد! عاصی، درِ جهیمه حطب!
۱۰ بو لهبدیر عموی پئیغمبر،
منزیلی اولدو نار ذات لهب.
گر قولام حبش اطاعت ائده،
ائده‌جک معرض جزادا طرب.
گر گوناه ائتسه سیّد قُرشی،
چکه‌جک دوزخ ایچره سوز و تعب.
هو چکیب سؤیله دم به دم: یا هو!
وَحدَهُ لا اِلهَ اِلا هُو.

۵. ترکیب‌بندلر

–۱–

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.

U.U UU.U UU.U UU.U

۱

۱ ای خوش اول گونلر کی بزمیمده نیگاریم وارایدی،
ذؤق دیداریله کؤنلومده قراریم وارایدی.
بیر عذاری ماه، زولفی مشکباریم وارایدی،
لبلری شکّر، أوزو گول، تاجداریم وارایدی.
بیر جمالی رشک باغ و گول‌عذاریم وارایدی،
سونبولوم، سرویم، گولوم، باغیم، باهاریم وارایدی.
بیر پری پئیکر، ملک روخسار یاریم وارایدی،
کیم حریم وصلینه بوس و کناریم وارایدی.
۵ یار وصلیندن غرض خوش روزگاریم وارایدی،
ائیله‌مزدیم مئیل گول، اول گول‌عذاریم وارایدی.
رشک ائدیب دؤر زمانه، سالدی فیرقت، عاقیبت،
قویدو اول ماها منِ نالانی حسرت، عاقیبت.

۲

۱ ای دُرِ یکتا! کی یوخدور عالم ایچره قیمتین،
دل‌روبالیقدا توتوب جومله جاهانی شؤهرتین.

گر چه من چکدیم ره عشقینده رنج و زحمتین،
وئردی هر گون أوز منه یوزمین بلا و مؤحنتین،
اولدو ای گول! هم سنین هر خارا مئیل و اولفتین،
اؤزگه‌لر بزمین منوّر قیلدی ماه طلعتین.
الغرض کیم اولدو قیسمت غئیره خوان وصلتین،
قالدی من دلخسته‌یه آنجاق ملال و خیفّتین.
آه، یوزمین آه! اگر کؤنلومده قالسا حسرتین،
قطع ائدر سررشته‌ی عؤمرومو تیغ فیرقتین،
بالله اؤرتولمز مزاریم آه و زاریمدان منیم،
باش چکر توپراقدان افلاکا سوزو شیوه‌نیم.

۳

۱ بس کی هر شب فیرقتیندن ائیلرم چوخ آه و زار،
حالیما آغلار در و دیوار یکسر بی‌قرار.
ضعف اولوب غالیب منی دون خواب آلیب بی‌اختیار،
خواب توتجاق چشمیمی گؤردوم سنی، ای گول‌عذار!
ائیله بیلدیم کیم دگیلدیر خواب، ساندیم آشیکار،
یالواریب اؤپدوم الین، دوشدوم آیاغا خاکسار.
ائیله‌دیم هیجران الیندن چوخ شیکایت بی‌شمار،
کیم وصالیندان منی دور ائتدی دؤر روزگار.
ائیلر ایدین **سیّدی** هم وصلینه اومّیدوار،
ناگه اولدوم خوابدان بیدار گؤردوم یوخدویار.
غصّه‌دن تا صوبح اولونجا زار و بیدار آغلادیم،
اولدو جاری گؤزلریمدن اشک گولنار آغلادیم.

-۲-

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعِلن.
UU UU.. UU.. UU.U

۱

۱ امّهاتا اولوبان سبعه‌ی رخشان شوهر،
چکدیلر رنجلر ایجادیم ایچون، هفت پدر.
هفت آبا منه اظهار ائله‌دی تربیتین،
ائتدی تولید منی تا کی بو اسفل مادر.
دؤرد آنا یئددی آتادان اوچ اوغول اولدو عیان،
اولدو بو أوچ اوغولون افضلی ابناء بشر.
عقل ایستردی منه تربیت ائتسین، ناگه،
عشق پئیدا اولوبان قیلدی منی زیر و زبر.
۵ سالدی سئودایا منی رشته‌ی کاکیل هوه‌سی،
قیلدی آشوفته و درهم منی زولف دلبر.
ایستر ایدیم گون و گوندن اولاجانیم نیکو،
ائله‌دی عشق منیم جانیما بددن بدتر.
مختصر، عاشیق اولان اولماز ایمیش دهرده شاد،
بیر زامان اولماز ایمیش درد و بلادان آزاد.

۲

۱ ای خوش اول دم کی منیم عشق ایله کاریم یوخ ایدی،
بیم اغیار، کؤنولده غم یاریم یوخ ایدی.
گلمه‌میشدیم حله من کتم عدمدن بیرون،
وادی عشق بلاخیزه گوذاریم یوخ ایدی.
عشق و عاشیقلیک ایشین بیلمز ایدیم عالم آرا،
دل بی‌دردده اندوه و غوباریم یوخ ایدی.
خار- خاریم یوخ ایدی بو گول رعنالار ایچون،

فیکر نوروز، غم فصل باهاریم یوخ ایدی.

۵ نظریمده یوخ ایدی جیلوه‌ی حوسن محبوب،

ذرّه‌جه آینه‌ی دلده غوباریم یوخ ایدی.

غفلت ائتمیشدی منی دامِ بلادان فارغ،

کی حریم حرم قئیدده باریم یوخ ایدی.

رشک آساییشیمه چرخ جفاکار ائتدی،

درد ایچون تا کی عدمدن منی اظهار یوخ ایدی.

۳

۱ جان آشوفته اسیر اولدو دل شئیدایا،

سر سرگشته گیرفتار غم دونیایا.

دانه‌ی خالی گؤروب مورغ کؤنول بند اولدو،

دام گیسوی بوت لاله‌روخ زیبایا.

اولدو آتشکده‌ی قوصصه، دل سوزانیم،

سالدی کاکیل هوه‌سی باشیمی بیر سئودایا.

شاهید فیطرت اصلیّه‌م آچیب پرده‌سینی،

روخ زیباسینی گؤستردی منِ روسوایا.

۵ دل و جان و تنه یالواردیم، اولار ائتمه‌دی گوش،

بیر زامان ائتمه‌دیلر رحم من شئیدایا.

دل و جان و تن اولوب مایل دونیای دنی،

سالدیلار عاقیبت عالمده منی غؤغایا.

گؤردولر عاجیزم، اونلار منی بس خوار ائتدی،

هر أوچو سیلسیله‌ی ضبطه گیرفتار ائتدی.

۴

۱ اقتدای تن و جان و دل شئیدا ائتدیم،

اؤزومو عاشیق اولوب مایل دونیا ائتدیم.

دل و جان و تنیمه وئرمک ایچون راحتلر،
رنجلر چکدیم و اسباب مهیّا ائتدیم.
مولک عالمده پریشانلیغا اسباب اولدو،
من کی جمعیت ایچون هر نه تمنا ائتدیم.
عالمِ قُدسدا بیر عاقیل فرزانه ایکن،
اؤزومو عالمِ ناسوتدا روسوا ائتدیم.
۵ راحت ایدیم ره تشویش و بلانی توتدوم،
عجب آسوده ایدیم، دغدغه پئیدا ائتدیم.
هیچ سئودا گرهی آچمادی احوالیمدان،
عاجیز اولدوم داخی ترک هامی سئودا ائتدیم.
عشق پئیدا اولوبان دوتدو منیم دامنیمی،
یاخدی غئیرت اودونا بو دل وجان و تنیمی.

۵

۱ بیر گولون عشقینه تا ائتدی گیرفتار منی،
سالدی ناگه اودا یاندیردی عجب نار منی.
گاه گؤستردی قدین گؤیلره چیخدی آهیم،
گاه گؤستردی گؤزون ائیله‌دی بیمار منی.
گئجه‌لر حسرت ماه روخ زیباسیله،
درد ایله صوبحه کیمی ائیله‌دی بیدار منی.
گه گیرفتار ائله‌دی کؤنلومو تار کاکیل،
گه اسیر ائیله‌دی دل طورره‌ی طرّار منی.
۵ قطره-قطره جیگریم قانی گؤزومدن گلیبن،
ائتدی روسوای جاهان دیده‌ی خونبار منی.
آه! اول سیم تن و سرو قد و لاله‌عذار،
ائیله‌دی باغ محبّتده بئله‌خوار منی.

آه کیم خاطیری دلشاد اولور آزاریمدان،
بیر خبر توتمادی احوال دل زاریمدان.

۶

۱ تا گیرفتار دگیلدیم بو اداسی یوخ ایدی،
دم به دم عاشیق مسکینه جفاسی یوخ ایدی.
نرگیس مستی منه ائیلر ایدی مردوملوک،
او قارا گؤزلری‌نین بونجا بلاسی یوخ ایدی.
یاد ائیلردی منی، حالیمی ائیلردی سؤال،
بو جفاسی، بو اداسی، بو هواسی یوخ ایدی.
آلمامیشدی روش جور و جفای تعلیم،
جؤر ایچون خاطیری‌نین هیچ رضاسی یوخ ایدی.
۵ خوتن آهوسو کیمی چشمی اولوردو منه رام،
چینِ گیسولاری‌نین سهو و خطاسی یوخ ایدی.
کعبه‌ی کویو منیم اولموش ایدی سجده‌گهیم،
یارسیز مجلیسیمین ذؤق و صفاسی یوخ ایدی.

لوطفونو عین سیتم اولدوغونو بیلمز ایدیم،
قصدینی مؤحنت و غم اولدوغونو بیلمز ایدیم.

۷

۱ تا کی صئید ائتدی منی، رویونو پنهان ائله‌دی،
باغریمی قونچه کیمی مؤحنت ایله قان ائله‌دی.
مندن اولفت کسیبن باخدی رقیبین سؤزونه،
تیغ بیداد چکیب، قصد دل و جان ائله‌دی.
بیر نیگاه ایله من اولدوم گؤزونون بیماری،
منی درد ایله توتوب اؤزگیه درمان ائله‌دی.
نه دئییم من کی نه‌لر قیلدی منه هیجرانی،

دئمک اولماز او جفا کیم منه هیجران ائله‌دی.
۵ کؤنول اومّید وفا ایله اسیر اولموش ایدی،
جؤر ایله خانه‌ی اومّیدیمی ویران ائله‌دی.
نه فراقینا اولور صبر، نه وصلی مقدور،
نئیله‌ییم، چاره نه‌دیر کیم منی حئیران ائله‌دی.
دون گئجه تنگه گلیب، یار ایله گؤفتار ائتدیم،
تا کی فورصت تاپیبان درد دل اظهار ائتدیم.

۸

۱ دئدیم:«ای جان و کؤنول خسته‌ی آزار غمین!
خم قیلیب قامتیمی بار بلا و سیتمین!
یوخدو بیردم کی سیتم گؤرمیه سندن کؤنلوم،
چکیرم عالم‌آرا من سیتم دم به دمین.
نئتمیشم من سنه ای شاه! مقصرلر تک،
باغلاییب گردنیمی طورره‌ی پور پیچ و خمین.
نظر مرحمتین وارایدی اوّلده منه،
سورمه ایدی گؤزومه شؤق ایله خاک قدمین.
۵ نه گوناه ائتمیشم ای سرو ریاض جنّت،
کی باشیمدان گئدیب اول سایه‌ی لوطف کرمین.
بوندان آرتیق منه سن ائتمه داخی جؤر و جفا،
قالماییب دلده داخی طاقت بار المین.»
دئدی:«سن طالیب اکسیرسن، ای بی‌سر و پا!
کیم گؤروبدور، گؤره‌سن، سن‌ده پریلرده وفا؟

۹

۱ هر کیمی بیز کی محبّتده گیرفتار ائده‌ریک،
باغلاریق زولفه، گونون مؤحنت ایله تار ائده‌ریک.

نرگیس مستیمیزه کیمسه کی اولسا عاشیق،
وئرمه‌ریک شربت وصلی، اونو بیمار ائده‌ریک.
گول روخساریمیزا کیمسه‌کی اولسا طالیب،
آچماریق أوز اونا، البته اونو خوار ائده‌ریک.
گؤرمز عالمده بیزیم پرتو روخساریمیزی،
بیز أوزو شمع شب مجلیس اغیار ائده‌ریک.
۵ آلّیق الدن بیزه عاشیق اولانین ایمانین،
باغلاییب زولفه، گونون مؤحنت ایله تار ائده‌ریک.
آلاریق کؤنلونو بازیچه‌ی عشق ایله اونون،
توتوبان ایسته‌سه بیزدن اونو، انکار ائده‌ریک.
مختصر، عاشیق اولان دهرده یئتمز کاما،
بس گره‌ک صبر ائلیه درد و غم ایّاما.

۱۰

۱ دئدیم: ای روح روان! ائیلمه بونجا منی زار،
خوش دگیلدیر بو قده‌ر کیم ائده‌سن جؤر شوعار!
گؤزومون مردومونو ائیلمه خونابیه غرق،
نه روادیر اولاسان مردومِ مردوم آزار؟
نخل جؤر اکمگه وئرمز ثمر خوب سنه،
رحم قیل تا کی جاهاندا اولاسان برخوردار.
دُرِ گوش ائیلمه اغیار مخالیف سؤزونو،
ائیلمه اولفت یارانِ موافیقدن عار.
۵ بو قده‌ر ماه روخوم حوسنووه اولما مغرور،
تئز یئتر حوسنووه عالمده زوال شب تار.
خط گلیب آینه‌ی حوسنونو ائیلر تیره،
صورتین محو اولو قالماز بو صفادان آثار.

تاپار آفاقدا تغییر گول روخسارین،
آتشین دود قیلار، سرو اولار بازارین.

۱۱

۱ هوەس طوررەی طرّاریوی ائتمز بیر کس،
مثیل نظارەی روخساریوی ائتمز بیر کس.
کام عشّاقا لبیندن تؤکەسن شکّر اگر،
هوەس لعل شکرباریوی ائتمز بیر کس.
قاپیوی سجدەگه ائتمز داخی ارباب نظر،
طوف کعبه کیمی دیواریوی ائتمز بیر کس.
کبک تک ناز ایله هر چند خورام ائیلیەسن،
آرزو شیوەی رفتاریوی ائتمز بیر کس.
۵ هر کسین یانینا گئتسن چکەسندن اوزونو،
کی طلب نرگیس بیماریوی ائتمز بیر کس.
بیر کسی گؤرمەسن آشوفته، پریشان خاطیر،
آرزو زولف سیه تاریوی ائتمز بیر کس.
او صیفت اولما اوگونده کی خجالت چکەسن،
ائشیدیب طعنەلری، بار ملامت چکەسن.

۱۲

۱ ائتمەدی پندلریم اول بوت سنگین دله کار،
قیلمادی رحم منه، ائیلەدی آزاری شوعار.
ائتمەدی ترک جفا، گؤزلمەدی راه وفا،
ائیلەدی بو دل پورخونوما هر دم آزار.
حئیرت زولف و روخیله او بوت کافر کیش،
آغلادیب دیدەی پورخونومو هر لئیل و نهار.

جیگریم داش دگیلدیر او بوت کافر تک،
ائتمه‌دیم تاب جفایا، سفر ائتدیم ناچار.
۵ رنج ایله بیر نئچه ایل مؤحنت غوربت چکدیم،
کؤنلومو قان ائله‌دی حسرت دیدار نیگار.
ائتدی هر خارا اؤزون اول گول رعنا همدم،
قیلدی هر خاری سرافراز، منی ائیله‌دی خوار.
یادا دوشدوکجه او گول، ائیلر ایدیم افغانی،
گؤزلریمدن تؤکولوردو جیگریمین قانی.

۱۳

۱ مولک غوربتده منه اولمادی بیر راه گوشاد،
بلکه یادیله غم عشق داخی اولدو زیاد.
آغلاییردیم، آپاریردی منی سئیل مؤحنت،
آه ائدردیم، داغیدیب خرمن آرامیمی باد.
گرچه چیخمازدی او گول چهره منیم یادیمدان،
گؤردوم اول سنگدل ائتمز منی پئیغام ایله یاد.
یئنه بی‌صبرلیک آرامیمی الدن آلدی،
آرزوی وطنی ائیله‌دی قلب ناشاد.
۵ باغلادیم رخت سفر، تا کی یئتیشدیم وطنه،
گؤروب احبابلاری قوصصه‌دن اولدوم آزاد.
چون یئتیشدیم وطنه، عزم تماشا قیلدیم،
او گول آلا کی ائتمیشدی منه چوخ بیداد،
گؤردوم اول سبزه‌ی بیگانه گولوستانی توتوب،
خط ریحانی گلیب صفحه‌ی قرآنی توتوب.

۱۴

۱ سبزه‌لر پرده‌ی حوسن گول‌روخساری اولوب،
خارلار راهزن صفحه‌ی گولزاری اولوب.
ترك ائدیب طالیب اولانلار عرفات کویون،
داخی متروك او گولون کعبه‌ی دیداری اولوب.
ترك ائدیب عاشیق اولانلار هوه‌س دیدارین،
اؤزو عاشیقلرین اول شوخ طلبکاری اولوب.
منتظرلر هامی اوندان ائله‌ییب قطع نظر،
معتقدلر هامیسی منکر اطواری اولوب.
۵ داخی سرمست دگیل باده‌ی غفلتدن اوگول،
آییلیب هوشا گلیب، درد خبرداری اولوب.
بیر گدا تك کی اؤزون خوابدا سولطان گؤرموش،
گؤز آچیب واقیعه‌نی حئیف کی بیداری اولوب.
آتش حسرت اونون کؤنلونه چکمیش یوز داغ،
داغیلیب رؤنق جمعیتی، آشوفته دیماغ.

۱۵

۱ سوزش داغ دلیم اولدو چو اول خطدن کم،
نی تکلّف خطی داغ دله اولدو مرهم.
اندك- اندك آزالیب سینه‌ده سوز عشقیم،
رفته- رفته دل غم پروریم اولدو خوررم.
گرچه اول شیفته حال اولدو پریشان خاطیر،
لئیك جانیم اولوب آسوده، دل اولدو بی‌غم.
دل کی محروم ایدی عیش و طرب عالمدن،
تا حریم حرم عشرته اولدو محرم.
۵ جان و تن اولموش ایدی ذؤق جهاندان غافیل،
تازه‌دن اولدولا مشغول صفای عالم.

عَلم عیشرتینی کؤنلوم اوجالتدی فلکه،
یئتدی افلاکا باشیم، رفع اولوب درد الم.
چون کی بی‌غم اؤزومو اول گول غمگین گؤردوم،
ائتمه‌دیم صبر، گئدیب یانینا حالین سوردوم.

۱۶

۱ دئدیم:«اول سنده اولان شیوه‌ی رفتار هانی؟
لب شیرین هانی، اول لذّت گؤفتار هانی؟
سالکان ره سئودالارین آیا نه اولوب؟
عشقبازان دل افگار گیرفتار هانی؟
بندده یوخدور اسیران دل افگارلارین،
پای بندان سر طورره‌ی طرّار هانی؟
لبلریندن نییه سرمست دگیل ذؤق اهلی؟
مئی کیفیت اول لعل شکربار هانی؟
۵ دئدی **سیّد** نه اورارسان منه هر دم طعنه،
دۀ گؤروم سنده اولان دیده‌ی خونبار هانی؟
ناخنِ غمله نه‌دن ائیلمه‌سن سینه خراش،
دل سودازده و سینه‌ی افگار هانی؟
صورت فانیه سن کؤنلونو وئرمه، زینهار!
گر بقا طالیبیسن، معنیه اول برخوردار.

۱۷

۱ ائتدی اول گول منی بو باده‌ی گؤفتار ایله مست،
سیندیریب بوتلاریمی چکدیم علائیقدن دست.
کعبه‌ی کؤنلومو ائتدیم داخی بوتلاردان پاک،
ید قُدرتله ائدیب لات ایله عُزّانی شیکست.

کئچیبن عشقِ مجازینی، حقیقت تاپدیم،
أوزولوب زنده‌ی جاوید ایله اولدو پئیوست.
وار اومیدیم کی منی سالماز آیاغا گردون،
وئردی معشوق ازل چونکی منیم دستیمه دست.
۵ جان مشامینا گلیب عشق حقیقت بویی،
تا دل و جانیم اولوب طالیب پئیمان الست.
دله نقش ائیله‌دیم اول خالیق داور عشقین،
کی منی دهرده نابود ایکن اول ائیله‌دی مست.

عضو عضوومدن اولور عالمه صادر بو صدا:
لا شَریکَ لَهُ فی المُلک و ربٌّ اَحَدا.

۶. مستزادلار

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن/ مستفعل فعلن

UU ..UU/UU ..UU ..UU ..UU

۱

۱ ای عارضی اهل نطره کعبه‌ی عُلیا، کعبه‌سنه شئیدا!
کویوندو مینا عاشیقه، یوخ، یوخ، داخی اعلا، قوربان سنه دونیا.
نازیک بدنیم، ماه‌وشیم، بو نه سفردیر؟ هنگام خطردیر!
حالا کی ائدیب مئهر اسد بورجونو مأوا، وار شدّت گرما.
گون قارشیسینا چیخما کی نیلوفرِ تر سن، افسرده‌لنرسن،
سرچشمه‌ی چشمیمده گره‌کدیر سنه سُکنا، ای گؤزلری شهلا!
تا یئتمیه نازیک تنیوه تاب حرارت، ای ماه ملاحت!
هر لحظه گونه پرده چکیر گؤیده مسیحا، ای شاهید رعنا!
۵ اول برگ سمن تک آیاغین قویما رکابا، سالما منی تابا.
قوربانین اولوم پای لطیفین چکر ایذا، ای لاله‌ی حمرا!
نازیک بدنین غرق ائلمه آلت جنگه، ال وورما توفنگه،
چیگنینده توفنگ باغی اگر زخم ائده پئیدا، اؤللم من روسوا.
خنجر نه روادیر گؤزه‌لیم موی میانا، سالما منی قانا،
شاخ نظری چکمه، گل آغوشووا یارا، ای یار دل‌آرا!
گر غئیر ائلیه بئیت خداوندی زیارت، هم ائیلیه رجعت،
پئشوازا نه لازیم چیخاسان، ای بوت زیبا! وی شاهید یغما!
ای گول! سن اؤزون کعبه‌ی ارباب صفاسان، هم نور خداسان.
خال سیَهیندیر حجر الاسوده همتا، ای مایه‌ی سئودا.

۲

۱ دونیادا جفاسیز بیزه بیر یار تاپیلماز، دلدار تاپیلماز.
مشهور مثلدیر: گول بی‌خار تاپیلماز، گولزار تاپیلماز.
سونبول نچیدیر کیم اولا اول زولفه برابر، ای لاله‌ی احمر!
زولفون کیمی بیر نافه‌ی تاتار تاپیلماز، بیر تار تاپیلماز.
قدّین کیمی وار باغدا چوخ سرو و صنوبر، شیمشاد ایله عرعر،
اونلارا ولی سنده کی رفتار تاپیلماز، اطوار تاپیلماز.
بو رنج خومار ائیله‌دی دلخون منی، ساقی! یوخمو مئیِ باقی؟
جامیندا مگر باده‌ی گولنار تاپیلماز؟ آثار تاپیلماز.
۵ بیز گؤهر پورقیمت گنجینه‌ی جانیق، بیر گنج نهانیق.
قالدیق، بیزه دونیادا خریدار تاپیلماز، بازار تاپیلماز.
اسرار خداداد دل و جانیمدی لبالب، دیوان مرتّب.
شرح ائتمگه بیر محرم اسرار تاپیلماز، دیّار تاپیلماز.
سودای غم زولفده آرتیردی فغانین، ترک ائیله‌دی جانین.
سیّد کیمی بیر شاعر بیمار تاپیلماز، بی‌کار تاپیلماز.

۳

۱ ای دوستلار! اول سرو خورامان سیزین اولسون، جانان سیزین اولسون.
سئیر گولِ گولزار و گولوستان سیزین اولسون، ریحان سیزین اولسون.
بیز آتش هیجران ایله دوزخلره یاندیق، سئودایا بویاندیق.
وصل عالمی اول روضه‌ی رضوان سیزین اولسون، قیلمان سیزین اولسون.
بیز جمع ایکن، اول سیلسیله‌دن تفریقه دوشدوک، بو داما ایلیشدیک.
سر حلقه‌ی گیسوی پریشان سیزین اولسون، سامان سیزین اولسون.
زولفو هوه‌سیندن بیزه شام اولدو نیشیمن، ائتدیک اونو مسکن.
اول عارض خورشید ایله **شیروان** سیزین اولسون، دؤران سیزین اولسون.
۵ اول مور خطین قالدی کؤنول وصلینه حسرت، یوخدو منه فورصت.
گولزار صبا، مولک سولئیمان سیزین اولسون، فرمان سیزین اولسون.

ای ظاهری اخوان صفا، گُرگ ادالار،
بی‌عهد و وفالار.
یعقوب من اولدوم، مه **کنعان** سیزین اولسون،
اول جان سیزین اولسون.
سیّد تکی سیز اولماپین البته وفاسیز،
بی‌شرم و حیاسیز.
جان اول قارا گؤز دلبریمین، جان سیزین اولسون،
جانان سیزین اولسون.

۴

۱ شیروانا سنی ائیلرم، ای نامه! روانه،
دؤن آب روانه.
چک شؤعله، توتوب بزم احبّادا زبانه،
گلدیکده زبانه.
اول مجلیسه کیم روح الامین آلماسا روخصت،
یوخ گیرمگه فورصت!
توپراغا دوشوب عجز ایله أوز قوی او مکانا،
تاپ اونا بهانه.
ضوئی‌نین آیاغیندان اؤپوب کسب ضیا قیل،
اظهار ثنا قیل.
احوالیمی چک **بیخود**ا رمز ایله بیانه،
شرح ائیله فسانه.
اول واخت کی حالیم ائله‌دین **غافیله** اظهار،
بیر گیزلی سؤزوم وار.
احبابدا محرم اودو بو سیرر نهانه،
کشف ائتمیشم آنه.
۵ اول کاکیلی مشکینه ائله عرض سلامیم،
چک عجز ایله نامیم.
سربسته دئییم یعنی: فلان ابن فلانه،
اول جان جهانه.
اول قاشی کامان، کیپریگی اوخ یاریمی گؤرسن،
دلداریمی گؤرسن.
تقریب ایله سؤز آچ، منی اول قاشی کمانه،
وئر بؤیله نیشانه:
کیم سن بوتِ لئیلایا گیرفتار اولان عاشیق،
بیمار اولان عاشیق،
مجنونا دؤنوب عالم‌آرا اولدو فسانه،
مغلوب زمانه.
شمعه دولانیب یاد ائدیب اول عارض آلی،
پروانه میثالی.
ایستر سنی هر لحظه گزر خانه به خانه،
ای دُرّ یگانه.
ای دوستلار اول شوخ ایله ایچدیکده شرابی،
جام مئیِ نابی.
بیر یادا سالیرسیز من آواره‌نی، یا نه؟
قالدیم یانا- یا نه!
۱۰ سیز راحت ایله لذّت ائدیب **بئیت صفادا**،
سیّد بو بلادا،
دؤندو جیگریم فیرقتینیزدن داخی قانه،
یوخ تنده توانه.

۷. مربع (دؤردلوک)

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.

UUU. UUU. UUU. UUU.

بحمدالله یولوندا عاقیبت خاک اولدو جان، تن هم،
قوتاردین شیوه‌نیمدن سن، بلای هیجردن من هم.
توکندی درد عشقین، مندن اولدو قطع شیوه‌ن هم،
هم اولدوم من ملال و قوصصه‌دن آسوده دل، سن هم.

خیال نرگیس دیدار ایله بیماردیر کؤنلوم،
دوشوبدور آتش عشقه سراپا ناردیر کؤنلوم.
قد و روخسارین هیجرانیله گرچه زاردیر کؤنلوم،
کی شاد ائتمز اونو نظّاره‌ی شیمشاد و گولشن هم.

گولوستان جمالیندان دوشوبدور تا جدا کؤنلوم،
چکر هر لحظه بولبول تک نوا، بو بی‌نوا کؤنلوم.
دوروبدور اؤیله چون کونج قفسده مبتلا کؤنلوم،
کی ائتمز آرزوی آشیان و مثیل گولشن هم.

قیلیبدیر روزگاریم قارا زولف عنبر افشانین،
ائدیبدیر کؤنلومو مجروح زخم تیر موژگانین.
سالیبدیر **سیّدی** بیر حالا کیم ایام هیجرانین،
گؤروب احوالین، ای بی‌رحم! آغلار دوست و دوشمن هم.

۸. مخمّسلر (بئشلیکلر)

۱

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

غم ائیله‌مرم چرخ آلا سیم و زری مندن،
تک ائیلمه‌سین دور مئی احمری مندن!
جان جؤهریدیر آلمایین اول جؤهری مندن،
ای ساقی! دریغ ائتمه‌گیلن ساغری مندن،
بیر جام ایله رفع ائیله بو درد سری مندن!

زاهید! توتالیم حشر گونو دوزخیه‌م من،
هاردان گلیبن سن، گؤره‌ک اولدون بئله ایمن؟
سن قوللار ایله ربّین اداسین نه بیلرسن؟
باکیم نه منیم دوزخین آتشکده‌سیندن،
آلمازسا اگر لُجّه‌ی چشم تری مندن.

کیمدیر او کی هیچ اولمایا عالمده گوناهی،
وار بو قاپی‌نین من کیمی چوخ روی سیاهی.
هر چند کی چوخ ائیله‌میشم فعل مناهی،
من آنلادیغیم عفو ایسه، عفو ائیلر ایلاهی،
سورما گوناهیم غئیردن آل دفتری مندن.

یوز حیله ایله مکر ائدیب اغیار جفاکار،
مندن او گولو ائیله‌دیلر آخری بیزار.
ایندی کیمه دردیم دئییم، عالمده کیمیم وار؟
اولسون گؤره‌ییم، مؤحنتِ هیجرانا گیرفتار،
رنجیده ائدن اول بوت مه پئیکری مندن.

۲

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

معنبر کاکیلین کیم رشته‌ی جان ایله توأمدیر،
حبیبیم! هر تئلی جان بوینونا بیر قئید مؤحمدیر.
منی روسوای عالم ائیله‌ین اول زولف پورخمدیر،
وئریب تاراجا عشقین عقلیمی، مشهور عالمدیر،
دل زاریم اسیر درد عشق و مؤحنت و غمدیر.

منی شاد ائیلمز ای گول! باهار و بوستان سنسیز،
حرام اولسون منه، ای دل‌روبا! عیش جاهان سنسیز.
مه و خورشیده باخسام، بیردم اولمام شادمان سنسیز،
جهنم مسکنیم اولسون، بهشته گر روان سنسیز،
دؤنر هیجرینله کؤنلوم قانا گویا کیم جهنّمدیر.

مه گردون دگیل مئهر عذارین کیمی رخشنده،
حقیقت، عارضیندندیر مه و خورشید شرمنده،
منوّر عارضینده اول عرقدیرمی نوماینده؟
و یا اولموش مه أوزره خوشه‌ی پروین پراکنده،
دوشوب برگ گول أوزره یوخسا اؤیله عیقد شبنمدیر؟

مسلسل سونبولون کیم جاندادیر یوز پیچ و تاب اوندان،
حیفاظ ماهیدیر کیم مُنکسیفدیر آفتاب اوندان،
مگر آذردی هیجرانین، اولور عاشیق کباب اوندان.
وصالین کیمیادیر کیم، دل اولماز کامیاب اوندان،
دهانین قونچه‌ی سیراب، لعلین سیرر مُبهمدیر.

مکدّر خاطیر اولما چوخدا غمدن، بی‌نوا **سیّد**،
حریم وصلدن محروم اولان، ای مبتلا **سیّد**،
مروّت قیل، نیگاریم، بونجا چکسینمی بلا **سیّد**؟
وئریب یغمایا عقل و هوشونو بختی قارا **سیّد**،
دؤنوب مجنونا عشقیندن، جیگرخون، دیده پورنمدیر.

۳

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن.
UU U.U. UU.. U.U.

مگر بنفشه معطر قیلیب گولوستانی،
نسیم جونبوشو ترپتدی شاخ ریحانی.
شمیمی مُشک توتوب صفحه‌ی بیابانی،
و یا داغیتدی صبا تار زولف جانانی.
کی توتدو عطر، سراسر تمام دونیانی.

سحابدان أوزونو آفتاب ائدیب اظهار،
تجلّی ائیله‌دی یا شاخ طوردان انوار.
و یا جهانا گلیب حوریان گول‌روخسار،
و یا کی زولف آراسیندان گؤروندو چهره‌ی یار،
فروغ طلعتی ائتدی جهانی نورانی.

گؤروندو عالمه یوخسا علامت محشر،
و یا قیامت عُظماداان اولدو یوخسا خبر.
بلای ناگه ائدیبدیر نزول خلقه مگر،
و یا خوراما گلیب سرو قامت دلبر.
کی اضطرابا دوشوب خلق اولوبدور حئیرانی.

مگر مُسخّر اولوب اهل کوفره قیبله‌ی دین،
اولوبدو کوفره مبدّل بساط روی زمین.
و یا سیپاه خوارج اولوبلا کعبه نیشین،
و یا کی غمزه‌ی دلبر چکیبدی خنجر کین.
کی گئتدی خلقین الیندن عصاسی ایمانین.

جهاندا آب بقادان مگر گؤروندو نیشان؟
و یا دوباره مسیح ابن مریم اولدو عیان؟
یئتیشدی حؤکم بقا، یوخسا حؤکم بی‌امکان،
و یا آچیلدی تکلّم ایله لب جانان،
یئتیردی فیرقه‌ی امواتا مؤژده‌ی جانی.

اولوبدو مولک جهان قسط وعدلدن معمور،
دؤنوبدو ساحت خولد برینه وادی طور.
یاخیبدی چوخلاری موسا کیمی تجلیِ نور،
مگر کی حجّت عصر ائیله‌ییبدی عصره ظهور،
جهانا شامیل اولوب فئیض ذات ربّانی.

آماندی چک الیوی، ***سیّدا!*** معمّادان،
جهانی شبهه‌یه سالما ایشاره-ایمادان.

گؤتور نیقاب، روخ شاهید دل آرادان،
گؤروندو نور بها کوه طور سینادان،
جهانا ائتدی تجلا جمال سبحانی.

۴

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

بلای عشقه دوشدون ای بوت مهپاره! صبر ائیله،
گونون اولدوسا گر هیجران الیندن قارا، صبر ائیله!
اومید وصل جنّت ائیله‌ییب یان نارا، صبر ائیله!
دوشوب مجنون کیمی صحرانی گز آواره، صبر ائیله.
جفای دؤر گردون دون کج‌رفتارا، صبر ائیله!

بو آهو گؤزلولر باغلار کمند زولف ایله شیری،
تؤکوبدور چوخلارین قانین بو یولدا عشق شمشیری.
ایتیرمه کثرت غمدن، عزیزیم راه تدبیری،
محبت پاک اولورسا، چوخ اولور البته تأثیری.
ائدر آهین اثر اول دلبر خونخوارا صبر ایئله!

اوخوردوم مکتب عشّاقدا تصنیف لوقمانی،
کی گؤردوم ثبت اولوب هر موشکوله بیر نوع سامانی.
بو قدری چکمه هیجر یار الیندن آه و افغانی،
او هانسی درددیر کیم اولماسین عالمده درمانی،
یازیلمیش دهرده هر درد ایچون بیر چاره صبر ائیله!

ووران منصورلوق لافین غم داریندان اینجینمز،
اؤزون پروانه تک شمعه ووران ناریندان اینجینمز.

او شیرین لعلین، عاشیق، تلخ گؤفتاریندان اینجینمز،
گولوستان جهاندا گول سئون خاریندان اینجینمز.
اگر یار ایسته‌ییرسن، طعنه‌ی اغیارا صبر ائیله!

نه غم اولسا سنه، ای دوست! دوشمن جومله‌ی عالم،
کی مولکِ حوسن ایچینده، تاجداریم! شاهسان سن هم،
چکیب موژگان سپاهی ائیله یکسر عالمی بر هم،
ولاکین زخم تیر یارا هر گیز ایستمه مرهم،
یئتر گر سینه‌ن أوزره یارا أوستن یارا صبر ائیله!

اگر چه خوردو خوابی، عشق عشّاقا حرام ائیلر،
خیال زولف و روخساری گونون مؤحنتله شام ائیلر.
نه افلاتون بو دردین چاره‌سین، نه جم، نه جام ائیلر.
اولور کی وصل دلبر بیر گون، ای مه! التیام ائیلر،
اگر سیّد کیمی کؤنلون اولا صدپاره، صبر ائیله!

۵

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

گوش قیل ای کی بیلیرسن اؤزونو واقیف کار،
آگه اول گؤر کی نه‌دیر ناله‌ی نئی، نغمه‌ی تار؟
نه‌دیر اول خشکِ اولان چوبدا بو ناله‌ی زار،
کی صداسیندان اونون غارت اولور صبر و قرار،
آچماسن پرده‌نی، هر پرده‌ده وار یوز اسرار.

قویماز اول تاری مغنّی نییه آغوشوندان،
دوشمز اول خانه براندازلارین دوشوندان،

هوش ایله گوش ائده هر کیمسه، گئدر هوشوندان!
پنبه‌ی غفلتی چک سن داخی جان گوشوندان،
تا کی اسرار نهانا اولاسان برخوردار.

لحن داوودی ایله کؤنلونو قیل خوررم سن،
عرض بامینا گؤزوم نغمه‌نی توت سُلّم سن،
اولما قال اهلی، قیل عمدا اؤزونو ابکم سن،
کسب ائله علم و ادب فئیضین اگر آدم سن،
فهم قیل گؤر کی نه‌دیر موسیقی‌یِ موسیقار؟

دوت برابر دم عیسایا مغنّی دمینی،
قیلیب احیاء اؤزونو، سئیر ائله روح عالمینی.
زیر غم اولما، ائشیت نغمه‌ی زیر و بمینی،
چکمه، عاقیلسن اگر، دهر مخالیف غمینی،
شورا گل، نغمه ایله چک غم دونیایا حصار.

موسیقی مجلیسی‌نین اهلی، گرک اهل بصر،
تا گؤره پرده‌ی اسراردا یوز نقش صُور.
کیم کی ذؤق اهلی دگیل، آنی حساب ائیله حجر،
لحن داوود ائده‌مز نوع جماداتا اثر،
معنی اربابی ائده‌ر گوش سخن، ای هُشیار!

فهم قیل، گؤر کی نه‌دیر چنگ و دف و بربط و عود،
نه‌دیر اونلاردا بو آهنگ و بو لحن و بو سرود؟
عارف اول، رمز بیل، ای ماحصل غئیب و شهود!
عود هر لحظه گلیب شورا دئیر: یا معبود!
تار هر لحظه گلیب وجده دئیر: یا ستّار!

زاهیدا! تانریا باخ، مجلیس عرفاندیر بو،
تاری اسباب مناهی دئمه، بؤهتاندیر بو.
مئیی گؤر، ساقیه باخ، کوثر و قیلماندیر بو!
جوملەسی پرتو روخسارەی سبحاندیر بو،
مئیده حق نورونو گؤر، سهوینه قیل استغفار.

ای کؤنول! محرم راز ائیلمه بیگانەلری،
وئرمه نااهل الینه بو دولو پئیمانەلری.
چک رموزات ایله زولف سُخنه شانەلری،
سیّدا! مهدی‌یه یالوار کی بو دوردانەلری،
ائیلەسین مجلیس شهوار کریم بیگده نیثار.

۶

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

شهر شیروانین عجب دلبر دلجولاری وار،
گول بدن، قونچه دهن، ساده و مهرولاری وار.
بو ختا مولکودو، هریاندا چوخ آهولاری وار،
یوز لبی شهد و شکر، زولف سمن بولاری وار،
یور قدی سرو سهی، گؤزلری جادولاری‌وار.

هر نه بو شهرده کیم وار ایسه چوخ مهرولر،
هر بیری بیر کسه بیر نوع ایله دلجولوق ائدەر.
هر زامان عاشیقه یوز لوطف ایله مئیل ائیلرلر،
بو ملک روی و ملک خوی و ملک سیمالر،
یاخشی خاصیّتی، چوخ یاخشی گؤزل خولاری‌وار.

خامه‌ی صونع وئریب گؤر نئجه رؤنق بولارا،
یاراشیر شیوه‌ی محبوبلوق آنجاق بولارا.
دسترس اهل شاماخی اولوب الحق بولارا،
بئله نعمتلری کیم قیسمت ائدیب حق بولارا،
بیلمیرم من، بولارین داخی نه قایغولاری‌وار؟

بونلارین جومله‌سی‌نین شیوه‌ی رفتاری گؤزل،
خولقو خوش، خویو پسندیده، هر اطواری گؤزل.
چشم خومماری گؤزل، طورره‌ی طرّاری گؤزل،
گول روخساری گؤزل، لعل شکرباری گؤزل،
هامیسیندان بو گؤزل کیم، یوموشاق سولاری‌وار.

چوخدو بو شهرده گر چه صنم لاله عذار،
بولارین لئیک بیر آئینه بدن سروری وار.
عدد اسمدیر ابجدله:«صد و بیست و چهار»،
موژه‌سی، ناوک دلدوزدو، چئشمی خونخوار،
حبّذا! یایی مقوّس کیمی ابرولاری‌وار.

آه کیم **سیّد** اونون عشقی ایله زار اولدو،
دام گیسوسونا پابند و گیرفتار اولدو.
او **ایاز** ایدی کی **محمودا** گئدیب یار اولدو،
یئنه بو درّ یتیمه او خریدار اولدو.
کیم اونون هم بئله یوز یوسیف خوش‌خولاری‌وار.

۷

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

فضولی‌نین غزلی‌نین تخمیسی (بئشلیگی)

قدحلرده حوباب آسا کؤنول دوشموش هاوالاردان،
شراب نابسیز دل کعبه‌سی دوشدو جفالاردان.
قوتارماز اولمایینجا مست، عشق اهلی بلالاردان،
کرم قیل کسمه ساقی ایلتفاتین بینوالاردان،
الیندن گلدیگی خئیری، دریغ ائتمه گدالاردان.

در دلبرده حاصیلدیرمی اهل عشقین آمالی؟
ویا دست فلکدن من تک اولموش قوصصه پامالی؟
منی، حال اهلی‌سن بیر حال ایله قیل حالدان حالی،
صبا کویوندا دلدارین نه‌دیر اوفتاده‌لر حالی،
بیزیم یئردن گلیرسن، بیر خبر وئر آشنالاردان.

شیکسته کاسه‌ی چینی میثالی، بیر صدامیز یوخ،
سینیق نئی تک هاوادان دوشموشوک، بیردم نوامیز یوخ.
صبا! اول گول بدندن نامه‌ی راحت‌فزامیز یوخ،
اسیر غوربتیز، بیر سندن اؤزگه آشنامیز یوخ،
آیاغین کسمه باشینچون، بیزیم مؤحنت‌سرالاردان.

تنور چشمیمه گردون قیلیب توفان تلقینی،
سیرشک چشم خونباریمدان آلمیش صبر و تمکینی.
او سروین تلخ بادامینا وئردی جان شیرینی،
طبیبا! خاک کوی یارداندیر اشک تسکینی،
منه آرتیرما زحمت، گؤز یاشارار توتیالاردان.

قسم پیر موغانا پارسالار یئیروو اولمام،
بو قوم خودفروش و خودنومالار یئیروو اولمام.
حقیقت اهلی‌یم، اهل ریالار یئیروو الومام،
گیریب مسجیدلره گر مقتدالار یئیروو اولمام،
بو دور وجهی کی هرگیز گؤرمه‌دیم أوز مقتدالاردان.

مقیم کعبه صنعانین گؤره‌یدی یار ترساسین،
سالاردی بوینونا زنجیر گیسوی چلیپاسین.
گؤز آچ، ای بی‌بصر! هر یئرده گؤر حققین تجلاسین،
دئمه زاهید کی ترک ائت سیمبر بوتلار تماشاسین،
منی کیم قورتارار تانری ساتاشدیرمیش بلالاردان؟

وصال خرمنیندن ائتمه‌دیم بیر خوشه‌ده حاصیل،
وصالا یئتمگیم دوشوار، هیجره دؤزمگیم موشکیل،
نه اؤلدوم قورتاریم کیم، من نه اولدوم وصلینه واصیل،
فلکدیر مئهری زایل، یار غافیل، عؤمر مُستعجیل،
نه‌دیر تدبیر بیلمم، جانا یئتدیم بی‌وفالاردان!

قویوب حوسنون تاماشاسینی هرگیز مئیل ماه ائتمن،
بو یوزدن نامه‌ی اعمالیمی هرگیز سیاه ائتمن،
نه گوندور کیم غوبار آستانه‌ن سجده‌گاه ائتمن،
وجودوم نئی کیمی سوراخ- سوراخ اولسا آه ائتمن،
محبّتدن دم اوردوم، اینجیمک اولماز جفالاردان.

دئمم کی لوطفوو چوخ، یا کی جؤر و ظولمو آز ائیله،
آچیب زولف سیاهین ***سیّد***ین عؤمرون دراز ائیله.
حقیقت خواهیش ائتسن، مشقینی عشق مجاز ائیله.
فضولی نازنینلر گؤرسن اظهار نیاز ائیله،
ترحم اومسا عئیب اولماز گدالار پادشالاردان.

۸

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.
U.U UU.U UU.U UU.U

نابی‌نین غزلی‌نین تخمیسی (بئشلیگی)

غائب اولدو تا امام عصریمیز، عنقاکیمی،
روزگاری عالمین اولدو شب یلدا کیمی.
چکدی عالمدن اؤزون بیر دست استغنا کیمی،
نور چشمیم پرده‌لندی کعبه‌ی عُلیاکیمی،
گوشه‌گیر خلوت اولدو دیده‌ی پلتا کیمی.

کنز مخفی‌دن نهان اولموشکن اول درّ یتیم،
عالم ناسوتا گلدی، اولدو بیر مدت مقیم.
اول سراج مجلیس وحدت، صراط المستقیم،
گؤردو اولموش عالم صورتده آسایش عدیم،
دیده‌ی اغیاردان اولدو نهان معناکیمی.

اول کلیم طور وحدت کیم علوّ نامدان،
والی میصر ولایتدیر ازل ایامدان.
عاقیبت چکدی نه غملر، دؤر صوبح و شامدان،
کینه‌ی فرعون و قوم شوم و بد انجامدان،
جئیب غئیبی ائیله‌دی منزل ید بیضاکیمی.

کشف اولوب اول نور اوّل ابتلای مصطفا،
بیلدی اعدادان نه‌لر چکمیش علی المرتضا.
آشیکارادیر بلای سرگذشت کربلا،
گؤردو یوخدور مردوم عالمده آثار وفا،
گیردی اسم بی‌مسمّا شکلینه عنقاکیمی.

عقل کُل‌دان ائیله‌دی آیات قرآن تک نزول،
بدودن قوس وجودا ائیله‌ییب جان تک نزول،
عالم ایمکانا قیلدی نور یزدان تک نزول،
مبدأ علیادان ائتدی آب نئیسان تک نزول،
مختصی اولدو صدفده لؤلؤی لالاکیمی.

تشنه اولدو جویبار شرعی جاری قیلماغا،
عالمی خوان کمالین ریزه‌خواری قیلماغا.
اهل عشقی مظهر انوار باری قیلماغا،
نورونو تدریج ایله ذرّاتا ساری قیلماغا،
ائتدی ابر ایچره تواری بیضه‌ی بیضاکیمی.

عارف و کامیل گؤروب رویون، ائدر کسب شرف،
گؤرمیه‌ن گؤز نور روخسارین گره‌ك اولسون تلف.
وادی حئیرتده چوخلار پویه قیلدی هر طرف،
اولدوغوندان مسأله موشکول، مقاصید مختلیف،
اولدو ناداندان خفی ماهیّت اشیا کیمی.

ای کی ذؤق وصلینی بو شاهین ائیلرسن رجا،
جیسم خاکی ترك ائت، اول روح پاکا آشینا.

غایت لوطفوندن اولموش مختفی اول دل‌روبا،
روحدور، روحون اولور خاصیّت ذاتی خفا،
بوی گول طبع معادن نشئه‌ی صهباکیمی.

بیر گون اول ماه جهان افروز اولور ناگه عیان،
کیم دولار ظولم و تعدّادان زمین و آسیمان.
قسط و عدلیندن دولور مجموع اقطار جهان،
ائیله‌دی تقدیر اونو صندوق غئیب ایچره نهان،
اؤزگه موسیملرده عئیده ساخلانان کالاکیمی.

سیّد بیچاره‌یم شاها منه قیل بیر کرم،
انتظاریندان گلیر خونابه گؤزدن دم به دم.
جان ظهورون واختی وصلیندن اولورمو مؤحترم؟
خاطیر نابی اولوب بازیچه‌ی امواج غم،
جوش ائدر گه یأس و گه اومید ایله دریاکیمی.

۹. مسدّس (آلتلیق)

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.

U. U.UU ..U. U.UU

خوش اول زامان کی یار منه همزبان ایدی،
بزمیم جمالی یار ایله رشکِ جینان ایدی.
سولطان ایدیم کی هریانا حؤکموم روان ایدی.
دؤلت قولام ایدی منه، باختیم جاوان ایدی،
جان حزینه همدم و آرام جان ایدی،
دملر اودملر ایدی، زامان اول زامان ایدی.

خورشید گون شراب ایله دولموشدو جامیمیز،
اول ماه ایله کئچیردی بیزیم صوبح و شامیمیز.
دؤر فلکده حاصیل اولوردو مورادیمیز،
خاک درینددن اؤزگه یوخ ایدی مقامیمیز.
بولبوللره او ساحت قدس آشیان ایدی،
دملر او دملر ایدی، زامان اول زامان ایدی.

هیجرین اگر چه گؤرموش ایدیم مبتلالارین،
دیلدن دیله ائشیتمیش ایدیم ماجرالارین.
بونجا تصوّر ائیلمز ایدیم بلالارین،
جان چکمیش ایدی مؤحنت هیجران جفالارین،

خلوت‌سرای وصلده دل کامران ایدی،
دملر او دملر ایدی، زامان اول زامان ایدی.

کؤنلوم او ماهدان آچیلیردی کرم گؤروب،
مئهرین زیاده، جؤر و جفاسینی کم گؤروب.
اول گول منه آچیلدیغینی دم به دم گؤروب،
بزم وصالدا اؤزونو مؤحترم گؤروب،
رشک ایله قونچه تک دل بدخواه قان ایدی،
دملر او دملر ایدی، زامان اول زامان ایدی.

اول گون منیمله همدم ایدی هر باهاردا،
گه دامن چمنده، گهی لاله‌زاردا.
بولبول تکی ایشیم یوخ ایدی آه و زاردا.
سیّد کی مسکن ائتمیش ایدی کوی یارادا،
اعزاز ایله بیر عالم جنّت مکان ایدی،
دملر او دملر ایدی، زامان اول زامان ایدی.

۱۰. روباعیلر

۱

انگوردا مئی شیره‌سی، ای اهل صفا!
یئرله گؤی آراسیندا قیلیب نشو و نما.
اوندان اؤته‌ری خون کبوتر دئدیلر،
کیم بیر نئچه گون قالدی معلّق به هوا.

۲

ای قدرتین آثاری سنین ارض و سما،
ای امری قیلان کؤن و مکانی پئیدا.
وجهیندن اگر آلماسا نورون، خورشید،
بیر ذرّه قده‌ر جاهانا وئرمزدی ضیا.

۳

ای حوسنو اولان زیب جمال عذرا،
ای وامیقی ائیله‌ین او أوزدن روسوا،
اؤز پرتو حوسنونو سالیب لئیلایا،
مجنونو سن ائیله‌دین غمیندن شئیدا.

۴

محشرده خلل یئتمسه ادارکیمیزا،
گلمز الم حشر بیزیم باکیمیزا.
میراث آتامیزدان بیزه قالمیش جنّت،
کیمدیر بیزی قویمایان اؤز املاکیمیزا؟

۵

سیّد غم و مؤحنتله پریشان اولما،
قونچه کیمی غمدن جیگری قان اولما.
گر اولسا شیکست عضو - عضوون غمدن،
مینّت‌کش مومیای نادان اولما.

۶

صبر ائیله کؤنول درد و غم پنهانا،
فاش ائیلمه احوالینی هر نادانا،
اول کس کی سنی درده سالیب عالمده،
بیر گون یئتیره‌ر دردینی اول درمانا.

۷

هنگام طرب، ای بوت سیمین غبغب!
گر لعلیوی دیشله‌دیم، قیلیب ترک ادب.
جان آغزیما گلدی حسرتیندن او لبین،
توت قان ائله‌دیم، عفو ائله‌سن، قیلما غضب.

۸

ای رعدی قیلان روباب عشقینده کباب،
قانونا اصول ایله یئتیردین مضراب.
تا گول أوزه تار زولفونو ساز ائتدین،
چنگ اولدو بو أوزدن نئچه أوز خانه خراب.

۹

سن غئیر بوساطیندا کی ایچدین مئیِ ناب،
قان اولدو جیگر، گلدی گؤزومدن خوناب.
سئیلاب سیرشک اولدو جهانا جاری،
اول سئیلده ییخدیم ائویمی میثل حوباب.

۱۰

سرمست نامازا گلمه‌سئیدی اصحاب،
هئچ آیه گلیب حرام اولمازدی شراب.
اولسون بو گُنه بوینونا اصحابلارین،
قالدیق بئله بی‌دماغ، بی‌باده‌ی ناب.

۱۱

دوشدو الیمه بیر گئجه بیر شیشه شراب،
گئتدیم ائوه صوبح ایچیم منِ خانه خراب!
گون ائتدی طلوع، صوبح دوردوم گؤردوم،
تصحیف ایله چرخ ائدیب شرابیمی سراب!

۱۲

قویموشدوم ائوه بیر گئجه بیر شیشه شراب،
یاتدیم کی دوروب صوبح اولام اوندان سیراب!
تا صوبح او گئجه یوخومدا گؤردوم خورشید،
تعبیر ائله ای شئیخ! موبارکدی بو خواب؟

۱۳

قوربانین اولوم ای بوت شیرین حرکات!
هر آجی سؤزوندور منه بیر قند و نبات.
یوخلاردین ازلدن منی شیرین- شیرین،
ایندی نییه اولدوم سنه من بؤیله بایات؟

۱۴

ای خیضر خط، ای شاه رفیع الدّرجات!
ای ظولمت خط ایچره لبین آب حیات.
عشّاقا یامان گونده دئدین ال توتارام،
جان وئرسم اولورمو سنه دردیم اثبات؟

۱۵

ای باد صبا! کویونا یارین گوذر ائت،
بیر غئیر کس اولماسین یانیندا نظر ائت.
جان وئرمه‌ییمی حسرت لعلیندن اونون،
جانانیما تقریب ایله سؤز سال، خبر ائت.

۱۶

کسدیم او لب لعل فشاندان رغبت،
اول سرو قد و قونچه دهاندان رغبت.
آغزین منی تنگه گتدی، اوندان کئچدیم،
تنگ اولسا کسرمی کیشی جاندان رغبت.

۱۷

ای قانا دؤنن رشک لبیندن یاقوت،
اؤلدور منی وئر لعل لبیندن یا، قوت.
روخساروِوا یازدی خط ریحانی قضا،
بیر بؤیله شیکسته خط یازارمی یاقوت؟

۱۸

وئردیم کؤنول او شوخ دل آزارا عبث،
قیلدیم اؤزومو یوونجا هر خارا عبث.
گؤرسم گؤزومه باتار تیکان تک هر گول،
ای دوست! منی آپارما گولزارا عبث.

۱۹

گر اولدو منیم جانیما جانان وارث،
زاهید اولا ایمانیوا شئیطان وارث.
جانانیم عجبمی جانا گر وارث اولا،
داووده دگیل مگر سولئیمان وارث؟

۲۰

ای کعبه‌ی وصلیوه ملائیک حجاج،
کویوندا منه خار موغیلان مؤحتاج.
ائتدیم نجف ایچره مرقد پاکیوی طوف،
کشف اولدو بو عبد زارا سیرر معراج.

۲۱

ای فئیضیوه مجموعه‌ی عالم مؤحتاج،
بو عرض و سما و عرش اعظم مؤحتاج.
فرزند سن آدمه ولی خیلقتده،
الطافیوه‌دیر حضرت آدم مؤحتاج.

۲۲

گل قیلما طبیبا! منه افسانه علاج،
اولماز بیلیرم خسته‌ی هیجرانا علاج.
شمعه دولانیب یاخدی اؤزون پروانه،
عشق آتشینه ائیله‌دی مردانه علاج.

۲۳

گر ائتسه طبیب درد پنهانا علاج،
هر دمده گؤزومدن تؤکولن قانا علاج.
آمما بودو ظنّیم کی دیریلسه لوقمان،
هرگیز ائده بیلمز غم هیجرانا علاج.

۲۴

ال توتمادی بیر کیمسه دم عسرو حرج،
نه آل بنی‌اسد، نه قوم خزرج.
ساقی! نه عرب دادا یئتیرمیش، نه عجم،
ائتمک یئنه مئیدن اولور اومّید فرج.

۲۵

ائیلر منه خنده یار گیریان گؤرگج،
من شاد اولورام اول گولو خندان گؤرگج.
جمعیت دل اولور پریشان هر دم،
زولف کجینی أوزده پریشان گؤرگج.

۲۶

ای عاشیق زار، وصل جاناندان کئچ،
جاناندیر اگر موراد، گل جاندان کئچ!
آت سبحه‌ی صددانه‌نی، باغلا زونّار،
گئت زند ایله پازند اوخو، قرآندان کئچ.

۲۷

وئردی منه اول یار وفادار قدح،
سرمست ایدیم ائتدی منی هوشیار قدح.
گویا کی شراب نابیمیز کوثر ایدی،
وئردی منه اول حئیدر کرّار قدح.

۲۸

ای یوسیف میصردن جمالین املح!
نثرین هامی شعر شُعرادان افصح.
چوخ باده‌لر ایچدیم اولیا دستیندن،
بو دؤره‌ی آخردا اثر قیلدی قدح.

۲۹

سوندو منه پیر مئیکده جام صبوح،
وه! وه! نه صبوح، فئیض دل، راحت روح!
اولدوم ایچیبن غرق بلادان ایمن،
توفان غمین دفعینه بیر کشتیِ نوح.

۳۰

گلدیم، گؤردوم کی باغدا یاریم یوخ،
گئتدیم، بیلدیم کی اوندا دلداریم یوخ.
اؤلدوم، دئمه‌دیم سیرر دهانین او گولون،
وار یار، ولی محرم اسراریم یوخ.

۳۱

ای معجز انفاسینا شاگیرد مسیح!
هر نوکته‌ی موهومو لبین قیلدی صریح.
گلمیشدی مسیح دهره سندن اقدم،
تا ائیلیه هنگام قدومون توضیح.

۳۲

محرابدا سجده ائتدین عادت، ای شئیخ!
اظهار ائله‌دین صیدق و ارادت، ای شئیخ!
سجده‌گهیم آئینه‌ی عارضدی منیم،
سن داش آراسیندا قیل عیبادت، ای شئیخ!

۳۳

شهر قاراباغا شیشه قویموشلار آد،
بو شهر پریلردن اولوبدور آباد.
تسخیر پری شیشه‌ده قیلماق خوشدور،
آمما بو پری‌رولار الیندن فریاد!

۳۴

ای خاک روخ جمیع کشور، باغداد!
ای توپراغی مُشک و سویو کوثر، باغداد!
خاکیندا اولان دفن امام اعظم،
ای روضه‌ی رضوانا برابر باغداد.

۳۵

سؤز یوخ کی شکردندی لب یار لذیذ،
نه میصرده بیر بئله شکر وار لذیذ!
اول خسرو گولگون روخ شیرین دهنین،
آجی سؤزودور منه شکروار لذیذ.

۳۶

گؤندرمسه گر اول لبی شکّر کاغیذ،
من گؤندەرەرم اونا مکرر کاغیذ.
شهبازیما ائیلەدیم روانه سنی من،
پروازا کبوتر کیمی آچ پر، کاغیذ!

۳۷

هر کیمسه کی سئیر خاک باغداد ائیلر،
سانمین کی او غمگین اورەگی شاد ائیلر.
قبرین گؤرەلی نوادۀ مظلوملارین،
تا وار نفسی، نئی کیمی فریاد ائیلر.

۳۸

در بند حصاری سدّ اسکندردیر،
هر بیر داشی مرمردن اونون بهتردیر.
مسجیدلری خوش‌نوما، ایمامی فاضیل،
آمما کی گلن نامازا چوخ کمتردیر.

۳۹

عالمده هانی او کیمسه کی خوررەمدیر،
گر خسرو و جمشید و گر کیم جمدیر.
چون طینت آدمی مخمّر غمدن،
آدم دگیل عالمده او کیم بی‌غمدیر.

۴۰

هر بولبول زاری عشق گول زار ائتمز،
هرگیز هوەس گولشن و گولزار ائتمز.
گولزاردا بولبوله تیکاندیر آزار،
اؤز عاشیق زارینا گول آزار ائتمز.

۴۱

گئتدین، دل زاردان خیالین گئتمز،
بو آینەدن نقش جمالین گئتمز.
هیجرین منی خاک قیلسا، اول خاکیمدان،
البته کی حسرت وصالین گئتمز.

۴۲

ای دل! نه گرکدیر منه بو جان سنسیز،
مجموعەی عالم اولا ویران سنسیز.
دونیادا قالینجا زینده بیر آن سنسیز،
ای کاش! اولام خاک ایله یکسان سنسیز.

۴۳

شیروان گؤزەلی بیر خوش ادا بیلمز ایمیش،
پئیوسته جفا قیلیر، وفا بیلمز ایمیش.
کعبه کیمی خوش جمالِ زیبالاری وار،
آمما کی بو وار: ذؤق و صفا بیلمز ایمیش!

۴۴

ائتدیم اونا هر دقیقه یوزمین اخلاص،
بیر شیشه مئیِ لوطفو منه اولمادی خاص.
ساعت- ساعت رقیبه اولدو همدم،
عقرب زده کیمی کؤنلوم اولدو رقّاص.

۴۵

اول زولفدن اولماز دل بیمار خیلاص،
زنجیردن اولماز بو گیرفتار خیلاص.
عشّاق نولا قوتارماسا هیجراندان،
دوزخدن اولورمو هیچ کفّار خیلاص؟

۴۶

هر دلشده بیر مئیلده قالدی ناقیص،
مجنون هوەسی لئیلی‌ده قالدی ناقیص.
من مکتب غمده ختم قرآن ائتدیم،
اول کئچمه‌دی وَاللّیل‌ده قالدی ناقیص.

۴۷

بیر گئجه ابولهب تاپیب کعبه‌یه ال،
آهوی طلانی سیرقت ائتدی او دغل.
آمما آپاریب ساتیب، پولون آلدی شراب،
به به! نه گؤزه‌ل ایشدی، نه فرخنده عمل!

۴۸

سؤز یوخ کی گولوستان ارمدیر قودیال،
آهولاری رام اولان حرمدیر قودیال.
کیمین هونری، بونلارا مانند اولسون،
باشدان آیاغا اهل کرمدیر قودیال.

۴۹

خاک نجف اشرفه اولدوم واصیل،
صد شوکر خدایا، فئیض آلدیم کامیل.
سر سبز اولوب مزرعه‌ی آمالیم،
خرمن- خرمن سعادت ائتدیم حاصیل.

۵۰

انگور یئنه باغدا گؤستردی شیکم،
عیسایا مگر حامیله اولدو مریم.
هر چند کی مئی دوختر رزدیر آمما،
بیر قیزدی کی یوز اوغلانا وئرمز آدم.

۵۱

شعرای یمانی‌دی شراب گولفام،
کیم مغرب خومدادی طلوعی هر شام.
چون خاصیتینده واردی تأثیر سُهیل،
اولاد زنانی یئتیریر قتله تمام.

۵۲

بیر گئجه چکیب باشیما مئیدن نئچه جام،
سرمست ائله‌دیم کونج کلیسادا مقام.
گؤردوم بو غریبه حالی، سبحان الله،
تسبیح قیلیر حققه جمیع اصنام!

۵۳

تیفلیسده بیر سرو قد و سیم اندام،
مئهمانیم اولوب بیر گئجه ایچدی نئچه جام.
سوردوم لبینی، گولدو دئدی: ای **سیّد!**
شرع ایله مگر دگیل سیزه باده حرام؟

۵۴

مندن یئتیرین احمد مختارا سلام،
اکرام ایله عرض ائدین کی: ای فخر انام!
شعرینده نئچین حلالدیر تورش آیران،
اولدو نه ایچون باده‌ی گولفام حرام؟

۵۵

بیر آی رمضان اوروج توتوب هر آخشام،
افطاریمی ائیله‌دیم شراب گولفام.
ایندی نه‌دیر ای شئیخ! شریعت حؤکمو،
کفّاره وئریم، اوروج توتوم، یا اطعام؟

۵۶

قُمری، سنه خئیلی واخت حسرت چکدیم،
اشعارینا یئردن گؤیه مینّت چکدیم.
تا چاپ اولونوب کیتابین اولدو ظاهیر،
اؤز توتدوغوم افعالا خجالت چکدیم.

۵۷

مین أوچ یوز ایدی، اللیه یئتدی یاشیم،
کافور کیمی غمدن آغاردی باشیم.
هم قووه‌ت ما سکه اولوب سخت ضعیف،
بورنوم سویونا قاریشیدی هم گؤز یاشیم.

۵۸

شیرواندا اگر بیر گؤزله یار اولاسان،
لازیمدی کی یوز درده گیرفتار اولاسان.
الدن گئده‌جک مال و منالین آخر،
واجیبدی کی بی‌غئیرت و بی‌عار اولاسان.

۵۹

ای شئیخ نیظامی! ای نیظامی داغیلان!
ای گنجه‌ده عزّ و احتشامی داغیلان،
اولموشمو سنینله من کیمی عالمده،
بئیتی، ائوی، مکتبی، کلامی داغیلان؟

۶۰

دونیا أوزو سر به سر اگر حور اولسون،
گیرمز گؤزومه یوز گؤزو مخمور اولسون.
ای زؤهره جبین ماه روخونداں آیری،
خورشیده اگر باخسا گؤزوم، کور اولسون.

۶۱

هر شهردن افزوندو صفاسی میصرین،
تخمیر اولوب عیشرتله بیناسی میصرین.
فیرعون تک ادعایا دوشسم، نه عجب!
چوخ ذؤقلودور آب و هاواسی میصرین!

۶۲

ای شهر مدینه! کیمیادیر خاکین،
سرمنزلی‌سن پادشه **لَولاك**ین.
آغوشا چکیب **لیلةُ الاَسري** ماهین،
گتدین یئره گؤیدن گونونو افلاکین.

۶۳

تا گول اوزونه گلدی خط ریحانین،
اول قیلدی شیکسته رؤنق بوستانین.
ای کاش کی چیخمایایدی تا شام ابد،
نسخ ائیله‌دی اسلامی چیخان فرمانین.

۶۴

جنّت کیمدیر هاواسی گورجوستانین،
وار کعبه کیمی صفاسی گورجوستانین.
گؤریچکلری خوش کلام، عاشیقلارا رام،
واجیبدی بیزه دوعاسی گورجوستانین.

۶۵

اؤپدوم لبینی، دئدیم کی: شکّردیر بو،
یوخ شیره‌ی شکّر نه‌دی، بهتردیر بو.
«بیرده گل اؤپوم!» دئدیم، او گول گولدو، دئدی:
«تکرار قبیح اولور، مکرّردیر بو!»

۶۶

یاریم گئدیبن اؤزگه‌لره یار اولدو،
صدپاره کؤنول هیجره گیرفتار اولدو.
یوز کز گؤروب اول گولون وفاسیزلیغینی،
نه غئیرته گلدیم، نه اونا عار اولدو.

۶۷

تبریزده تبدن جیگریم قان اولدو،
یاندی بدنیم، آتش سوزان اولدو.
تب‌لرزه‌یه دوشدوم، نه طبیب ائتدی علاج،
نه کیمسنه‌دن دردیمه درمان اولدو.

۶۸

دردا کی فراق ایله جیگر قان اولدو،
ایام وصال دؤندو هیجران اولدو.
بیرده گؤره‌سن اولورمو جمعیتیمیز،
ارباب صفا بوگون پریشان اولدو.

۶۹

ای گنجه‌نی آباد قیلان مسجید شاه،
مئیدانیوا هر گون گتیریر عرش پناه.
سعی ایله قاواقلاری اوجالتدین عرشه،
محبوبه‌مین ائتدین نییه قددین کوتاه؟

۷۰

هنگام هیلال عید اول مه ناگاه،
بام أوسته چیخیب ائدردی هریانا نیگاه.
دوشدو فلگه عکس هیلال ابروسو،
چوخ کیمسه گؤروب وئردی یئنی آیا گواه.

۷۱

باشدان آیاغا ائیله‌دیم آفاقا نیگاه،
هر بیر یئری گزدیم، ائله‌دیم منزلگاه.
باشی آچیغین گؤزللریندن نه دئییم،
لا حَولَ و لا قُوَّةَ اِلا بِالله!

۷۲

چون صوبح ازل ائیله‌دیم اقرار سنه،
تا شام ابد منم طلبکار سنه.
چوخدور گُنهیم بیر گؤزه‌ل اعمالیم یوخ،
معلومدو منده کی یوخ و وار سنه.

۷۳

تا منزل اولوب مسجید و مئیخانه سنه،
عاشیقدی هامی عاقیل و دیوانه سنه.
سن بیر گول‌تر، جومله خلاییق بولبول،
سن شمع سن عالم هامی پروانه سنه.

۷۴

چوخ لوطفلر ائتدی یئنه جانانه منه،
وئردی اؤز الیله دولو پئیمانه منه.
ساندیم کی آچیلدی درِ جنّت اوزومه،
اول دم کی آچیلدی درِ مئیخانه منه.

۷۵

گؤردوم سنی ای گول! اختیاریم گئتدی،
تاراج اولوبان صبر و قراریم گئتدی.
نه صبر و نه آرام و نه طاقت قالدی،
عشقینده سنین هر نه کی واریم گئتدیم.

۷۶

بو گنجه‌ده بیر گنج نهانیم قالدی،
بیر سیم بدن، قونچه دهانیم قالدی.
تانری بیلی کیم تار سر زولفونده،
گویا اوزولوب رشته‌ی جانیم قالدی.

۷۷

خئیلی اولودور دمشق حمّاملاری،
شیرین سولودور دمشق حمّاملاری.
گولخنلره دالدان آنیلیر گونده کؤتوک،
دالدان دولودور دمشق حمّاملاری.

۷۸

وار اردبیلین خئیلی گؤزل توپراغی،
تر یونجاسی، گؤی سبزه‌سی، خوررەم باغی.
هر دم کی دوشر یادیما، حسرت چکه‌رم،
بال ساوالان ایله گامیش قایماغی!

۷۹

مئیخانه طرف آماندی وار، ای ساقی!
گؤر خومدا اگر شراب وار، ای ساقی!
غمدن سارالان چهره‌می گولگون ائتسین،
لعل مئی ناب خوش‌گوار، ای ساقی!

۸۰

ساقی! اوخودوم نقل ابو قبشانی،
طائیفده قُصی‌له ائتدیگی سئودانی.
بیر خیک شرابا ساتدی بیت اللّهی،
بیر جاما نولور من‌ده وئرم ایمانی.

۸۱

گئتدیم، آرادیم کعبه‌ی علیادا سنی،
زاهید دئدی: گؤرمک اولور عقباداسنی.
آچیلدی گؤزوم، هر یئره باخدیم سنسن،
گؤرمک اولموش اؤیله بو دونیادا سنی!

۸۲

زاهید آراییر مسجید اقصادا سنی،
راهیب دیله‌ییر کونج کلیسادا سنی.
بالله کی جاهان اهلینه سنسن مقصود،
هر کیمسنه بیر نوع سالیر یادا سنی.

۸۳

ای بسته قیلان چاه زنخدانا منی،
مغلول ائله‌ین زولف پریشانا منی.
مندن تکی اول خاطیرین اولسون خوشنود،
شادام کی سالیر فلک بو زیندانا منی.

۱۱. دوبئیتی‌لر (قوشا بئیتلر)

۱

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فع‌لن.
UU U.U. UU.. U.U.

نه غم اگر چیخا جانیم غم فراقینلا،
اگر مزاریمی باسسان گلیب آیاقینلا.
جاهاندا هیچ جاوان حسرت اؤلمه‌سین، یارب!
بو حسرت ایله کی من اؤلدوم اشتیاقینلا.

۲

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

ظولم ائتمه دئمم من سنه، ای دلبر نوشاد!
بیر عذر سیتمله نولا قیلسان منی دلشاد؟
بدبختلیگیم گؤر کی منی یار یانیندا،
دوشنام ایله‌ده اولسا تاپیلماز ائله‌ین یاد.

۳

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
UUU. UUU. UUU. UUU.

نه مهرولار جفاسین چکمگه تاب و توانیم وار،
نه مهرولاردان آیری ناتوان جیسم ایچره جانیم وار.

اگر کی عندلیبین وار گولو، پروانه‌نین شمعی،
منیم‌ده بیر گول أوزلو، شمع صورت دلسیتانیم وار.

۴

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.
U.. UU.. UU.. UU.U

گؤرجك آئینه روخون، آه ائله‌مك موشكولدور،
درد الیندن سنی آگاه ائله‌مك موشكولدور.
عالم میصر محبّتده، کؤنول تاختیندا،
هر گدانی گؤتوروب شاه ائله‌مك موشكولدور.

۵

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

روسوالیغیم اولدو سبب شؤهرت دلدار،
ترك وطن ائتدیمسه اگر، یاریم ایچوندور.
شادام کی منی غئیر سالیر یادیوا هر دم،
هر چند کی یاد ائتمگی آزاریم ایچوندور.

۶

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.
UU ..UU ..UU ..UU

گؤرسئیدیم اگر یاریمی، بیللم نه دئیردیم!
تاپسایدیم او دلداریمی، بیللم نه دئیردیم!
گؤردوكده او شیرین دهنین عارض آلین،
دیل چاشماسا گؤفتاریمی بیللم نه دئیردیم.

۷

مستفعل مفعولن مستفعل مفعولن.

UUU ..UU UUU ..UU

عشق اودونا یانماغی پروانه‌دن اؤیرندیم،
زنجیره توتولماغی دیوانه‌دن اؤیرندیم.
زولفون تئلینی گزمک، گؤردوم کی دگیل،
بو سینه‌می چاک ائتدیم، تر شانه‌دن اؤیرندیم.

۸

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن.

U.. UU.. UU.. UU.U

آغلادیرسان سئوینیر کیم من سرگردانی،
اینجیمزسنمی منیم ناله و فریادیمدان؟
از بریم میم محمدﷺدی، شوعاریم صلوات،
نئیله‌ییم من، بئله درس آلمیشام اوستادیمدان.

۹

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.

UUU. UUU. UUU. UUU.

گؤزوم کور اولدو هیجرین گیریه‌ی بی‌منتهاسیندان،
ضیالانسین گل ای مه! خاک پائین توتیاسیندان.
کولاهیندان چیخارتدیم کاکیلین یالوارا- یالوارا،
ایلانی، آری، شیرین‌دیل چیخاردار اؤز یوواسیندان.

۱۰

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
U U U. U U U. U U U. U U U.

اگر بیر بوسه آلسام لعل یار نوشخندیمدن،
غمیم یوخدور اگر نئی تک کسیلسم بند- بندیمدن.
منه لعل لب دلداریمی اؤپمک موباح اولموش،
بو امره آلمیشام فتوای کامیل اؤز افندیمدن.

۱۱

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.
U U U. U U U. U U U. U U U.

قیلیب هر تارینا بیر بی‌نوانی مبتلا زولفون،
اولوبدور اهل عشقه، ای سیتمگر! مین بلا زولفون،
ائدیبدیر اهل عشقین تاب و صبر و هوشونو غارت،
او آلا گؤزلرین،اول آغ بوخاغین، اول قارا زولفون.

۱۲

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.
U. U.U U ..U. U.U U

بیر چاره ائیله‌یین بو گئجه یارا، گئتمه‌سین،
صوبح اولمایینجا بیرده او مه‌پاره گئتمه‌سین.
جمع ائیله‌سین وصالینا اول مه‌لیقا بیزی،
هیجرینده قویماسین بئله آواره، گئتمه‌سین.

۱۳

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن.

U.U UU.U UU.U UU.U

بولبولِ دل گولشن روخسارین ائیلر آرزو،
طوطیِ جان لعل شکّربارین ائیلر آرزو.
نامه و قاصید پیامیله خوش اولماز خاطیریم،
اؤز لبیندن لهجه‌ی گؤفتارین ائیلر آرزو.

۱۴

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.

U. U.UU ..U. U.UU

حاکیم کی تازه وارد اولا بیر ولایته،
عادتدی دادرس اولور اهل شیکایته.
وار اهل عشقین، ای گول ترا! یوز شیکایتی،
سندن دؤنوبدو هر بیری بیر کز عینایته.

۱۵

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.

UU ..UU ..UU ..UU

واعیظ! دئمه کیم زایل ائده‌ر عاغلی پیاله،
باده گتیره‌ر مردوم هوشیاری کماله.
سن اؤزگه گوناه ائیلمه، ایچ باده‌ی گولگون،
اوندان نه گوناه اولسا منه ائیله حواله.

۱۶

مستفعل مستفعل مستفعل فع لن.

UU ..UU ..UU ..UU

عاغلیمی الیمدن نه گولِ یاسمن آلدی،
نه سونبول و ریحان، نه باغ و چمن آلدی.
داوود مگر زینده اولوب دهرده **سیّد**،
آرام دلیم صوت **محمد حسن** آلدی.

۱۷

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.

U. U.UU ..U. U.UU

ای گولشن بهشت، جمالین نیشانه‌سی،
کوثر او لعل شهد میثالین نیشانه‌سی.
محرابا **سیّد** ائتمز ایدی باش اگیب نیاز،
طاقیندا اولماسایدی هیلالین نیشانه‌سی.

۱۸

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.

U. U.UU ..U. U.UU

ایچدیم کی باده رفع ائده درد و ملالیمی،
ائتدی فراق یاردا آشوفته حالیمی.
جمشید جامی‌نین نه چکیم میّتینی من،
وئرمم اونون او جامینا سینمیش سیفالیمی.

۱۹

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن.

U U U . U U U . U U U . U U U .

دئدیم:«قوی کویوون بیر من اولوم، ای مه! نیگاهبانی»،
دئدی:«بیر بولبوله وئرمک اولورمو بیر گولوستانی؟»
بودور ظنّیم کی بیر کس معصیت ائتمزدی دونیادا،
عوض ائتسئیدیلر گر روز حشره شام هیجرانی.

۲۰

مستفعلن مفاعل مستفعلن فعَل.

U. U.UU ..U. U.UU

یارب! گتیردی تنگه بو درد و بلا منی،
ائتدی قضا هزار غمه مبتلا منی.
یا آل بو جانی جیسم نزاریمدان، ای خدا!
یا اول مه مُنیر ایله قیل آشینا منی.

۱۲. تک بئیتلر

۱

ای عزیزیم! حساب یوخ یاشدا،
بو مشخص‌دی عقل اولور باشدا.

۲

دیلردی توستودن اولماق کنارا،
بتر اوندان بو ایش کیم دوشدو نارا.

۳

سیّد او نوع وئرمه‌دی جان درد یاردان،
کیم دوشمنی ائشیتجک اونو شادمان اولا.

۴

اگر وصالیوی هر خلقه قیسمت ائتسئیدی،
اومید کیمسنه توتمازدی باغ رضوانا.

۵

ائشیدیب اؤلمه‌گیوی شهردن اؤلدوم، گئتدیم،
ائیله ای ماه! منی ترک سفردن احیا.

۶

اُمّ صبیان اوخویوب، بنت العنب نوش ائتسن،
ائتمز ابنای زامان تک سنی لا یعقل مست.

۷

هر یئرده تؤکسه قانیم، اول شوخ سرو قامت،
قان جوش ائده‌ر او یئردن تا دامن قیامت.

۸

وعده‌ی دیداری فردای قیامت سؤیله‌دین،
سخت دلشادام کی هرگیز اول گونون فرداسی یوخ.

۹

یار هر نامه کی هر عاشیق بی‌یارا یازار،
یازسا بیر لوطفومو یوز یول یئنه تکرارا یازار!

۱۰

سازی سکسنده اؤیره‌نن ادبار،
بیرده آنی قیامت اولسا چالار!

۱۱

دئمه فراق اوتونون دوزخه شباهتی‌وار،
بهشته دوزخین، ای بی‌خرد! نه نیسبتی وار؟

۱۲

چمن شاهیدلری کیم سر به سر توپراغا یاتمیشدی،
قیامتدیر بوگون کیم باش چکیب توپراقدان یکسر.

۱۳

یوز ماما اولسا ای گروه بشر!
بو مثلدیر کی گوج دوغانا دوشر.

۱۴

اولمازام وصل ایله آسوده کی هنگام وصال،
رشک قیللام اونا کیم، حسرت دیدار چکر.

۱۵

بیر یاخشی ایچون یامان سئورلر،
گول خاطیرینه تیکان سئورلر.

۱۶

سنی حوسن ایله بی‌نظیر گؤروب،
وَحدَهُ لا شَریكَ لَهُ دئدیلر.

۱۷

همدم یار اگر فرشته اولا،
عاشیق زاری بدگومان ائیلر.

۱۸

ائشیتدیم تا قیامت قامتیندن بیر علامتدیر،
قیامت حسرتیندن هر گونوم یوزمین قیامتدیر.

۱۹

اؤلمه ائشه‌گیم، صاباح اولور یاز،
یونجا بیتیین ایشین اولور ساز.

۲۰

چیخارمی خاطیریمدن بوسه‌ی لعل لب جانان؟
نمک حاققین فراموش ائیله‌ینلر کامیاب اولماز.

۲۱

تا گیرفتاری‌نام عشقین منی دلشاد ائتمیش،
رحمت اول شخصه کی اوّل بونو بونیاد ائتمیش.

۲۲

جمال یوسیفه یعقوب مئیلیندن عیاندیر کیم،
کیشی اؤز اوغلونا عاشیق اولارمیش، یار اولمازمیش.

۲۳

سیّد اؤتنده گوشه‌ی چشمیله باخدی یار،
اول ائتدیگی غضبلری هم عین ناز ایمیش.

۲۴

ایسته‌سن ای **ملك الموت** کی جانیم آلاسان،
گئت، منه صورت یاریمدا نومایان اول، گل.

۲۵

من سنی اغیارا مایل سئومزم منع ائده‌لی،
دوشمنیمدیر اول کی کؤنلو حوسنووه مایل دگیل.

۲۶

روز قتلی **سیّدین** ائیلر نئچین یار اضطراب،
گر بو مظلوما او شوخ سنگدل قاتیل دگیل؟

۲۷

خارغیمدن دگیلم شاد، ولی اغیارین،
باغری قان اولماق ایچون گول تکی خندان اولورام.

۲۸

هر زامان دئرلر کی، قیل بیر تازه دلبر آرزو،
پادشالیق ائتمیشم کی پاسبانلیق بیلمزم.

۲۹

جان کوی نیگارا اولدو عازم،
شهری گؤره‌نه، بلد نه لاریم!

۳۰

یاد اول گونلر کی باور ائیله‌مزدیم، ای کؤنول!
گر شیکایت ائیله‌سئیدی کیمسه هیجر یاردان.

۳۱

او مه یانیندا بیر گون قیصّه‌ی توفانی کشف ائتدیم،
کی شاید واقیف اولسون اشک چشمیم ماجراسیندان.

۳۲

داخی مئهر و وفا آختارما اهل حوسندن، **سیّد**،
بو رسم کؤهنه منسوخ اولدو اول شوخون جفاسیندان.

۳۳

الا ای تیر دلبر کیم کؤنولده میهمانیمسان،
اگر جان چیخماسایدی جیسمدن، دئردیم کی جانیمسان.

۳۴

هر گولون هیجرینده شاهیم بیر قیامت ائتمیسن،
بیر بیلیرسنمی نه‌لر، ای سرو قامت! ائتمیسن؟!

۳۵

بوندان بیل اشتیاقیمی کیم بونجا رشک ایله،
بیر غئیری قاصید ائیله‌ییرم عرض حال ایچون.

۳۶

علاج دردیمه سعی ائتمه، ای طبیب! داخی،
بو درد او درد دگیل کیم دواپذیر اولسون.

۳۷

آپاردیم قبره مئهر رویون، آمما قورخوم اونداندیر،
کی خاکیمدان چیخیب گول، غئیرلر اوندان گولاب ائتسین.

۳۸

خوبلار کؤنلومو ایستلله کی سندن آلالار،
ای پری! قویما کی اؤزگه منی تسخیر ائتسین.

۳۹

رقیبیم رشک ائده‌ر کیم **سیّده** دلبر جفا قیلماز،
هاچان من خاطیر دلدارا دوشدوم کیم جفا قیلسین؟

۴۰

اوّل منه بیر لوطف ائدیب سونرا قیلیر بیدادلار،
تا کیم شیکایت ائتمگه لوطفی پشیمان ائیله‌سین.

۴۱

یات راحت ایله توت اؤز ساياغین،
یورقانیوا دوز اوزات آیاغین.

۴۲

بو قانلار تؤکمه‌گیندن رشکیم آرتیر کیم قیامتده،
آچارلار توتماغا ال هر طرفدن خلق دامانین.

۴۳

گؤفت و گو ائیلردی اغیار ایله گؤرجک گؤز یاشیم،
گلدی کیم اوندان سؤال ائیلردیم احوالین سنین.

۴۴

قامت و قاشینداان اولموش ازبریم **نون القلم**،
مکتب عشق ایچره من طیفل سبق خوانین سنین.

۴۵

بونجا داش آتما فلک **سیّد** دیوانه‌یه کیم،
آتسا بیر داش ائله‌یر شیشه‌نی صدپاره سنین.

۴۶

قاشیندا زخم گؤروب ای بوت هیلال ابرو،
دئدیم کی قلپه‌لنن ذوالفقارا بنزر بو.

۴۷

وصف رویوندا بو روشن غزل، ای ماه بو گون،
یئری واردیر یازیلا صفحه‌ی افلاک أوزره.

۴۸

غئیرلر مئیل ائتمه‌گیندن یارا بی‌حال اولموشام،
بس نولور حالیم منیم اول مئیل اغیار ائیلسه؟

۴۹

بو صَفّه‌ده پیری تو‌للا گورگه،
دامه آتیلیر کؤهن سوپورگه.

۵۰

بیر گئجه هیجران جزاسیچون اگر محشر گونو،
آلمارام عرض ائتسه‌لر یوز حوری قیلمانی منه.

۵۱

قاصید منی بهانه قیلیب گئتدی کویووا،
اول کودا بو بهانه ایله منزل ائیله‌دی.

۵۲

یاغموردان ائیله‌ین فراری،
آخر دولویا دوشر گوذاری.

۵۳

تعجّبوبدور کی مجنون قالدی زینده هیجر لئیلادا،
مگر اول واخت هیجرانین یوخ ایمیش بؤیله تأثیری.

۵۴

لب بسته‌دیر اهل حال آغزی،
ائل آغزی، دئمک، چووال آغزی.

۵۵

بلی، هر بیر کسین وار بیر سایاغی،
بؤیوک باشین بؤیوکدور آغریماغی.

۵۶

نه یاخشی وصلده نامئهربان دئدین منه کیم،
زمان هیجرده چوخ ائتمه‌دی کباب منی.

۵۷

عباسینی ردّ ائدن سیپاهی،
یوخ عئیبی چیخارتسین آلتی شاهی.

III. بۆلوم. علاوەلر

۱. آیه‌لر، حدیثلر و عربجه سؤزلر:

۲. آچیقلامالار

ابتهاج: سئوینج و شادلیق.
اُجاج: آجی و شور.
احدی عشر: اون بیر.
احول: بیر شئیی ایکی گؤره‌ن، چئری.
ازل: فلسفه‌ده، وارلیغین کئچمیشده دوام ائتمه‌سینه دئییلیر. **ابد** سؤزونون قارشی معناسیندادیر. **یار ازل:** آللاهین صفتیدیر. **ازلیّت** آللاهدان اوللیگی سلب ائدر. یعنی آللاها باشلانغیج دوشونمک دوغرو دگیلدیر.
استبرق: آغ شیره سیزان بیر جوره علف.
استفتاح: آچماق، فتح و غلبه طلب ائتمک.
اطهار: پاک، پاکیزه، آرینمیش.
امطار: یاغیشلار.
انام: یارانمیشلار، انسانلار.
ایما: اشاره.
باب: قاپی دئمکدیر.
باب علم: بیلیک قاپیسی. **اَنا مَدینةُ العلم و علیٌّ بابُها** (= من بیلیک شهری و علی اونون قاپیسیدیر) حدیثینه اشاره‌دیر.
باروی مبرم: محکم، ثابت و دایاناجاقلی قلعه.
باقل: عرب ادبیاتیندا عاجزلیک و سفیه‌لیک سیمبولو اولان بیر آدام آدیدیر. **بلعم:** حضرت موسی زامانیندا آلدانان بیر مستجاب الدّعوه عالیم آدیدیر. او آللاهین بؤیوک آدینی بیلیرمیش، دوعا ائدنده آللاه اوندان قبول ائده‌رمیش، لاکین آزمیش و روایته گؤره، آروادی‌نین حیله‌سی ایله حضرت موسانین هاوادارلاری‌نین دوشمنلرینی دوعا ائتمیشدیر و بونا گؤره آللاه اوندان اسم اعظمی آلمیشدیر.
بذل زاده‌ی آزر: آزر اوغلونون باغیشلاماسی. آزر اوغلو حضرت ابراهیمه اشاره‌دیر. اونا یوخودا امر اولدو اوغلونو قوربانلیق وئرسین. اوغلو اسماعیل ایدی. آللاه بئله‌لیکله اونو سیناماق ایسته‌دی . ابراهیم سیناقدان چیخدی و آللاه بهشتدن اونا بیر جانلی قویون قوربانلیق گؤنده‌ردی.
بصارت: گؤروجو اولماق، گؤروجولوک، بیلیجیلیک.
بعده: اوندان سونرا.
بولور: بولماق مصدریندن،تاپماق دئمکدیر.
بهجت: سئوینج، شنلیک، یئنی‌لیک.
پری‌شان: پری شأنینده اولان، پری کیمی.
پیل اوژن: فیل ییخان، چوخ زورلو آدام.
توتیا: دایره‌وی بدنی اولان دنیز جانلی‌سی.
جِبَت: صنم، سئحر ائدن.
جبرئیل: بو آد قرآندا اُوچ دفعه (بقره ۹۷ و ۹۸ . تحریم ۴) گلمیشدیر. دؤرد مقرب ملائکه‌نین بیریسی اولان بو ملک، روایته گؤره پیغمبرلر ایله علاقه قوراردی. حضرت آدم اوندان اکینچیلیک، دانیال یوخو تعبیری، داوود زره دوزلتمک اؤیرندیلر. زکریا پیغمبر یحیانین دوغومو و مریم، عیسانین دونیایا گلمه خبرینی اوندان آلدیلار. بقره سوره‌سی‌نین ۹۷- نجی آیه‌سینه گؤره، قرآنی بیزیم پیغمبریمیزین مبارک قلبینه وحی ائدیب و معراج گئجه‌سی قاب قوسئینه‌دک او مبارک ذات ایله عروج ائتدی و اوراداان داها یوخاری کئچه بیلمه‌دی. روایته گؤره او، بیر شخص کیمی

حضرت پیغمبرﷺ حضورونا نازل اولورموش. اودور که اونا «الله سفیری» دئییلیر.

جوزا: ایکی اوشاق شکلینده اولان بیر فلکی تمثالدیر.

حائیل (حائل): فاصیله، مانع.

حارث: کشاورز.

حجة الوداع: اسلام پیغمبریﷺ حضرتلری‌نین سون حجّی. پیغمبر حضرتلری بو حجدن دؤنرکن «غدیر خم» آدلی یئرده حضرت علی علیه السلامی اؤز وصیلیگینه تعیین بویورموشلار.

حدوث: حادث اولان،عدمدن وجوده گلن، ایجاد ائدیلن.

حمل: قوزو شکلینده اولان فلکی بیر تمثال.

حور: جنّتین گؤزه‌ل قادینی.

خاطف: ایشیقلی، گؤزو قاماشدیران ایشیق.

خرقه‌ی خلقان: اسکی و ییپرانمیش پالتارلار.

خفتان: ساواش گئییمی، جنگ لیباسی.

دژم: غملی، غصّه‌لی،توتغون.

دشت ارژن: داغلیق یئر، قورو و برک یئر.

دغا: حیله، مکر، آلدانیش.

دواج: یورقان و اؤرتوک.

دیباج: رنگلی ایپک پارچا.

ذباب: میلچک، چیبین.

ذخّار: ذخیره ائده‌ن، ییغان.

ذی شأن: عزّتلی، شأن صاحیبی.

راح: سئوینج و شادلیق، ایچگی.

رَطب و یابِس: هرزاد، ضد و نقیض سؤزلر.

رَطْب: سولو، یاش.

رعونت: اوزون قامت، رعنا قد، اؤزون بگنمه و تکبّر.

رماح: نیزه‌لر.

رمح: نیزه.

رمیم: چوروموش و کؤهنلمیش.

رواح: آخشام باشی.

روایح: رایحه‌لر.

روضة الصّفا: «سلطان حسین بایقارا»نین بیلگین وزیری «امیرعلیشیر نوایی» آدینا، ۹- نجو عصرین تانینمیش تاریخچیسی «میرخواند» طرفیندن یازیلان دونیانین عمومی تاریخینه عائد بؤیوک و گئنیش بیر کتابدیر. آلتی جیلدینی «میرخواند»، یئددینجی جیلدی، اوغلو «خواندمیر» یازمیشلار. أوچونجو جیلد ایسه قاجار دؤرونده «رضا قلی خان هدایت» طرفیندن آرتیریلمیشدیر.

ریاضِ عالم: دونیا باغلاری. ریاض، «روضه» سؤزونون جمع فورماسیدیر.

سبط عمران: موسای عمرانین بالالاری و تؤره‌مه‌لری.

سحاب: بولود، رحمت بخش ائدن.

سراج: چیراق.

سریر: شاهلیق تختی،تاج و تخت.

سطوت: قورخو تؤره‌دن حال، حمله، هیجوم.

سقر: جهنّم.

سلخ: قمری آیلاری‌نین سون گونو.

سلیمان، آصف، خاتم، عفریت و **دیو:** تورکجه‌میزده «آصف» بیر شعورلو و اوزاق گؤره‌ن وزیر مظهری کیمی ایشله‌نیر. او حضرت سلیمانین وزیری ایدی. مستجاب الدعوه ایدی. او، حضرت سلیمان قیلیغینا گیره‌ن بیر دئوی‌ده تانییب خلقه تانیتدیردی. خاتم جم حضرت سلیمانین بارماغیندا اولان أوزوگه اشاره‌دیر. بو أوزوک أوزه‌رینده، روایته گؤره اسم اعظم یازیلی ایدی و سلیمانین معجزه‌سی‌ده اوندا ایدی. اونو اوغورلایان دئوه عفریت دئییلیر.

سمک: بالیق. اینانجا گؤره اؤکـوزو بئلـی أوسـته آلان بالیق.

سندروس: ساری، ساریمتیل.

سندس: باهالی ایپک پارچا.

سوسنبر: نانه (= نعناع) عائله‌سیندن بیر بیتگی.

شُبان غنم: سورونون چوبانی.

ششدر: نرد اویونوندا بیر حالتدیر.

شعشعانی: پارلایان، ایشیقلی.

شمیم: خوش ایی، خوش قوخو.

شِیَم: شیمه سؤزونون جمع فورماسـیدیر. شـیمه، عادت، خصلت، سجیه، خلق و خو معناسینداداسیدیر.

صارم: شمشیر، کسکی، قمه.

صباحت: گؤزه‌للیک، جمال.

صرح: قصر، سارای.

صرصر: سویوق و شدتلی یئل.

صلصل: بیر جوره قوش، فاخته.

صولت: برکلیک، شدت، هیبت و غضب.

ضیاء: ایشیق، نور، آیدینلیق.

طایر: اوچان قوش.

طوبی: جنّت آغاجی.

طیر: قوش، اوچا بیلن جانلی.

عدوان: دوشمنلیک، حددن آشماق، تجاوز.

عزایم: افسونلار و طیلیسملر.

عندلیب: بولبول.

عوار: عیب، اسگیک‌لیک.

غبرا: توز توپراقلی یئر.

غشّ: (ع. غشی) هوشوزلوق.

غنم: قویون سوروسو.

غوایت: آزغینلیق.

غوث: سیغیناجاق، پناه و ملجأ.

غیاث: فریادا چاتان و دادا یئتن.

غیظ: غضب، عصبی‌لیک.

فتا (فتی): جوان، گنج.

فخارت: اؤیونمه، فخر ائتمه، افتخار.

فقاع: آرپا سویو.

فُلک: گمی.

قاسطین: صفّین ساواشیندا علی ﷺ قارشیسیندا دایانان معاویه طرفدارلاری.

قباحت: پیسلیک، روسوایچیلیق.

قبایح: پیس ایشلر.

قِدَم: حادث اولمایان، عدم‌سـیز، بالفعـل حاصـیل اولان.

قرب: یاخینلیق.

قرع و انبیق: اسکی کیمیاچیلارین ایشلتدیکلری تقطیر جهازی.

قریش: عربستانین تهامه بؤلگـه‌سـیندن قالخـان اسماعیلیه عربی‌نین بیر قبیله‌سی‌نین آدیدیر. نـضر بن کنانه خاندانیندان سایيلان بو قبیلـه، جاهلیـت دؤورونده کعبه‌نین پرده‌چیلری ایدیلر. بنی‌هاشم و بنی‌عباس بو قبیله‌یه منسوبدورلار.

قرین: بنزه‌ر، بیرلیکده اولان.

قفس آب و گل: سو و توپراقدان دوزلـن قفـس. جیسمه و جسده اشاره‌دیر.

قلزم: دنیز، دریا.

قواریر: دولو و قار دنه‌لری.

کئوس: کاسه‌لر.

کرّوبیان: عرشه یاخین ملکلر، مقرّب ملکلر.

کعبتین: نرد اویونوندا ایکی طاس.

کنز نهان (و یا کنز مخفی): حق تعالانین ذاتی.

کوه تمکین: ادب و وقار داغی.

کیمی: کیمسه، بیرکس.

گلستان ارم: ارم بـاغی (قـرآن: ارم ذات العمـاد، فجر۷) شداد بن عاد طرفیندن صنعا و حـضرموت آراسـیندا سـالینان بهـشت آدیـدیر. او آدلـیم ظالیملردن ایدی، یئر أوزونـده بهـشت دوزلتمـک

فیکرینــه دوشــن بــو جبــار، هــود پیغمبــرین هدایتلرینه‌ده قولاق آسمادی و بهشتی دوزلتمگـه دوام ائتـدی. لاکـین ارم ذات العمـاد، الله امریلـه گؤزلردن ایتدی و شـداد اورا گیـررکن یولـدا بیـر صیحه چکیب اؤلدو.

مئهر: خورشید.

مارقین: حضرت علی‌ علیهینه قیـام ائـدیب ساواشان دسته.

مبسوط: گئنیش، تفصیلاتلی.

محب: سئوه‌ن، محبت ائده‌ن.

مخلب: قوشلارین جایناغی.

مُدغَم: (ع. ادغام) گیزلنمیش، اؤرتولموش.

مرحبا: آفرین، احسنت.

مسیحا دم: عیسا نفسلی. مـسیحا کیمـی نفـسی اولان. حــضرت عیــسانین معجــزه‌ســی اؤلــو دیریلتمک ایدی.

مشک سارا: خالیص عطر عصاره‌سی.

مشکات: چیراغ، چیراغ یئری.

مصباح: چیراق.

مضجع: مزار، یاتاق.

مطرّا: طراوتلی، تازا و یئنی.

معدلت: عدالت.

مُعلَّم: اؤز نیشانه‌سی ایله امتیازلی اولان زاد.

معنبر: عطیرلـی و یاخـشی قوخولـو، عنبـر ایلـه بویانمیش.

مغلول: زنجیر ایله باغلانمیش.

مغیّر: غارت ائده‌ن، غارتچی.

مقمِّر: قمارباز.

مِلح: دوز، نمک.

مناب: جانشین و نایب اولماق.

منضود: ترتیبات ایله دوزولموش، مرتّب و نظملی.

مُنکسِف: آی و یا گونون توتولماسی حالتی.

مهابت: بؤیوکلوک، هیبت، قورخولو.

مُهــیمن: دوغــرو دوزگــون شــهادت وئــرن، قورخودان، حیفظ ائدن.

ناکثین: حضرت علی‌ ایلـه مدینـه‌دن بیعـت ائده‌ن و بصرده ساواشان دسته.

ناکح: ازدواج خطبه‌سینی اوخویان، عقد ائده‌ن.

نامه‌ی معجم: میرزا مهـدی خـان اسـتر آبـادی طرفینــدن یــازیلان «تــاریخ معجــم» کیتابینــا اشاره‌دیر.

نرّاد: نرد اویونونو یاخشی اوینایان.

نص: متن، دگیشیلمه‌میش متن، تأویل ائدیلمه‌ین کلام.

نقود: نقد سؤزونون جمع فورماسی. نقد پوللار.

نوسر: جوان، گنج آدام.

نیّر: نور وئرن، ایشیق یایان، آیدین و پارلاق.

نیّر اعظم: گونش.

نیران: اود، آتش.

وَرد: قیزیل گول.

وساده: سلطنت تختی، مسند.

وهّاج: آیدین، ایشیق.

هژبر: آصلان، پهلوان، دلاور کیشی.

هیجا: ساواش.

یابِس: قورو.

ید بیضا: آغ ال. حضرت موسانین معجزه‌لرینـدن بیریسی.

یم: دریا، دنیز.

۳. شخص آدلاری

۵. کشف الابیات

۶. قایناقلار

آذربایجان ادبیات تاریخینه بیر باخیش، جواد هیئت، تهران، نشر وارلیق، ۱۳۵۸. (جلد یکم)/ ۱۳۷۶ (جلد دوم)، ۲۳۳ -۲۳۷.

آذربایجان سووت انسیکلوپدی‌سی، سردبیر: ج. ب. قلی‌یف، باکو، ۱۹۷۶، ۳۲۶/۸.

آذربایجان غزللری،گردآوری و مقدمه: محمد نوری اوغلی، باکو، ۱۹۹۱، ۲۲۰- ۲۳۰.

آموزش زبان فارسی در جمهوری آذربایجان، تهمینه رستم اوا، تهران، شورای گسترش زبان و ادبیات فارسی، ۱۳۷۴، ۳۹- ۱۹- ۱۸۹.

تذکره‌ی شعرای آذربایجان، محمد دیهیم، تبریز، آذرآبادگان، ۱۳۶۷ (۵ جلد). تهران: تالار کتاب، ۱۳۶۷، ۶۲/۵- ۶۵.

دانشمندان آذربایجان، محمد علی تربیت، به کوشش غلامرضا طباطبایی مجد، تهران، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی ، ۱۳۷۸، ۱۸۵- ۱۸۶.

الذریعه الی تصانیف الشّیعه، آغا بزرگ طهرانی، ۹- ۴۸۲/۲- ۴۸۳.

سخنوران چند زبانه‌ی آذربایجان، عسگر زینالی آلنی، اردبیل، آذرسبلان، ۱۳۷۹، ۱۱- ۱۵.

سرایندگان شعر پارسی در قفقاز، عزیز دولت آبادی، تهران، بنیاد موقوفات دکتر افشار، ۱۳۷۰، ۱۱۷–۱۱۸.

سککیز یوز ایل آذربایجان تورکجه غزلی، نادعلی پیام، تهران، آسیا، ۱۳۷۸، ۱۸۸- ۱۸۹.

فهرست کتاب‌های چاپی فارسی، خان بابامشار، تهران، ناشر مؤلف، ۱۳۵۰، جلد یکم (چاپ دوم)/ ۱۳۵۱، جلد دوم (چاپ دوم)/ ۱۳۵۲، جلد سوم (چاپ دوم)/ ۱۳۵۳، جلد چهارم (چاپ دوم)/ ۱۳۵۵، جلد پنجم (چاپ دوم). ۲۳۲۰/۲

فهرست نسخه‌های خطی فارسی آکادمی علوم آذربایجان، به کوشش محمد عادل‌اف، تهران، سازمان اسناد ملی ایران، ۱۳۸۰(جلد یکم). ۱/ ۱۵۰.

مکارم الآثار، میرزا محمد علی معلم حبیب آبادی، اصفهان، کمال و انجمن کتابخانه‌های عمومی اصفهان و نفایس محفوظات اصفهان، ۱۳۷۷- ۱۳۷۴ (۷ جلد). ۱۳۹۶/۴.

مؤلفین کتب چاپی فارسی و عربی ۷۹/۴ خان بابامشار، تهران، ناشر مؤلف، ۱۳۴۰.

مقالات:

شاعیرلریمیز بیزی و دیلیمیزی نئجه آدلاندیریرلار، محمدرضا هیئت، وارلیق، پائیز ۱۳۷۶، ۵۷.

۷. وثیقه‌لر

قصیده در مدح عالیشان کریم بک شیخعلی بک راوف مرقوم شد

هزار شکر کوڭول موسم بهار کلور — فضای گلشن آرا نغمهٔ هزار کلور
چمنده سنبل آچار طرهٔ زلف دلبر تک — مشامه بوی خوش نافهٔ تتار کلور
نوای باربد و لهجهٔ نکیسا رونگ — بو سبزه زارده فریاد مرغزار کلور
دمنده لحن نکیسا رشک داود اولور — چمنده زمزمهٔ چنگ و عود و تار کلور
نثار ایدر چمنه در و گوهر ابر بهار — لبان سایل آچوب پنجه سین چنار کلور
بنفشه پیشرو لشکر بهار اولور — تصوّر ایلیه که روم اوزره زنگبار کلور
کمان رستمی قوس قزح ایدر ظاهر — دی اشکبوس کیمی تیره زهردار کلور
بهار گاه کیمی ناگهان خروج ایلر — شکوه صولت ضحّاک تا رودبار کلور
دریده پهلوی سهراب تک اولور غنچه — سحاب دیدهٔ رستم تک اشکبار کلور
دیار باغه فریدون گل اولور سلطان — سرود و تهنیتهٔ عندلیب و سار کلور
گورنده گلشن آرا سنبل دلارانی — خیاله طرهٔ پرپیچ زلف یار کلور
خوشا او عاشق خوشبخته کیم بو موسمده — بساط عشرتنه یار گلعذار کلور
نه غنچه‌دن جگری هجردن دونر قانه — نه خاطرینه غم و درد و خار خار کلور
سمنده دور و بریم روضهٔ جنانه دونر — اگر کناریمه اول رشک نوبهار کلور
گورنده قند لبین اول بت شکردهنین — گوزیمه جمله جهان ملک قندهار کلور

۱۲۲

۱. تبریز داش باسماسی متنیندن بیر صحیفه

۲. تبریز داش باسماسی متنیندن سون صحیفه

532

Yzdən cəkəndə naz ilə mahьm niqabьnь,
Topraqlara salьr fələk ɵz afitabьnь.
Bilməm ki, nəş'əsin nə bilir haq dejən mejin,
Zahid ki dadmajьbdь məhəbbət şərabьnь.
Gɵz kim bu qədr girjələr ejlər, vyzu qьlьb,
Istər kəfi-nigahə çəmalьn kitabьnь.
Ol qədr şərm var o byti-novrəsimdə kim,
Novrəst ola, şərab gətyrməz hiçabьnь.
Sabit sitarə jadi-qədynlə şəbi-firaq,
Gənlymdən etdi məhv qijamət hesabьnь.
Mə'lumdur ki, hiçrin olur axьrь visal,
Amma gənyl gərək gətyrə hiçr tabьnь.
Ahuji-Cin yzyndə gɵryb tari-zylfyvy,
Etdi firar, atdь cələ myşki-nabьnь.
Vaiz çəbi-firaqdə gər halьmь sora,
Təqrir ejlə xalqa çəhənnəm əzabьnь,
Çanьm fəda o qatilə Sejjid ki, əçrdə,
Jazmьş mələk həzar şəhidin səvabьnь.

533

Neçə həmtaj dutum hər byti-zijbajə səni,
Verməm tarь bilir, çymlə bu dynjajə səni.
Qorquram kim nəzər əhli dejə naqisdi bu sɵz,
Oqşadam hysndə hərcənd təmam ajə səni.
Arizin gyn əvəzi aləmi nuranь edər,
Gər mələklər cəkələr ərşi-myəllajə səni.
Istəməz abi-bəqa, Xьzry Məsiha xurşid,
Gəstərə bir kəs əgər Xьzry Məsih ajə səni.
Şaxi-gyl qojma sa'la sajə sənə baq içrə,
Bu nəzakətlə gylym inçidir ol sajə səni.
Ej pəricehrə gəlir billəhi hejfim ɵzymyn
Ki, desin jar xəlaiq məni-rysvajə səni.
Nə edər arizuji-hury nə gylzari-behişt,
Versələr bir geçə bu Sejjidi şejdajə səni.

534

Məgər bəzmi-əzadə ol məhin zylfi-sijəhfamь,
Tokylmyş kim yzə, etmiş bərabər sybhlə şamь.
Iki gyndyr ol ajь gɵrmyrəm, olmuş gynym qarə,
Dutulsun ajy gyn, cərxin pozulsun səqflə bamь.
Gezym, tək lə'li-əşkin, aqla kim bu məçlisi-qəmdə,
Olubdur gevhər-əfşan ol nigarьn ceşmi-badamь.
Gedərsə arizində zylfi-şəbrəngi, gəlir xətti,
Fələk qojmaz qaradan cьqsьn ol sərvi-gyləndamь.
Sitarəm qarə baxtьmdьr ki, Sejjid tək gynym qarə,
Bu qarə gynlərin jarəb nədir bilməm sərənçamь?

535

Ta dyşdy dillərə qəmi-eşqin hekajəti,
Divanəlikdə dutdu sozym hər vilajəti.
Dyşdym o nev' dillərə divanəlikdə kim,
Mənsux olundu dəhrdə Məçnun rivajəti.
Eşq əvvəlində sərkəş olur, ta zəbun edə,
Səbr et ki, vəsli-jardьr onun nihajəti.
Coqdan məni edərdi zəbun qyssə, saqija,
Gər olmasajdь piri-myqanьn inajəti.
Məndən zijadə şəkvə edər ol dəxi mənə,
Səndən kimə edərsəm a zalim şikajəti.
Biça yzyn qara elədi xət sijahdən,
Yşşaq ahьnьn budur ej sərv ajəti.
Zylfi-keçin o məh ryxyvə jetdi aqibət,
Kyfr icrə tapdь Sejjid o nuri-hidajəti.

536

Xoş ol zəman ki, qapьnda gədalьqьm var idi,
Bu e'tibar ilə bir padşalьqьm var idi.
Mykəddər etdi qybari-həvadis ilə fələk,
Şərabi-nab kibi dilkyşalьqьm var idi.
Şikəst sərsəri-jə's oldu ej xoş ol gyn kim,
Səfinəji-əmələ naxudalьqьm var idi.
Nə cevrəmə dolanьrsan bu gyn mənim baxtьm,
Hacan səninlə mənim aşinalьqьm var idi.
Rijanь tərk elədim, çam dutdum ej zahid,
Mənim də el gɵzynə parsalьqьm var idi.
Imamə myqtədijəm ej xoş ol zamanlar kim,
Şərabxarələrə pişvalьqьm var idi.
O zylf qarə qьlьb baxtьmь məgər Sejjid.
Mənim əzəldə bu bəxti-qəralьqьm var idi.

537

Bir kimsəjə şərh ejləmədim sirri-dəhanь,
Θldyrdy məni axьrь bu dərdi-nihani.
Ej gylbyni-gylrixtə xəçlət nə mynasib,
Hər fəsli-bəharьn olur əlbəttə xəzanь.
Səd şykr bu gyn qyncəji-məqsudum acьldь.
Gordym genə xəndan dejil qyncə-dəhanь.
Ortajə dyşyb muji-mijan ilə syxənlər,
Nəhli-əsəlin rəşkilə inçəldi mijanь.
Saqərdir əpən lə'lin o xurşid-çəmalьn,
Bəzm icrə şərabьn dutulur şişəjə qanь.
Sanma məhi-novdur gorynən qaşьvь gərçək,
Qevsi-fələk aj başьna vurdu bu kəmanь.
Əlminnəty lillah ki, bu şəhrdə Sejjid,
Bir mah tamamilə kecirdik rəmazanь.

۳. آذر نشر متنیندن بیر صحیفه

Олду сүнбүлләр хәчил зүлфи-нәриршанын көрүб,
Гөнчәләр ган олдулар лә'ли-дүрәфшанын көрүб.

Јусифә зиндан тәмәнна олду меһриндән сәнин,
Аләми-зәррәтдә чаһи-зәнәхданын көрүб.

Багбан һәр күндә бир сәрвин гопардыр багдән,
Та ким, еј руһи-рәван, сәрви-хураманын көрүб.

"Күјләр тәк әшки-күлкүнүм олур һәр јан рәван,
Әлдә чөвкан, әрсәдә Рәхш үзрә чөвланын көрүб.

Гој өлүм, ахыр нәфәсдир, кәлмә нә'шим үстә, та
Гејрләр мәрк етмәсин хаһиш, бу еһсанын көрүб.

Зәхминә мәрһәм тәсәввүр етди тири-Рүстәми,
Әшкәбус, еј гашы јај, синәмдә пејканын көрүб.

Гөнчә тәк јүз пирәһән чак етди, еј күл, рәшкдән
Сејјиди-хунинчикәр чаки-кирибанын көрүб.

74

Аризи-алын о шухун хәти-рејһаны тутуб,
Сүнбүли-тәр кенә бу сәһни-күлүстаны тутуб.

Хәт кәлиб рујинә, Рум ичрә дүшүбдүр говга,
Ләшкәри-һиндү һәбәш кишвәри-султаны тутуб.

Дошти-Гыпчагы тутубдур Гарагејтаг әһли,
Ја ки, ол хәтти-сијәһдир рухи-чананы тутуб.

Тәлхкам олсан әкәр, вар јери, еј тутији-дил,
Ләшкәри-мурү мәкәс бу шәкәристаны тутуб.

Хәт декил сәфһәји-рујиндә о хуршидрухүн,
Зилли-мәхрути зәминин мәһи-табаны тутуб.

Рухи-јар үзрә дүшән зүлфи-сијәһдир, ја ким,
Пәри-Чибрили-әмин сәфһәји-гур'аны тутуб?!

Дәһәни-дилбәрә дил мејл едәјиб, гана дөнүб,
Әчәб олмуш, нејә мәндән буну пинһаны тутуб?!

Саралыб рәнки-рухүн, ләбләрүвүн ганы гачыб,
Сәни, еј лаләрух, ашигләрүвүн ганы тутуб.

Белә мә'лум кәлиб Сејјидин әлдән о күлү,
Бүлбүли-зар кими аләми әфганы тутуб.

75

۴. سلیمان رستم‌اف تنقیدی نشریندن بیر صحیفه

ÖNSÖZ

Seyyid Əzim Şirvani (1835- 1888) , 19-cu əsr Azərbaycan ədəbiyatı tarixinə yenilik gətirən ən adlım şairdir. O, çox cəhətli şair, alim və ədib idi. Əsərləri arasında Türkcə Divanı Şe`r tariximizin qiymətli incilərindən sayllır. Bu divan 1895- 1928 illəri arasında daş basma usulu ilə dörd dəfə Təbrizdə nəşredilmişdir.
Divanın Əlinizdə olan tanqidi mətnini Təbriz daş basmalarını, 1937 Azərnəşr və 1967 Süleyman Rustəmov nəşrləri ilə qarşılaşdıraraq hazırlaya bilmişik. Bu işdə Təbriz nəşrindən yardımcı mətin kimi istifadə etdik. Nəşrimizə 607 qəzəl, 11 qitə, 2 tərcibənd, 2 tərkibbənd, 4 müstəzad, 1 mürəbbə, 8 müxəmməs, 1 müsəddəs, 83 rubai, 20 qoşabeyt və 57 təkbeyt və 8 qəsidə salınmışdır. Çəkdiyim Zəhmətlərin əcrini Seyyid Əzimin uca və pak ruhuna nisar edirəm.

Hüseyin Düzgün

SEYYİD ƏZİM ŞİRVANİ

DİVÂN-ı ƏŞ`ÂR-i TÜRKİ

Düzənləyən
Prof. Dr. Hüseyin Düzgün
(Hossein Mohammadzadeh Sadigh)

Niday-i Şəms Nəşriyatı
Təbriz- 2007